I 16

П. ДИНЕКОВЪ

СОФИЯ ПРЕЗЪ XIX ВѢКЪ

ДО ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ

Ин. лит.
XI 16

МАТЕРИАЛИ ЗА ИСТОРИЯТА НА СОФИЯ
КНИГА IX

СОФИЯ ПРЕЗЪ XIX ВѢКЪ

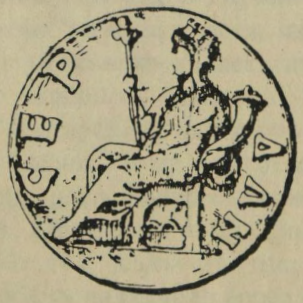
ДО ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ

ОТЪ

ПЕТЪРЪ ДИНЕКОВЪ

СЪ 15 ОБРАЗИ ВЪ ТЕКСТА

ИЗДАВА БЪЛГАРСКИЯТЪ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТЪ СЪ СРѢДСТВА ОТЪ ФОНДА НА СОФИЙСКАТА ОБЩИНА, ОТРЕДЕНЪ ЗА ТАЗИ ЦЕЛЬ

БАН
Институт за литература
БИБЛИОТЕКА

MATÉRIAUX CONCERNANT L'HISTOIRE DE LA VILLE DE SOFIA
VOLUME IX e

SOFIA AU XIXE SIÈCLE

JUSQU'À LA DÉLIVRANCE DE BULGARIE

PAR

P. DINÉKOV

СОФИЯ — 1937 — SOFIA

ПРОВЕРКА
2009 - 2010

Инв. № 2524/1950

ПРОВЕРКА
1969 г.

ПРОВЕРКА
1969 г.

ПРОВЕРКА
1979 г.

СОФИЯ — ПЕЧАТНИЦА НА ВОЕННО-ИЗДАТЕЛСКИЯ ФОНДЪ — 1937 г.

ПРЕДГОВОРЪ

Обнародванитѣ тукъ материали за историята на София презъ XIX в. до освобождението на България сѫ извлѣчени отъ архивитѣ на: 1. проф. М. Дриновъ; 2. Хр. П. Тъпчилещовъ; 3. братя х. Гюрови; 4. Доротей Врачански; 5. Г. С. Раковски; 6. Игнатий Рилски; 7. Българската община въ София преди освобождението (всички се намиратъ въ Архивния отдѣлъ на Народната библиотека въ София); 8. Сбирка отъ училищни и черковни кондики, пази си на сѫщото мѣсто; 9. Централна библиотека на Софийското училищно настоятелство „Ив. Н. Денкоглу — С. В. Филаретовъ“; 10. Библиотека на Софийското благотворително дружество „Ив. Н. Денкоглу“; 10. Архивъ на Хр. Т. Стояновъ, пази се отъ наследницитѣ му, и др. Използувани сѫ още редица печатни издания отъ преди освобождението — вестници, списания, книги, въ които по единъ или другъ случай се говори за София и за софийски дейци. Съ изключение на малка часть, материалитѣ се обнародватъ тукъ за първи пѫть. Тѣ сѫ обединени въ петь дѣла: I. Софийски кондики; II. София и българскиятъ черковенъ въпросъ; III. Училища и училищни дейци; IV. Спомощници на българската книга отъ София; V. Освободителни борби и освобождение на София. Бѣше приготвенъ изцѣло и шести дѣлъ: Търговски сношения съ Цариградъ, който съдържаше 132 неиздадени писма на х. Мано Стояновъ, Заф. Димитровъ и Ат. Симовъ (пазятъ се въ архива на Хр. П. Тъпчилещовъ). Но тоя дѣлъ бѣ изоставенъ, когато книгата се печаташе, защото нейниятъ обемъ надхвърли опредѣленитѣ размѣри. Тия писма ще бѫдатъ обнародвани при другъ случай. Разпредѣлението на петь отдѣли не е подчинено на едно абсолютно мѣрило, защото много отъ материалитѣ представятъ интересъ отъ нѣколко страни. Такъвъ е случаятъ, напримѣръ, съ видния черковенъ, политически и училищенъ деецъ Д. Трайковичъ. Неговитѣ писма засѣгатъ както черковния въпросъ, тъй и просвѣтното дѣло. Поставени бѣха, обаче, въ третия дѣлъ поради голѣмата заслуга на Трайковичъ съ основаване и подържане на първото девическо училище въ София. По време, материалитѣ започватъ отъ началото на XIX в. и стигатъ до освобождението на България. Въ това отношение сѫ допустнати и незначителни отклонения. Посочени сѫ нѣкои факти отъ XVIII в., потрѣбни за изясняване на събития презъ следващия вѣкъ. Засегната е и руската окупация, защото тя представя преходенъ моментъ между живота на поробена и свободна България. Ако и писани следъ освобождението, писмата на Йорд. Филаретова сѫ обнародвани, защото характеризуватъ попълно личностьта на тая видна софийска деятелка презъ последнитѣ години

на робството. Всѣки дѣлъ е снабденъ съ уводни бележки, а на мѣста е прибавенъ коментаръ за отдѣлни документи. Не всички материали засѣгатъ изключителни по важность събития. Въ много случаи тѣ рисуватъ обикновения, всѣкидневния животъ и по тоя начинъ ни даватъ възможность да установимъ пълния образъ на миналото. По-голѣмата часть отъ софийскитѣ дейци притежаватъ всички типични черти на ония малко знайни и незнайни ратници (учители, свещеници, еснафи, селяни), чиито имена не заематъ челно мѣсто въ паметьта на поколѣнията, но които въ сѫщность съ своитѣ упорити усилия изградиха възраждането на народа. Безъ тѣхъ голѣмитѣ личности не биха могли да се развиятъ.

Материалитѣ сѫ печатани въ следния видъ: Поради технически причини, изоставени сѫ надреднитѣ знаци. Възвратнитѣ мѣстоимения, които въ оригиналитѣ сѫ съединени съ глаголитѣ, тукъ сѫ предадени отдѣлно. За по-ясно разбиране е въведена съвременна употрѣба на главнитѣ букви и препинателнитѣ знаци. Въ това отношение е направено изключение само за отдѣла на кондикитѣ, но и тамъ всички лични имена сѫ напечатани съ главна буква. Заглавията на печатнитѣ издания сѫ предадени безъ каквито и да е промѣни — така, както сѫ въ оригиналитѣ. На края е прибавенъ именен и вещенъ показалецъ, който съдържа надъ 2600 названия.

Изказвамъ най-искрена благодарность и дълбока почить на г. проф. Йорданъ Ивановъ, който ме подбуди да се заема съ събиране на тия материали, презъ цѣлото време ме упѫтваше и съветваше, докладва материалитѣ презъ пролѣтьта на 1936 г. предъ съответната комисия при Българския Археологически институтъ, наблюдаваше хода на печатането и бѣше така любезенъ да преглежда всѣка втора коректура. Благодаря сѫщо на всички, които улесниха съставянето и обнародването на книгата.

П. Динековъ

СЪДЪРЖАНИЕ

стр.

Предговоръ III—IV

I. Софийски кондики 1—97

1. Изъ кондиката на терзийския еснафъ 10—12
2. Изъ кондиката на бакалския еснафъ 12—13
3. Кондика на митрополитската черква Св. Недѣля отъ 1821 г. 14—33
4. Кондика за помощи на черквата Св. Недѣля отъ 1853 г. 33—55
5. Приходо-разходна книга за направата на черквата Св. Недѣля, 1856—1857 г. 55—58
6. Приходо-разходна книга за направата на черквата Св. Недѣля, 1857—1859 г. 58—59
7. Приходо-разходна книга на черквата Св. Недѣля за 1859—1860 г. 59—62
8. Приходо-разходна книга на черквата Стара св. Петка (Параскева) 62—67
9. Приходна книга на черквата Св. Спасъ за 1867—1872 г. 67—68
10. Приходна книга на черквата Св. Спасъ за 1870 г. 69—70
11. Малка разходна книга на черквата Св. Никола Голѣми за 1873 г. 70
12. Приходо-разходна книга на черквата Св. Никола Голѣми за 1874 г. 71
13. Кондика на Взаимноучителното училище въ София отъ 1849 г. 71—79
14. Тетрадка за черковно-училищни приходи и разходи за 1856—1858 г. 80—82
15. Равносмѣтка на черковната община за 1867—1868 г. 82—83
16. Приходи и разходи на черковната община за 1869 и 1870 г. 83—92
17. Смѣтка на черковната община за 1871 г. 92—94
18. Спомагателна книга за 1875 г. 94—95
19. Приходо-разходна книга на черковно-училищното настоятелство за 1875—1876 г. 95—97
20. Приходо-разходна книга на черковно-училищната община за 1876—1878 г. 97

II. София и българскиятъ черковенъ въпросъ 98—154

1. Софиянци се оплакватъ отъ владиката Мелетия презъ 1847 г. 101—103
2. Злоупотрѣбитѣ на владиката Гедеонъ 103
3. Лѣтописни бележки за борбата срещу гръцкото духовенство въ София 104
4. Софиянци и унията на Драганъ Цанковъ 104—105
5. Софиянци до братя хаджи Гюрови 105—106
6. Софийскиятъ мютесарифинъ поставя условия 106—107
7. Софийската община до братя Гешеви 107—108
8. Дописка до Г. С. Раковски 108—111
9. Дописка до Г. С. Раковски 111—114
10. Дописка до Г. С. Раковски 114—116
11. Грую Троянчовъ до Г. С. Раковски 117
12. Дописката на Грую Троянчовъ 117—122
13. Жалба срещу Доротея 122—124
14. Дописка до Г. С. Раковски 124—126
15. Протестъ срещу постжпката на представителитѣ 126
16. Безименно писмо до Г. С. Раковски 127
17. Единъ българинъ отъ Пловдивското окржжие до Г. С. Раковски 127—130
18. Софиянци до д-ръ Ст. Чомаковъ 130
19. Софиянци до Зах. х. Гюровъ 130—131
20. Софиянци до д-ръ Ст. Чомаковъ 131—132
21. Софийската черковна община до черковната община въ Русе 132—133
22. Разписка за получени парични помощи отъ Русия 133
23. Никола Догановъ до Доротея въ Берковица 133—134
24. Изборъ на представители за черковния народенъ съборъ въ Цариградъ 134—135
25. Софийскитѣ представители до общината 135—136
26. Софийскитѣ представители до общината 137
27. Екзархийската управа до Софийската община 137—139
28. Антимъ Видински до Софийската община 139
29. Радомирската община до Софийската община 140
30. Н. Михаиловски до Доротея 140—141
31. К. М. Кешовъ до Доротея въ Берковица 142—143
32. Григорий до Доротея 143
33. К. М. Кешовъ до Доротея въ Берковица 143—144

стр.

34. Мелетий Софийски до Хр. П. Тъпчилещовъ 144—145
35. Изъ бележкитѣ на Коста Михаиловъ 145—154

III. Училища и училищни дейци 155—267

а. Захарий Икономовъ Круша 155—161

1. Зах. Круша до Христо х. Гюровъ 161
2. Зах. Круша до братя х. Гюрови 162
3. Зах. Круша до Зах. х. Гюровъ 162—163
4. Автобиографично писмо на Зах. Круша до проф. М. Дриновъ 163—168
5. Изъ архивата на Зах. Круша 168—171

б. Иванъ Николаевичъ Денкоглу 172—176

6. Свищовското читалище до Ив. Н. Денкоглу 176—177
7. Г. С. Раковски до Ив. Н. Денкоглу 177—179
8. Ив. Н. Денкоглу до Хр. П. Тъпчилещовъ 179

в. Сава Вълчовъ Филаретовъ 180—195

9. С. Филаретовъ събира спомощници за „Горски пѫтникъ“ въ Москва 195—196
10. С. Филаретовъ до Г. С. Раковски 196—197
11. Уредба на Софийското главно училище въ 1859 г. 197—199
12. С. Филаретовъ до Г. С. Раковски 199—200
13. С. Филаретовъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ 200—201
14. С. Филаретовъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ 201—202
15. С. Филаретовъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ 202
16. Дописка на С. Филаретовъ до „Дунавскыи Лебедъ“ 202—204
17. Отецъ Неофитъ Рилски става игуменъ на Рилския манастиръ 204
18. С. Филаретовъ до Дим. х. Гюровъ въ Самоковъ 205
19. С. Филаретовъ до Г. С. Раковски 205
20. С. Филаретовъ до Г. С. Раковски 205—206
21. С. Филаретовъ до Хр. П. Тъпчилещовъ 206
22. С. Филаретовъ до Хр. Т. Стояновъ 206
23. Три народни пѣсни, записани отъ С. Филаретовъ 207—208
24. Елегия за смъртьта на Н. Катрановъ 208—209
25. Некрологъ за С. Филаретовъ въ в. Съвѣтникъ 210
26. Изъ дневника и писмата на С. Филаретовъ 210—212
27. Стихотворение отъ Райко Жинзифовъ, написано по случай на Филаретовата смъртъ 212—213
28. Сведения за живота на С. Филаретовъ въ бележкитѣ на К. Михаиловъ 213—219

г. Йорданка Филаретова 219—221

29. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ 221
30. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ 221—222
31. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ 222—223
32. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ 224—225
33. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ 225—226
34. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ 226
35. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ 226—227
36. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ 227—228
37. Йорд. Филаретова до Мария Дринова 228—229

д. Димитъръ Трайковичъ 229—230

38. Д. Трайковичъ до Хр. х. Гюровъ въ Кюстендилъ 230—232
39. Д. Трайковичъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ 232
40. Часть отъ писмо на Д. Трайковичъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ 232
41. Д. Трайковичъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ 232—233
42. Д. Трайковичъ до Самоковската община 233
43. Бележка до членоветѣ на общината въ София 233
44. Д. Трайковичъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ 234
45. Д. Трайковичъ до Зах. х. Гюровъ въ Самоковъ 234
46. Д. Трайковичъ до Зах. х. Гюровъ въ Самоковъ 235
47. Д. Трайковичъ до Зах. х. Гюровъ въ Самоковъ 235
48. Д. Трайковичъ до Зах. х. Гюровъ въ Самоковъ 236
49. Д. Трайковичъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ 236

е. Софийскитѣ училища следъ Филаретова 237—239

50. Стихотворения на Манолъ Лазаровъ 239—250
51. М. К. Буботиновъ до Ив. Касабовъ и Г. С. Раковски 250—252

стр.

52. Праздникъ на „стрижебрадието“ въ София 225
53. Праздникъ на св. Кирила и Методия въ София 252—255

ж. Христо Т. Стояновъ 255—257

54. Ив. Н. Денкоглу до Хр. Т. Стояновъ 257
55. Хр. Т. Стояновъ до Г. С. Раковски 258
56. С. Филаретовъ до Хр. Т. Стояновъ 258—259
57. Софийската община до Хр. Т. Стояновъ 259—260
58. Димитъръ Коцевъ до Хр. Т. Стояновъ 260
59. Договоръ на Хр. Т. Стояновъ съ Софийската община 260—261
60. Софийската община до своитѣ представители въ Цариградъ х. Мано Стояновъ и Хр. Т. Стояновъ 261—262
61. Мелетий Софийски до Хр. Т. Стояновъ 262—263
62. Проф. М. Дриновъ до Хр. Т. Стояновъ 263—264
63. Мелетий Софийски до дяконъ Игнатий 264
64. Мелетий Софийски до дяконъ Игнатий 264—265
65. Христофоръ З. Круша до проф. М. Дриновъ 265—267

IV. Спомощници на българската книга отъ София 267—292

Спомощници, подарявани книги, книжарници и книжари, читалища, периодиченъ печатъ 267—276
Списъци на спомощницитѣ отъ София 276—292

V. Освободителни борби и освобождение на София 293—337

а. Политическо положение на София презъ XIX вѣкъ 293—296

б. Възстанически движения 296—300

1. Пѣсеньта за Чавдаръ и Лалю 300—302
2. София въ надвечерието на Кримската война 302
3. Левски въ София презъ 1871 г. 302—303
4. Георги Стойковъ до родителитѣ си 303
5. Георги Стойковъ до родителитѣ си 304—305
6. Иванъ Стойковъ до брата си Георги Стойковъ 305
7. Ботеви четници въ Софийския затворъ 306
8. Турцитѣ палятъ София презъ 1876 г. 308—309
9. Нови пожари и злодеяния въ София 309—311

в. Освободителна война 311—315

10. Сведения за движението на турскитѣ войски въ и около София 311—314
11. Освобождение на София 314—315

г. Избиране на София за българска столица 315—329

12. Неофитъ Бозвели 315
13. Василъ Априловъ 316
14. Константинъ Фотиновъ 316—317
15. Сава Радуловъ 317
16. Ив. Богоровъ 317
17. Стефанъ П. Колевъ 317
18. Георги Икономовъ Дупничанинъ 317—318
19. Найденъ П. Стояновъ 318
20. Теодоръ Т. Хрулевъ 318
21. Вестникъ Гайда 318
22. Ботю Петковъ 318
23. Йоакимъ Груевъ 318
24. Софийски Мелетий 319
25. София — седалище на екзархията 319
26. Цариградската дипломатическа конференция презъ 1876 г. 319—320
27. Христо Т. Стояновъ 320
28. Драганъ Цанковъ 321
29. Григоръ Д. Начовичъ 321—323
30. Марко Д. Балабановъ 323
31. Князъ В. А. Черкаски 323
32. Князъ А.М.Дондуковъ-Корсаковъ 323—327
33. Д. А. Милютинъ 327—328
34. Петко Каравеловъ 328
35. София провъзгласена единодушно за столица на България 329

д. София презъ време на руската окупация 329—337

36. С. Зографски до проф. М. Дриновъ 329—330
37. Спомени на учителя Н. Бѣловеждовъ 330—332
38. Основаване на свещеническо братство 333
39. Свещеническото братство до проф. М. Дриновъ 333
40. Свещеническото братство благодари на проф. М. Дриновъ 334
41. Проф. М. Дриновъ подарява книги на Свещеническото братство 335
42. А. Петковъ до проф. М. Дриновъ 335
43. Софийски Мелетий до проф. М. Дриновъ 336
44. Руско-българско събрание 336
45. Сведения за по-видни лица въ София и Софийско 336—337

Показалецъ 338—354

Забелязани печатни грѣшки 355

ОБРАЗИ

		стр.
1.	Църквата Св. Недѣля въ първитѣ години следъ освобождението, по акварела на Обербауеръ	15
2.	Св. София въ първитѣ години следъ освобождението	21
3.	Църквата Св. Никола Мали при пасажъ Св. Никола	69
4.	Владиката Доротей	99
5.	Старата митрополия въ София	109
6.	Ив. Н. Денкоглу	173
7.	Сава В. Филаретовъ	181
8.	Писмо на Сава В. Филаретовъ	193
9.	Йорданка Филаретова	219
10.	Димитъръ Трайковичъ	229
11.	Писмо на Димитъръ Трайковичъ	231
12.	Учителскиятъ съборъ въ Пловдивъ презъ 1870 г., уреденъ отъ Хр. Т. Стояновъ	257
13.	Стоянъ Велковъ Софийски	297
14.	Князъ Дондуковъ-Корсаковъ	325
15.	Манолаки Ташовъ, първиятъ кметъ на София следъ освобождението	331

I.
СОФИЙСКИ КОНДИКИ

Софийскитѣ кондики съдържатъ ценен материалъ за миналото на града. Тѣ обгръщатъ XIX в., отъ началото му до освобождението, и освѣтляватъ главно състоянието на черквитѣ, училищата и еснафитѣ. Въ тѣхъ, обаче, сж засегнати и други страни отъ миналия животъ на софиянци: икономическо положение, нѣкои културни прояви, отчасти семейния и обществен битъ. Тукъ сж помѣстени извадки отъ 20 кондики, отъ 1807 г. до 1877 г. Названието „кондика“ е отнесено къмъ всички тефтери и тетрадки (нѣкои твърде малки по обемъ), въ които съ известна системность и последователность е отбелязванъ животътъ на обществени учреждения (еснафи, черкви, училища). Поради това нѣкои отъ помѣстенитѣ документи не отговарятъ на традиционната представа за старинни, облѣчени най-често въ кожена подвързия, книги, съ които се свързва думата „кондика“.

Софийскитѣ кондики сж три вида: еснафски, черковни и училищни. Това разпредѣление се основава на тѣхната принадлежность, а не на съдържанието имъ, което често е твърде разнообразно и засѣга еднакво живота на еснафи, черкви и училища.

а) Еснафи. Презъ турското робство София е била важенъ търговски и индустриаленъ центъръ. Отъ официалнитѣ турски архиви се вижда, че презъ XVII и XVIII в. тукъ е имало 63 еснафа, въ 26 отъ които сж участвували само българи, а въ останалитѣ — българи, турци, евреи, албанци и арменци (вж. Д. А. Ихчиевъ, Еснафски документи и еснафски организации въ турско време. Списание на Българско икономическо дружество, г. XI, 1907, кн. 7, с. 454—458). За броя на еснафитѣ презъ XIX в. сждимъ отъ кондиката на черквата Св. Недѣля за 1853 г. (вж. № 4 въ настоящия отдѣлъ). Тамъ сж посочени 21 български еснафски сдружения: еснафъ механджийски, бакалски, абаджийски, калпакчийски, ткачки, самарджийски, терзийски, кюркчийски, папуджийски, кацарски, куюмджийски, бакърджийски, грънчарски, тютюнджийски, ковачки, фурнаджийски, мутафчийски, дограмаджийски, дюлгерски, товачийски, бостанджийски. При всѣки еснафъ сж изредени имената на ония негови членове, които сж помогнали парично за изграждане на черквата Св. Недѣля. Това е твърде ценен документъ за участието на еснафското съсловие въ българския обществен животъ презъ XIX в.

Единъ отъ по-старитѣ членове на терзийския еснафъ презъ 1907 г. разказва следното за състоянието на софийскитѣ еснафи: „Еснафи въ София

имаше нѣкога си твърде много: въ мое време помня, че имаше до 70, и то затова, защото всѣки почти занаятъ имаше по нѣколко клона. Днешниятъ терзийски еснафъ се състоеше отъ: мантаджии, дюзтерзии, сърмаджии или сърмакеши (още и чохаджии), а въ по-ново време и отъ панталонджии; обущарскиятъ занаятъ съдържаше въ себе си: папукчии, кавафи (еминиджии) и кондураджии; желѣзарскиятъ занаятъ се състоеше отъ: налчаджии (които правѣха петала), ковачи, ножари и продавачи на желѣзарии. Освенъ българи, занаятчии въ София имаше и турци, евреи, ерменци, гърци, цинцари и цигани. Българитѣ упражняваха кажи всички занаяти" (Б. Цоневъ, Споменна книга на Софийския крояшки еснафъ по случай стогодишния му юбилей. София 1907, с. 78—79). Еснафитѣ сѫ вземали живо участие въ всички културно-обществени прояви въ София.

Даваме извадки отъ кондикитѣ на терзийския и бакалския еснафи.

б) Черкви. Презъ 1578 г. Герлахъ изброява 12 български черкви въ София: Св. Марина, Св. Недѣля, Св. Спасъ, Св. Архангелъ, Св. Иванъ, Св. Лука, Св. Богородица (Пречиста), Св. Петка Самарджийска, Св. Петка Малка, Св. Никола Голѣми, Св. Никола Мали, Св. Никола (К. Иречекъ, Стари пѫтешествия по България отъ XV—XVIII столѣтие. Псп. кн. VI, 1883, с. 19). Обаче презъ XIX в. въ София се споменуватъ само 8 черкви: Св. Недѣля, Св. Спасъ, Св. Архангелъ, Св. Никола Голѣми, Св. Никола Мали, Св. Пречиста, Св. Петка Самарджийска и Стара св. Петка. (Сведения за тѣхъ у Е. Спространовъ, Бележки и приписки по софийскитѣ черкви. СБНУ, кн. 22—23, 1906—1907, с. 1—30, и А. Иширковъ, Градъ София презъ XVII в. София 1912, с. 24—27).

Св. Недѣля (Агѝя Кириакѝ) или наричана още Св. Краль (поради мощитѣ на светия сръбски краль Стефанъ Урошъ II Милутинъ) презъ срѣднитѣ вѣкове е била малка черква. Въ началото на турското робство за съборенъ храмъ служилъ Св. Георги (Гюлъ-джамия). Въ тая черква било пренесено около 1460 г. отъ гр. Трепча, на северъ отъ Прищина, тѣлото на св. Стефанъ Урошъ II Милутинъ. По-късно то било положено въ Св. Марина, която станала съборна черква. Тукъ го видѣлъ презъ 1578 г. нѣмскиятъ пѫтешественикъ Герлахъ. Кога точно било пренесено въ Св. Недѣля, не се знае. Но въ единъ рѫкописъ на Народната библиотека въ София се споменува, че презъ 1751 г. то вече е тамъ. Въ Св. Недѣля го видѣлъ и русинътъ В. Григоровичъ презъ 1845 г. Срв. проф. Йорд. Ивановъ, Софийската черква Св. Недѣля-Св. Краль. В. Миръ, г. XXX, бр. 7165 отъ 3. V. 1936 г. Св. Недѣля презъ XIX в. била митрополитска черква. Тя представяла стара, полудървена постройка, поради което софиянци я съборили въ 1856 г. и изградили нова въ 1863 г. Въ записките на софийския свещеникъ Илия и сина му Тодоръ п. Илиевичъ е отбелязано: „25: Априлїа 1856: оѕ среда, събра се народо болгарскїй, и фана да растѕра вехтата церква на свети Краль" (Хр. П. Константиновъ, Паметни бележки за Срѣдецъ. Псп. кн. X, 1884, с. 93—102). За съграждането на черквата Д. Трайковичъ пише на 18. IV. 1863 г. до Н. Геровъ въ Пловдивъ: „и черквата започеми о среда да ѧ правиме сас 53 маисторе което ни се обещавать до есень ще ни ѧ сврушать"

(Изъ архивата на Н. Геровъ. Книга II, с. 437, № 2309). Черквата била осветена отъ архим. Хрисантъ, самоковецъ (вж. Хр. Семерджиевъ, Самоковъ и околностьта му. Приносъ къмъ миналото имъ отъ турското завоевание до освобождението. София 1913, с. 56). При съграждането била поставена плоча съ следния надписъ, която по-късно била снета: „Храмъ святаго благовѣнчаннаго краля Милутина въздигнатъ отъ благочестивы пожьртвован: на българете въ Средецъ, вѕ дните на сул. Абдулъ Азиса. Л. 1863“ (Е. Спространовъ, цит. статия, СБНУ, кн. 22—23, с. 1). За миналото на черквата говорятъ още следнитѣ приписки:

1757 : мᶜцъ марѕта ѳ [9] сїа книга глеми требникь приложиха ктиторе по имене᷑ : Петръ ко᷒ : Иѡва᷑ механъѡи сѣтомѕ Кралю въ хра᷑ Кирѕіакиа: ради Свои паметь и ра᷑ѡ ѡцѣевъ споменъ и при прочи ктиторе, и при архиереа кѵᴾ : Іереми:а : и при сѿеници по именъ : Стефа᷑ иерей иконо᷑ : и при попа Нїколча мали и при попа Филипа и кои се покѕси украсти ю да мѕ бъде сѣи Кᴾалъ сѕпротивникъ на фторо пришъствие : и да бѫде анатема аминъ : — (На трѣбникъ, напечатанъ въ Москва 1754 г.; Спространовъ, цит. статия, с. 25).

сене 1811 мцѣъ септември 14 де Сїе анѳолои дѡнесе го кирь Іѡто прьстенѡїа и приложи гѡ па ѕ сѣи Краль и ѕ сѣа Кирѧкїѧ зере црьковно беше па си доиде у црьквата и кои гѡ изнесе да мѕ не е просто ѿ сѣы Краль и ѿ сѣа Кирѧкїѧ. (На старопечатанъ гръцки общакъ; Спространовъ, с. 13).

1826 маиѧ 11 день тази книга ѧ принесоха ние трима ѿ Габрѕво Симїѡнь кѕюнѡи Проᴮань и Петко и ѧ продадѕха на сѣый Краль на черквата за 43 грᵂ. (Върху корицитѣ на единъ служебникъ; Спространовъ, с. 1).

Таѧ книга е на сѣи краль Стефанъ, и кой ѧ оукрадне да е проклетъ ѡтъ Іисѕса Хрїста, и отъ Сѣа Богородица, и отъ 318 отцы отъ сѣи краль Стефанъ и отъ сичките сватїй, аминъ.

Азъ многогрешнїй писахъ това

Ѳеодѡръ ії Илїевичъ
1845 мцѣъ декемврїѧ 11 день.

(Служба и житие на св. Стефанъ Урошъ; Б. Цоневъ, Описъ на ржкописитѣ и старопечатнитѣ книги на Народната библиотека въ София. Томъ I, с. 171).

Черквата Стара св. Петка (Парашкева) се е намирала на северъ отъ Св. Недѣля, къмъ ул. Царь Калоянъ (и сега е тамъ). Останала е още отъ епохата преди робството. Изградена е дълбоко въ земята. По-късно околниятъ теренъ се е подигналъ, та черквата е останала още по-дълбоко. На лѣвия жгълъ на една икона на Св. Стефанъ е отбелязано: „18013 [чети 1813] помени Гѹди ктиторе Милень Цветко Андреѧ Слафко Младенъ“ (Спространовъ, с. 3).

Любопитна е следната приписка:

Во славѕ сѣыѧ, единосѫщныѧ, животворѧщїѧ и нераздѣлимыѧ трᵒцы, ѡца, и сн̃а, и сѣагѡ дѕха : да вѣстсѧ егда оузехомъ книги сїѧ, апостолъ, и пѧтдесѧтникъ, и трїюдь : ѿ папа Ф҃ѵлѳей Хилендарца, и приложихомъ

ихъ во храмъ преподобныѧ Параскеѵіи растѣреныѧ стара глаголемыѧ бѫхѕ же сщенницы и ктіторы во храма сегѡ въ тое время папа Величко, папа Петръ ткачь. Ктіторъ же Герѡ капарь. Пѣвецъ же Мїхаилъ. 1841, мᶜцъ септемврїй : 27го днѧ. (Върху първия листъ на единъ апостолъ; Спространовъ, с. 4).

Църквата Св. Петка (Парашкева) Самарджийска се е намирала на ул. Мария Луиза, близо до пл. Св. Недѣля (и сега е тамъ). Сѫщо е построена дълбоко въ земята.

† Сі҃а книга приложи хаѵи Димитрїи приложи ѕ сѵ̃та Петка семеряиска за неговѕ дш̃ѕ и за родители негови Драгѕлъ и Милка и подрѕжие Неᵑа и Цвета и чеда его Петро Никѕлица Сто҃анка лето гоᶜпᵑне 1761 — мᶜца юни 20. (На единъ осмогласникъ; Спространовъ, с. 12).

† Сиѧ прѡлѡгъ прїложи Іѡвчо ѿ Малешевци да слѕжа ѕ сѵ̃та Петка семеряїска за негѡва дѕша и за рѡдителе . . . ва лето 1768 за прощене да е. (На чети-миней; Спространовъ, с. 12).

рѕфе самаряиск 1811. (На единъ пиринченъ свещникъ; Спространовъ, с. 11).

† Сие еванге᷑ие ѿ храмъ сѵ̃таѧ велико мѕченица христова Пашкева семеряиска повеза се ѕ време киръ кирию архиепископа Іѡакима и епитрѕпа киръ Стоилко и попа Златко и при попа Геѡрги и при прочии нѕриници киръ Николчо и при киръ Панчо и при киръ Димитрѧ механаиѧта и при вси нѕринци малимже и велики. повезахъ азъ грешни попа Златко мᶜцъ иѕниѧ 20-і 1826. (Спространовъ, с. 11).

Въ стария тефтеръ на църквата презъ 1827 г. е отбелязано (Спространовъ, с. 10):

на даскалете що изобразиха олтаро и за иконите що ги узехме празнички учиниха гроша 291 и полъ.

Църквата Св. Архангелъ или Св. Безплътни (така я нарича Матей, авторъ на житието на Св. Николай Софийски, вж. П. А. Сырку, Очерки изъ исторіи литературныхъ сношеній Болгаръ и Сербовъ въ XIV—XVII вѣкахъ. Житіе Св. Николая Новаго Софійскаго. Санктпетербургъ 1901, с. 139—140) се е намирала на северъ отъ Св. Недѣля, близо до нея, въ сѫщия дворъ, малка и низка. За нея се споменува и въ краткото житие на св. Георги Нови Софийски: „изымають мощи ѿ гроба и полагають въ храме бжᶜтвны[х]“ (вж. Ст. Станимировъ, Едно малко познато житие на св. Георгия Нови Софийски отъ Кратово. Известия на Историческото дружество въ София, кн. XI—XII, 1931—1932, с. 288—293). Съборена е при регулацията на София. Презъ 1883 г. К. Иречекъ намѣрилъ въ нея 12 старопечатни и 13 ржкописни книги, отъ XV—XVII в. „Стенитѣ сѫ сега вапсани съ варь, но като се изкърти лепилото, излѣзе на яве добъръ старъ живописъ съ словенски надписи, и подъ вратитѣ даже единъ отчасти съвсемъ ясенъ надписъ съ лѣточислението 1547, което се отнася, види се, до възобновението на храма и на живописанието му“ (Софийскитѣ старини, Псп. кн. V, 1883, с. 130—132) Ето нѣкои приписки за миналото на църквата:

1795 мїъ септември 1: Знати се кога се кѕпиха тиа минеи при папа Ташоте текеѡиѧ и при папа Велчоте дограмаѡи епитрѕпь Цона терзи и хаѡи Марковь Николча Геѡргиѧ говедарь ктиторе да слѕжать ѕ стого Хрангела за нихна дїа и здравие цена: 90 : грош. (На единъ миней; Спространовъ, с. 2).

1819 априль 23. Знати сѧ кѡга бехме нїѧ грѣшны сїщенныци оу храмь сїты Архангель папа Иѡань папа Аѳанась папа Панчѡ папа Геѡрги служехме оу той храмь и ѕ сїта Петка стара. (На миней; Спространовъ, с. 2).

1828 мїъ июлїѧ 17 денъ тоѧ триѡдъ ѿ храмъ сїты Архангелъ настоѧтеле епитропъ кѵръ Ѳодоринъ бакалъ и при сїщеници попа Антанасъ попъ Димитрїинъ чиракъ и попа Никола ткачъ здраве имь и при настоѧтелъ деда Цона терци и Храно маханѡїѧ и при хаѡи Стефан терѡїѧ на го подъ писахь попа Димитри сакилаїѧ бехь да се знае кои прочети за прощенїе да рече Богь да имъ прости грехь. (На триодъ, печатанъ въ Москва 1796 г.; Спространовъ, с. 21).

1837 сене мїъ мартъ 5 денъ да се знае кога го писѕвахме азъ Стоѧнъ и Кола грешни человѣци оу време: попъ Ѳеѡдоръ и попъ Станикѡ оу сїтоїѡ Архаггела и ѕ сїта великомѕченица Парашкева двамина ѿртаци добро се и сохраниха. (На гръцки общакъ; Спространовъ с. 13).

Черквата Въведение на Св. Богородица, Св. Пречиста или Пресветая се е намирала малко по-насевернъ отъ Св. Недѣля, въ началото на улица Трапезица. За нея говорятъ приписки още отъ първата половина на XVIII в.

† приложи се ѕ храм Въведенїе. прѣсвтїе Бцїи. ѿ блїородни ктитор Лоза и терзїа и Стойко казанѡїа. при попа Велюте настоателa и слѕжителa тоежде цркве: вь лет ѿ рож хва ѧѳѧ [1735]. (На апастолъ; Спространовъ, с. 26).

ведомо бѕди како кѕпиха ѡбщо казанѡички рѕфетъ сїа книга глеми прологъ и приложише го ѕ храмъ сїаа Пречта Въведенїе пресвїе Бцїи... лето ѿ въплъщенїе Бга слова ѧѳѧ [1755]. (На чети-миней; Спространовъ, с. 24).

1781 ѕнїа — 2.

ѿкѕпи ги тиа книги 12 — минее Мавро епитропь и приложи ги оу храмъ Прчта Бца да слѕжатъ христїаномъ за телесное здравїе и дѕшевно спенїе на много лета аминъ.

писах азъ попа Христо сїе слово

кѕпиха се тїа книга въ време при влка кр Іеремїа

при слѕжители тоижде црькве попъ Христо и попъ Василїа (На миней за м. юний; Спространовъ, с. 11).

сие сїоѣ евглие ѿ гратъ Софиѧ во храмъ Ввѧение престыѧ пречстый влчцы нашеѧ Бцы и прсно дв Мріи соверши се во време архїепскпа нашегѡ Ѳѣофанѕ и при епитропа цркѡвнагѡ кр Костантина казанѡи Петровикю. приложници рѕфетъ механѡиски. Аница азъ грѣшнїй златаръ Христо Димїтрь Стоанчо. аѿв. 1802. ѕлїй 15. (На евангелие; Спространовъ, с. 28).

† Сеи ѱалтиръ на храмъ Прeчcта да се знае кога се повеза при архиепископа Іѡакима и при епитрѕпа киръ Коц и Нако казанꙋиѧ и при киръ папа Георги. сѕходоли повеза го папа Костандинъ хаꙋи Ценовъ на папа Димитриѧ сакилариѧ оученикъ платиха го црковно а ѡблеклото даде Петко чизмеꙋи за помошъ да мѕ е сѣта Бцa: в лето: 1829: — мcца iѕлиѧ день: 13: — и при Стоила епитропа. (На псалтиръ съ месецословъ, служебникъ и трѣбникъ; Спространовъ, с. 25).

Църквата Св. Никола Голѣми се намира на ул. Калоянъ, срещу митрополията. Въ началото тя е била малка църква, но по-късно нѣколко пѫти е била преправяна и подновявана (напр. въ 1782 г.). За нея се споменува още въ XVI в. въ житието на св. Георги Нови (ср. Сырку, цит. съч., с. 104). На единъ октоихъ се намира следната приписка:

сие ѡхтоикъ повеза попъ Младенъ оу сѣти Николаѧ ѕ голема махала 1791. (Спространовъ, с. 5).

Църквата Св. Никола Мали е стояла близо до кервансарая Биюкъханъ, на мѣстото, кѫдето сега е улицата, водеща отъ Бул. Дондуковъ за пасажъ Св. Никола. Тя е била твърде малка. Зависѣла е отъ църквата Св. Никола Голѣми. Въ нея се черкували търговцитѣ, които отсѣдали въ кервансарая. Неинъ дългогодишенъ епитропъ е билъ софийскиятъ първенецъ Х. Мано Стояновъ. Църквата е срината на 30.IV. 1891 г. при регулацията на града. Извънредно любопитна е една бележка, която свързва църквата съ дейността на Лаврентия, брата на отца Паисия. За тая бележка съобщи проф. Йорд. Ивановъ (в. Миръ, бр. 1023 отъ 24. VIII. 1934 г.). Отъ нея се вижда, че презъ 1765 г. Лаврентий билъ духовникъ въ София и продалъ единъ печатанъ руски църковно-славянски сборникъ съ недѣлни поучения на абаджията Илия, а той го подарилъ на църквата Мали св. Никола. Сборникътъ сега се намира въ Билинския манастиръ Св. Архангелъ. Ето нѣкои други любопитни приписки за църквата:

Сие пиcа мнѡго грѣшни Илиа иерѣа служеше ѕ храмъ сѣтомѕ Николаю ва лето — 1759. (На чети-миней; Спространовъ, с. 25).

знати се кога се поднови темното ѕ храмъ Мали сѣти Николаѧ при титоръ Мано абачиѧ при титоръ Іованчо кюмчиа и при попъ Маноте гирчаръ и попъ Спасъ кюрчиѧ даскалъ Стоѧнъ лето ѡѱ сотвореніѧ мира ·:· ѕ т і ·:· 7301 ѡѱ рожства Хрcта а ѱ в ·:· 1802 ·:· Мcцъ апрїллїй ва : вı : денъ : 12 : (На трѣбникъ; Спространовъ с. 25).

Знати сѧ кога бехме ние сѫщенїци оу Мали сѣты Нїкола папа Ѳеодоръ папа Панчо папа Величко азъ папа Антанасъ много грѣшны 1818. (На чети-миней; Спространовъ, с. 25).

Знати се кога бехме ние сѫщенїци оу Мали сѣты Нїколаѧ пѡпа Митко протопопъ попа Андонъ Феселиѡли азъ папа Андонъ мнѡго греши 1835. (На чети-миней; Спространовъ, с. 25).

1840 сиѧ светаѧ книга Петра Могила на храмъ Мали сѣ̈ти Николаѧ ѕ кюрчиска чаршиѧ. тогаѧ беше протопопа Димитриѧ и попъ Величко малио Петровичъ и при епитропъ Кито бакалъ 1837 анѕариѧ 1 денъ на сѣ̈ти Василиѧ подписа се тогаѧ. (На трѣбникъ; Спространовъ, с. 24—25.).

Черквата Св. Спасъ или Възнесение се е намирала на мѣстото на сегашната черква съ сѫщото име, съградена веднага следъ освобождението. Старата черква е била твърде малка. За нея се споменува още въ XVI вѣкъ, въ житието на св. Николай Нови (срв. Сырку, цитуваното съчинение, с. 133—134). Въ една приписка отъ 1740 г. е отбелязано, че се намира въ махалата „Медни пазаръ“ (въ житието на Св. Николай — „медное трьжище“):

† лето 1740 ведомъ да ıе^{с} кога приложи Митръ воденичаръ сиа книга глаголеми апостолъ въ храмъ Възнесение Христово въ Софи граѧ ѕ махаѧ медни пазаръ да слѕжи. (На апостолъ, напечатанъ въ Москва презъ 1704 г.; Спространовъ 18).

1795 сїѧ книга глаголемы пенѧикостаръ кѕпи го попъ Стоиѧко абаџїѧ и приложи го оу храмъ сѣ̈ое Вознесенїе да слѕжи за негова дѕша. (Спространовъ, с. 20).

1827 мц̈ъ септемврїѧ 2 де да се знае тоѧ аvтоикъ церковни повезахме нїе двама азъ попа Димитри сакиларїѧ и ѧзе попъ Костанди^{н} Ценовичь при настоѧтеле ки^{р} Iwванчо епитропъ и при ки^{р} попа Манола нїе бехме трима сѣ̈ещеници ѕ таѧ црьква ѕ Вознесенїе. (На осмогласникъ, печатанъ въ Москва 1715 г.; Спространовъ, с. 17).

Отъ бележкитѣ и приписките, събрани изъ софийскитѣ черкви и обнародвани отъ Е. Спространовъ (СБНУ, кн. 22—23, с. 1—30) могатъ да се извлѣкатъ имената на нѣкои митрополити, свещеници и епитропи на черквитѣ въ София. Цифритѣ въ скоби показватъ съответнитѣ страници въ СБНУ, кн. 22—23. Въпросителниятъ знакъ означава, че не е ясно, дали свещеникътъ непремѣнно е принадлежалъ къмъ тая черква.

Митрополити:

Йеремия 1757 г., 1758 (25, 28); Теофанъ 1793, 1802, 1806, 1811, 1822 (18, 26, 28); Иоакимъ 1813, 1826, 1829 (11, 25, 27); Мелетий 1834, 1839, 1843 (6, 18, 22, 24); Паисий 1836 (18); Гедеонъ 1855 (18, 20); Йеремия 1862 (25)?

Прот. Ив. Гошевъ (Антиминсътъ. Литургическо и църковно-археологическо изследване. София 1925, с. 114—115) изрежда следнитѣ софийски митрополити отъ срѣдата на XVIII в. насамъ:

Йеремия 1753, 1763, 1781; Йеронимъ 1783; Теофанъ — преди 1788 и следъ 1816; Йоакимъ 1828; Паисий 1835, 1836; Мелетий 1845; Паисий 1848, 1853; Гедеонъ 1855; Доротей 1861 и Мелетий — изпратенъ отъ Българската екзархия на 15. X. 1872 г.[1])

[1]) Въ четиритѣ излѣзли до сега свезки на „Стари записки и надписи“ отъ прот. Ив. Гошевъ (Годишникъ на Софийския университетъ, Богословски факултетъ, т. IV, 1926 1927 с. 335—378; т. VI, 1928—1929, с. 1—36; т. XII, 1934—1935, с. 1—41; т. XIII, 1935—1936,

Св. Недѣля:

Свещеници: Стефанъ йерей икономъ 1757 (25); Николчо Мали 1757 (25); Филипъ 1757 (25).[1])

Стара Св. Петка:

Свещеници: Иоанъ 1819 (2); Атанасъ 1819 (2); Панчо 1819 (2); Георги 1819 (2); Величко 1841 (4); Петъръ Ткачъ 1841 (4).[2])

Св. Петка Самарджийска:

Свещеници: Пеноте 1768 (13); Никола 1768 (13); Христо 1781, 1786 (11, 12); Василия 1781 (11); Маноте Грънчарь 1802, 1804 (12, 13); Златко 1826 (11, 13); Георги Суходолецъ 1826, 1829 (11, 13); Теодоръ 1837 (13); Станико 1837 (13); Янаки Йовановичъ 1844 (14).

Епитропи: Мато Кюркчия 1768 (13); Мавро 1781 (11); Хаджи Мато 1802, 1804 (12, 13); Тончо Терзи 1802, 1804 (12, 13); Стоилко Семерджия 1826 (11, 13).

Св. Архангелъ:

Свещеници: Ташоте Текеджия 1795 (2); Велчоте Дограмаджия 1795 (2); Иоанъ 1819 (2); Атанасъ 1819 (2); Панчо 1819 (2); Георги 1819 (2); Антанасъ попъ Димитриинъ чиракъ 1828 (21); Никола 1828 (21); Димитри Сакилария 1828 (21)?; Теодоръ 1837 (13); Станико 1837 (13).

Епитропи: Цона Терзи 1795 (2); Тодоринъ Бакалъ 1828 (21).

Св. Богородица Пречиста:

Свещеници: Велюте 1735 (26); Христоте 1758, 1781 (12, 28); Илия 1758 (28); Василия 1781 (12); Теодоринъ 1805 (28)?; Георги 1829 (25); Костандинъ хаджи Ценовъ, на папа Димитрия Сакилария ученикъ 1829 (25)?; Христоте 1862 (25).

Епитропи: Мавроте Терзи калфабашия 1781 (12); Константинъ Казанджи Петровичъ 1802 (28); Спасъ Кацарь 1813 (24); Коце 1829 (25); Нако Казанджия 1829 (25); Стоилъ 1829 (25).[3])

с. 1—57) се срѣщатъ имената на митрополититѣ: Диомидий 1565 (свезка IV, с. 41); Анастасий 1735 (св. III, с. 9); Теофанъ 1788 (св. I, с. 348), 1791 (св. I, с. 338), 1803 (св. IV, с. 35), 1807 (св. IV, с. 54), † 1822 (св. II, с. 9); Иоакимъ 1828 (св. IV, IV, 49). — Д. А. Ихчиевъ (Материали за историята ни подъ турското робство. Известия на Историческото дружество въ София. Кн. I, 1905, с. 60—130) на нѣколко мѣста отбелязва името на софийския митрополитъ Еремия „чернооблѣченъ калугеръ“ презъ 1614—1615 г. (вж. с. 64, 65, 78—79). Все тамъ на с. 65 сж споменати имената на свещеницитѣ Петко, Димитъръ, Михаилъ, Петре, Ламбо и Минчо веледи Грую.

[1]) Въ „Стари записки и надписи“ (свезки I—IV) на Ив. Гошевъ се срѣщатъ имената на следнитѣ свещеници — Аноте Сакилария 1788 (свезка I, с. 348); Анастасъ Сикилионъ 1788 (св. I, с. 348); Георгия хаджи Марковъ синъ 1788 (св. I, с. 348); Ташоте Калпакчия 1758 (св. I, с. 348), 1791 (св. I, с. 338); Хаджи Никифоръ 1791 (св. I, с. 338); Стефанъ Терзия 1791 (св. I, с. 338); епитропи — Христоте Куюмджия 1788 (св. I, с. 348); Манолкоте Кюркчия 1791 (св. I, с. 338).

[2]) Въ „Стари записки и надписи“: свещеникъ Стоянъ 1806 (св. III, с. 14).

[3]) Въ „Стари записки и надписи“: свещеникъ Алексий 1803 (св. IV, с. 35); епитропъ Константинъ Казанджия Петровикю 1803 (св. IV; с. 35).

Св. Никола Голѣми:

Свещеници: Храно 1148[1]) (5); Младенъ 1148[1]) (5); Младенъ 1791 (5); Янаки Чизмеджия 1802 (6)?; Златко 1830 (5); Величко 1834, 1837 (5, 6); Манолъ 1837 (6); Стоимиръ[2]) 1837 (6); Панчо 1837 (6); Хаджи Манчо 1837 (6).

Епитропи: Ханджи Нешо 1148[3]) (5); Попъ Станиславъ отъ с. Комарица 1782 (4); Маноилъ Кожухарь 1782 (4).

Св. Никола Мали:

Свещеници: Илия Стояновичъ 1759, 1765 (25, 26, 27); Христо 1765 (26)?; Стефанъ 1765 (27); Стойко Абаджия отъ Мала чешма 1784 (25); Младенъ 1793, 1805 (26)?; Яначко Кюркчия 1797 (25); Мано Грънчарь 1802 (25); Спасъ, Кюркчия 1802 (25); Теодоръ 1818 (25); Панчо 1818 (25); Величко 1818 (25); Антанасъ 1818 (25); Протопопъ Димитрия (Митко) 1835, 1837 (25); Андонъ Феселиоли 1835 (25); Величко малио Петровичъ 1837 (25); Георги 1843 (24); Никола 1843 (24)?

Епитропи: Славко Куюмджи 1765 (26); Йованчо Куюмджи 1805 (26); Мито Чизмеджи 1805 (26); Кито Бакалъ 1831 (25); Кръсто 1843 (24); Хаджи Мано Стояновъ (6)[4]).

Св. Спасъ:

Свещеници: Хаджи Никола Поповичъ (попъ Велчовъ синъ) 1751, 1754 1758, 1784 (15, 16, 17, 19); Илия Даскаловъ (Илчо, Илийчо, даскаловъ синъ) 1751, 1754, 1758 (15, 16, 17); Храно 1751, 1754, 1758 (15, 16, 17); Ничо 1754 (21); Стоилко Абаджия 1778, 1795 (20, 24); Анастасъ (Митесъ) 1784, 1800 (19, 21); Христо Номофикса 1784 (19); Йованъ Шияковчанинъ 1800 (21); Младенъ Никовичъ 1800 (21); Стефчо 1811 (21); Йованчо Папуджия 1813 (24); Манолъ Таикаджия 1813 (24); Вълчанъ 1825 (17)?; Златко 1825 (17)?; Димитри Сакилария 1827 (17, 19); Константинъ Ценовичъ 1827 (17); Манолъ 1827 (17); Вучко 1827 (20)?; Георги Кюркчия 1839 (22); Янаки Ивановичъ 1858 (17, 19); Георги Антовъ 1858 (17); Георги Сакилария[5]) (18); Антанасъ Монофилахъ (18); Панчо Сакилария (18); Никола (18).

Епитропи: Йованъ Свѣщарь 1751 (17); Велчо Терзия 1754 (15, 16); Маноилъ Поклонникъ 1754 (16); Христо Абаджия 1754 (16); Йованчо 1800 (21); Димитрия Чизмеджия (Митко) 1811 (19, 21); Игнатъ Чизмеджия 1813

---

[1]) Годината е погрѣшена.

[2]) Написано: Стоимимиръ.

[3]) Годината е погрѣшена.

[4]) Годината не е означена. — Въ „Стари записки и надписи": свещеници — Теньо 1719 (св. IV, с. 53); Йованъ Папуджия 1803 (св. II, с. 8); Младенъ Повезачъ 1803 (св. II, с. 8); Иванъ Чизмеджия (Йованчо) 1807 (св. IV, с. 53), 1809 (св. IV, с. 53); Михаилъ Калпакчи 1807 (св. IV, 54); Манолъ 1809 (св. IV, с. 53); Панайотъ Сакилария 1828 (св. IV, с. 49); Панчо Чизмеджия 1828 (св. IV, с. 49); пѣвецъ — Тоте 1803 (св. II, с. 8); епитропи — Иванчо 1803 (св. II, с. 8); Йованчо Куюмджия 1807 (св. IV, с. 54), 1809 (св. IV, с. 53); Мина Чизмеджи 1807 (св. IV, с. 54), 1809 (св. IV, с. 53); Игнатъ 1809 (св. IV, с. 53); Стоянъ Чизмеджия 1828 (св. IV, с. 49); ктиторъ — Стоянъ Мумджи 1719 (св. IV, 53).

[5]) За следващитѣ четирима свещеници не е отбелязана година; по всѣка вѣроятность служили сж въ началото на XIX в.

(24); Димитри 1813 (16); Йованчо 1827 (17); Григори 1839 (22); Дойчинъ 1855 (21); Мито Бакалъ 1858 (19); Величко Кацарь [1]) (18).

Не е означено, къмъ коя черква сѫ принадлежали свещеницитѣ: Янакия 1806 (28), Михалъ 1806 (28), Агапия 1821 (24), и епитропитѣ: Георги 1806 (28), Цона тумп (?) 1813 (27)[2]).

Герлахъ споменува още 4 черкви: Св. Марина (намирала се въ двора на старата митрополия, ул. Царь Калоянъ; сринатa отъ земетресение); Св. Иванъ Рилски (въ началото на ул. Пиротска, срещу старото ковчежничество, разрушена следъ освобождението; за нея споменува Скилица въ XII в.); Св. Лука (на площадъ Позитано) и Св. Никола (трета черква съ това име; намирала се на ул. Нишка). Въ тия черкви, обаче, презъ XIX в. не се е служило.

Не отъ всичкитѣ осемь черкви сѫ спазени книжа. Правимъ извадки отъ кондикитѣ само на Св. Недѣля, Стара св. Петка, Св. Спасъ и Св. Никола Голѣми.

в. Училища. Тѣхниятъ животъ е свързанъ непосрѣдно съ живота на черквитѣ, особено презъ втората половина на XIX в., когато черковно-училищната община поема грижитѣ за учебното дѣло въ града. Повечето отъ приведенитѣ документи сѫ приходни и разходни книги на тая община. Бележкитѣ въ тѣхъ засѣгатъ както училищата, така и черквитѣ. Публикуваме 7 такива тетрадки, за годинитѣ: 1856—1858, 1867—1868, 1869—1870, 1871, 1875, 1875—1876, 1876—1878. Извънредно любопитна и ценна е кондиката на Взаимноучителното училище въ София отъ 1849 г. Тя заема особено мѣсто срѣдъ другитѣ документи. Водена е успоредно на български и гръцки до 1860 г. Въ нея сѫ вписани помощитѣ на софийскитѣ граждани отъ всички съсловия, дадени за постройка на нова училищна сграда. (За развоя на учебното дѣло въ София вж. отдѣлъ трети „Училища и училищни дейци“).

1. Изъ кондиката на терзийския еснафъ

Тая кондика води началото си отъ 1807 г. Пази се въ Софийското крояшко сдружение. Проф. Б. Цоневъ ѝ посвети подробно разглеждане въ „Споменна книга на Софийския крояшки еснафъ по случай стогодишния му юбилей“, София 1907. Отъ кондиката Б. Цоневъ извлѣче следнитѣ сведения: 1. Кои сѫ били първомайстори отъ 1807 до 1870 г. (съ тая година свръшва кондиката); 2. кои сѫ произвеждани „башкалии“ презъ това време; 3. кои сѫ ценявани за калфи и чираци и при какви условия; 4. броятъ на всички

[1]) Годината не е означена; вѣроятно се отнася къмъ началото на XIX в.

[2]) Въ „Стари записки и надписи“: свещеници — Илия 1751 (св. I, с. 340); Никола 1751 (св. I, с. 340); Храно 1751 (св. I, с. 340); Анастасъ 1800 (св. II, с. 5); Йованъ Шияковчанинъ 1800 (св. II, с. 5); епитропи — Иоанъ Мумджия 1751 (св. I, с. 340); Велчо Терзия 1800 (св. II, с. 5); ктитори — Вучко Казанджи 1751 (св. I, с. 340); Маноилъ 1751 (св. I, с. 340); Христо 1751 (св. I, с. 340); Косто 1751 (св. I, с. 340).

майстори отъ еснафа за нѣколко години и 5. нѣкои важни бележки за състоянието и вървежа на еснафа.

За образецъ отъ кондиката привеждаме началната страница (въ „Споменна книга“ дадена като факсимиле, с. 51).

1810. Маиѧ : 11 : знати се направи се тоѧ тефтеръ мастwрски ѕ маистwр Коцино време : wнь беше игитъ башиѧ.

1807 месецъ агѕста : 20 денъ

Нако калфабаши : хесапимехъ тестирскио хесапъ неговъ хесапъ излена ѕ него що хесапиме г^{ш} 727

онъ що харчилъ

похарчи	г^{ш} 323	
далъ за вино	г^{ш} : 63	
далъ за Ана^{ч}коте	г^{ш} : 26	20
далъ на Митоте	г^{ш} : 15	
далъ па за каве	г^{ш} : 71	
	498	20
далъ за чох^{а} пар	: 48	30
	547	10
за сено дава	: 12	
	559	10

плати си тиѧ пари

остана ѿ сички хесапъ да дава на мастеретехъ да дава г^{ш} 100 маторски пари

кога па себрахме лонꙗа толкѕ wстана да дава свите масторе шаите

масторъ Накw игитъ башиꙗ

мартѕръ	мартѕръ	мартѕръ
масторъ	масторъ	масторъ
Мито	Стефанъ	Коца

Ето и една смѣтка за разходитѣ на игитбашията презъ 1818 г. (Споменна книга, с. 76):

Знати се що харчимъ.

Кога станахъ игитъ башиѧ похарчихъ 180 пари

За свети Николаꙗ на калѕгеро	60 пари
За свети Спасъ на калѕгеро	60 пари
На Нишлиѧта старецо	200 пари
За света Троица на калѕгеро	60 пари
Сосъ попъ Манола за сирома	40 пари
На карловалиѧта съсъ попъ Манола	100 пари
За свети Илиѧ	60 пари
За свети Пантелеимона	60 пари
За Елешничкио манастиръ	60 пари

За Маноловите пари ресимъ и на сегменино .	132 пари
За сѣта Богородица	60 пари
За дечанскио калѫгеръ	110 пари
На сѫбашата и на сегменино	152 пари
На кехаѩата	120 пари
За свети отецъ на калѫгеро	60 пари
На единъ сирома	30 пари
На единъ сирома сосъ попъ Пано	100 пари
На единъ сиромахъ	50 пари
Сичко	2004 пари

2. Изъ кондиката на бакалския еснафъ

Обнародва извлѣчения отъ нея В. Атанасовъ (Изъ миналото на еснафитѣ ни. Псп. кн. 63, 1903 г., с. 747—752). Даваме по-важнитѣ бележки. Кондиката е била пазена отъ тогавашния първомайсторъ Н. Бѣловеждовъ Започва отъ 1810 г.

1810: мїъ маія

Да се знае какво станаха ортаци Косто и Иованъ на Куручешма бакалницата и туриха сермія Косто 500 гр. и Иованъ 500 гр. Що дава Гдъ да делатъ порабаръ и хако на момчето изорта да се плаща и единъ катъ дрешки.

въ лето: 1812: мїъ маия.

во име отца и сина [и пр.] Богъ милостивъ и Мати Божия да ни е на помошъ и намъ и на сви наши братия православни християне аминъ. знати се како се собрахме сви майсторе бакалски еснафъ мали и велики и поставихме Ілия да ни е игитъ башия и сваки майсторъ да му се покоруе и да му има послушание и коима излети башкалия да му даде 1 гр. и кои се наортача и они по грошъ и отъ чираци кои уцани по 4 пари на игитъ башията тако советъ увещахме да буде и кои излезе башкалия да си даде за башкалукъ 80 гр. у кутия.

1827: мцъ иулиа 15 денъ.

знати се какво се збрах̃ еснафски и пазаръ башията та найдохме мунасипъ турихме игитъ башия маисторъ Мицете и Госпотъ да го непосрами и да му се срамуватъ сите маисторе и кога излезне нѣкои новъ маисторъ башкалия да зима 1 гр.

Пазаръ-башията е ималъ особена длъжность: да пазари новитѣ стоки, които се донасятъ въ града, и следъ това да обажда на членоветѣ на еснафа, за да си купятъ отъ тѣхъ. Никой бакалинъ не може да купува стока, преди да е опредѣлена цената ѝ отъ пазаръ-башията. Еснафътъ е избиралъ

свой първомайсторъ (игитъ-башия) още за следнитѣ години: 1829, 1830, 1831, 1834, 1835, 1836, 1837, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845.

1830.

и дадохме маисторски на пазаръ башията . . гр. 84 : 24
на Яшаро секменино у каржалите 5
на Антанаса що слуша низамето у хано . . . 8
на Рамадана що слуша топчите 48 дена . . . гр. 60

1832.

знати се що излизатъ башкали и се збиратъ у кутия пари отъ башкали и кабахатліи.

отъ Митроте за кабахатъ 10
„ Ценете „ „ . . . . . 8 : 10
„ Михала „ „ . . . . . 3 : 30
„ Аначкоте „ „ . . . . . 4 :
отъ Пенчоте и Коцате за погаждане гр. . . . . 5.

1836.

знати се какво денеска стана дунанма царска на султанъ Махмудъ ефендемасъ що се роди царче и Госпотъ да го хариже да е живо на могу годинъ да царува и да гледа раята си сосъ берекетъ аминъ аминъ аминъ.

1844.

що харчимъ на 3 святихъ

25 оки белия . . . . . 10 :
25 оки брашно . . . . . 5 :
1 ока црвенъ шекеръ . . . . . 12 :
1 „ белъ шекеръ . . . . . 8 :
3 „ орехи клъцани . . . . . 7 : 20
1 „ фасулъ . . . . . 1 : 8
$^1/_2$ „ свещи лоени . . . . . 2 : 30
$1^1/_2$ „ пастарма . . . . . 2 : 10
— 50 др. црнъ пиперъ . . . . . 1 :
— 100 др. кафе . . . . . 3 :
1 ока 100 др. зехтинъ . . . . . 8 :
16 „ ракия . . . . . 40 :
25 „ вино . . . . . 18 : 30

1835. мцъ мартъ 3

знати се какво са собраха бакалски иснафъ маисторе и поставиха маисторъ Николчете да е игитъ башия Игнатовичъ да му имаятъ хитаетъ старите и младите и погодиха ради ако некои учини големъ кабахатъ да го повторитъ да е чаушъ 30 дена сасъ : 12 : игитъ баши.

1846 иануари 30 денъ

поставихме дефа маисторъ Николчете Игнатовичъ па да е игитъ башия сасъ маисторе бакалски иснавъ и сторихме му хесапъ на : 3 : кладенци : до : сѣи цр̃ъ Константинъ що идохме на манастиръ свети Мати Богородица у помошъ да е за многая лета.

1847

да се знае какво се собраха маисторе у мое време Дойчинъ Павловичъ кога бехъ игитъ башия те се разговорихме да купиме единъ казанъ за коливо да се вари и купихме по 50 гр. оката.

1847

знати се какво видоха маисторе Бакалски еснавъ мунасипъ и поставиха маисторъ Дойчинъ да е игитъ башия да имаятъ итаетъ маисторе и мало и гулемо и да му се срамуватъ и некои дукянъ кога че да се хесапи безъ игитъ башия да се несапи и у кутия по 5 гр. да зима дека иде на хесапъ.

1847

2 гр. кога идохме на среща на пашата
3 гр. кога се чете фермана
3 гр. кога идохме на школето

Презъ 1847 г. въ кондиката сѫ споменати следнитѣ софийски махали: Имаретъ, Башъ-Чешме, Говежди-пазаръ, Сунгуро, Баня-Баши, Куршумли-махлеси, Житни-пазаръ, Куллукъ, Касапъ-махлеси, Капано, Телакъ-хасанъ махлеси.

3. Кондика на митрополитската черква Св. Недѣля отъ 1821 г.

Намира се въ библиотеката на Софийското училищно настоятелство. Форматъ 34 см. × 21·5 см. Подвързана е съ мукава и кожа. Съдържа 69 листа, писано е на 49½ л. Вѫтрешната страна на предната корица е подлепена съ два листа отъ рѫкописъ, сръбска редакция. Кондиката е водена отъ 1821 г. до 1853 г. Въ нея сѫ споменати епитропитѣ на черквата, разходитѣ и приходитѣ. Съдържа и сведения за училищното дѣло, които отчасти бѣха използувани отъ Е. Спространовъ въ статията „Приносъ къмъ историята на учебното дѣло въ София“, сп. Училищенъ прегледъ, год. VI, 1901, кн. V, с. 370—372.

Даваме по-важнитѣ бележки по години.

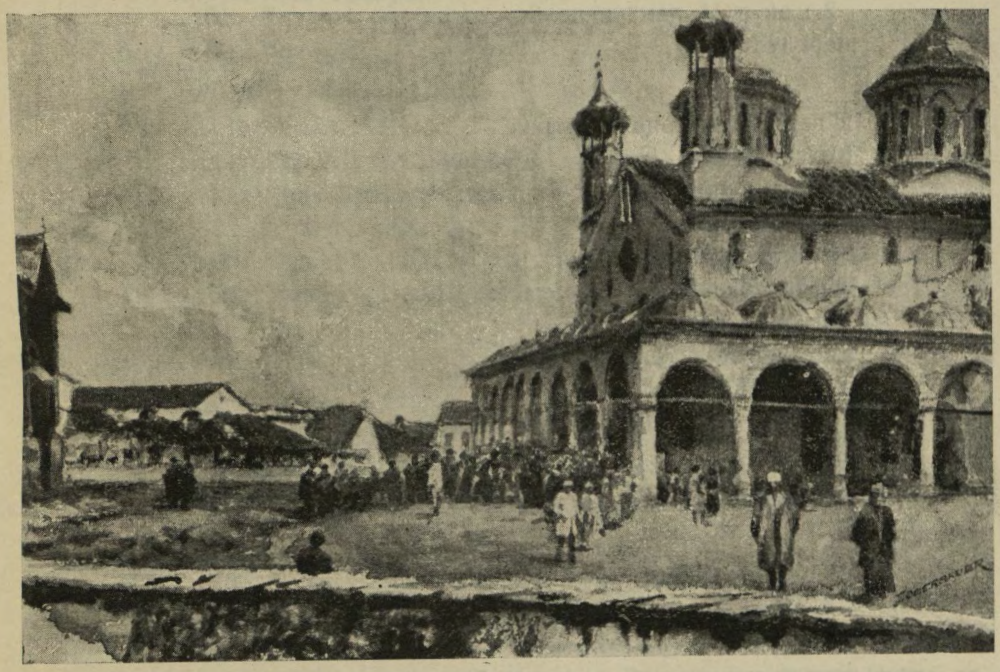
1821 г.

Кондиката започва съ следната бележка на листъ 1б:

1821 : м^{ц}ъ юнїѧ : 2 : денъ

Знати се какво се собраха енѕрїиници метрополиски, видоха хеса^{п} на Велчоте епитропо що е оучинилъ масрафъ цръковенъ : 8829 : гр^{ш}а похарчилъ тефтеръ мѕчебънѥ.

сермїѧ wстае оу цръквата :	462 :	гр^{ш}а
борчъ wстае цръковенъ :	2300 :	гр^{ш}а на деспотїино конакъ
	150 :	гр^{ш}а на Анастасїѧ
	200 :	гр^{ш} : на Катерина
	100 :	гр^{ш} : на Ікономо
	50 :	гр^{ш} : на Пенчоте
	2800	

Черквата св. Недѣля въ първитѣ години следъ освобождението, по акварела на Обербауеръ

На л. 2^{а}:

що давaѧ кирїѧ цръковните дѕкѧне за година

50 :	г^{р}	: Цветанъ кацаръ за дѕкѧно кирїѧ
100 :	г^{р}	: Андонъ докмеѭїѧ
35 :	г^{р}	: Тодоринъ бакалъ
45 :	г^{р}	: Младенъ кацаръ
40 :	г^{р}	: Iwванъ и Бошко кюрчїй
20 :	г^{р}	: Величко кюрчїѧ
25 :	г^{р}	: Кола кюрчи
60 :	гр^{ш}	: Андонъ калпакчи

60 : гр^{ш} : Кито капакчи
18 : гр^{ш} : хаѵ Магдалена дава кирїѧ : на го^{д}
480

1823 г.

На л. 2^{б}:

1823 лето маіѧ 29 : денъ

збрахаме се нѕриници митрополиски та поставихме Велкоте бакалино епитропъ и показѕеме що мѕ оставаме стока и вересиѧ и пари готові.

56 : ок. восокь по 8 :	гр^{ш}	448	
30 : ок зехтінь по 65 :	гр^{ш}	50	
2 : ок и $^{1}/_{2}$ памѕкь по 6 :	гр^{ш}	15	
парі готові	гр^{ш}	2 : :	6
		515 : :	6
и вересіѧ ѕ Коца Мартінче	гр^{ш}	419 :	20
Кола кюрчіѧ	гр^{ш}	11 :	
Величко кюрчі	гр^{ш}	4 :	
Кіто калпакчі	гр^{ш}	23 :	
Міхалъ Панаіотофъ	гр^{ш}	100 :	
Ілчоте абаџі	гр^{ш}	22 :	20
Ангелко калпакчі	гр^{ш}	30 :	
ѕ Іованчоте пітропофъ	гр^{ш}	18 :	
и за коніо кірѧта	гр^{ш}	20 :	
ѕ Іонете капісъзо	гр^{ш}	8 :	
		1171 :	6
2 : конии	гр^{ш}	200 :	
		1371 :	6
ѕ Мітрете църніо	гр^{ш}	42 :	

На л. 3^{а}:

тѕка показѕваме що мѕ оставѧме борчъ църковенъ по іме.

на евречето	гр^{ш}	: 8
на архідіѧконо	гр^{ш}	1000
на ікономо	гр^{ш}	500
на Февроніѧ	гр^{ш}	500
на Катеріна	гр^{ш}	200
на Анастасіѧ	гр^{ш}	200
на Анастасіѧ Распопова	гр^{ш}	100
на мраморскіо попъ	гр^{ш}	99
на баба Ненка	гр^{ш}	100
		2707

и погодіхме на Велкоте за годіна хакъ гр^{ш} 300

Тия две смѣтки сѫ задраснати съ по една черта.

На л. 3[а]:

щѡ ѡставихме и дадѡхме вещи цръковни на Велкоте да се знае

13 : кандила гѡлеми сръма
3 : кандилници и ѡни ѿ сребро
22 : венци сребръни ѿ иконите
1 : евагелїе посребрено
1 : дискѕсъ сребрънъ
8 : кръпи херирни
4 : бохчи
2 : свешници сребръни за престоло
2 : рипиди сребръни
1 : кѕтиѧ за мѡщи сребръни
1 : чаша сребръна
1 : кратѕнче ѿ сребро
1 : кѕтїѧ ѿ сребро що носи дїаконо
1 : потиръ позлатенъ
2 : потире сребръни дрѕги
26 : кандила мали
1 : харанїѧ ѿ бакъръ щѡ има голема цръковна
1 : калъпъ щѡ права свещи
2 : денѷери бакъърени
1 : кантаръ стамболски, и : 2 : терезїи пиринѷїи, со драмове
2 : кепчета и : 20 : парчета сахане и : 1 : кѡтелъ и : 2 : тепсїй —

1824 г.

На л. 3[б]:

1824 маиѧ перві

збрахме се мітрополіскі нѕріці та прохесапіхме на Велкоте пітрѕпо оставїхме мѕ стока и вересіѧ се се що ѕчіні сермiѧ — гр[ш] 1128 : 20

1825 г.

На сѫщия листъ:

1825 : маия 2 денъ

Собрахме се нѕріниці та проесапихме на Велкоте епитропѡ Стока верїсия Све сс оучини Сермїя 1100 гро[ш]

Все тамъ, съ другъ почеркъ:

да се знае какво предадохме нїе нѕрїници що хесапихме церкова стока хесапъ китапъ киръ Іота поставихме епитропъ да е ѕ сѣы Краль и ѡставихме мѕ кѕри борчь : 752 : 20 па[р] и по слово рекохме седъмъ стотинь и педесе и два гр[ш]а и половина

На л. 4[а]:

тѕка пісѕваме що мѕ оставѧме църковенъ борчъ

Следватъ дълговетѣ. На сѫщия листъ пакъ:

показѕваме що мѕ ѡставяме цр҃ковенъ борчъ

По-долу:

: 1825 : ноемврїѧ : 15 :

що има борчъ цръквата до тоѧ денъ

На л. 4б:

маїѧ 1 де

1825 що харчи киръ Іѡта за цръквата харчь

Следватъ подробни смѣтки за разходитѣ презъ май, юний, юлий. Следъ това съ новъ почеркъ — смѣтки за септемврий и октомврий. Отъ следната бележка се вижда, че епитропътъ Йото презъ това време се е поминалъ.

колкѕ още има да дава покойни Іото
длъженъ да дава на цр҃квата . . . . . 711 : 78

На отсрещния листъ 5а се намира смѣтката за приходитѣ презъ сѫщото време:

1825 маїѧ 11 денъ
да се зае що зимамъ ѿ алишь веришь ѿ црьквата

На л. 5б:

во има оца и светаго дх҃а аминъ : 1825 : Ноемврıа 15 : денъ тоѧ чеснеиши киръ Манѡ щѡ . . . . . збира

ноемврѧ 15 : ѿ покоенъ Ютовъ есапъ ѕ него що се наидоха готови пари. грш 711 : 38п

Следватъ подробни смѣтки за приходи и разходи.

На л. 6а между разходитѣ намираме:

дадохъ на даскало два алци по 10 : — 20 : грш.

По-долу:

За даскало заради халѕко дадохъ грш 10 :

На л. 6б:

априлиѧ : 28 : зехъ ѿ кѕтиѧта ѿ скѡло : грош : 71 : 21

На л. 7а:

показѕвамъ що сѕсъ харчилъ до денеска
февариѧ мїѣ 1 день . . . . . грош. 1698 : 12
— — — —
дадохъ на даскало алѕкъ и на сиромахъ грш 12 :
— — — —
на даскало алѕкъ дадохъ . . . . . грш 10
— — — —

за герговъ

за повзло книга и на даскало алѕкъ и хаповете грош 65 :

1826 г.

На л. 7б:

1826 : мїа : априлиѧ : 23 : денъ

знати се какво се збраха нѕриници ѕ митрополиѧ та видохме хесапъ и поставихме киръ Маноте капамаџиѧ и киръ Николакиѧ хекиминъ епитропе и показуваме що имъ оставѧме стока:

64½ : ока восокъ : по : 10 грош :	645 :	грш
22 : ока зехтинъ : по : 60 : па	33 :	грш
готови пари имаше	119 :	грш
ѕ архидиѧконо да зимаме :	199 :	грш
ѕ школото имаме	150 :	грш
	1176 :	грш

знати се що има цръквата борчъ

на Февронiѧ Домитровъ	337 :	грош :	20 :
на Димитриѧ Домитров :	550 :	грош :	
на Хаджи Магдалена :	150 :	грш	
на Паѕна Досенова :	50 :	грш	
	1264 :	грш	20

На л. 8б:

1826 : мїа априлъ : 23 : денъ

знати се що зимамъ па у църкватa

Следватъ подробни смѣтки. На срещната страница (9а) сѫ отбелязани разходитѣ.

за даскало дадо мѕ алѕкъ	грш	10 :
— — — —		
за даскало дадохъ ип..лита	грш	25 :
— — — —		
за даскало дадо мѕ : и мирѡ	грш	14 :

На л. 10а:

дадѡхъ на даскала за два месеци	грш	20 :
дадѡхъ на дискала : за : два месеци	грш	9 :
— — — —		
на даскало дадѡхъ за :	грш	10 :

1827 г.

На л. 11б:

„ 1827 „ априлїя „ 30

Знати ся какво се собрахме нѕринице оу митрополїята видохме Есапъ на кѵръ Маноте и показѕва що ѡставя сермия цр̑ковна.

„ 195 „ гро^{ш} оу вилестъ
„ 150 „ гро^{ш} оу школото
„ 20 „ гро^{ш} оу попъ Анто
„ 311 „ гро^{ш} оу кѵръ Станко
„ 208 „ гро^{ш} ѿ кѵрия
„ 51 „ гро^{ш} готови пари
„ 420 „ гро^{ш} восокъ свещи : 42 : ѡка
„ 30 „ гро^{ш} заитинъ : 15 : ѡка заитинъ

1385 „
60 „ сваламе на Па^{ѕ}на хако :
1325

На л. 11^{а}:

1827 : месецъ майа : 30 : денъ.

Знати се какво се собрахме н^{ѕ}риниците митрополиски та поставихме кѵръ Коца Епитропъ оу митрополїя.

На л. 12^{а}:

1827 : месецъ маиа : 30 : денъ

Знати ся що харчимъ за цр̃ковна потреба.

гр^{ш} 18 „ на даскало
— — — —
12 на даскало аликъ
18 на Иочоте даскало б^{р}иса к^{ѕ}ни
— — — —
14 дадо за ена икона на даскало
— — — —
3 15 на даскало дадо ѿ цркви пари не излезн^{а}
— — — —
6 за ена книга за повезвело на попъ Митрашкот[е]
— — — —
20 12 на сети Кралъ на соборо харчиха на сети Кралъ
— — — —
11. за повезло за книга дадо на попъ Митрашкоте
— — — —
4 : 20 на даскало не изленаха ^{ѕ} к^{ѕ}тиѧта па ги дадѡ
— — — —
2 на даскало дадо не изленаха ѿ к^{ѕ}тиѧта.

1828 г.

На л. 12^{б}:

1828 : априлїя : 26 :

Знати ся какво се собрахме н^{ѕ}риниците оу митрополлїя та видохме Есапъ на кѵръ Коцете, и показ^{ѕ}ваме що оставя сермія цр̃ковна. вересія и стока.

150 „ оу школата

— — — —

12 „ оу дѕпничкїѡ иконописецъ

На л. 13ª:

1827 : ноемврїя : 1 :

Знати се що зимаме цр̃ковна кvрїя ѿ дѕкянете.

На л. 13б:

1828 : маия : 11

подписѕваме каквѡ прїима кvръ Манолъ ткачѡ Есапѡ цр̃ковнїй, и обявляваме що мѕ ѡставяме цр̃ковни сермїи, гро^{ш} : 1248 : 24 :

Св. София въ първитѣ години следъ освобождението

1830 г.

1830 : априлїя : 26

Записѕваме и ѡбявляваме що оставя кvръ Манолъ

Сермія цр̃ковна пари готовы	гро^{ш} : 207
22 : ѡка восокъ по : 10 : гро^{ш}	гро^{ш} : 220
6 : ѡка зайтинъ по 3 гро^{ш}	гро^{ш} : 18
18 : ѡка бакѕръ по : 6 : гро^{ш}	гро^{ш} : 108
	553

Подобна смѣтка има и за м. декемврий сѫщата година.

Отъ разходитѣ отбелязваме следнитѣ:

На л. 14б:

дадѡ на даскало за месецъ ѿ цркватa . . . гр^{ш} 16
за шкѡлетѡ дадо за децата . . . . . гр^{ш} 21 : 20
дефа за месецъ на даскалѡ 16
— — — —
за : 3 : месеци дадо на даскалѡ 48

На л. 15а:

1830 : мїѭъ декеврія 1 : какво Митаръ седна на бакалницата црковна.
— — — —
даскалѡ да зима пари . . . . . гр^{ш} 30

На л. 15б:

на владиката за ѡдеѧитѣ . . . . . гр^{ш} 400
владиката ѕзе . . . . . гр^{ш} 208
за ѡдеѧи дадоме . . . . . гр^{ш} 39 30

На л. 16а:

азъ Коца що дадох за одеждите на деспотія гр 300

1832 г.

1832 : ме^{с}цъ маїя : 6 :

Запис^{с}ваме какво се собрахме н^{ѕ}риниците митрополиски та преесапихме що има цр̃ковна сермїя, и поставихме кѵръ Стефчоте епитропъ ипакчїя. и обявляваме що м^{ѕ} оставяме сермїя.

На л. 17а:

Между разходитѣ отбелязано:

за априли месецъ на даскало аилъка . . . . . : 16 :
— — — —
на попа Димитри за книги повезъ . . . . . : 29
за месецъ маиѧ на даскало аилъкъ . . . . . : 16
— — — —
на деспотиѧ за изин дадохме . . . . . гр^{ш} : 50
за месецъ и^{ѕ}ниѧ на даскало аилъкъ . . . . . : 16
— — — —
за : 2 : месеци и^{ѕ}лиѧ авг^{ѕ}стъ на даскало аилъкъ гр^{ш} : 32

На л. 17б:

на деспотиѧ за изино 250
за : 2 : месецъ септември и октоври на даскало
аилъкъ дадохъ . . . . . гр^{ш} : 32
на деспотиѧ халилъ хесапъ . . . . . : 42 : 20
— — — —

за месе ноеврим на даскало . . . . . гр^{ш} : 16

— — — —

за м^{с}цъ декеври на даскало . . . . . : 16

1833 г.

На л. 18^{а}:

32 : гр^{ш} : на даскало : за : 2 : месеци иан^{ѕ}ари и февр^{ѕ}ари

— — — —

32 : гр^{ш} : на даскало за : м^{с}цъ мартъ и за априлим

1834 г.

На сѫщия листъ:

1834 : месецъ маим : 1 знати се ^{ѕ}зимамъ кирим за црковите д^{ѕ}кане за там година що седе Андонъ

На л. 19^{а}:

1834 : априлиа 23 :

показ^{ѕ}ваме колк^{ѕ} кириа плащатъ цр^{ѕ}ковните д^{ѕ}кмне на година

На л. 20^{а}:

ѿ : 1832 : маия : 6 що самъ харчилъ азъ Стефчо за црковна потреба.

на деспотїя 805

— — — —

на даскало за хако 192

1835 г.

На л. 21^{а}:

1835 маим 8 знати се щѡ хачимъ за цркавата

— — — —

345 . . на владиката що зима на година

На л. 22^{а}:

ѿ 1832 : маия : 6 : що самъ харчилъ азъ Стефчо за црковна потреба и за темес^{ѕ}цы

— — — —

на М^{ѕ}селимо за изинъ . . . . . : 250

па на М^{ѕ}селимо . . . . . : 250

— — — —

на даскало за хако . . . . . : 192

Подъ смѣтката се е подписалъ митрополитъ Паисий на гръцки.

На л. 22^{б}:

1834 : априлїя : 28

Запис^{ѕ}ваме, и обявляваме що оставя кур Манолъ црковна сермія пари и стока

На сѫщия листъ:

запис^{ѕ}ваме що оставя кур Андо^{н} црковна вересїя

На л. 23ª:

1834 маия : 8 :

записѕвами каквѡ поставиха кѵр Андона епитропъ оу сѣтый Краля обявляваме по именемъ що мѕ оставяме сермія црковна.

На сѫщия листъ:

1835 : априлїя : 29 :

записѕваме каквѡ що си предаде Андонъ есапо и що ѡставя црковна сермїя готови пари грош : 1376 :

На л. 24ª:

1833 : ноемрїя : 22

Знати се каквѡ майсторъ Тота козаръ остави една каща на Мала чешма та стоя три годинъ празна махалскї я продадоха на Петрете ткачо за да се не растѕри дадоха мѕ я за : 195 : оставиха тия пари оу цр̃квата аменетъ

3	ялдѕзи . . . . по грош 50	150 . .	грош
1	единъ тѕрски бешлкъ	16 . .	
1	еденъ юзлѕкъ	12 . .	20
1	еденъ икилкъ по грош 11	11 . .	
	едно дваесе пари		20
		190	

Ташо терзи свидѣтелъ

Бона ткачъ свидѣтелъ

Кр̃сто бакалъ свидѣтелъ

Величко кацаръ свидѣтелъ

Митаръ дограмаџи свидѣтелъ

Стоянъ чизмеџи свидѣтелъ

Златко мѕтафчи свидѣтелъ

Магдалена

1836—1837 г.

На л. 24б:

1836 маиѧ 15 : знати се ѧ Коца показѕва хесапъ црквенъ . . 10061 : 20

На л. 24б:

1837 : маиѧ : 10 знати се предаде си Михалъ хесапо за година що е зималъ и дава

На л. 25ª:

1836 мᶜца їѕниа : 5 : дᵘ

да се знае какво си предаде Коца Мартиновица хесапо на црквата митрополїа

Пакъ тамъ:

1837 маиѧ 10 : знати се щостае потъ хесапъ

На л. 25б:

1837 маиѧ 10 : знати се хесапиме црковенъ хесапъ що има свега капеталъ црковнъ

На л. 26б:

1836 : маиѧ 20 : денъ знати се що харчиме за црковна потреба

На л. 27а:

знати се що имаме дѕкане цркови мѕкове

ена механа и дѕкачето до механата кириѧта :	500	гр^{ш}
единъ дѕканъ абаджиски за година	140	
единъ дѕканъ капачиски а година	40	
еденъ кепекъ кѕючски за година	25	
единъ два кепеци кѕючиски за година	40	
единъ дѕканъ бакаски за година	130	
половинъ дѕканъ казаѵиски за година	50	
еди дѕканъ докмеѵиски за година и одаѧта	90	
2 кацраски дѕкане за година	100	
единъ дѕканъ кѕюрчиски ≦ кепекъ	25	
единъ дѕканъ кацасики за година	25	
	1215	

На л. 28а:

1837 м^{с}цъ авгѕстъ 24 д ва лето

знати се какво се собрахме нѕрииници та видохме есапъ сасъ киръ Коцетс ѵпритрѕпо ѕ митрополиѧ и кѕпихме механата ѿ кирь Коцете за храмо сосъ гедико сосъ казано за гр^{ш} 500 хиляди платихме що ѡстана сермиѧ цриковна показѕва

На л. 29а:

1837 : м^{с}цъ ѡктоврiѧ 26 д.

знати се какво се собрахме нѕрииници та поставихме Малина казаѵи ипритрѕпъ

1838 г.

На л. 28а:

1838 : маїя : 9 :

записѕваме какво що си предава Малинъ есапо црѕковнїи едно по едно що оставя.

На л. 30б:

1838 : маиѧ 10 д^{н}ъ на Михалалъ абаѵи знати се що оставаме на притропо потъ хесапъ

На л. 31а:

1838 : маиа : 9 д^{н}ъ

знати се какво зехме на Малина хесапо.

1849 г.

На л. 32[а]:

1849„ Іѕлїа 8„ Знати се колко церковна Сермıа чиниме мы норıйницы Митрополıскїя церкве теслимъ Господину Мїхалу Терзıо сыну Вѕкову.

На л. 36[б]—37[а], 42[б], 43[а], 45[б], 46[а], 47[б], 48[а] се намиратъ гръцки бележки и смѣтки. Непосрѣдно следъ тѣхъ сѫщитѣ смѣтки и бележки сѫ дадени и на български.

1850 г.

На л. 38[б]—39[а]:

„Въ тысящъ осмсотномъ четыредесятомъ Седмомъ Спасително[м] лѣтѣ м[с]ца Окѡврїа прїемше Божїею Милостїю паки брозды Сѣйшїя Митрополїи Софıйскїя, и познани бывше паки искренніи и правилный Архїерей Сея Епархıи, по честному здѣ пришествїю нашему, посѣтивше личнѡ, по Сщенной нашей должности, вся подлежащыя Епархıи Сей Грады, веси же и Села, почивше малѡ, не престахомъ оупразднитися и въ видѣнїи счетѡвъ единыя и всякїя церкве: и первѡ оубѡ призвавше слѫжителя Митрополıйскїя церкве, почитаемыя во имя Сѣыя Славныя великомѫченицы Кѵрїакıи, Величка дограмаджıя, и видѣвше трилѣтныя и двѫмѣсячныя егѡ счеты, начинающыя ѿ 1846„ м[с]ца Маїа 13-гѡ, и кончащыя ся до 1849„ м[с]ца Іѕлїа 8-гѡ. Такожде же видѣвше и седмомѣсячное даянопрїиманїе господина Михаила по немъ опредѣленнагѡ, похваливше ревность ихъ расположихомъ счеты обоихъ и въ Кѡдїксѣ церковномъ, ıакоже ıавляются. Общею мыслїю Почтеннѣйшихъ Градоначалникѡвъ и Енѡрıйцевъ, и нашымъ Кѵрїаршескимъ одобренїемъ поставихомъ Епıтропа Сщенныя Сея Церкве Митрополıйскїя Почтеннѣйшаго господина хаджи Нїколаа Іѡанновича (Инджe Коца), помощники же ему и Соепıтропы господины Димитрїа Зятя Егѡ и нашего Димитрїа Спасовича. тогѡ ради и написани быша имена ихъ здѣ за оуказанїе. 1850 „ февр̃арїа 1-гѡ оу Софıа.

Ето и самата равносмѣтка:

за трилѣтный и двѫмѣсячный счетъ сщенныя Митрополıйскїя церкве Сѣыя великомученицы Кѵрїакıи.

да даде		
Колко оу различни трошкове е далъ на 1847„ лѣто	1978„	5„
колко такожде трошкове „ „ „ 1848 „	2221„	30„
колко „ „ „ „ „ 1849 „	2145„	30„
колко такожде за 2„ месецы	293„	—
колко оу кѫпованѣ за восокъ на трите годины . . .	6659„	—
	13297„	25„
Колко е преброи[л] х̃„ Манолу и х̃„ Аѳанасу	1000„	—
Колко на Коца Бакалина на заемъ съ темесѫтъ . .	800„	—

колко на Пенко ѳѕрѕнꙋіята съ темесѕтъ		200„ —
колко за помощь школска		1000„ —
колко на Іованча Чѕшмеꙋіа на заемъ		40„ —
		16337„ 25
за 52 оки и 300 драᴹ. свещи и восокъ по 30 = 22 оката		1272„ 30
за 35 оки и 300 драᴹ. зайтинъ по 6 оката		214„ 20
за 10 оки темнянъ по 6 оката		60„ —
		1547„ 10
		17884„ 35
колкото оу готови		272„ 5
		18157„ —
да земе		
ѿ продажба на свѣщите на 1847„ лѣто . . .		4573„ 34
ѿ собранїя дѵскѕсовъ такоджe		1309„ —
		5882„ 34
ѿ гробищата 176„ и милостыня 63„		239„ —
		6121„ 34
ѿ продажба на свѣщите на 1848„	4309„ 10	
ѿ дѵскѕсе такожде „ „	1387„ 36	
ѿ гробищата „ „ „	131„ —	5828„ 06
ѿ продажба на свѣщите на 1849„	4119 —	
ѿ дѵскѕсе такожде „ „	1319 —	
ѿ гробища 91„ и Милостыня 50„	141 —	5579 —
ѿ двомѣсячна продажба на свещите . .	266 —	
ѿ дѵскосе такожде	94 —	360 —
		17889„ —
ѿ кирїа на кацарницата за 1849„	170„	
ѿ кирїа такожде за 1849„	100	270„ —
		18159„ —

Отдолу подписанъ:

Софійскїй Паісїй оувѣрява

На л. 39б — 40а е посочена равносмѣтка за седемь месеци (1 юлий 1849 г.), съ приходъ и разходъ 3710 гр.

На л. 39б — 41а:

Знати се и колко ствари има тая Сѿенная церква.

Посочени сѫ подробно всички книги, предмети, одежди, сѫдове, скѫпоценности и т. н., които е притежавала черквата по това време. Отъ тѣхъ изваждаме само книгитѣ:

1„ Еваггелїе Греческо капладисано со сребро ѿ едната страна
1„ „ Славенско „ „ „ и ѿ 2-те страны
2„ „ „ големи и прости
1„ „ „ мало и просто
12„ минеи Славенски
2„ параклитике (октѡиси големи)
1„ октоикъ малъ
1„ требникъ великъ
2„ „ мали
4„ житїя
4„ пролози
1„ трїодъ
1„ пентикостаръ
1„ толкованїе Евaггелско Ѳеофилактово
1„ Ірмологіа
1„ тѵпикъ Големъ Славенскїй
4„ лїтѹргіи
12„ минеи греčески ветхи
1„ параклитики „
1„ трідїонъ „
1„ пентикостаръ „
12„ минеи нови
1„ книга Болгарска псалтїка
1„ тѵпїкъ греческїй (загѹбенъ)

На края на списъка е отбелязано:

Колко то са церковны потребы пратены въ даръ ѿ Г. Ивана Денг.

1„ Сакъ Стофа
1„ омофоръ големъ Стофа
1„ омофоръ малъ „
1„ Епітрахилъ стофа
1„ набедренникъ „
1„ коланъ „
1„ нараквицы „
2„ Стїхаре дїаконски стофа
2„ Ораре дїаконски
2„ Чифта наржквицы
4„ Парчета Стофа
1„ Евaггеліе сосъ малта
1„ санджкъ сосъ потиръ и сосъ сичкіа такжмъ.

1851 г.

На л. 43б — 44а:

Въ тысящѣ осмсотномъ пятдесятомъ первомъ лѣтѣ мцца Февр҃аріа исполнившу ся Единолѣтному Епітропічеству Сщенныя церкве Митрополійскїя слазимыя во имя Стыя Славныя великомченицы Недѣли Г-на х҃а Нїколаа Іѡаннова и егѡ Соепїтропѡвъ Господинѡвъ Димитрїа Трайкова Зятя Егѡ Честности, и Нашегѡ Димитрїа Спасева, потребѳва да се изгледа Годишныо имъ Счетъ, и призвавше оу наша та Стѣйша Митрополіа Честнѣйшы те Чорбаџіи и Енѡрійцы те, и като изгледахме годишны те имъ счетове на — зиманѣто и даванѣто имъ, и ги найдохме чисты, и безъ никое подозрѣнїе, наипаче же полезны Сщенной церкви сей : похваливше же, іакоже подобаетъ, божественната ревность и нелѣностното имъ оусердїе, молитствовахомъ ги ѡ дѳши и сердца, благословивше ги архїерейски, да дасте Господи Богъ нашъ возмездїе трѳдѡвъ ихъ, и благословенїе то Авраамово, Ісаакѡво и Іакѡвле! ѡбрѣвше же счеты ихъ полезны Сщенной церкви, общею мыслїю Чорбаџіѡвъ и Енѡрійцевъ и нашымъ Кврїаршескимъ сосложенїемъ, опредѣливше и въ тоежде лѣто Епітропы Сщенныя Сея Митрополійскїя церкве тыяжде, за да се трѳдатъ още и тая година. ѡбрѣтше же счеты ихъ чисты, написахомъ въ настоящѳю Сщеннѳю кондїку и зиманѣ то и даванѣ то имъ, начинающу первому Февруарію 1850„ и кончащему ся до первагѡ Февр҃арїа 1851„ Тѣмже и написаша ся счеты ихъ ко оуказанїю всѣмъ.

Следва равносмѣтката:

	гроша	пары
Да земе		
ѡ Продажба на свѣщи те ѡ Пангаро за една година	4372„	10
„ Собранїе на 2 дїскоса що за масло и помощь за 1 год.	1082„	20
„ различны приходе, кивото, гробища та и равненѣ	665„	10
„ дїскоса на велика та церква	347„	—
„ фаизъ на 2000„ грош за 9 мцы ѡ кvр Димитрїа Трайкова	150„	—
„ „ такожде на 100„ грош ѡ Панчоте	12„	—
„ кирїи на церковни те дѳкяне	568„	—
или Седмь хїледы и сто и деветдесеть и седмь. . .	7197„	—
Да даде		
За айлицы х҃„ Ангелковы и Міхалови и дрѳги харчове на 1„ година	1310„	—
„ дїскоса на великата церква що се дават по обычаю	240„	—
„ Каноніческа лїтѳргіа що се дава секоя година Архїерею	105„	—
„ Божогробска та и Сїнайска кѳтія що се даватъ на школата	90„	—

„ кѕпованѣ на 72„ оки восокъ по 18„ грош оката .	1296„	—
„ „ на 116„ оки масло по 6„ „ „ . .	691„	—
колко то имат оу готови пары	3465„	—
или Седмь хіледы и сто и деветдесеть и седмь	7197„	—

На л. 43б:

Колко то встаятъ оу восокъ, масло, темнянъ и дрѕги що има оу церква та за капиталъ

	Гроша	пар.
оу 66„ оки восокъ по 18„ грош оката	1188„	—
„ 21„ „ свѣщи „ 20 „ „	420„	—
„ 5„ „ опалоцы „ 10 „ „	50„	—
„ 65„ „ масло „ 6„ „ „	390„	—
„ 6„ „ темнянъ „ 6„ „ „	36„	—
„ пангаро мангѫръ за дискѕсете Гроша	17„	20
такожде оу сытны пары „	30„	—
	2131„	20

Отдолу подписанъ:

† Σοφ Παίσιος

1852 г.

На л. 46б—47а:

Въ тысящѣ осмьсотномъ пятдесятомъ и второмъ спасителномъ лѣтѣ первагѡ февръарїа като ся исполни уже годишното Епїтропство и уже господиновъ х̑ Нїколаа Іанковича и Соепїтропѡвъ егѡ Димитрїа зятя егѡ, и нашегѡ Димитрїа Спасовича, споредъ Архіерейската наша неизбѣжна должность и призвавше ихъ въ наша та с̑тѣйша Митрополїа, присутствующимъ и почтенымъ первенствующимъ и Енѡрійномъ Митрополскїа Енорія, и като прегледахме опаснѡ счетове те имъ, и намѣрихме ги чисти, помолитствувахомъ ги помоливше ся Богу да воздасть имъ возмездіе трудѡвъ ихъ, и Благословеніе то Авраамово, Ісааково и Іаковле, и иматъ помощь за трѕдовете свои вѕ священната тая церковь почитаемыте с̑татіи, Боговѣнчанагѡ с̑тагѡ Краля. трите Іерарси, и с̑тая Кѵріакіа, и като ся турна по обычаю годишныатъ тѣхенъ счетъ тука, какво то ся види, задолжихомъ ги и нехотящихъ да пребудатъ пакъ исты тѣ Епїтропы, и въ настоящата година, ако и мъчно пріяха това предложеніето това, обаче ся покориха на Архіерейското наше повелѣніе, и такѡ рукуцѣловавше помолихомся пакы ѡ нихъ изново съ высоти помощи ради. тѣмже и въ знакъ турнаха ся тука честныте имъ имена и годишныатъ имъ счетъ, каквото ся види. 1852 февръіа 1-го Софіа.

Следва равносмѣтката.

Да даде.

Колкото на Мїхала за годишна плата негова по 60 гр.	720„
На х̑ Ангелкоте псалтатъ ѿ лѣво по 25„ на мцъ . .	300„

На Архіереата за годишна Лїтургіа	105„	
На сщенницы годишна обыкновено	50„	
На годишни дїскусъ на великата церква	240„	
У школето ѿ две кутіи Сїнайска и Святый Гробъ . .	90„	
За ситни трошакъ кюмуръ и прочая за церквата . .	259„	30
За восокъ оки 105„ по 21„ гр. и 21„ пар.	2145„	
За масло окы 41„ по 6„ гр.	246„	
	4155„	30
Колко въ касата броени	7157„	
	11312„	30

Да земе.

Колкото останаха броени ѿ Лански хесапъ.	3465„	
ѿ Продаванѣ свѣщи за една година	3877„	20
ѿ собраніе ѿ два дїскусе мылостыня и помощъ. . .	1906„	17
ѿ Дискусъ на великата церква	393„	33
ѿ Кіѳотъ и мылостыня	319„	15
ѿ Гробища и равненѣта	200„	25
ѿ Кесмъ на Апандусите на с. Кралъ	390„	
	9742„	30

ѿ файди мѣсячни	85„		
ѿ 2„ χιλ. гр. на кур. Димитріа	200„		
ѿ Променуванѣ на паритѣ	140„	425	
ѿ Годишна Киріа на Кара Коца ѿ 1850„ до С. Гєѡргіа 1851„ год.	750„		
ѿ Калпакчискіатъ ѿ Зашо	60„		
ѿ двама по 100„ Тоша и Кръсто	200„		
ѿ абаджискіатъ Іѡванчо коджабаши . . .	60„		
ѿ Андонъ Дукмеджи	76„	1145	
		11312„	30

Капитали на церквата

На 81„ ок. восокъ по 21„ Гр. 21„ пар.	1754„	12
на 23„ 50 подобно готовъ по 30„ гр.	696„	
на 4½„ подоб. топенъ по 15„ гр.	67„	28
на 43„ оки масло по 6„ гр.	258„	
на ситни пар. 25„ гр. и мангѫре 33.	58„	
на 3½ оки темянъ по 6„ гр.	18„	
	2852„	00

1853 г.

На л. 48б—49а:

Въ тысящѣ осмсотномъ пятдесятомъ третомъ лѣтѣ, первагѡ февруаріа исполнившу ся единолѣтному Епїтропичеству честнѣйшыхъ Епітропа Гос: Димитріа зятя Блаженагѡ х̑ Ніколаа Іѡвановъ, и нашегѡ Димитріа Спасева по-Архїерейскому нашей неизбѣжимой должности призвавше ихъ въ нашата сг̑ѣйша Мітрополія присутствующихъ и почтенн̑ьмъ первенствующихъ и Енорїйцевъ Митрополискимъ, и прегледавше опасно счеты тѣ имъ, и като гы намѣрихме чисти безъ никаквагѡ подозрѣнія, и похвалихме тѣхна та ревность, по хрїстіанскому усердію, помолитствувахме гы ѿ душы и сердца да дасть имъ Гд̑ь Мздовоздаяніа труды ради ихъ, и Благословеніето Авраамово Ісааково и Іаковле и като написахме счеты те имъ за зиманѣто и даванѣто по име както ся надолу види, опредѣлихме пакъ Епітропы г. Димитріа х̑ Коцева и Г : Наѕмъ Іотофъ и помолитствувавше ихъ Архіерейски написахме имената имъ въ знак̑. 1853„ февр. 1„ Софіа

Да даде

Колку за купуванѣ восокъ неправенъ, ока 67 : и драм̑ 100 : по 20 : гр.	1345.
Колку за купуванѣ восокъ правенъ ока 21. по 24 гро . .	500.
Колку за купуванѣ масло ока 47 : по 9. и 10 : пары . .	434.
За заплата на Міхала за годин. по 60 : 720 : и х̑ Ангел. по 25. 300 :	1020.
Колко за обычна Годишна Служба на Архіереата даваеми на Мит̑р.	105.
Колку за обычни парастасе що се дава на Сѿеницы те Митрополіски	50.
Колку на школата се дава ѿ две тѣ кутіи С Гробъ, и С. Сіна.	90.
Колку ся дадоха на женыте на 6. Мсць, киріа на Механата должни ѿ Кара Коца	100.
Колку за разни ситни трошакъ по особитый тефтеръ . .	318.
Колку са похарчени за купуванѣ книгы и другы . .	
Колку за купуванѣ едно Евaггел. единъ тріодъ, единъ пендикостар гречес. съ киріа и Гюмрукъ	298„
Колко ся похарчиха преносванѣ Евaггеліи и пр. и гюмр. .	385„
Ко. за шефъ и харчъ за два стїхаре ораре и наржквицы и за шіенѣ шириті и другы харчове	295.
Колко ся пары нахождатъ у касата церковна	9957.
	14897.

Колку се восокъ намѣрува на Пангар. Церковни.

за 70 : ока восокъ направенъ по 20 : гр.	1400.
за 37 : ока восокъ готовъ по 30 : гр. оката	1110„
за 9„ ока топенъ восокъ по 15„ гр. „	75.

за ситни пары		40.
за Мангѫре		24.
		2655.

Да земе

Колкуто останаха въ броени пары на 1851„ хесапатъ у касата	7157„	
Колко ѿ продажба свещи на пангар. за едно лѣто ѿ 1852 фев. 1 до 1853. подобно	3259„	15.
Колку ѿ собраніе на діскусе те мылостыня помощь за 1„ година.	874„	15.
ѿ дискусатъ на великата церква	321„	5.
Колко ѿ гробове умирающи[x] равненѣ, мылостыня, и харізмо на Мито	634„	35.
Колко ѿ вѣнцы обыкновено	40„	10.
Колку ѿ Апантахуса що сбира Гяко за С. Кралъ кесимъ.	290„	
	12577„	

Колку ѿ кири Механски и ѿ дукяне те.

Колку ѿ Механа та за една и полъ Година ѿ Клечката за Кара Коца, неговъ старъ борчъ	900„	
Колко ѿ две кацарницы по 100. за една година	200„	
Колку ѿ два дукяне, Абаджиски, и Калпакчи. по 60 . . .	120„	
	1220„	

Колко ѿ продажба на 12„ Минеи стари въ църквата брезнич.	900	
ѿ Продажба на 1. тріѡдъ старъ на Монаст. подгум. . . .	200	
	1100	
	14897 :	

Както предишнитѣ, и тая равносмѣтка е подписана отъ Паисия.

4. Кондика за помощи на черквата Св. Недѣля отъ 1853 г.

Пази се въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7810. Форматъ 38 см. × 23 см. Подвързана е съ картонъ. Съдържа 141 листа, писано е върху 25½ л. Писмото, съ малки изключения, е обикновено.

Тая кондика е твърде ценна. Въ нея сѫ отбелязани сумитѣ, които сѫ събрани за изграждане на черквата Св. Недѣля презъ 1853 г. Най-напредъ сѫ посочени помощитѣ на другитѣ седемь софийски черкви: Св. Спасъ, Св. Архангелъ, Св. Николай Мали, Св. Николай Голѣми, Св. Пречиста, Стара св. Петка и Св. Петка Самарджийска, а следъ това — помощитѣ на влади-

БАН
Институт за
литература
БИБЛИОТЕКА

ката Гедеонъ и първенцитѣ Анастасъ Теодоровъ, Х. Мано и Ангелко Стоянови, Х. Нешо Филиповичъ. Особено интересенъ е списъкътъ на спомогналитѣ 21 еснафи: механджийски (тамъ личатъ имената на Димитъръ Х. Коцевъ и Дим. Трайковичъ), бакалски, абаджийски, калпакчийски, ткачки, самарджийски, терзийски, кюркчийски, папуджийски, кацарски, куюмджийски, бакърджийски, грънчарски, тютюнджийски, ковачки, фурнаджийски, мутафчийски, дограмаджийски, дюлгерски, товачийски, бостанджийски. Най-сетне, въ тая кондика сѫ описани книгитѣ, подарени отъ Ив. Н. Денкоглу и Зах. Княжески на Софийското училище.

Въ началото на кондиката, на л. 3б—6а, се повтарятъ ония смѣтки за приходитѣ и разходитѣ на Софийското взаимноучително училище презъ 1849 г., които намираме въ Κωδηξ Ιερος на л. 7б—10а (вж. сѫщия отдѣлъ № 13). А именно:

Равни счетъ на иждивленѝите въ Сградата на Сѫщенѝото взаимноучително оучилище (л. 3б).

Написаніе Ктиторовъ и Приложниковъ Сѫщеннаго взаимноучителнаго оучилища (л. 4а).

Колкото са иждивени по веремена ꙗкоже именѝо видится (л 4б и 5б).

Колкото са земени ѿ Кирıи, и Милостини и посѫщеніе (л. 5а и 6а).

На л. 8а:

1853„ презъ Марта Софıа

Преписъ на священите черкви Колкото са помогнали заради Митрополитска та черква святагѡ Краля Стефана

Священата черква Святїи Спась	гр	15000„
Священата черква Святıи Архангель		10000„
Священата черква Святїи Малıи Нıколая . .		10000„
Священата черква Святїи Големи Нıколая . .		5000„
Священата черква Святая Пречиста		6000„
Священата черква Святая Параскева разстур .		5000„
Священата черква Святая Параскева самарджи		5000„
		56000„

На сѫщия листъ:

1856„ презъ априлıа Софıа

Спомогналъ заради черквата Святагѡ краля Стефана, Святософıиски Господинъ Гедеѡнъ . . . . . гр„ 15000„

На сѫщия листъ:

1853„ Априлıа 10„ Софıа

Господıн Анастасъ Теѡдору хариза Двете кѫщи на священата черква святıи краль Стефанъ за гр„ дваесеть хиляд . . . . . гр„ 20000„

Господинъ х„ Мано сосъ Брата си Ангелко Стояновъ Букрешли помогнали за черквата . . . . . гр„ 4000„

[съ другъ почеркъ и друго мастило]
истата сумма у Мех. Иснаф. замина

Господинъ х Нешо Филипповичь помогналь за черква сватıи Краль. . . . . гр„ 1500„

96500

[съ другъ почеркъ и друго мастило]
истата сумма у Миλостинята замина

На л. 8б—9а:

1853„ презs Марта

Спомогнали ѡ Еснафо Механджиски секои споредъ силата си заради сограждението на священата черква Митрополıя Боговѣнчана царя Милотинъ Стефанъ общо именуемъ Святїи Краль

Г=нъ х Анко Гєѡргıевичь	3000„	
„ Димитраки х Коцевъ	5000„	
„ Димитрıа Трайковичь	2250„	
„ Іѡрданъ х„ Михаиловъ	2250„	
„ х„ Атанась Стефановъ	500„	13000„
„ Косто Вакарели	500„	
„ Наумь и Константинъ Іѡтовичь	1000„	
„ Христо х„ Стоиловъ	1000„	
„ Пешо Тєѡдоровъ Желявали	1500„	
„ Стоянчо х„ Манчовъ	1500„	5500„
„ Костаки Стояновъ Заарали	1000„	
„ Панчо Петринъ	500„	
„ Іѡванъ Клечката	500„	
„ Димитри х„ Милутиновъ	500„	
„ Іѡванчо Божиловъ	300„	2800„
„ Гєѡргıа и Манолъ папа Атанасови	800„	
„ Ангелъ Стояновъ	300„	
„ Гєѡргıа Стоıовъ и синове Димчо	1000„	
„ Стефчо Стояновъ	200„	
„ Михалъ Нıколасвъ	200„	2500„
„ Ташо и Наумъ	200„	
„ Гєѡре Мариновъ	200„	
„ Димитри Крѫстовъ	200„	
„ Стоянчо Стефановъ	200„	
„ Михалъ Андрєѡвъ	200„	1000„
„ Кѵро Іотовъ	500„	
„ Ламбро Константиновъ	400„	

„	Алексо Захариновъ	300„	
„	Храно Здравко	300„	
„	Димитри Пинко	300„	1800„
„	Сотиръ Малиновъ	300„	
„	Стоилъ Колевъ	50„	
„	Іѡна Геѡргіевъ	300„	
„	Кито Стоичковъ	50„	
„	Геѡрги Младеновъ	150„	850
„	Янко Геѡргіевъ	800„	
„	Спиро Іѡвановъ шекерджи	500„	1300„
			28750„
„	Михалъ изографъ	250„	
„	Илїя самоковли	250„	500
			29250
Заминуваме на Г. х̈ Маноте оджнашната сумма .		4000	4000
			33250

Колку то таслимъ дава истыо иснафъ на борчо свой чрезъ Г. Гедеѡна[1])

1856„	авг. 14. чрезъ Г. Ламбро	1391	
	„ 26. — „ —	436	
	„ 19 чрезъ Г. х̈ Маноте	2768	
	септ. 12 чрезъ Г. Пешо Тодоровъ	1000	
	„ 12 чрезъ Г. х̈ Анкоте	1479	
	дек. 11 чрезъ Костакіа	400	7474
1853	Іун. чрезъ х̈„ Мано на Г. Паісіа	1232	
„	„ чрезъ покойный Стоянчо х̈„ Манч. . . .	1500	2732
„	„ ѿ Г. Спиро мекерџіи за школскіи хесапъ	500	10206
1856	Дек. 3. Дадени у Г=на Гедеона отъ Ламбріа .	709	500 10706
„	„ 9 „ „ отъ Косто Вакарели . .	252	
„	„ 9 „ „ Иліа Самоковли подари	250	1211
		1211	11917

На л. $9^б$—$10^а$:

1853„ Марта 18„ Софіа

Колкото се подписватъ ѿ Еснафо Бакалски заради сограждението на священата черква Митрополіа святагѡ Краля

[1]) Сжщиятъ текстъ се срѣща и нататъкъ почти следъ всички еснафи. Прибавенъ е въ 1856 г. отъ друго лице.

Г=нъ Димитри Мановъ	гр„	500„	
„ Iwванъ Гewшефъ	„	200„	
„ Петро Цоне имарешъ.	„	150„	
„ Цветко ѿ Сяушъ	„	250„	
„ Петре Митрефъ.	„	250„	1350„
„ Тоше Илıевъ	„	250„	
„ Стоянъ Илıевъ	„	250„	
„ Доичинъ Павловъ	„	200„	
„ Христо Iwвановъ	„	30„	
„ Гewрги Крѫстовъ	„	150„	880„
„ Нıколчо Христовъ	„	250„	
„ Коста Стояновъ Букрешли	„	500„	
„ Iwванчо Пенчовъ	„	150„	
„ Кузма и баща мѕ Стефанъ.	„	150„	
„ Петро Христовъ	„	150„	1200„
„ Стоянъ Стоиловъ	„	100„	
„ Михалъ Лазаровъ	„	70„	
„ Димитри попъ Илıевъ	„	50„	
„ Петре Герговъ	„	30„	
„ Пенко Наиденовъ	„	150„	400„
„ Величко Млаѵовъ	„	100„	
„ Захарıа Тewдоровъ.	„	20„	
„ Димитри Петровъ	„	50„	
„ Ангелко Спасовъ	„	150„	
„ Мито Стоиновъ	„	30„	350„
„ Нıкола Ангелковъ	„	50„	
„ Стоилъ Стефанъ	„	150„	
„ Мито Недѣлкювъ	„	150„	
„ Гewрги Спасовъ.	„	150„	
„ Панчо Коцевъ Шале	„	100„	600„
„ Стоянчо Янакевъ	„	40„	
„ Петро Бошковъ	„	50„	
„ Стефчо Миновъ	„	40„	
„ Илıа Колевъ	„	80„	
„ Нıколчо Петровъ	„	70„	280„
„ Гewрги Илıа	„	50„	
„ Гewре Тewдоровъ	„	150„	
„ Нıкола х„ Кузма	„	50„	
„ Антонъ Петровъ	„	30„	
„ Гewше Стоилковъ	„	100„	380„
„ Игнатъ Величковъ.	„	50„	
„ Симонъ Стефановъ	„	70„	
„ Ангелко Нıколчовъ	„	100„	
„ Iwванъ Вучковъ и брат му Анто	„	150„	

„ Михалъ Тѣодоровъ	„	50„	
„ Нікола Костовъ.	„	50„	470„
„ Христаки Спасовъ.	„	30„	
„ Гѣорги Станковъ	„	50„	
„ Антонъ Митовъ.	„	100„	
„ Пешо Іѡвановъ	„	150„	
„ Мико Станофъ	„	100„	
„ Божилъ Паневъ.	„	50„	480„
„ Петко Минковъ.	„	100„	6390„
„ Мито Миховъ	„	30„	130„
			6520„

Колкуто теслимъ дава истыо еснафъ за борчатъ си.

1856. маіа 13. чрезъ Михалковъ ѿ х̑ Маноте гр. 500
„ „ „ „ „ ѿ игит-башіата „ 1500 2000

Чрезъ Г. Гедеѡна

„ Іун. 21. Чрезъ Кир Іѡванчо. . . „	1300		
Іул. 14. „ „ „ и Косма	700„	20	
„ 25. „ „ „	610		
Сеп. 16 „ „ „	500		
8-вріа 28. „ „ „	400		
		3510„	20
		5510„	20

На л. 10б:

1853„ Марта 19„ Софіа

Колкото се подписватъ да помогнатъ заради сограждѥнѣето на священ^{н}ата черква стятіи Краль ѿ еснафо Абаџїскіи

Г=нъ Кола Китофъ.	гр„	400„	
„ Панчо Цветковъ	„	200„	
„ Лазаръ Петровъ	„	100„	
„ Антонъ Паневъ	„	500„	
„ Младенъ Мановъ	„	300„	1500„
„ Храно Тошевъ	„	200„	
„ Гѣѡша Петревъ	„	150„	
„ Гѣорги Игнатовъ	„	60„	
„ Стоянъ Божиловъ	„	50„	
„ Митре Христовъ	„	60„	520„
„ Марко Янковъ	„	50„	
„ Нешо Христовъ	„	50„	
„ Косто Стоичовъ.	„	50„	
„ Ангелко Милсвъ	„	100„	
„ Іѡванчо Костовъ Коџабаши	„	150„	400„

„ Стоица Бошковъ	„ 20„		
„ Захарiа Стефчовъ	„ 40„		
„ Нiкола Гєѡргiевъ	„ 20„		
„ Илко Цветановъ	„ 50„	130„	
		2550„	
„ Атанась Филипь	„ 80„		
		80	
		2630	

На л. 11ª:

Колкуто ѿсрещныо иснафъ плаща за борчатъ си. чрезъ Г. Гедеѡна.

1856. Iун. 14. чрезъ Нiкола и Стоянчо	гр. 500		
8-вр. 1. „ Маисторъ Нiкола	„ 600		
9-вр. 10. „ „ „	„ 600		
		1700	

На л. 11б:

1853„ Марта 19„ Софiа

Колкото се подписвать ѿ Еснафо Калпакчиски да спомогнать заради сограждeнiето на священата черква Митрополïа Святагѡ Краля

Г=нъ Мице Мановъ	гр„ 500„		
„ Петръ Пеичовъ	„ 400„		
„ Петръ Панчовъ и син му Димитри	„ 100„		
„ Илiа Филиповъ	„ 50„		
„ Паунъ Искр.	„ 150„	1200„	
„ Киро Савовъ	„ 75„		
„ Стоилъ Крѫстовъ	„ 100„		
„ Станимиръ Дечовъ	„ 50„		
„ Iѡта Вучковъ	„ 30„		
„ Янаки Митовъ	„ 50„	305„	
„ Тошо Илiовъ	„ 150„		
„ Митре Теѡдоровъ	„ 150„		
„ Михалъ Коцевъ Шалевъ	„ 150„		
„ Ангелко Станоя	„ 30„		
„ Геро Илiевъ	„ 30„	510„	
„ Димитри х„ па Манчовъ	„ 50„		
„ Димитри Вулковъ	„ 100„		
„ Панаïѡтъ Константиновъ	„ 100„		
„ Iѡванчо Младеновъ	„ 80„		
„ Захарiа Ангелковъ	„ 100„	430„	
„ Андонъ Михаиловъ	„ 75„		
„ Величко Димичовъ	„ 30„		
„ Геѡша Китовъ	„ 30„		
„ Петръ Благоевъ	„ 75„		

„ Димитри Крѫстовъ	„ 70„	290„
„ Величко Милевъ	„ 75„	
„ Гєѡрге Колевъ	„ 30„	
„ Гєѡрги Сотировъ	„ 50„	
„ Панчо Петровъ	„ 75„	
„ Димитри Панчовъ	„ 30„	260„
„ Гєѡрги Христовъ	„ 100„	
„ Нікола Петровъ	„ 20„	
„ Іѡванъ Милевъ	„ 100„	
„ Стоянчо Іѡвановъ	„ 500„	720„
„ Крѫсто Колевъ	„ 100„	
„ Коле Нешовъ	„ 20„	
„ Гєѡрги Пешовъ	„ 60„	
„ Гєѡрги Неделкювъ	„ 60„	240„
		3955„

На л. 12[а]:

Колкуто ѿсрещныо иснафъ исплаща за борчатъ си чрезъ Г. Гедеѡна.

1856. 7-врıа 16. чрезъ Михала	гр.	1190„	20
9-врıа 11. „ „ и Димитрıа .	„	810„	
		2000	: 20

На л. 12[б]:

1853„ Марта 20„ Софıа

Колкото се подписвать ѿ еснафо ткачки да помогнать, заради сограждєнıето на Священата черква Святагѡ краля Стефана за вѣчно воспоминание.

Г=нъ Миле Христовъ	гр.	500„	
„ х̃„ Нікола х̃ Маноловъ	„	150„	
„ Кола Аврамъ	„	60„	
„ Петро Стоянъ	„	100„	
„ Цене Кировъ	„	80„	890„
„ Гєѡша Павловъ	„	50„	
„ Пеичо Илıевъ	„	60„	
„ Крѫсто Илıевъ	„	40„	
„ Миле Пенчовъ	„	50„	
„ Цветанъ Младеновъ	„	30„	230„
„ Митре Іѡвановъ	„	50„	
„ Михалъ Гроздановъ	„	50„	
„ Христо Станоя	„	50„	
„ Ангелъ Христовь	„	40„	
„ Петро Ніколчовъ	„	30„	
„ Стоица Славковъ	„	50„	270„
„ Атанасъ Стоико	„	60„	

„ Мано Павловъ . . . . . „ 50„
„ Пеичо Стоилко . . . . . „ 60„
„ Игнатъ Тотовъ . . . . . „ 80„
„ Величко Симонъ . . . . . „ 30„
„ Анто Лазаровъ . . . . . „ 50„
„ Божилъ Iwневъ . . . . . „ 80„ 400„
1790„

Колкуто плаща истыо иснафъ за борча си.

Чрезъ Г. Михалковъ . . . . . „ 816„ 20 816 : 20
7-вр. 16 чрезъ Г. Гедewна ѿ х̃„ Николчо . 400
„ 27 „ „ „ „ . 118
9-врı 4 „ „ „ „ . 216„ 20 734 : 20
1551 : „

На л. 13[а]:

1853„ Марта 20„ Софıа

Колкото се подписватъ ѿ Еснафо семерциски да помогнатъ за сограждението на священата черква Митрополıа святагw краля Стефана.

Г=нъ Наиденъ и синъ му Андонъ . . . . . гр„ 400„
„ Величко Китовъ . . . . . „ 200„
„ Цене Колевъ . . . . . „ 50„
„ Стоилъ Цветановъ . . . . . „ 80„
„ Мано Тоневъ и синъ му Симонъ . . . . . „ 200„ 930„
„ Стоянчо Тотовъ . . . . . „ 100„
„ Стоянчо Генчовъ Божилъ . . . . . „ 100„
„ Божилъ Станковъ . . . . . „ 80„
„ Бончо Стоиковъ . . . . . „ 70„
„ Марко Стоилковъ . . . . . „ 100„ 450„
„ Славе Петревъ . . . . . „ 30„
„ Петре Николовъ . . . . . „ 50„
„ Станко Стояновъ . . . . . „ 50„
„ Алексо Атанасовъ . . . . . „ 30„ 160„
„ Еленко Антовъ . . . . . „ 50„
„ Гewргı Петровъ . . . . . „ 30„
„ Павле Гewргıевъ . . . . . „ 30„
„ Стоїю Тотовъ . . . . . „ 70„ 180„
1720„

Колкуто исплаща горньо иснафъ за борчо си.

Чрезъ Михалковичъ . . . . . гр. 430 : 20
9-врıа 5. чрезъ Г. Гедewна ѿ Петръ и Iwванчо „ 688 :
1091 : 20

На л. 13б—14а:

1853„ Марта 21„ Софіа

Колкото се подписватъ ѿ Еснафо терзиски да помогнатъ за сограждението на священ^{н}ата черква Митрополіа Святагѡ Краля Стефана

Г=нъ Гешрги Коцевичь	гр„	1000„	
„ Михалачко Коцевичь	„	400„	
„ Іѡванчо Здравковичь	„	400„	
„ Андреа Маноловъ	„	100„	
„ Михалъ Стевчовъ	„	100„	2000„
„ Коста Іѡвановъ	„	500„	
„ Тоте Миновъ	„	20„	
„ Мартинъ Стефановъ	„	200„	
„ Стоянчо Митовъ	„	200„	
„ Ангелко Здравковъ	„	150„	1070„
„ Пешо Неновъ	„	100„	
„ Панчо Янакїевъ	„	50„	
„ Илїа Панчовъ	„	60„	
„ Сотиръ Стефчовъ	„	60„	
„ Гешргія Марковъ	„	80„	350„
„ Стоичо Іѡвановъ	„	60„	
„ Мито Мановъ	„	60„	
„ Нікола Яни	„	60„	
„ Величко Златковъ	„	70„	
„ Лазаръ Атанасовъ	„	60„	310„
„ Цветанъ Колевъ	„	30„	
„ Величко Тотевъ	„	30„	
„ Стефчо Гешргіевъ	„	20„	
„ Здравко Митовъ	„	20„	
„ Стоянчо Стефановъ	„	60„	160„
„ Ангелко Пейчовъ	„	20„	
„ Стоица Топалъ	„	50„	
„ Ніколчо Кочовъ	„	30„	
„ Паунъ Тотовъ	„	30„	
„ Стоянчо Атанасовъ	„	40„	170„
„ Стоичо Дамяновъ	„	20„	
„ Тешдоръ Пеичовъ	„	50„	
„ Стане Андѡновъ	„	50„	
„ Илія Божиловъ	„	30„	150„
„ Ангелъ Митовъ	„	30„	
„ Крѫсто Михаловъ	„	30„	
„ Величко Стояновъ	„	30„	

„ Хито Маринковъ	„	50„	
„ Панчо Стоиковъ	„	20„	160„
			4370„
Г=нъ Миле Ангелковъ	гр„	20„	
„ Василъ Христовъ	„	40„	
„ Коце Павловъ	„	20„	
„ Атанасъ Вулковъ	„	30„	
„ Гєѡрги Панчовъ	„	30„	140„
„ Іѡта Павловъ	„	30„	
„ Наумъ Димитрієвъ	„	80„	
„ Тасе Марковъ	„	20„	
„ Гєѡрги Андѡновъ	„	30„	
„ Димитри Михаловъ	„	30„	190„
„ х̑„ Тєѡхаръ Гєѡргіевъ	„	100„	
„ Спасъ Крѫстовъ	„	50„	
„ Сотиръ Яначковъ	„	50„	
„ Гєѡрги попъ Митковъ	„	30„	
„ Гєѡрги Костовъ	„	20„	250„
„ Димитри х̑„ Костадиновъ	„	20„	
„ Петръ Ніколовъ	„	30„	
„ Гіанаки Димитрієвъ	„	200„	
„ Сотиръ Петровъ	„	50„	
„ Тєѡдоръ Стояновъ	„	50„	
„ Лазаръ Ценевъ	„	30„	

Колкуто исплаща за борчатъ си истый иснафъ.

На л. 14б—15а:

1853 Марта 21, Софіа

Колкото се подписватъ ѿ Еснафо Кюркчиски да помогнатъ за ради согражденіето на священата черква Митрополіа святагѡ краля Стефана.

Г=нъ Антонъ Ніколаевъ	Гр„	350„	
„ Киро Храновъ	„	400„	
„ Игнатъ Іѡвановъ	„	500„	
„ Гєѡша Колевъ	„	200„	
„ Петръ Тошевъ	„	150„	1600„
„ Ангелко Стоиковъ	„	100„	
„ Филипъ Мартинъ	„	100„	
„ Стоица Воинъ	„	100„	
„ Величко Гєѡра	„	150„	
„ Гєѡрги Колевъ	„	50„	500„
„ Стефанъ Стоиковъ	„	50„	
„ Петко Панаїѡтовъ и син му Тєѡд . . .	„	100„	
„ Боне	„	50„	

„	Паунъ Гєѡргіевъ	„ 30„	
„	Петръ Вулковъ	„ 50„	280„
„	Теѡдоръ Вулковъ	„ 50„	
„	Величко Панчовъ	„ 30„	
„	х„ Антонъ Цековъ	„ 50„	
„	Петръ Бошковъ	„ 30„	
„	Димитри Стоянъ	„ 80„	240„
„	Гєѡре Спасовъ	„ 20„	
„	Коле Младеновъ	„ 30„	
„	Гєѡрги Колевъ	„ 20„	
„	Спасъ Крѫстовъ	„ 60„	
„	Іѡванъ Паунъ	„ 50„	180„
„	Захарія Гѫлѫпъ	„ 20„	
„	Петко	„ 30„	
„	Ангелко Храновъ	„ 80„	
„	Стаменъ Спасовъ	„ 60„	
„	Величко Здравчовъ	„ 40„	230„
„	Іѡна Мицевъ	„ 40„	
„	Нікольчо Лазаровъ	„ 30„	
„	Величко Китовъ	„ 30„	
„	Гєѡша Крѫстовъ	„ 50„	
„	Христо Цветковъ	„ 50„	200„
„	Пене Лепо	„ 30„	
„	Паунъ Велчовъ	„ 50„	
„	Мито Іѡвановъ	„ 60„	
„	Іѡванъ Гєѡргіевъ	„ 60„	
„	Паунъ Илиевъ	„ 60„	260„
„	Паунъ Митовъ	„ 80„	
„	Мито Іѡвановъ	„ 20„	
„	Стоица Панчовъ	„ 50„	
„	Митре Китовъ	„ 50„	
„	Панаіѡтъ Пауновъ	„ 80„	280„
„	Крѫсто Богоевъ	„ 150„	
„	Младенъ Тричковъ	„ 150„	
„	Илчо Наиденовъ	„ 50„	
„	Спасъ Колевъ	„ 150„	
„	Тричко	„ 20„	
„	Михалъ Василовъ	„ 100„	620„
			4390„

Колкуто истый иснафъ плаща за борчо си.

13. Маі. Чрезъ Михалковъ	797.20	
9-врія 5. Чрезъ Г. Гедеѡна ѿ х„ Андѡна	1212:20	
		2010 :

На л. 15б — 16а:

1853 Марта 22„ Софіа

Колкото се подписватъ ѿ еснафо папуџіски да помогнатъ за сограждението на священата черква Митрополіа святагѡ Краля Стефана.

Г=н	Ставро Стефановъ и син му Панчо . . .	Гр„	200„	
„	Антонъ Милевъ	„	100„	
„	Стоянчо Манчовъ	„	60„	
„	Димитри Митовъ	„	100„	
„	Панчо Іѡвановъ	„	60„	520„
„	Цветко Тричковъ	„	60„	
„	Андреа Стоїѡвъ и синъ му Гешргіа . .	„	150„	
„	Божилъ Петровъ	„	70„	
„	Манолъ Станковъ	„	150„	
„	Павле Стояновъ	„	70„	500„
„	Манолъ Христовъ	„	70„	
„	Павле Митревъ	„	50„	
„	Ангелко Тешдоръ	„	80„	
„	Нїколчо Милевъ	„	50„	
„	Михалъ Панчовъ	„	100„	350„
„	Христо Михаловъ	„	50„	
„	Стоико Пауновъ	„	50„	
„	Стоянчо Гешрги и син му Мано.	„	30„	
„	Игнатъ Стоичовъ	„	50„	
„	Панчо Митревъ	„	50„	230„
„	Илко Колевъ	„	30„	
„	Лазаръ Колевъ	„	30„	
„	Михалъ Петковъ	„	50„	
„	Кола Стефановъ	„	30„	
„	Михалъ Іѡвановъ	„	30„	170„
„	Стоянъ Маноловъ	„	30„	
„	Митре Величковъ	„	60„	
„	Коле Божиловъ	„	20„	
„	Димитри Божиловъ	„	20„	
„	Стоянъ Маноловъ	„	20„	150„
„	Димитри Стефановъ	„	30„	
„	Антонъ Траиковъ	„	50„	
„	Ангелко Милевъ	„	20„	
„	Іѡванчо Велчовъ	„	100„	
„	Петре Миховъ	„	50„	250„
„	Сѡтиръ Маноловъ	„	20„	
„	Тешдоръ Лазаровъ	„	50„	
„	Гено Колевъ	„	40„	

Панчо Митовъ	„	30„
Нiколчо Иловъ	„	40„
Младенъ Костовъ	„	20„
Iѡванчо Пеновъ	„	50„
Спасъ Тотовъ	„	100„
Нiкола Iѡвановъ	„	20„
		2540
отъ Неткоте		60
		2600

Колку то исплаща за борча тъ си истыо иснафъ.

Iун. 24. Чрезъ Г. Гедеѡна ѿ Павла и Андѡна	Гр.	501	
7-вр. 23 „ „ „ ѿ Цветко	„	„ 360	
			861

На л. 16[б] :

1853„ Марта 23„ Софiа

Колкото се подписватъ ѿ Еснафо Кацарски да помогнатъ на священата черква святагѡ краля Стефана да се согради за вѣчно воспоминанiе

Г=нъ Вучко Петровъ	Гр„	200„		
„ Тоше Илiевъ	„	150„		
„ Тоше Стояновъ	„	100„		
„ Димитри Антовъ	„	100„		
„ Христо Андреовъ	„	150„	700„	
„ Велко Малинковъ	„	100„		
„ Коле Цоневъ	„	50„		
„ Воинъ Геѡргiевъ	„	100„		
„ Илiя Велковъ	„	60„		
„ Стоянъ Цветановъ	„	70„	380„	
„ Петре Петковъ	„	50„		
„ Ангелко Пеичовъ	„	40„		
„ Тоте Андреовъ	„	50„		
„ Мано Младеновъ	„	30„	170„	
				1250„

На л. 17[а]:

1853„ Марта 23„ Софiа

Колкото се подписват ѿ еснафо куюмџиски да помогнатъ да се согради священата черква Митрополiя Святагѡ краля Стефана

Г=нъ Митрушинъ и синъ му Iѡтко	Гр.	200„
Мито Геѡша	„	50„
Илiя Храновъ	„	100„
Младенъ Стаменъ	„	100„

Стоичко Колевъ	„	150„	600„
Кочо Храновъ	„	100„	
Антѡнъ Янакіевъ	„	50„	
Агѡпъ Асатъ	„	100„	
Младенъ Генчовъ	„	100„	
Щерїо Михаловъ	„	60„	410„
Антѡнъ Младеновъ	„	50„	
Нїколчо Минчовъ	„	50„	
Геѡрги Наумъ	„	30„	
Геѡрги Божиловъ	„	30„	
Геѡрги Апостоловъ	„	30„	190„
Михалъ Стоянчовъ	„	30„	
Коста Китовъ	„	30„	
Теѡдоръ	„	30„	
Григорїа Іѡванчовъ	„	30„	120„
			1320„

Колкуто горньо иснафъ плаща за борчатъ си
Іун. 21. Чрезъ Г. Гедеѡна ѿ Геѡргіи Божилъ . . . Гр. 367„ 20

На л. 17б:

1853„ Марта, Софїа

Колкото се подписватъ, ѿ еснафо бакѫрџиски да помогнатъ за сограждениѣто на священата черква Митрополїа святагѡ краля Стефана.

Г=нъ Малинъ Божиловъ	Гр„	150„
„ Стоилъ Цветковъ	„	75„
„ Тоша Геѡргіевъ	„	75„
„ Пешо Величковъ	„	75„
„ Ангелъ Карафилъ	„	50„
„ Геѡргїа	„	30„
„ Мартинъ	„	30„
		485„

Колкуто горньо иснафъ исплаща за Борчатъ си.
9-вр. 16. Чрезъ Г. Гедеѡна ѿ Майсторъ Илїа . . . . . Гр. 200

На л. 18а:

1853„ Марта 26„ Софїа

колкото се подписватъ ѿ Еснафо Грѫнчарски да помогнатъ за сограждениѣто на священата черква Митрополїа святаго краля Стефана.

Г=нъ Манолъ Божиловъ	60„
Боне Іѡвановъ	60„
Лазаръ Марковъ	50„
Станко Пановъ	50„

Илія Тричковъ	30„
Господинъ Лиловъ	50„
	300„

На л. 18б:

1853„ Марта 26„ Софіа

Колкото се подписвать ѿ еснафо тутунџиски да помогна да се согради черквата на святи краль Стефанъ

Г=нъ х„ Іѡванчо Божиловъ	Гр„	70„
Геѡрги Ратковъ гаитанџи	„	50„
Стоичко Стояновъ	„	50„
Цветко Велковъ	„	50„
Манолъ Стаменовъ	„	60„
Паунъ Гѫлѫпъ	„	30„
Теѡдоръ Крѫстовъ	„	40„
Петръ Богдановъ	„	30„
		380

На л. 19а:

1853„ Марта 26„ Софіа

Колкото се на писватъ ѿ Еснафо ковачки да помогнатъ за сограждението на священата черква святагѡ Краля Стефана

Вучо Велковъ	50:
Геѡрги Лазовъ	30:
Илїа Петковъ	50
Панчо Тричко	50„
	180„

На л. 19б:

1853„ Марта 27 Софіа

колкото се на писватъ ѿ Еснафо фурунџиски да помогнатъ за сограждението на священата черква святагѡ краля Стефана

Пане Колевъ	„	150„	
Симеѡнъ Геѡргевъ	„	150„	
Боне Стояновъ	„	75„	
Еленко Колевъ	„	60„	
Іѡванъ Митревъ	„	100„	535„
Димитри Тончовъ	„	100„	
Тоше Геровъ	„	50„	
Мито Іѡвановъ	„	50„	
Крѫсто Лазаровъ	„	50„	
Тенко Найденовъ	„	50„	300„
Илія Стояновъ	„	30„	
Ангелко Петревъ	„	80„	

Здравчо Филиповъ . . . . . „ 50„
Михалъ Алексевъ загорли . . . . . „ 100„
260„
1095„

Колкуто исплаща за борчо си горныо иснафъ.

Іулıа 12. чрезъ Г. Гедеѡна ѿ Христоте . . . . . гр. 140
Симеонь Георгифь[1]) 150
Бони Стояноф за . . .[2]) 75
365

На л. 20ª:

1853„ Марта 27„ Софıа

Колкото се на писватъ ѿ Еснафо Мутафчиски да помогнатъ заради сограждението на священата черква святаго краля Стефана

Г=нъ Лазаръ Младеновъ . . . . . Гр„ 150„
Мито Младеновъ . . . . . „ 190„
Младенъ Тошевъ . . . . . „ 75„
Арсѡ Геѡргиевъ . . . . . „ 50
Вулчо Ганчовъ . . . . . „ 50
Іѡванъ Тошевъ . . . . . „ 50
495„

На л. 20ᵇ:

1853„ Марта 27„ Софıа

колкото се написватъ ѿ Еснафо Дограмаџиски да помогнатъ за сограждението на священата черква Митрополıя святагѡ краля Стефана

Николчо Нетковъ . . . . . Гр„ 50„
Михалъ Іѡванчовъ . . . . . „ 50„
Тончо Іѡвановъ . . . . . „ 50„
Геѡрги Митрєвъ . . . . . „ 50„
Петръ Гроздановъ . . . . . „ 50„
Величко Минковъ . . . . . „ 70„
Захо Анастасовъ . . . . . „ 50„
Крѫсто Михаловъ . . . . . „ 60„
Митре Лазовъ . . . . . „ 50„
480

Колку плаща горныо иснафъ за борчо си.

Іул. 15 чрезъ Захоте на Г. Гедеонъ 99
9=врı. 2 чрезъ истаго на Д. Евгенıи 200
299

[1]) Прибавено по-късно.
[2]) Не се чете.

На л. 21ª—21б:

1853„ Марта 29„ Софіа

Колкото се на писватъ ѿ Еснафо Дулгерски да помогнатъ за сограждението на свеще[н]ната черква Митрополіа святагѡ краля. Стефа[н]

Г=нъ Іѡнчо Петровъ	„ 200„	
Цеко Атанасовъ	„ 200„	
Христо Миновъ	„ 50„	
Митре Геѡргіевъ	„ 60„	
Паунъ Крѫстовъ	„ 70„	
Младенъ Петровъ	„ 50„	630„
Паунъ и синъ му Никола	„ 80„	
Коле Стефановъ	„ 50„	
Ніколчо Лазаровъ	„ 60„	
Панчо Бошковъ	„ 70„	
Янко Петревъ	„ 150„	
Тончо Геѡргіевъ	„ 50„	460„
Митре Иліевъ	„ 70„	
Геѡша Спасовъ	„ 80„	
Петре Пенчовъ	„ 50„	
Стоянъ Пановъ	„ 50„	
Іѡванчо Геѡргіевъ	„ 70„	
Крѫсто Лазаръ	„ 70„	390„
Михаилъ Стою и син му Митре	„ 100„	
Витко Геѡргіевъ	„ 100„	
х̑„ Геѡрги Митовъ	„ 50„	
Мито Лазаровъ	„ 40„	
Стоянчо Митревъ	„ 50„	
Геѡрги Гоневъ	„ 50„	
Божилъ Антовъ	„ 50„	440„
Боне Митревъ	„ 50„	
Коце Бошковъ	„ 50„	
Илиа Кировъ	„ 50„	
Храно Стефановъ	„ 40„	
Крѫсто Величковъ	„ 40„	
Стане Петревъ	„ 50„	
Мано Ніколчовъ	„ 50„	
Митре Боневъ	„ 50„	380„
Коце Младеновъ	„ 60„	
Стоянчо Петревъ	„ 50„	
Митре Христовъ	„ 60„	
Митре Іѡвановъ	„ 60„	
Беле Величковъ	„ 40„	
Ташо Геѡргіевъ	„ 30„	300„

Коле Iwвановъ	„	30„	
Тоте Велчовъ	„	30„	
Паунъ Ташовъ	„	50„	
Гewрги Станковъ	„	50„	
Павле Петковъ	„	40„	
Крѫсто Неделкювъ	„	100„	300„
Ангелко Станко	„	60„	
Iwванъ Колевъ	„	50„	
Нено Неновъ	„	100„	
Iwванъ Вулковъ	„	50„	
Лазо Гроздановъ	„	50„	
Ангелко Вулчо	„	50„	360„
Митре Крѫстовъ	„	40„	
Крѫсто Гewргıевъ	„	40„	
Алексо Михалъ	„	50„	
Павле Нıкола	„	30„	
Стоянчо х̃„ Кwзмановъ	„	50„	
Вучко Стояновъ	„	40„	250„
Тоше Игнатовъ	„	50„	
Гewрги Младсновъ	„	50„	
Тоше Стояновъ	„	40„	
Христо Гewргıевъ самоковлу	„	40„	
Минчо Златковъ	„	40„	220„
			3730„
Илиа Младень	„	100„	
Филипь Витковь[1])	„	100„	200„
			3930„

На л. 22б:

1853 Апрılıа 5„ Софıа

Колко то се написватъ ѿ Еснафо товачиски да помогнатъ да се согради священата черква Митрополıа святагw краля Стефана заради Вѣчното имъ воспоминанıе.

Г=нъ Гewрги Михалковичь	Гр„	2250„	
„ Захарıа х̃„ Христовичь	„	2250„	
„ Димитри Митровичь	„	2250„	
„ Панчо Лазаровъ	„	500„	
„ Костадинъ Гewргıевичь	„	150„	
„ Исаїа Гewргıевичь	„	150„	
„ Гewрги Симewновичь	„	1000„	
„ Минко Iwвановъ и синъ му Захарıа . . .	„	150„	

[1]) Последнитѣ две имена сѫ прибавени отъ друга ржка.

„	Михалъ Христовъ	„	100„
„	Антонъ Корячковъ	„	100„
„	Теѡдоринко Панчовичь и брат му Стоянъ	„	100„
„	Замфираки Димитрїевичь	„	1500„ 10,500„

Колкуто горньо иснафъ плаща за борчо си.

Іун. 24. чрезъ	Г. Гедеѡна ѿ Исаіа	Гр.	2021„ 20
Іул. 25	„ „ „		882.
9-вр. 4	„ „ „		2394. 10
			5297 : 30

На л. 23а:

1853„ апрілія 5„ Софіа

Колкото се написватъ ѿ Еснафо Бостанџиски да помогнатъ да се согради священата черква Митрополіа святагѡ краля Стефана

Анто Стоиковъ	„	60„
Здравко Митревъ	„	100„
Кола Лиловъ	„	70„
Стоичко Пауневъ	„	60„
Стоица Стояновъ	„	150„
Младенъ Іѡвановъ	„	30„
Стоица Вучковъ	„	50„
Стоилъ Петревъ	„	30„
Геѡргги Боневъ	„	50„
Стоянъ Нікола	„	150„
Стоица Минковъ	„	30„
		780

На л. 23б—26а:

Отбелязани сѫ сумитѣ, които софийскитѣ черкви сѫ обещали и дали за изграждане на „Св. Недѣля“.

На л. 26б:

1856„ априліа 25. явиме колкуто са должни Градскіите свещенници да дадатъ за согражденіе то на церквата Сѣтагѡ Краля

Икономъ папа Анто	Гр.	3000
папа Геѡргій Ексархъ	„	500
х̑„ папа Стоилъ	„	1000
Попъ ІАнакіа	„	500
Младыо папа Христо	„	400
Папа Геѡргіи Сакеларіа	„	500
Папа Ѳеодоръ Сакеларіа	„	500
Папа Христо ѿ С. Архангелъ	„	500
Папа Геѡргіи ѿ С. Спасъ	„	400
папа Цветанъ	„	400
		7700

На л. 27[а]:

1864 летѡ иѕлиѧ 19

селѡ пиротскѡ називаеми Годечь
Стоѧнь Младень Станимирь Митарь
Хрангель Веселинь Рѕмена Панка Тана
Ана Младена ѕсопши Мита Стоѧна Мариѧ

50 гр^{ш} поклони за здаве и за грехо ѡпрощенїе

На л. 27[б]:

Явиме колку то е земено ѿ милостыня и канонъ чрезъ Г. Гедеѡна.

Следватъ смѣтки.

На л. 30[б]:

Списъкъ на помощь-та за Софійскы-тѣ Българскы цьркви, пожертвованы милостыня отъ Православны братя, 1860, Мая 6го дня.

310 — Полуимпѐріалы по 88, чинѣжтъ Грошове		27280
742 — Австріискы червонцы по 51 гр. —		38842
или шестдесять и петь хыляды и сто двадесеть и два грош.		65122

За пріемане-то на тая сумма и за то, че она има да са употреби по свое-то назначеніе ные долеподписаны-тѣ удостовѣряваме.

Σοφ Γεδεων βεβαιοι
ѕверавамъ хаџі Мано Стоѧъ
увержвамъ Димитри Трайковъ
Манолаки А. Теодоровъ
Георги Михалковъ
Пешо Тодоровічъ
Панчо Лазаръ

Цвѣтко Тричковичъ
Георги Пецевичъ
Наѕнъ Иѡтовичъ
Митѡ Манѡлъ
Андонъ Наиденовичъ
Доичинъ Павловичъ
Косто Андонъ

На л. 31[а]:

Имена пожертвователей и содѣйствующихъ къ сбору въ пользу возобновленія Православныхъ въ Софіи храмовъ, которыя будутъ поминаемы въ этихъ храмахъ на вѣчныя времена.

Вышеупомянутыя пожертвованія доставлены намъ Николаемъ Павловичемъ Шишкинымъ, въ Софіи 1860. Мая 6го дня.

О Здравіи

Николай, Прасковья, Сергей и сродниковъ

За Упокой

Павла, Елисаветы, Прасковіи. —

На л. 138б—139а:

Списокъ на дарованытѣ книгы Г. Іваномъ Денкоглу и Г. Захаріемъ П. Кнежескымъ Благодѣтелемъ нашы[м] на Софійското Училище.

книг.		тѣл.
	Церковни Книги.	
24.	Минеи Церковни	24.
4.	Октѡиха Голѣми	4.
2.	Пентикостара без. 1	2.
2.	Трїѡди	2.
2.	Такѫма житія	2.
2.	Слѣдователни ѱалтири	2.
2.	Мали ѱалтири	2.
2.	Ірмологіи	2.
2.	Требницы	2.
2.	Литургіи	2.
2.	Святчета	2.
2.	Часослови	2.
2.	Церковни устави	2.
2.	Evаггеліа неподвезани	2.
2.	Церковни Апостоли	2.
	Школски Книги	
1.	Пантеонъ	2.
1.	Описаніе народовъ	2.
1.	Сѫщенна Геѡграфіа	1.
1.	Дѣяніе полководцевъ	3.
1.	Православное ученіе	1.
1.	Історіа Сл. Народовъ Раича	4.
23.	Буквари Пещански	23.
4.	Характеръ народны[х] пѣсней	4.
1.	Бесѣда на Бжествен. Лїтур.	1.
1.	Страстная Седмица	1.
2.	Израж. разг. рѣчн. посл. и првдч.	1.
2.	Марка Авреліе	2.
1.	Карта Слав. рѣкъ Главны[х]	1.
1.	Атласъ рѡссійс. Имберіи	1.
1.	Листо. Слав. обозрѣніе Горъ	1.
1.	Ексархъ блъгар. Іѡаннъ	1.
1.	Манассіиной лѣтоп.	1.
2.	Ὀρθοδοξος διδασκαλιὰ Πλατουθ.	2.
1.	Ἐγκυκλοπεδία	11.
1.	Ts πατσσα	4.
28.	Буквари Московски	28.
1.	таблици Хрїстосъ съ душа	1.
4.	Скандинавоманіа	4.
1.	ѡ жилищахъ Древн. рѕссов.	1.
2.	Сбирка Београдска	2.
1.	Рѡссіиска Кратка Історіа	1.
8.	Στοιχεια Ἠδικες Νεοφυ. Βαμβ.	8.
1.	Наше време београдска	1.
1.	Первая Седмица	1.
1.	Свѣтлая Седмица	1.
11.	Разговори београдски	11.
4.	ѡ Зародишѣ Нов. Бл. Литератур.	1.
5.	Неѡфѵта Архиман. Хіл.	5.
4.	Κατηχήσεις Δ. Καλαβακίδ	4.
31.	Кифалавови	31.
1.	Словаръ церк. Руссо-Слав.	
6.	Памятникъ всеобщіи	6.
12.	Памятникъ всеобщи	12.
1.	Служба С. Фѡтіа	1.
3.	Сѫщенни Історіи	3.
1.	Лексик. Греко-Французо-Рѡссіис.	1.
1.	Лексиконъ Геѡргіевъ	1.
3.	Секретни Економъ	3.
2.	Ἐπιστολάρια χωρις 1.	2.
3.	Истинныи Способъ	3.
1.	Руска статистіка	1.
1.	Словаръ Греко-Рѡссіиски	3.
1.	Словаръ Церковни	5.
3.	Славенски Древности	3.
1.	Блъгарски Грамоти В. Април.	1.
1.	Денница	1.
1.	всеобщіи Секретаръ	1.

1. Самуила Равино	1.	1. Зwологіа	4.
1. ѿрывокъ Іудейскіа Древнос.	1.	5. Часови Благоговѣйнія	5.
1. Сибилла	1.	1. По Крестеніето Исидова . . .	1.
1. Опытъ Павла Свиньина . .	1.	1. всеобща Географіа Срьбска .	1.
1. Словаръ церковни	4.	28. Історіи Гречески Γρηγοριαδѕ	28.
1. Ботаника	2.	2. Сфери водоземни	2.
1. Геwграфіа Соколова	4.	1. Сфера Небесна съ книгата ѝ.	1.
1. Инокендіи	2.	1. термометръ	1.
1. Фізіка Ленца	1.	6. Карти (плоскошаріа)	6.
1. Філософіа	1.	2. таблицы взаимноуч.	2.
1. Орvктогнwзіа	1.	1. таблицы Гречески	1.
1. Химіа	1.	1. Памятникъ Событія	2.
1. Математіка	2.	4. п. 2. части	8

Следва списъкътъ на книгитѣ, подарени отъ Захари Княжески. Тоя списъкъ съвпада съ списъка, който се намира въ Κώδεξ Ἱερὸς, л. 127ª (вж. въ сжщия отдѣлъ № 13). Тукъ не сж отбелязани следнитѣ книги:

Россіиская Історіа
рѣчникъ Россїйскіи
Книга добронравія
w Исправленіи свобод. частеи
Краткая Рwссіиска Історіа

Посочваме по-сжществените различия въ заглавията на книгитѣ въ настоящия списъкъ. Подчертаното е изпуснато въ Κώδεξ Ἱερὸς.

Лѣсная Математика
Краткая рѕсская Грам.
Латин. Нѣмачк. и Французс. хр.
(Въ Κώδεξ Ἱερὸς Латин. е отбелязано само съ буква Л.).
Крат. Сѿ. Істор. В. и Нов. Завѣт.
Сокращеныи Робизон. половъ.
Таб. изѕ дѣяніи апост. Листовъ.
Карты Геwгр. въ Листахъ
Полушаріа въ Листахъ
учебныи атлас. съ крт. раз. 30.
(Въ Κώδεξ Ἱερὸς посочени книги 35).

5. Приходо-разходна книга за направата на черквата Св. Недѣля, 1856–1857 г.

Пази се въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7812. Форматъ 35·5 см. × 17·5 см. Има 274 листа, писано е на 22 л. Подвързана е съ картонъ. Съдържа главно разходитѣ, направени за изграждане на черквата. Отбелязани сж и нѣкои приходи.

На л. 3ª:

1856„ Маїа Софіа

явин счетъ на иждивенията различни за въ соградата на священнѫата червква Митрополія Святагw краля Стефана

Следватъ подробни бележки за изразходванитѣ суми: майстори и работници, строителни материали, превозъ, храна, топливо и т. н. — на л. 3ª–5ª.

Споменати сѫ следнитѣ нѣща: лопати, камъни, кафе, млѣко, хлѣбъ, свѣщи, катинари, пила, вѫглища, стомни, лукъ, захарь, ракия, чували, черва и джигери, налбантски плочи, риба, оризъ, сирене, чамове, дървета, пиперъ, фасулъ, дъски, конски торби, зехтинъ, ягне и пр. На л. 5б сѫ посочени нѣкои приходи, на л. 6а — отново разходи.

На л. 6б:

1856, счеть На иждивенiята.

колкото иждиви Г=нъ Панчо Лазаровъ каквото се види
ѿдира ѿ Маiа 1=и до Iуниа 4„ . . . . . Гр. 15575

Изреждатъ се сумитѣ, които сѫ дадени на зидаритѣ.

На л. 7б—9а:

1856„ ѿ 1=го Iуниа, до послѣднаго Iуліа

Колкуто ся иждивлява заради църквата чрезъ папа Антоте.

Тукъ сѫ посочени главно надницитѣ на работницитѣ и разходитѣ за нѣкои строителни материали. Между имената личатъ и прозвищата „Кюстенд[илецъ]“, „Дебрели“, „Слатинали“, което говори за роднитѣ мѣста на работницитѣ.

На л. 9б сѫ посочени постѫпилитѣ чрезъ владиката приходи.

На л. 10б—11б:

1856, августа 1=го показуваме слѣдователныо тримѣсячки харчъ на Църквата Митрополiа чрезъ Димитрiа папа Иліевича.

Пакъ следватъ разходи за надници и строителни материали. На л. 12а—13б сѫ отбелязани нѣкои приходи. Между тѣхъ:

12 Iуниа	ѿ	Църквата на Сѵ̃таго Архаггела	
		Колкуто се намѣриха пары готови и изброени чре^{з} Кир Пешоте	4829
13	„	ѿ Църквата Сѵ̃тыи Спасъ чре^{з} Дойчи^{н}	4000
„	„	„ „ Пречиста чре^{з} Димитрiа	760
19	„	„ „ Сѵ̃та Петка разстурена	1000
20	„	ѿ Бакалскiи иснаф чр. Iѡванчо	1300
24	„	ѿ иснаф. Чезмедж. Чрез. Цвѣтко	501
4		ѿ „ товавчиски чр. Исаiа	3080
12 Iуліа	ѿ	исн. фурунчис. чр. Кѫрсто	140
14	„	ѿ исн. бакалски „ Iѡванчо	700 : 20
„	„	„ „ абаџиски „ Нiкола	500
15	„	„ „ дунгарски „	99
15	„	„ „ товавчиски „ Iсаiа	882
17	„	ѿ Ч. С. Пет. Самарчиска	500
22	„	„ Пречиста	1000
„	„	„ Г. С. Нiколаа	750
23	„	„ М. С. „	500

„	„	„	С. Спасъ	2000	
25	„	ѿ	дѣкяно Кюрчиски на Пречиста	700	
„	„	ѿ	ис. бакалски Чр. Іѡванъ	610	
14	avг.	ѿ	исн. Меха[н] Чре[з] Ламбро	1391	
12	сеп.	ѿ	х̃ Мано	2568	
14	„	ѿ	Цер. С. Спасъ чр. х̃ Іѡванчо	1000	
16	„	ѿ	Исн. Казандж.	200	
16	„	„	Калпакчис.	1190	: 20
„	„	„	бакалски чр. Іѡванчо	500	
„	„	„	Ткачки „ х̃ Ніколчо	400	
23	„	ѿ	исн. Папуџ.	360	
27	„	„	„ Ткачки чр. х̃ Нікол.	118	
„	„	„	„ абаџис.	600	
14	окт.	ѿ	Метохатъ Елешнички	4200	
21	„	„	„ Сеславски.	6000	
28	„	ѿ	Исн. Бакалски	400	
29	„	ѿ	1. дукя[н]. на С. Петка	4001	
30	„	ѿ	Черквата С҃таго Арханг.	571	
2	Ноем.	ѿ	исн. Дулгерс.	200	
4	„	„	„ Ткачки	216	: 12
„	„	„	„ товавчиски чрез. Исаіа	2394	: 10
„	„	ѿ	Чер. С. Спасъ чрезъ х̃ Іѡванчо	4300	
„	„	ѿ	исн. Кюрчиски чрез. х̃ Андѡн.	1212	: 20
„	„	„	„ Самарџиски	688	
„	„	ѿ	Ч. на С҃таго Краля чрезъ Здравко и Стоичко ѿ темес.	2500	
„	„	ѿ	Иснафо абаџиски чр. Кола	600	
11	„	ѿ	Иснафо Калпакч. чре[з] Михала и Димитр. .	810	

На л. 15[а]:

1857, отъ Мартъ 23 до Іунія 29 колку пары са се дали на Дюнгере-тѣ дѣто сѫ работили у Цьрква-та Св. Краля, чрѣзъ Г. Мита коджабашія-та.

Изредени сѫ имената на 39 зидари, като сѫ отбелязани: 1) размѣрътъ на надницата, 2) работнитѣ дни и 3) получената сума. На л. 15[б]—17[б] сѫ нанесени разходитѣ за 1 юлий—26 окт. 1857 г. Посочени сѫ сумитѣ, дадени за надници, строителни материали, превозъ и т. н.

На л. 18[б]—19[б]:

1857 Маія 1 день

Азъ Мито явимъ колко пріимамъ пары отъ касса-та сирѣчъ отъ чорбаджий-тѣ и пишемъ отъ кого колко сьмъ пріялъ. гро[ш].

Подробно се посочватъ постѫпилитѣ суми.

На л. 20ª—22ª:

1858 Апрілія 11

показвамъ за тая година на майсторете наддницы те кой колку е работилъ и колку зима.

Посоченитѣ разходи засѣгатъ надници, строителни материали и т. н.

На л. 22б—23ª:

1858 лето отъ априліѧ 11 що приимамъ грошове отъ различни страни.

На л. 23б—24б:

1859 лето отъ марта 20.

показѕеме каза работиха майсторе те

Подробно сѫ отбелязани днитѣ и платенитѣ надници.

На л. 25ª:

Отъ 1859 иѕній 26.

що пріимамъ отъ папа Георги или отъ човеци по име.

Между приходитѣ:

100 : отъ бостанꙋиски еснафъ за кабахатъ.

6. Приходо-разходна книга за направата на черквата Сѣ. Недѣля, 1857—1859 г.

Пази се въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7813. Форматъ 41·5 см. × 16 см. Подвързана е съ картонъ. Съдържа 105 листа, писано е върху 13 л. Писмото е обикновено и черковно-славянско. Въ нея сѫ отбелязани главно разходи за строителни материали, превозъ и надници на работници.

На л. 1ª:

1857 23 : мартъ

Изредени сѫ разходитѣ по седмични дни (сѕбота, неделя, понеделнїкъ, торнїкъ, среда, четвертокъ, петокъ).

На л. 3б—4ª:

1857 майѧ день 1.

асъ Митѡ що примамъ паᵖ ѿ касата ѿ чорбаꙋите пишемь ѿ кого що приехъ грошове.

На л. 4б:

1857 марта 23 ѧвимь тай летѡ майсторето кои колкѕ работилъ до Петровдень дена и колкѕ мѕ чїнило се прехесапихме и платихме почтено.

На следващитѣ страници отново сѫ отбелязани разходи за надници, строителни материали, превозъ и т. н. — за 1857-1859 г. Между другото на л. 7ª:

12 Андонь Ташо ѕ школетѡ

На л. 12ª:

50 на Галапь школски

На л. 105ª:

1857 : 27 Априлїа

Почтенѣиши Чорбꙗїи града Софїйскаго Които даватъ за църквата, кола, и волове, и човекъ, да работи заради дѕшеспасенѣто имъ,

Киръ Димитрї Митвичъ . . . . . 1. кола
ик. Панчо сѫрчаꙗи ..... [1])
арабаꙗи Младенъ ..... [2]) отъ Дразъ махала хако мѕ гроᵐ 1200 :
Гѣоре Пауновъ отъ Чаиръ махала
кюркчиски арабаꙗіа
Боне Колевъ отъ Дразъ махала . . . . . гроᵐ 1668 :

7. Приходо-разходна книга на черквата Св. Недѣля за 1859—1860 г.

Пази се въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7814. Писмото е обикновено. Форматъ 34 см. × 22 см. Съдържа 159 листа, писано е само на 12½ л. Подвързана е съ картонъ. Въ нея е отбелязана милостинята, дадена за черквата.

На л. 1ª:

тефтеръ на общество то кои то показува колку се е доднесъ Милостыня събрало за цьрката сїѣаго Краля, и колку се е похарчило отъ 1859„ лѣто априліа 1= до 1860„ априліа 1= за една цѣла година чрезъ мене

Сотира Андреева

На л. 4ᵇ, 5ᵇ, 6ᵇ, 7ᵇ, 8ᵇ, 9ᵇ сѫ посочени приходитѣ, а на л. 7ª, 8ª, 9ª, 10ª — разходитѣ. Между тѣхъ, на л. 6ᵇ:

Колкуто се ѿ цьрквытѣ за фаизо събиратъ пары ѿ 1859 авг. дадени до днесъ 1860 февръ.

отъ С. Архангелъ	за 6. Мїцы по 150	900
отъ С. Спасъ	за 5. Мїцы по 150	750
отъ Г. С. Нїкола	за 6. „ „ 75	450

[1]) Не се чете.
[2]) Не се чете.

„ Растурена С. Петка за 6. „ „ 75 450
„ Пречиста за 6. „ „ 25 150
„ Самардж. С. Петка „ 6. „ „ 25 . . . . . 150 2850
„ Г=нъ Мито коджабашіата 1000
земахъ ѿ Г=нъ Мито коджа. църковны пар. 150
„ ѿ Пречиста 50
„ ѿ Самарджиск. С. Петка 25 225

На л. 7б:

Маіа 28 Отъ Терзиски Иснафъ за амеле чрезъ Михалъ Коцевъ. 306
„ 31 „ Семерджиски Иснафъ за Милостыня чрезъ Стоянчо Семерджи . . . . . 329 : 20
Іун. 2 „ Калпакчиски Иснафъ за Милостыня чрезъ Михала Коцевъ 120
„ 3 „ Мутафчиски Иснафъ за амале отъ Мито Мутафчи 100
„ 4 „ Тутунджиски Иснафъ за Милостыня отъ Іованчо Тутун. 100 955
„ 8 „ Бостанджиски Исн. за амале отъ Марко Бирджи 454
„ 12 „ Калпакч. Исн. за амале отъ Михалъ и Георги Калпак. 280
„ 12 „ Куюмджиски Исн. за амеле отъ Младена Куюмдж. . . . . 200 : 20
„ 14 „ Абаджиски Иснаф. за Милост. отъ Кола Китовъ абадж. . . . . 262 : 20
„ 24 „ Растурена С. Петка отъ Гіоша Епітр. . . 500
„ 24 „ С. Архангелъ отъ Вучко Епітр. 2500
„ 24 „ Гол. С Нікола отъ Спасъ Епітропъ . . 600
Іул. 25 „ С. Спасъ отъ Мито Еп... 500
„ 28 „ Самардж. С Петка отъ Стоица Еп. . . 220

На л. 149б—155а:

Явимъ поредъ селата колку са дали Милостыня на п„ Георгіа за църкваата, и колку остае бакіа да даватъ споредъ 12. гр. на сека кжща. 1859. Іуліа 22.

	да дава	
Село Ябланица.		
Има кжщи 40. по 12 гр. праватъ	480	дали
платили	425	бакіа
бакіа		55
Огоя.		
има кжщи 85. по 12 „ „	1020	
дали	600	
бакіа		420

Оградница
има кѫщи 36 „ 12 „ „ 432
пазарено топтанъ за . . . . . 450 дали 290
дали . . . . . .
бакіа 160

Така е отбелязано и за останалитѣ села. Ще посочимъ имената на тия села, като споменуваме навсѣкѫде броя на кѫщитѣ.

Брезовъ долъ (17 кѫщи), Осенъ овлакъ (62 кѫщи), Еленовъ долъ (19 кѫщи), Зли долъ (12 кѫщи), Игнатица (87 к.), Овчинъ долъ (50 к.), Оплетня (20 к.), Лакатникъ (150 к.), Бовъ (77 к.), Желенъ (60 к.), Лесковъ долъ (44 к.), Редина (37 к.), Луково (46 к.), Батулія (30 к.).

Села у Малата планина:

Реброво (55 к.), Церецелъ (57 к.), Свидня (85 к.), Своря (55 к.), Церово (67 к.), Заселѣ (40 к.), Заногѣ (48 к.), Зимевица (105 к.), Брезя (110 к.), Загѫжанѣ (62 к.), Искрецъ (100 к.), Добречинъ (23 к.), Меча поляна (6 к.), Бракювцы (65 к.), Гинцы (80 к.), Монастырица (40 к.), Шума (60 к.), Цѫрклевцы (50 к.), Завидовцы (16 к.), Бѕчинъ (33 к.), Дреново (38 к.), Дрьмша (40 к.), Царичино (25 к.), Градецъ (35 к.), Оселна (33 к.).

При следващитѣ села кѫщитѣ не сѫ отбелязани:

Курило, Кѫтина, Добрословцы, Балша, Житенъ, Голяновцы, Илиенцы, Требичъ, Погледецъ, Обрадовцы, Биримерцы, Врьбница, Обеля, Вулѕякъ, Хераково, Пролеша, Пожарево, Гѕрмазово, Филиповцы, Куманица, Славовцы, Кумарица, Мировяне, Мрамор ь, Драговищица, Батковцы, Костинъ Бродъ, Шіяковцы, Маслово, Петрьчъ, Богювцы, Безденъ, Опицвѣтъ, Гѫлѫбовцы, Златуша, Раковица, Клисура, Вердекалъ, Михулово, Мала Бучина, Иваняне, Градоманъ, Врьбница, Суходолъ, Росоманъ, Рабрьско, Сливница, Радуи, Крънулъ, Юкари Баня, Бали Ефенди, Бояна, Големо бучино, Мошино, Райлово, Дивотина, Мещица, Расникъ, Витановцы, Велковцы, Цыдарцы, Яргиловцы, Богданъ долъ, Батановцы, Перникъ, Калкасъ, Драгичаво, Цьрква, Кладница, Мѫрчаи.

На края е посочено, че цѣлата събрана милостиня е възлизала на 36470 гр.

Въ сѫщата книга се намира следниятъ договоръ, написанъ въ два екземпляра на отдѣлни листове:

Съ настоящето осведочано и погодително писмо явно става какво Г=нъ Гюша Стоилковъ бакалъ и тѫща му Анастасіа Чонева, за колкуто едната и другата страна тражехѫ Миразъ отъ покойна Енка Антова, природена дѫщера на Анастасіа, а своя сестра на покойна Евдокіа жена Гюшева, като и се продадохѫ сичкы тѣ шеове у Митрополіата на Мезатъ, които сторихѫ Гр. 2482, и са извадихѫ ѿ средъ харчовете за покойнѫтѫ, осталото благодарно си разподѣлиха у Митрополіата при Г=нъ Гедеона и

сичкы приседящи чорбаджи, и секоя страна си зема соразмѣрно ѿ остало то количество щото ѿ тукъ натамъ нито Гюша ѿ Анастасіа, нито Анастасіа ѿ Гюшете да диратъ нити една аспра за същіа предметъ, че станахѫ у сичко сулфъ. И за поголѣмо увѣреніе дадоха им се по едно писмо въ рѫкѫтѫ потврьденно ѿ Г=на Гедеона, и почтены тѣ чорбаджи софійски, за да има власть и сила на секо праведно судилище.

1860, Марта 12го Софіѭ

8. Приходо-разходна книга на черкбата Стара сѣ. Петка (Параскева).

Книгата се пази въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7808. Подвързана е, форматъ 15·5 см. × 44 см. Съдържа 68 листа. Писано е само върху 36 страници, а сѫщо и на вѫтрешнитѣ страни на корицитѣ. Започва отъ 1848 год. и свършва на 1874 год. Писмото е смѣсено: черковно-славянско и обикновено.

1848 г.

На вѫтрешната страница на първата корица:

1848 меце маиа 1 денъ

Следватъ смѣтки на похарчено за памукъ, зехтинъ, свѣщи, кюмуръ, брашно, лопати, калаисване, папуци; дадено на бабата (която вѣроятно е прислужвала въ черквата), на владиката и т. н.

на владиката . . . . . 5 : [гроша]

На л. 1б:

на даскало . . . 25 на Манола за иконата . . 55

На л. 2а приходи: отъ дискуситѣ, отъ вѣнчила, отъ мощитѣ, водата, гробища и т. н. Още отбелязано:

100 кириѫ отъ абаџискио дѫканъ за година,
30 кириѫ отъ ткачкио дѫканъ за година

Разходитѣ продължаватъ и на л. 2а.

1849 г.

На л. 3а:

1849 міцъ иѫніи 24 деи
знати сѫ що се що се зиматъ грош ѡ дискѫсете

На л. 4а:

на хаџи Манола 11 грош на владиката 40 :

На л. 4б:

на хачи Манола	11 : 10	дадо на владиката 135 :
на даскало	25	на чи Манола 11 : 10

1850 г.

На л. 5а:

1850 иѕлиѧ деⁿ 16 показѕва киръ Георгиѧ епитрѕпъ цриковенъ есапъ за година и дваесе дена

250		оᵀ дискѕсе що е земено
95	: 10	оᵀ кристевете и оᵀ водата
44		оᵀ мощите земено
242	: 20	оᵀ житото земено
30		кириѧ оᵀ ткачкио дѕкѧнъ
100		кириѧ оᵀ абаџискио дѕкѧнъ
91		оᵀ гробища земето
51	40	оᵀ венчилата земено
904	· 10	
53	:	пакъ оᵀ кристеве и оᵀ водата готови оставѧме мѕ
78	: 30	пакъ паᵖ готови оставѧме мѕ
1036		
		35 драᴹ чѕпи
		30 драᴹ сребро селско
		лански и полански чѕпи сребро стои башка е
160		восокъ свещи 8 : оᴷ цана по дваесе оката оставѧме
1196		

на тоѧ лисъ що е ѕзелъ и що оставѧ показѕва горека що е харчо усреща показѕва Горги бакалъ епитрѕпъ

На следващитѣ страници сѫ отбелязани приходитѣ и разходитѣ отъ м. юлий 1850 нататъкъ.

На л. 6а:

8 и на владиката	47 за владиката

На л. 6б:

на ачи Манола дадо	11 :	на владиката	35
на вадиката	105		

На л. 7а:

на ачи Манола дадохъ 50 гᵂ	на валадиката 115 грᵂ

На л. 8б:

знати сѧ како видохме есапъ на масторъ Гєѡргіѧ епитропъ предобилъ хилѧдо гроᵂ

1852 г.

На л. 9[а]:

1852 иѕниѧ де[н] перви поставихме епитѕпъ Божилъ ткачъ и Алексо семерџи

що му предадохме о[т] Горготе на Божила па[р] гр[ш] 31 :· 9
4 о[к] 350 : дра[м] восокъ свещи по . . . . . 25 :

На л. 9[б]:

1852 о[т] октовриѧ де[н] 26 до анѕариѧ де[н] 20 киръ Нешовъ есапъ за три месеца

Следватъ приходи отъ мощитѣ и дискуситѣ, отъ вѣнчила, кръстове, мѣста въ черквата и т. н.

На л. 10[б]:

1852. октовриѧ де[н] 26 що е харчилъ за цриквата масравъ киръ Нешо до анѕариѧ де[н] 24.

1854 г.

На л. 11[а]:

1854 маиѧ де[н] 3 Нешовъ есапъ за година и половина показуваме пакъ предадохме на Нешоте епитрѕпъ да слогѕва о[т] маиѧ 5

1855 г.

На л. 11[б]:

1855 мїъ маіа ѕ де[н]

Знати сѧ що предаваме на Гешшете епитропо

1865 г.

На л. 12[а]:

На 1865 показѕваме нїѧ нѕриинїци що предаваме сермїа на Тоша Петковъ епитропъ на Іанѕарїа день : 3 :

На л. 12[б]:

На 1865 показѕваме нїѫ нѕрииници що то отъ ново продадохме столовете и който щото че си кѕпи да бѕде ѧвно на месецъ септемврїа день 26 : въ Стара сїа Петка

отъ лева страна		
перви столъ	Никола Петрѕновъ —	35
втори столъ	Михалъ терзи —	40 :
трети столъ	Късто дѕлгеръ	15
четврти столъ	Алїксо Антовъ	20 :
пети столъ	Алексо Неделковъ	30 :
шести столъ	Петаръ кантарџи	10
седми столъ	Евстрати Маденовъ	10 :
		160

осми столъ	псалтъ	
девети столъ	Георги терзи — —	15
десети столъ	Геша Величковъ	40
11 — столъ	Нешо абаџи	20
12 : столъ	Георга Георгїевъ	25
13 : столъ	Стоѧнчо Мїтревъ	20
		300

Столове 14—17 сѫ останали незаети. На л. 12б:
също и женски столове колкото жена да си кѹпи слободно е
Всички 10 стола останали незаети. На л. 13а:
отъ десна стана кои човеци кѹпѹватъ столовете да е явно

перви столъ		
2: ый столъ	Илїѧ Антовъ	15
3: ый столъ	Тоша Петковъ	25
4: ый столъ	Филипъ Мартинъ —	30 :
5: ый столъ	Кола Ангелковъ	25
6: ый столъ	Паѹнъ Пеневъ	30
7: ый столъ	Димїтрї Кѫрстовъ	20
		145
8: ый столъ	За даци за псалъ	
9: ый столъ	За псалъ на Василъ	
10: ый столъ	Сотїръ Коневъ	20
11: ый столъ	Тасе тѹтѹнци	30
12: ый столъ	Храно Стефанъ	25
		220

Столове 13—17 останали незаети. На л. 13а:
и отъ десна страна явиме за женскитѣ столове
Всички 12 стола останали незаети.

1866 г.

На л. 12а:

1866 маиѧ 5 : денъ показѹваме ниѧ ѿ Сѷта Петка енорици какво поставѧме епитропь Петко бакалъ и що мѕ предаваме църковна сермиѧ

1867 г.

На л. 12а:

1867 : маиѧ 7 : денъ показѹвами ниѧ ѿ Сѷта Петка енорици какво поставѧме епитропъ Георга мѹтафчиѧ и що мѕ предаваме църквона сермиѧ.

1868 г.

На л. 14а:

1868 : месецъ марта 3 : день

записѹваме ниѧ енѹрици оть Стара света Петка какво донесе Андреѧ Маринковъ арабаџиѧ отъ Алигина махала 1200 : гроша и словомъ хилѧдо и двесте гроша даде ги на църквата милостиниѧ заради своето грѣхопрощенїе

и заплаща си ѕ животъ заради мрекѣто си когато да се престави отъ църквата да харчатъ що да потребе тогавїо харчъ

свидѣтели

Геоша бакалъ	Илиѧ тѕтѕнчи	Геоора мѕтавъ
Ставро папѕчи	Михалъ терзи	епитропъ беше
Петко бакалъ	Василъ терзи	Стоѧнъ мѕтавъ

1869 г.

На л. 14б:

1869 : маиѧ 24 : деⁿ

знати се какво поставлѧме епитрѕпь Господина грчарь на Сѣа Петка предаваме мѕ сермиѧ

15 : ѡка 300 дра восокъ 25 : ока зеитинь .. чини 200 : грш

286 : грш пари

1870 г.

На л. 65а:

1870 маіѧ 15й Софіѧ

нека са знае какво подари Цена отъ Малешевци единъ епитрахилъ отъ дамъска кѕмашъ на храмъ-тъ Стара света Параскева; на коѧ Боже животъ и здравіе подари на синца имъ со се домочадїемъ аминъ;

Епитрѕпъ; черковныи Господинъ Грънчаръ;

На л. 14б:

1870 лѣто Іѕній пьрвый Софія:

Показѕвамъ нии нѕрійници-тѣ отъ храмъ-тъ Стара свѣта Параскева: какво видохме есапътъ на Епитрупъ-тъ Господ. Грънчаръ-тъ и ето що е придобилъ за една година врѣме . . . . . Грошове 3215:

На л. 15а:

1870 іюніи 27 т

Знанѡ да будетъ какво восприимамъ азъ Сотиръ Коневъ да слугувамъ на Стара С: Петка съ началници те заедно което се задлжавамъ само да вршиме ситната работа с настоятелете по име Го: Йованчо Георгиевъ Петко Минковъ Тоше Петковъ Георе Георговъ Димитрия Крѫстовъ Ранѡ Стефановъ Михалъ Веневъ

намерихме мунасипъ горе потписаны за слуга верни восприимаме го благѡдарнѡ.

На л. 65б:

фатѕра дето оставѧ Данка Иованчова ѕ Стара света Петка кофчаго сасъ бакро си аманетъ да и стои когато и да си го поиска които е епитрѕпъ да се згоди сасъ првото и искане да си го земе маᵏръ и векилъ да направи дрѕгаго сосъ неината заповесъ готовъ е и епипитрѕпо да го даде

Следва описъ на вещитѣ — бакърени сѫдове. Следъ това:

тиѧ сичките неща предават са на сегашнио епитрѕпъ Господинчо Грнчаръ 15 : ноемвриѧ : 1870 : Софиѧ

1873 г.

На л. 65ª:

1873. февруария 24. Софія

Сотиръ Коневъ дето е поправилъ въ церквата Стара света Петка душимето въ Големата одая и распятието въ черквата въ олтаро осамстотинъ Грошª число 800. Гроша. Сичката му сметка на времето епитропията Господинчо Колевъ.

Свидѣтели

х̑ Андонъ Станковъ	Петко Минковъ	Сотиръ Андоновъ абаџи
Михалъ Тодоровъ	Божиль Маноловъ	Петаръ Стоиковъ

1874 г.

На л. 24ª:

1874 : маиа : 2 : реши се и поче се механата на Говежди пазаръ маисторете се ѕловиха, претъ председателсвото царковно настоѧтелствѡ маисто Паѕнъ ѕстабашиѧ надница мѕ се условѧ на денъ по : 15 : грош на дрѕгите по : 11 : грш колкѕ. до. [1]).

Кондиката завръшва съ смѣтки отъ 1849 г. Така, на л. 67б (1849 месцъ 16 денъ) се намиратъ бележки за приходи. На л. 68ª:

1849 мц̈ъ ıѕлїа 16 денъ

знтати сѧ що се зематъ ѿ венчила пари

Отбелязани сѫ още нѣкои приходи: отъ свещи, за мѣсто и т. н.

9. Приходна книга на черквата Св. Спасъ за 1867—1872 г.

Пази се въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7815. Форматъ 21 см. × 16·5 см. Подвързана е съ картонъ. Писмото представя преходъ между обикновено и черковно-славянско. Съдържа 92 листа, писано е на 14 л.

Въ тая книга сѫ отбелязани приходитѣ отъ наеми на черковнитѣ недвижими имоти. Това се вижда още отъ бележката на л. 1б:

на Сѧтое Вознесение сиречь на Свети Спасъ черковни мѕлкове що че се збира кириѧта

Черквата е давала подъ наемъ следнитѣ имоти.

На л. 2ª—4ª:

1867 : ѡктонвриѧ 26 за година

на Говежди пазаръ механата	Ѧнко — сроти кондрато
Цветанова — 2000 : грш	механата боклалиска Иованъ Колевъ
механата на Конски пазаръ	— 1000 : грш

[1]) Не се чете.

До июниѧ 16 : година излази и сѣмерꙋискио дѫкѧнъ возъ мехената
До мехената бакалницата Воинъ — 180 : гр^{ш}
евреиски дѫкѧнчета на Говежди пазаръ до мехената единъ воз мехената кѫсѫръ на саме си даватъ
Мане — 150 : гр^{ш}
Бко — 150 : гр^{ш}
Аронъ — 150 : гр^{ш}
Агаршонъ — 150 : гр^{ш}
Челебонъ — 150 : гр^{ш}
кацарница Вѫчко — 300 : гр^{ш}
ѫ казанꙋите бакалницата Петрева 650 : гр^{ш}
Ангелко кюрчи единъ кепенкъ
Кола Стоичковъ чиракъ го држи — 70 : гр^{ш}
кюрчиски Геоша и Радъ — 160 : гр^{ш}
кюрчиски Христо понорли — 80 : гр^{ш}
калпакчиски тѫꙋаревио Маноль мина на Стоица калпакчи — 150 : гр^{ш}
калпакчиски Ангелко — 80 : гр^{ш}
абаꙋиски Митаръ — 300 : гр^{ш}
на Женски пазаръ Стоѧнъ Евтратиѧ
които беха два асета единъ които ги ишмешаха — 100 : гр^{ш}
на Женски пазаръ Стоѧнъ — 100 : гр^{ш}
Тоше на Женски пазаръ — 100 : гр^{ш}
ѫ ткачете Стоика — 100 : гр^{ш}
ѫ ткачете Каракашъ евреино 2 : дѫкѧне — 200 : гр^{ш}
ткачки Георгиѧ — 60 : гр^{ш}
ткачъ Димитриѧ Крстовъ — 100 : гр^{ш}
ѫ ткачете мехената Манолъ терзи — 350 : гр^{ш}
които беха 3 : ткачк. септември 13
калпакчиски Паѫнъ кюрчи — 150 : гр^{ш}
бостанъ до хендеко Рашко — 100 : гр^{ш}
бостане : 2 : Димитриѧ Пановъ — 550 : гр^{ш}
Стоио семерꙋи ѫ Кѫри багларъ нивата ѿ Илиѧ — 80 : гр^{ш}
ѫ Боѧна 2 : ливади двама мущерци има Миалко попъ Игнатовъ и Андреѧ Стоѧновъ — 130 : гр^{ш}

ѿ сичките мѫлкове чинимъ ѫ здраво 7840 : гр^{ш}
6811 : що се е извадило
1029 : тиѧ пари остаѧтъ бакиѧ

На л. 5^{а}, 5^{б} и 8^{б} сѫ посочени приходитѣ отъ имотитѣ за 1868 г.; на л. 6^{а}—8^{а} за 1869 г.; на л. 9^{б}—13^{а} за 1871 г.; на л. 13^{а}—15^{а} за 1872 г. На л. 92^{б} се намиратъ следнитѣ бележки:

На 1868 : м^{с}цъ априлиѧ : 26 : денъ гроша
Знати се какво ѫцанихме: Спасъ Коцевъ за . . . : 500 :
за година време да пресѫшатъ за храмъ Свети : Спасъ и Ангелко Колевъ калпакчи хако мѫ за година . : 330 :
да собиратъ ѿтъ темесѫците и ѿтъ кирите и ѿтъ баки те кои се намериха тогаи по именемъ свидѣтели

Младенъ притрѫпъ Паѫнъ кюрчи Спасъ кюрчи
Марко абаꙋи Боне бакалъ

10. Приходна книга на черквата Св. Спасъ за 1870 г.

Пази се въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7817. Форматъ 41·5 см. × 18 см. Подвързана съ картонъ. Съдържа 94 листа, писано е само на 3 листа и на вѫтрешната страна на предната корица. Книгата съдържа бележки за наемитѣ, които черквата е получавала отъ недвижими имоти.

Черквата Св. Никола Мали при пасажъ Св. Никола

Посочени сѫ следнитѣ имоти:

кѫща „отъ Дімітри х̃ : по : Мандовъ“ — годишенъ наемъ	— 400	гр.
кацарски дукянъ	— 400	гр.
бостанъ „прі ендеко“	— 160	гр.
кюркчийски дукянъ	— 200	гр.
дукянъ на Говежди пазаръ	— 400	гр.
„Боклариската механа“	— 833·14	гр.
механа на Конски пазаръ	— 1812·20	гр.
кюркчийски дукянъ	— 500	гр.
„возъ Бокларіската механа семерцискі дѫикянъ“	— 425	гр.
терзийски дукянъ на Женски пазаръ	— 110	гр.
сѫщо терзийски дукянъ на Женски пазаръ	— 110	гр.

механа на Говежди пазаръ . . . . . — 2500 гр.
бостанъ до гробищата . . . . . — 280 гр.
тъкачки дукянъ на Женски пазаръ . . . . . — 200 гр.
сѫщо тъкачки дукянъ на Женски пазаръ . . . . — 150 гр.
тъкачки дукянъ . . . . . — 150 гр.
дукянъ . . . . . — 150 гр.
дукянъ . . . . . — 150 гр.

При всѣки отдѣленъ имотъ (дукянъ, кѫща или бостанъ) е отбелязано: кому и кога е даденъ, съ какъвъ наемъ и колко е събрано отъ уговорения наемъ. Всички бележки се отнасятъ за 1870 г. Само при два случая тая година е поправена по-късно на 1869.

На вѫтрешната страна на предната корица сѫ посочени нѣкои разходи по имотитѣ: месаревъ що стае црковні зараді мѫлковете. Между другото, изразходвано е: за дюлгери, земя, керемиди, данъци и т. н.

11. Малка разходна книга на черквата Св. Никола Голѣми за 1873 г.

Пази се въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7819. Писмото е обикновено. Форматъ 24·5 см. × 16 см. Съдържа 8 листа, писано е на $5^1/_2$ л. Тетрадката е неподвързана.

На л. 1ª:

Софія 5ый Іуній 1873.

Показувамъ що харчимъ за Църква-та Големи Свети Никола.

Изглежда, че презъ тая година черквата е правила нѣкаква постройка, защото повечето разходи сѫ за зидари и строителни материали. Отъ бележкитѣ могатъ да се извадятъ сведения за надницитѣ на работницитѣ по онова време, за цената на различнитѣ материали и особено за начина и условията на работата. Личи, че работницитѣ сѫ се хранѣли общо, защото има отбелязани разходи за „ихчии“ (готвачи). Но отъ друга страна никѫде нѣма споменати разходи за хранителни продукти (освенъ на л. 3ª : на фурната арчъ). Може би самитѣ готвачи сѫ закупвали хранитѣ и на тѣхъ черквата е заплащала общо. Между другото, на л. 2ª е посочено: На Младенъ куюмджіята за венците 17 : 90.

На л. 5б:

на иконата чамъ . . . . . 5·30

На л. 6ª:

Пари що примамъ църковни

Приелъ всичко 3150 гр. Следъ това отбелязва:

Приехъ горните гро^{ш} ѿ Михалъ Веселиновъ Касиарътъ на църковното настоятелство Г-ги п. Митковъ 1874 Іенуарїя 27

12. Приходо-разходна книга на черквата Св. Никола Голѣми за 1874 г.

Пази се въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7820. Форматъ 22 см. × 16·5 см. Писмото е обикновено. Съдържа 80 листа, писано е на 49 л. Първитѣ десеть листа сѫ посветени на черквата, а останалитѣ на черковно-училищното настоятелство. Тукъ отбелязваме частьта за черквата. (За останалата часть отъ книгата вж. въ тоя отдѣлъ № 19).

На л. 1б—4а:

Приходы на цьрквата Св. Николая Голѣмый

Между другото на л. 3а сѫ посочени „наемы отъ цьрковны мюлкове“ за 1873 г. — гр. 2810, а за 1874 — гр. 3405. На л. 4б—8а: Расходы на цьрквата Св. Николая Голѣмы

Между другото:

За поправка на цьрквата работници, боя, киречь, чопъ и прочая. Споредъ подробныя расписъ . . . . . гр. 5160·35

13. Кондика на Взаимноучителното училище въ София отъ 1849 г.

Кондиката носи заглавие:

Κώδεξ Ἱερὸς
Τῆς ἐν Σοφίᾳ Αλληλοδιδακτικῆς
Σχολῆς. 1849.

Пази се въ Архивния отдѣлъ на Народната библиотека въ София, № 7809. Форматъ 32 см. × 24·5 см. Подвързана е съ картонъ и обвита съ кожа. Съдържа 115 листа (по нумерацията, която е направила Софийската община на 25 юлий 1901 г., — 135 листа, но л. № № 49—68 сѫ извадени). Писано е на български и гръцки само върху 25 листа. Повече отъ бележкитѣ сѫ писани успоредно на двата езика. Писмото е обикновено (ржкописно). Започва съ 1849 г. и свършва на 1860 г.

Тая кондика е ценень документъ за постройката на Взаимноучителното училище въ София прѣзъ 1849 г. Една-две страници отъ нея сѫ публикувани въ „Юбилеенъ сборникъ по случай десетгодишнината отъ основаването на Софийското благотворително образователно д-во „Ив. Н. Денкоглу“. София 1907, с. 68—69.

1849 г.

На л. 2б: † Σοφ Παίσιος

„Въ тысящъ осмсотномъ Четыредесятомъ девятомъ Спасителномъ лѣтѣ мᶜца Марта, малѡ ѿдохнꙋвше ѿ многихъ и различныхъ Епархіческихъ на-

шихъ оупражненїи, оузрѣхомъ нѫждно и исправленїето и сограждeнїето на распадналото и почти нырище бывшее оучилище Хрїстїанскїя Юности Богоспасаемаго сегѡ Превенствѫющагѡ Града Софіи. и призвавше честнѣйшїя Старѣйшины Града Сегѡ, и сообщивше имъ намѣренїе наше и нѫжду еже ѿ wснwванїя сограждену быти реченному взаимноучителному оучилищу, къ спокоиствїю оученикwвъ же и оучителей, и wбрѣтше ихъ согласны въ Божественномъ семъ намѣренїи: Первѡ оубо вшедше вѫ Сщеннѫю церковь Митрополїскѫю призвахомъ юже съ высоты помощь, и всѣ вкѫпѣ положихомъ первый камень оучилища, и такѡ внѫтрь нѣколикихъ мцwвъ прїя конецъ зданїето, выше надеждъ нашихъ, ꙗкоже видится. Тѣмже оубо бысть настоящїй Кwдиксъ, въ немже написасашя Честная имена мѫзолюбивыхъ Приложникwвъ, извидѣннымъ бывшымъ подробочастнѡ и именнѡ иждивенїямъ оучилищнымъ, ꙗкоже и Сопривношенїямъ приложникwвъ, и нарѣждени быша въ Семъ Сщенномъ Кwдиксѣ, вышеутверждена и запечатана нашымъ Кврїаршескимъ надписомъ и печатїю. Имѫтъ должности временнїи Епітропи Сегѡ оучилища да даватъ на всякое лѣто счетъ чистъ приходwвъ и исходwвъ Сщеннагѡ сегѡ оучилища временному Кврїарху Богоспасаемыя сея Епархіи Софійскїя. Тогѡ ради и ко оуказанїю нарѣжденъ бысть настоящїй расписъ въ памяти вѣчнѫю и въ поминанїе Приспопамятныx Ктиторwвъ

αποφάνατα

На л. 7б:

1849„ Презъ Марта

Да даде

Равный Счетъ на — иждивленни те въ Сградата на — Сщенно то взаимноучително оучилище.

56800„	оки варъ въ различны цѣны, ꙗкоже особливѡ видится	8751„	20
3150„	дѫрвета различныхъ видwвъ и цѣнwвъ	6851„	20
862„	кола каменѣ мали	1353„	20
586„	„ песокъ	850„	20
72„	„ земля	78„	—
„„„	За каменѣ големы, враты, прозорцы и кюшета	3125„	—
„„„	За пироне, желѣзо и надница цыганска	3140„	—
16280„	тѫвлы за сградата и кирія та имъ	2360„	—
7500„	керамиды	350„	—
300„	оки чопъ	300„	—
„„„	Колкото за прозорцы желѣзны чрезъ кврь Таша . . .	5000„	—
„„„	„ за черчевета и ꙗмове	820„	—
„„„	„ „ 4„ айлицы Величковы по 80„ гроша	320„	—
„„„	„ на Зографо за бѫквыте школски	250„	—
„„„	„ надницы майсторски, калфински и решперски	21450„	—
„„„	„ за мереметъ на покрова и Чандїи те школски	1080„	
„„„	„ „ заходыте школски	1570„	
„„„	„ „ Сокакна та порта	435„	
		58085„	—

Σοφ Παίσιος ὑποβεβατοί

На л. 8[a]:

1849„ Презъ Марта Да земе

Написанїе Ктиторѡвъ и Приложникѡвъ Сѫщенагѡ Взаимноучителнагѡ оучилища.

Колкото Почитаемый ни Кѵрїархъ Сѣо Софійскїй Г-нъ Паїсїй . . . . . 20000„ —

„ Достопочтенный и Благочестивѣйшїй Благодѣтель школскїй Г. Іѡанъ Денголу . . . . . 30000„ —

Честнѣйшїи Старѣйшины Софійски.

Г-нъ Анастасъ Ѳеодѡровичь	1000„ —
Г-нъ х„ Николай Іѡанновичь	500„ —
Г-нъ х„ Мано Бѣкѣрешли	500„ —
Г-нъ х„ Манолъ Ігнатїевичь	500„ —
Г-нъ х„ Атанасъ Стефановичъ	500„ —
Г-нъ Димитрїй Митовичь	500„ —
Г-нъ Гайдо хекиминъ	500„ —
Г-нъ х„ Нешо Филиповичъ	300„ —
Г-нъ Іорданъ х„ Коцовъ ортакъ	300„ —
Г-нъ Димитрїй х„ Коцовъ зеть	200„ —
Г-нъ Димитрїй Дамяновичъ.	300„ —
Г-нъ Стоянъ ракиджи Панагюрли	300„ —
Г-нъ Пешо Ѳеодѡровичь желявали	200„ —
Г-нъ Геѡргїй Коцовъ терзи.	150„ —
Г-нъ Миле ткачь	150„ —
Г-нъ Панчо Сарчаджи	140„ —
Попъ Ѳеодѡръ Пиперковъ	245„ —
	6285„ —

Колкото ѿ Еснафете Града Софіи

ѿ Еснафа Механеѹиски	600„ —
ѿ Еснафа Бакалски	550„ —
ѿ Еснафа текеѹиски	250„ —
ѿ Еснафа Семерѹиски.	200„ —
ѿ Еснафа абаѹиски.	130„ —
ѿ Еснафа ткачки.	70„ —
	1800„
	58085„ —

† Σοφ Παίσιος ᶜυποθεβαιοῖ

На л. 8[б]:

1849„ Презъ Марта

Да даде

Колкото са иждивени по времена, ѩкоже именнѡ видятся

Колкото са дадени на конако заради Таксилатъ на старыте бакіи. . . . . 2500„ —

Колко то за остатоцы вергійски и борчъ за остатоцы Гроше[в] на Сарафина . . . . . 1850„ —
Колко то на Болюкбаша та х̃„ Бекир-ага за кафе и захарь 70„ —
Колко то на два Байрама Бакшишъ по конацыте ѿ чорбацыите . . . . . 280„ —
Колко то на Андона варошкехаяси за остатоцы на хаковете му . . . . . 150„ —
4850„ —

Колко то за доплащанѣто на 10„ хіледы гро[ш] за Тодоринкова та кѫща . . . . . 500„ —
Колко оу Мехкемето ресимъ за кѫщата Сирома[х] Бекирова . . . . . 250„ —
Колко на Пейчо те Юрциловцалията за остатокъ на стаболски хаки . . . . . 710„ —
Колко такожде на Митрете Батановцалїята . . . . . 250„ —
Колко на х̃„ Атанаса за мереме[т] на Баня та и джски 300„ и 120„ . . . . . 420„ —
6980„ —

Колко на Геноте, Кола кюркчія та и Петракїа за остатоцы на хаковете имъ и погажданѣ дадени оу Цариградъ ѿ Почитаемагѡ ни Кѵрїарха Сѵ̃то Софійскагѡ Г-на Паїсїа Чрезъ молебно Наше Писмо . . 5000„ —
Колко на х̃„ Мана Бѕкѕрешлиски за Стары хесапе що е има[л] да зима . . . . . 3245„ —
Колко на х̃„ Манола Чѕлфа „ „ „ 2400„ —
Колко на Кѡсто те Вакарелиски такожде . . . . . 250„ —
17875„ —

Колко за кѫща та Еленичина . . . . . 5700„ —
Колко за кѫща та Сиромах-Бекирова . . . . . 3500„ —
Колко за кѫща та х̃„ Екатерінина и Алаци Нешова . . 2000„ —
29075„ —

Фаизъ даденъ за заематъ

На Мѕти зади Мѕстафа бей за 5„ хіледы . . . . . 795„ —
На Еленица Миховица такожде . . . . . 445„ —
На Димитрїа Митовича „ за 5„ хіледы . . . . . 500„ —
На Сирачето Механеци Стоянчово за 2„ хіледы . . . . 360„ —
На Сирачето Икономовъ Димитрїа за 1„ хіляда . . . . 200„ —
На Сирачета та три те, овчарово то и механецискиѧ те . . 90„ —
2390„ —

На л. 9[б]:

1849„ Презъ Марта

Да даде

Колко то са иждивени по времена, ѩкоже именнѡ видятся.
Пренесенїе заднихъ иждивенїй . . . . . 31465„ —

Колко то на Даскалъ Захарїа за Стары неговы хакове . . . 5424„ —
Колко такожде за новы неговы хакове за 13„ мцы ѿ 1850„
Іанѵа 1„ до 1851„ февр. 1. . . . . 3900„ —
На vподıдаскала х„ Ангелка 775„ на слѵгата 75„ и 36„ за
коливо и папѵцы . . . . . 926„ —
41715„ —

За Едно Перде на вжнкашни те врата школска . . . . . 295„ —
За Бıблїотека та и джски за еменıте . . . . . 195„ —
За заминѵванѣ то на — цамовете школски и на — бıблїотеката 125„ —
За пинацы те и хартıи . . . . . 125„ —
За боя на Зографо за ради бѵквы те . . . . . 150„ —
За петь бравы на — порты те ѿ Самоковъ . . . . . 115„ —
За Сачове и мереметъ на — ветха та соба и ветхите халища 215„ —
1220„ —

Трошкове цареградски за книги, сферы, потире . . . . . .
Гюмрѵкъ за сферыте, книгите и Стыте потире . . . . . 460„ —
Кирıи и поща параси на-10-те хıледы гроша . . . . . 60„ —
За Нова та Соба 35„ оки по 7„ гроша . . . . . 245„ —
За Трошкове дрѵги и кирıи ѿ Фıлїббе до Софıя . . . . . 55„ —
За Сл. болгарски Цареградски Новины за 2„ годины . . . . 300„ —
За Сербски Новины Трошкове Даскалъ Захарїеви . . . . . 130„ —
1250„ —
За Мереметъ на- Тодоринковата кжща . . . . . 135„ —
44320„ —
Колко то има да дава Кѵръ Ташо . . . . . 1000„ —
45320„ —
Колко то остаятъ готовы оу касата за Салдо на — Срешните 2215„ —
47532„ —

† Σοφ Παίσιος 1851„

На л. 9ª:

1849„ Презъ Марта

Да земе

Колко то са земени ѿ Кирїи, Милостыни и Посщенїя.
Колко Чрезъ х„ Бекир — ага ѿ Стара вергıя варошка
таксилъ . . . . . 9755„ —
ѿ Митрополıйска та церква презъ Величко те . . . . . 1000„ —
„ „ „ „ Михала . . . . . 1290„ —
„ „ „ ѿ фѵрѵнџи Пано те . . . . . 200„ —
„ „ „ ѿ Коца Бакалъ . . . . . 800„ —
„ „ „ ѿ Кара Коца за кирıя
Механска . . . . . 750„ —
13795„ —

ѿ Церкви те

ѿ Вознесенїя Сѣтаѓѡ Спаса	1000„ —	ѿ Пречиста	600„ —
ѿ Архангелска та	1000„ —	ѿ Мали Сѣтаѓѡ Нїколаа .	500„ —
ѿ Големи Сѣтаѓѡ Нїколаа	700„ —	ѿ Семерджиска Сѣта Петка	500„ —
			18095„ —

ѿ Темесѕцы те х„ Анкови.

ѿ Бояна съ темесѕтъ	4964„ —
ѿ Кладница такожде	970„ —
ѿ Кара Коца „	1020„ —
ѿ Тома Касапъ „ безъ темесѕтъ	650„ —
ѿ Кюрчи башиски те деца Стоянчови съ темесѕтъ	300„ —
ѿ Гешргїа владычина Главни 500„ и фаизъ 175„	675„ —
	26674„ —

ѿ Продадени те Дѕкяне и кѫщи

ѿ кѫща та Еленичина на х„ Сѕса	5500„ —
„ дрѕга кѫща на Еленица алаџи Хранова	800„ —
„ Семерџискїа дѕкянъ на Сѣтый Спасъ	800„ —
	33774„ —

ѿ Кирїи Дѕкянски и Кѫщни.

ѿ Семерџилница та Стара и нова кирїя	220„ —
„ Тодѡринкова та кѫща за 7„ мцы „	170„ —
„ Еленичина та „ „ 13„ „ „	325„ —
„ Сирома^{x} Бекирова та„ ѿ Гайдо те „	70„ —
„ Андона Докмеџия та за Митрополїйска та кѫща и дѕкянъ .	140„ —
	34699„ —

На л. 10^{a}:

1849„ Презъ Марта

Да земе

Колко то са земени ѿ Кирїи, Милостыни и Посѣщенїя

ѿ Оузѕнъ Мановица съ темесѕтъ	75„ —
Колко то Сарафъ Мангѫрдичъ ѿ Старата компанїа	1000„ —
ѿ Бегликчиите Николаки Вѕлко^{в} 300„ Илїа и Ѳеодѡръ 500„ .	800„ —
ѿ Неделкя Кремиковцалїя оумершагѡ оу Белиградъ	370„ —
ѿ Іконома попъ Величка 1000„ и ѿ Марїа Баба Гѕна 1000„	2000„ —
ѿ овчаръ Величка 650„ и ѿ Вене те ѿ Градецъ 300„	950„ —
ѿ оудавена та Марїа ѿ Мехкемето 300„ ѿ Анча овча^{р} Величк. 200„	500„ —
	5620„ —
ѿ терзи Никола Крѕшовалия та 200„ ѿ х Стоиловыте сынове 500„	700„ —
ѿ Гешргїа попъ Атанасо^{в} 100„ ѿ механ. Стоянча 300„	400„ —
ѿ Еленица хеки^{м} Николачковича и Черка ѝ Тарсїа	400„ —
ѿ Чизмеџи Михалова Петка 100„ и ѿ Бакалъ Пейча 100„ .	200„ —
ѿ попъ Гїоша 100„ ѿ Бакалъ Петрова та жена 100„	200„ —

ѿ ракиѹи Стоянча за Кладничкїа Сова^{т} 100„ ѿ Чолфа Цветана 100„ . . . . . 200„ —
ѿ х̃„ Коца Еснафски пары 140„ ѿ Кюрчи башиски те деца 50„ 190„ —
ѿ Смарагда ѿ мехкемето 50„ ѿ Милостыня чрезъ х̃„ Мана 80„ 130„ —
ѿ Гєѡргїа Владычина 50„ ѿ Исаїа 50„ и ѿ тѕвлаѹїите 50„ 150„ —

2570„ —

ѿ Требичко то дете 45„ и ѿ Николачка Бакалина за канонъ 25„ 70„ —
ѿ оставены те Божогробски и Сїнайски кѕтіи на школата за 3„ г. по 400„ . . . . . 1200„ —
ѿ школскїа дискосъ на Три Сїители 1850„ лѣто . . . . . 1615„ —
Такожде за школата що се собира ѿ църкви те 1850„ лѣто 780„ —
ѿ Мирїата за свинѣте що се зеха ѿ Конако . . . . . 605„ —

4270„ —

ѿ Мертецы$^{в\cdot}$ 30„ на х̃„ Мана, джски$^{в\cdot}$ 30„ на Петри^{н} Панча 30„ и 67„ . . . . . 97„ —
ѿ 2„ пенжеры жел. на Панча 37„ ѿ шошавицы на Зеинела 6„ 43„ —
жел. Пенжеры 49„ оки по 3„ гро^{ш} и 2000„ тѕвлы на х̃„ Коца . . . . . 158„ —

298„ —

47532„ —

Февруарїа 1-гѡ въ Софїа. Παίσιος ὁποθεβαιοῖ

1851 г.

На л. 10^{б}:

1851„ февруарїа 1„

Да даде.

равныи счетъ четырехъ мѣсяцовъ здѣшныя взаимно —[1])

За 4„ айлицы Д. Захарїевы, Февр^{а}рїа, Марта, Апрїл. и Мая по 300„ . . . . . 1200„ —
„ 4„ „ х̃„ Ангелковы такожде по 75„ . . . . . 300„ —
„ 4„ „ такожде на слѕгата школски по 5„ . . . . . 20„ —
на слѕгата школски Пантофъ за Великдень . . . . . 15„ —
За Колѵвото що на праздника на— Три Сїители . . . . . 15„ —
„ метлы, ѹамове, тенеке, перде за Іконы те презъ х̃„ Манола 47„ —
„ кондика та школска кѕпена . . . . . 43„ —

1640„ —

Колко остая^{т} въ Каса та готовы за Салдо на — срѣшните 1935„ —

3575„ —

† Σοφ Παίσιος 1851„

[1]) Продължава по-долу, на с. 78. Въ оригинала смѣткитѣ „да даде“ и „да земе“ се намиратъ една срещу друга, успоредно, на две различни страници. Заглавието „равныи счетъ...“ почва на л. 10^{б} и минава върху л. 11^{а}. Сжщото се отнася и за датитѣ подъ смѣткитѣ: годината е поставена на едната страница, а месецътъ, денътъ и градътъ — на отсрещната.

На л. 11[a]:

1851„ февруарїа 1„

Да земе

учителныя Славянскїя Школы.

Колко са артисали оу Касата готовы ѿ Прешедшїа Счетъ.	2212„ —
Колко ѿ дискѕса що на Три Сѵители оу школата	472„ —
Колко ѿ Алаѵи Петре[в] баща оумершагѡ оу Цариградъ . . .	50„ —
Колко ѿ Мирасчиите Еленины що ѿ Горни Богрофъ	100„ —
Колко ѿ Стоила Такеѵїята за канонъ	100„ —
Колко ѿ кѕтиите Сїнайски и Божигробски дарѕвани на Школата	400„ —
Колко ѿ дискѕсете школски що ся собира[т] по церквите за 3„ м[с]цы	170„ —
Колко ѿ Селски деца, що са дошли оу школата чрезъ х„ Манола Чѕлфа	71„ —
	3575„ —

то есть три хіл. петстот. и Седмдесе[т] и пе[т] гро[ш] сичко-то земанѣ школско

Іунїа 1„ Софіа

† Σοφ Παίσιος ὑποβεβαιοῖ

1853 г.

На л. 127[a]:

Описаніе Книгъ дарованныхъ Господиномъ Захаріемъ Кнезомъ во оучилищи въ 1853 лѣтѣ м[с]ца Іаннуарїа

Тѣл.		Кн.	
1:	Математїка Кенига	1:	1: о разведеніи лѣса въ силцѣ трудол. 1:
1:	Греческая Грамматїка Попови.	1:	1: Наставленїе для завѣдывающих. 1:
1:	Латинская Грамматїка . . .	1:	1: объ общественныхъ запашкахъ 1:
1:	Латинская Христоматїа . .	2:	1: О Парѣ или гулевои зелѣ. 1:
1:	Лѣсная технологіа Сочине. Фелкр.	1:	1: Причины неурожная у Крестянъ 1:
1:	Россіиская Історіа	1.	1. Цыркуляръ общества . . . 1:
1:	рѣчникъ Россїйскіи	1.	1: Мнѣнїе Княза В. В. Долгорукова 1:
1:	Книга добронравіа	1.	1: Краткая Рѡссіиска Історіа 1:
1:	Руская Граматіка	1:	1: Нѣмецкая Грамматїка . . . 1:
1:	Книга для чтенія и упр. въ язык.	1.	1: Прописи рускихъ 1:
1:	Историческое чтеніе из[s] Книгъ Вет. з.	1:	1: Нѣмачкїя Л. и францускїя проп. 1:
1:	ѡ Исправленіи свобод. частеи	1.	1: Греческїа прописи 1:
1:	Труды Економъ общества .	12.	1: Рускіи букваръ 1:
115:	Лѣсной журналъ	115.	
1.	Основаніе лѣсоводства Соч. Кот.	1:	

1: Іст. чтеніе ветхаго и новаго зав. 1:
1: Чтеніе и 4=хъ Evаг. и дѣя. Апост. 1:
1: Изясненіе воскрес. и праздн. Evагг. 1:
1: Сокращенный Рѡбизондъ . 1:
1: Таблицы Взаим. Чт. и пѣсм. и пр. . . . . 35.
1: Таблицы из дѣяніи Апост. Лист. . . . . 15.
1: изˢ 4=хъ Evаг. Граждански Печа. . . . . 54.
1: Дѣтская Бїблїотека . . . . 5.
1: Курсъ скорописи 1:
1: учебникъ рускаго языка . . 1:
1: Сказаніе рускаго народа Сахар. 1:
1: Карты Геѡграфически . . . 6.
1: Двѣ полушаріа . . . . . 4.
1: учебный Атласъ 35. Карт. . 1.
1: Размышленія ѡ Страд. Іус̄. Хр̄с. 1:
1: Цвѣти изъ сада С. Ефрема Сир. . . . . 1.
1: таблиц. и 4=хˢ Evаг. ѿ П. Черко. . . . . 69.
1: у Кройна зложивъ. П. Кулеш 1.

До тукъ бележкитѣ сѫ писани успоредно на български и гръцки. Останалитѣ бележки сѫ само на гръцки езикъ. Тѣ засѣгатъ годинитѣ 1854, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860 и сѫ написани на листове $11^{б}$—$21^{б}$.

Захарiи Кнезъ, който подарява киигитѣ, е познатиятъ черковно-просвѣтенъ деецъ Зах. Княжески. Роденъ въ 1810 г. въ с. Пишмани, старозагорско, учи въ Търново и Света гора, пѫтува въ Сирия, Ерусалимъ, Северна Африка, Гърция, Черна гора, Сърбия, Ромъния, учителствува въ Габровското училище и въ Търново, но недоволенъ отъ образованието си, въ 1839 г. Княжески заминава за Русия. Постѫпва въ Одеската семинария, която завръшва въ 1845 г. Следъ това отива въ Петербургъ, за да издействува отъ рускитѣ власти пособия за българскитѣ училища. И наистина, получава голѣмо количество книги, черковни одежди и предмети, нѣколко стипендии за български ученици, една печатница, земедѣлски модели. Всичко това, образуваще голѣмъ товаръ, помѣстенъ въ нѣколко десетки сандъци, било пренесено въ България. Отъ 1849 до 1860 г. Княжески разпраща тия нѣща изъ по-главнитѣ градове като даръ на черкви и училища. Запазенъ е списъкътъ на книгитѣ, които Княжески подарилъ на Пловдивското училище (вж. Изъ архивата на Н. Геровъ. Книга I, с. 835—836). Къмъ тоя списъкъ се прибавя и нашиятъ, помѣстенъ въ настоящата кондика. Завърналъ се въ България, Княжески учителствува въ Стара Загора, служи като драгоманъ при руското консулство въ Русе, кѫдето умира презъ 1877 год. Списъкътъ на подаренитѣ на Софийското училище книги е помѣстенъ още въ кондиката за помощи на черквата Св. Недѣля отъ 1853 г. (вж. въ настоящия отдѣлъ № 4; за Княжески по-подробно у Ив. Д. Шишмановъ, Студии изъ областьта на българското възраждане. В. И. Григоровичъ. СбБАН, кн. VI, 1918, с. 138—148).

БАН
Институт за литература
БИБЛИОТЕКА

14. Тетрадка за черковно-училищни приходи и разходи за 1856–1858 г.

Пази се въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7811. Форматъ 27·5 см. × 21·5 см., неподвързана. Съдържа 26 листа, писано е на 16 листа съ обикновено писмо. Бележкитѣ и смѣткитѣ въ нея засѣгатъ както училището, така и черквата Св. Недѣля. Привеждаме по-важнитѣ отъ тѣхъ.

На л. $1^б$, $2^б$, $3^б$:

Колку то пріимува Г=нъ Димитріа Трайковъ църковны пары

отъ иснафъ Кюрчиски	600
отъ иснафъ Механдж. чрезˢ Ламброте	700
отъ иснафъ Калпакчиски	438
отъ иснафъ Кюрчиски	162
отъ иснафъ Длугерски	150
отъ иснафъ Кюрчиски	200
отъ Г. х̃ Мано	5000
отъ Г=на Гедеона[1]) пріяхъ	60832:20
отъ Г=нъ Д. Траиковъ	5000
отъ Стоичко отъ Градецъ заминуватъ школски Гр.	3000

На л. $2^а$, $3^а$, $4^а$:

колкуто пары издава Г=нъ Димитри Траи. за църковни потреби.

На Г=нъ х̃ Мано	10,000
За школски потреби	140

Извличаме само по-важнитѣ смѣтки.

На л. $7^б$, $8^б$, $9^б$, $10^б$, $11^б$:

Колку то са събиратъ чрезъ ржката на Г=на Гедеона милостыня за направата на ц. С. Краля Стефана, отъ другытѣ църкvы отъ иснафете, и отъ милостыня разни на хрістіанете. отъ Іуніа 12. на 1856 до февр8ар. 28 на 1857. лѣто

За всѣка черква и за всѣки еснафъ е посочено подробно, кое лице какво дава. Привеждаме само общитѣ подарени суми.

отъ църква-та Сѣтыхъ Архангелъ	26780	отъ иснафъ механджиски	8683
отъ цър. С. Спасъ	11300	отъ Иснафъ бакалски	3668
отъ църкв. Голѣм. С. Нікола	7200	иснафъ абаджиски	1700
отъ Растурена С. Петка	5191	иснафъ товавчиски	5298
отъ църк. Пречиста	53431	иснафъ Папуджиски	1283
отъ църкв. Мали С. Нікол.	58931	иснафъ Куюмчиски	637
		иснафъ Калпакчиски	2000 : 20
		иснафъ Ткачки	858

[1]) По-нататъкъ името на Гедеонъ навсѣкжде е писано : ГеДеонъ.

иснафъ Казанджиски . .	200	иснафъ тутунджиски . .	200
иснафъ фурунчиски . . .	315	иснафъ Кацарски	505
иснафъ дограмаджиски .	299	отъ частны спомощниць	11244
иснафъ Кюрчиски	1212 : 20	отъ мѫлкове земено . . .	15800
иснафъ Самарджиски . .	3443 : 20	отъ Милостыня и Канонъ	7486 : 20
иснафъ Мутафчиски . . .	1738 : 20		

На л. 8ª, 9ª, 10ª:

Колкото се иждивляватъ отъ отъсрещны тѣ събрани количества чрезъ рька та на Г. Гедеона якоже слѣдотелно що се дава на попъ Антоте Икономa.

Всичко дадени 128, 592 гр. На л. 12б и 13ª, писано на дветѣ страници като на една:

Кратко описаніе на сичко то даванѣ и зиманѣ що е преминало презъ рѫката на Г. Гедеона за новосограждаема та церковь С. Краль Стефанъ отъ лѣто 1856„ Іун. 12го до 1857„ февр. 28го

На края на смѣтката:

128592 : далъ Г. Гедеонъ
123734 : зелъ
4858 : да зима

На л. 14б и 15б:

1856. Марта 1го

Колкуто се собиратъ милостыня, помощь, канонъ и пр. презъ рѫката на Г. Гедеона нераздѣлно за школата и църквата отъ 1856 Марта 1го до 1857 Марта 1го.

Общо били събрани 10587:20 гр. Отъ отдѣлнитѣ бележки привеждаме следнитѣ:

отъ Шпироте на цьрквата и на школето по 500	1000
отъ продадена школска кѫща на Георгіи	300
отъ собрани на кутіите С. Синая и Бож. гробъ на 8=те ц.	400

На л. 15ª и 16ª сѫ посочени разходитѣ за сѫщото време (1 мартъ 1856 — 1 мартъ 1857) — всичко 8970. Отъ тѣхъ изваждаме следнитѣ бележки:

На Михала Иконописецо	1000
За 30. Істор. Славен. на училищ.	495
На 2-ма Сиромаси Зографе милост.	100

На л. 16б и 17б сѫ отбелязани приходитѣ за 1 мартъ 1857 г. — 1 мартъ 1858 г. — всичко 16362:20. Между тѣхъ:

w̃ 8-те цьрквы за школскы те дискусе	400

На л. 17ª и 18ª сѫ посочени разходитѣ за сѫщото време — всичко 15995:10. Между тѣхъ:

На Михала Зwграфъ за нѣкои сиромаси	30
харчъ на Такіа като поиде за Царигр.	660
За харчъ на Такіа въ Цар—граⱺ	1340 : 20

На л. 18б и 19б сѫ отбелязани приходитѣ за 1 мартъ 1858 — 1 мартъ 1859 г. — всичко 9547 : 10. На л. 19а и 20а сѫ посочени разходитѣ — 7039 : 20. Между тѣхъ:

На Димитріи що иде на школето		50
На Даскалъ Сѡтиръ за заплата конечна		460
На Михалъ Зографъ що е работилъ у школето ималъ да зима сичко		1645
зелъ ѿ Г. Димитріа	500	645
харизалъ	145	1000
	645	

На л. 20б и 21б:

отъ Марта 1го 1858„ до Декем. 31 истото лѣто

Колку се събира милостыня и помощь чрезъ рѫка-та на Г=на Гедеона. Получени сѫ всичко 20893 : 30 гр. На л. 21а и 22а е посочено, за какво е изразходвана тая сума. Отбелязваме само следнитѣ разходи:

Колку на Димитріа що иде у школето		За Кондуре нему за Божичъ .	49
Мар. 16 Нему	100	Дек. 21 Истому	100
8-вр. 20 „	100	На школскы тѣ Епитропы . .	1750

15. Равносмѣтка на черковната община за 1867—1868 г.

Тая „Годишна равносмѣтка на черковнѫ тѫ общинѫ отъ 18-ый Май 1867-тѫ годинѫ до 18-ый Май 1868-мѫ годинѫ“ е написана на единъ голѣмъ листъ, 56·5 см. × 52·5 см., който се пази въ библиотеката на Софийското училищно настоятелство. За нея споменава Е. Спространовъ въ статията „Приносъ къмъ учебното дѣло въ София“ (сп. Училищенъ прегледъ, г. VI, 1907, кн. 5, с. 372).

Зима

№=го	1.	Отъ 864 дозволителны (вулы) по 20 гр. 1-та	17280	
„	2.	„ Пангаръ-тъ	9006·35	
„	3.	„ Ковчегъ-тъ на Св. Краль	5924·27	
„	4.	„ Стоянчо и Цвѣтанъ дяцы принели .	4023·39	
„	5.	„ Пандахусы	3800	40035·21
„	6.	„ Димитръ дякъ принелъ	3673·25	
„	7.	„ Дискосы-тѣ	3542·05	
„	8.	„ Проданъ на вещи и милос. отъ освѣ.	1367·10	
„	9.	„ Милостыня та за Въскресеніе . . .	1128·20	
„	10.	„ Кирія та на Цьрк. мюлкове	1083	10794·20
„	11.	„ Ягнища и жито	750·10	
„	12.	„ Рылскыо духовникъ	703·20	
„	13.	„ Чяршійскѫ тѫ кутіѫ	639·15	2093·05
			сборъ	52923·06

Дава

№=го	1.	За платкж на учители-тѣ	16569·20	
„	2.	„ Правеніе зидъ и др. поправкы черков.	2853·20	
„	3.	„ Платкж на епитропъ-тъ Г=нъ Ат. .	2400	
„	4.	„ Черковенъ дългъ на Стефчовица. .	2460	
„	5.	„ Черковны разноскы	1982·20	26265·20
„	6.	„ Платкж на Димитръ дякъ	1896	
„	7.	„ Училищны разноскы.	1971·10	
„	8.	„ Училищны и черковны книгы . . .	1145·20	
„	9.	„ Платкж на Анто клисарь-тъ. . . .	1100	
„	10.	„ Платкж на Стоянчо и Цвѣтанъ дяцы	1259	7371·50
„	11.	„ Милостыня и за погребеніе на бѣдны	913·30	
„	12.	„ Платкж на Никола	825	
„	13.	„ На сыромасы за обуща на Въскресеніе	799	
„	14.	„ Разноски по освященіе-то	719	
„	15.	„ Киріи за жито и разноскы	506·30	3763·20
„	16.	„ У митрополія та разноскы	449·10	
„	17.	„ Разноскы на общинжтж	320·25	
„	18.	„ На Ангелко разноскы за махзаро .	241·20	
„	19.	„ Платкж на Киро пандуро	112·20	
„	20.	„ Да са взиматъ отъ длъжницы . .	4075·21	
„	21.	„ Готовы въ брой	10323	15222·16
			сборъ	52923·06

Дадена отъ Черковнаго епитропа Г=на Атанаса Филипова. Подтвърдена и удобрена отъ Софійска-та Б. Черковна Община.

Хаџи Мано Стожъ	Митѡ Манѡ	Гєѡрге Гєѡрговъ
Димитри Траиковъ	Панчо Антоновъ	Михалъ Тєѡдоръ
Пешо Тодоровъ	Анастасъ Гочевъ	Петко Минко
Димитри Митовичъ	Андонъ Колевъ	Александр Спасов
Антонъ Наиденовъ	Илиа Анто	

16. Приходи и разходи на черковната община за 1869 и 1870 г.

Вписани сж въ неподвързана тетрадка, 25·5 × 19 см., която се пази въ библиотеката на Софийското училищно настоятелство. Състои се отъ 28 листа, писано е на 24½ л. (Ср. сжщо Е. Спространовъ, цит. статия, сп. Училищенъ прегледъ, г. VI, кн. 5, с. 372—374).

На л. 1ᵃ:

равносмѣтка подробна на черковнжтж общинж отъ приходе и разноскы на 1869 годинж до 11 тый маія.

На л. 1ᵇ—6ᵇ сж отбелязани приходитѣ, както следва:

Приходе на черковнѫ тѫ общинѫ

№=ро 1-во Отъ дозволителны (вулы)

756 на прьво вѣнчило по 20 =	гр.	15120
104 на второ по 40 =	гр.	4160
29 на трете по 60	гр.	1740
		21020

№=2=ро пандахуси

монастырь Елешничкы	гр.	300
„ Дивотинскы	гр.	300
„ Сеславскы	гр.	300
„ Германскы	гр.	300
„ Иліянскы	гр.	300
„ Свогенскы	гр.	300
„ Кокалѣнскы	гр.	300
„ Курилскы	гр.	300
„ Подгумерскы	гр.	600
		3000
„ Лозенскы	гр.	300
„ Седемъ прѣстолскы		300
„ Драгалѣвскы	гр.	300
„ Шумскы	гр.	300
„ Кремиковскы	гр.	300
„ Маловскы	гр.	300
„ Искрецкы	гр.	300
„ Буковскы	гр.	300
„ Шіяковскы	гр.	300
„ Василовскы	гр.	300
„ Кладничкы	гр.	300
„ Понорскы	гр.	200
„ Рылскы	гр.	600
„ Дечянскы	гр.	500
Калоферъ Калугерица	гр.	100
	гр.	7700

№-ро 3-то Отъ Священници ты

Ембатикъ по 20 пары на кжща	гр.	4159

№=ро 4-то Отъ освященіе на црьквы

Буховскы монастырь	гр.	363
Пасарелскы монастырь	гр.	350
Мраморъ	гр.	400
Чукурово	гр.	400
Хераково	гр.	400
Столникъ	гр.	400
За Антимисъ отъ п. Никола	гр.	110
		2423

№=5 Отъ канонъ

Генадія Шіяковскы	гр.	191
п. Иванъ Иліянскы	гр.	195
п. Крьстю Враждебна	гр.	155
п. Младенъ Горни Богровъ	гр.	108
п. Петьръ Брѣзникъ	гр.	200
п. Стоянъ Рѫжянци	гр.	200
п. Андонъ Ярѫуловци	гр.	426
п. Стефчо за испращаніе	гр.	102
чрѣзъ Г=нъ Пешя Теод.	гр.	105
отъ Чурякъ	гр.	150
отъ Маслово	гр.	40
Црьнелъ Будинъ	гр.	91
Долни Околъ	гр.	105
	гр.	2068
Желява	гр.	154
Долни Пасарелъ	гр.	64
Поноръ	гр.	31
Клисура	гр.	80
отъ две свадбы	гр.	250
Иванъ Бостанѫи	гр.	100
Петьръ самарѫи	гр.	21
Божилъ Михалковъ Владая	гр.	104
	гр.	2872

№—6 Отъ Гяци ты

Димитріи ха Милот. принелъ	гр.	4408·05
Даміянъ Цвѣтановъ	„	3053·06
Цветанъ Антовъ	гр.	2052·10
Стоянъ Наковъ	гр.	1467·34
П. Георгы Клисурскы	гр.	1177·35
		12159·10

№-ро 7 отъ новы ты священници

Попъ Серапіонъ Подгумерскы		1200
П. Никифоръ Германскы		1200
П. Исаія Кремиковскы		1200
П. Георги Пожярево		1200
П. Атанасъ Долни Околъ		1200

П. Григорія Кралевъ долъ	1200
П. Ангелъ Шіяковци	1200
П. Стоилъ Раковица	1200
	9600
П. Манолъ Буковецъ . .	1200
П. Стоянъ Яна	1200
П. Цветанъ Потопъ . . .	1200
П. Божилъ Иванене . .	1200
П. Андонъ Германъ . . .	1200
П. Стоянъ Бистрица . .	1200
П. Павелъ Кладница . .	1200
П. Янакы Кладница . . .	1200
	19200
П. Веселинъ Олдомировци	1200
П. Костадинъ Волуякъ .	1200
П. Спасъ Трѣбичь . . .	1200
П. Цветанъ Желѣзница .	1200
П. Крьсто Горни Околъ .	1200
П. Димитрія Горни Лозенъ	1200
П. Тодоръ Биленци (Брѣзничко)	1200
П. Георги Билѣнци (Брѣзничко)	1200
	28800
П. Янакы Рѫжянци (Брѣзн.)	1200
П. Димитрія Рѫжянци (Брѣзн.)	1200
	31200
П. Никола Гниляне . . .	200
П. Петаръ Нови Ханъ . .	200
П. Михалъ Самоковъ . .	100
Попъ пиротчянецъ . . .	35
	31735

№=ро 8. Милостиня

даскалъ Сотиръ	32·20
Кола Ивановъ Чупетлово	21
отъ Ягнища	126·25
за вѣнчила отъ енорїи безъ священ.	91
отъ Русчюкъ чрѣзъ Дим. Търновч. книж. . . .	150
Ангелко ткачь	201
Величко Кокалѣне . . .	5
отъ Мермеръ	6·10
	4
	637·15

№—9 Печяла отъ цьрковны книгы . . . . . гр. 731·20

№—10 отъ кирїѫ на Митрополїѫтѫ

За хамбаро отъ Стоянъ коприщ.	гр. 337·20
отъ Масларе	гр. 162
отъ Вълнаре	гр. 10
отъ гячкы конь	гр. 4·20
	514

На л. 7б—14б:

Разноскы на черковнѫта общинѫ

№—1. Платка на учители.

на Г-нъ Б. Горановъ .	гр. 9784
„ Г-нъ Д. Д. Македонскы	гр. 5031
сѫщи за доплащане на ланскѫтѫ год. . .	гр. 2145·20
„ Г-нъ Д. Мановъ .	гр. 2759
„ „ за доплащ. на ланск. платкѫ . .	гр. 1666
„ сѫщый.	гр. 146
„ Г=нъ Хр. Ковачевъ	гр. 2180
„ Г=нъ Георгы Недѣлювъ	гр. 1012·20
„ Г=нъ Хр. Митовъ Георгы Стоянчовъ	гр. 250 гр. 170
	25144

№—2-ро Платкы Общинскы

на Г=на П. Теодора . .	гр. 3000
„ Г=нъ ѫа Ангелко писаръ	гр. 250
на Никола слугата . .	гр. 568·20
Тодоринъ слуга . .	гр. 361
	4179·20

№=ро 3. Платка на гяци

на Димитрія ѫа Милотиновъ	гр. 2759
„ Даміянъ Цветановъ.	гр. 834
„ Цветанъ Антовъ . .	гр. 594·30

„ Стоянчо Наковъ . . гр. 378·20
„ П. Георгы Клисура гр. 600
5166·10

№ 4 разноскы по събираніе то на мил.
разноскы Димитріеви . гр. 1019
„ Дамянови . гр. 550·25
„ Цвѣтанови . гр. 267 20
„ Стоянчови . гр. 332·30
„ П. Георгіеви . гр. 584·30
2754·25

№—5 За коньe и другы потрѣбности
за коньe . . . . . гр. 1459·20
за чувале и другы такѫме . . . . . гр. 355·30
1815·20

№—6 Общинскы разноскы
пощатика и телеграфъ. гр. 322
Арзухале . . . . . гр. 20
Тевтерс, книгы, плика, мастило, писал. и пр. гр. 90·20
Каве шекеръ послужкы гр. 111·25
За чешмѫ тѫ . . . . гр. 495·10
За Антимиси . . . . гр. 200
кюмюръ дрьва . . . . гр. 257
Сглавници постилкы за митр. . . . . гр. 350·30
1847·05

скриторія и канабе . . гр. 157
надницы за разны случяй гр. 122·20
преправяне Владыжкы одежды . . . . . гр. 72
за поправкѫ на митропол. и учил. . . . . гр. 401·20
Дрѣбны разноскь . . гр. 202·30
2802·35
За Вѣстникъ Турціѭ . гр. 84
2886·35

№ — 7 училищны разноскы
на училищенъ слуга платка . . . . . гр. 148
копторе . . . . . гр. 209·5
за чистеніе заходня . . гр. 181·25
за дрьва . . . . . гр. 390·20
Даръ книгы на испити на бѣдны дѣца. . . гр. 524
столици и поправяне . гр. 166·20
За Джямове. . . . . гр. 139
на испитаніе то похарчени . . . . . гр. 30·20
разноскы за св. Кирилъ и Методіи. . . . . гр. 118
за подплата на харты . гр. 83
за Атласъ на училищ. . гр. 53
дрѣбни разноскы. . . гр. 189·30
2233

№. 8. Благодѣяніе на бѣдны и странны.
На сироты и сиромаси гр. 268·20
За погрѣбенія . . . . гр. 210·30
на странны пѫтници . гр. 46
Зафиръ Младеновъ . . гр. 474·10
на дѣте то що ся проводи въ Ц-градъ . . гр. 409·20
на дѣте то що сѣди у Дечянецо . . . . . гр. 40
Таки Митовъ . . . . гр. 100
За оженване на Великѫ гр. 300
„ на Данкѫ гр. 217
„ на Костовѫтѫ . . . . . гр. 302·20
2368·20

№ 12 Депозито въ стока
книгы черковны и училищны 2404·10
Жито окы 4215 у хамбаро по 14 пари . . . . . гр. 1462·10
ичмикъ окы 1315 у хамбаро по 12 пари . . . . . гр. 396
кльчища, платно, крьпи и пр. 104·20
фасулъ окы 65 по 30 пары 48·30
4415·30

№—9 на прѣдставители ты въ Ц. градъ 100 лиры турскы . . . . . гр. 10500
№—10 За Баньѫ тѫ дадени на Н. Пр. Пашя та . . гр. 1000
№ —11 Разноскы на Владыка та
Ханскы разноскы . . . гр. 1734·30
на владыка та дадени чрѣзъ

П. Стояна . . . . . гр. 525

2259·30

№ 13 Вересіи и Заеме

Гаврилъ Дечянскы отъ пандахусъ . . . . . гр. 305

Игнатіи Сеславскы отъ пандахусъ . . . . . гр. 200

Серапіонъ Подгумерски отъ пандахусъ . . . . . гр. 160

Храно Шумскы пандахусъ гр. 150

Иларіонъ Василовскыи . гр. 96

1011

отъ Ембатикъ

П. Младенъ Гор. Богровъ гр. 10

П. Димитаръ Баріово . . гр. 23

П. Георгы Желѣзница . гр. 11·20

П. Величко за Сливница гр. 37·20

П. Петьръ Владая . . . . гр. 7·20

отъ освященіе х̃а Гаврилъ Пасарелски . . . . . гр. 150

отъ канонъ

Иванъ Бостанџи . . . . . гр. 46

П. Андонъ Ярџуловци . гр. 150

П. Петьръ Брѣзникъ . . гр. 120

П. Стоянъ Рѫжянци . . . гр. 146

1718·20

За попене

П. Исаія Крѣмиковскы . гр. 150

П. Павле Кладница . . . гр. 100

П. Крьстю Горны околъ гр. 87

Вересіи отъ книгы цьрковни и училищ. . . . . гр. 492

Заемъ Стоянчо Наковъ . гр. 281·18

„ Дамянъ . . . . . гр. 26

„ Никола Варошь кехая та . . . . . гр. 150·05

„ Цветанъ гякъ . . гр. 73

3078·03

отъ жито на

Мещица . . . . . гр. 476

П. Крьстю Враждебна гр. 22·20

П. Никола Гниляне . . гр. 35

П. Георги Локорско . . гр. 22·20

Деда Стоянъ Раковица . гр. 53

Цветанъ Лозенъ . . . гр. 28

Иванъ Новоселци . . . гр. 122·20

Долни Богровъ . . . гр. 19·20

отъ ягнища П. Цветанъ Чеканчово . . . . . гр. 30

Сирене на Пазарджикъ . гр. 200

4087·03

въ заемъ на

Кокалскы монастырь . . гр. 1000

Чукуровскы монастырь . гр. 48

х̃а Ангелко. . . . . гр. 115·20

на Суса . . . . . гр. 100

на Фона Нешовица . . гр. 95

на правченскыо попъ що донесе Антимисъ . . . гр. 20

5465·23

За попене

П. Никола Гниляне . . гр. 109

П. Петьръ Нови ханъ . гр. 46

5620·23

№ 14 готовы въ брой

гр. 4606·35

настоящата равносмѣтка отъ 14. листа прѣдавамъ на черковнѫ тѫ общинѫ

иконом̃ъ П. Теодоръ

На л. 15ᵃ:

смѣтка на черковнѫ тѫ общинѫ на 1870 тѫ годинѫ до 11. Маія

На л. 15ᵇ—19ᵃ сѫ отбелязани приходитѣ за 1870 г.

№ 1-во събрани отъ ланскѫ тѫ билянцѫ отъ

Готовы въ брой . . . гр. 4606·35

Дадени за баня въ конако 10000

книгы црьковны и училищны . . . . . 2404·40

2. коне продадены . . 1320

жито и ичимикъ . . . 1337·28

Вересіи	
Кокалскы монастырь .	1000
Серапіонъ Подгумерскы	160
	20828·33
Іоаникіи Маловскы . .	100
Храно Шумскы . . .	54
Иларіонъ Василовскы .	54
П. Андонъ Ярџуловци .	144
П. Никола Гниляне . .	109
Сжщыя за жито . . .	35
П. Георгы Локорско .	22·30
П. Крьстю Горни околъ	63
П. Петаръ Нови ханъ .	46
П. Величко Олдомировци	37·20
П. Младенъ Горны Богровъ	10
Гяци те Стоянчо . . .	281·18
„ Даміянъ . . .	26
„ Цветанъ . . .	71
Сирене на Пазарджикъ	150
Книжны Вересіи . . .	95
	22127·11
Ланскы вересіи не извадени	3097·05
	25224·26

№ 2-ро Дозволителны (Вулы)

отъ 718 на прьво вѣнчило по 20	14360
90 на второ „ по 40	3600
23 на трете „ по 60	1380
	19340

№ 3-те Священници те Ембатикъ . . . . . гр.	4641
№ 4-то Монастыре те	
Елешничкы . . . . . гр.	400
Буховскы	400
Крѣмиковскы	450
Сеславскы	450
Подгумерскы	386·20
7-прѣстолскы	400
Курилскы	386·20
Свогенскы	447
Искречкы	447
Понорскы	206
Василовскы	206
Маловскы	335·20
Шумскы	200
Шіяковскы	434
Иліянскы	434
Клисурскы	300
Дивотинскы	400
Кладничкы	180·20
Юкарж Банскы . . .	178
Драгалевскы	435
Кокалскы	435
Германскы	400
Лозенскы	400
Пасарелскы	250
Чукуровскы	200
	8761

№ 5-то Гяци те отъ Селата

Отъ Продадено	
Жито за . . . . . гр.	6055·20
Вьлна	2073·30
ичимикъ	394·15
фасулъ	293·30
масло	273
сирене	339·10
Пары въ брой	1805·30
	11235·10

№ 6-то Новорџкоположены священници отъ

П. Храно Церецелъ . . гр.	1050
П. Стоичко Юкарж Баня	1050
П. Михалъ Богювци . .	1050
П. Любенъ — Искрецъ	1050
П. Андрея — Бояна . .	1050
П. Величко — Казичане	1050
	6300

№ 7-о Канонъ и милостыня отъ	
П. Станко Велковци . . гр.	200
П. Младенъ Годечь . .	108
П. Михалъ Кжтина . .	300
П. Иванъ Иліянскы . .	191
„ Гниляне	314·30
„ Желѣзница	54

Зимевица	108
Свигня	42
Буковецъ	105
Мошино	105
Панчо Ставровъ . .	51·30
Долни Пасарелъ . .	25·10
Зимевица	92.10
Желява	200
Бистрица	105
Своге	30
За Георги Дервишь . .	54
За Погрѣбеніе Арнаутинъ	364
	2450
Освященіе на 3 црьквы	1280
„ на Сопица .	160
чрѣзъ Г. Д. Н. Коцевъ подарени	138
„ Мелетія Елешничкы	159
„ Милостыня. . . .	232·20
„ Лакатникъ	10
	4429·20
№ 8-мо Крьщелны и Вѣнчялны Билеты	
отъ Крьщелны . . гр.	3600
свидѣтелства за дозволителны	725·20
	4325·20
№ 9-то Милостыня за постилането на црьквѫ тѫ	
отъ П. Янакы . . . гр.	3150
П. Георги Даскаловъ	500
	3650
Кокалскы монастырь	665
	4315

№-10-то Еснафете за Банкяліічето

Еснафъ	
Механеджискы . . . гр.	263
Бостанджискы	102
Самарджискы	100
Калпакчискы	100
Кондураджискы	100
Мутавчискы	100
Кацарскы	100
Фурунджискы	100
Терзискы	150
Ткачкы	100
Кюркчискы	168
Чизмеџискы	70
Абаджискы	75
Тютюнджискы	60
Д. Бичакчи	21
Д. Брезникли	21
	1630
№ 11-то Киріи	
Кюркчиска та кѫща отъ Аскеро	37
П. Храно за кобилѫ тѫ	30
Ливадата на Нови ханъ	35
	102

На л. 19[б]—25[а] сѫ отбелязани разходитѣ.

№ 1-во Платка на учителите	
За доплащанье Г-ну Горанову за мин. годинѫ гр.	1716
сѫщо	
Г-ну Д. Димову . . .	1469
Д. Манову	2741
Г-ну Ковачеву	654
За наст. учебнѫ годинѫ	
Г-ну Горанову . . .	4000
сѫщо	
Г-ну Д. Димову . . .	2166·20
Г-ну Д. Манову . . .	1500
Г-ну Ковачеву	2540
на Г-жя учителкѫ тѫ .	2145
Георгы Недѣлковъ . .	618·20
За учителите Г-ну Т. Пешову.	11917·30
	31467·30
№ 2-ро Платкы на общинскы слугы	
П. Тодору	4000
Тодорину за 11-месяци по 100 гр.	1100
Стоянчу за 11 месяци по 125	1375
Даміяну за 11 мес. 125	1375
Георги Китовъ за $10^1/_2$	

месяци	1312
Коца за 8 месяци . . .	1000
на сѫщыя за конькъ му 2. мес.	120
Митаръ за 2 месяци . .	250
Косто книжярь	596·30
Дяконъ Авксентія . .	494
	11623·10

№-3-то Общинскы разноскы на

Чешмеѵія за 11 месяци по 10 гр. . . .	110
Вѣстникъ Македонія .	115
Общинскы печятъ . .	120
Ефкафо за чешмята . .	250
за 6-Антимисе	330·10
за 1 Антимисъ . . .	54
на Мустафа Ефенди кетенджи	525
за мѷро то разноскы . .	84
за Писарство на Ковачовъ за 7. ме	147
	1738·10
напечятване крьщелны и вѣнчялны билети	1734
дрѣбны общинскы разноскы	1018·10
	4490·20

№-4-то училищны разноскы

Даръ книгы на испитаніето	350
Даръ на бѣдны дѣца книгы	69·30
на училищныя слуга .	327
на сѫщыя за прѣхранѫ жито и сирене . . .	120
кирія за Брѣзникъ на учители те	100
чистене заходня . . .	174
на Т. Пешовъ и на Вате	420
2 копторе	205·20
ѵамове	78
канабе и скриторія на настоят.	90
разн. на настоятелство то	48·05
За дрьва	115·20
	2097·35
Стоянчо на панагюр. за учителката	40
разны дрѣбны разноскы	186·25
	2324·20
на дѣвическо то училище	1513
	3837·20

№ 5-то По събираніе то на милостынѭ тѫ

за ланскѫ и тѫзгодишнѫ хамбаръ кирія. . гр.	290
за превозваніе жито и др. разны	683·35
	973·35

№ 6-то За новорѫкоположены ты священници

на Владыка та — Партенія . . . . . гр.	1890
на Пиротскѫ тѫ Общинѫ	630
	2520

№ 7-мо Благодѣяніе на бѣдны и странны

на Зафиръ Младеновъ за 12 месяци . . . гр.	360
„ сѫщыя за потуре .	45
„ сѫщыя обуща . . .	28
„ сѫщыя за фермене .	30
	463
за оженване на мома Марица	100
на Василія Чолаковъ за сборникъ	105
на Арнаутинъ Марко .	150
вулы милостыня . . .	97
	915
на Странны, бѣдны погрѣбъ милостыня . .	340·05
	1255·05

№ 8-мо Откупъ на Георгы отъ Банкя

за откупъ тъ му . . . гр.	8000
за илямъ	210
	8210

№ 9-то Тържествуваніе то
за Въпросо разноскы . гр. 1793.30

№ — 10-то Въ книжярницѫ тѫ
капиталъ
Вложены . . . . . гр. 7373

№ 11-то Вересіи и заеме
отъ Пандахуси

Елешничкы монастырь . . .	10
Буховскы	295
Крѣмиковскы	450
Сеславскы	450
Подгумерскы	176·20
Курилскы	386·20
7-прѣстолскы	154·20
Свогенскы	41
Искречкы	244
Понорскы	206
Василовскы	206
Маловскы	47·20
Шумскы	200
Шіяковскы	234
Иліянскы	294
Дивотинскы	76
Юкарѫбанскы	82
Германскы	189
Лозенскы	199
Пасарелскы	250
Чукуровскы	200
	4391
Ембатици	
П. Димит. Пасарелъ	78
П. Димитаръ Баріово	50
П. Миле Бояна	35
П. Стоянъ Слатина	56
	4610
П. Спасъ Поглѣдецъ	30
П. Веселинъ Зимевца	97
П. Никола Гинци	70
П. Христофоръ 7.прѣстоле.	48·20
П. Игнатъ Петричь	47·20
П. Петаръ — Малово . .	30
	4913
отъ крьщелны те и вѣнчял- ны те у священ.	2668·20

Заемъ

П. Манолъ — Мраморъ . . .	440
Кокалскы монастырь	1100
Андонъ кюрчія	360
Гаврилъ Дечянскы	142·20
Коста Ст. отъ Мирково . .	73·20
Никола хапусчія та	32·20
дедо Стоянъ Раковица . . .	25
Фона Нешовица	31·20
Георгы Назлинъ	42
Богданово момче Бистрица	10
П. Спасъ Поглѣдецъ . . .	20
П. Величко Казичане	40
Андонъ Стойковъ Кѫтина .	8·30
	9907·10
За Антимисъ на Буко- вецъ	150
отъ жито Д. Бичакчи .	179·20
„ Лазаръ Китовъ Бояна	50
	10286·30
отъ жито на дюлгере те	848·15
„ фасулъ Иванъ Тез- гехтарино	147
„ Тодоринъ слуга над- зелъ	125·35
„ Коца гякъ надзелъ	88·20
	11496·20
Ланскы вересіи	
Гаврилъ Дечянскы . .	305
мон. Сеславскы . . .	200
мон. Шумскы	96
мон. Василовскы . . .	42
П. Димитрія Баріово Емб.	23
П. Георги Желѣзница Емб.	11·20
П. Петъръ Владая Емб.	7·20
ѫа Гаврилъ Пасарелскы освящ.	150
Иванъ Бостанџи . . .	46
	12377·20
П. Петаръ — Брѣзникъ	120
П. Стоянъ — Рѫжянци	146

П. Исаія — Крѣмиковци	150
П. Павелъ — Кладница	100
П. Крьстю — Калково черковны и училищ. книгы версіи	397
Никола Варошь кехая та	150·05
Цветанъ гякъ	2
	13466·25
на Мещица жито вересія	476
П. Крьстю Враждебна	22·20
Цветанъ — Лозенъ . .	28
Иванъ Новоселци отъ жито	122·20
Богровъ за жито вер.	19·20
П. Цветанъ Чеканч. ягнища	30
Зараръ отъ сирене то Пазарџикъ	50
Монастырь Чукуровскы за кирія	48
ха Ангелко	115·20
Суса	100
Фона Нешовица . . .	95
На правченскы попъ за тютюнъ	20
	14593·25
№ 12 Готовы въ Брой .	2165·25

На л. 25[6] е отбелязано следното:

За 1870 та годинѫ отъ 1. Іунія сѫ опредѣляватъ за членове на Общинѫ тѫ слѣдующы ты лица:

отъ священ. П. Тоша, отъ кюркчіи те Андонъ Колевъ, калпакчіи те Георги Сотировъ, терзіи те — Манолъ Митовъ, ткаче те — Георги Тодоровъ, чизм. кондураџіи те — Гроздань Божиловъ, кацаре те — Ангелко Петровъ, бакале те — Бона Симоновъ, механџіи те — Бона Петровъ, коюмџіи те — дедо Младенъ, доромаџіи те — Паскалъ, Абаџіи те — Ангелко Спасовъ, Семерџіи те — Иванъ Миленковъ.

17. Смѣтка на черковната общџина за 1871 г.

Тая „Смѣтка на Черковнѫ-тѫ общинѫ на 1871—вѫ годинѫ до 1-ый Маій“ се намира въ малка неподвързана тетрадка, 24 см. × 18 см. Пази се въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7818. Писмото е обикновено. Съдържа 44 страници, писано е на 27 страници.

Подробно сѫ посочени всички приходи и разходи. Между тѣхъ ще отбележимъ:

На с. 2 приходи отъ:

Елешничкый монастырь	гр.	10
Буховскый „	гр.	150
Кремиковскый „	гр.	350
Сеславскый „	гр.	300
Подгумерскый „	гр.	100
Курилскый „	гр.	305
Седьмпрѣстолскый	гр.	110
Искречкый „	гр.	244
Понорскый „	гр.	126
Василовскый „	гр.	159
Шіаковскый „		234
Иліанскый „		75
Дивотинскый „		76
Иокари-банскый „		82
Германскый „		189
Чукуровскый „		84

На с. 4:

Отъ Пасарелскый Мон. за книгы	159:20
„ Сущій за пандахусы	250

На с. 5:
Пасарелскый Монаст. „ 110·20

На с. 9:
Отъ Руко-положен. на Кок. попъ 1200
„ Освященіе на Шумск. монас. 750
„ „ на Понорск. Монаст. 602
Отъ 5 Черквы за Освѣщеніе 4134

На с. 12:
Отъ книжярницѫ-тѫ;
„ вложенный капит. . 7373
„ печала на книжярн. . 2026

На с. 14 — разходи:
Платка на учители-тѣ;
На Господинъ Горановъ гр. 3000
„ „ Д. Димову „ 827
Сущому . . . . . „ 814
Г=ну Хр. П. Ковачеву . „ 1526·10
„ Д. Манову . . . . „ 1678
На учителка-та . . . . „ 1540·10
„ Георгій Недѣлкёвъ . „ 581·20
„ Діаконъ Авксентій . „ 745
Отцу Иконому Поп. Теодору . . . . . „ 1666
Г=ну Македонскому . . „ 105
„ Д. Манову . . . . „ 70
Г=ну Хр. Т. Стоянову . „ 10037
„ Д. Д. Македонскому 4300
„ Спасу . . . . . „ 3815
„ Ковачеву . . . . „ 4121
„ Д. Ман. отъ лански и сегаш. смѣт. . . „ 3649
„ Генчу Келешову . „ 1580·30
„ Отцу Діакону Авкс. „ 1765
„ „ Папа Христу „ 600
„ Маноилу Лазарову „ 1500
На Г=жя Стойка учителка „ 2160
„ Такія Митовъ . . . „ 250

На с. 16:
За писарство на Ковачева „ 42
На Цариградъ за Кр. билеты . . . . . „ 1044·10
За вѣстникъ Македонія . „ 147
„ Турція . . „ 84
„ Право . . „ 73·20
Илія Минітъ, книга . . „ 54

На с. 17:
Отъ писарство на Ковачева . . . . . „ 168
На пликове и писалкы . „ 5
1 типикъ Царе-градскы . „ 40

На с. 18 подъ рубриката „Училищны разноскы“ сѫ посочени гр. 5316·35.
Между тѣхъ:

Дарь книгы за сыр. ученицы . . . . . гр. 274
За мѫжко-то училище . „ 1439·20
„ дѣвическо-то „ . . „ 1031·30
„ дарь на испыт. тук. Брѣз. . . . . „ 739

На с. 20:
Дарь книгы на дѣца бѣдны 359·20
Дарь книгы за сыр. ученицы[1]) . . . . . „
„ на испытан. за тук. и Бр. . . . . „ 739
4 Венелиновы исторіи дарь исп. 140

На с. 22—23:
Отъ пандахусы; отъ
Буховскый монастырь . „ 400
Крѣмиковскый „ „ 75
Сеславскый „ „ 450
Подгумерскый „ „ 386·20
Курилскый „ „ 216·20
7-мьПрѣстолскый „ „ 400
Свогенскый „ „ 250
Искречкый „ „ 347
Понорскый „ „ 206

[1]) Цифрата е зачертана.

Василовскый	„	„	206
Маловскый	„	„	71·20
Шумскый	„	„	200
Клисурскый	„	„	300
Дивотинскый	„	„	200
Кладничкый	„	„	101·20
Иокари-банскый	„	„	51
Драгалевскый[1])	„	„	
Кокалскый	„	„	435
Лозенскый	„	„	294
Пасарелскый	„	„	250
Чукуровскый	„	„	200

На с. 25:

У книжаре — 70 книги вересіи	„	2146
На училище-то книги непродад.	„	33

18. Спомагателна книга за 1875 г.

Пази се въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7821. Подвързана е съ картонъ; 35·5 см. × 24 см. Писмото е обикновено. Съдържа 184 листа, писано е на 74½ л.

Ще отбележимъ имената на свещеницитѣ, селата и манастиритѣ по реда, по който се срѣщатъ въ книгата.

Свещеници:

Попъ Никола отъ Доганово, Ангелко отъ Бухово, Панчо отъ Новоселци, Ангелко отъ Новоселци, Стоянъ отъ Яна, Еленко отъ Крѣмыковци, Ане отъ Чепинци, Стоянъ отъ Челопечане, Дамянъ отъ Бутунецъ, Георгія отъ Локорско, Серапіонъ отъ Подгумеръ, Минко отъ Баріово, Яначко отъ Подуяне, Георгія отъ Бѣлимирци, Иванъ отъ Иліянци, Михалъ отъ Кѫтина, Храно отъ Церѣцѣлъ, Станко отъ Монастырище, Коца отъ Волуякъ, Величко отъ Олдомировци, Никола отъ Расникъ, Станко отъ Велковци, Андонъ отъ Ярджиловци, Никола отъ Кладница, Стоянъ отъ Кокаляне, Георгія отъ Бистрица, Петъръ отъ Брѣзникъ, Стоянъ отъ Рѫжанци, Павелъ Кладничанинъ, Ангелко Софіянецъ, Петъръ отъ Гол. Малово, Петъръ отъ Владая, Стоянъ Софіянецъ, Величко отъ Филиповци, Игнатія отъ Чукурово, Стоянъ отъ Желява, Атанасъ отъ Лакатникъ, Никола отъ Искрецъ, Соколъ отъ Годечь, Никола отъ Гынци, Ефтиміи отъ Макоцево, Георгія отъ Василовци.

Манастири:

Буховскый, Сеславскы, Крѣмыковскы, Курилскы, Искречкы, Шумскы, Понорскы, Иліянскы, Шіяковскы, Чукуровскы, Пасарелскы, Кокалскы, Драгалевскы, Юкаржбанскы, Кладничкы, Клисурскы, Василовскы.

Села:

Раковица, Макоцово, Чеканчово, Горна Малина, Долна Малина, Потопъ, Новоселци, Столникъ, Матліово, Доганово, Бухово, Горны Богровъ, Долны Богровъ, Бутунецъ, Чепинци, Кациляне, Воинеговци, Гниляне, Враждебна, Трѣбичь, Мраморъ, Костенъ Бродъ, Кѫтина, Доброславци, Свигня, Загѫжене, Годечь, Расникъ, Брьложница, Пожарево, Кладница, Драгычово, Иванѭене,

[1]) Сумата не е посочена.

Суходолъ, Филиповци, Бистрица, Панчарево, Горны Околъ, Калково, Долны Околъ и Дол. Пасарелъ, Новы Ханъ, Горны Пасарелъ, Долны Лозенъ, Горны Лозенъ, Германъ, Подуяне и Малешевци, Велковци, Богіовци.

На л. 79б—81б сѫ посочени приходитѣ отъ гробове.

19. Приходо-разходна книга на черковно-училищното настоятелство за 1875—1876 г.

Началото на тая книга е посветено на черквата Св. Никола Голѣми (вж. сѫщия отдѣлъ № 12). Смѣткитѣ на настоятелството започватъ отъ л. 11а:

Приходи на ц. уч. Настоятелство отъ 1875. апр. 23-й до 1876 окт. 30-й.

Приходитѣ сѫ разпредѣлени на нѣколко параграфа:

1. Отъ наеми и бакии, на л. 11а—24б. Посочено е за всѣки дюкянъ отдѣлно, кому е даденъ, съ какъвъ наемъ и каква сума е получена. Наематели тѣ сѫ българи, евреи и турци. Отъ списъка се вижда, че настоятелството е притежавало 107 дукяна. При всѣки дукянъ е отбелязано, кѫде се намира.

2. Отъ черквитѣ, на л. 25а—25б. Черквитѣ сѫ дали: Стара св. Петка — 515 гр.; Св. Краль — 8840 гр.; Св. Пречиста —2857·30 гр.; Св. Спасъ — 1933·10 гр.; Св. Никола Голѣми — 475 гр.; Св. Никола Мали — 631·10 гр.; Св. Петка Самарджийска — 123·30 гр.

3. Отъ мѣсто за гробъ, на л. 26а—32а, —1337·25 гр.

4. Отъ стари длъжници, на л. 32б, — 3734·35 гр.

5. Отъ лихви, на л. 33а, — 385·20 гр.

6. Отъ милостиня, на л. 33а, — 848·10 гр.

7. Отъ ливадитѣ, на л. 33а, — 284 гр.

8. Отъ митрополията, на л. 33б:

Ное. 1. ѣа Авксентіа за М. Марко		252
Дек. 25. „ „ „ учители те		315
Фев. 13. Н. Просвящен. „ „		1050
Май 2. Д. Македонскый за „		1210
		2827

9. Отъ дяцитѣ, на л. 33б, — 314·26 гр.

10. Отъ разни, на л. 33б, — 5544 гр. Между другото: Отъ продаденитѣ книги 2307.

На л. 34а:

Разноскы на Ц. Уч. Настоятел. Отъ 1-й Окт. 1875 до 30-й Окт. 1876.

Разходитѣ сѫщо сѫ разпредѣлени на параграфи.

1. Заплати, на л. 34а:

Росолковъ	7126	Спасъ Тумпаровъ	8741
Маринковъ	4875	Георгіа Стоянчевъ	4414
Д. Игнатіа	4516·20	Михалъ Цветковъ	3492
Карамановъ	4519·30	Спасъ Поповъ	1835

Христоферъ	390	Чичо Мито	3500
Бона Димитрева	200		43609·10

2. Черквитѣ, на л. 34б—35б: Св. Краль — 1543; Св. Спасъ — 157; Св. Никола М. — 168; Св. Пречиста — 286; Св. Петка Сам. — 147.

3. Училищата, на л. 36а—37а, — 3348·25. Между другото: За подвързване на 2 лексикона 25 гр.

4. Притежанията, на л. 37б—41а, — 15082·20 гр. Посочени сж поправкитѣ на дукянитѣ, данъцитѣ на постройкитѣ и полскитѣ имоти и т. н.

5. Заведението, на л. 41б—42а, — 390·5 гр. Това сж главно разноски за канцеларски потрѣби, превозъ, мобилировка, кафета и т. н.

6. Лихва, на л. 42а, — 562·20 гр.

7. Благодеяния, на л. 43б, —1579·10 гр. Между другото: За обуща на беднитѣ ученици 670

8. Восъкъ, на л. 43а,—955·5 гр.

9. Десова смѣтка, на л. 43а, — 2479·10 гр.

10. Слугитѣ и дяцитѣ, на л. 43б,—44а, — 3151·20 гр.

11. Кирия за житото, на л. 44б,—152·10 гр.

12. Гробищата, на л. 45а,—25 гр.

13. Разни, на л. 45а, — 3352·20 гр. Между другото: за книгитѣ на Данова — 1107+1000.

На л. 45б — 46а:

Равносмѣтка на цьр. уч. настоятелство

Отъ 1875. окт. 1-й Подъ Писарство то на С. Анд. до 1876 окт. 30-й

На л. 46б:

Книгы те отъ Данова на 1875.

6 т. Землеописанія	× 6	. . . . .	гр.	36
3 „ Граматикы Сл.	„ 15	. . . . .	„	45
3 „ Зборници	„ 10	. . . . .	„	30
3 „ Физикы Шуб.	„ 12	. . . . .	„	36
100 „ Бащ. и Майч. Язикъ	„ 4½	. . . . .	„	450
135 „ Букваре Благоеви	„ 1½	. . . . .	„	202·20
15 „ Робинсоне тур.	„ 10½	. . . . .	„	157·20
60 „ Нашъ Пріятель	„ 8	. . . . .	„	480
6 „ Историі блъгар.	„ 5	. . . . .	„	30
3 „ Алгебри	„ 15	. . . . .	„	45
20 „ Читанкы Икон.	„ 7	. . . . .	„	140
40 „ Бащинъ Язикъ	„ 4	. . . . .	„	160
				1812

Книгы те отъ Дан. на 1876.

200 Букваре Благоеви	× 1¾	. . . . .	гр.	350
6 Физико Шубер.	„ 13½	. . . . .	„	81
25 Историі блъгра.	„ 5¾	. . . . .	„	143·30
13 Землеописанія	„ 6¾	. . . . .	„	87·30
14 букваре френск.	„ 2¼	. . . . .	„	31·20

14	букваре тур.	„	$5^3/_4$	„	80·20
8	Граматикы Слав.	„	17	„	136
57	Бащинъ яз. I год.	„	3	„	171
5	„ „ III „	„	$6^1/_2$	„	32·20
1	Цьрквена Истор.	„	20	„	20
					2946

На л. 47[а]: Подарени на бедни ученици книги за 295·20 гр.

На л. 47[б]: Непродадени отъ книгитѣ за 343·30 гр.

На л. 49[а]—53[а]: Въ кутията за затворницитѣ, 1875 г., събрани всичко 4032·10 гр.

20. Приходно-разходна книга на черковно-училищната община за 1876—1878 г.

Пази се въ Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7823. Не е подвързана; 36 см. × 23·5 см. Съдържа 92 стр., писано е на 60 стр. Писмото е обикновено.

На с. 1—8, 57—60, 46—50 сж отбелязани приходи отъ мѣсто за гробъ. За всѣко починало лице е посочено, отъ коя махала е.

На с. 9: Разноски на заведението.

На с. 11—12, 21—45, 65: Разноски на училищата. Подробно е посочено, какво е изхарчено за подържане иа училищата и за учителски заплати. Между разходитѣ ще отбележимъ: книги и „чиришъ“ за библиотеката гр. 3·50

На с. 24—45 сж посочени учителскитѣ заплати:

Дяконъ Игнатий получилъ за 1876—1877 г. 5250 гр. — Спасъ Тумпаровъ и госпожата му получили за 1876—1877 и 1877—1878 уч. год. 13000 гр. — Христофоръ З. Круша получилъ за 1876—1877 г. гр. 2460, а за 1877—1878 г. — 583·25 гр. — Георги Стоянчевъ получилъ за 1876—1877 г. и 1877—1878 г. 5949·50 гр. — Михалъ Цвѣтковъ получилъ за 1876—1877 год. 2848 гр. и за 1877—1878 год. 500 гр. — Спасъ П. Величковъ получилъ за 1876—1877 г. 2500 гр. и за 1877—1878 г. 450 гр. — Бона Димитрева получила за 1876—1877 г. 1800 гр. и за 1877—1878 г. 416·625 гр. — Михалъ Буботиновъ получилъ за 1877—1878 г. (за 4 и половина месеци) 2583·25 гр.

Писарьтъ Сим. Андоновъ получилъ за 1876—1878 г. 6388·375 гр.

Презъ уч. 1877—1878 год. занятията не сж продължавали цѣла година; поради войната сж водени твърде нередовно, затова на учителитѣ е била изплатена заплата само за два месеци.

На с. 13—16, 51—55: Разноски на притежанията.

На с. 17—18, 63—64: Черковни разноски.

На с. 19: Разноски на гробищата.

II.

СОФИЯ И БЪЛГАРСКИЯТЪ ЦЕРКОВЕНЪ ВЪПРОСЪ

Софиянци взиматъ дейно участие въ решението на българския църковенъ въпросъ. Тѣхната борба срещу гръцкото духовенство започва още въ 1847 г. На 25 май с. г. тѣ предаватъ „благороднѣйшему и всепочтеннѣйшему Господару Господару Лагоѳетя бегу“ една молба-протестъ срещу гръцкия владика въ София Мелетий (вж. по-долу с. 101—102, № 1). Въ нея софиянци се оплакватъ отъ злоупотрѣбитѣ и лошитѣ дѣла на владиката, когото наричатъ тиранинъ, и молятъ гръцкия патриархъ и Светия синодъ да имъ пратятъ добъръ и просвѣтенъ архипастиръ. Въ молбата се отбелязва, че подобни протести сѫ пратени още два: единъ на 12 май чрезъ Костаки Моровеновъ Филипиди и втори на 18 май чрезъ цариградскитѣ българи.

Презъ 1858 г. вече софиянци сѫ готови да се присъединятъ къмъ останалитѣ български градове, които започватъ борба срещу гръцкото духовенство за самостоятелна народна църква. Така, С. Филаретовъ пише до Найденъ Геровъ на 6. VII. 1858: „Отъ Ц. градъ писвахѫ да пратимъ и отъ Софія човѣкъ за изв. патр. работы. Отъ друга страна слушаме, че тамо така малко мыслѩтъ сега за това нѣщо, що и които сѫ тамъ, и нимъ се е досадило и глѣдатъ, какъ да са вьрнѫтъ у своя си. Мыслишь ли, че ще излѣзе нѣщо отъ тая комедія? Ако има надежда и трѣбѣ, кажи ни да испратимъ и отъ тука човѣкъ съ приличны наставленія, или ако не, да си траеме до по благопріятно за това врѣме“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. I, с. 511, № 2412). На следната година софиянци подписватъ всенародната жалба до султана и подаватъ особено прошение на великия везиръ Мехмедъ Къбръзли паша при преминаванство му презъ София (вж. А. Шоповъ, Д-ръ Стоянъ Чомаковъ. Животъ, дейность и архива. СбБАН, кн. XII, 1919, с. 487—489). Софийскитѣ българи подържатъ непрекѫснато сношение съ Цариградъ и Пловдивъ и сѫ въ течение на всички перипетии на църковната борба, главно чрезъ учителя С. Филаретовъ, който води преписка съ по-виднитѣ дейци. (За неговото участие въ църковния въпросъ вж. въ отдѣла „Училища и училищни дейци)“.

Презъ пролѣтьта на 1860 г. пристига въ София А. Конковичъ да събира помощи за изграждане на българска църква въ Цариградъ. Филаретовъ

съобщава на Д-ръ Чомаковъ въ писмо отъ 22. IV. 1860: „До сега сме събрали до 30,000 гроша и има още да опредѣляме отъ попове, цьрковы, кутіи и сѣкое вѣнчило по нѣщо, та са надѣеме да съберемъ до 60,000 сичко. Владыка-та писа 7500 гроша“ (СбБАН, XII, с. 538, № 469). Презъ тая пролѣть става и друго бележито събитие въ София: гражданитѣ принуждаватъ гръцкия владика Гедеонъ да изхвърли отъ литургия името на патриарха, да се отрече отъ патриаршията и да споменува въ черква имената на султана и Илариона Макариополски. Гедеонъ предава митрополитскитѣ пари и тефтери на гражданитѣ. Филаретовъ съобщава на д-ръ Ст. Чомаковъ: „Общината нареди едного човѣка да прибира и сичкы приходы, що има да са събиратъ и занапрѣдь, та отъ тая сумма, до колкото общината заблагоразсуди, ще дава мѣсѧчнѫ платкѫ на свѫтынѫ му. За сега това ще врьви така до втора наредба. Никой записъ (вула, пантахуса, ембатикъ) не ще имѫ никаквѫ силѫ, ако бы да нѣма отпечатанъ и новонаправеный сега печать съ надпись „Софийско Българско Духовно Правленіе, 1860“ (СбБАН, кн. XII, с. 540, № 471). За тая постѫпка патриаршията повиква Гедеона въ Цариградъ и го лишава отъ Софийската епархия.

Владиката Доротей

Презъ юний въ София се случва друго любопитно събитие. Напѫдениятъ самоковски владика Паисий дохажда въ града и отсѣда въ митрополията, събира се съ турскитѣ паши и клевети българитѣ, но въ сѫщото време отива въ една отъ черквитѣ и казва на свещеника, че е грѣхъ да се споменува султановото име, и му заповѣдва да не прави това. Свещеникътъ се оплаква на С. Филаретовъ, който веднага свиква у дома си по-виднитѣ граждани и ги наговаря да изгонятъ Паисия. „Слѣдъ единъ часъ дворъ-тъ на Софійска-та митрополія бѣше пъленъ отъ народъ, кой хокаше съ негодованіе върху Паисія, наричаше го чапкѫнинъ, едепсисъ и пр. и пр. и най послѣ му исхокахѫ сичкы съ единъ гласъ: Вънъ! вънъ! махни са отъ нашата митрополія. Онъ са залиса, нъ сѣдеше. Приближихѫ и му казаха — тоя часъ да са махнешь, а то съ дърво ще та истикаме. Онъ станѫ и, срѣдъ хоканія на многоброенъ народъ, кой го не остави, а го послѣдва до ханъ-тъ съ най добры псувны, сврѣ са въ одаѭта пожълтѣлъ и растреперанъ. Пратилъ послѣ до мене [С. Филаретовъ], като да придумамъ ханджія-та, да го не пѫди. Отговорихъ му, че азъ не са мѣшѫ у владышкы работы. Ханджія-та му исхвърли партушинѫ-тѫ на улица-та и Паисій натовари коне-тѣ. Дѣца-та го псувахѫ и безчестихѫ чакъ до край градъ-тъ“ (СбБАН, кн. XII, с. 541, № 437).

Презъ 1861 г. общината решава да изпрати Дим. Трайковичъ за свой представитель въ Цариградъ по черковния въпросъ, обаче софийскиятъ първенецъ х. Мано Стояновъ донася на губернатора и осуетява това изпращане (СбБАН, кн. XII, с. 491, № 416). Тогава софиянци упълномощаватъ д-ръ Чомаковъ да ги представя, давайки му пълна и неограничена власть да действува отъ тѣхно име (тамъ, с. 492, № 417). По-късно, обаче, опредѣлятъ за свой представитель А. Конковичъ. На 24. V. 1861 г. Софийската епархия изпраща обширно прошение до султана срещу 15-тѣ патриаршески точки и за освобождение на заточенитѣ владици (тамъ, с. 492—494, № 418). Друго едно събитие особено възбужда духоветѣ на софиянци и ги кара да действуватъ съ рѣдка решителность и упоритость. На 31 май 1861 г. софийскиятъ губернаторъ получава известие, че на мѣстото на Гедеона патриаршията праща за софийски митрополитъ Доротея. Доротей, по народность българинъ отъ Копривщица, билъ преди това владика въ Вратца и Пиротъ, отъ кѫдето билъ изгоненъ заради злоупотрѣби и своеволия. Софиянци веднага заявяватъ на губернатора, че не искатъ Доротея и че завинаги сѫ се отказали отъ патриаршията. Тѣ затварятъ здраво митрополията и черквитѣ и отказватъ да предадатъ ключоветѣ на властитѣ. Нѣкои отъ първенцитѣ (х. Мано Стояновъ, Д. Митовичъ, П. Тодоровъ и М. Калпакчията) се опитали да разубедятъ народа и да го накаратъ да отвори митрополията, но усилията имъ били безрезултатни. Презъ това време Доротей отива въ Берковица, но берковчани сѫщо не го пустнали въ митрополията и той се запѫтва за София. Губернаторътъ арестува нѣколцина по-видни българи и заповѣдва на своитѣ хора да разбиятъ митрополитскитѣ врати. Доротей пристига и се настанява въ митрополията, но софиянци не отключватъ черквитѣ и не му позволяватъ да служи. Това продължава нѣколко месеца. На 6. XII. 1861 г. се случва събитие, което още повече изостря отношенията между владиката и гражданитѣ. Въ митрополията умира нѣкой си българинъ. Доротей помолва градския чорбаджия х. Иванчо да му прати свещеникъ да опѣе мрътвеца. Съ хитрость отвеждатъ тамъ сакилария попъ Тодоръ. Владиката го затваря въ една отъ стаитѣ, отрѣзва му брадата и ситѣ, смъква му калимавката, поставя му фесъ и го напѫжда. Това страшно възбужда българитѣ, които се събиратъ въ черквата Св. Недѣля и отъ тамъ нападатъ митрополията. Дохажда войска и съ пушки и саби изгонва народа. 20—30 мѫже и жени падатъ ранени (СбБАН, кн. XII, с. 504, № 429). Самиятъ губернаторъ вече не може да спре народното възмущение и докладва въ Цариградъ. Телеграфътъ донася заповѣдь Доротей да напустне града. На 14 декември той бива изпратенъ съ стража за Одринъ. Така борбата на софиянци се увѣнчава съ успѣхъ.

И следъ това сѫдбата на Доротея е твърде промѣнчива. Въ Одринъ остава 8 месеца, следъ това живѣе въ католишкия манастиръ Санъ-Бенедето въ Цариградъ като униатъ. Около 1864 г. се отказва отъ патриаршията и се присъединява къмъ българскитѣ владици (вж. в. Съвѣтникъ, г. II, 1864, бр. 9). Презъ 1868 г. отива въ Берковица и отъ тамъ прави опити да се върне въ София. Своеволията му продължаватъ. Между другото, презъ

1869 г. предава на турскитѣ власти членоветѣ на Ломския революционенъ комитетъ Д. Ангеловъ и п. Димитъръ (вж. Ст. Заимовъ, Василъ Левски Дяконътъ. Кратка биография написана по поводъ откриване паметника. София 1898, с. 63). На следната година предава и д-ръ Мирковичъ като бунтовникъ (вж. Архивния отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, II. В. 3127). Покъсно екзархията го изпраща въ Одринъ и Скопие. Въ последния градъ се бори срещу сръбската и гръцка пропаганди. Умира въ Цариградъ на 15. VIII. 1875 г. въ голѣма сиромашия. Доротей още е помогналъ за издаване на следната книга: „Кратка Егкиклопедия за дѣца-та. Съставлена ка седмъ части. отъ Еммаоила Васкыдовича, учителя училища Святаго Прображѣнія въ Свищовъ. Издава ся съ издивѣніе преосвянѣйшаго и боголю-ннѣйшаго святаго Вратчанскаго Г. Г-на Дороѳеа за даръ на вратчански-те, плевнянски-те и орахвски-те училища ... Букурещъ 1857“. (За Доротея вж. още П. П. Карапетровъ, Сбирка отъ статии. Срѣдецъ 1898, с. 56, 63—64, 84; Йорд. п. Георгиевъ, Материали по църковната борба. СбНУ, кн. XXIV, 1908, № 406—440; Г. Димитровъ, Княжество България. Часть I. Пловдивъ 1895, с. 408—411).

Презъ 60-тѣ години софиянци подкрепятъ усилията на цариградскитѣ българи за разрешение на черковния въпросъ. В. Гайда (г. I, 1863, бр. II) отбелязва: „Цьрквата Святи Краль Милотин са искарва. Развратнитѣ калугери са изваждат отъ игуменсвото и са настаняват на мѣстата им хора достойни и способни. Народното чювство са пробужда. Свещенницитѣ стават любители на чтеніе то. На сѣкадѣ по селата захващат да са правят училища, и най-главното добро е, че тѣзи училища са управят от централното училище в' града“. Софиянци кореспондиратъ съ д-ръ Чомаковъ, Иларионъ Макариополски, Хр. П. Тъпчилещовъ, Бр. Гешови, Зах. Х. Гюровичъ и др., радватъ се на успѣхитѣ, скърбятъ за несполукитѣ. На 2. II. 1868 г. чествуватъ тригодишнината отъ смъртьта на заслужилия за черковната борба владика Авксентия (вж. в. Македонія, г. II, 1868, бр. 12). При учреждаване на екзархията пращатъ за свои представители въ първия народно-черковенъ съборъ известния първенецъ х. Мано Стояновъ и Хр. Т. Стояновъ. Презъ 1872 г. екзархията изпраща Мелетия, родомъ отъ Струмица, за първи български митрополитъ въ София.

1. Софиянци се оплакватъ отъ владиката Мелетия презъ 1847 г.

Епархията се намира въ голѣмо бедствие поради своеволията на Мелетия. Народътъ иска другъ, по-просвѣтенъ владика. Софиянци изпратили още две оплаквания. Молятъ патриарха и Синода да смѣнятъ Мелетия.

Благороднѣйшїй и всепочтеннѣйшїй Господарю Г. Вашему Величеству понизно кланяемо ся мали и велики.

Маиѧ 25 : 847.[1])

Припадаме покорно да замолиме Ваше високо благородїе да ни учините милость на бѣдните жители, които се намираме въ богохранїмая епар-

1) Другъ почеркъ.

хїа Софїа у големо бѣдствованїе неизѕказно ѿ господина Мелетїа, който приспѣ на единь лошъ редъ неистерпимъ. Не може прочее сиротиня векѣ да терпи неговите зли поступаня и непотребни дѣла, за които ни не прощава совѣсть да изговориме лошавиныте му, да не би ѡскорбили всесвятѣйшаго ни патрїарха и Святаго сїнода. Ега би промислъ божїа помогнала и ни избави ѿ того человѣка тирана и ни допрататъ человѣка за архипастыра добра, да е хрїстїанолюбитель, правдолюбитель и да има церковни наѕки да просвѣщава дѕховно народатъ. Познато вї е, Господарю, защо е нашїо народъ совсѣмъ у голема простота. Чѕемо, защо всесветлѣишїо и многолѣтнїо ни царъ султанъ Абдюль Меджитъ Ефендимизъ желае всякое благополучїе и благоживѣянѣ и просвѣщенїе на вѣрната си и благопокорна рая. Зато и ные понизно припадаме и молиме ѕе на всеобщата ни майка Святая великая хрїстова церква и всесвятѣйшаго патрїарха со Святаго сїнода да ни помиловатъ, избаватъ ѿ человѣка того госп. Мелетїа и ни прататъ добраго архїпастиря, да се просвѣти и нашїо народ на царскїо животъ. Писахме единъ арзмазаръ на великата церква на маїа 12, който пратихме чрезъ К. Костакїа Моровеновъ Фїлїпиди, и повторихме дрѕги на маїа 18 и пратихме го чрезъ нашите соотечественнцы, що се намиратъ оу Цари градь, за които се надаме несумѣнно да са полѕчени чрезъѕ пощата и превръчени ни Святыа в хрїстовы цер. Реченнїо господинъ Мелетїа насили народо со каймакаминатъ (който и азилъ стана), направи арзмазаръ и потпечати неколко мухюре на зоръ ѿ каймакаминатъ, истинната правда народо що захтева и желае промѣненїето на Господина Мелетїа. Време се малко замина, ѿговоръ не воспрїяхме и се боиме да не би се утаило и ѡстане па тоя человѣкъ тиранъ ѿ секоя страна. Всемилоствїи Господарю, вїе сте на многѡ градове и касаби воспомогнали за секакви добродѣте"и, и намъ помогнете като всеобщи добродѣтель и добромислен"икъ на царската рая. Господь да ви дарѕва здравїе и долгоденствїе, и почести до глѕбокїа старости и сподоби въ царство небесное. Аминъ.

Жители въ Софїйската богохранимая епархїа мали и ве . . .

Благороднѣйшему и всепочтеннѣйшему Господару Господару Логоѳетя бегу

поклонно.

(Арх. отдѣлъ на Соф. Н. библиотека п. 9, № 1157).

Тая жалба е пратена вѣроятно въ Цариградъ. Запазена е само нейната черновка, която тукъ обнародваме. За борбата на софиянци срещу гръцкия владика Мелетия дава нѣкои сведения старософиянецътъ Кръстю Чукурски въ своитѣ ржкописни спомени и бележки за дѣдо си Панчо Петринъ Андоновъ, дългогодишенъ главенъ касиеръ на българската община въ София и общественъ деецъ преди освобождението[1]). Мелетий е билъ наричанъ „кривио владика". Особено силно било негодованието срещу него презъ 1849 г., за-

[1]) Тия бележки г. Чукурски любезно ни предложи, за което тукъ му изказваме благодарность.

щото искалъ да наложи въ черквитѣ да се чете на гръцки. Обаче българитѣ се възпротивили и успѣли да го пропѫдятъ. Следъ него въ 1852 г. билъ изпратенъ въ София за втори пѫть владиката Паисий, който билъ тукъ и презъ 1830 г. Паисий се славѣлъ като алченъ сребролюбецъ. Налагалъ голѣми такси и правилъ голѣми разходи, което не било по силитѣ на софийскитѣ българи. Тѣ успѣли съ помощьта на турскитѣ власти отново да го изгонятъ. Следъ Паисия дошълъ митрополитъ Гедеонъ.

2. Злоупотрѣбитѣ на владиката Гедеонъ

Неизвестенъ дописникъ отъ София съобщава на Цариградски вестникъ (г. VII, бр. 322 отъ 30. III. 1857) за злоупотрѣбитѣ на гръцкия владика Гедеонъ. Софийски граждани били невинно афоресани.

Софія, марта 1-й 1856 г.

Вашій листъ извади на бѣло нѣколко отъ злоупотрѣбленія-та и своеволія-та, кои-то упражнява по Блъгаріѭ грьцко-то высоко духовенство. Дозволете сега и менѣ да вы съобщѫ нѣкои другояче злоупотребленія, кои-то врьши по тыя страни.

Цѣль-та на грьцкы-ти владикы всяду е все една; само въ постиженіе-то и на спротивъ врѣмя-то употрѣблявать различны срѣдства. Нейдѣ си мажѭть, гладать, нейдѣ си распростирать суевѣренъ страхъ, за да дрьжять духове-ти въ заблужденіе. По това за грьцкы-ти владыкы правѣдно може ся каза, че имѫть простотѫ гълѫбовѫ, мѫдрость змійнѫ и свирѣпость львова. Гдѣ-то не помогне лицемѣріе-то и ласканіето, тамъ употрѣблявать за оружіе на власть-та си, за вѣрно срѣдство да дрьжять духове-ти въ страхъ и трепетъ изричаніе ужасно афоризмо и епитиміонъ.

— — — —

Нашіи митрополитъ г-нъ Гедеонъ, не стигнахѫ другы-ты му своеволія и злоупотребленія, не могохѫ да го насытать разноимени-ти даноци, кои-то намѣта и на душѫ и на рало, дрьзна изобилно да посипва афоризма въ да съблича простый народъ.

Отъ много-то душы, афоресаны отъ него, ще ви кажѭ, зачто прѣди нѣколко время бѣ афоресалъ тука шестина наши съграждане така, чтото никой да имъ не встѫпвя въ кѫщи, никой да ся не събира съ тѣхъ, нито да имъ подушва. И най сѣтнѣ, като зе отъ кого 500 гроша, отъ кого 1000, съ еднѫ молитвѫ разрѣши гы.

Афоресани-ти и глобени-ти сѫ слѣдующи-ти:

Кыро кюркчи разрѣшенъ за гр.	1200	Антонъ семерџи . . . . „	500
Панко бакалъ . . . . . „	300	Дойчинъ бакалъ . . . . „	500
Тошо бакалъ . . . . . „	500	Димитъръ механеџи . . . „	500

Негово П. тълкувалъ, че епитиміонъ (афоризмо), като съставено отъ „епі тіми“, значило: разрѣшеніе отлѫченаго за цѣнѫ. Ето каквѫ спекулаціѭ измежду друго праве святына му!

Мы сообщаваме тыя злоупотребленія съ намѣреніе да чуе В. црьква и да познае, какъ пасѫть стадо-то си испратени-ти отъ неѭ пастыріе и да воспре тыя неприличны работы, кои-то не само что не правятъ честь на духовенство-то, нъ още и похранвать незадоволство у народа.

3. Лѣтописни бележки за борбата срещу гръцкото духовенство въ София

Бележкитѣ сѫ писани отъ Тодоръ попъ Илиевичъ (вж. Хр. П. Константиновъ, Паметни бележки за Срѣдецъ. Псп. кн. X, 1884, с. 93—102).

Въ лѣто ѿ Хрїста 1860 : 3 : (15) (априлїа) цвѣтенъ, ние българете, като видохме дѣлата на богопротивното гръчко дѕховенство, като исфърлихме името на патрикатъ имъ, совсемъ се отрекохме отъ тїѧ наши зломисленници.

Въ лѣто ѿ Хрїста 1861 : 5 : ѕнїа. Знати сѧ, кога строшиха конако владички сосъ зоръ да тѕратъ владика гречески, и народо болгарски напѫлни, не даде да влезне владиката.

Въ лѣто ѿ Хрїста 1861 : 15 : ѕнїа дойде войска царска и заптиета отъ конако, та отвориха владичкїо конакъ. И седна владиката Дорчо, и хапѫсъ тѕриха 33 : дѕши болгаре, 26 : дѕши безъ зинѹиръ, а 7 : дѕши съсъ зинѹиръ. И седеха 4 : дни оѕ затворъ, и страхъ големъ быде на болгарете, и черквите беха затворени.

На 7 : те дѕши имената.

1 : Паѕнъ Кюркчи
2 : Никола Чекеѹи Гомаро
3 : Стоѧнчо Мѕстачковъ
4 : Найденъ Чизмеѹи
5 : Георги Терзи
6 : Станко Семерѹи
7 : Тодоръ П. Илиевичь.

Въ лѣто ѿ Хрїста 1861 : 20 : октомврїа, отвориха церквите болгарете и слѕжиха сїѧѧ литѕргиа, но владиката не пѕщиха.

Въ лѣто ѿ Хрїста 1861 : 6 : декемврїа, проклетио Дорчо владика фана її : Тошете, та мѕ остриже брадата. Народо се собра и искаше да оѕбие владиката, нъ царската войска го заварди.

Въ лѣто ѿ Хрїста 1861 : 14 декемврїа, отиде проклети Дорчо на Цариградъ да го сѕдатъ заради її : Тошете.

Гръчките фанарїотски лъжи излазатъ на видело.

1 лъжа : когато занесоха петата нога ѿ мъската, що ѧздилъ Іисѕсъ

2 лъжа : камикъ падналъ ѿ небето и былъ писанъ съ гръцки бѕкви.

3 : Светый светъ (нѕръ) падалъ сека година на велика събота.

4-та : за зъбъ да се молиме и за дрѕго нещо на светїите.

5-та лъжа : образъ да плаче и да е чѕдотворецъ.

4. Софиянци и унията на Драганъ Цанковъ.

Д. Трайковъ и х. Мано Стояновъ предупреждаватъ Цанкова да престане съ униатската пропаганда.

София, 28 9/врій 1860

Г-да Др. Цанковъ!

Въ Цариградъ.

Като ти приносеме пріятелско поздравленіе, пріятелски тѣ извѣстяваме да пристаните отъ да потканувате народа бѫлгарскій да отъ-бегновѫтъ

отъ православіето и да попаднувѫтъ на опасностите, зачто то нѣма да пріемѫме вашій враз..машкіи вѣсникъ отъ сега нататакъ. Зимайте мерки дубри.

Ваши пріятели: Д. Трайковъ х. Мано Стояновъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библиотека п. 83, № 7056).

За отношението на софиянци къмъ в. България и унията сѫдимъ още отъ следнитѣ писма на С. Филаретовъ до Н. Геровъ. На 6. IX. 1859 той пише: „Пытате за в. „България". Она дохажда за Софійско въ 4 экз., заплатены напрѣдъ. Азъ тълкувахъ много на спомоществувателиѣ-тѣ ѝ да са отрекѫтъ по примѣру Тапчилещовыхъ, нъ оны не само не са склоняватъ, нъ ми казватъ, че понапрѣдъ четѫтъ в. „Българіѫ", че послѣ Ц. Вѣстникъ. На ученицы-тѣ е забранено строго да ѭ четѫтъ. Спомоществователи-тѣ ми казватъ, че са благодарѭтъ отъ много-то извѣстія изъ Българско, а колко за догмы-тѣ — нито гы разбиратъ, нито ги четѫтъ, и слѣд. като да не сѫ опасны за нихъ. При сичко това азъ ще гледамъ сѣкакъ да гы склонѭ за да са отрекѫтъ отъ тоя листъ" (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 537, № 2446.) — На 7. I. 1861 г. Филаретовъ пише: „Зачудих са много, кога видохъ да ми пишете за слухъ-тъ, че софіянцы-тѣ божемъ пріели униѭ-тѫ. Тоя е единъ отъ най-смѣшни-тѣ и нелѣпы слухове, които можѭтъ да се разносятъ по свѣтъ-тъ, такъ себѣ — для потѣхи. Отъ дѣ догдѣ да са помысли баре за такова нѣщо? За чудо ми е, отъ гдѣ да са разнесе таковъ слухъ. Нито отъ моя страна, нито отъ наша-та община до сега има да са е подалъ нити най малъкъ поводъ за такова нѣщо. Напротивъ, частно азъ, па послѣ и община-та наша, сме въ постоянна прѣписка съ настоятелство-то при Бълг. в. Ц. градъ цьрква, Тъпчилещовцы, Гешоглу и влад. Иларіона и Авксентія и са споразумѣваме за сичко, кое са относя до нашъ религіозенъ българск. въпросъ, и сичкы стоиме на това, че ные българе-тѣ сме длъжны да си учуваме, опазиме бащинѫ-тѫ православнѫ вѣрѫ, да не припознаваме нито главенство на папа-та, нити въ съобщеніе съ него (унія) да влизаме"... „Мысль за унія никога не минувала прѣзъ умъ-тъ на наши-тѣ тѫдѣва. Она е извѣстна намъ само отъ журналны толкы и — нищо повыше. Увѣренъ сьмъ, че и за напрѣдь не ще найде отзывъ тѫдѣва. Съ уніяты-тѣ ные нѣмаме никаквѫ прѣпискѫ по тая работа, никакво споразумѣніе, никакво сношеніе" (тамъ, с. 573, № 2494).

5. Софиянци до братя хаджи Гюрови [1])

Заявяватъ, че сѫ противъ Доротея. Народътъ не иска да го припознае. Гражданитѣ затворили митрополията. Пашата арестувалъ петима българи. Питатъ, до кого да изпратятъ жалба противъ Доротея въ Цариградъ. Първенцитѣ се теглятъ настрана отъ народа.

Господа Братія хаџи Гюрови! У Самоковъ.

Ваше-то родолюбие намъ е добре познато, по това и до васъ сѧ писменно относиме и ви ѧвѧваме, какъ опредѣленио отъ греческа-та патрикана за нашио градъ владика изедникъ и народоѕбиецъ Дорotеѧ наскорби сердца-та

[1]) Братя х. Гюрови сѫ видни българи отъ Самоковъ. Водили сѫ търговия съ Цариградъ, кѫдето сѫ имали своя кантора, и сѫ взимали живо участие въ черковната борба. Тѣхната богата архива се пази въ Соф. Нар. библиотека.

на синца ни. Защото народа, като не сака никакъ да го припознае, нито да го види, а онъ си испрати като топѕзъ надъ главите ни неговио протосингелъ, за да мѕ расправи патъ, та и онъ слободно да доиде, после да піе кровъ та на народо ни. Ама ние сички съсъ една дѕма и една мысалъ затворихме владичкио конакъ още преди да дойде и, като доиде, намери затворено отъ секаде и на ханъ кондиса, дека то е и до днеска. Пашата нашъ отъ среда до днеска все праща за назе по неколцина да вика и да сака ключеве те отъ конако, а ние и до тѡм часъ ги не даваме и казваме: намъ не ни е припознатъ тѡм владика, като иде отъ гръческата патрикана, кѡмто е целъ нашъ народъ проклелъ. Следователно, и който владика дойде отъ нойна страна, онъ е за насъ еретикъ, а ние не можемъ да кабѕлиме еретикъ владика, защо то докѕндисѕва верата ни, а при това и техни-те злоѕпотребленіѧ и противохристіански работи додоха до най послѣднио степенъ. За това намъ вечъ такива владици не са ни кабѕлъ. И като виде паша-та, че не щемъ да дадеме отъ конако владичинъ ключеве те, онъ зе по заповедъ везирска, та затвори снощи въ сѫбота петина отъ гражданете, ѿ които двоица-та сѫ коѭабашіѧта ни и чорбаѭиѧ та ни въ мезлишо, а троица та сѫ отъ еснафе-те. И ще чека, както ни каза, съ телеграфо каква заповедь ще мѕ дойде, а така ще следѕва занапредъ. Сѫщио паша каза ни, какъ сега у торникъ ще дойде и самсъ проклетио Доротеи. Но и онъ ще найде конако затворенъ. Народо е рекалъ еднашъ ще постоѧнствѕва, даже и жертва да стане за народъ и церковните права! Това като ви известѧваме, молиме да ни ѧвите, ако би да испратиме нѣкоѧ жалба до ч. правителство въ Цариградъ, до кого да ѧ испратиме, и ако испращаме, пакъ чрезъ васъ ще ѧ испращаме, защото тѕка ни ѕ страхъ, да не бы на поща та да прегледѕватъ за наши писма. Представителъ у Цариградъ още не сме испратили, г. Трайковича нема още у Софіѧ, хаѭи Мано и другите первенци се теглатъ ѿ народо настрана. И така самъ народо постоѧнствѕва и ще постоѧнствѕва вече до декато може. Надежда та си полага на Бога, онъ да мѕ е помощникъ.

За сичко това молиме, господине, да ни се ѿговорите и да ни покажете, какъ е добре, така да направиме и ние. Ищеме обаче съсъ сѫщио пакъ човекъ да се намъ безъ забава ѿговорите. Оставаме благонадеждни на скорио Вашъ отговоръ.

София, 4 иѕніѧ 1861.

Ваши единородци и братиѧ

Мицо Ко. калпакчи — Георгій Коцевъ терзи
Младенъ Ст. абаѭи — Стоѧнчо Цветковїчъ бакалъ

(Арх. отдѣлъ на Соф. Н. библиотека, п. 124).

6. Софийскиятъ мютесарифинъ поставя условия

На 15. VI. 1861 г. софийскиятъ мютесарифинъ затворилъ 33 души, които се явили въ конака да заявятъ, че не искатъ Доротея, и на 17 с. м. ги принудилъ да подпишатъ декларация, че поради царския ферманъ признаватъ Доротея за царски човѣкъ, но не и за свой владика. За всички тия случки дава подробни дописки в. Дунавскыи Лебедъ, излизащъ въ Бѣлградъ подъ редакцията на Раковски. Ние публикуваме само тия отъ дописките, чиито ржкописъ намираме

въ архивата на Раковски, пазена въ Народната библиотека въ София. Раковски често е давалъ само извадки отъ нѣкои дописки, използувалъ е части отъ тѣхъ, други е предредактиралъ. Важно е да се знаятъ и оригиналнитѣ ржкописи, защото непосрѣдно излагатъ фактитѣ.

Печатани въ в. Дунавскыи Лебедъ дописки използува М. Георгиевъ за очерка „Борбата на софиянци за духовна свобода“ (Възраждането на градъ София. Исторически материали. София 1920, с. 65—80). „Условията“ сѫ помѣстени въ в. Дунавскыи Лебедъ, г. I, бр. 41 отъ 11. VII. 1861.

Условія-та, за кои казвахъ у прежня-та отъ 24 прѣм. м. статія да испратя.

Условія-та сѫ тыя:

„Ныя смыренны-тѣ и вѣрнѣйшы царскы подданницы, числомъ 33 лица отъ Соф. епархія, много пѫты сме досѫждали заедно съ прочіи-тѣ си събратыя — софіянци българе на В. Ц. правителство Его И. В. султана съ нашы-тѣ оплакванія отъ злоупотрѣбленія-та и грабителства-та на грьцкы-тѣ владицы, що са намъ, на българе-тѣ, испращатъ отъ фенерска-та гр. патрикана, сме са смиренно молили и пакъ са молиме за особно българско духовенство, за облекченіе отъ нихны-тѣ злоупотрѣбленія и потѫпкуванія на вѣра-та ни. А сега, като чухме, че пакъ отъ иста-та патрикана иде намъ за владыка Доротей, сичка сыротиня са нажали и дьрзна да го не пуща въ митрополія-та; нъ най послѣ, като са убѣдихме, че и отъ царска странѫ иде, почетохме царскый-тъ фермanъ и него познѫхме за царскый човѣкъ, а да ны бѫди владыка никакъ не го познаваме, защо инакъ ные трѣбѣ да постѫпимъ противъ вѣрѫ-тѫ си и противъ съвѣсть-тѫ си“.

София, 1861 іуній 18-ый

Покорны-тѣ подданницы отоманскаго прѣстола 33-ма подписанны однымъ почеркомъ у затворь-тъ, като были половина-та у оковы.

(Арх. отд. на Соф. Н. библиотека п. 86, № 7492).

7. Софийската община до братя Гешеви

Моли цариградскитѣ българи да напишатъ на софиянци едно „съветователно писмо“, за да се насърдчи борбата въ София; сѫщо да имъ известятъ за вървежа на черковния въпросъ.

[На гърба] Господамъ братыямъ И. Гешеолу
(Дегърменъ ханъ) въ Цариградъ.

Родолюбивыи господа братія Гешеолу!
Въ Цариградъ.

Ные съ маліе-то (поща) Вы писахме едно писмо, на кое-то съдьржяніе-то имаше исты-тѣ, кое-то и настояще-то ни. Причинѫ-тѫ на това наше повтаряне е: защото пощѫ-тѫ, съ коиѫто (маліе) бѣхме го пратили, са разби отъ злодѣйцы 6 часа растояніе длъжины отъ Софія, отъ кое са подозрѣваме да не бы да са е изгубило.

Нашы-тѣ събратыя софійцы твьрдѣ добрѣ са до сега дьржахѫ и постоянствуваxѫ, за да добыѫтъ религіозны-тѣ права, кое-то може быти и да Вы е твьрдѣ добрѣ извѣстно отъ писма-та, що сме пратили до сега господину С. Чомакову.

Ные мыслимъ, че много бы по успѣшно вьрвѣла работѫ-тѫ отъ кѫдѣ българе-тѣ, ако бѣ до сега получила Софійскѫ-тѫ общинѫ нѣкое съвѣтователно писмо отъ свои-тѣ събратыя ц—градскы българе. Та затова молимъ, господа, да земете добринѫ-тѫ, за да напишете едно такова писмо, кое-то отъ като прочетѫтъ, да гы направи още по добрѣ да постоянствуватъ, като имъ извѣстите при това и вървѣжь-тъ на всенародный ни религіозенъ въпросъ прѣдь выскославно-то ц. правителство; защото, както глѣдаме, че нѣма още никакавъ отговорь отъ г-на С. Чомакова, а пакъ болг. въ нашый градъ до сега са надѣехѫ, то нихнѫ-тѫ надѣждѫ за добра бѫдность майцѣ ни пораснѫ и това мълчане отъ странѫ на цариградскы-тѣ болг. нашы събраты ще породи въ тукашны-тѣ (както посапикасваме) доста мечтателны и разны мысли, кои слѣдь малко бы имали врѣдны слѣдствія за сичкы ны.

Увѣренны, че немедленно Вы ще удобрытѣ и ще приведете въ испълненіе тыя по нашему мнѣнію полезны за сегашне-то обстоятелство, отъ кое са покрыва нашѫ бѣднѫ Софіѭ, желанія, остаеме да посрѣтнеме и дѣйствително Вашето засвидѣтелствуване въ това.

Вашы-тѣ събратыя членове отъ Соф. бъл. община

Гиорги Михалковичъ — Стоѧнчо Цвѣтковъ

Мануилъ Лазаровъ — Демитръ . . . . . .

София, 1861 іуліи 6ій.

(Арх. на Хр. П. Тъпчилещовъ въ Соф. Н. библ. I. А. 126).

8. Дописка до Г. С. Раковски

Въ София дошли три хиляди татари. Разбойници обрали пощата близо до Ихтиманъ. Привърженицитѣ на Доротея се каратъ помежду си. Децата се подиграватъ съ владиката, женитѣ не го поздравяватъ. Заф. Димитровъ сѫщо е привърженикъ на Доротея. Арестувани ученици.

Софія, 1861 іуліи 8ый.

Преминѫлѫ-тѫ недѣлѭ надойдохѫ въ София около 3 хыляды новы госте татаре, отъ които половинѫ-тѫ распрати опрѣдѣленный-тъ нарочно за тая работа отъ В. порта миріалей у Брѣзникъ, Радомиръ и Ихтиманъ въ окрѫжіе-то на Соф. санджакъ; а останѫлы-тѣ са расположихѫ по крѫчмарницы-тѣ да стоѭтъ, додѣкѫто имъ построѭтъ кѫщя за заселище, на едно особно мѣсто по царскы-тѣ сѫвате. Казватъ, че тыя дни са захванѫли векѣ майсторе-тѣ, позваны отъ паша-та, да имъ строѭтъ около 200 кѫщя при $2^1/_2$ часа растояніе отъ градъ-тъ, кѫдѣ западъ.

У понедѣлникъ прѣзъ нощь-та кѫдѣ 4 часъ-тъ излиза отъ тука пощa-та маліе-то за Цариградъ. Така и минѫлый-тъ понедѣлникъ, като излѣзе и носяше 500,000 хыл. гроша търговскы пары, на пѫть-тъ — още въ соф. окрѫжіе, близо до Ихтиманъ, прѣсрѣтнѫлы ѭ у вторникъ зарань-та 25 душы злодѣйцы, кои, като ѭ разбили, земали сичко около 300,000 грошове, кое количество състоело отъ жьлтицы и бѣлы — по едры; а останѫлы-тѣ, защо были бешлицы и бакѫрены, да имъ не тегнѫтъ, търговцы-тѣ гы оставили и побѣгнѫли, Богъ знае гдѣ! Тогава татаринътъ-тъ проводилъ цыгани-

нъ-тъ да извѣсти за случившето са на Софійскый-тъ губернаторъ Хасанъ Тахсенъ паша.

Като чулъ това, Н. Пр. вьрнѫлъ цыганинъ-тъ и той самъ отишьлъ съ файтонъ-тъ си на село Бояна, кое са нахожда расположено у полы-тѣ на Витошь планина (мѣсто доста тежеречлія) и отстои $1^1/_2$ часъ кѫде югъ отъ градъ-тъ, за да направи тамъ единъ великолѣпенъ променадъ (расходъ), дѣкѫ-то останѫлъ и да нощува.

На другый-тъ день Н. Пр. соф. валія, като узналъ, че самоковскый каймакаминъ излѣзълъ да дири тѣзи злодѣйцы, отиде и онъ съ файтонъ-тъ си.

Старата митрополия въ София.

Казуватъ, че писма-та намѣрилъ непокѫтнаты, та заедно съ останѫлы-тѣ 200,000 гр. като гы свьрзалъ, проводилъ пощѫ-тѫ. Н. Пр. 2 дни слѣдъ това са маьѫ татака. Казуватъ, че е ходилъ по дира-та на злодѣйцы-тѣ . . . .[1])! Казуватъ сичкы, че ще са уловьѫтъ, ако и да са замине малко врѣме.

Дорчя и единомисленницы-тѣ му отъ Петровъ-день насамъ твьрдѣ сѫ побьркали концы-тѣ; каратъ са по между си, та дору ще си исповадьѫтъ очи-тѣ. Онъ (Дорчя) имъ са кара, защо сѫ го лъгали за лудо да дохожда, като сѫ знаяли, че народъ-тъ го не ще, а они са отричьѫтъ. А сега, накѫдѣто и да ходи, се са плаче и пишмане, защо е уйдисалъ на патрико и на тыя 4-ма софійскы изедныцы, та е станѫлъ толкова бездушно фенерско орѫдіе... Е, Дорче, сега ли ти дойде чукавецъ-тъ у глава-та? Сега ли са понуди да

[1]) Не се чете.

послушашь мои-тѣ (на пріятель-тъ ти) съвѣты, що та съвѣтувахъ чрѣзъ Дунавскый-тъ Лебедъ въ брой 39ый? Махалъ ти е сега, кѫсни са, плачи, а азъ нѣма що да ти помогнѫ; защо то сакало по рано да са сразумѣешь.

Наистина да ти кажьѫ, Дорче, какво ти са плачешь, че ти е тѣшко и много мѫчно прѣдъ бекликчія-та Тодораки Десоолу, защо та не почитатъ и не уважаватъ софійцы, тъй и мене дохожда крыво, защо сме си стары пріятели съ тебе, като глѣдамъ, че кога са случи да минешъ прѣзъ улицы-тѣ, дѣца да искарватъ подирѣ ти по едно доста салтанатлія уааа! а пакъ жены-тѣ не са помѣщаватъ отъ скамейкы-тѣ (направены отъ земя, кои имѫтъ прѣдь враты-тѣ си) да ти стаьѫтъ, а сѣдишкимъ та стрѣлятъ съ двѣ рѫцѣ и выкатъ по тебе: „Това е проклятый-тъ Дорчя, който, отъ като дойде, причини тѫьѫ размирицѫ. Господь да го убіе!!!“ Кѫде остава твой-тъ митрополитлѫкъ? Кому сега ще го продавашь? Никому другому, освѣнь на станимакліи-тѣ и цыганы-тѣ, та затова пакъ ти казвамъ, поне по съ врѣме си зимай папуцы-тѣ у рѫцѣ и бѣгай отъ Софія, догдѣ не сѫ са сбѫднѫли и другы-тѣ, които ти сьмъ казалъ.

Въ число-то на прѣдатели-тѣ имамъ честь да причислѭ и най старый-тъ отъ зетове-тѣ на покойный-тъ киръ Ташо, називаемъ Зафираки Димитріевъ, врачанецъ. Отъ тыя дни него нѣмаше тука, който, като са научилъ за пріятель-тъ си Дорчя, че е дошьлъ у Софія, веднѫга си оставя работѫ-тѫ по чуждбина и долита у Софія. Той нѣколко пѫти иде скрытомъ нощесъ при Дорчя, за да не бы да го намрази народъ-тъ, ако го види, и зе векѣ да дѣйствува съ обикновенны-тѣ си мюзевирлѫцы прѣдь Дорчя, а пакъ прѣдь народъ-тъ са показваше, че не ходи у митрополія-та при Дорчя. Така завчера, като бѣ спечелилъ нѣкаквы-си и другы мнѣнія отъ народъ-тъ, не можя да са стърпи николко да почака поне по удобно-то врѣме за тайны-тѣ мюзевире, отъ да не отиде да гы продаде Дорчю и съ това да му са поподмаже. Нъ за да учини това, никакъ не му бѣше лесно, защо бѣ денемъ, та трѣбваше да го видьѫтъ човѣцы, ако влѣзнеше отъ врата-та, а затова той измыслилъ да влѣзне у една отъ съсѣдны-тѣ на митрополія-та еврейскы кѫщы и съ подвижна стълба прѣзь стрѣхы-тѣ на обградны-тѣ стѣны минувалъ, а еврей-тѣ отъ тамкашны-тѣ фамиліи като го съглѣдали, какъ са слага, свира и лази по бурянъ-тъ и търне-то на на ерменлійска-та цьрква (у коьѫ-то, казуватъ, отъ 5 годинъ насамъ никой, да не влиза), сичкы у гласъ выкали: „Налду Завираки Мюзевираки“ и пр. и пр. А той, сыромахъ-тъ, като ускокнѫлъ едва у митрополія-та, зарадвалъ са като си мыслилъ, че владыка-та още повекѣ бы го обыкнѫлъ, като го види, че той, ако и съ толкова труденъ начинъ, пакъ былъ готовъ да дохажда при него и да му прѣдава мысли-тѣ на събратія-та си. Черна душа!!! Но за добра честь на софійцы, Дорчя, като видѣлъ, че потайно влиза при него, отъ подозрѣніе го истирилъ навънъ, като му казалъ ощ еднѫшь да влиза отъ капія-та, а заедно съ себѣ си, ако е биджереклія, да довожда и другы, а не прѣзъ стрѣхы-тѣ да прѣскача като харсѫзинъ. Затова той отъ срамъ исчезнѫ изъ Софія.

Ученицы-тѣ отъ Гл. соф. бълг. училище стояхѫ подъ аресть 16 дена и днеска едва гы пуснѫхѫ. Това е голѣмѫ несправедливость отъ страна на Н. Пр. Хасанъ Тахсенъ, който безъ никаква вина да гы арестува, за да угоди на безсъвѣстный-тъ х̃ Мана. За това нѣщо на ученицы-тѣ са стои чрѣзъ единъ арзухалъ да си тражѣтъ отъ даваджія-та честь-тѫ, догдѣ имъ не каже винѫ-тѫ, що имъ е.

(Арх. отд. на С. Н. библ. п. 86, № 7496; вж. Дунавскыи Лебедъ. г. I, бр. 42 отъ 18. VII. 1861).

9. Дописка до Г. С. Раковски

Характеристика на Доротея. Народното чувство на софиянци е будно и тѣ действуватъ въ съгласие. Мютесарифинътъ закриля Доротея. Съобщенията на „Цареградски Вѣстникъ“ за борбата на софиянци сѫ невѣрни. Дописникътъ напада редактора му Ал. Екзархъ. Гражданитѣ прибиратъ нѣкои по-ценни нѣща, които се пазятъ въ митрополията. Дълговетѣ на Доротея.

Софія, 1861 іуліи 23ый.

Господине редакторе Дунавскаго Лебеда, молѣ Васъ да вмѣститѣ изъ между стълпове на Вашый листь слѣдующѫ-тѫ допискѫ:

Отъ като дойде извлѣченный-тъ изъ фенерска-та тыня назначенный-тъ за Софійскый митрополитъ отъ попрьшавелый-тъ отъ гнусотіи и потънѫлый-тъ въ развратности началникъ на сичкы те вълцы — фенерскы калугере, Дорчё, или както що сѫ го прѣименовали тукашны-тѣ селяне — Бычё, разбуни сичкы българе у Софія. Боже, зачувай отъ такове келеме!!! Като нѣкой хыщный вълкъ распопѫди попове-тѣ и намалко щеше да разграби и овце-тѣ, но за зла негова честь, неожиданно като свари народно-то чувство на софійскы-тѣ простодушныцы доста добрѣ събуденно, съгласіе-то и постоянство-то, както трѣбѣ, прихванѫло добры корены въ юнашкы-тѣ сьрдца на по млады-тѣ, а пакъ на стары-тѣ оживяло у сърца-та съвършенно търпѣніе-то и слѣдь това благы-тѣ надѣжды за добра бѫднина на цѣлъ-тъ нашъ въобще милъ родецъ, не може нищо да имъ изиграе по злобный-тъ си планъ, нъ быде грозно поразенъ отъ горѣречены-тѣ три добродѣтели, кои-то дѣйствително днесь — днесь обытаватъ изъ помежду софіянцы-тѣ и успѣхѫ съ простодушіе-то си да оборѫтъ тогози хыщника, ако и да гы твьрдѣ злѣ измѫчи чрѣзъ строгы-тѣ и твьрдѣ несносны-тѣ на мѣстно-то правителство, за да го пріемнѫтъ, насилія, които, за любовъ на правица-та искамъ да кажѫ, учудихѫ и много учудихѫ не само мене, нъ и мнозына другы госте, що бѣхме дошли у Софія отъ тыя дни. Съ трепеть глѣдахме, какъ Хасанъ Тахсенъ паша, за когото доста похвалы са вмѣстяваxѫ у вѣстницы-тѣ за мѫдрото му управленіе и обнасяне съ царска-та рая у Софія отъ тыя годины, да са е съвзелъ сега за хатъръ-тъ Дорчевъ да постѫпи съ мирна-та тая рая така противозаконно, споредъ духъ на Хатихумаюнъ-тъ, т. е. безъ да глѣда, че това са относи до религія-та на българе-тѣ, зорлемъ да ги нуди, на мѣсто да имъ съчувствува, съ хапусъ и другы несносны строгости да са подчинѣтъ на тогозы безсъвѣстнаго пьрчя противозаконно, когото г. Ексъ-сархошь укытваше прѣди малко съ не знамъ каквы ужь пастырскы намѣренія и лъжеше свѣтъ-тъ. Нъ нека сега този князъ на мыш-

кы-тѣ Ексь-сархошь обърне вниманіе-то си и да отговори сега на пытане-то ми: Тыя ли са были пастырскы-тѣ намѣренія на Дорчя и Пали-свѣта, съ кои-то они дойдохѫ и постѫпихѫ, както 1ый-тъ у Софія, тъй и 2ый-тъ у Вратца? Е, Ексаръхоше, катраханска лажицо! махалъ ти е, що та клепатъ отъ разны мѣста и та прѣименуватъ съ различны укорителны имена; защото сичкы-тѣ ти работы вьрвѣѫтъ се срѣщо ползѫ-тѫ, що бы могла да са исчерпае въ сегашны-тѣ обстоятелства за наша-та незлобива майка — чрѣзъ великодушіе-то и неисчьрпаема-та высока личность на Августейшаго ни новаго царя и правосѫ[діе-то], съ кое-го негово-то высокосл. правителство изглѣдва нашый религіозенъ въпросъ. Неблагодарный сыне! не ты ли стигнѫ огромно-то онова количество отъ карбонцы грошове и минцове, що измѫкнѫ изъ джопове-тѣ на ученный свѣтъ европейскый во имя майцѣ си Българіи, во имя народнаго просвященія, та сега пакъ за кьрлёвъ като си станѫлъ караказанскый подкупникъ, си са дыгнѫлъ отъ лани да прѣчишь на каноническо-то искане на простодушны-тѣ си братыя, кои пищатъ и хокатъ срѣщо усвоенія-та на това тѣхно религіозно право отъ фенерскый патрикъ и пр.!!! Черна душа! ты пълнишь твоѭ-тѫ пачавра (Цариградскый вѣстникъ) съсъ лъжливы дописки; ты сѣка дописка прѣмайсторосвашь, както ти поносіѫ по духъ-тъ на фенерска-та тыня, тыня не отъ природа затынена, нъ се отъ мрьсоты-тѣ, развратности-тѣ и чрѣзмѣрны-тѣ раскошности на любезны-тѣ ти прѣосвященны синодалны вълцы. Така, напр., 2, 3 дописки съмъ ти и азъ пращалъ отъ 2 мѣс. насамь и се гы прѣмайстори по твоему. Сичко, що бѣхъ писалъ вътрѣ казанно за хыщный-тъ дългобрадъ прьчь Дорчё, като несъгласно съ твои-тѣ неумѣстны похвалы, изостави го, кои докарватъ сѣкога читатель-тъ, който ако познава чисто, що е за стока Бычё, да му са погнуси до толкова, щото часто да искара навънъ по нѣщо отъ то, що са е намѣрило въ внутренности-тѣ му, и като знае, че това е твоя работа, зима да си въображава, до каква ли степень трѣбѣ да е испаднѫлъ въ заблужденіе нѣкой да си продава съвѣсть-тѫ, като тая катраханска пачавра (Ексъ-сархоша). Тогава хвьрля на стьрна листь-тъ ти и часто, отъ негодованіе къмъ тебе, го турѭ да виси и на магаре-то подъ опашка-та и въ това врѣме произноси думы-тѣ: Да живѣе Д. Лебедъ, да живѣѫтъ Българскы-тѣ Книжицы, а твой-тъ листь, като пъленъ съ фенерска зараза, заричя са за напрѣдь да не лови и у рѫцѣ.

Азъ бѣхъ очевидецъ отъ тыя дни у Софія на различны смѣхуріи и подиграванія съ твой-тъ листь, кои произвадяше на средъ площадъ-тъ Говежди базарь, като не намиратъ у него, ако и прости, писано съ характеръ и съчиненно съ здравъ разсѫдъкъ. А пакъ ты, ако си безъ память, пращай листове-тѣ си на тыя родолюбцы.

Азъ, г-не редакторе, ако земѫ да казвамъ едно по едно Ексь-саркошовы-тѣ лъжы-чудесіи, то трѣбѣ най малко 2 дни да посѣтѫ вьрхъ това отъ горе, за това като кажѭ бестрьга му глава, той никога нѣма да са свѣсти, оставямъ го и си закачямъ прикаската пакъ за по прѣсны-тѣ отъ тия дни произшествія у Софія.

Като останѫ да кисне Дорчё у всенародный-тъ имотъ на софіянцы, они отъ негодованіе къмъ него не сакахѫ и да проминѫтъ край митрополія-та, а камо ли да влѣзатъ вѫтрѣ. Нъ като зе да са раздава отъ тыя дни слухъ по градъ-тъ, че Дорчё зелъ да испраща фурчёве-тѣ си нощямъ и отъ день на день си прибиралъ пратушинѫ-тѫ, за да са исчисти нѣкоѭ нощь отъ Софія . . . . .

[До тукъ свършва ржкописътъ на дописката, който се пази въ Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 86, № 7489. Нейното продължение взимаме отъ в. Дунавскыи Лебедъ, г. I, бр. 44 отъ 11. VIII. 1861 г.].

Дай Боже! Българи-тѣ отъ подозрѣние да не бы този хыщникъ да имъ изиграе нѣкоѭ другѫ значителнѫ ролѫ, като има при себе (у всенародн. на софійцы имотъ) сичкы-тѣ имъ най-скѫпы драгоценности запечатаны у ѥднѫ станѫ, да развали печятъ-тъ и да смѫкне, та да испрати съ партушинѫ-тѫ си нѣщо отъ нихъ, като намѣри благоврѣміе, че никой не дохожда да го навижда, — събрахѫ ся и ся наговорихѫ чрѣзъ ѥдинъ харзуалъ да прѣдложѭтъ желаніе-то си и да попросѭтъ отъ медзлишь-тъ ѥдинъ човѣкъ, кой да присѫтствува при отваране-то на станѫ-тѫ съ общенародны-тѣ на софійцы цьрковны потрѣбности, за да видѭтъ, ако стоѭтъ сичкы-тѣ, и да гы приберѫть. За това нѣщо два пѫти ся относѣха до пашѭ-тѫ, но той имъ не позволи, до дѣкѫто не видѣ, че народъ-тъ не престае отъ да иска това да ся удовлетвори; та третій-тъ пѫтъ прати и народны-тѣ миллетъ-башіи съ другы-тѣ българе. Чюдно нѣщо! Наистинѫ чюдно! Какво има да докундисва на Н. Пр. софійска валія, ако българи-тѣ отидѫтъ у всенародный си имотъ да об'идѭтъ, да ли имъ стоѭтъ общенародны-тѣ принадлѣжности?!! Твърдѣ неумѣстно възбраненіе на Хасанъ Тахсенъ пашѭ. Българи-тѣ, като дошли у митрополіѭ-тѫ, прѣгледали си нѣща-та и гы прибрахѫ у общенародно-то Софійско бълг. училище. Некоя си, кои-то были не запечатани у станѫ-тѫ, та гы былъ зелъ Дорчо, за да гы употрѣблѣва, като гы поискали, не гы далъ, а ся изразилъ съ думытѣ: „Азъ имамъ записъ отъ Гедеона, какво сьмь купилъ сичко у митрополіѭ-тѫ; тыя дни я ще васъ направи, я имамъ да земамъ отъ васъ, а не вые отъ мене. Испразнете митрополіѭ-тѫ, приберете си, що ѥ ваше, че менѣ сѫ потрѣбны стаи-тѣ, азъ зимѫсь щѫ ви бѫдѫ гостъ“. Българи-тѣ му казали само: „Ные слѣдъ нѣколко дни ще дойдемъ да видимъ, кой ти даде тѫѭ власть да посвояваш чюжды имотъ, съгласува ли ся това съ Хати-хумаюнъ-тъ“.

Тукашни-тѣ простодушницы, отъ какъ ся ѥ заплелъ съ нихъ тоя прьчь, немѫть мира интригіи прѣдъ пашѭ-тѫ, нъ онъ (Дорчо) нека бѫде увѣренъ, че да си стѫпи на вратъ-тъ, не ще има, що да имъ стори; не може ни най-малко да поколебае постоянството имъ, както сапикасвамъ, че они сѫ ся твърдѣ юнашкы заузели да ся стараѭтъ, до гдѣ не имъ са испълни желаніе-то да исчезне тоя вълкъ изъ помежду имъ.

На Дорчя, види ся, ѥ съвсѣмъ пукнало перде-то на очи-тѣ, та хладнокръвно гледа на сичкы-тѣ тыя вьрху му укоры. Отъ тыя дни му пристигѫтъ полица за полица и дължницы тѣ го залѣгѫтъ за пары, а той лъже

днесь за днесь, утрѣ за утрѣ, а повече безсъвѣстный-тъ не сака и да зна'е. Отъ весь день си играе на карты (комарджилѫкъ) съ граматикъ-тъ си г. Дорскый. Ето, братя българе, що е за стокѫ Дорчя (Бычя).

Единъ туждаринъ
Либенъ Плавый-тъ

10. Дописка до Г. С. Раковски

Софиянци искатъ да добиятъ черковна свобода. Трима души прѣчатъ на борбата. Отецъ Харитонъ отъ Рилския метохъ сѫщо подържа Доротея. Софиянци не се поздравяватъ и не се срѣщатъ съ тримата отстѫпници. Двама еснафлии изключени отъ еснафа, защото ходили на визита у Пешо Желявеца, привърженикъ на Доротея. Съборъ на праздника Св. Илия. Лошото държане на единъ гръкъ.

Софія, 1861 іулій 24ый.

Господине управителю Дунавскаго Лебеда, молимъ да вмѣстите слѣдуще-то у Вашый истинно за българскы-тѣ интересы вѣстникъ.

Сыромасы софіянцы! отъ понапрѣдъ бѣхѫ несъгласны, непостоянны; лошо нѣщо. Сѣкый гы съжаляваше, че не можѣтъ никакво добро да направѣтъ, че за собственны-тѣ си интересы общественны-тѣ гледахѫ да растурѣтъ. Сега отъ нѣколко годины насамъ счастіе-то имъ помогнѫ, та са посвѣстихѫ и зехѫ вьрвѣти по истинный-тъ пѫть, кой-то наистина бы гы извелъ тамъ, дѣкѫто и сичкы българе са грыжѣтъ и стараѣтъ да стигнѫтъ, т. е. да добыѣтъ съвьршеннѫ-тѫ си религиознѫ свободѫ и крайно отцѣпленіе отъ порутенна-та фенерска патрикана. Обаче за зла врага, като излѣзнѫхѫ само трима софійцы съ цьрвивны сьрдца, извѣстны-тѣ всему българскому роду врьли прѣдатели, кои и народъ-тъ е прѣименовалъ по тоя начинъ: изядникъ-тъ Джади-Мано, голѣмо мехлестый-тъ Пѣшо и тинтирисъ челебія-та Келешо, голѣмы прѣкриты направихѫ. И не прѣставатъ отъ да не правѣтъ, догдѣ не заплѣтохѫ успѣшный-тъ вървежь за общо добро на събратыя-та си. За чудо е, че отъ толкова укори и клѣтвы, кои-то ето векѣ зехѫ и да гы състигатъ, отъ като са погнусѣва и Богу отъ работы-тѣ имъ — на Джади-Мана у суватъ-тъ біе болкѫ, коѣѫ до сега е изморила до 30—40 чифта волове и пр., — пакъ още нѣма да патясѣтъ, а се продължаватъ да чинѣтъ зло чрѣзъ двама другы нихны си безсъвѣстны хорица — З. М. и Т. П. нѣка са сѣщатъ. Така напр. тыя 2 бездушны орѫдія улавятъ общественны и частны писма и гы прѣдаватъ на 3ма-та изядницы, съобщаватъ имъ народно-то мнѣніе, и тіи тогава, като зимѫтъ въ въображеніе сичко, що мысли народъ-тъ, лесно имъ иде да му прѣчѣѫтъ. Тыя господиновцы, у кои никой не са е уздалъ да станѫтъ такыва машины, защо-то па и сега до скоро прѣди 3 годины са учяхѫ на училище и не сѫ до толко прости, главѫ-тѫ имъ разсуждава по добрѣ отъ мнозына. Нъ види са, че съ науката они на мѣсто да сѫ глѣдали да са облагорѣѫтъ, напълнили сѫ си главы съ праздны школническы мечты, вмагарили сѫ са и са станѫли съвьршенны шарлатане. Язѫкъ! защо сѫ си губили врѣме-то по училища-та и са скитали на горѣ на долѣ. За права Бога, ако видѣѫ, че не са исправѣѫтъ и не познаѣѫтъ

заблужденіе-то си, въ кое сѫ испаднѫли днесь, и като истинны българе не пріемуватъ и за напрѣдь да бѫдѫтъ учястницы въ това, що работѣѫтъ и що желаѣѫтъ събратыя-та имъ софійцы, азъ ще обнародвамъ и званично нихны-тѣ заедно съ много другы още доказателства, за кои-то сѫ заслужили, за да бѫдѫтъ извѣстны поне и тыя стоκы, причисленны у списъкъ-тъ на вьрли-тѣ проклятопрѣдатели българскому родецу.

Въ това врѣме считамъ за умѣстно нѣщо, ако кажѣѫ и това: Най безопастно-то убѣжище на Дорчевы-тѣ единомисленѣнницы и неговы човѣцы е Рылскый-тъ метохъ у Софія при отца Харитона. Сичкы софіицы са лютѣѫтъ врьхъ тогозы изповѣдника, защо гы не слуша, ами имъ иде на контра, та са подчинява Дорчю, и затова, както са научавамъ, тыя дни има и да го принудѣѫтъ да си попромѣни климатъ-тъ въ монастырь-тъ Св. Иванъ Рилскый. Това го обнародвамъ да си знае и самичъкъ, какво е цвѣтенце и... па и старшины-тѣ у Рилскый монастырь да видѣѫтъ, та отъ само себѣ си безъ да чакатъ, до гдѣ не се е промѣшалъ и духтанъ-бегъ, за да посъдѣйствува на искарване-то о. Харитоново, да го призовѫтъ (тогози таксидіотина) и да го посъвѣтуватъ.

Подобно са канѣѫтъ да поступѣѫтъ и съ игуменъ-тъ Драгалевскаго монастыря Прѣсв. Богородицы о. Теодосія, който, отъ като е дошьлъ Дорчё, не ся свьртѣѫ на едно мѣсто, и съ свлѣчиякаліи-тѣ са скита, запива по крьчмарницы-тѣ и по съборе-тѣ често. Дѣдо Бакхусъ до толкова го просвѣтува, щото си загубува калимавкѫ-тѫ отъ глава-та и гологлавъ са врьща у дома си.

Софіянцы до толко сѫ завръзали и негодованіе къмъ предателско-то общество (трима-та изядницы), щото, ако гы срѣтнѫтъ на улица-та, не имъ казуватъ и добъръ-день, а на противъ си обрьщатъ задницѫ-тѫ кѫдѣ нихъ и са хубаво прокашлюватъ, ако сѫ отъ по млады-тѣ, та затова изядницы-тѣ повечѣ си стоѣѫтъ у дома, да не гы засрамуватъ често.

На 29 ый іуній (Петровъ-денъ) човѣцы-тѣ, както си имѫтъ обычай да си правѣѫтъ визиты на такыва добры дни, тъй тѫѣѫ година си правихѫ. Двамина еснафліи, като познаницы на прѣдатель-тъ Пѣша Желявецъ-тъ, ходили му на визита въ него день, безъ да са уздатъ, че това ще стане имъ скѫпо отъ послѣ. Минуватъ са праздницы-тѣ. Като направилъ тоя еснафъ съборь за посъвѣтуване (лонджа), отъ кой-то были и клѣты-тѣ двамина, що ходили на визита у Пѣша, викнѫли гы и гы направили за това виновны, та гы извьргнѫли и вънъ отъ тоя еснафъ, до дѣкѫ-то най послѣ слѣдъ нѣколко дни, чрѣзъ много молбы и богаты обричанія за въ еснафска каса, отъ като си дали и честно слово, какво нѣма да се ставятъ съ никого отъ изядницы-тѣ за напрѣдъ, пакъ гы съпричислили отъ ново въ число-то на дру-гытѣ майсторе отъ тоя еснафъ. Ето за каквы са имѫтъ днесь-днесь испомежду соф. истинны българе прѣжны-тѣ кметове, а днесь народны прѣдатели.

Дорчевы-тѣ човѣцы отъ тыя дни бѣхѫ зачастили да отиватъ нощемъ на баня, кои като крайно развращенны (каквыто човѣцы обыкновенно дьржѣѫтъ на сѣкѫдѣ по митрополіи-тѣ грьцкы-тѣ владыцы) правили у баня-та голѣмъ шумъ, приличенъ на гнуснаво-то имъ поведеніе, кое-то като посапи-

касала нѣколко нощи полиція-та, най послѣ имъ са струпало на глава. Еднѫ нощь извличѭтъ гы отъ баня-та джандарліи-тѣ и гы турнули подъ арестъ у пашовъ-тъ конакъ. Това на заранта като научилъ Дорчю, отърчва босъ при паша-та и забралъ да са кара съ него, че нѣмалъ право да арестува неговы човѣцы, принудва пашата и той гы пуснѫлъ. Сега за сега Дорче съ сѣкого у градъ тъ е твьрдѣ злѣ, единомысленницы-тѣ му не сакатъ да го видѭтъ, а пакъ Н. Прѣв. Хасанъ Тахсенъ паша като . . . . .

[Продължението на дописката взимаме отъ в. Дунавскыи Лебедъ, г. I, бр. 45 отъ 18. VIII 1861 г. Ржкописътъ се намира въ Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 26, № 7440, но краятъ е загубенъ).

. . . видѣ вече постоянство-то на народа и са увѣри, че никога нѣма да са подчини подъ гр. патрикана, та да припознае за митрополитъ тогози вълка, дигнѫ рѫцѣ и онъ отъ него. А пакъ защо-то и Дорчо не умѣя, какъ да са дьржи, ами иде, та се скара, сега нѣма чрезъ кого да му са вършѭтъ насилія-та, то негова-та работа е на вѣтъръ, а сѣди, та си не отиде (изчезне изъ Софіѭ).

Полиція-та доста добрѣ сега-сега наблюдава нощемь благочиніе-то и тишинѫ-тѫ. Низъ улицы-тѣ малакъ-голѣмъ — който са сварѣ нощемъ у ни едно врѣме на улица-та, быва арестуванъ и са казне споредъ законы-тѣ на полиція-та. Чини ми са, и Дорчови-тѣ човѣцы пакъ ще са бастишѭтъ заради угурсузлуцы-тѣ си, кои-то пакъ сѫ захванѫли да чинѫтъ като на инатъ на полиція-та, нъ нищо това, току нека внимае и самси Дорчо да не бы да испита и онъ такова нѣщо.

На 20-ый іулія (Св. пр. Илія) тукашны-тѣ българе въ честь на тогози Божія угодника правѭтъ въ него день съборъ великолѣпенъ на монастырь-тъ Св. пр. Илія (кой-то отстои кѫдѣ западъ отъ Софія $1^1/_4$ часъ), като отиватъ още отъ вечерь да нощуватъ съ цѣлы-тѣ си семейства. Тамъ Димитрій Масларь-тъ, грькъ, съ една тайфа отъ свлѣчи-якалій гр. былъ са курдисалъ у една стая и продължавалъ да прави съ тайфа-та си чрѣзмѣрны-тѣ си угурсузлуцы, като ударилъ былъ и тѫпанъ и киманета — се на инать на българы-тѣ. Българы-тѣ не могли да трьпѭтъ тогози развратника да имъ продава оцеть и піянъ сый да дига сабли врьзъ нихъ. Като му казвали да махни тыя угурсузлуцы, дали го на булюк-башія-та (кой-то былъ дошель у монастыръ-тъ) и онъ го турналъ подъ аресть заедно съ тайфа-та му у една отъ монастырски-тѣ стаи, и до дѣкѫ-то на ютринь-та са растурилъ съборъ-тъ, го дьржалъ, казуватъ, а послѣ обявилъ на соф. ваалія за него и го прѣдалъ да го сѫди.

Съ второ, г-не управителю, ще вы съобщѫ още пò важны работы.

Единъ старопланинецъ
съ цьрвенъ подкапникъ

11. Грую Троянчовъ до Г. С. Раковски

Моли да помѣсти дописката му въ в. Дунавскыи Лебедъ.

Вашему Благородію рабски кланям ся.

Умолявамъ най покорно Ваше благородїе да благоволитѣ да вмѣстите въ достопочтенный Вашъ вѣстникъ срѣщното изложеніе отъ Софїя, съ което крайно щете мя благодари. Съ втора или трѣта поща ще ви пиша пакъ и извѣстя имято си, който существувамъ единъ отъ старитѣ ваши пріятели. И тогази обаче ще ви пиша да ми испращатѣ два отъ вѣстникъ-тъ си напрѣдъ, като ся улесня и ви внесѫ заедно и цѣната имъ.

Пріиметѣ увѣреніе на искренны тѣ ми чувства, съ които и прѣбывамъ.

Покоренъ слуга

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 85, № 7257).

12. Дописката на Грую Троянчовъ

Като търговецъ обиколилъ доста градове. София заема едно отъ първитѣ мѣста въ черковната борба. Характеристика на Доротея и неговитѣ привърженици. Злоупотрѣбленията и безпѫтниятъ животъ на мютесарифина. Описва подробно неговитѣ злодеяния и развратни похождения. Х. Мано Стояновъ се опитва да състави махзаръ въ полза на Доротея.

Софіа, 1861 августа 12.

Почтеннѣйшій редакторе на вѣстникъ-тъ Дунавскій Лебедъ, на тоя вѣстникъ, който днесъ за днесъ почти отъ цѣла Болгарія най много ся уважава, най много ся почита и съ най-голѣмо восхищеніе ся чете поради безпристрастїе то и оудоборазумителныя языкъ ваши[1]), умолявати ся най покорно[2]) да вмѣстите настоящето ми изложеніе въ столпове тѣ достопочитаемаго вашего вѣстника. Исланъ кѫшлѫгѫнда[3]) отъ нѣколко години самъ като ся занимавамъ съ слабѫ тръговія (ракъѫлъкъ) подъ име совершенъ търговецъ, обиколихъ доволно мѣста, който при собственны тѣ свои занятія всѣкога съмь существувалъ бодръ и любопитенъ да научавамъ съ вниманіе помѣстны тѣ обычаи, гдѣто ся случа, состояніето на жители тѣ подъ мѣстны тѣ царски управители и най много за онова, което по настоящемъ занимава почти духове тѣ на сички тѣ българе. Подразумѣва ся, че е за фенерски тѣ мскерета, които по нихно мнѣніе сѫ ходатаи прѣдъ Бога за наши тѣ души къмъ[4]) сполучіе, вѣчно блаженство. На конецъ тръговското ми званіе[5]) мя докара да видятъ очи тѣ ми града Софїа и жители тѣ му, които отъ година време насамъ ся показаха най отлични между българе те[6]) въ важный-тъ български[7]) въпросъ за возобновленіе то на не отдавна существующата народна наша іерархія, която адски и коварственно ни ся грабна отъ рацѣ тѣ на

---

[1]) Отъ думитѣ „на тоя вѣстникъ“ зачертано, навѣрно отъ редакцията.

[2]) Зачертано.

[3]) Зачертано.

[4]) Поправено: за.

[5]) Поправено: занятіе.

[6]) Поправено: българе тѣ.

[7]) Поправено: блъгарскія.

караказански тѣ пръчове[1]). Въ двомѣсячно-то си тука прѣбываніе чрѣзмѣрно ся наслаждавахъ, като глѣдахъ патріотическій распаленъ духъ и примѣрный-тъ постъпокъ на тукашны тѣ жители къмъ отблъсваніе-то отъ тука на[2]) гръцкото мръсно фенерско иго и противостояніе то имъ да пріематъ владика, пратенъ отъ гръцкій-тъ патрикъ. Не хастъ[3]), ето че най после доспѣ наложенный-тъ безъ волята на софіянцы пастырь — Негово Прѣумразіе г. Дорчо, съ когото караказански тѣ пьрчове[4]) опытвать бродове-тѣ на нихни-тѣ ненасытны корыстолюбія, и кажи, че успѣ да ся вмъкне въ общо то притяжаніе на градь-тъ — митрополія та, чрезъ непособность та и недостойнство то на мѣстный-тъ имъ управитель Хасанъ Тахсенъ паша, на когото за нечуты тѣ на друго мѣсто злоупотрѣблѣнія подолу ще говоря, и чрѣзъ мѣстно то чудовище хаджи Мана, съ прилагателно то хаджи Исмаилъ, съ нѣколцына още негови приверженицы, соинтриганти[5]) и прѣдатели на народность та ны. Какво бѣше Дорчово то влизаніе въ градь-тъ, какви прѣдпріятїя той употрѣби слѣдъ присутствїето си, съ цѣль да привлѣче съ лукавства-та си народа въ прѣдишна та пропасть, въ коя то стеняха най жалостно и най немилостиво горки тѣ българе на това мѣсто отъ предшественникъ-тъ му, и какъ съ естественно то си лукавство усвои и привлече реченный-тъ управитель по вода та си, да нанася на бѣдни тѣ и невинны тѣ жители сѣкакви непрїятности и заплашуванїя, за да ги убѣди да му ся покорять и да го припознаять за законенъ пастырь, съ когото наедно мысляха негли да пасжть вълчешки стадо то и наставлявать тирански. Но похвалны тѣ и неустрашими тѣ софіянцы совсѣмъ не ся измамиха, а еднакво постоянствуваха въ клѣтва та си, безъ да можаха да ги впримчать въ примкитѣ си. Сички тѣ тїя ся обнародваха въ достопочтенный вашъ вѣстникъ и всякій, вѣрвамъ, че ги прочете съ особенно благоволенїе и вниманїе. Прѣставамъ вече да говоря за Дорча, който е оклѣпналъ уши, който е пишманъ не само, че е станалъ патришко мекере, но и защо ся е родилъ, и който съ всяка пошта, като гладенъ конь за праздна торба, чака отъ господаря си грьцкій патрикъ нѣкоя радостна вѣсть, тоесть[6]) пакъ за заячваніе то на грьцко то фенерско д. началство. Не ще ти бы скоро коле! Сѣкой българинъ разумѣ вече, че двѣ слѣпи орудія ся употрѣбиха отъ караказанскій[7]) патрикъ отъ малко време насамъ, за да ся стараять великански чрѣзъ интриги тѣ си да увлѣчатъ пакъ български миренъ народъ въ прѣдишно то помраченіе и заблужденїе и да припознаять пакъ връху си за глава духовното началство на грьцкїй патрикъ, отъ които поглавното е г. Дорчо, а по слабо то и по неопитно то прѣсный врачанскій деспотъ съ много то прилагателни Паисій, Пали свѣтъ и Маймунъ суратлія-та, за кого то слушаме, че е донелъ съ себе си отъ Цариградь червило и бѣлило, да ся мажи понѣкогаждь, за да ся вижда по лжскавъ на епархіотки тѣ си.

---

[1]) Поправено: Фенерски-тѣ калугеры.
[2]) Прибавено.
[3]) Зачертано.
[4]) Прибавено: Фенерліи-тѣ.
[5]) Поправено: сосплѣтници.
[6]) Поправено: т. е.
[7]) Поправено: фенерскый.

Почитамъ же за нуждно да ви сообщя и нѣколко по значителни изъ между огромни тѣ злоупотрѣбленія на тукашныи мютесарифинъ, който ми приказа единъ отъ тукашны тѣ пьрвенцы съ клѣтви да го не издам, що то ако ся дочуе, лѣсно животъ-тъ му щѣлъ да ся намѣри въ опасность.

Тойзи Хасань Тахсенъ паша, поради доказванїе то на прїятеля ми, три години и выше става, какъ ся е вгнѣздилъ въ Софїя, за да управлява тази каза съ подчиненни тѣ други, и вмѣсто като истиненъ и вѣренъ чиновникъ на честно то правителство да са сообразува и слѣдува съ благоговѣнїе священо то законоположенїе на почетный-тъ нѣговъ господоначалникъ и царь нашъ, отъ нѣгова страна совсѣмъ противоположно то ся показало. Той, осланяющъ ся на нѣкоя си арка въ Цариградь, прѣзъ сичко то свое тука прѣбыванїе существувалъ е прїятель на лихоимство то, на лажата, на грабителство то, на насилїето и ненаказатель на онїя, кои то докачать честь та на почтенни тѣ, отъ всички тѣ признато. И всякій, който му е ималъ нужда та за оправденїе, не е сполучвалъ правдината си, прѣди ако му не посрѣбри рѫката. Повечето, които сѫ были за оправданїе, е онеправдалъ и неправедни тѣ е оправдалъ. И сички тѣ тїя е врьшилъ, безъ да има страхъ-тъ на правителство то, само и само за едно грабителство и вещественны интересы. Влъхви и злодѣйцы изъ помежду не были ексикъ, и на това той ако имаше вниманїе то си, не щеше ся соблече царска та пища, която носише тръговски пары повече отъ триста хиляды гроша и която отъ тука той бѣше придружилъ само съ едно заптие. Отъ урѣченны тѣ заптїе та, за които всякій мѣсяцъ отпраща счетъ съ мазба та мезлишчасъ [1]) въ Цариградъ, 50 до 60 ноксанъ [2]), машове тѣ [3]) на които употрѣблявалъ за множеството си слуги и слушкины, които му служили повиче за [4]) наслажденїе плотски тѣ му звѣрски страсти. И абїе, като ся раздаде слухъ-тъ за бастисванїе то и убиранїе то на пища та, за да ся не покаже повиненъ въ испытъ, който можеше да стане за злоупотрѣблѣнїя та му, дотъкмилъ числото на заптїета та явно и явно. Сички тѣ почти закупуватели на царски тѣ десятъцы и проч. были принуждени въ неговото време — щѫть не щѫть — да го задоволятъ съ по едно количество отъ пары рушветъ, което имъ ся прѣдлагало отъ него. И извѣстно, че кога тіи закупуватели напѫлнать гушата на сѫдовный началникъ, ще глѣдать двойно и тройно да ги искарать отъ гръбъ тъ на бѣдны тѣ селяне, на които послѣ на раны тѣ като нѣма кой да даде лѣкъ, пѫшкать, вайкать, плачатъ и давать съ великодушїе горки тѣ, колко то вече имъ ся поиска отъ реченни-тѣ, които сѫ били до сега. Смѣшно то и тоафъ-тъ [5]) е, че единъ за нѣкаква си работа, като ся намѣрилъ принужденъ да даде на пашата едно количество отъ пары рушветъ, занесалъ му ги въ бѣли меджидіи, но Н. П., като го мѫмрялъ доволно, че не были въ жалтицы турски лиры, най после склонилъ и му казалъ да ги остави самъ съ кѫрпа та подъ една възглавница, че грѣшно было и противно на

---

[1]) Поправено: потвърдена отъ мезлишъ-тъ.

[2]) Поправено: по-малко.

[3]) Поправено: мѣсечини-тѣ.

[4]) Зачертани думитѣ: му служили повиче за.

[5]) Зачертано, прибавено: е.

настоящи тѣ новоиздаденны царски канонната да ги земи въ ржка като сж пари рушветъ. Негли съ такжвъ постжпокъ, види ся, че не заслужвалъ наказанїе. Борчлiи [1]) и виновати запрѣни е освобождавалъ съ рушветъ, други пакъ е затварялъ и отпущалъ отъ темница та, като земе отъ двѣ страны по некой грошъ, и врѣхъ това отдавалъ различны причины. Сжщїй този мютесарифинъ прѣдъ малко време е направилъ контратъ [2]) съ казанный-тъ хайнаци Мано и единъ-двойца още за шесть мѣсяци да сторятъ идаре [3]) царскій аскеръ, който ся намѣрва тука повече отъ хиляда души съ сички тѣ нуждны, по тази цѣна: хлѣбъ-тъ, най добро качество който ся продава въ чаршія та 18-20 пари окж та, дава ся на аскератъ грошъ, мѣсото ся продава грошъ, а дава ся отъ четыри гроша оката, масло то 4—5 на десять гроша, ичемикъ тъ отъ 13 до 14 пари, а дава ся на аскера отъ 35 пари оката. И ако смѣтне человѣкъ — капиталъ отъ триста хиляди гроша да ся обраща прѣзъ тїя шесть мѣсяцы какво количество интересъ хвьрга, и тази дерзость истинна не е ли най противна на волята на честно то правителство, да ся ограбува, разсипува и злоупотрѣблява така несмысленно царската касса, на която даже смѣлый-тъ и грабливый-тъ мютесарифинъ е дерзналъ да тури безстрашно ржка, безъ да мысли, че това ще ся яви [4]) на явѣ и ще навлѣче на себе си най немилостиво праведный царскій гнѣвъ, кого то безсовѣстно е заслужилъ. Той въ сичкитѣ си тія противодѣйствія ималъ е соучастницы и яки защитницы тука мюфтїята и нѣкойси Хамидъ ага, сынъ на бинъ-башіата Решидъ ага, съ нѣкои още други, които е употрѣблявалъ орудїя, за да помрачавать очи тѣ на страждущы тѣ жителы, за да бждать благодарни всякога отъ него. Убійственно и срамно е, мыслиме, на таквизи едни царски чиновницы, които трѣбва да сж оглѣдало на вѣрнѣйшы тѣ подданницы на честното правителство, да ся впущать най-заблужденно въ сѣкакви безчестни обхожденїя та, чести пиршества и піянства, какжвъ то е былъ тукашный управитель съ нѣколцина други, които прѣзъ малко дни ся собиратъ и цѣли нощи да разиграватъ кючецы мжжки и женски и да правятъ сякакжвъ родъ безчинїя и соблазнь на просты тѣ врѣхъ поведенїята имъ. И единъ день, когато сж были вжнь отъ града на нѣкой си чифликъ мютесарифина, мюфтїята, кадїата и мезлишкій аза Хамидъ ага, гдѣто сж разигравали кючецы цыганки, най заблуденный и най вдаденный въ скотски тѣ тія страсти мютесарифинъ, въ замаянното си отъ пїянство положенїе, изговорилъ е прѣдъ други тѣ, че множество жени и дѣвойки е позналъ въ прѣбыванїе то си тука, но такжвъ гюбекъ (извинете мя за нескромна та тази рѣчь) като на една отъ прѣдстоящы тѣ цыганки въ соединенїе то си не виждалъ. И тѣзи мютесарифски рѣчи, като ся разгласили отъ сами тѣ слышатели прѣдъ тукашны тѣ честни турцы и българе, существуватъ за една джурджина, за голѣмо едно безчестїе на които ги е изговорилъ и за голѣмо поруганїе на чинатъ и служба та му. Ето какви сж были поведенїята му и подъ началството на такжвъ единъ управитель оставамъ да сжди всякїй, до каква степень е теглила вѣрната царска рая!

---

[1]) Поправено: Длъжницы.
[2]) Поправено: контрактъ.
[3]) Поправено: за препитаніе на.
[4]) Поправено: излѣзи.

Кога то между тѣзи всички тѣ тукашни единодушно и общесогласно бѣха прѣдпрїяли, за да прѣдставать пакъ изново на ч. п. единственни тѣ злоупотрѣбленїя на достойный-тъ си управитель, ето нечаянно прїемать извѣстїе отъ Цариградъ, че той ся лишава отъ службата си и че на мѣсто то му ся опрѣдѣлява по высока заповѣдь другъ. Радость-та, която ся изобразяваше врѣхъ лица та на сички тѣ почти тукашни турцы и българе, бѣше неописанна и вънъ отъ прѣдѣлитѣ си. И всякый дигаше молѣбны рѫцѣ къмъ вышный-тъ за здравїето и долгоденствїето августѣйшаго и человѣколюбивѣйшаго нашаго царя султанъ Абдулъ Азиса, който благоволилъ да избави и освободи мѣстото имъ отъ тогова изѣдника, Хасанъ Тахсенъ паша, подъ управлѣнїе то на когото сѫ прѣкарали мѫченически единъ животъ, и да го намѣсти съ другиго, комуто въ присутствїето да ся излѣчи всяка рана гангреническа [1]) изъ между страждущы тѣ въ толко време. Тойзи слухъ като громовна стрѣла порази Н. Прѣвосходителство и на конецъ, като изгуби всяка надѣжда, начна да си прибира аладжакъ-вереджецы тѣ [2]) отъ едни праведно, отъ други неправедно, между които му борчліи [3]) билъ и единъ тазгодишенъ бегликчїа г. Теодораки Десювъ, копривщенецъ, комуто за да ся вьрши работа та по интересатно, по прѣди му е далъ 50 лири рушветъ и други 50 му ся е задлъжилъ съ записъ, послѣднитѣ които, слѣдъ разглашенїе то на азилликъ-тъ [4]) му, е сполучилъ да земе и нихъ [5]) съ посрѣдство то на бинбашїята Рушидъ ага. Господство му Т. бегликчїа та ще ли, прочее, да изгуби тѣзи сто турски жалти лири? Извѣстно, че не ще, но дважды и трижды ще глѣда да ги смѫкне отъ гърбъ-тъ на бѣдны-тѣ; тешко нимъ, горкитѣ!

Злощастни тѣ до скоро, а сега благополучни-тѣ софїанцы ожидать отъ день на день новый-тъ си мютесарифинъ и, както ся слуша, до триста арзухали щели да му ся подадѫть, съ които всякій щелъ да иска правдины тѣ си отъ прѣдшественникъ-тъ му.

Сега, кога то май свьршвахъ настоящето си, посѣтихъ ся отъ истый си прїятель и съ този хавадисъ [6]), че джади хаджи Мано съ привьрженницы тѣ си киръ Пеша и господина Келеша събаряли небо и разтурвали земя да нагласатъ единъ магзарь, ако и да е отъ 40—50 емзи [7]) или ченгене мюхюрлери, и да го дадатъ на лукавый Дорча, съ содержанїе, че сѫ благодарни отъ него и караказанска та вавилонїя. Такѫвъ магзаръ, истинна, Дорча не ще ползува друго, освенъ да го накисни и да му испїе водата за единъ теселяхъ [8]).

Слѣдъ день-тъ Свята Богородица съ воля божїя тръгвамъ за Пиротъ. Давно тамо си допродамъ ракїята, что то въ този градъ мѫчно ся харчи фабришка ракїя. Не щѫ избѣгна да Ви изложа и отъ тамо нѣкои товаф-

---

[1]) Зачертано.
[2]) Поправено: земанье-то и даванье-то.
[3]) Поправено: длъженъ.
[4]) Поправено: падение то.
[5]) Поправено: и тѣхъ.
[6]) Поправено: тѫзи новость.
[7]) Поправено: подписи.
[8]) Поправено: едно утѣшеніе!...

лѫцы [1]), които, ако не ползуватъ читатели тѣ на почтенный-тъ Вашъ вѣстникъ, баремъ щѫть ги насмѣши.

Покорный Вашъ слуга Грую Траянчовъ ракѫджи

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 85, № 7374; вж. Дунавскыи Лебедъ г. I, бр. 48 отъ 28. VIII. 1861 г. Поправкитѣ изачертанията, които отбелязваме подъ линия, сѫ направени отъ Раковски).

13. Жалба срещу Доротея.

Жалбата е подадена до софийския мютесарифинъ Хасанъ Таксинъ паша. Гражданитѣ протестиратъ, задето владиката събира мирия. Тѣ не го припознаватъ, защото е изпратенъ отъ фенерската патриаршия. Нѣма да му плащатъ данъкъ. Молятъ правителството да отстрани Доротея отъ София.

Это жалба-та, за коѭ-то у по пьрво-то Ви напомнувахъ, коѭ-то тукашны-тѣ бълг. подадохѫ на мѣстный медзлишь 19ый сего.

Ваше Высокопрѣвъсходителство,

Милостивѣйшый нашъ господарь Хасанъ Тахсенъ паша мютесарифъ ефендимѫзъ.

Ные, смырены-тѣ и вѣрны-тѣ царскы подданницы Его Императорскаго Величества державнѣйшаго, тишайшаго и благоутробнѣйшаго нашего царя султанъ Абдулъ Азисъ ефендимиза (комуто всевишный Богъ да умножи свѣтли тѣ дни, славна та му дьржава като зѣница ока да сохранява и да покорява подъ царскы-тѣ му нозѣ всякаго врага и супоста-та. Аминъ!) чрѣзъ това наше всепокорно прошеніе смиренно са изражаваме прѣдъ Ваше Высокопрѣвъсходителство и прѣдъ священный-тъ царскій меслишъ, заради дека-то сака владика-та Доротей да събира мирія отъ сиротиньѫ-тѫ, що-то е у Софійска-та епархія.

Господинъ Доротей че е владика и че го познава и висококславното правителство за такъвъ, ные за това нѣщо не се отричаме. Онъ дека да е, носи това названіе владыка, нъ защо-то е испратенъ намъ отъ фен. патрикана-та противоканоническы, за това онъ намъ не е пріетъ, какъ то сме това казали много пѫти и прѣдъ Ваше Высокопрѣвъсходителство и прѣдъ цѣлый священный царскый мезлишъ. Защо-то това намъ квари на законъ-тъ и на вѣра-та ни.

А причина-та е, че реченна-та патрикана, като не благоволи да си припознае погрѣшкы-тѣ, що прави противъ вѣра-та ни и права-та ни, и вмѣсто да са поправи, а она соборно прокле сичкыатъ нашь българскы, вѣрноподанный царю нашему народъ и отхвьрли изъ церква-та си. Слѣдователно, това като стана така, она стана вѣче за насъ друговѣрна и чужда, както и ные за нея чужды, и испратенъ отъ нейна страна владыка, грькъ было или българинъ, е за насъ чуждъ. По това и спорѣдъ правила-та на вѣра-та ни не може намъ христіаномъ такъвъ владыка да бѫде пастыръ, нито противо законътъ си да му даваме измысленно-то отъ нихъ внѣ законна мири-параси.

---

[1]) Поправено: любопитности.

Ные, като вѣрна и покорна царска рая, длъжни сме съ радостно сьрце царскыа данокъ да си наплащаме съсъ всякоя готовность спорѣдъ праведный-тъ политическый законъ, а още по-добре да речеме спорѣдъ божій-тъ законъ, кой-то казва: „Дадите кесарева кесареви". А на владыка нема никаде у законъ-тъ нашь писанно да сме борчлій да му даваме мири-параси и другы такыва грьцкы измишленія. Както мири-параси, ятакъ-параси, афорозъ-параси, гюнахъ-параси и другы много таквія у нашый-тъ законъ са казватъ святокрадство, кое-то е противно много и жестоко запрѣщенно. Защо-то вѣра съ пары ся не купува, нито ся продава, нито божія благодать съ пары може са купи или продаде, освѣнь достойнно безплата може да я придобіе човѣкъ. А тые напротивъ сичко противосовѣстно и беззаконно вьршатъ и събличатъ вѣрна-та царска рая, безъ да са уплашатъ отъ Бога и отъ милостиваго нашего царя, за кого-то сме готови и имотъ и животъ да жьртвоваме.

А да пріемнеме за владыцы таквыя, дѣка-то сакатъ съсъ име-то на вѣра-та ни да ны съблачатъ и злоупотрѣбляватъ за пары, ни по що! Това е законнопреступно за насъ христіане-тѣ. А и самый многолѣтный нашь милостивъ султанъ вѣрваме, че, като са научи за тыя нихны злоупотрѣбленія, не ще позволи безмѣстно да се съблачи смиренна-та му вѣрна рая отъ такыва корысто-любивы матрапазе фанаріоте, кои-то ни като добытацы прѣпродаватъ и прѣкупуватъ по между си, за да пълнатъ санджцы-тѣ си съсъ злато и да вьршатъ свои-тѣ злодѣянія и сладострастія, да праватъ илтизалмлжкъ и пр.

Поради тыя владышкы и патришкы злоупотрѣбленія и противозаконны нихны постжпкы дойдохме сичкы българе до нетърпеніе и по чиста религіозна совѣсть дьрзнахме още прѣдъ година и половина да се отречеме и отъ патрика-та, и отъ владыцы-тѣ му, за да си поправиме разореніе-то на законъ-тъ, що ни направиха тыя фенерцы, като си останеме отдѣлны отъ нихъ. За това и честно-то царско правителство молиме да припознае наше-то духовенство отдѣлно отъ грьцко-то, отъ кое-то е дошелъ сега и Доротей и иска по обычаю си да ны съблачи и злоупотрѣблява безъ милость. Това сыротиня не може никакъ пріе на царскый животъ, Ваше Высокопрѣвъсходителство!

За това денонощно отъ душа и сьрце съсъ все челядъ като се молиме Богу за царско здравіе и за здравіе то Вашего Прѣвъсходителства, всесмиренно до лица земли припадаме и всепокорно молиме Ваше Высокопрѣвъсходителство, както и честно-то царско правителство, да ся вдигне изъ отечество-то ни тоя владыка Доротей, кого-то никакъ не щеме съсъ все челядъ, защо-то таквия като него разориха вѣра-та ни и законъ-тъ ни. Да се вдигне часъ по-скоро, че отъ него не можемъ да отвориме цьрквы-тѣ си, за да се споредъ законъ-тъ си помолиме у нихъ Богу за грѣхове-тѣ си и за многолѣтно-то царско здравіе. Тоя владика Доротей, макаръ и отъ ищемо-то ни българско священноначалство да бы се испратилъ намъ за владыка, па не можеме да го кабулиме, защо-то онъ посенова ни варенъ, ни печенъ не може да ни бжде пріетъ никогда.

Това всепокорно просиме съсъ сълзы и все смиренно се подписуваме.

Ваши робы и вѣрны царскы подданицы, православны българе отъ Софійска-та епархія. — Подписанны 220 души съ печаты-тѣ си заедно.

И една друга особенна до Великаго везиря Али паша жалбѫ, по съдьржаніе-то си подобнѫ на тая, са направили софійцы и другый день съ маліе-то има да испратѩтъ до потрѣбно-то мѣсто, за да са подаде на Н. Высочество.

(Арх. Отд. на Соф. Н. библ. п. 86, № 7563; вж. още „Извънряденъ листъ Дунавскаго Лебеда" отъ 5. IX. 1861 г., посветенъ на борбата на софиянци срещу Доротея).

14. Дописка до Г. С. Раковски

Софиянци не сѫ доволни отъ неразумната постѫпка на представителитѣ въ Цариградъ. Не припознаватъ тѣхнитѣ 8 точки. Ще пишатъ на своя представитель Ст. Чомаковъ. Посрѣщанѣ на новия софийски управитель Ахмедъ Расимъ ефенди.

София, 1861 августъ 26ый.

Братко!

Неразумна-та и никакъ несъобразна-та постѫпка на прѣдставители-тѣ въ столица-та съ обще-то желаніе народно отъ тыя дни твьрдѣ много развълнува духове-тѣ на софіянцы-тѣ. Они сыромасы-тѣ са намѣрихѫ въ иступленіе да чуѩтъ това, кое то, като наистинна гибелно и много гибелно за цѣлый нашъ милъ родецъ, гы прави да не са свьртятъ на едно мѣсто. За нихъ, отъ ядове, сѣко мѣсто быва тѣсно; събиратъ са кой на м. училище, кой въ цьрква-та Св. Никола Голѣмый, отварятъ разговори и продължаватъ дългы съвѣти, сѣ за религыозный ни въпросъ — никакъ не можѩтъ да си искажѩтъ негодованіе-то врьхъ прѣдставители-тѣ. Нихны-тѣ разговори са заключаватъ повѣчето съ това: Прѣдставители-тѣ, на кои священна длъжность бѣше наложенна да са стараѩтъ и радѫтъ, за да сполучи нашъ-тъ родецъ да са удовлетвори въ религіозное си право съ офисіялно-то отъ Высока-та порта подтвьржденіе независимаго ни священства, врьхъ кого-то и най голѣма-та си надѣжда полагахме за това, което и на истинна споредъ портины-тѣ обѣщанія бѣше туку речи вечѣ близо и да стане, — тонковцы-тѣ, божемъ най ученны-тѣ и най достойны-тѣ изъ между цѣлый-тъ българскый свѣтъ избранны, за да му представляватъ религіозныя права прѣдь Высока-та порта, като забравихѫ цѣль-тѫ си, съ коѩ бѣхѫ испратенны, постѫпихѫ несъобразно съ полномощія-та, кои имъ сѫ даденны отъ народъ-тъ, и съ това, колко векѣ и да бѣ близо, за да земе религіозный ни въпросъ рѣшителенъ конецъ въ полза българамъ, подгазихѫ го и на противъ го вьрнѫхѫ надирѣ. Нъ какъ и да е, ные нѣма да са оставиме да ны управляватъ по своему тѣзы господиновцы. Ные ще имъ пишеме, че не познаваме нищо отъ що они сѫ вьршили въ народно имя, това и отъ сѣкѫдѣ събратыя-та ни ще направяѩтъ. Ные нѣма да познаваме тѣхны-тѣ мечтайны 8 точкы и не знамъ още какво примиреніе съ проклятый-тъ фен. патрикъ, съ кои они блѣнуватъ, че ужь на пълно са удовлетворявало рели-

гіозное ни каноническо искане. Да прощаватъ они, никога такова примиреніе нѣма да стане съ фен. патрикъ, защо той, заедно съ священноначалницы-тѣ ни г. Иларіона и г. Авксентія, прокле и исхвьрли изъ цьрква-та си и сичкы ны българе-тѣ, кои-то сме словесно Христово стадо на тыя пастыре Христовы вѣрны, отъ Бога намъ дарованны, за да ни пасѫтъ истинно по христіянскы, та сега както они сѫ чужды за насъ, тъй и ные сме чужды за ныхъ. Да прощаватъ, казвамы, защо, ако послѣдоваме тѣхны-тѣ стѫпкы и признайме, що они ся извършили во имя цѣлаго ни народа, ще постѫпиме противозаконно и съ това ще нарушимъ правила-та на свята-та ни Христова вѣра и гнѣвъ божій тогава пада вьрху насъ, че ны самы идеме да уступиме проклятымъ фенерцамъ пакъ изново да са водворѭтъ по между насъ и да ни пиѭтъ кръвь-тѫ. Не, не, ные не кандисваме, що ни льстѭтъ, и никога нѣма да прѣстанеме отъ да не молиме высокославно-то царско правителство за природная ни іерархія, съ политическо-то признаване на коѭ-то на пълно има да са удовлетворимъ въ религіозное си каноническо искане. То е цѣръ-тъ, кой ще ны излѣчи отъ смрадна-та патришка рана, та за това да пишемъ на прѣдставитель-тъ си г-на Чомакова, ако е и онъ подтвьрдилъ съ подписъ-тъ си реченѫ-тѫ противнѫ на общенародно-то ни искане постѫпкѫ, да го истрые и за напрѣдь векѣ да са не подписва и като софійскый прѣдставитель.

Тъй удобряватъ софійцы мечтаемы-тѣ 8 точкы прѣдставителевъ за пълно удовлетвореніе ужь българамъ въ религіозное имъ каноническо право да служѭтъ, само ако гы удобри ц. правителство; и за своеволнѫ-тѫ имъ гнуснѫ и никакъ не съобразнѫ съ даденны имъ пълномощія отъ народъ-тъ постѫпкѫ они писахѫ въ оня день на прѣдставитель-тъ си въ столица-та онова, кое-то казахъ по горѣ, и надѣѭ са, че и протесть да сѫ пратили за това, кой да са обнародва и испрати, дѣкѫ то трѣбѣ, та да знае сичкый свѣтъ тѣхно-то не поколеблемо постоянство за религіозное имъ каноническо право, кое-то и трѣбѣ да имъ са потвьрди скоро и политически, защото е съобразно и съ духъ-тъ на славный Хатихумаюнъ, въ членове-тѣ на когото излыва августѣйшій-тъ ни монархъ и следнѭ-тѫ си высокѫ царскѫ волѭ: „На сичкы-тѣ подданны отоманскаго прѣстола народы въ религіозны отношенія неограниченѫ слободѫ имъ са дава, като са управляватъ религіозно отъ природны си духовенства“.

Телиграфическа една депеша отъ столица-та оня день извѣсти измѣщаване-то на Н. Пр. Хасанъ Тахсенъ паша досегашный соф. губернаторъ и че на негово мѣсто за соф. губернаторъ иде Н. Пр. мютесарифъ Ехмедъ Расимъ ефенди, за това и днесь софійцы, като са извѣстихѫ, че днесь ще стигне, излѣзохѫ му на срѣща нѣколко часа вънъ отъ градъ-тъ, дѣкѫ то бѣхѫ излѣзли и ученицы-тѣ, чистичко облѣчени и съ цвѣте въ рѫцѣ, да го посрѣшнѫтъ съ пѣяне. Тамъ като чакахѫ до 10 часъ-тъ, дойде извѣстіе, защо чакъ въ понедѣлкъ има да стигне Н. Пр. у Софія назначенный-тъ, за да управлява еялѣтъ за напрѣдь политическы. Когато стане велелѣпно-то това негово прихождане и посрѣщане отъ софійскы-тѣ жители, щемъ го съобщи на читатели-тѣ Вашего вѣстника.

Не мыслете, че за Дорчя като нищо не казвамъ днесь, нѣма да казвамъ и за напрѣдь; има много да се . . . . . [1]) за него перо то ми. И по настоящему имаше, що да явѫ за него, нъ защо-то поща-та минува и не ми остае врѣме да Ви пишѫ, свьршвамъ до тука, а съ второ писа щемъ Ви и за него много работи.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 86, № 7491; вж. „Извьнряденъ листъ Дунавскаго Лебеда“ отъ 5. IX. 1861 г.).

15. Протестъ срещу постѫпката на представителитѣ

Понеже представителитѣ не действуватъ съобразно пълномощията, които имъ сѫ дадени, софиянци не признаватъ тѣхнитѣ решения.

Софія, 1861 августъ 26ый.

Протестъ,

кого то ные българе-тѣ отъ Софійскы санджакъ [2]) даваме противъ несъобразна-та постѫпкѫ съ наше-то желаніе за независима ни іераршія на прѣдставители-тѣ.

Понеже прѣдставители-тѣ не слѣдовахѫ съобразно съ пълномощны-тѣ писма, кои имъ са дадохѫ отъ народна стърна, да прѣдложѫтъ прѣдь В. порта народно-то всеобщо искане, кое и да му са припознае политическый независимѫ-тѫ іераршіѫ, коѭ си е прѣди деведесять годиниималъ въ Охридъ, съобразно съ Хати-хумаюнъ-тъ, въ кого са възвръщатъ и потвърдяватъ стары-тѣ права на сичкы-тѣ подданны въ Турско народы, дадены имъ отъ завладѣтели-тѣ султане, понеже, казваме, нашы-тѣ прѣдставители не дѣйствувахѫ съобразно съ пълномощыя-та си, ные не признаваме нищо отъ онова, що сѫ тіи злоупотрѣбително съ наше имя вьршили или подписали. То остава на тѣхна отговорность и за тѣхна само смѣтка. А ные извѣстяваме прѣдь сичкый-тъ свѣтъ, чи никога не щѣмъ прѣстанѫ да ищѣмъ историческы-тѣ си вѣроисповѣдны права и никога не щѣмъ припозна вѣкы фенерскый-тъ патрикъ за духовный си началникъ и владѣтель, за кое-то и са подписваме.

Православны-тѣ българе отъ Софійскый еялетъ поданницы отом. прѣстола.

Новопоставенна-та соф. бълг. община

Балалскый еснафъ	Ахтарскый	Иванъ Антоновъ
Абаджійскый еснафъ	Самарджійскый	Киро Савовъ
Терзійскый еснафъ	Механджійскый	Атанасъ Філипъ
Калпакчійскый		Георги Коцевъ
Чизмеджійскый		Сутиръ А. Іотовъ
Кюркчійскый	х̃. Иванчо Божиловъ	Георги Велковъ
Мутафчійскый	Дим. Траиковъ	Христу Петревъ
Ткатчскый	Антонъ Найденовъ	Спасъ Коцевъ
Кацарскый	Георги Михалковъ	Димитръ Атанасовъ
Дюлгерскый	Стоѫчо Цвѣтковъ	Панчо Антоновъ
Доградмаджійскый	Хрісте Георгіевъ	Дойчинъ Павловъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 85, № 7421; вж. „Извьнряденъ листъ Дунавскаго Лебеда‘ отъ 5. IX. 1861 г.).

---

[1]) Не се чете.

[2]) По-късно зачертано и написано отъ сѫщата ржка: еалетъ.

16. Безименно писмо до Г. С. Раковски

Авторътъ на писмото моли Раковски да препрати по нѣмската поща две писма до х. Мано Стояновъ и Доротея.

[На гърба] Почтен. Г. С. Раковскіі, редактор на Д. Лебед въ Белиградъ.

Словеснейшій мой пріятелю!

Зная, че не ще да имате нито іеднѫ полза отъ това мое посланіе, нъ іоще ще вы спреча, та за това Вы ся моля отъ все сьрце да ми направите това удоволствіе да испратите това писмо до г-на х̃. Маня въ Софія. И моли ты ся, г-не, да не го бутате твьрде много, защото е твьрде опасно. Сега да Вы искажа исторіята заради това писмо. Азъ, като четяхъ Вашія вѣстникъ и като намѣрихъ тамо за Софія, че Дорчо не ще да излѣзе отъ митрополията и проче... много ся разг[н]евихъ на него, щото ся нарекѫхъ или азъ да умрѫ, или той, и за това му проваждамъ това писмо уморително. Азъ не умѣхъ да Вы го проводя до Васъ, нъ защо то въ Бъ[л]гарія нѣма немска поща, та за това Вы умолявамъ Васъ да го испратите до х̃. Маня, че въ това писмо има друго едно за Дорча, по х. М. писмото не е опасно, нъ Дорчевото е толкозъ сылно, щото ако го ра[з]печати некой, ще плати на попа, за това го азъ гудихъ въ х̃. Мановото писмо, за да го даде той като единъ добърь приятелъ на Дорчя.

7-ври 26 861

За сега азъ Вы останувамъ Вашъ безъ имснъ, нъ на втора поща Ви ся обявя, защо то положихъ Ви и 1 фіоринъ, за да не Вы направя иждивеніе да платите.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 85, № 7270).

17. Единъ българинъ отъ Пловдивското окрѫжие до Г. С. Раковски

Доротей е вече изгоненъ отъ София. Българскиятъ народъ се отървава отъ най-голѣмия си гонитель, благодарение на постоянството и съгласието на софиянци. Доротей билъ испратенъ отъ Софія съ стража. Пристигането му въ Пловдивъ. Софиянци хранятъ почитъ къмъ управителя Ахмедъ Расимъ ефенди. Берковчани изпѫдили протосингела на Доротея. Сведения за пиротчани, плѣвенци и врачанци.

Срѣдецъ, 1862 іануарый 8ый или Бабинъ-день.

Господине уреднико „Дунавскаго Лебеда“, всепокорно молѭ да дадете мѣсто у Вашый листь на слѣдующето:

Кой не може да си въобрази на вѣрно, каквѫ радость имѫтъ срѣдечяне, отъ като успѣхѫ да истирѭтъ изъ отечество-то си на Никулъ-день, съ помощь-та свят. чудотворца Николая, богоомразный-тъ вълкъ Дорчя, кой-то е по наружность, по характеръ всесъ свлѣкълъ скьрнѫ-тѫ цынѫ (кожьѫ) Іоакыма, отъ кого то цьрвѣчкы днесь закачихѫ да пищьѭтъ и оныя, що прѣди го защищавахѫ (фанаріоты-тѣ)?! Въистинна, всѣкый българинъ или другородецъ, кой е научилъ или е прочелъ обнародваны-тѣ отъ лѣтосъ въ българскы-тѣ вѣстницы софійскы произшествія, въ кои са видяше, съ каквы юнашкы и родолюбивы постѫпкы единогласно постоянствувахѫ за по-

лучаваніе религіознаго си права и съ таѣ цѣль водимы, при сичкы-тѣ усилія на мѣстне-то началство противо нихъ, на никакъвъ начинъ не рачихѫ да пріемнѫтъ фенерскый-тъ посланникъ Дорчя, който, до гдѣто кыснѫ у Срѣдецъ, имахѫ го като кръвь въ очи тѣ си.

Азъ най напрѣдь тѫѣ добрѫ вѣсть быдохъ счастливъ до чуѣ, дордѣ квартирувахъ още на Пловдивъ (дек. 12ый) и вѣрвайте, че тоя часъ не можѣ Ви изказа, до каква степень са намѣрихъ радостію взволнованъ, сакашь като чи кой знае що придобихъ! И наистина сьмъ придобилъ не само азъ, нъ и цѣлъ бълг. родецъ, че са отървява отъ най голѣмый-тъ си гонитель, на кого-то злобнѫ-тѫ душѣ никакъ не са задоволяше съ злины-тѣ, до сегы що бѣ изыграла на единородцытѣ, а денонощно още са мѫчяше да злоупотрѣблява съ мнима-та си фен. власть брайкя-та си, душа, братыя, душа, каменна душа! И безъ да си щѫ, измѫкнѫхѫ ми са отъ сьрдце-то тыя думы: Да живѣѫтъ срѣдешкы-тѣ българе! Тѣхны-тѣ тѣгленне-та, дѣто лѣтосъ имъ причини Дорчя, дору сега земахѫ най голѣмѫ-тѫ облагѫ! Ето, братыя брайкя, казахъ на съприсѫтствующы-тѣ, какво постоянство-то и съгласіе-то прѣодолѣ лесно на интригы-тѣ, на прѣдателство-то, кои-то питаѫтъ само най злобны-тѣ душы, каквыто за несчастіе нашей милой матери още са нахождатъ между градскы-тѣ и селскы-тѣ бълг. общества (зараза отъ хищно-то фен. гърцко духовенство). Незлобывы Господи, съхрани свяко бълг. общество отъ подобны-тѣ!

Дорче, като изчеснѫлъ отъ Софія, придружили го по заповѣдь мѣстнаго началства 10-на душы джандармы и 5—6ма войны, кои да го чувѣѫтъ да не побѣгне, и у Пловдивъ щомъ го доведохѫ, право го закарахѫ и прѣдадохѫ тамошному мюттесарифу (азъ бѣхъ още у Пловдивъ). Отъ тамъ пловдивскы-тѣ куцовласы, а именно Цукаловъ и тайфа, церемоніялно го завели у тѣхна митропполія, като го съ срокъ едвамъ исчьпкали отъ сѫдія-та. Забѣлѣжително е гостепріимство-то, що тѣ указахѫ Дорчю. Тѣ го ласкаехѫ, че той много сбоборствувалъ великой Христовой и че безъ негова помощь още лѣтосъ щѣла да потъне, и затова негово-то име остава за неѣ въ настоящый вѣкъ забѣлѣжително, важна личность, Дорче! — и че и за напрѣдь ако бы й останѫлъ той вѣрьнъ, казвали му, че заедно съ господарь-тъ си Іоакымъ ще быде причисленъ въ число-то на фен. святцы (Фотыевы-тѣ мѣстозаступницы) — нѣкой, защо-то добрѣ стригалъ Христово-то стадо и задьржялъ пары-тѣ да си намазны скьрврни-тѣ рѫцѣ патрикъ-тъ, а пакъ другъ, защо са добрѣ стараялъ за панелинизмъ-тъ и горилъ бълг. древности и пр. Нѣкои млады пловдивскы българе, както и роднины-тѣ Дорчевы, му въсдали приличнѫ честь. Тѣмъ останѫ твьрдѣ свидно, не можяхѫ да намѣрѣѫтъ врѣме хубаво да му напълнѣѫтъ самарь-тъ, защо пловдивско-то мѣсто по длъжности незабавно го прати съ истый салтанатъ до Едрене.

На 20 миналѫго азъ дойдохъ у Срѣдецъ, дѣкѫто и досегы врѣменувамъ по работѫ-тѫ си, та благоизволете, г-не уреднико, да чуете, що имамъ да Ви съобщѫ и понадолѣ за Срѣдецъ.

Тукашны-тѣ българе днесь са добрѣ съживили, сега дори сыромасы-тѣ са захванѫли серіозно за работа. Сѣкѫдѣ между са чуѭтъ веселы хораты, тѣ въ събранія-та часто напиватъ на царско здраве и особо по праздницы-тѣ, че гы е освободилъ отъ хищникъ-тъ Дорчя, та весело да си празднуватъ. Тѣ казватъ: Да е живъ царь-тъ! Да живи Н. Прѣв. мѫдрый ни управитель! Днесъ са усвѣдомихме, че наше-то желаніе е на пѫть цѣло да ся испълни!

Азъ на много мѣста, дѣка ся сгаждахъ на визита по пріятелскы-тѣ си фамилій, имахъ честь повечѣ то да слушамъ разговоры, кои съ малко рѣчи ще заключѭ, че тукашны-тѣ българе днесь хранѭтъ най голѣмо почитаніе за соф. мютесарифъ Н. Пр. Ахмедъ Расимъ ефендія, който не малко помогнѫлъ да изчезне Дорче. А най пріятнѫ надеждѫ хранѭтъ за новый-тъ садирь-азамъ Н. Высочество Фуадъ паша, че незабавно той слѣдъ стигване-то въ столица-та ще земе во вниманіе и българскы-тѣ жалбы и има по право да имъ даде удовлетвореніе, и тъй църковный българскы въпросъ да са рѣши за всегда.

Мыслѭ, да не е безмѣстно, ако Ви нанесѫ малко и за родолюбіе-то на бърковячкы тѣ главы, нъ ето куражь. Тѣ, щомъ чухѫ, че святецъ-тъ имъ изчезнѫлъ отъ Срѣдецъ, за срамъ дори тогава си отворили очи-тѣ, като быволи у трицы, и испъдили отъ тамъ протосингелъ-тъ му.

Пирочяне до нѣкѫде правихѫ условія съ Соровона да смали мирія-та и да имъ зима за напрѣдь по 2 гроша на кѫща, нъ като имъ досрамѣ сега, напълниха му самарь-тъ и днесь това фен. псе Суровонъ е намѣрилъ прибѣжище-то си у Трьнъ и тамъ си почива.

Плевянцы и врачянцы най напрѣдъ и тѣ имахѫ нѣкаквы условія съ Пали-свѣта (заблужденны сыромасы-тѣ). Дойде имъ чукавецъ-тъ въ главѫ-тѫ и въ еднѫ распрѫ съ него на Р. Христово въ цьрква (у Плѣвенъ) нѣкои си свято-рукіи отъ нихъ направили му грьбъ-тъ по-мекъ отъ мѣхъ-тъ. Той побѣгнѫлъ у Вратца, па и тѣ като постѫпили подобно съ него, принужденъ станѫлъ да отиде да гы оклеветы за бунтовницы у Видинъ и днесь имѫтъ да са давосватъ съ Палый-свѣта. Языкъ имъ, ако устѫпѭтъ на това фен. куче да гы надѣхѫ.

Самоковцы днесь отъ тая стьрна сѫ мирны, защо-то они напрѣдь такивы буны доволно теглихѫ, а днесь они имѫтъ най много работѫ съ училища-та си. Добро нѣщо, че залѣгатъ да гы урѣдѫтъ, нъ не можѭтъ да си арешѭтъ учитель. Тѣ мнозына прѣрѣждахѫ и ни едного не аресахѫ, да не имѫть тѣ намѣреніе да смарладисватъ гладычъкъ учитель у полани отворенна-та търговска кѫщѫ подъ име иди питай и съд...? Ако имъ такова намѣреніе-то, то азъ гы увѣрявамъ, че и отъ тамъ по тѣхнѫ воля не можѭтъ получи учитель; а катанцы ако тражѭтъ, не трѣбѣ сборуване, има да получѭтъ твьрдѣ изрядны (да са сѣщатъ).

И за другы мѣста подобно има да Ви съобщавамъ, обаче за сега не ми остае врѣме. Дано ся исправяхѫ! Та сега тѣ, а особо селцы-тѣ въ Срѣдецъ, много са скърбны, че прѣдвидохѫ, защо тѫѭ годинѫ не ще има изобиліе. Това го казватъ, основающе сѫ на натурално-то състояніе на

Богоявленіе („Кога не замрьзне крьстъ-тъ, година-та быва нездрава и берекетсъсъ"). Тѣжко имъ, сыромасы-тѣ! Че най голѣмъ натискъ тыя прѣнасѫтъ отъ булюкбашіи-тѣ, що непрѣмѣнно, ако види човѣкъ, ще му са троне сьрдце-то отъ състраданіе къмъ тѣхъ!

Единъ българинъ отъ Пловдивско окржж.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 85, № 7403).

18. Софиянци до д-ръ Ст. Чомаковъ

Изпратили махзаръ до султана. Но понеже се боятъ да не се е изгубилъ, изпращатъ втори съ подобно съдържание.

[На гърба] За господина Христя п. Тѫпчилеща
въ Балъ-капанъ у Цариградъ.

Срѣдецъ, 1863 декемвр. 2ый.

Господине Дг Стоянче Чомаковъ!

Понапрѣдь Ви пратихме единъ махзарь до Н. Царско Велич. султанъ-тъ, за да са чрѣзъ Васъ прѣдаде; сé сходенъ по съдьржаніе на него, сега Ви пращаме и тоя, макаръ да ни са причиняватъ двойны пощенскы разноскы, че са двоумиме за загубване може-быть на пьрвый-тъ ни махзарь. Та дано ни са свьршеше работѫ-тѫ въ такъвъ случай чрѣзъ тоя послѣдный-тъ ни, сега пращаме на Ваше приемване чрѣзъ адресъ-тъ г. Хр. п. Тапчилешта.

А ако Ви найдѫтъ на ржцѣ-тѣ Ви и два-та, то единъ-тъ молиме Ви са да сторите трудъ да са подаде.

Братые Вашы:

Димитри Траковъ — Йованъ Андоновъ
Антонъ Наиденовъ — Мих. Буботиновъ

[На гърба] София, Дим. Трайковъ и проч., пр. 10|врія 9
от. „ „ 1863.

(Архива на Хр. П. Тъпчилещовъ въ Соф. Нар. библ. I. А. 197).

19. Софиянци до Зах. х. Гюровъ

Прочели съ радость писмото за завръщане на владицитѣ въ Цариградъ. Единодушно решили, следната недѣля да направятъ тържествено молебствие въ съборната черква.

Срѣдецъ, 1864 септемвр. 28й.

Достопочтенный господине
Захарій х̃а Гюровичь!

Писмо-то Ви отъ 23ій септемврій пріехме, кое съ голѣмо удовълствіе прочетохме, и за толкова радостно извѣстіе пращаме Ви днесъ благодарность-та на сичкы чувствителны стары и млады срѣдечяне. При прочетване, вѣрвайте, радостны сльзы потякохж изъ очи на синца ни и това ни напомняше скърбь за заточеніе-то на старцы-тѣ, нъ за нихно врьщане между българе-тѣ въ Цареградъ нашы сьрдца са мошне зарадувахж.

Цѣлувайте прочее святы-тѣ десницы на многострадалны-тѣ ни священноначялницы, заедно съ другы-тѣ народны дѣйцы въ Цареградъ, веднъждь и за цѣло-то имъ срѣдеческо паство (за рады назека) — засвѣдочете имъ наше-то чадско почтеніе, кое храниме за тыя многотьрпѣливы духовны българскы особы!

До длѣбочина сьрдечна прѣнуты отъ радость за тая царска милость, съ благоговѣинство нашы-тѣ души благословихѫ милый-тъ ни царь-баща Н. Царско Вел. султанъ Абдулъ Азиза! Но това не стига за пълно израженіе на радость-та, отъ коіѫ са днесь прѣпълніѫтъ нашы-тѣ сьрдца. Ные единодушно синца рѣшихме въ идуща та свята недѣля да направиме тържественно молебствіе въ соборна-та си цьрква за здраве на многочестный-тъ ни господарь, отъ престоль-тъ на кого-то ежедневно текѫтъ толкова высокы милости за угнетенный-тъ отъ фанаріоте-тѣ милъ народецъ нашъ!

Да е живъ милый-тъ ни царь-баща! И скоро дано ни зарадва и съ даване-то ищемо-то наше духовно начялство!

Засвидѣтелствуйте братскый-тъ ни поздравъ и на сичкы-тѣ народны дѣйцы у Цареградъ поздравюющи-тѣ Ви Вашы брайкя срѣдецки българе:

Хаџи Мано Сто[н]ѧъ	Митѡ Манофъ
Димитри Траиковъ	Іованъ . . . . .
Андонъ Наиденовъ	Сотиръ Павловъ
Наѕнъ Иѡтофъ	М. К. Буботиновъ

Вашите приключените Ви писма предадохме на Вашию братъ х̂. Іованчо и садружнико Ви Іованчѡ Ненковъ; поздравете сички Ваши приятеле.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 124).

20. Софиянци до д-ръ Ст. Чомаковъ

Тайно подписанъ махзаръ въ полза на Доротея. Да се смѣта неправиленъ. Софиянци сѫ решително противъ Доротея.

[На гърба] Господамъ достопочтеннымъ прѣдставителямъ
церковнаго вопроса г-ну Стоянчу Ив. Чомакову
и прочіимъ въ Цариградъ.

Достопочтенніи представители нашего церковнаго вопроса господине Стоянчо и прочіи! Здравствуйте.

Слѣдъ подробно-то ни изслѣдованіе за прѣдрагоцѣнно-то ни Ваше добро здравіе, бързаме чрѣзъ настоящее ни да съобщимъ Вашему почтенноблагородію, какъ прѣзъ тыя дни ся раздаде слухъ низъ нашій градъ, че нѣкои си неразсѫдници и зломысленници отъ наши-ты съграждане были подписали и подпечятили скрышомъ отъ насъ долуподписанны-ты махзаръ за добро-то на Доротеа (кой-то билъ водилъ по тайно съ нихъ преписк̑ и контрактъ правилъ съ тѣˣ за ради що ще да зима, като дойде у града ни, и що не ще да зима и проч., прѣмамени отъ шпіонина му Димитрія, а наипаче отъ едного берковскаго попа, именемъ попъ Петко, кой-то прѣди Рождество Христово былъ доходилъ тува ушь за цѣрове, а той не за това, но да улови нѣколцына слабы както отъ мірскы, такожде и отъ духовны лица), кой-то нихенъ

махзаръ, ако бы ся посочилъ тамо или ти прѣдъ высокославно-то ни правителство, или ти въ патриканѫ-тѫ было, замолявате ся покорно отъ насъ да го прѣдварите и направите неправиленъ (калпавъ) и въ двѣ-тѣˣ мѣста, за да не бы му ся дозволило да дойде нѣчто тува и ни развали спокойствіе-то и рахатлъка, съ кой-то ся наслаждаваме на царскый животъ до днесь.

Мы за Доротеа съ время сме писали и явили на честното правителство, че не ни е пріетъ по никакъвъ начинъ, то есть ни варенъ ни печенъ; и не само него, но и другого, до гдѣто ся не рѣши черковный-тъ ни вопросъ.

Той за насъ е секога отчюжденъ, макаръ и да бы станѫлъ втори св. Илія съ дофини-ты си, та като знаете това, замолявате ся благопокорнѣйше да ны завардите и избавите за всегда отъ тоя хышный вълкъ и извѣстѣте ни вървежь-тъ на вопроса, за, като сме извѣщени, да прѣбѫдеме спокойни и благонадежни.

Желающе Ви нова-та година да Ви бѫде здрава и всеблагополучна во всяко добро прѣдпріятіе, останваме за всегда 1865 декемврія 29ѝ, Софія.

Вашего почтенноблагородія признателнѣйши

Хаџи Мано Сто[н]ѧь	Петко Мїнковъ	Митеръ Тодоръ
З. х. Христовичъ	Стоѧнчо Цветковъ	Спасъ Коцевъ
Пешо Тодоровъ	Паѕнъ Велчовъ	Петѕръ Гургифъ
Зафиръ Димитровъ	Стойча	Такеѧ Спасефъ
Д. Митовичъ	. . . . . Стоино	Андонъ Миле
. . . . .	Киро Савовъ	Іованъ Теошевъ
Панчо Антоновъ	Наумъ Иѡтовъ	Михаль Стефчовъ
Гориѧ Кърстов	Андонъ Наиденовъ	Христо Петровъ
Младенъ Стаменъ	Панчо Лазаръ	Николчо Игнадоф
Митѡ Младенъ	Панайотъ Костади	Георгїй Цвѣтковъ
Іованчо Павловъ	Младенъ Мановъ	Боне Петревъ

[На гърба] Софія, общество то, пр. януар. 9
от. „ „ 1866.

(Арх. на Хр. П. Тъпчилещовъ въ Соф. Н. библ. I. А. 198).

21. Софийската черковна община до черковната община въ Русе

Съобщаватъ, че сѫ получили подаренитѣ апостоли и евангелия.

Народолюбивый пріятел е!

Отъ 22-ый іануарія имахме честь да пріемемъ писмо отъ почитаемѫ тѫ Ви общинѫ, въ кое, отъ какъ ни ся явява за подарены ты отъ Н. И. В. султанъ тъ за българскы ты црьквы апостоли и евангелія, порѫчя ни ся да ся погрыжимъ да приберемъ отъ владика та Доротея 144 еванг. и 158 апостоли, остатокъ тъ да испроводимъ до Нишскѫ-тѫ общинѫ.

Мы въ сѫщето время изявихме на Доротеова протосингелъ въ Берковицѫ; нъ той единъ мѣсяцъ почти следъ извѣстіе то ни дойде въ градъ тъ ни и ни прѣдаде 3 еванг. и 32 апост. Подобно и чрѣзъ еднѫ бѣлѣжкѫ на г-на А. Ексарха до Андонъ Петровъ пріяхме 20 евангелія и 34 апостоли,

гдѣ то всичкы ты събраны ставать 23 еванг. и 66 апостоли. Тыя сми пріяли отъ горѣназначены ты.

За знаніе на почитаемѫ тѫ Ви община явяваме днесь съ настояще то, умоляюще за извиненіе на кѫсныя ни отговоръ. Въ колко то за разнасяніе то на рѣченны ты книгы по цркъвы ты на епархиѭ тѫ ни, мы непремѣнно ще ся събразимъ съ издаденѫ тѫ за това везирскѫ заповѣдь. Бѫдѣте спокойны.

Слѣдъ приличны ты ни отъ все срьдце поздравленія остаяме завсегда Ваши пріятели отъ черковнѫтѫ общинѫ

29 априлія 868. предсѣд. Икономъ п. Теодоръ,
Софія. епитрѡпъ Атанасъ Філіповь.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. В. 1080).

22. Разписка за получени парични помощи отъ Русия

Нижеподписавшіеся члены православной общины города Софіи получили отъ Россійско-императорскаго консульства въ Адріанополѣ восемьсоть пятдесять піястровъ (850), составляющихъ произведеніе 60 руб. 60 коп., пожертвованныхъ разными лицами въ Росіи на сооруженіе храма Св. Стефана. Въ удостовѣреніе чего и даемъ сію расписку въ двойномъ экземплярѣ, съ приложеніемъ печати общины.

19-ый Маія 1870.
Софія.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 9, № 1162).

23. Никола Догановъ до Доротея въ Берковица

Софийската община получила писмо, че Доротей и Иларионъ Ловчански съставятъ униатска партия.

Ваше Прѣосвященство дѣдо Владика!

Като направихме годишній екзаментъ на ученици-тѣ ни, азъ Ви тугава тилиграфирахъ, за гдѣ-то Ви питахъ за брата ми, ще ли да дойде за Берковцѫ. Нъ като чекахъ близу десять деня за отговоръ и не пріехъ тугава, излѣзохъ за Копривщицѫ и прѣминахъ прѣзъ Софіѭ, гдѣ-то мя тамъ пристигна тилиграфъ тъ и Ви крайно благодара.

Догдѣ ся бавихъ въ Софіѭ, азъ ся научихъ отъ вѣренъ нашъ и Вашь пріятель, зачто пріело общество-то имъ писмо отъ Ц-градъ, въ кое-то говорило врьху Васъ и дѣдо Елериона, че сте съставлявали уніятска партія. Нъ за да ся увѣра по-добрѣ, азъ сполучихь, та видохъ и самъ писмо-то, кое-то е отъ единъ тамошенъ Вашь гонителъ. Имято му прѣмлѫчявамъ, сѫщо и въ Пловдивъ ся говори, зачто е истина това, кое-то сьмь прочелъ въ Софіѭ.

Позд. заедно съ брата ми Стоянчо и Ви цѣлуваме рѫката Ваша.
Копривщица, 870 іун. 8. Н. Дога[новъ]

Не ся срьдете на докторъ-тъ, зачто ни не е писалъ и да Ви отговори на онова писмо, съ кое-то го призиваваxте да дойде въ Ц-градъ. Кое-то му прѣдлагате, казва, че е невъзможно за нѣго, като му ся види противно спо-

рѣдъ законъ тъ, че е нимъ познатъ съ майка та на . . . . . още въ врѣмя, кога-то е былъ въ Віенѫ и че са обычяле доста. Зато ся отрича и чрѣзъ Васъ желае за друго мѣсто.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. А. 75).

24. Изборъ на представители за черковния народенъ съборъ въ Цариградъ

Следъ като получили окржжното писмо на привременния български съветъ, софиянци поканватъ черковнитѣ настоятелства въ Брѣзникъ и Берковица да участвуватъ въ избора. Брѣзникъ праща избиратели, но Берковица отказва. Избрани сѫ за представители въ Цариградъ единодушно х. Мано Стояновъ и Хр. Т. Стояновъ.

До приврѣменный смѣсенъ българскый съвѣтъ, Цариградъ, Орта-кіой.

Изложеніе за избираніе-то на прѣдставители-тѣ на Софійска-та епархія.

Прѣосвященни пастыри и господа достопочтенни членове на приврѣменный българскый съвѣтъ!

Софійско-то цьрковно настоятелство, споредъ окржжното ваше писмо отъ 27ыи октомврія миналата година и съобразно съ испратеный-тъ вы поводъ, пристѫпи съ врѣме на прѣдлежащо-то дѣло. Софійска-та епархія, като са състои отъ казытѣ Софійска, Берковска и Брѣзничка, то незабавно тукашно-то цьрковно настоятелство испрати до цьрковны-тѣ настоятелства на Берковска-та и Брѣзничка-та казы подканителны писма, придружены съ по единъ екземпляръ отъ поводъ-тъ и копіе отъ окржжно-то ви писмо, за да направять потрѣбно-то, като въ сѫщото врѣме са пристѫпи и до работа-та за избиратели-тѣ на Софійска-та каза. По това, като са пріяхѫ отъ общины-тѣ на Софійска-та каза избирателны-тѣ писма и като стана отборъ-тъ на гласове-тѣ за подгласны-тѣ избиратели, провозгласихѫ са за законни избиратели за Софйска-та каза г. г. Пешо Тодоровъ, Атанасъ Филиповъ и Манолъ Николчовъ; а отъ Брѣзничка-та каза, споредъ избирателни-тѣ писма и станѫлото за това изложеніе отъ тамошното цьрковно настоятелство — г. г. Димитръ Игнатіевъ, Гыка Георгіевъ и Стоилко Пейчовъ. Колкото за Берковска-та каза, то тамошно-то цьрковно настоятелство отъ начало съ готовность и ревность са откликнѫ на нашо-то поканваніе и пристѫпи на работа-та си, за кое нѣчто и писменно ни засвидѣтелствува, нъ подъ край то не щея да прати свои-тѣ избиратели на общій-тъ избирателенъ съборъ отъ нашата епархія и изяви желаніе да си прати свой особенъ прѣдставитель. Това нередовно притязаніе на Берковско-то цьрковно настоятелство съ врѣме ви извѣстихме и са протестирахме, основани на поводъ-тъ. Тыя нередовности ни докарахѫ доста размайваніе и губеніе врѣме за по-скорото свикуваніе на епархійскый-тъ ни съборъ, кой-то са събра и отвори днесь на 5ыи януарій 1871 г. подъ прѣдсѣдателството на негово священство попъ Тошя Пиперковъ, съ присѫтствіе-то на избиратели-тѣ на Софійска-та каза г. г. Пешо Тодоровъ, Атанасъ Филиповъ и Манолъ Николчовъ, какъ-то и съ присѫтствіе-то на избиратели-тѣ за Брѣзничка-та каза г. г. Димитръ Игнатіевъ и Гыка Георгіевъ. На тоя съборъ отъ прѣдложени-тѣ деветь кандидати ся избрахѫ чрѣзъ тайно гласоподаваніе едногласно за прѣдставители

на Софійска-та епархія г. г. хад. Мано Стояновъ и Христо Тод. Стояновъ. За потвьрденіе настояще то изложеніе са подписува отъ присѫтствуващитѣ избиратели за Софійска-та епархія и отъ членове-тѣ на Софійско-то цьрковно настоятелство съ приложеніе на цьрковный-тъ печать.

София, 1871 януарій 5ый.

Избиратели за Софійска-та епархія

Пешо Тодоровъ, Атанасъ Филиповъ, Манолко Николчовъ, Димитъръ Игнатиевъ, Гыга Георгіевъ.

Членове на Софійско-то цьрковно настоятелство

Димитри Тра	. . . . . .[2])	Ангелко Пейчовъ
Манолаки А. Тодоровъ	П. Тодоръ	Ангелко Спасъ
Антонъ Найденовъ	Дойчинъ Павовъ	Анастасъ Гокевъ
Стоянчо Цветковъ	Христаки Петровъ	Мито Мано
Боне Петровъ	Гроздань Божило	
. . . . . .[1])	Бона Симоновъ	

(Това изложение се пази въ богатата архива на Хр. Т. Стояновъ, която наследницитѣ му сега грижливо подреждатъ).

25. Софийскитѣ представители до общината

Въ събора е получено прошението на радомирци за присъединяване къмъ Софийската епархия. Съборътъ привършилъ работата си. Екзархийскиятъ уставъ се превежда на турски, за да бѫде представенъ на великия везиръ. Опредѣлени сѫ лицата, достойни да станатъ архиереи. Хр. Митовъ и Йорд. Антоновъ заминали за Одеса. Предлагатъ единиятъ представитель да се върне въ София.

Достопочтенни членове на Софійската българска община!

Надѣеме ся да сте пріели вече писмата ни, както отъ по оная поща, така и отъ послѣдната. Ные вашето писмо отъ 30-ый маія пріехме; дойде ни сѫщо и ся прѣдстави у петъкъ и на съборътъ прошеніето на родомирчаніе за присъединеніето имъ съ нашата епархія. Нъ понеже бѣше вече засѣданіето ни при крайтъ си, то ся остави за днесь да ся обсѫди и рѣши тая работа. Относително за назначеніе на архіерей на нашата епархія, както и за степеньта на епархіята ни, ные ви писахме съ прѣдидущата и съ послѣдната поща.

Както знаете, другы главни занятія за съборътъ ни вече нѣма, освѣнь избраніето на ексархътъ и на ексархійскый съвѣтъ. Извѣстно ви е още, че везирътъ ся бѣше изразилъ да му ся прѣдстави на турскы уставътъ ни, та тогава да ни ся даде потрѣбното дозволеніе за избраніето на ексархътъ. За това сега уставътъ вече ся прѣведе на турскы и, като ся оправи добрѣ и прѣпише, ще ся подаде незабавно на правителството. Между това патрикътъ, като ся извѣстилъ за прѣдстоящето ни това дѣло, и още, казвать, поради старостьта си, даде си тія дни окончателно оставката. Не знаемь, дали тая случайность не ще докара нѣкакво протаканіе на наше то дѣло.

Въ послѣднитѣ си засѣданія съборътъ ни ся занимава съ опрѣдѣленіе на лицата, които за сега нахожда достоины, за да останѫть архіереи. Отъ

[1]) Не се чете. [2]) Не се чете.

прѣдложенитѣ 42 лица съборътъ одобри 18, които пакъ Св. сѵ̑нодъ има да испыта по отблизо и да одобри окончателно. Между одобренитѣ лица е и нашійтъ съотечественникъ архимандритъ Доситей, който е сега главенъ писаръ въ патріяршіята.

Христо Митовъ и Іорданъ Андоновъ отидоха миналый вторникъ за Одесса, снабдени съ потрѣбнитѣ писма, и сега, както отъ тѣхъ, така и отъ настоятелство то чекаме писма. Тѣхното настояваніе ще ни опрѣдѣли да видиме, какъ да ся погрыжиме за настаняваніето още на нѣкое момче. Колкото за испращаніе на нѣкое и друго момиче, ако ще бѫде възможно да ся найде поне за едно мѣсто, незабавно ще ся извѣстите. Нъ въ всякой случай бѫдѫщето на дѣвическото ни училище изискува поне едно момиче отъ нашійтъ градъ нѣкадѣ.

Ще изволите да минете на Хр. Ковачева смѣтка три л. т., който дадохме на брата му тука за пѫтни разноскы.

Каквото по напрѣдъ ви забѣлѣжихме, така и сега ви казваме, че ще е харно, ако да остане единъ отъ насъ тука въ съборътъ да прѣдставлява епархіята ни, а другыйтъ да си ся вьрне, че харчоветѣ вьрвать, а пакъ не се знае да не бы да ся пружи още нѣкой мѣсяцъ работата ни.

Поздравляваме сьрдечно сичкытѣ и остаеме

Орта-кёю, 8-ы іунія 1871.

Хаџи Мано Стоѧ[н]ъ
Хр. Тод. Стояновъ

Имаме случай, та ви пращаме днесь и останалитѣ вули и свидѣтелства по едно момче — Андонъ Янакиевъ изъ село Бучино, което момче заедно съ Хр. Ковачевътъ братъ прѣзъ Ломъ дойдѫть въ Софія. — Сѫщитѣ.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 9, № 1159).

Архимандритъ Доситей е по-късно самоковски митрополитъ, избранъ на 25. V. 1872 г. Свѣтското му име е Димитъръ Стойчевъ. Роденъ е въ София на 5. I. 1837 г., синъ на единъ абаджия. За него Хр. Семерджиевъ разказва: „Първоначалното си образование получилъ въ родния си градъ. Понеже се понравилъ на владишкия архидяконъ Антимъ, то съ негова препоржка успѣлъ да постѫпи въ Халкинското богословско училище на 1855 г., следъ като цѣли две години изучвалъ гръцкия езикъ при родителитѣ на благодетеля си, които живѣели въ Цариградъ. Следъ седемь години той свършилъ училището. Съученикъ му билъ г. Марко Балабановъ, а единъ класъ следъ него били Григорий Русенски и Симеонъ Преславски. Той приелъ монашеството на 22. III. 1863 г., и понеже билъ обикнатъ за трудолюбието си отъ учителитѣ си и самия патриархъ Иоакимъ II, билъ назначенъ помощникъ на главния секретарь при патриаршеския синодъ, която длъжность изпълнявалъ до 30. XI. 1870 г. Отъ тогазъ билъ назначенъ главенъ секретарь, доста висока длъжность за единъ българинъ по онуй време, който постъ заемалъ до 1. V. 1872 г. съ духовно звание йеромонахъ. Следъ тая дата той напустналъ гърцитѣ и миналъ на българска страна“ (Хр. Семерджиевъ, Самоковъ и околностьта му, с. 58).

26. Софийскитѣ представители до общината

Уставътъ още не е предаденъ на правителството. Въпросътъ за изборъ на екзархъ, за македонскитѣ и тракийски епархии и за седалището на екзархията. Съборътъ ще реши, дали представителитѣ да се разотидатъ.

Достопочтенный членове на Софійската бълг. община!

Нашитѣ цьрковны работы, както ся види, не отивать на скоро врьшеніе. Уставътъ ни още не е подаденъ на правителството, сеги турскый му прѣводъ ся прѣписува на чисто, та тая недѣля може да ся подпечати и подаде. Нъ както знаете, съ това само работата ни ся не свьршува; има толкова другы работы, които трѣба прѣдварително да ся оправать и наредать, за да ся осѫществи окончателно учрежденіето на нашата народна цьрква. Пьрва отъ тія работы е даваніето на потрѣбното отъ правителството дозволеніе за избираніето на ексархътъ и извьршуваніето на това избираніе. Сетнѣ офиціалното правителственно потвьрденіе на избранный ексархъ и назначеніе офиціално на архіереи по сичкы българскы епархіи; окончателното рѣшеніе на въпросътъ за македонскытѣ и тракійскы епархіи и на въпросътъ за средоточіето на нашата цьрква. Сичко това при най благопріятни обстоятелства иска доста още врѣме, а пакъ при сѫществуѭщитѣ затрудненія тія работы може да ся провлечать доста. За това съборътъ ни тая недѣля има да размысли за сичко това и прѣдставителитѣ да си отидѫть щѫть, че вече ся види невъзможно, както за тѣхъ, така и за епархіитѣ по нататакашното имъ прѣбываніе въ Цариградъ. На тоя пѫть, разбира ся, и ные сме; па да видиме тая недѣля, каквото ще стане, незабавно ще вы извѣстимъ.

Поздравляваме вы сьрдечно и остаеме ваши съграждане и прѣдставители.

Цариградъ, 20-й іулія 1871.

Хаџи Мано Стоѧ[н]ъ
Хр. Тод. Стояновъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 9, № 1163).

27. Екзархийската управа до Софийската община

Екзархията се намира въ парично затруднение. Обръща се къмъ общинитѣ за помощь. Въ какво се състоятъ разходитѣ на екзархията. Молба да се внесе по-скоро опредѣлената сума.

Почитаемый и родолюбывыи членове на Софійскѫ-тѫ общинѫ.

Познато е на достопочитаемѫ-тѫ вашѫ общинѫ, че екзархійскый уставъ, пригледанъ, одобренъ и подписанъ отъ народны-ты представители, ся поднесе веке на Царско-то правителство, на което и отвѣтъ-тъ, както и позволені-то за избираніе на ексархъ, чакамы всинца съ нетьрпѣніе. Но защо-то той-зъ отвѣтъ може да ся даде скоро и защо-то денежны-ты нужды, въ кои-то ся намѣрва общый ексархійскый ковчегъ, ся достигнѫли до най-высокѫ-тѫ степень, народны-ты представители, които можахѫ да оцѣнѫтъ отъ близу тыя нужды, а не одобрихѫ предложеніе-то . . . . . [1]) заемъ въ имя-то

[1]) Не се чете.

на народъ-тъ, като казахѫ, че той е всякога готовъ да спомогне за тѣхъ, бѣхѫ рѣшили, преди да ся разотидѫтъ, да ся пише до всы-ты достопочитаемы общины, за да ся поканѫтъ да сторятъ тѫзъ нуждѫ и необходимѫ помощь, съ увѣреніе отъ тѣхнѫ странѫ, че тіи, като пристигнѫтъ, ще подѣйствуватъ и сами за събираніе-то на еднѫ такъвѫ помощь.

А понеже всички добрѣ знаемъ, въ какво безредно и неправилно положеніе ся намѣрвать днесь повече-то отъ общины-ты, еще же мѫчности-ты, кои-то срѣщѫтъ въ събираніе на пары отъ частны лица за улесненіе на това нуждно и свято дѣло, рѣши ся единогласно отъ съборъ-тъ да ся поискѫтъ чрезъ принадлежнѫ-тѫ общинѫ за реченѫ-тѫ помощь по двѣ лиры турскы отъ пангаръ-тъ на всякѫ градскѫ церквѫ и по еднѫ лирѫ отъ всякѫ селскѫ. Тъй мысляше единодушно народный съборъ, че ще ся вдигнѫтъ всичкы-ты представляемы, благословны и неблагословны причины за мѫчность-тѫ, коѭто срѣщали общины-ты въ събираніе-то на пары за общенародны-ты нужди.

За да ся положи въ дѣйствіе това рѣшеніе на народный съборъ, смѣсеный съвѣтъ ся отправя днесь съ това окружно свое писмо, както до другы-ты, така и до честолюбывѫ-тѫ вашѫ общинѫ.

Ній смы увѣрени, че вый, като оцѣнявате добрѣ оскудното положеніе, въ кое-то ся намѣрва тукашно-то ексархійско управленіе, ще ся погрыжите и потщите да съберете отъ речены-ты церквы казано-то количество и да го испроводите часъ по-скоро прямо до смѣсеный съвѣтъ. Врѣмя за отлаганіе нема веке и всяка една отъ честолюбывы-ты наши общины, като признава, че дѣло-то, за което ся полагатъ тука толкосъ трудове, не е частно, а общенародно и общеполезно, ще положи всяко стараніе да испълни часъ по-скоро своѭ-тѫ святѫ длъжность по таѭ часть. Другъ пѫть народъ-тъ ни обогатяваше гърцкы-ты владыцы безъ никаквѫ своѭ ползѫ. Днесь, като ся освободихмы отъ тѣхъ, не ще ли е чудно, не ще ли е жалостно да не може да ся събере отъ цѣлѫ-тѫ българскѫ ексархіѭ поне онова количество пары, кое-то всяка епархія е плащала особено на архіерея си?

Ніе считамы за излишно да ви опишемъ еднѫ по еднѫ сичкы-ты нужди, въ кои-то ся намѣрва тука ексархійско-то управленіе. Вый сами знаете, че нищо не ся върши безъ пары; че съ пары ся държи общъ ексархійскый домъ; че съ пары ся печатѫтъ книгы за опроверганіе на гъркопатріаршескы-ты клевети и домогванія и за доказаніе и подкрепленіе на българскы-ты необоримы правдины; съ пары ся държятъ писари, кятипи, слугы и проч.; съ пары ся пращатъ и пріемѫтъ и писма и телеграфы за общѫ-тѫ ексархійскѫ службѫ; пары ся изискуватъ ежедневно за толкосъ и толкосъ другы ексархійскы и епархійскы народны нужды. Освенъ това народъ-тъ знае твьрдѣ добрѣ и въ какво бѣдно състояніе ся намѣрвѫтъ, нѣколко отъ сѵнодны-ты му архіереи старци, кои-то отъ 10—12 годины насамъ жертвувахѫ всичко за общенародно-то добро и безъ кои-то народъ-тъ не знаемъ, какво бы можилъ да спечели и да добые. Българскый народъ праведно ожидава толкосъ добрины отъ конечно-то устроеніе и утвьржденіе на ексархіѭ-тѫ и увѣрени смы, че ни една отъ наши-ты честолюбывы об-

щины не ще види за добро да ся разслаби и разсипи уже на конецъ пріишло-то общеполезно народно дѣло отъ неманіе пары за поддържаніе-то му. На противъ ній вѣрвамы, че като всичкы-ты общины оцѣняватъ както трѣба българскѫ-тѫ ексархіѭ и ожидаемѫ-тѫ отъ неѭ голѣмѫ народнѫ ползѫ, ще побързатъ да съберѫтъ отъ всякѫ градскѫ и селскѫ церквѫ маловажно-то гореопредѣлено количество и да го внесѫтъ часъ по-скоро, защо-то общенародны-ты нужды не чакатъ веке.

Имѣюще благѫ надѣждѫ, че на скоро ще да имамы на пълно удовлетворителенъ вашъ отвѣтъ, оставамы

Ортакьой, 2 августъ 1871.

† Прⷩсѣдателⷭ Ловчанскыи Иларіонь въ Хрⷭтѣ молитсᵀвователь.
† Филипуполскій Панаретъ во Хр. молитствователъ.
† Ὁ φιλιππουπόλεως Παΐσιος ἐν Χριστῷ ὑμέτερος εὐχέτης.
† Макаріуполскій Иларіонъ во Хрⷭтѣ молитвователь.

Г. Крьстевичь Х. П. Тапчилещ Д. Ив. Гешоглу
Г. С. Чалоглу Н. Д. Минчолу Ст. А. Камбуровъ
х̃. Иванъ х̃. М. Пенчовичь

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 9, № 1158).

Подобно писмо е изпратено и до Търновската община. Вж. Д-ръ Ив. А. Георговъ, Документи отъ времето на нашето възраждане. Псп. кн. 63, с. 588—589. Ср. сѫщо Йорд. попъ Георгиевъ, Материали по църковната борба. СБНУ, кн. XXIV, с. 123, № 239.

28. Антимъ Видински до Софийската община

Софиянци го молятъ да посети града. Антимъ отлага посещението за пролѣтьта, когато ще отива и въ Рилския манастиръ.

Ваше благородіе г-да членове на достоуважаемата ви Софииска община.

Пріѣхъ честното вы отъ 17 текущаго, съ кое-то изявявате желаніе, за да посѣта градътъ вы, за кое-то останахъ на пълно благодаренъ. Наистина, и азъ отъ много врѣмя насамъ желая да посѣта градътъ вы като историческы, духовенъ, особенно като чистъ народенъ, нъ за зла честь, като не могѫ днесъ да дойда по причинѫ, че ма чакатъ въ Орханійскѫ-тѫ окрѫжность, за да освѣта черквѫ, отъ гдѣто трѣбва непрѣменно да мина за въ Ловчанската епархія, гдѣто има да ся освѣщаватъ както черква, сѫще и да ся рѫкополагатъ священницы, то остаямь за на пролѣтъ, като съмь ся рѣшилъ да посѣта жилището на нашіятъ Св. отецъ Иванъ Рилски, и отгдѣто непрѣменно ще посѣта и градътъ вы, само ако бы да не замина за въ Цариградъ.

И тъй, като вы поздрава, оставямь вашь молитствователь и доброжелатель

† Видинскій Анѳимъ

Стръгел. 871 9/врій 21-ый.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 9, № 1161).

29. Радомирската община до Софийската община

Екзархията съобщила, че Радомиръ пакъ остава въ Кюстендилската епархия. Радомирци искатъ да се присъединятъ къмъ Софийската епархия. Ще изпратятъ ново прошение до екзарха.

Достопочтенны членове на Софійска-та черковна община!

На 14-ый отъ того мѣсеца получихме чрѣзъ Кюстендиль отъ екзархъ-тъ ни Аѳимъ I-ый едно писмо, въ което, както и ще видите отъ преписъ-тъ му, кого-то ви и пращаме, ни обявлява, че градецъ-тъ ни останва пакъ подъ Кюстендилскѫ-тѫ епархіѭ, както си бѣше и по напрѣдъ, а не подъ Софіѭ. Ный това нѣщо не знаехме досега; сега ся научихме. Ный знаехме досега да сме вечь откѫснати отъ Кюстендиль (и за което отъ ланы до сега не сме имали никакво сношеніе съ него по черковно отношеніе); нъ то не было така, были сме излъганы. Па сме си были подъ Кюстендиль, както испьрво. Слѣдователно на всуе сѫ были трудовете ни, които полагахме толкось за отцѣпленіе-то ни отъ Кюстендиль; на всуе были и ваши-те писма, съ кои-то ни увѣрявахте, че сме ужь присъединены на вашѭ-тѫ епархіѭ, и които ни пращахте отъ ланы насамь едно по друго!

Ный не знаемь сега, какво да сторимъ. Нъ пакъ добро бы было, мислимь, ако допроводимъ едно прошеніе до екзархъ-тъ ни, въ кое-то да изложимь подробно причини-тѣ, кои-то ни каратъ да искамы да ся отцѣпимь отъ Кюстендиль. Не ще да е излишно, мислимь, ако да направиме това нѣщо, па ако сполучимь, добрѣ; а ако ли не — тогава нема друго какво да сторимь, освѣнь подчиненіе пакъ подъ Кюстендиль. Напослѣдъкъ, като вы поздравлявамы, остаяме ваши братія.

Юній 6^{а} 872, Радомиръ.

Членове на чьрк. настоятелство

Попъ Михаилъ	Ангелъ Иванъ	Миленъ Лазаръ
Хресто Ге : Топаловъ	Митре Савъ	Боне Вѫлковъ
Сто^{ч} Илиовъ		

Съ настояще-то вы испращаме друго писмо, което е до печатницѫ-тѫ на Дунавскѫ-тѫ область, и което, молиме, подайте на поща-та, за да отиде до назначено-то си мѣсто.

Обш. Радомирска

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 9, № 1160).

30. Н. Михайловски до Доротея

Екзархътъ и владицитѣ ще подържатъ Доротея за Софийската епархия, затова последниятъ да не се безпокои. Михайловски иска образци отъ берковскитѣ мраморни находища.

Преосвещенному г-ну г-ну Дороѳею, митрополиту софійскому въ Берковецъ.

Ваше Преосвещенство,

Писмото Ви отъ 6 юнія пріехъ и съдържаніето му разумѣхъ.

Слѣдь като Ви бѣхъ писалъ, Хожа Богозъ дохожда единъ пѫть у дома, за да ся научи, какъвъ отговоръ сьмъ пріелъ отъ Ваше Преосвещенство за

неговата работа, но като немахъ тогасъ еще отъ Васъ извѣстие, не можихъ да му кажѫ нищо. Сега обаче, като пріехъ отговора Ви, ще ся постараѭ да го утѣшѫ и обнадѣжѫ, като му съобщѭ писаното отъ Васъ и го убѣдѭ да потърпи еще малко време.

Дѣдо, бѫдете спокойны за Вашето положеніе. Екзархътъ и владыцытѣ тука искатъ непремѣнно да Ви поддьржѫтъ на Софийската епархія, защото не намѣрватъ никаква каноническа причина, за да Ви мѣстѫтъ отъ тамъ, но само каприціи на двама-трима хора въ Софія. Въ този духъ екзархътъ и синода писаха тъзъ недѣля на Софійската община да са помири съ Ваше Преосвещенство и отхвьрли исканіето имъ за дѣда Ловчу, когото екзархътъ и синода тъкмѭтъ за Кюстендиль. И тъй радвамъ ся, че скоро Вашето положеніе ще ся улучши и Ваше Преосвещенство ще минете въ Софія.

Молѭ Ви, дѣдо, да ми дадете объесненія за мермерытѣ въ Берковецъ и поскоро, като ми отговорите на слѣдующытѣ въпросы:

1. На какво мѣсто ся намѣрватъ тѣзи мермеры — подъ земята ли, чия, на высоко, въ гора.

2. Колко видове мермеръ има, сирѣчь, се бѣлъ ли е или са намѣрва и червенъ, зеленъ, жьлтъ и прочая.

3. Лесно ли е за пренасанье до Ломъ, сирѣчь пѫтя до Ломъ равенъ ли е или има баиры.

4. Мѣстото, дѣто излиза мермерътъ, царско ли е или принадлежи на частни лица.

Молѭ Ви да ми отговорите на тѣзи въпросы поскоро.

Еще Ви молѭ да сторите трудъ да ми проводите въ една кошница по едно парче отъ сѣкій видъ мермеръ отъ сѣка боя и тѣзи парчета да ся одѣланы или на плочи, или четвьртиты и нека сѣко парче да има по една страна огладена, сѣко парче да е на голѣмина петь окы — не поголѣмо, и ми го проводете поскоро презъ Ломъ на мой име.

Сега нема да Ви расправямъ, защо ми са мермерытѣ, ако ся аресатъ, тогасъ ще Ви кажѫ, ама и безъ да Ви казвамъ, Вый разумѣвате, че трѣба да ся печелѭтъ пары. Ако ся аресатъ мермерытѣ, може да ся поиска отъ правителство ферманъ за отстѫпваньето имъ за нѣколко годины. Единъ пріятель мя увѣрява, че може да намѣри капиталисты, които да предпріемѭтъ да вадѭтъ мермеры и да ся носи въ Европа. Ама за сега не обаждай другиму. Ще чакамъ отговора Ви и мострытѣ отъ мермера непремѣнно. И като Ви цалувамъ рака, оставамъ

Вашъ покор. слуга
Н. Михайловски

Ц/градъ — Ортакьой, 22 юнія 1872.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. А. 80)

31. К. М. Кешовъ до Доротея въ Берковица

Писмото на берковчани, че искатъ да се отдѣлятъ отъ Софийската епархия, направило голѣмо впечатление въ София. Недоволство отъ екзарха. Попъ Тодоръ заминалъ за Кюстендилъ.

Ваше Высокопрѣосвященство!

Пріехъ писмо-то Вы отъ 10ый текущаго и разбрахъ съдьржаніе-то му. Голѣмо впечатленіе даде писмо-то на берковчане на софіянцы, особенно на прѣдводители-тѣ на противна-та партія: едни умыслены, другы радвать са, като не знаѣжть, за какво са умыслены и за какво са радвать.

Вчера въ недѣля има пълно събраніе, въ кое са прочете писмо-то на Берковск. общ. и рѣши да тилеграфира въ Ц-градъ до екзар. И тжй още прѣзъ день-тъ са би тилеграфъ-тъ, които го съчини г-нъ Илія; смысль-тъ на него е тая: че берковчане са отричать отъ Соф. епар. сжщо спорѣдъ писмо-то тѣхно. Нъ отъ послѣ като дадохме Ваше-то писмо на Илія и като го прочете тайно, притури ся въ тилеграфъ-тъ още, че до нѣкой день сами тѣ ще Вы явжть, какво мыслжть и какво искать.

За промѣняваніе на община-та ни още тжй стои. Тжй сжщо спрѣхж са и призователны-тѣ билети да са не пращать по села-та, догдѣ не дойде одговорь отъ Цариградъ. Вчера на сжщо-то събраніе са испыта Иванъ учитель-тъ, който каза, че Андонъ Семерджія-та е говорилъ неприличны думи за екзархова-та брада и другы такыва. Това е много тов..фъ[1]), нъ нѣмамъ врѣме да Вы го опиша, дѣ е говорено и какъ станжло. Сами-тѣ противницы принудили Ивана да каже, кой този, кой е говорилъ това нѣщо, като си прѣдполагали, че г-нъ Трайковичъ говорилъ . . . .[2]).

Попъ Тодоръ са истрѣби за Кіостендилъ още на 2ый день отъ дохожданіе-то си. Днесь или утрѣ ще му са проводи ирадіе тамъ за пари или да гы брои, или да заповѣда въ София.

Дѣдо икономъ е, слава Богу, сега добрѣ, тжй сжщо и архымандритъ-тъ е добрѣ и сега му са поправи умъ-тъ у глава-та, откакъ му са извѣсти отъ екзар., че са е избралъ за епископъ въ Пазарджикъ, нъ се пакъ кършка на горѣ на долѣ, нъ не ще може да свьрши нищо, додѣ е дѣдо икономъ.

Друго като нѣма нѣщо по забелѣжително за сега да Вы пишж, молж Вы да ми простите за серсемлика ми, че бѣхъ забравилъ въ прѣдидущо-то си писмо да турнж дато, и това е единъ умъ.

Азъ си мыслж, че В. Пр. сте писали кадѣ трѣбва за Стоянова и са надѣыж или отъ Вашый трудъ, или отъ нашый тука рано или късно да са дигне отъ София такжмж иленъ.

Молж Вы, поздравете бае Спаса (макаръ и да са не познаваме), архыд. и Доганова.

Като Вы поздравж и Вы целунж св. десница, сьмъ Ваше покорно чадо

София, 1872 авг. 14ый.

К. М. Кешовъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. II. А. 77).

---

[1]) Не се чете.

[2]) Не се чете.

Това писмо е въ връзка съ постѫпкитѣ на нѣкои софийски граждани да бѫде върнатъ Доротей въ София. Илия е Илия х. Т. Цановъ, Стояновъ — Хр. Т. Стояновъ. (Повече подробности вж. въ архивата на Доротея въ Архивния отдѣлъ на Соф. Н. библиотека или Йорд. п. Георгиевъ, Материали по църковната борба. СБНУ, кн. XXIV, № 406—440).

32. Григорий[1]) до Доротея

Чакатъ отговоръ отъ София по въпроса за връщането на Доротея.

Българска ексархія.

Ваше Высокопреосвященство!

Жалъ ми е, че немамъ врѣмя на широко днесь да Вы пиша, че сьмъ ималъ желаніе. Бѫдете обаче спокойны. „Ески дость душманъ олмасъ" — тази истина повторявай често. Ще видимъ, що ще отговори Софія, па тогава ще ся порасправимъ. Поздравете всичкы и прощавай. 23 маія.

Вашъ Григорій

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. А. 56).

33. К. М. Кешовъ до Доротея въ Берковица

Намира, че Доротей е сбъркалъ, като се отказалъ отъ Софийската епархия. Въ София специална комисия разглежда дѣлото по Арабаконашкия обиръ.

Ваше Высокопрѣосвященство!

Има врѣме, какъ са канѫ да Вы пиша, нъ като залисанъ въ повечко работи, не намирахъ врѣме; сега ма принуди приключенно-то да Вы пишѫ, а тѫй сѫщо и порѫчка-та Вы чрезъ Георгія пощаджія-та.

Ахъ! Старче, твьрдѣ згрѣшихте съ тая Ваша оставка отъ Соф. митр. Вѣрвайте, че не само Ваши-тѣ привьрженицы наскьрбихте, нъ много села, кои произносехѫ съ голѣма жалость Ваше-то име, Доротея, като са научихѫ тая (за насъ) жална новина. Кадѣ останѫ Вашето постоянство? Да бѣхте потърпели още поне два-три месѣца и сичко щеше да са свьрши въ наша полза. Жално, жално за нашый градъ, и наистина жално, като ще са здобіе съ владыка, кой-то не ще може да одговара на длъжносты-тѣ си, нъ божія воля, що знаемъ ны!

Новости отъ Софія нѣма нити една, съ коя да ся похвали, сичкы лоши до една.

Вамъ е познато вече, мысля, тая новина (укорителна за бълг. народъ), коя стана прѣди два месѣца въ Орхан. окружіе; тѫй сѫщо Вы е познато и комисія-та, коя дойде отъ Ц-градъ, за да испыта тая работа; и тѫй сега слѣдвать да испытвать виноваты-тѣ.

Голѣма укора (спорѣдъ мене), голѣмо леке нанесохѫ на народъ-тъ ни тыя нехранимайковцы, а особенно въ това врѣме, кога-то Ц. пр. закачи да

---

[1]) Вѣроятно сетнешниятъ русенски митрополитъ.

употрѣблява и българе въ свои-тѣ си работи, тѫй сѫщо сега и при нова-та ны екзархія, коя още не са е уздравила, както трѣба.

Старче, молѫ Вы отъ сьрдце, помогнете на тоя младъ момъкъ, кои Вы са моли отъ толкозь далечно мѣсто, Загребъ.

Ако бы да благоволите съ нѣщо да му помогнете, то ще очеквамъ съ нетьрпѣніе Ваша-та помощь да ми проводите, коя незабавно ще му проводѫ, за да може и той сыромахъ-тъ да са улѣсни въ нужди-тѣ си.

Като Вы поздравѫ и Вы целувамъ св. Вы десница, сьмъ Ваше покорно чадо

София, 1872 дек. 18ый.

К. М. Кешовъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. А. 64)

34. Мелетий Софийски до Хр. П. Тъпчилещовъ

Отговаря на клеветитѣ. Употрѣбява всичкитѣ си сили за доброто на свойто паство. Не е разстроилъ училището. Изпѫдилъ Хр. Стояновъ. Спазва екзархийския уставъ.

Дѣдо Христо!

Вашето безъ дата добро старческо писмо получихъ онзи день. Нѣколко пѫти съ вниманіе и дълбока сьрдечна скърбь го прочитахъ. Смаях ся отъ неочакваното негово содержаніе. Смаях ся и казахъ: нещастный българскый народе, кой ще ти помогне вече отъ смьртнытѣ? Да, дѣдо, вѣроваите Бога, една дакика свободна не сьмъ за себе си допусналъ, а всичкото си врѣме, всичкытѣ си умствены и тѣлесны сили сьмъ посвятилъ на служеніе и благоустроеніе на духовното си паство. И душата ми ся радова, като виждамъ вече плодове на трудоветѣ си. Каменытѣ поне нѣка бѫдатъ свидѣтели на моитѣ самопожертвованія за доброто на паството си, ако не виждатъ и осѣщатъ оныя, които сѫ ме клѣветели на Васъ. Они или по добрѣ единъ отъ двама Ви пишѫтъ, че сьмъ разтроилъ училището? Азъ нѣма да Ви отговоря. Нѣка отговаря София и всичкытѣ малкы и голѣмы, че до нашето дохажданіе никогажь не е было това благоустроиство на училището и никогажь не сѫ ся прѣподавали тъй добрѣ и таквы прѣдмѣты, каквыто сега ся прѣподаватъ. Нѣка отговаря София и митрополитскытѣ тефтери, че допусналъ сьмъ отъ владычнината да ся платѫтъ училищны дългове и сега да ся поддьржа училището, а азъ да получѫ до сега едвамъ полвината, което ми слѣдова, и за това днесь въ джеба си нѣмамъ до 5 лиры при трѣбованіето на толкозь рвзноскы въ митрополіята. Друго нѣщо е, ако значи разстроеніе то на училището — изважданіе то отъ учителството Христа Стоянова, отъ като му ся свьрши контрактътъ, и вмѣсто 180 лиры да имамы по добры учители за 120 л. За другытѣ най главнытѣ причины за това лице пытайте гна Ат. Симова да Ви разкаже... Клѣветѫтъ ме, че сьмъ станалъ причина да ся разстрои градската община? Дѣдо! ный нѣмамы община, защото азъ обычамъ по устава да ся управлява, за това, щомъ доидохъ съставихъ съвѣтъ. Съвѣтътъ не е разстроенъ. Митрополитскытѣ протоколли за това свидѣтелствуватъ. Може бы на нѣкого да не угождамъ, когато постоянствувамъ да быва всичко по цьрковнытѣ правила, гражданскытѣ занокы и устава, а въ този случай нито моята, нито на другиго волята быва.

Има нѣщо непріятно, наистина, за единъ или двама, но азъ за това не съмъ кривъ, и причината на това зло е стара. Всичката ми кривица е, защото обычамъ да съединявамъ, а не да раздѣлявамъ. Както за това, така и за друго нѣщо, попитайте г-на А. Симова, прочетете му и това писмо. Недѣйте вѣрува, старче, каквото Ви пишатъ; много ми е жалъ за подписавшія онова писмо ...

Божіята благодать да бѫде на Васъ.

София [1874?] [Мелетий Софийски]

(Арх. на Хр. П. Тъпчилещовъ въ Ссф. Н. библиотека I. А. 304).

Мелетий (роденъ 1832 г. въ Струмица, починалъ 1891 г. въ Египетъ), билъ рѫкоположенъ за софийски митрополитъ на 15. X. 1872 г. Пристигналъ въ София въ началото на 1873 г.; билъ соф. владика до 1883 г. За недоразумения между него и гражданитѣ съобщава Д. Н. Коцевъ въ писмото си отъ 10. II. 1876 г. до д-ръ Ст. Чомаковъ (СбБАН, кн. XII, с. 286—287, № 232).

35. Изъ бележкитѣ на Коста Михаиловъ

Тѣ сѫ озаглавени „Белѣшки отъ Коста. Михаилов." и сѫ помѣстени въ подвързана тетрадка, 33·5×21 см., която се пази въ библиотеката на Софийското благотворително дружество „Ив. Н. Денкоглу". Тетрадката съдържа 96 стр., писано е на 87 стр. На с. 1 се намира следната обяснителна бележка:

„Събиранието и съставянието настоящіи ми трудецъ посвятявамъ на Софийското благотворит. дружество „Денкоолу" за честь и въспоминание на нашия съотечественникъ и и благодѣтель покойний Ив. Н. Денкоглу, който за обще наше просвѣщение съ свое иждивление въздигна и отвори училище за общенародна полза, въ което и азъ слѣдовахъ малко и съ добития ми отъ него талантъ можехъ и азъ да принесемъ що годѣ полза, като учителствувахъ 7 години, комуто памятьта да бѫдѣ за вѣченъ споменъ. Отъ съставителя Коста Михаиловъ. София 1904 год.".

Коста Михаиловъ е роденъ въ София презъ 1837 г. Баща му билъ терзия-абаджия. Коста свършва тогавашното софийско училище. Сѫщевременно учи при родителитѣ си терзийския занаятъ и пѣе въ черква. Презъ 1852 г. митрополитъ Паисий го подстригва и облича въ стихаръ, т. е. направя го анагностъ (четецъ). На следната година бащата умира и синътъ наследява занаята му. Въ 1856 г. той е вече „башкалия" — членъ на еснафа. Но когато на следната година дохажда за учитель С. Филаретовъ, Коста, заедно съ други занаятчии, оставя еснафа и отива да се учи при Филаретова. Подбужданъ отъ учителя си, той взима живо участие въ борбата срещу гръцкото духовенство, особено срещу гъркоманина Доротея. Следъ изгонване на последния, К. Михаиловъ става книжарь — влиза въ връзка съ Дим. Ангелиди и Хр. Г. Дановъ, като взима отъ тѣхъ на почекъ учебници, черковни и училищни пособия. Освенъ дюкяна въ София, той обикаля и изъ околнитѣ градове, като увещава българитѣ да се борятъ за са-

мостоятелна българска черква. К. Михаиловъ взима участие въ откриването на читалище въ София. Изоставилъ книжарството, той става учитель въ „исляхането“ — общенародно сиропиталище, отворено отъ турското правителство въ Бали-ефенди (Княжево). Въ сиропиталището е имало и ходжа-учитель на турчетата. Следъ освобождението Михаиловъ получава малка служба въ софийската община. Известно време се занимава отново съ терзийски занаятъ. На старини се покалугерява подъ името Данаилъ и прекарва остатъка отъ живота си въ Дивотинския манастиръ „Св. Троица“. Заради живата дейность, която развилъ срещу Доротея, като пращалъ писма до околнитѣ общини, проповѣдвалъ и поучавалъ, К. Михаиловъ билъ нареченъ „папата“.

Отъ неговитѣ бележки — твърде разнородни по характеръ и съдържащи нѣкои ценни ценни сведения за обществения животъ въ София презъ XIX в. — изваждаме ония мѣста, които се отнасятъ до борбата на софиянци срещу гръцкото духовенство и участието имъ въ черковния въпросъ.

Гръцкитѣ владици Мелетий, Паисий и Гедеонъ въ София[1])

Въ това време [следъ 1839 г.] гръчкия патриархъ праща за въ София митрополитъ кривия Мелети. Той отъ начало билъ тепли защитникъ на народа, испѫлнитель на християнските догмати; той направи отъ основа нова митрополия по изящна архитектура, докара и ископа много бистри и студени води, които орошаваха овощенската и цвѣтна градина съ фърчащите води въ фонтана, която по удобствата и красотата надминваше тогивашния конакъ. (Това глѣдайки, некои богаташи около митрополията направили нови, високи, бели съ широки и големи прозорци кѫщя). Той не оставялъ вече да потурчватъ моми, неустрашимъ ни отъ турци, нито отъ паши, основающ са на хати-шерифа и на правата на своя царски ферманъ, издаденъ и подписанъ отъ сами султанъ, съ една рѣчь, строгъ и твърдъ на волята си.

Той издѣйствувалъ и узаконилъ, щото пазара, който билъ въ недѣля, да бѫде въ вторникъ, а недѣлята да се празднува. „Шесть дней дѣлай, въ нихъ же съвършиши вся дѣла твоя, день же седми Господи Богу твоему освѣтиши его“. И дѣйствително, тая заповѣдь са приложи въ испѫлнение безъ исключение. Никой нема да отваря дюкяна, а като християнинъ ще отиде въ черква, въ която литургията не става вече нощямъ; като се върне у дома, ще донесе благословия и нафора.

— — — —

Нъ обстоятелства! Обстоятелства преходни, непостояни! Всичко подъ небето се изменява и нашия кривъ владика се преобразилъ, поведение изменилъ, нравитѣ почернилъ и други подобни. Това дало поводъ да го намразатъ и другите народности, даже и децата приписвили му обвинения, нъ той билъ станалъ по жестокъ, неукротимъ, фанатикъ и българохтонъ. Не зачиталъ вече гражданите за нищо, завиждалъ на училищния напрѣдъкъ и

[1]) Това заглавие е поставено отъ менъ. Останалитѣ сѫ на автора на бележкитѣ К. Михаиловъ.

взелъ да се распорежда по своеволиѐ и на пукъ на учитель Захарій [Круша] довелъ другъ длскалъ, Николаки, настоящи гръкъ, който, като взелъ управлението, изхвърлилъ българския язикъ изъ горните класове и замѣстилъ съ елинския. Съ учитель Захария грубо се отнасалъ, само да се принуди да си даде оставката. Мелети сеималъ за независимъ, въ необузданото си поведение напредва и напредва. Това глѣдайки, гражданитѣ излѣзли отъ търпѣние, съгласили се съ другите народности и съ турците, съставляватъ единъ общъ обвинителенъ магзаръ, очертаятъ всичките му вини, 5 души отъ по първите граждани сами го занисатъ въ Ц-градъ, за да се оплачатъ и вручатъ на самия султанъ, който да ги отърве отъ деспотизма на Мелетий!

Нъ, уви! По голѣмо злополучие работата се усложнила, защото Вселенски патриархъ и самия султанъ му били крѣпки защитници, като обвинявали софиянцитѣ, защо не щатъ добрия си пастиръ и даскалъ Николаки. Отворило са дѣло и съ много трудове и разноски едва следъ 2 год. могли да се избаватъ отъ пастира си, комуто гласъ не знаятъ.

Това се случило на 1849 год. Чадолюбивата майка Вселенска патриаршия, за да ни не остави безъ овчаръ, който да варди стадото отъ вълци, проводила другъ владика, снаженъ, веселъ, здравъ, беловласатъ, на име Паисий, отъ прочутия типъ „сребролюбецъ“. Той, като дошелъ, явява се прѣдъ своето паство кротъкъ, незлобивъ, съ двѣте ржцѣ благославя, т. е. съ майсторската си опитность да може по отблизо да попипа и узнае ячка ли му е кожицата за стриженѣ. Когато се настанилъ въ митрополията, не обърналъ внимание на прѣдшественника си Мелетий, който съ раскошностьта си надминувалъ великия садразамъ, съ конѣтѣ му, пайтонете, зоологическата градина, подраздѣлена за мечета, еленчета, заячета и всекакъвъ видъ домашни птици и гѫлѫбе, нито на големата му свита, състояща отъ епископъ, архимандритъ, протосингелъ, архидияконъ, диякони, анагности, чибукчи, кафеджи, гавази, парамани, терзибаши, кюрчибаши и прочее... той съ единъ архидияконъ, единъ конь и слуга (когато ходилъ по обиколка, земалъ по единъ бюлюкбашия съ сички сеймени и тешко на това село, гдѣ ще гостува); той повикалъ епархиотитѣ си, като ги благославялъ въ рѣчьта си, казвалъ: „На грѣшнитѣ спасение е да даватъ пари на владицитѣ, да праватъ милостиня и черкви, манастире да подобновляватъ“. По това преправилъ и оголемилъ житнитѣ хамбаре — по голѣми и отъ державнитѣ, па тръгналъ по обиколка изъ цѣлата си епархия Софиис. и Берковска по водосвяти и повикалъ при себе си всички подвѣдомственни агенти, градски и селски попове и калугере, които са били изобилни прѣзъ това време. Строго имъ заповѣдва и казва (по турски): „Требе да знаете, пари ми трѣбуватъ. Правото ми даждие удвоявамъ, именно: 1) филотимо, 2) енбатикионъ, 3) воитиконъ, 4) канонизмо, 5) херетонизмо, 6) афорезмо (което често се употребляваше като черковно наказание), 7) ендафиязмо, 8) мнимосино, 9) литурги, 10) сирандарионъ, 11) перусионъ, 12) вула, 13) стефанозма, 14) пандахуси, 15) енгения. Вие ще ходите свободно изъ цѣлата ми богоспасаема епархия отъ село въ село, отъ кѫща въ кѫща, колиба или воденица, като опишете вси живущи съ децата въ единъ поме-

никъ и въ други поменикъ усопшитѣ, умрѣлитѣ имъ, и ще имъ земете само по 1 грошъ на всеко име и то пари въ брой, защо, както глѣдамъ, имать още добри стари нанизе. Въ краенъ случай зимайте и жито, нъ оценено по 8 пари ока̀та, за да го продамъ по 12 пари, и нека знаятъ моите благочестиви, че ще се молимъ за грѣховете имъ и ще ги поменувамъ въ литургия. Поканвайте вси христолюбиви во Христѣ чада да дохождатъ при мене, нъ не съ празни рѫцѣ, а съ агѫнце, прасенце, масълце, ако ще би и медецъ, нъ всякой священникъ положително трѣбе да ми донесатъ по 100 яйца за Въскресение, отъ които ще пращамъ на конацитѣ". Това за селяните.

А на гражданитѣ казалъ, че всякой благочестивъ, набоженъ, може да го повика у дома си да му свети вода, а таксата е легка и за бедните, т. е. въ злато, отъ рубие до меджидие, и на диякона 4—5 гроша бели пари. Когато острига и оскуби до кожа стадото, взе да се опасява отъ хондрокефалите вулгари, своеволно оставя шопския градъ София и са преселва въ гръчкия Ефесо, като му се порадвали само 4 години, 1852.

— — — —

Въ конеца 1852 год. дойде другъ гръчки митрополитъ Гедеонъ, старецъ кротъкъ, незлобивъ и добръ; негови характеръ и животъ не е укоризненъ и въ никое списание не пише нигдѣ за негови лоши дѣла, нъ все пакъ въ неговите дни много разни сѫбития и обстоятелства се изменяваха.

(„Белѣшки", с. 76—77, 78—81, 82).

Вражда между гръкъ митрополитъ и българинъ учитель

Забелѣжителна е годината 1859-та съ разни и дивни периодически сѫбития по отношение начало за освобождение отъ гръчката черковна зависимость.

Настѫпваше 29-й юний, Петровденъ, годишния празникъ на терзиския еснафъ (крояч. друж.); провожда едного майстора съ коливо (жито) да покани владиката Гедеона да служи литургия, нъ да отхвърли патриаршеското име, а да спомене „Всякое българское священноначалие" и дякона Евгения да чети по славянски (не по гръчки).

Той (влад.) неволно се обѣщалъ, нъ повикалъ прѣдсѣдателя (егитъбаши) майсторъ Георгица Коцевичъ и го попиталъ: „Кой ви това научи?" Наивния Коцевичъ отговорилъ: „Учителя Филаретовъ".

Това произвѣло ненависть и голѣма свада между гръкъ владика и българинъ учитель, който билъ по любимъ отъ народа; докаченъ на честолюбие, независимъ отъ никого, освѣнь отъ Денколу, три деня не отваралъ училището, доклѣ най-послѣ повидимо ушъ се опростили.

Слѣдующата 1860 година около 20-то число м. юлий Къбрѫзли Мехмедъ Али паша съ султаново пѫлномощие излѣзе по обиколки прѣзъ Македония и България да види реформитѣ по хатти-хумаюна, да изучи беззаконията на гръчкитѣ владици, да излови и накаже злодѣйците притеснители на народа. Спрѣлъ са и въ гр. Пиротъ, дѣто гражданитѣ са оплакали съ магзаръ (прошение) противъ владиката Антимъ и протосингела му Костан-

дия, като изложили всичкитѣ имъ безобразия, раскошность, лакомство, блюдодѣяние, дѣворастлѣние, звѣрство, което надминавало върха на скотове.

Това като видѣлъ, Къбржзли свиква отъ околнитѣ градове безъ пристрастни за сжди турци и християни мирски и духовни, и наши Гедеонъ, да разглѣдатъ дѣлата и са ги указали виновни, обвинили и осждили. Слѣдователно ги конвоирали прѣзъ София за Ц-градъ съ желѣза уковани (букаги, прѣзъ мешината на конѣтѣ отъ зенгия на зенгия), на които бехме самовидци. Сущо е наказанъ и Рангелъ чорбажи Крайнали въ Нишъ, родомъ отъ Трънъ, който много злоутрѣбявалъ съ лихви и ошура и беглика.

Върнавши се, нашия соф. владика, ако непороченъ и добродушенъ старецъ, нъ като грѣкъ не може да претърпи и подчини на едно ново още неподтврено българс. священноначалие, доброволно са оттегли съ оставка; като повикалъ въ митрополията всички епархиоти, заплакалъ, опростилъ и тржгналъ за Ц-градъ, подъ предлогъ ушъ го назначили синодаленъ въ патриарш., и мнозина пржвенци го испратиха на конѣ до с. Гурубляни, мѣжду които бѣхъ и азъ. Поклоних са и го попитахъ: „Παν' ειεροτατε δεσποτα (преосвящ. владико), като сте проводили брата ми Хр. Михаилова степендиянтъ заедно съ общинаритѣ (както и отъ други градове) въ Цариградското патриаршеско богослови въ островъ Халки за бждящи български владици и има още 4 години да слѣдва, кой ще го поддържа? И чрѣзъ кого ще кореспондирамъ?“

Той ми показа: „Ето х. Мано и дяконъ ми Еротея, управляющи митрополията и протосингелъ[1])“. Той грекоманъ българинъ видѣ се възвишенъ отъ щеславие, измени си и характеръ, и поведение, отказа да ми препраща писма. Азъ же, докаченъ отъ това нѣгово изменение, нарочно вземемъ 7, 8 съученици, отиваме право въ овощарската градина (въ митроп.) да си набереме сами малко овощия. Той ни измжмри за таковато неприлично поведение, ние му възразихме: „Г-нъ Еротее, време е да очистишъ българската митрополия отъ укоризненното поведѣние на останалитѣ гръци во главѣ Андонъ Валасиевъ“.

Види се докаченъ отъ тая белѣшка, тайнимъ образомъ съобщава (чрѣзъ слугата си) на всички живущи по София, че ученицитѣ дошли въ митроп. да испждатъ гръците, а мене особено наклевети, чи сжмъ се отнасялъ съ грубость и просташки, а не като ученикъ.

Начало борбата съ гръцитѣ и революци за освобождени отъ патриарха

Събравшитѣ се търговци (повече авантюристи) гръци (за да не отягчаваме читателя, имената не описуваме) сполучиха благоприятни моментъ, написуватъ заявление съ бунтовническа цѣль, прѣдаватъ го на пашата, като

[1]) Белѣж. Послѣ общинарите ни лжгаха 4 год., отъ 6000 гроша не дадоха ни пара. Отказаха си и подписътъ отъ условителното, причината е М. К. Буботиновъ, който отъ завистъ и интриги не остави да го условать за свършившивий богословски учителъ, а въ Велесъ и Скопѣ учителствува много години.

му казватъ: „Да ви е извѣстно, Ваше Превъсходителство, както въ Гърция, Влахия, Сърбия и Критъ ученицитѣ са въздигали бунтове, тѫй и тукашнитѣ (учен.) въоружени съ сопи и ножове отишли да избиватъ гръцитѣ и митрополията да ограбатъ“ и пр. Нъ благоусмотрителния паша възимѣлъ го и за неимовѣрно и преувеличено, нъ сѐ трѣбало да мине прѣзъ сѫдебний каналъ; повикалъ учит. Филаретова за сведѣния и го попиталъ, ако това доношение е вѣрно. Нъ той отговорилъ и казалъ: „Това са измислени интриги. Моитѣ ученици нито иматъ ножови и сопи, нито са бунтуватъ, нъ народна тълпа, която негодува противъ квартирующитѣ въ митроп. гръци.“ Сѫщото това подтвърдили мезличъ-казитѣ Д. Трайковичъ, х. Иованчо и коджабаши Панчо Петринъ и пашата заповѣдалъ немедлѣнно да ги испѫдатъ отъ тамо.

Поразенитѣ гърци отъ това унижение отнесли се съ прѣувеличено обвинение и оплакуване чрѣзъ патриарха на централното тур. въ Ц-градъ правителство, отъ гдѣто проектирували способъ за улавянието и наказанието на учителя (както на братия Миладинови), който прѣдизвѣстенъ отъ нѣкои родолюбиви приятели, които алигорически му пишатъ: „Скоро да отиде прѣзъ граница да прибере стоката, че се развалила“. И тѫй поисква пашапортъ и пощански кола; не му даватъ; чрезъ консулата си каити руския пашапортъ. Трайковичъ му намѣри конь и Топалъ Сулейманъ за ясакчия (водитель), придруженъ отъ виенски търговецъ Захари х. Христовъ и богаташъ болѣнъ Манолаки Ташовъ (да се лѣкува въ Виена). Остави преждевременно училище, все мило-драго, семейство, отечество; неусетно се оправи къмъ сърбска граница за спасение въ Москва при въспитателя си Ив. Денколу. Нъ между кавалеристите изпращачи 7, 8 ученици и азъ до Бѣлицкитѣ ханове, с. Върбница, дѣто се обърна и каза: „Мили ми сродници, приятели и ученици! Чашата на търпѣнито са препѫлни, борбата съ гръцитѣ стигна до върха, бѫдѫщето неизвѣстно, кокошката взиматъ, пилцитѣ са распилѣватъ. Бѫдете трезни, будни и съгласни като апостолитѣ, защото тешки времена наставатъ; може да ви мъчатъ и съдатъ, нъ всичко съ спокойствие пренасяйте за искупление священната наша народность (виждъ вѣстникъ Отзивъ, 1898 г., брой 12, августь 13-й), като прощайте вси мили“. И горкия просълзенъ търгна кѫмъ сѣверъ въ неизвѣстность, а насъ остави съ горесть препѫлнени на сърдцето, като загубваме може бити вѣчно тая блага душа [1]).

Училището се възложи на Мих. Боботиновъ и Манолъ Лазаровъ, отъ Ловечъ призованъ.

---

[1]) Бѣлежка. Прочетохъ въ моитѣ ученически дневници едно въспоминание, случивше въ този день. Моитѣ съученици отъ завистъ или отъ рѣвность, че сѫмъ независимъ, свободолюбивъ и влиятеленъ, имали заговоръ съ измама да ме отклонатъ отъ пѫта, да ме побиятъ, нъ не имъ се удало, понеже ме придружаваше г-нъ Милошъ, търговецъ, сърбски емигрантинъ, чиито и коня ѣздехъ.

Приключения, случки, мѫкитѣ на софиянци и ученици въ затвора

Подиръ малко, сѫщата злочеста година, именно 1861—ва, около 10-й юний, чадолюбивата гръчка патриар., за да усмири и покори развълнуваното си словесно стадо отъ богоспасаемата Соф. епархия и за наказание на ученицитѣ, проводи жестокия мѫчитель (Неронъ) за владика Доротея, българогрекоманъ, родомъ отъ Коприщица, съ неограничена власть. И дѣйствително, той дойде съ голѣма сила и подкрепа на турската войска и полиция. Като сѫпи и влѣзна въ митроп., училищата затвори, страннитѣ ученици излови, съ белѣзици рѫцѣтѣ закова, по домовѣте пеши и вързани отпрати, други по миши дупки са и по тавана са прекрили. Гражданите немилостиво били и съ хиляди по турскитѣ широки дворове на горѣщината като овче стадо затвори, а посрѣдственика Исмаилъ ефенди ги увѣщава и казва: „А иöлъ, припознайте го, цѣлувайте му рѫка . . . .“ Нъ отъ всички единогласно викатъ: „Не щеме го, не щеме“. Най отличнитѣ арестуваха, по забѣлѣжителнитѣ, оковани съ желѣза по вратътъ и краката, въ тевници затвориха; чарши затворени, жени, дѣца, поплашени; съ една рѣчь тревога, критическо положение.

Слѣдъ нѣколко дена буйството поутихна, нъ все не искаха да го припознаятъ; множеството пуснаха, нъ първенцитѣ държеха за второ разпореждание. Нъ най благонадежнитѣ страха ради отцепиха се отъ народа, станаха партизани Доротеевисти (народа ги афороса); други избѣгаха ушъ по търговията си. Само долната класа — занаятчитѣ, блажени нищи духомъ, безъ руководители постоянствуваха, които на малко щеха да го припознаятъ, да му цѣлунатъ рѫката и да му предадатъ клю[че]вете отъ затворенитѣ черкви, които били скриени между благороднитѣ софиянки, и за минутка Доротей щелъ да въстържествува по бѣдата си. Обаче, благодарение на вдъхноватитѣ Филаретови ученици, като молния се спускатъ съ своите убѣдителни за постоянство убѣдителни между народа рѣчи, згрупируватъ го, руководатъ го и съставатъ частни групи изъ града (безъ знание на правителс.) да служатъ за общо извѣстие и улеснение. Една група при Ст. бакалинъ на Куру-чешма, друга при Дойчинъ бакалъ на Сунгуръ, при Д. бакалинъ на Капана и при Коце бакалинъ Баня-баши, който бѣше богатъ и влиятеленъ между вси селяни, отъ които можеше да събира подписи и печати за магзаръ, прошения до велики везиръ или до Ц-градс. бълг. община, който, като изждивилъ всичкия си капиталъ по народни работи, въ старостьта си прѣтърпѣва много мѫки, рани, болѣсти, оскудности, бѣзъ да има кой да уцѣни нѣговитѣ трудове. Особено група при интелигентния, състоятелнечъкъ развитъ момѫкъ, крупенъ механджия на Конски пазаръ Таки Петровъ Имаретчиски и са извѣстяваше по всички страни донесенитѣ съ сигурната немска поща новини, писма и вѣстници и знаехме, що се върши по другитѣ градове и въ Цариградъ.

Особено петима ученици въ затворъ

Прѣзъ сущи месецъ юний Т. Пешовъ, Д. Мановъ. Г. Андоновъ, Кър. х. Нешовъ и азъ писахме по едно поздравително и вървежа по владишкитѣ

происшествия на любезний ни приятель съученикъ Коце Григоровъ въ Пиротъ. Правителството ги уловило и на Доротея предало, изловиха ни и въ конака откараха. Особено моето писмо, което бѣше по точно и пространно, влад. го прочиташе на пашата дума по дума, превождаше, устремилъ распаленитѣ си очи, и чака послѣдната пресѫда за наказанието ми. Обърна са паша къмъ мене и ме попита: „А иöлъ, отъ коя си вѣра, народность и дѣ си са училъ и що си писалъ?“ Отговорих му: „Българинъ сѫмь, само въ тукашното училище учихъ, доклѣ имаше учитель, а сега, като нѣма учитель, отивамъ въ рурждией мектепъ, дано ми послужи за прехрана между другитѣ ми знания, и сѫмъ писалъ всички по София случки“. Докаченъ владиката и гнѣвно му казва: „Паша ефенди! Него затвори, а дома му бастиши (обезкирай) и да видишъ въ тая сербесъ глава още какви тайни неща ще се откриятъ“. И тѫй ме истеглиха двама заптии и ме затвориха въ най грозния зандънъ при турцитѣ канли-катли, т. е. кървници, разбойници въ желѣза уковани, превъсходни диви зверове, ужасна мизерия и смрадъ отъ нечистота, въздухъ нечистъ и влаженъ. Ахъ, любезни читателю, не ща те отѣгчавамъ съ обширно описание това трептяще неволно и невинно въ зандана, непоносимо въ младините ми положение. Уви! и паднахъ, нъ ангелъ-утѣшитель като че дойде и ми каза: „Не бой се. Напомни си Св. писание, за св. апостоли, колко мѫки, гонения и тевници претеглиха за распространение християнството“. Тѫй и азъ нека прѣтърпа до конца за свята народность. Когато ся посъвзѣхъ, поглѣдувамъ горѣ една малка прозорка и долѣ до мене отъ забравенитѣ затворници Киро шапкаръ и Георги Златна тенджера и са поутѣшихъ.

Нъ прѣзъ нощьта друга по несносна неволя. Въ темнината появиха се и ме посѣтиха голѣмитѣ пѫлхове и едри насѣкоми; не ме оставятъ ни минута да заспимъ и смукатъ ли ми, смукатъ немилостиво кръвьта. Само една блага надежда ме храни, т. е. ще дойде време да се оценатъ тия мой мѫки и страдания, нъ сѫмъ горчиво излѫганъ.

Кѫщата ми била обезкирана по законенъ редъ, двама заптии, единъ мюзуринъ отъ мухакимето, единъ чиновникъ и единъ коджабашия. Нъ прозорливата ми и опитна по тая часть майка всичко скутала, а оставила на масата само тедратки, преводъ отъ Телемаха на френски и други отъ гръчки и маловажни нѣколко писма, които увили на пакетъ и отнесли за прѣгледъ на Абдула ефенди, който поразбираше отъ българско писмо. А анонимното писмо проводила съ едноокия Тодоръ бостанджията кѫсно въ тѫмнина да го предаде въ митрополията по адресъ до Доротея и да се не улови, което извършилъ и подалъ на сеизина му. И съдържание: „ако, владико святи, не се покаешъ и мѫчишъ сънародницитѣ, знай и вѣрувай, че и на тоя свѣтъ и на будущия те чака казнь, гласъ народенъ, гнѣвъ Божи“

Подиръ 2 дена бѣхъ отведенъ въ чаушката стая при другаретѣ си на прѣдварителенъ затворъ до конеца на 28-й юний и лежахме 16, 17 дена. Най послѣ нашето освобождение стана по едно ненадѣйно съвпадение, ето какъ. Ненадѣйно изгърмѣха нѣколко топовни гърмежи около конака, стѫклата отъ прозорцитѣ са почупиха и ние арестантитѣ са поплашихме, доклѣ са нау-

чихме, че султанъ Меджидъ умрѣлъ и на прѣстола се воцарилъ султанъ Азисъ. Турската поща съ хазна се обрали, разбойницитѣ не могли да се уловатъ. Отъ Ц-градъ билъ дошелъ висши паша да изслѣдва дирите, съглѣдалъ ни съ бинокла изъ стаята и попиталъ: „Какви са тия млади арестанти?“ Отговорилъ нашия паша: „Тия са ученици по черковни работи“. Тогава се разгнѣвилъ и го сконфузилъ и казалъ: „Ученици отъ училищата изловихте, а грабителитѣ на царската хазна не можете да уловите!“ По тая причина или по царево помилвование насъ освободиха и народа по улицитѣ радостно ни пригрѫщаше и слушаше разказа на нашитѣ страдания и чудесното избавление.

Азъ, осмеленъ и одерзостенъ като апостолъ Павелъ отъ узите и веригитѣ, почнахъ по черквитѣ общенародно да поучавамъ и проповѣдвамъ, че съ обща братска любовь и съгласие непремѣнно единъ день ще испѫлни надеждата ни за избавление отъ гръцитѣ и чуждитѣ за насъ владици, затова ме наименуваха неустрашимъ п а п а.

Избавление отъ Доротея

Дни и времена се минуватъ. Нашему Доротею дотегналъ осамотения неволно затворнически седмомесеченъ животъ. Разгнѣвенъ и въ яростьта си точно 61 година, 6-й декември, св. Никола, съ измама повиква п. Тоше въ митрополията, ушъ да опее единъ умрѣлъ мъртвецъ. Боялъ се отъ народа да му цѣлува рѫката, прѣди да си тури епитрахила като на владика; моментално му остригва брадата и съ фесъ на глава го испѫдилъ на улицата за незачитание архиерески му санъ. Въ слѣдствие на това народа, като чулъ сигнала на дървеното клепало (звонъ не бѣше позволено), стекълъ са и се стекълъ въ митрополията за отмѫщение за сторената обидна постъпка, нъ полицията и войната немедлѣнно пристигнали и му дали възможность да побѣгне прѣзъ малкитѣ врата и се скрива въ конака. А тълпата, биена и пребиена съ баионетитѣ, била распрѫсната. „Крайната нужда измислува мѫдрость“. Тѫй и нашитѣ софиянци намислили една мѫдрость и я испѫлнили. Два дена наредъ единогласно не отварали дюкянитѣ, а ключовитѣ съ чували на пашата отнесли и покорно го молили или да ги избави отъ тоя звѣръ фанариотинъ, или като на покорна рая да имъ покаже мѣсто за изселуванѣ, дѣто да работатъ, да прехранватъ семействата си и да плащатъ царева данъ. Слѣдователно, пашата обърналъ сериозно внимание на молбата имъ, окончилъ тая трагеди-комедия съ конвоирането владиката още тая вечеръ за Ц-градъ. Нъ имъ строго запретилъ занапрѣдъ руски въспитанници за учители, а скандалиозната митрополия обърналъ на турско войскова болница, понеже средоточието на войската съ петима паши било въ София неколко години наредъ. И мятежа конечно утихналъ, настало миръ, тишина и черковно безначалие.

Нахлуване разни расколници и пропагандисти

Въ такива бурни изменявания безъ рѫководители всичко растроено и утихнало. Учителството, свещенството не отговаратъ на значението си; съ една рѣчъ стадо безъ пастиръ, безначалие. Асли такова едно благоприятно

и удобно време сполучиха расколници и отъ вси страни тукъ наводниха хайти, хаймани, потурняци, диаконе, монаси (хаджи Генадиевци, Пахомиевци), разни еретици, догматици и всекакъвъ видъ и сорти римски езуити и унияти, които възмутиха умовете на хората съ тѣхнитѣ проповѣди и увѣщания: спасението е да отстѫпатъ православието и да притекатъ въ лоното подъ святаго римскаго папа, намѣстника апостола Петровъ.

Най послѣ пристигна отъ далечна Америка протестански миссионеръ, воплотенъ пропагандистъ г-нъ Морсъ, който одерзостенъ даже и въ черквата проповѣдваше и казваше: „Оставете всяко предание, суевѣрие и заблюждение. Отхвърлете кандилата, иконопоклонението, лѫжливите събористи-свещеници и пр... Придите ко мнѣ вси обременени и азъ упокою ви само съ евангелисто". Азъ же, като епитропъ на черквата, изгонихъ го, като му казахъ: „Тако глаголетъ Иисусъ Христосъ на своитѣ ученици, кога ги проводи да проповѣдватъ: Гдѣто ви не приематъ, отѫрсете и прахътъ отъ обущата и бѣгайте. Друго: Който съблазнява брата своего, воденичень камикъ на вратътъ и да се хвърли въ морето".

Послѣ миссията си вършеше дѣятелно по други начинъ, като неуморно поучаваше и проповѣдваше по съборе, по дюкяне и по кѫщя, всекого убѣждаваше и подаряваше разни книги, брошури на народа противудогматически, отъ които нѣкои малодушни (нищи духомъ) заразиха се и падна въ сумнѣние и заблюждение, даже неколко семейства. Обаче, благодарени пакъ на талантливитѣ Филаретови възпитаници отъ Денковото училище, влиятелни и познати между гражданитѣ, частно и общенародно поучавали и проповѣдвали чрѣзъ евангелието и словесата на Иисуса Христа, който казва: „Мнози бо приидуть андихристи, лѫжехристи во имѧ мое, ибо прелѫстѧтъ вами, не вѣрите имъ, дерзайте и не прелѫщайте се".

Отъ това вси тия надошли тукъ новоучители — неканени гости, като не можеха да намѣратъ добра почва за расадникъ на своите догми, изчезнаха „ѧко димъ и ѧко воскъ таетъ". Освѣнъ протестантитѣ намѣриха въ Самоковъ заблюдени овчици, въ които посѣяли семето на своето учение, което хванало дълбоки корени въ сърдцата имъ; тѫй сущо и иезуитите основаха унията въ Кукушъ, която слѣдватъ и до днесъ.

(„Белѣшки", с. 13—25).

III.
УЧИЛИЩА И УЧИЛИЩНИ ДЕЙЦИ

По-опредѣлени сведения за училищното дѣло въ София имаме едва отъ срѣдата на XIX в. Обаче училища е имало още въ началото на вѣка. Нѣкои данни ни отвеждатъ дори къмъ по-ранна епоха. Тъй, единъ отъ свещеницитѣ на черквата Св. Спасъ презъ 1751, 1754 и 1758 г. редовно се назовава Илия (Илчо, Илийчо) Даскаловъ или даскаловъ синъ (вж. отдѣла „Софийски кондики", с. 9). Въ кондиката на митрополитската черква Св. Недѣля (пакъ тамъ, № 3, с. 18—23) за годинитѣ 1825, 1826, 1827, 1828, 1830, 1832, 1833, 1834, 1835 е отбелязвана редовно месечната заплата на учителя („даскало"), а сѫщо тъй понѣкога и сума, дадена за „школата". Кой е билъ тоя учитель — не знаемъ. По-точни сведения имаме едва отъ 1831 г. нататъкъ. Въ книгата си „Княжество България", ч. I, Пловдивъ 1896 г., с. 182, Г. Димитровъ отбелязва: „Около 1831 г. е съградено общо училище, а за учитель, по препоржката на софиянеца х. Никита, билъ повиканъ ученикътъ му Стоименъ Рилчанинъ, който преподавалъ букваръ, св. история, катихизисъ, география въ преводъ и църковно пѣние. Той учителствувалъ до 1838 г." Споредъ друго съобщение, даскалъ Стоименъ още въ 1828 г. открилъ училище въ собствената си кѫща. Училъ децата на гръцки езикъ иималъ дори до 15 ученика (Юбилеенъ сборникъ по случай десетгодишнината отъ основаването на Соф. благотворително образователно д-во „Ив. Н. Денкоглу". София 1907, с. 61). Училището на Стоименъ Рилчанина и неговитѣ предходници е било келийно. Нова насока на учебното дѣло въ София дава Захарий Икономовъ Круша, повиканъ за учитель въ 1839 г.

а. Захарий Икономовъ Круша

Захарий Круша е единъ отъ първитѣ учители по взаимноучителната метода въ България. Роденъ е на 11. II. 1810 г. въ Самоковъ отъ баща попъ Христо Никовъ Круша, самоковецъ, и майка Мария Манчева, софиянка (вж. автобиографичното писмо, сѫщия отдѣлъ, № 4; у Христо Семерджиевъ, Самоковъ и околностьта му, с. 190—191, и Н. Начовъ въ сп. Училищенъ прегледъ, г. XI, 1906, кн. 8, с. 786—795, датата на рождението е погрѣшна). Отначало Круша се училъ „при частны разны просты учители близо до 12-тѫ годинѫ возраста ми на церковно чтеніе, като помагахъ на баща си въ священническы-тѣ му занятія, учехъ ся на псалтикѫ и пѣехъ въ цер-

квы-тѣ на всякъ день и зарань и вечерь“ (автоб. писмо). Следъ това три години и половина изучава абаджийския занаятъ. Въ 1826 г. дохажда за учитель въ Самоковъ Неофитъ Рилски и Захарий е единъ отъ първитѣ му ученици. Изучава при него три години гръцки и славянски, бидейки сѫщевременно подучитель на малкитѣ ученици. За тоя периодъ отъ живота му се споменува въ едно отъ писмата на Фотиновата сестра Аполинария презъ 1828 г.: „Могу жалиме за кніга та, учимъ гречески ѡктоико пети гласъ; Захария Икономовъ стана мукаетъ, та праща Чавдаровото, та ме учи, една мі даді матима — кога легнатъ сестри да спатъ, азъ тогая чета, че нѣмамъ кудретъ“ (Ив. Д. Шишмановъ, Константинъ Г. Фотиновъ, неговиятъ животъ и неговата дейность. СбНУ, кн. XI, с. 603). Въ 1829 г., поради смъртьта на баща си, Захарий е принуденъ да остави училището и подучителството и става за 4 години дюкянджия — „до кога то сир. испоядохме съ брата ми осталы-тѣ отъ баща ни пары“ (автоб. писмо).

Въ 1833 г. пловдивскиятъ чорбаджия Вълко Чалъковъ, по препоржка на отца Неофита, както отбелязва В. Е. Априловъ (Денница ново-болгарскаго образованія. Одесса 1841, с. 51) поканва Захария за учитель въ Копривщица. Тамъ Круша престоява две години съ заплата 2300 гр. Следъ това поискалъ увеличение, но не му дали, та се връща въ Самоковъ. Следъ осемь месеци чорбаджи Вълко отново го повиква и презъ януарий 1836 г. го праща въ Габрово, за да изучи при отца Неофита алилодидактичната метода. Тамъ Захарий остава до срѣдата на юлий с. г. Презъ септемврий 1836 г. е отново учитель въ Копривщица. По пѫтя се отбива и въ Карлово, кѫдето се срѣща съ Райно Поповичъ (ср. писмата му до Неофита, СбНУ, кн. IV, с. 629—630, 633). Сега за първи пѫть въ Копривщица Захарий въвежда новата взаимноучителна метода. Й. Груевъ пише: „Презъ есеньта (1836 г.) въ село дойде новъ учитель Захари Икономовъ Круша. Той въ една стая въ общото училище, дето даскалуваше и учеше х. Геро Добревъ по наустница, почна да учи по новата взаимна метода“ (Моитѣ спомени. Притурка къмъ сп. Училищенъ прегледъ, г. XI, 1906, с. 2). За работата си Захарий съобщава на о. Неофита въ писмо отъ 16. IX. 1836: „школата ни още не е покрыена, а нїе се блѫскаме съ 20—30 дѣца на едно отдѣлено мѣсто и полека-полека приготвуваме потребная. Ако е возможно, испроводете ми и 1 таблицедержатель за юрнекъ, защото майссторете не можатъ да разумѣятъ“ (СбНУ, кн. IV, с. 633). Новата училищна сграда била свършена и при освещаването ѝ Круша произнесълъ слово, въ което загатва и за новата взаимоучителна метода: „Сичкитѣ художества (занаяти) на тоя свѣтъ иматъ си леснотата, защото са измыслили человѣцытѣ съ леснота да ги работятъ, да се не мѫчатъ. И да учи нѣкой книги, и то е едно художество оумно, което се не работи съ рѫцете, но съ оумѫтъ, и защото е то най-честно и най-потребно всякому человѣку, требува ли само оно да се учи съ мученіе; не требва ли то да се учи съ най-голема леснота?“ (Хр. Семерджиевъ, цит. съчинение, с. 190). Презъ 1838 г. въ Копривщица дохажда да учителствува Н. Рилски. Стичатъ се много ученици отъ Панагюрище, Карлово, Самоковъ и др. градове, за да усвоятъ новата метода. На 2. IX с. г. той дава на Круша твърде

похвално свидетелство за учителска правоспособность, кждето между другото казва: „Носящемѕ оу себе настоящее свидѣтелное и оувѣрителное писанїе словеснѣйшему кѵр: Захарїи Икономовичѕ Самоковлю дается ѡ мене нижеподписаннагѡ оучителя егѡ за увѣрение, че Круша е училъ потрѣбнитѣ науки по славянобългарски и сръбски езикъ и напослѣдокъ изнѕри еще цѣла и половина година при мене, за да ся ѡбѕчи совершеннѡ и во взаимноѕчителната метода“ . . . . „Тогѡ ради, ако бы нѣгдѣ пожелали да го иматъ за оучителя, да бѕдѕтъ оувѣрени ѡ мене, защо е доволенъ за това званїе и возможенъ да строи добрѣ едно взаимноѕчително оучилище“ (приложение къмъ Училищенъ прегледъ, г. XI, 1906, кн. I). По тоя начинъ Круша получува потвърдженията на единъ отъ най-авторитетнитѣ учени по онова време и се прославя изъ България като добъръ учитель.

Презъ 1838 г. единъ самоковецъ обещава да препоржча Круша за учитель въ София. Напуска Копривщица, обаче софийскитѣ първенци и владиката Мелетий не го уславятъ, защото още не билъ изтекълъ договорътъ на Стойменъ Рилчанина. Круша прекарва зимата въ Самоковъ безъ работа. На следната година дохажда пешоходецъ нарочно отъ Велесъ да го кани за учитель. Софиянци научаватъ това и го повикватъ въ София съ заплата 3,000 гр., жилище въ митрополията и храна отъ владиката. За това назначение Априловъ разказва: „Митрополитъ города Софіи, Мелетій, одушевленъ будучи къ благотворенію и просвѣщенію своей паствы, яко истиный архипастырь и ученикъ апостольскый, не желалъ ограничиться ношеніемъ одного священническаго сана, и слыть инноплеменникомъ, а потому, употребивъ часть доходовъ своихъ на пользу паствы, пригласилъ сказаннаго г. Захарія Крушу учредить народно-болгарское училище взаимнаго обученія въ городѣ Софіи, гдѣ все христіанское населеніе состоитъ изъ однихъ болгаръ. До сооруженія необходимаго училищнаго зданія, которое-бы соразмѣрно было съ народонаселеніемъ города, добрый архипастирь завелъ оное въ зданіи, которое уже имѣлось, но гдѣ помещается не болѣе 80 учениковъ. Въ семъ-то зданіи г. Захарій Круша открылъ училище 2-го мая 1839 года. Училище это, какъ извѣщаетъ меня, отъ 16-го марта 1840 года, самъ г. Захаріи Круша, содержится изъ доходовъ Его Высокопреосвященства митрополита Мелетія, въ надеждѣ, что его паства, узнавъ плоды богоугоднаго учрежденія, не преминетъ соединиться общими силами для учрежденія такого учебнаго заведенія, которое прилично бывшей столицѣ болгарскаго царства“ (Денница, с. 51—52). Поставятъ въ старото училище седалища и писалища, прозорци, постилатъ съ тухли и Круша започва обучението. Тамъ преподава осемь години. „Започнахме дѣло-то си да извьршваме точно, съ голѣмы трудове, като имъ бѣхъ и псалтъ, и писарь, и преводчикъ отъ греч. на българ. и обратно, и като учехъ по голѣмы-тѣ ученицы на псалтикѫ, отъ кои-то едни станахѫ учители, търговци, занаятчіи, терджумане консулскы, консули, владыци и попове“ (автоб. писмо).

Захари Круша е първиятъ учитель, който поставя учебното дѣло въ София на по-здрави основи. Той въвежда взаимноучителната метода. Отецъ Данаилъ (Коста Михаиловъ) си спомня, че Круша преподавалъ: пространна

география съ глобусъ и карти, славянска граматика, елинска граматика и етимологиченъ разборъ, аритметика, краснописъ, черковно пѣние и черковенъ редъ (Н. Начовъ, цит. статия, Училищенъ прегледъ, г. XI, 1906, кн. 8, с. 791). Какъ се е водило самото обучение, личи отъ писменитѣ изяснения на Круша (вж. настоящия отдѣлъ, № 5). Владиката Мелетий отива въ Цариградъ въ 1841 г. и отъ тамъ се връща като гонитель на българщината. Почва да прѣчи на Захария и повиква гърка Николаки отъ Пловдивъ за учитель по гръцки езикъ. Презъ 1845 г. посещава София В. И. Григоровичъ. Неговитѣ впечатления отъ „даскала“ (вѣроятно З. Круша) сѫ недобри — учительтъ се боелъ отъ руския ученъ. Училището имало две отдѣления: нисше и висше. Въ нисшето се преподавало български езикъ, а въ висшето тоя езикъ срѣщалъ спънки (Ив. Д. Шишмановъ, Студии изъ областьта на българското възраждание. СбБАН, кн. VI, 1916, с. 67 и 174—175). Спънкитѣ, вѣроятно, сѫ произхождали отъ страна на Николаки и Мелетия, а недовѣрчивостьта и скритостьта на З. Круша трѣбва да се обяснятъ съ тия неприязнени отношения. Сѫщата година, 1845, Мелетий изгонва Захария отъ училището. Захарий отива въ Самоковъ, кѫдето престоява цѣла година[1]). Презъ това време софиянци изпѫждатъ Мелетия и Николаки и на 26. X. 1847 г. повикватъ отново Круша. Презъ май 1848 г. дохажда новъ гръцки владика Паисий. Въ негово време се изгражда, съ помощьта на Денкоглу и цѣлото софийско гражданство, новото каменно училище (вж. въ отдѣла „Софийски кондики“ № 13 — Кондика на Взаимноучителното училище отъ 1849 г., кѫдето сѫ посочени подробно разходитѣ и приходитѣ на училището).

Презъ 1852—1854 г. Круша учителствува въ Самоковъ, въ подготвителното училище. Сѫщевременно е писарь въ канцеларията на Христо х. Гюровъ. Взима живо участие въ борбата срещу гръцкия владика Матей, пише писма до правителството и патриаршията. Презъ 1855—57 г. е учитель въ Одринъ, въ Чорбаджи Найденовото българско училище. Тукъ влиза въ връзки съ руския вицеконсулъ Н. Д. Ступинъ, голѣмъ приятель на българитѣ, и получава руски паспортъ, поради който по-късно има неприятности съ турцитѣ. Отъ Одринъ кореспондира съ нѣкои българи въ Москва, напр. К. Геровъ, който му иска географски сведения за Одринско (вж. Изъ архивата на Н. Геровъ. Книга II, № 1597, 1598). — Следната учебна година (1857—1858) учителствува за трети пѫть въ Копривщица, а презъ 1858—59 г. — въ Панагюрище. Следнитѣ две години Круша е свободенъ. Живѣе въ Самоковъ. Започва продължително дѣло за чешма съ попъ Димитъръ п. Янакиевъ и сина му Никола, което му струва доста неприятности и разноски и найсетне го принуждава да напустне Самоковъ и се пресели въ София (вж. подробности въ писмата му до Н. Геровъ, Изъ архивата на Н. Геровъ. Книга I, № 1599, 1601, 1606). Въ родния си градъ Круша отново се проявява като противникъ на гръцкото духовенство, участвува въ борбата срещу владиката Дели-Матей, дори бива изпѫденъ отъ самоковския меджлисъ, понеже не зачиталъ турскитѣ традиции и наредби (вж. Хр. Семерджиевъ, цит. съ-

[1]) Споредъ Хр. Семерджиевъ (Самоковъ и околностьта му, с. 190—191) Круша презъ 1845—46 г. прекаралъ въ Вратца, отначало като търговецъ, после като учитель.

чинение, с. 190—191). Публикуванитѣ въ настоящия отдѣлъ писма отъ Пловдивъ (№ 1—3) потвърждаватъ противогръцката дейность на Круша Н. Начовъ пише, че презъ 1860—1861 г. Круша билъ учитель въ Самоковъ и делегатъ въ Цариградъ по черковния въпросъ. И дветѣ съобщения сѫ малко вѣроятни. Въ всѣки случай, вѣрно е, че презъ февруарий—мартъ 1860 г. той се е намиралъ въ Пловдивъ съ нѣкаква мисия, свързана съ черковния въпросъ, и отъ тамъ насърдчава борбата на самоковци срещу Дели-Матея. Сѫщата година, на 8. VI, той пише на Н. Геровъ вече отъ Самоковъ за вървежа на борбата (Изъ архивата на Н. Геровъ. Книга I, № 1603). Но че е ходилъ въ Цариградъ — нѣма никакви посочвания.

Презъ априлъ 1861 г. Круша се преселва въ София. Презъ юний с. г. дохажда владиката Доротей, неговъ ученикъ отъ Копривщица. И Круша участвува въ акцията срещу владиката, поради което бива търсенъ да бѫде арестуванъ. Но по-късно отива при Доротея и му цѣлува ржка. Гражданитѣ били готови да го накажатъ за тая постѫпка — „щехѫ да ме возмездять съ дьрвенъ Господь, ако да не бехъ поискалъ прочкѫ и обѣщалъ да не идѫ веке при Нѣгово Пр.“ (автоб. писмо). Новиятъ губернаторъ Ахмедъ Расимъ претърсилъ кѫщата на Круша, взелъ „пълнѫ бохчѫ съ ръкописе“, между между които и една революционна пѣсень „България ся оплакува на Россіѣѫ и Сербіѣѫ за освобожденіе“. По-късно губернаторътъ сочилъ нея и други ржкописи на С. Филаретовъ, казвайки: „Я виждь, каквы пѣсни ся донасять тува. Това е све отъ васъ, учены-тѣ“ (автоб. писмо). — Следнитѣ две години Д. Трайковъ назначава Круша за учитель въ Девическото училище, на мѣстото на Рахила Баракъ. Презъ 1865—1866 г. е общински писарь. Споредъ Хр. Семерджиевъ (цит. съчинение, с. 191) Круша учителствува въ София отъ 1862 до 1868 г. — Презъ 1869—1871 г. е учитель въ Радомиръ, кѫдето урежда училището и общината. Следъ това се прибира окончателно въ София. Круша е вече старъ, настѫпватъ дни на оскѫдица. Презъ 1871 г. той пише на Н. Геровъ: „Азъ ся оставихъ отъ учителско-то званіе по причинѫ на старость-тѫ ми, която мя стигнѫ башь у скапіѣѫ-тѫ съ 6 момичета не оженены, но по Бога послѣ надѣемся на благотворителны-ты ми пріятели да мя снабдятъ съ пензіѣѫ, ако не съ повече“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Книга I, № 1611, с. 981). Между другото, боледува и синътъ му. Презъ 1874 г. пише: „Община-та ни мя снабди съ 25 л. т., като мя натоварихѫ да дѣтонастойвамь на малки-тѣ момичета въ Дѣвическо-то училище. Но азъ и на това бѣхъ благодаренъ и слугувахъ усердно. По настоящемъ же, както ся види, и това нѣма да мя огрѣе“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Книга I, № 1613, с. 983).

Зах. Круша дочака освобождението на България. Почина на 18. XI. 1881 г. Той е типиченъ представитель на взаимноучителенъ учитель. Отличавалъ се е съ будно национално съзнание, горещъ темпераментъ. Като мнозина отъ нашитѣ просвѣтни дейци преди освобождението, и Круша е обичалъ литературнитѣ занимания. Преди всичко,ималъ е доста богата библиотека. Неговото име често се срѣща въ списъцитѣ на спомощницитѣ. Интереситѣ му къмъ книгата се явяватъ твърде рано. Още на 10. VI. 1839 г. той пише

отъ София на Н. Рилски въ Копривщица: „Молимъ, ако имате намѣреніе и способъ да писувате за Одесса, да назначите за единъ словаръ церковный и за мене. За оныя книги, що ви назначихъ въ преждното ми писмо, молимъ дано ми го изпратите единъ часъ поскоро, защото ми са весма потребны“ (СбНУ, кн. VIII, с. 420—421). На 7. VI. 1839 г. Н. Рилски пише на Р. Поповичъ: „Киръ Захарій Икономовичъ п. Х. Крушa, самоковліа, мой ученикъ, приноси въ мое писмо, което вчера получихъ отъ Софіѫ, смиренните си поклоненія, да му испратите 10 христоиѳіи съ църковното толкованіе и Рихарда“ (Димитриевъ, Писма по народното пробужданье. Псп. кн. 34, 1890, с. 501). Крушa взима участие въ разпращането на Венелиновото послание къмъ българскитѣ дейци — да събиратъ историко-литературни паметници и фолклорни материали. На 3. VIII. 1838 г. пише отъ Копривщица до Р. Поповичъ въ Карлово: „молимъ же васъ да ме простите за забавленіето на изложенієто на Юрія Венелина, защото са забави въ Рилскиіатъ манастиръ, и то ми возбрани доселѣ да совершимъ долженствое ми къ вамъ послуженіе; нынѣ же получивше оное, немедленно испращаме го заедно съ неговото ржкописно и, като го прочетете, да го испратите по-скоро, защото ще да го пратиме и по други мѣста“ ... „Изложението господина Венелина и колкото любопитни работи се намиратъ въ него, прилѣжно да ги изслѣдувате и по-скоро да чалащисовате да се изнамѣрятъ, сирѣчъ като стари пѣсни, царственицы и други рукописни книги, написани на кожева хартия, съ нѣкоя и друга стара легенда болгарска, колкото да има со що да се отсрамиме предъ онія родолюбци“ (М. Д. Балабановъ, Отзивъ въ България по Венелиновитѣ писма. СбНУ, кн. II, с. 304—305). — Презъ 1854 г. Крушa напечатва „Календарь сочиненъ ѿ знаменитагѡ астронома Казаміа за лѣто 1854. Превеленъ съ гречаскагѡ ıазика на славеноболгарскїи ѿ Г. Захарїи Іконом овича Крꙋша и напечатасѧ ѿ Нїколаа Карастоѧновича въ собственной егѡ тꙵпографїи. 1854“, с. 1+47. Книжката съдържа: „Прорече нїѧ Астрологічески (звѣздословни)“; „Всеобщїй прегледъ на 1854-та година“; три „предвозвѣщенїя“; „Пасхалїа“ и месецитѣ по редъ.

Н. Начовъ (цит. статия) съобщава, че въ библиотеката на Крушa, между многото български, гръцки, сръбски, френски, нѣмски и латински книги и речници, се намирали и следнитѣ ржкописи: 1. Тълкование на пасхалната ржка; 2. Писмовникъ; 3. Аритметика; 4. Катихизисъ; 5. Езопови басни 6. Житие Есопа Фригийскаго — паралелно на български и гръцки, съ речникъ на собственитѣ и по-важни нарицателни имена. Къмъ него е прибавена и статията: Изяснение на алилодактическата метода; 7. Нѣколко гръцки псалтикии; 8. Християнско поучение, изложено въ въпроси и отговори. Тукъ е прибавенъ и единъ гръцко-български разговорникъ; 9. Наржчна книжка за взаимноучителнитѣ училища; 10. Пѣсни („Пѣсни различни отъ майка ми казани“), влѣзли въ сборника на A. Dozon, Chansons populaires bulgares, Paris 1875, p. XLV. За тия пѣсни говори още А. П. Стоиловъ (Ржкописната фолклорна сбирка на Найдена Геровъ. Сборникъ въ честь и въ паметь на Луи Леже 1843—1923. София 1925, с. 174). Въ ржкописната сбирка на Герова, пазена отъ сестреника му Т. Панчевъ, се намиратъ 17 народни пѣсни, записани отъ

Зах. Круша, на самоковски говоръ. Освенъ това въ сбирката има и 288 пословици, събрани отъ Круша — „Пословици, употрѣбляваеми въ Болгаріи отъ жители Софійски[х] и Самоковски[х]“. Подиръ тѣхъ следва описание на 15 обичаи и праздници отъ Софийско — „Обычаи, които се държатъ отъ софійскитѣ жители и нѣкои достопримѣчателни назначенія“. Тия факти подчертаватъ интереса на Круша къмъ народния битъ и творчество. Вѣренъ на времето си, и той е билъ завладѣнъ отъ вълната на фолклорния романтизъмъ.

Въ Софийската Народна библиотека се пази ржкописна гръцко-българска граматика на Зах. Круша отъ 1828 г., л. 177, гол. 8°. На л. 20[б] стои следното четиристишие:

„Сїя вамъ, ѡ любезнїи дѣти, азъ въ даръ приношѕ.
Въ кратцѣ собравъ ѿ разныхъ грамматїкъ, а васъ всѣхъ прошѕ,
іако да въ сихъ оумъ вашъ еще изъ дѣтства направите.
Ибо сами неѕдѡбная оудобъ исправите“.

Подиръ него следва бележката:

„Да се знае, какво азъ, Захарїя попъ Хрісто Крѕшевичъ, исписахъ сїя тетради во время царя тѕрскагѡ сѕлтана Махмѕта, ѿ созданія мира 7336, а ѿ Рождества Хрістова 1828. М[с]ца іаннѕарїй, 16 день. Аминъ“ (Б. Цоневъ, Описъ на ржкописитѣ и старопечатнитѣ книги на Народната библиотека въ София. Томъ I, 1910, с. 421—422, № 384).

1. Зах. Круша до Христо х. Гюровъ

Моли да му се изплатятъ 107 гр., изразходвани въ канцеларията на Христо х. Гюровъ.

Господару Христаки! Здравствѕйте!

Днесь прїимамъ честь да Ви іавимъ съ писмо за писарство то ми, що оу канцеларія та самь заслѕжилъ. И ето:

5	гро[ш] ѿ	лански те Смирикареви записе
2	„	за 2 краснописанїя на бая ви.
25	„	„ Шапчіолїя евреина
2·20	„	Смирикаревско то послѣдно.
12·20	„	Кv[р] Іованчо[в] Ненкоглу сиквестро то му.
25	„	„ Ѳеодѡрино[в] Дѕпничан. протеста 2.
25	„	„ Костовъ, цынцарина „ 2.
107	словомъ сто и седемь гроша.	

Тія прочее грошеве, молимъ Вы теплѣ, да ги земете ѿ канцеларія та и да ми ги пратите съ това момче, което Ви приноси молебно то ми, за да си видимъ харашликъ презъ тія дни, и ще Ви бѕдемъ за всегда Вашъ признателенъ слуга

Захарїа Икономо[в] Крѕша

20 декемврїа 1854.
Въ Самоковъ

Содрѕжено то ми писмо испратете молимъ по атресу.

Истый.

(Арх. отд. на Соф. Н. библиотека, п. 136).

2. Зах. Круша до братя х. Гюрови

Пловдивскитѣ първенци насърдчаватъ борбата на самоковци срещу гръцкото духовенство. Потрѣбно ли е да се изпратятъ представители отъ Самоковъ. Ако има хора отъ Самоковъ, Дупница и Кюстендилъ да търсятъ пари отъ Гюмушъ Герданъ, да се отнесатъ до Пловдивъ.

Пловдивъ, 29 февруар. 1860.

Господа братія и Захаріе х̃. Гюрови! Въ Самоковъ.

Вопрошяющъ за прѣдрагоцѣнно-то ми Ваше вседомовно здравіе, явимъ Ви на късо, какъ тувашни-тѣ чорбаджіи и добро-хотѣтели наши казвать да ся дьржиме добрѣ въ да не кабулиме отъ тукъ нататакъ нито Матея, нито векылина му Паісія, нити другого нѣкого, както що бѣхме писали въ маазаре-тѣ, но да постоянствуваме съ секаковъ начинъ за г-на Авксентія така, что-то, ако дойде Матеевъ векылинъ, да го изгониме съ каменіе. Това нѣчто на честно-то ни правителство не е противно, та да ся не страхуваме и омекнеме за Матеевъ векылинъ да кабулиме.

За представители да ся пратятъ отъ Самоковъ не требувало. Зачто-то господа братія Тапчилещови сѫ добри, за да издѣйствувать всесовершенно-то паденіе Дели Матеево и постановленіето на тая епархыѭ г-нъ Авксентіево, довлѣетъ само да постоянствувать всичкы-тѣ епархіоте и проч.

Ако имать наши-тѣ съотечественницы да тражять пары отъ Гюмушь Гердана за вълнѫ-тѫ, коѭ-то прѣди нѣколко годины събираха човѣцы-тѣ му като бегликъ, да направятъ мазбатѫ и да ся проводи тува, за да си земать назадъ пары-тѣ, що сѫ зели неправедно човѣцы-тѣ Гюмушь Герданови.

Такожде да отпишете и до Дупница и до Кюстендилъ за таѭ работѫ, ако имать сирѣчь и отъ тамо да тражятъ, хичь да ся не маѭть, но веднага съ мазбатѫ да ся отнесѫть до тува, за да ся прибержѫть сыротинскы-тѣ пары. Зачтото е сега время-то. Отъ всичкы-тѣ околни страны сѫ ся отнеле съ мазбаты и си тражятъ паричкы-тѣ отъ Гюмушь Гердана. За после ако изостане, нема нищо да ся ползува сиротыѭ-та. Не може ничто да земе отъ него.

Драгопоздравлямъ Вы братскы и оставамь въ надеждѫ да ся видимь скоро и бърже.

Вашь усердній слуга
Захарія Ек. Крушя

Лойта тува има днесь до $9^1/_2$ грошя.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 124).

3. Зах. Круша до Зах. х. Гюровъ

Д. Трайковъ е въ Пловдивъ въ връзка съ дѣлото на Гюмушъ Герданъ. Благопожелания за Великдень.

Пловдивъ, 26 марта 1860.

Родолюбивѣйшій господине Захаріе х̃. Гюровъ! Въ Самоко[в].

Отъ 22 сего мѣсяца почитаемое ми Ваше писмо съ радостію получи[х] и, благовѣстив ся отъ него за многолѣтно-то Ви вседомовно добро здравіе, возродовах ся отъ души и сердца. Радвам ся за народны-тѣ Ви чювства, кои-то имате за избавленіе-то на народа си; и не туку азъ, къ и вси наши

тувашни българе, а наипаче г-нъ Димитъръ Трайковъ, кои-то Вы братскы сладкоцѣлува, и е дошелъ тува за работа-та, что-то дира^{т} отъ Гюмушь Гердана, коя-то щѫть завръшять софіянци, но трѣбва да потрьсать и отъ другы-тѣ каазы, кои-то има^{т} съ него курузліи работы, та да си прибератъ паричкы-тѣ. Сега е время-то, ако го нема тува, че помага и честно-то правителство и правдины-тѣ имъ.

Желающъ Ви съ здраве да ся поклоните спасителны^{м} страстямъ Христовымъ и да празднувате весело и торжественно тридневное изъ гроба свѣтлое Воскресеніе Христово, останвамь въ надеждѫ, зачто щете ми съобщавате и отъ сенова самоковскы новины, за като гы проповѣдвамь между единоплены-тѣ ни тува, да ся радваме за народно-то ни на-предваніе.

Приносящъ Ви и отъ чорбаджи Салча и отъ брата му г-на Стоянчя и отъ коконѫ Елисаветь и сына и г-на Николякы искренны поздраве, оставамь за всегда Вашъ усердній слуга

Захарія Економовъ Крушя

Г-ну Христу А. Ср. максусъ приносѫ братскый поздравъ. Токожде и отъ духовника Герасима и отъ метовска-та баба.

Истый

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 136).

4. Автобиографично писмо на Зах. Круша до проф. М. Дриновъ

Круша описва подробно живота си и моли за помощь.

До Нѣгово Высокоблагородіе Софійскыя вицегубернаторъ господинъ Марина Ст. Дринова покорно прошеніе

Ваше Высокоблагородіе!

Я долуподписанный Вашь покорный слуга пріимамь дерзость да ся представѫ чрезъ настоящее ми покорно прошеніе предъ Ваше Высокоблагородіе, като опишѫ на кратко біографіѫ-тѫ си и Ви сѫ помолѭ теплѣйше, за да бы благоволили да ми спомогнете нѣкакъ съ могущественно-то Ваше у Нѣгово Превосходителство содѣйствіе, что-то да бы получилъ малко нѣчто облегченіе предстателствомъ Вашымъ поне сега на старость, защо-то сьмь много бѣденъ и оскуденъ по настоящемъ.

Въ 1810, февруа^{р} 11го, роденъ въ Самоковъ и крощенъ въ сущій мѣсяцъ; воспитанъ же отъ благочестивы-тѣ си родители священника и иконома па Христа Никова Круша и Маріѭ Манчева, отца убо самоковца, матере же софіянкы, и ся училъ при частны разны просты учители близо до 12-тѫ годинѫ возраста ми на церковно чтеніе, като помагахъ на баща си въ священническы-тѣ му занятія, учехъ ся на псалтикѫ и пѣехъ въ церквы-тѣ на всякъ день и зарань и вечерь. Потомъ ся учихъ и на абаджискы заная^{т} около $3^{1}/_{2}$ год.

Въ 1826, октомвр. со старяніе-то и приглашені-ето на самок. тогива первограждане дойде отъ Рылскый монастырь учитель отецъ Неофутъ, при кого-

то цѣли три годинъ ся учихъ на гречески и славенски, като грамматикы и проч., и му быдохъ тождевременно и подучитель на малкытѣ ученици и на церковно чтеніе и пѣніе.

Въ 1829, іунія 10, като имаше войнѫ благословенна Россія съ Турціѭ, убіенъ быде сам. владыка Игнатій отъ единъ турчинъ; а баща ми на другый день ся престави и ся погребохѫ на 12. Но я, като остахъ безъ баща, оставих ся отъ училище-то и подучителство-то, та быдох около 4 год. дукянджія до кога-то сир. испоядохме съ брата ми осталы-тѣ отъ баща ни пары.

Въ 1833, април., по приглашенію изъ Пловдивъ чорбаджи Вулкову станѫхъ учитель въ отечество-то му Копривщицѫ цѣли двѣ год. и, понеже ми ся не увеличи заплата-та (2300 гро^{ш}.), отидохъ си у дома. И като ся минахѫ около 8 м^{ц}ци, повыка ме пакъ въ начало-то на 1836 январ. и мя прати въ Габрово при учителя отца Неофута за изучаваніе на взаимноучителнѫ-тѫ методѫ, за да ся воведе и въ Копривщицѫ. И като ся согради ново училище въ слѣдующѫ-тѫ год., повыка ся тамо за учитель и Нѣгово Высокопреподобіе за по точно преподаваніе на методѫ-тѫ, гдѣ-то ся стекохѫ отъ околны-тѣ страны много возрастны ученици да сѫ изучать и воведѫть въ отечества-та си, като въ Панагюрище, Карлово, Самоковъ и проч.

Въ 1838 дойде ни на гостє единъ сродникъ отъ Самоковъ, кой-то ми ся обѣща да мя препоручи въ Софіѭ за учитель, споредъ кое-то легкоумно ся оставихъ отъ Копривщицѫ и оставихъ учителя си самъ; а я като дойдохъ тува за условіе, первограждане-тѣ и владыка Мелетій, будучи имахѫ условіе съ предшественника ми Стоимена за до 3-го април. грядущаго года, не мя условихѫ. И така цѣлѫ-тѫ зимѫ у Самоковъ безъ работѫ. Но коги-то ся научихѫ софіянцы, че пѣшеходецъ нарочно изъ Велесъ дошелъ, за да мя види, тогава мя повыкахѫ и условихѫ.

Въ 1839, априлъ 3, съсъ заплатѫ три хыл. гро^{ш}. (№ 3000), квартиръ у митрополіѭ-тѫ, а храняѫ отъ владикѫ-тѫ. И като натуряхме въ това суще просто училище сѣдалища и писалища и го поправихме съ прозорци и постыланіе тувлы, започнахме дѣло-то си да извьршваме точно съ голѣмы трудове, като имъ бѣхъ и псалтъ, и писарь, и преводчикъ отъ греч. на българ. и обратно, и като учехъ по̀ голѣмы-тѣ ученицы на псалтикѫ, отъ кои-то едни станахѫ учители, търговци, занаятчіи, терджумане консулскы, консули, владыци и попове. Въ това осмолѣтно разстояніе отвори ся преписка изъ Одессѫ съ пок. В. Априлова и изъ Москвѫ съ пок. дедо Н. Денгоглу, кой-то нарочно человѣка прати до владыка Мелетія съ петст. гро^{ш}. (№ 500), за да служи литургіѭ на пок. му родители, кой-то, ако и да бѣше родомъ грекъ, желаеше просвѣщеніе-то на народа ни и посѣщаваше ны всякъ день, а не като тоя Мелетій — въ годинѫ-тѫ 2—3 пѫты най много. И отъ ка е дошелъ, училище-то рачешкы пойде, и све като седе богословци запопи[1]). Грьцкій Мелетій, като иде въ Ц/гра^{д} и ся завърна надыханъ отъ караказана, хвана всичко българско да гони, что-то най послѣ и мене

[1]) Тая бележка се отнася до софийския митрополитъ Мелетий, изпратенъ отъ екзархията въ 1872 г.

изгони безвременно и безъ да ми плати, и отъ училище-то, и отъ града; азъ же, вся презрѣвъ, преселих ся у Самоковъ въ бащиныя си домъ при брата си и преживѣхъ цѣлѫ годинѫ тамо, до когато мя сир. чорбаджіи-тѣ повыкахѫ назадъ, като бѣхѫ изгнѫли совсѣмъ отъ тува Мелетія.

И така въ 1847, октомв. 26, започнахъ дѣло-то си, като бывахъ тождевременно и писарь, като на киръ Ташо-те (по 2-3 писма му писва[x] въ седмицѫтѫ греч.) безъ никакво вознагражденіе, освѣнь кирінѫ на кѫщѫ-тѫ си що що ми не зима петь год. На владыкѫ-тѫ слова да преведѫ на българ. и да ги проповѣдамь отъ неговѫ странѫ въ церквы-тѣ и писма за въ Ц/гра[д]. Отвори ся и въ Брезникъ училище, гдѣ-то ся изпрати г-нъ Георгій С. Иотевъ, терджуменинъ въ Яссы на Русско-императорско-то консулство, а сега г-нъ Манолъ Лазаровъ учителствова, и двамата бывшіи ми ученици.

Въ 1848, мая м[с]ца, дойде другъ грькъ владыка, Паісій, бывшій предшественникъ Мелетіевъ тува, во време-то на кого-то ся согради долный катъ на мужеско-то училище предстояніемъ моимъ, гдѣ-то испослѣ я изедохъ два плесканика отъ епитропа ми пок. х̃. Анка; а чорбаджіи-тѣ, като го глобихѫ хыл. осмст. тридес. единъ гро[ш] и рупъ (№ 1831¹/₄), извадихѫ го отъ епитропство-то, безъ никаквѫ за мене другѫ ползѫ, и опредѣлихѫ вмѣсто него епитропъ г-на х̃. Мана Стоянова.

Въ 1851, септемв., по повелѣнію на Высокѫ-тѫ портѫ дозволи ся на народа да си собере харача отъ шест. деветдес. седмь хыл. и 500 гр. (№ 697500). И като немаше другъ кой, наредихѫ мене да го соберѫ. Но защо-то ми се не даде ланскы харачискы тефтеръ отъ турци-тѣ, принудих ся да препишѫ отъ нофудѫ цѣлѫ-тѫ нахыѭ софійскѫ, та споредъ него да ся разпореджть харач-те така, что-то да не загинѫть 50—60000 гро[ш]. Споредъ пятогодишн. подаденъ харачискы тефтеръ, както що сочать два-та тефтере и третій малъкъ, написанъ по греч. заради владыкѫ-тѫ. Но за вознагражденіе на тыя мои великы трудове изваждать мя безвременно отъ учителство-то и безъ заплатѫ-тѫ ми годишнѫ, както що показва контрактъ-тъ имъ. И така, като сѫ скитахъ цѣлѫ год. безъ работѫ, прейдохъ въ Сам. да учителствувамь по захтеванію на чорбаджіи-тѣ, гдѣ-то пребыхъ отъ 1852, апр. 23, до 1854.

Въ 1854, октомвр. 26, согласих ся за седемь хыл. и двеста гро[ш]. (№ 7200), съ двама помощника, а сѫ ми дали само 3050 гро[ш]. Остатока же и до день днешенъ ми давать. Така и тувашни-тѣ чорб., на които бехъ оставилъ темесюкъ отъ хыл. и сто петд. (№ 1150) гро[ш] да приберѫть отъ пок. Сотира Малиновъ и наслѣдници-тѣ му стойность-тѫ, и до днесь ми гы давать и темесюка ми не сѫ ми дали.

Въ 1855, октовріи 26, согласих се за двадес. хыл. (№ 20000) трегод. заплатѫ за Чорб. Найденово-то въ Едрене българско училище, гдѣ-то бехъ и церковный пѣвчій по словенскы въ Божогробск. и Демирдешк. церквы и получилъ бехъ отъ консулск. намѣстникъ въ Русско императорско-то консулство г-на Ступина пашапортъ, по причинѫ на кого-то и до освобожденіе-то ни отъ бл. руссы много тщеты и голѣмы неправды претерпѣ[x] и отъ самоковскы-тѣ турци и българе, и отъ тувашни-тѣ граждане.

Въ 1857, септемвр., като ся научихме въ Самоковъ, че е дошелъ пок. дедо Денкоглу заедно съ пок. Сав. Филаретова, дойдохме я, сынъ ми и пок. Станиславъ Д. Доспейскій, за да ся видиме и опознаеме съ ни[х]. Като пресѣдехме нѣколко дни и трьгна за Руссіѭ, придружихме го до Вратцѫ и отъ тамъ го испратихме за въ Видинъ. На връщаніе-то ми оставихъ сына си да ся учи, а я отидохъ въ Едрене да си приберѫ партушинѫ-тѫ и заплатѫ-тѫ за двѣ год. Пакъ отъ тамо ся упрямихъ за Копривщ., гдѣто и фамиліѭ-тѫ ми отъ Вратцѫ испратихѫ, и учителствувахъ третій пѫть цѣлѫ годинѫ за 7250 гроша.

Въ 1858, октовр. 26, въ Панагюрище съсъ заплатѫ седмь хыл. и петст. (№ 7500) гроша и отъ тогава до 1861 стояхъ празденъ, че ся давосвахъ съ пок. попъ Димитрій попъ Янакіева и съ сына му Николая у Нишъ за чешмѫ, коя-то быде причина, та изгуби[х] почти всичко-то си имѣніе съ стараніе-то на самок. чорбаджіи (на кои-то сьмь най много заслужилъ въ пребываніе-то ми тамо, наипаче въ 1854/5 лѣто, кога-то ги владыка Дели Матѳеи гонеше, за кои-то сьмь писвалъ и деньѫ и нощьѫ до централно-то въ Ц/гра[д] правителство и патрикинѫ-тѫ), что-то ся принудихъ да прибѣгнѫ тува да живѣѭ пакъ. И така, както що оставихъ аладжаци-тѣ си неприбраны, така сѫщо и бащино-то си и зостало у брата ми имущество, кое-то слѣдъ двѣ год. по дохажданіе-то ми по наущенію нихну препродава се бащиното ми иманіе на Иванча Мишева и завождать брата ми да каже на правителство-то, че освѣнь на мене що сѫ дрехы-тѣ, каланъ кусуро съмъ продалъ на тоя човекъ и сьмь си зелъ пары-тѣ до парѫ. Такыва услугы ми ся воздавать отъ мои-тѣ съотечественници. Въ таѭ сущѫ-тѫ годинѫ изново ся започна гоненіе-то на грьцкія владыка Дели Матѳея, кой-то заедно съ граждане и епархіоте стараеше ся да заточи чорбаджіи-тѣ, но не сполучи, и отиде вмѣсто нихъ той на заточеніе въ Чяушь монастирь въ Солунъ, отъ гдѣ-то бѣше избѣгнѫлъ.

Въ 1861, април., като ся преселихъ съ домочадіе-то си, сполете мя и тука бѣда-та: защо-то презъ іуніи, като дохождаше покойный Доротей отъ патриканскѫ странѫ за софійскый митрополитъ и го не пріемахѫ граждане-те, правителство-то затвори 15—16 души и потражи и мене съ десетина заптіета съ наименованіе на даскале-те даскалъ Самоковецъ да мя затвори или да мя изгони отъ тува. Но и я съ г-нъ Ватко-тс ся скрыхме у комшии-те, та ся избавихме. Послѣ, като дойде, повыка ме да ся повидиме, че бехъ и него училъ въ Коп., както и г-на Н. Герова. И я отидохъ и му цѣлунахъ рукѫ-тѫ; но граждане-те щехѫ да мя возмездять съ дьрвенъ Господь, ако да не бехъ поискалъ прочкѫ и обещалъ да не идѫ веке при Нѣгэво Пр. Наскоро ся промѣни Хасанъ Тахсенъ паша и на негово мѣсто дойде Ахмедъ Расимъ паша, при кого-то толко много бехъ оклеветенъ отъ самоковцитѣ, что-то дерзнѫ да мя бастише ненадѣйно кѫщѫ-тѫ и да ми растражи по книгы-тѣ, въ кои-то найде пѣснь такавѫ печатанѫ: Българія ся оплакува на Россіѭ и Сербіѭ за освобожденіе. И като зе пѫлнѫ бохчѫ съ рукописе и гы запрати въ конака, нищо друго не направи, освѣнь що останѫхѫ рукописе-тѣ ми тамо и до днесь, и ся изгубихѫ, и що сѫ посочи на пок. Филаретова, когато ся завьрна отъ Россіѭ и отиваше за въ Ц/гра[д], като му

беше реклъ: „Я виждь, каквы пѣсни ся доносять тува. Това е све отъ Васъ, учены-тѣ, и нищо повече“. Най послѣ, като обричи пок. Доротей на попъ сакеларія брадѫ тѫ (на 6-й декемвр.), защо-то му не цаливалъ рукѫ, изнася отъ тува содѣйствіемъ народнымъ и пашовымъ, кой-то ся много мѫчи да пишеме до патриканѫ-тѫ да ни прати другъ владыкѫ, но ные съ постоянство-то си, че сѫ не препознаваме, отказахме му. И така не може да ни улови въ прымкы-тѣ си.

Въ 1862, септемвр., г-нъ Д. Трайковъ мя согласява за учитель на дѣвическо-то училище, управлявано отъ него тогава, като ми обричаше заплатѫ по 200 гро^{ш}. м^{ц}а, а я му искахъ по 600. На противъ же обѣщавахъ му ся да стоѭ 2—3 м^{ц}и безъ заплатѫ, само да ся постарае да си намѣри до тогава учителкѫ или другъ учитель. Но онъ мя задьржа цѣли двѣ год. и около четиры хыл. и петстот. (№ 4500 гро^{ш}) има що ми е далъ у две год. За чудо ми е, какъ на другы-тѣ и на странны-тѣ съ пълны шъпы жълтици давать, а намъ съсъ сына ми — колко-то да не умреме отъ глады. За пр. да кажѫ: на г-да Разсолкова и Владигерова по 120 т. т. на год., а мене по 20. И като си дадохъ оставкѫ-тѫ отъ учил., х̑. Мано ми заповѣдва да не тражѫ веке пары отъ г-на Трайк., като каѧва: „Много ти далъ, малко ти далъ, некѫ ти бѫде за душѫ-тѫ“. И така не сьмь дерзнѫлъ и до день денешень да му поискамь веке пары.

Въ 1865, августа, поставихѫ ны общинаре съ г-на Наума Иотова, като ни обѣщахѫ заплатѫ нему убо четьр. хыл., а мене двѣ хыл. и шестот. окы жито, отъ които само хыл. гро^{ш} сьмь зелъ. И отъ тогава и до днесь не сѫ ми точно исплащали на къквѫ-то общѫ и частнѫ службѫ да сѫ мя поставяли, ако и да сьмь ся жаловалъ многажды. Но не искать и да мя знаѭть, камо ли да ми помогнѫть?

Въ 1869 едвамъ даде дозволеніе радомирци-тѣ г-нъ Д. Трайковъ да мя пріимѫть за учитель въ градеца си, гдѣ-то нарѣдихъ посилѣ и учил. имъ, и общинѫ-тѫ имъ и преживѣ^{х} двѣ год. монашескы. И като ся прибрахъ тува при фамиліѭ-тѫ си, колчемъ сѫ мя турали на работѫ — све съ малко заплатѫ и съ товареніе даждія неправедны, като позволять на махалеліи-тѣ (башь-чешменци) да мя силувать така, что-то въ осмь год. ми сѫ зели осмст. грош. беделатъ, като мя теглеше биржи Мирко съ заптіе и мя затваряше. И другы много гоненія и тщеты отъ сродници и сосѣди и тува и у Самоковъ, что-то отъ 50000 гро^{ш} имотенъ що бехъ, стигнѫхъ въ нуждѫ у старость да живѣѭ съ милостыни и помощи, ако мя огрѣе. На противъ же, ако сир. не сполучѫ да си приберѫ точно аладжаци-тѣ си съ посредство-то Ваше, или ако ся не спомогнѫ нѣкакъ отъ нѣкоѭ благотворителнѫ странѫ, то много мѫчно и трудно ще преживѣѭ живота си.

Тува въ наше-то отечество бѣше обикновеніе, а наипаче въ Софіѭ и Самоковъ, като ся разсьрдать изъ между себе чорбаджіи-тѣ по нѣкои свои каприціи, изгонявать учители-тѣ безвременно и безъ благословнѫ причинѫ. И ся мыслеше, че, като дойде бълга^{р}. владыка, това зло ще ся искорени. Но увы! съ дохажданіето на владыка Мелетія све рачешки пойде. Разстрои ся управленіе-то на церквы-тѣ и на училища-та, цаняват ся учители и рас-

цанявать, довождат ся изъ вънъ учители съ огромнѫ заплатѫ, а нема ни 30% тѣ, а намъ по малко и ваканціа да немамь, но и тогава да ся занимавамь съ пѣяніе на голѣмы-тѣ ученици бесплатежно. Университантинъ учитель за нѣмск. языкъ, безъ да знае старо-българскы, три год. учи дѣца-та, а плодъ 0%тѣ. Но они бѣхѫ любимци на владикѫ-тѫ и музавире, та имъ ся плащаше огромно, а намъ ни по едно отъ неговы-тѣ издадены богословія нема. Мене казва, че сьмь билъ владычк. гонитель. Разрѣшава ми да лжесвидѣтелствувамь, запира мя да не стоѭ у олтара, че не давало законъ, а екклисіархъ-тъ Никола, дважды жененъ и младъ, влиза и слугува у олтара като ангелъ. Нѣговы-тѣ езуитскы злоупотрѣбленія можете по́ добрѣ да научите отъ вънкѫ; а отъ протокола за платы-тѣ учител., както преди дохожданіе-то му, така и сега, та престанвамъ.

Тыя всичкы-тѣ, като гы прегледате съ вниманіемъ и снисхожденіемъ, молѭ да благоволите да гы оцѣните прилично, като ся погрыжите да ся възнаградѫ поне на старость, за като преминѫ старость-тѫ си на Вашь животъ по́ охолно заедно съ челядь-тѫ си, да бѫдѫ за всегда (аще и недостойнѣ)

Вашего Высокоблагордія присный къ Богу молитвенникъ и благодарнѣйшій

Захарія Икономовъ Круша
старый учитель

1878, април. 12, въ Софіѭ.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 141).

5. Изъ архивата на Зах. Круша

Това е писмено изложение на взаимноучителния методъ. Въ всичко Круша следва буквално учителя си Неофита Рилски, който още въ Габрово изработилъ правилникъ на взаимноучителното училище (вж. Л. Ив. Доросиевъ, Учебното дѣло въ Копривщица преди освобождението ни. Юбилеенъ сборникъ по миналото на Копривщица. София 1926, с. 290—311). Изложението взимаме отъ книгата на Хр. Семерджиевъ, Самоковъ и околностьта му, с. 145—148.

Какъ да се открие взаимно училище.

Изъ начало учительо ще да пріиме нѣколко ученицы, сирѣчь 10 или 12, които ще да прѣдизбере, ако е възможно, между дѣца понимателни (разумѣвателни). А сичкитѣ тия ще да ги собере на купъ въ песочното писалище и ще да прави самъ дѣлата показувательови и ще да ги научи перво обыкновеныте образы въ тоя класъ и въ второто му отдѣленіе. Послѣ ще да ги опрѣдѣлява да заобикалятъ около у-щето, като кога иска да състави класове на четенієто, и ще да ги оправя пакъ въ первыатъ класъ и, като положи една таблица, ще да ги доведе при нея, за да остави единъ ликъ, гдѣто ще да ги учи трите образе на четенієто.

Потомъ ще да введе ученицыте си въ а класъ на артметиката, гдѣто ще да е той самъ показуватель, послѣ ще да иде да ги обучи и въ аритм., която быва въ ликовете.

Учительо ще да проведе тия ученицы взаимнопреемно презъ другитѣ 7 класове на писанието, на четенієто и на аритм., и ще да опрѣдѣлява пре-

успѣванието си споретъ искуството и прокопсіата на своите си ученицы. Ще да пріеме попеченіе да опредѣли въ слѣдующитѣ прѣдаванія нѣкои ученицы да правятъ отъ должностите на показувателите и толкователите, а тогава той самъ ще да бѫде главный показуватель. Слѣдъ малко врѣме ще избере едного главнаго показувателя отъ най-ученыте ученицы.

По една или двѣ седмицы ще да пріеме още дванадесеть ученицы, а первите, които бѣха като показувателі, ще да ги оправятъ подъ настоятелството учительово. Други нови ученицы ще да се введатъ по нихъ. Тоя е образа, съ който може нѣкой да почне устроеніето на едно взаимноучително училище безъ много трудъ и безъ смущеніе. А не ще да благоуспѣе, ако начене обаче сосъ големо число учениковъ.

Изяснение на аллилодидактическата метода, която содержава всичкото, щото быва отъ началото до край ученіето.

Ученицы-те, като дойдатъ въ опредѣленныя часъ на утрото, *(а)* [1]) нареждатъ се по чину вонъ отъ столовете, гдѣто быва преданіето ожидавающе оучителевото пришествіе. Общио же оукраситель *(б)* на сичките ще има въ благочиніе. Като дойде учитель, украсителите *(в)* на писанієто ще станатъ прави, ожидавающе да ги прѣгледа учитель, кой е чистъ или нечистъ. После общио украситель прегледува сичките ученицы на чистотата, а другите двоица — на четенієто и аритметиката, претърсуватъ ги да не би се намѣрило въ нѣкого нѣкоя непотрѣбна вѣщь; и после станавъ общио украситель на речѣното мѣсто вика: молчание! и свири еднаждъ. Абіе же бие часто звончето и ученицитѣ влазатъ отъ десната страна, секой на мѣстото си, което сос своето прилѣжаніе е придобилъ. Влезнавше же, общио укр. вика: внимайте! И они абіе обращше ся на десно сичките изеднаждъ и преклонше главыте си каде учителя, думат: здравствуй, учителю! сосъ тихъ и равенъ гласъ сичките. После пакъ об. укр.: внимайте! А они, обращше ся каде востокъ, стоятъ прави, безъ да се завърнатъ на нигдѣ, и като рече учитель: украситель, начнете! абіе почнуватъ сосъ весма кротокъ гласъ

[1]) Бележкитѣ въ оригинала се намиратъ на края. Даваме ги подъ линия за прегледность.

(а) Ще са собрани ученицы-те въ марта на 2 часо, во априлія на 1, въ маіия на 12, въ іуніа на 12, августа до 1, септемврііия 2, октомврия $2^1/_2$, декемврия 3, іануариа и февруария $2^1/_2$.

(б) Трима общи украситель опрѣдѣляватъ са: единъ на сичките, който са дума и началникъ, другъ на четеныето, и другъ на аритметиката. На писанієто же, сирѣчь на пѣсоко, ще се опрѣдѣлява повседневно другъ, отъ 8, 7, 6, 5 и 4 чинъ произбираемъ.

(в) Опрѣдѣляватъ са на писанієто украситель... онія, които са на перво число въ писанієто и въ четенієто. Но кога са случи нѣкой ученикъ да превыде отъ украсителите нѣкого въ тія дарованія, приуспѣлому убо тога променяватъ ся, думающе сичките ученицы: достоинъ, а на оногова, които са лишава отъ украсителството, — недостоинъ или неученъ.

молитвата *(г)*. После об. укр. вика: внимайте! рацете на столовете! И абіе сичките хващатъ ся сосъ рацете, та столовете прескочивше и едната нога свалятъ и, пакъ викше, прескачатъ и сосъ другата нога. Седнуватъ после, па стоявшаго свири два пути и вика: молчаніе! *(д)*. Удари три пути звончето, вика: внимайте! (два пуги прави) и чете каталога. После ударя често звончето, вика: перята горе! рацете долу! И учениците, туривше си рацете на колената, седатъ прави. И вика: турете десната си рука на лево, внимайте! Три пути возвишава рацете си крастообразно, подобно и учениците, захващатъ за горните краеве пляките (плочитѣ). Раскрестатува и дига рацете и ученицыте изеднаждъ дигатъ пляките, держатъ ги надъ столовете, единъ спроти други равно. Снемува скоро рацете си и они полагатъ пляките, потпревше ги съ палцыте. Украсителы, испитайте! Маха на десно и они влизатъ да видатъ, ако са обрисали добре пляките. Врativше ся же, стоятъ прави. Украсителью бие звончето и они дохождатъ каде него, преступвающе споретъ биенето. Дойдевше же, стоятъ непоколебими. Той прикачува самъ кавалерите и дава секому таблицы-те. Отвождатъ пакъ съ тоя начинъ, съ които дойдоха. Украсителы, раздайте! свири дваждъ, което знаменува да пишатъ, безъ да думатъ на високо, понеже ще писува *(е)*.

Който продума отъ украсытелите, които ще настояватъ ученицы-те да пишатъ, и чийто ученицы изпишатъ, ще да завърне лопатката, за да види учителью, кои по-напрѣшъ ще испишатъ (*ж*). И като изпишатъ сичкитѣ, об. укр. свири и бие звончето непрѣменно, каквото и кога почнаха, и после вика: таблицыте! И они, земавше таблицыте, дохаждатъ каде него пак сос первыя начинъ. После трижды: внимайте! и нареждатъ, каквото и кога начняха пляките. Отважда после об. украситель, а нѣкой путь и самио учитель сос сичките общіи украситель и сос особныиа, който наставлява онай чинъ, гледатъ. Кой е по-хубаво исписалъ, воздигатъ го на по-горныия чинъ, викающе му всичките ученицы у ч е н ъ, а кой е отъ онай чинъ, гдето дохожда ученыйо, най-доленъ . . ., викающе му сичките н е у ч е н ъ. После пакъ по обычаю свиривъ бие звончето и вика: украсители на чтението! *(з)*. Които станавше дохождатъ, каквото и на писанието, каде украсителя и, приемше кавалериите, отхождатъ всѣки на своето си полукрѫжіе. Абіе

(г) Прѣкрастивше рацете си, четатъ: во имя отца приидите поклонимъ ся, царю небесный, святи боже, пресветая тройце, отче нашъ, вѣрую, слава тебѣ показавшему . . . и пр.

(д) Ако нѣкой продума, кога се вика молчание, ще му извикатъ сичките б л я д и в, ще го записуватъ.

(е) Бываатъ каталози 9, на кои ще са записватъ и безчинните, и благочинните, така както на края соизволява.

(ж) Ще учатъ ученицыте по три часа пред обѣдъ и слѣдъ обѣдъ и на секи часъ ще се промѣнява ученѣто. Сирѣчь: ако са писували, ще четатъ, за да са не отегчаватъ учениците.

(з) Определяватъ се на четенето украсители ония, които са перво число и въ четението и въ писанието — седатъ всѣгда на 8 чинъ на столовете.

бие звончето често и ученицыте стават отъ чиновете сосъ кротость голѣма, наредивше ся же сичките около полукружията. Вика (учительтъ): полукружията и таблиците долу! И снемавше ги: украсители, начнете! *(і)*. Слѣдъ уреченыиа часъ свири по обичаю и, умолкнавше, испитува ги, кой по-добре е четалъ, и быва подобното, каквото и на писането. После пакъ пишатъ непремѣнно, каквото и прежде, и слѣдъ испитанието свири по обичаю и бие звончето. Вика: внимание! рацете на столовете! И они прескочивше съ ѣдната нога и хващатъ са за столовете. Застануватъ прави каде востока и, исчетевше „отче нашъ“, обращатъ са и прѣклонуватъ главите си каде учителя *(к)*, отваждатъ по чину и весма безмолвно за обѣдъ.

Слѣдъ обѣдъ собиратъ са на два часа *(л)* и седнува всѣкой на мѣстото си, ожидающе учителското пришедствие. Слѣдъ благодарението *(м)* отхождатъ на полукружията по обичаю. После пишатъ *(о)*. Прегледавше ги, общ. укр. свири дваждъ и вика: молитва! Бие звончето трижди и казва: внимайте! Абие чете каталога *(п)* и пише месечния день.

[Следватъ правила за длъжноститѣ на ученицитѣ, реда въ училището, длъжноститѣ на училищнитѣ настоятели, награди и наказания. Текстътъ е предаденъ отъ Семерджиевъ съ свои думи].

(і) Ще четатъ ученицы-те, наставляеми отъ украсителя така: кога сричат, ще изговарятъ секога по единъ слогъ. Напр.: первыйо ученикъ отъ чина рече а — н = ан, вторыйо — н — а = на, третыйо ще изговори рѣчьта — анна. Четвъртыйо пакъ ще почне друга рѣчь и така слѣдователно срычатъ въ сичкитѣ таблицы, които са отъ рѣчи двоесложни, троесложни и прочая. Подобно и отгоре, кога четатъ, изговаратъ по една рѣчь, а отъ нравоучителните завѣщания почнуватъ секой по единъ периодъ и слѣдоватъ така до край таблицыте.

(к) Зематъ дозволение и желаятъ му добъръ обѣдъ.

(л) На седмыиа часъ почнуватъ всегда слѣдъ обѣдъ, понеже на 10 отхождатъ.

(м) Четатъ „Благодаримъ тя, Христе Боже нашъ“ съ тоя начинъ, както „Отче нашъ“.

(н) Аритметика четатъ, наставляеми отъ украсителя, така: отидевше на полукружията, както и на четението, украсительо, имеющъ таблицата въ рацете си, пита ги: 1 + 0, учениците по чину = 1; 1 + 1 = 2; 1 — (безъ) 0 = 1; 2 × (пути по) 2 = 4; 2 × 3 = 6; 2 : (да се раздѣлятъ на) 2 = 1; 6 : 3 = 2. И така слѣдователно питатъ по всичките таблицы, които сѫ 28, разделени соразмерно на сичките чинове.

(о) Пишатъ, наставляеми отъ украсителя, на плакитѣ онова, което са чели на таблицыте. На седмыа чинъ ученицыте пишатъ таблицыте на книга непрѣменно, както са.

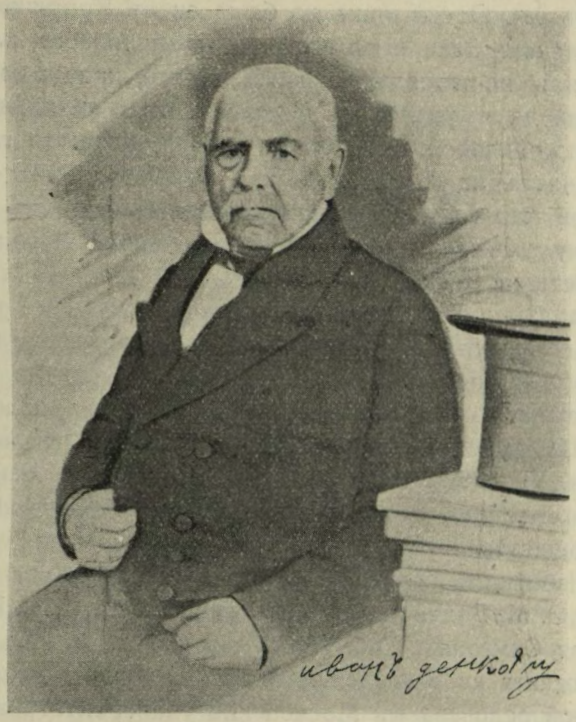
(п) Празднуваме днесъ память святаго Іоанна . . .

6. Иванъ Николаевичъ Денкоглу

Неговитѣ заслуги за възраждането на града и главно за издигане на софийскитѣ училища сѫ голѣми. Роденъ е презъ 1781 г. въ с. Балша (близо до Искрецъ, Софийско), но до края на живота си се смѣта за гражданинъ на София. Това се дължи и на обстоятелството, че твърде малъкъ напуска родното си мѣсто и дохажда да търси препитание въ тоя градъ. Веститѣ за ранния периодъ отъ живота на Денкоглу сѫ твърде несигурни и често противоречиви. Споредъ едни биографи, родителитѣ му — Нено (Никола) и Мария — се преселили въ София (Юбилеенъ сборникъ на д-во „Ив. Н. Денкоглу“, с. 7—29; Ив. Люлински, Родолюбецътъ Ив. Н. Денкоглу. Животъ и дейность. Заслуги въ възраждането на България и по-специално на града София. София 1928, с. 11—12); споредъ други, Денкоглу прекаралъ на село до 18-та си година, но понеже родителитѣ му били много бедни и не могли да се препитаватъ отъ малкото земя, която притежавали, той се принудилъ да потърси прехрана въ София (Златна книга на дарителитѣ за народна просвѣта. Книга I. Пловдивъ 1907, с. 237). С. Филаретовъ отбелязва още една подробность: Денкоглу отъ малъкъ останалъ сиракъ — изгубилъ баща си (Цариградски вестникъ, г. XI, 1861, бр. 31). Отъ начало билъ слуга въ единъ ханъ въ махалата „Капано“. Кога точно напуска София, не е известно. Филаретовъ разказва: „Въ това врѣме пѫтницы прѣминуватъ прѣзъ Софія и отыватъ за Търновъ. Дѣте-то се потегля отъ само себе да иди съ нихъ, за да тражи тамъ нѣкой си роднинѫ, калугеръ, за кого слушало майка си на утѣшеніе, че може онъ да прибере и отгледа това сыраче. Дѣте-то тръгнува. Бѣдна-та майка отъ силно душевно вълненіе трепери, плачи съ гласъ, развръзва отъ посѫхнѫлы-тѣ си гѫрди еднѫ врьвица, на която были нанизаны 14 стары сребърны пари, послѣдны-тъ нанизъ и имотъ на горка-та вдовица, свързва гы въ една кърпица и гы дава своему сыну, кого облива съ сълзы и жално, жално говори: „Сыне, рожба моя! Ты нѣмашъ баща да се грижи за тебе. Азъ съмъ болна и скоро ще умрѫ; ные нѣмаме никакъвъ имотъ; само тыя 14 сребърны парицы ти давамъ като единствено наслѣдство отъ свои родители“ (Цариградски вестникъ, посочения брой). Споредъ М. Буботиновъ и баба Катина Накова, сродница на Денкоглу, търговци-гърци го отвели въ Влашко, когато билъ десетгодишенъ, и отъ тамъ отишълъ въ Москва (Юбилеенъ сборникъ на д-во „Ив. Н. Денкоглу“, с. 7—29). Споредъ друго съобщение, той заминалъ къмъ дунавскитѣ градове и Ромъния около 1808 г., а следъ Букурещкия миръ отъ 1812 г., отишълъ въ Русия и се установилъ въ Москва (Златна книга на дарителитѣ, с. 237). Имаме още една весть за детинството на Денкоглу: той самъ разказвалъ, че като дете билъ пастиръ въ село, следъ това заминалъ съ гурбетчии за Цариградъ, а отъ тамъ — за Русия (Ив. Люлински, цит. кн. с. 12-13). Въ завещанието си, обаче, Денкоглу говори: „Я нижеподписавшійся почетный гражданинъ Нѣжинскій грекъ и врѣменно московскій 3-й гильдій купецъ“ (Тр. Димитровъ, Иванъ Н. Денкоглу, СпБАН, кн. VIII, 1914, с. 155). Това ни дава основание да предположимъ, че най напредъ Денкоглу се е заселилъ въ Нѣжинъ, ва

женъ търговски центъръ, въ който гръцкитѣ търговци се ползували съ особени привилегии, та и българитѣ тамъ сѫ приемали сѫщото название, за да могатъ да се ползуватъ отъ тѣхнитѣ права (вж. пакъ тамъ, с. 128—129). Навѣрно въ Нѣжинъ Денкоглу натрупва известно състояние и следъ това се пренася въ Москва. Търгувалъ е главно съ кожи. Отличавалъ се съ голѣмо трудолюбие, пъргавина и живость чакъ до преклонни години.

Не знаемъ, какъ се ражда у Денкоглу желанието да помогне на поробеното си отечество. Можемъ да предполагаме, че той още въ Нѣжинъ е виждалъ примѣра на гърцитѣ, които никога не сѫ забравяли грижата за про-

Ив. Н. Денкоглу

свѣтата на своя народъ. Националното му съзнание се е засилило още повече въ Москва, кѫдето Денкоглу има възможность да наблюдава интереса на руситѣ къмъ България, да се срѣща съ нѣкои българи, да влиза въ досегъ съ приятели на южното славянство. За патриотичнитѣ намѣрения на Денкоглу пръвъ пѫть се споменува въ 1837 г. На 10. XII. с. г. Априловъ пише отъ Одеса на Ю. И. Венелинъ: „Г. Байла писалъ мнѣ, что въ Москвѣ имѣется болгаринъ изъ Софіи, Никол. Ивановичь Денго, онъ желаетъ учрѣдить въ своемъ городѣ школу. Я писалъ уже г. Байлѣ, какъ ему поступить, повидайтесь съ нимъ, онъ можетъ сдѣлать добро“ (СпБАН, кн. VIII, с. 130). Презъ 1841 г. Априловъ нарича Денкоглу свой приятель („Имѣя честь быть

его другомъ“ — Денница ново-болгарскаго образованія. Часть первая. Одесса 1841, с. 116) и го моли да помогне на новооснованото софийско училище. „Съ радостію принялъ онъ сіе первое извѣстіе, и, на первый разъ, выслалъ мнѣ назначенныя мною учебныя книги, при томъ, земной глобусъ и географическія карты. Чтобы доставить ихъ вѣрнѣе въ Софію, я послалъ ихъ чрезъ Константинополь съ Одесскимъ параходомъ, Невою, который, къ несчастію, 20-го ноября прошедшаго года претерпѣлъ, близь Царьградскаго пролива, крушеніе“ (Денница, с. 116—117). Но Денкоглу драговолно се заема да изпрати други помагала на мѣстото на изгубенитѣ.

Интересътъ на Денкоглу къмъ София постоянно расте. Презъ априлъ 1841 г. Н. Геровъ отъ Одеса пише до баща си въ Копривщица: „Кога пратите писмо на даскалъ Захарія въ София, да му пишете, какво человѣкатъ, дето бѣше пратилъ по-напредъ книгитѣ, Денго, праща на абаджыйскийтъ иснафъ 200 рубли да ги раздадатъ на сиромаситѣ абаджии, та да видатъ да ги вематъ отъ Филибе отъ Христьа Кироглу, комуто ги прати г. Априловъ“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. I, № 535, с. 333). — Презъ 1842 г. одескитѣ българи взиматъ починъ да издигнатъ паметникъ на гроба на Венелинъ. Денкоглу участвува въ това дѣло и поема всички разходи по откриване на паметника (СпБАН, кн. VIII, с. 130—132). Той храни особена почить къмъ паметьта на Венелина, та когато В. И. Григоровичъ презъ м. юний 1844 г. се запознава съ него въ Москва, Денкоглу и още двама българи (Бусилинъ и Аѳонецъ) помолили руския ученъ да имъ стане втори Венелинъ, „да замѣсти незабравимия, съ горещи сълзи оплаквания българофилъ“ (Ив. Д. Шишмановъ, Студии изъ областьта на българското възраждане. СбБАН, кн. VI, с. 96). Денкоглу по-късно издава Венелиновия трудъ „Критическія изслѣдованія объ исторіи Болгаръ“, Москва 1849. Съ срѣдства на Денкоглу „Общество Любителей Исторіи и Древностей Россійскихъ“ почва изданието на „Изборникъ великаго князя Святослава Ярославича 1073 года“ (приготвено отъ О. М. Бодянски) [1]) и съчинението на С. Н. Палаузовъ „Вѣкъ Болгарскаго царя Симеона“, Спб. 1852.

Въ хронологията на благодеянията на Денкоглу годината 1844 е твърде важна. Тогава той основава въ Московския университетъ на вѣчни времена стипендия. Внася 15,000 рубли, отъ лихвитѣ на които да се издържатъ млади българи, по възможность отъ Софийско. Приживе на дарителя съ тая стипендия свършватъ Никола Михаиловски отъ Елена, Никола Катрановъ отъ Свищовъ, Сава Филаретовъ отъ с. Жеравна, Котленско, и К. Геровъ отъ Панагюрище. Следъ смъртьта на Денкоглу отъ тоя фондъ получаватъ висше образование още мнозина българи, предимно софиянци (вж. СпБАН, кн. VIII, с. 135). Скоро преди смъртьта си старецътъ основава другъ фондъ при Ришелевската гимназия въ Одеса за издръжка на единъ ученикъ, пакъ предимно отъ София. Кѫщата на Денкоглу въ Москва е била винаги отворена за младитѣ българи и той щедро е помагалъ на мнозина. Тъй, презъ 1852 г. той завежда Н. Катрановъ, боленъ отъ охтика, въ Виена,

[1]) Вж. Изборникъ великаго князя Святослава Ярославича 1073 года. Съ предисловіемъ Е.В. Барсова и запискою А. Л. Дювернуа (година и мѣсто на изданието непосочени), с. XIX

за да го прегледатъ лѣкари-специалисти, но не успѣва да спаси нещастния младежъ, прототипа на Инсарова въ романа на Тургенева „Наканунѣ“.

Презъ 1849 г. въ София почватъ да градятъ ново каменно училище. Денкоглу помага съ крупната сума 30,000 гроша (вж. „Софийски кондики“, № 13). Той постоянно мисли за тоя градъ, особено се грижи за неговата просвѣта. Презъ 1857 г. успѣва да осѫществи една своя отдавнашна мечта — да посети София. Пристига съ възпитаника си С. Филаретовъ, когото оставя за учитель. Гражданитѣ го посрѣщатъ съ голѣма честь. Денкоглу донася подаръци и книги за софийскитѣ черкви, покланя се на праха на родителитѣ си, поржчва да се поставятъ каменни плочи на гробоветѣ имъ, отпуска срѣдства за поправка на училището и полага особени грижи за неговата уредба. Посещението на Денкоглу остава паметно за софиянци. Дълго време следъ това тѣ повтаряли: „Наистина, много добъръ човѣкъ былъ този господарь Денковичь. Господь да го поживи! Хвала му“ (Письма къ М. П. Погодину изъ славянскихъ земель, Москва 1880, с. 739—741). Самиятъ Денкоглу още по-силно почувствувалъ привързаностьта си къмъ родния градъ и дори мислѣлъ да прекара края на живота си въ София. Той продължавалъ да снабдява училището съ необходимитѣ помагала (вж. писмото на С. Филаретовъ отъ 17. XI. 1857 г. до Денкоглу, Письма къ М. П. Погодину, с. 739—741). По случай на голѣмото земетресение въ София отъ 18. IX. 1858 г. изпратилъ 4000 оки брашно да се раздаде на бедното население, за което гражданитѣ му изказватъ специална благодарность въ Цариградски вестникъ (бр. 418 отъ 14. II. 1859 г.).

Денкоглу умира внезапно въ Москва на 16. V. 1861 г. Подробности за смъртьта му даватъ: С. Ф. въ кореспонденция отъ Берлинъ до в. Дунавски лебедъ, бр. 47 отъ 22. VIII. 1861 г., С. Филаретовъ въ Цариградски вестникъ, г. XI, 1861, бр. 31, и въ писмо до Одеското българско настоятелство отъ м. юний 1861 г. (Златна книга на дарителитѣ, с. 243—248) Въ първата кореспонденция последниятъ день на Денкоглу е описанъ тъй: „Все така си билъ той деятеленъ и веселъ до 13-и май 1861 г. Въ тоя истий день ходилъ той изъ градътъ, разговарялъ се съ приятели и познайници, купувалъ, продавалъ, обѣдвалъ и следъ обѣдъ доста време разговарялъ той съ Филаретова и други млади българе, които били у него на гостье, и съ особено одушевление имъ разказалъ своето детинство, отрочество и всички времена, които той преминалъ. Последнитѣ години на животътъ си той бѣше посветилъ току речи на въпросътъ за своя мила България, съ каква гордость и тържественость разказваше той за успѣхитѣ на българитѣ предъ свои приятели отъ другъ народъ. Та и въ тоя истий день темата на разговоръть бѣше Българско. Казватъ, че старецътъ станалъ на нозе и казалъ: „Мили деца! България бѣше изоставена, забравена, унищожена. Да благодариме Бога, че днесъ за днесъ възкръснува, оживява и проявлява нови, свежи, жизнени сили. При всѣкакви мжчнотии учението се разпространява между народътъ и ние доживѣхми да видиме съ голѣмо утешение нѣколко отъ неговитѣ благотворни плодове“ (Златна книга на дарителитѣ, с. 249). Сжщиятъ день Денкоглу получилъ сърдечень ударъ. На тържественото погре-

бение присѫтствували руси, българи, гърци, военни, търговци, учени, между които били ректорътъ на университета, М. П. Погодинъ, И. С. Аксаковъ, И. Д. Бѣляевъ. Погребанъ билъ въ „Пятницкое кладбище“. На гроба произнесълъ хубава речь Р. Жинзифовъ.

Въ завещанието си Денкоглу оставилъ голѣми суми за благотворителни цели. Между другото, къмъ внесенитѣ за стипендия въ Моск. университетъ презъ 1844 г. 15000 рубли прибавилъ още 1500 рубли, да се учи отъ тѣхъ „единъ молодой Болгаринъ, турецкіи подданный, преимущественно изъ моей родины города Софіи“; оставя 10,000 рубли на софийското училище; по 100 рубли за всѣка отъ седемтѣ софийски черкви; на 10 бедни девици отъ София по 100 рубли — да се дадатъ при оженването имъ; на черквата Св. Пречиста 1000 рубли за поправка и украшение, въ паметь на погребанитѣ тамъ негови родители; 1000 рубли за икони и иконостасъ на черквата Св. Недѣля (да се поржчатъ на иконописеца Станиславъ Доспевски); 2000 р., за да бждатъ откупени затворници за дългове въ София; на софийския учитель С. Филаретовъ 2000 рубли; сумата отъ продажбата на „Изборникъ Святослава“ и „Вѣкъ Болгарскаго царя Симеона“, половината екземпляри отъ които принадлежали на Денкоглу, да се даде въ полза на софийското училище, 20 екземпляра да се изпратятъ въ София на училищата. (Точния текстъ на завещанието вж. СпБАН, кн. VIII, с. 155—158).

Библиотеката на Денкоглу, състоеща се отъ около 600 тома отбрани съчинения, била предадена сѫщо на софийскитѣ училища. Следъ освобождението тя послужи въ началото за основа на Софийската Народна библиотека. По-късно книгитѣ бѣха върнати и часть отъ тѣхъ сега се пазятъ въ библиотеката на Соф. училищно настоятелство „Ив. Н. Денкоглу“.

Крупнитѣ дарения и дългогодишнитѣ грижи за издигане на София въ просвѣтно отношение отреждатъ на Денкоглу едно отъ първитѣ мѣста между заслужилитѣ софиянци.

6. Свищовското читалище до Ив. Н. Денкоглу

Свищовци решаватъ да основатъ читалище и музей. Молятъ Денкоглу за парична помощь и морално съдействие.

[Черновка съ поправки]

Благородный господине Н. Денколу въ Москва.

Свищовъ, 1856, декемврія 16.

Всякій единородецъ познава, колко е нуждно образованіето за свой родъ: за то може да рече, че и за насъ българите неизбѣжима длъжность. Сего ради и мы като познавамы таѭ благороднѫ добродѣтель, распалены общо отъ ревность за народно нравственно просвѣщеніе заедно градски ся съгласихмы да съставимы едно читалище и музеомъ, за което смы увѣрены, чи сте извѣстны отъ Цариградскаго вѣстника подъ № 286, гдѣто обнародовахмы съ намѣреніе да съберемы, които по възможности и събрахмы еднѫ книгохранителницѫ отъ разны классически списатели, както единъ малакъ фондъ, за да можимы да припроваждамы по другомѣстны училища

млады да съвършаватъ наукитѣ си, и още да помагамы нашыте списатели въ печатанѣ книги преведѣны или съчинены, а найпаче да отворимы едно прибѣжище на старытѣ български рѫкописи, колькото разсыпаны тукъ тамъ по многострадателна Българія ся намѣрватъ.

Обаче гледамы, чи количеството, което що годе смы събрали до сега, е недостатъчно, за да напредува тако велико дѣло, споредъ нашето пламенно желаніе. Сего ради, понеже познавамы вашѫ тѫ распалена ревность, която пламти въ благородното ви сьрдцѣ за общебългарското нравственно добро, за то и не пропущамы, сьрдечно да вы молимы и увѣрены смы, чи, движимы отъ благородното чувство, ще помогнете това душеполезно заведѣніе и ще побудите нашыте родолюбивы единородцы и други любители за народното образованіе да намъ помогнатъ.

Приключавамы едно обнародованіе къмъ нашыте единородцы и камъ прочіи любители и ревнители българскаго просвѣщенія, заедно съ него и законыте, отъ който да увидятъ, съ кой начинъ поступва народното ны читалище, изъ кое обнародваніе ще увидите и вы, какъ сте отрѣдены за наставникъ нашего читалища, което не щете изостави да ги обнародувате въ Москвитянинъ вѣстникъ, съ умоленіе за да пріемвате великодушните дарованія, и отъ кой видъ да са, и препроваждате намъ чрезъ господина Евлогія Георгіева въ Галацъ, назначивши найчестни те имена на щедрыте дародеятели, за да ги впишимы въ кондика тога заведѣнія и явно отдадемы тѣплото наше благодареніе.

Надѣвамы ся, какъ тая наша мольба ще бѫде вамъ пріятна и оживамы по временно да ни удостоите сосъ отговоръ и обрадувате съ испроважданьето на събраны тѣ дарове, за което ще останемы вѣчно благодарни, за да ся именувамы вашего благородія покорны слуги.

Предсѣдателъ народнаго читалища

Редовни членове народнаго читалища

(Арх. отд. на Соф. Нар. библиотека, п. 82, № 6878).

7. Г. С. Раковски до Ив. Н. Денкоглу

Възхвалява благотворителнитѣ дѣла на Денкоглу. Народътъ има нужда отъ повече такива благодетели. Раковски почва да издава Дунавскыи Лебедъ. Какви сѫ условията му съ издателя Медаковичъ. Иска да се срещне съ Денкоглу въ Нови садъ. Моли парична помощь за вестника.

Родолюбивый г. И. Николаювичъ Денкоолу!

Излышно бы было да плетѫ похвалы за Ваше родолюбіе и горящаѭ любовъ народнаго ради просвященія, то е всякому българину познато. Ваше имя не само у настоящое время заслужава дълбокѫ признателностъ отъ странѫ всякаго благочювственнаго българина, нъ и въ вѣкы вѣковъ, догдѣ сѫществува българскій народъ, остана щѣ нейзгладимо у неговѫ народнѫ повѣстницѫ! Вашия благодѣѭнія сѫ неуцѣними и послѣдное Ваше дѣло увѣнчава предудѫщия съ неувѣдаемѩ вѣнечъ славы. Новая сія вѣтва просвя., коя Ваше родолюбіе драговолно посаждѫте на Ваше мѣсторожденіе, скоро

ще да процвѣти красный свои цвѣтъ, ...[1]) свое благовоніе въ софійское поднебіе ще да раздадѣ. За ползѫ бѣднему нашему народу и за слава и честь Вашѫ! Нѣма по голѣмо и по сладко наслажденіе на тойзи сухый и временный свѣтъ, развѣ благотвореніе! То е небесный даръ человѣку! То само една благородна и благочювствена душа може да усѣти. Благо оному, кой може да стяжае таково нетлѣнно богатство! То устава вѣчно человѣку. Вся нрочея изчевѫтъ, изгубѩтъ ся и забравятъ ся, къту че никакъ нѣ сѫ сѫществували. Нашъ бѣдный народъ, ако бы ималъ такови великодушни благодѣтели, одавна бы и онъ открилъ тъмнаѩ завѣсѫ невѣжества и не бы усталъ най послѣдный отъ всѣхъ народѣхъ. Непросвѣщеніе. Нъ негова черна сѫдба такава была! За да с'убива доста вѣкове въ грозное незнайство. Слава Богу, почна и негово поднебіе мало по мало да ся разяснява. До щѣ время, и скоро е, да и негова литература пакъ наново процвѣтѣе какъ то въ старо время е цвѣтяла! Само Богъ да по-живи и умножи негове великодушни благодѣтеле! Ны отъ нашѫ странѫ прѣдложили смы неуморный трудъ и малое наше знаніе, за да принесемы по възможностіѩ роду си нѣщичко. И прѣждѣ нѣколико мѣсецы издадохмы Прѣдвѣстникъ Горскаго пѫтника и сега слѣдъ нѣколко дны щѣмъ съвьрши пьрвая чясть изданія Горскаго пѫтника на 20 печятни листове. Занимаѩще ся на от смислихмы, че въ настоящое время нужда е за нашъ български родъ и еденъ политиченъ листъ, издаваемъ в' Европѫ. Самъ не имѣѩще срѣдство за таково дѣло, умолихмы други народи да започнѫтъ сіе полезное българскому народу дѣло. Наша молбѫ ся възпріѣ и почнѫхмы, и слѣдувамы 10ый брой Българскыя Дневницы. Издадохмы и образъ Любословнаго народнаго българскаго листа Дунавскій Лебедъ, кои изпроводихмы и въ Софіѩ до г. С. Вълчевъ Филаретовъ, Вашего любезнаго питомца. Наши обаче условія съ прѣдпріѣмшаго сіе дѣло г. Д. Медаковича, учрьдника Сърбскаго Дневника у Новый садъ, сѫ слѣднія. Г. Д. Медаковичъ да дава нуждныя разноскы за печятаніе и изпровожданіе 6 мѣсеца на Българскаѩ Дневницѫ, за 6 мѣсеца до нова годинѫ, а отъ мене трудъ. Ако ся съберѫтъ доволни спомоществувателі, за да си покріе разноскы, тогава да има и за мене нѣщо за мое обдърженіе; ако ли не, у конца настоящыя годины да прѣстанемы. До сега едва до 200 спомоществувателі добыхмы. Количество то не е доволно нито за нуждныя разноскы, а за мое обдърженіе нѣма нищо. Отъ Горскаго пѫтника може да ми ся събере нѣщо, нъ сегашная нужда не чяка за тогава! Писахъ и молихъ нѣкой си наши родолюбцы да ми помогнѫтъ нѣщо, нъ никой не ми ся отговори! И съ писмо мѫчно ся споразумява человѣкъ.

Преди нѣколко дны ся извѣстихъ Ваше дошествіе у Бѣлградъ и отъ тамо Ваше за Софіѩ отшествіе. Желаѩхъ да ся видимы лично и да Ви принесѫ и азъ съ живъ гласъ мое благодареніе и мое дълбоко почтеніе, акы благодѣтелю роду нашему, нъ не имахъ щастіе и да Ви изкажа и мое прѣдпріятіе. Того ради смыслихъ да Ви извѣстѫ и писменно, за да Вы по-

[1]) Не се чете.

молѣ, ако имате время на възвращанье, да посѣтите и Новый садъ, за да видите и наше заниманіе, кое по настоящему, ако да ся види малко и нищо, обаче съ время, подпомагаемо отъ великодушны родолюбцы, ще порасте и ще стане нѣщо. А и плодъ неговъ е съвременъ и ежедневенъ. Знайте, каквѫ ползѫ принося народна новина политична и любословна, кога ся издава отъ родолюбиви български чяди! Ако ли время не прощава да ся отбіете у Новый садъ, моля Ви да ми помогнете, колко то пройзволявате, за да могѫ не само до 6 мѣсецы да слѣдувамъ, нъ и за дълго время. Защо то ако слѣдувамъ до 6 мѣсецы рядовно, надѣѭ ся да ся съберѫтъ доволни спомоществувателі. Писалъ съмъ и въ Одессѫ и другдѣ и отъ тамо имамъ надѣжда. Увѣренъ на Ваше родолюбіе, пріѣхъ дьрзость да Ви пишѫ, а дѣло мое мя извинява. Здравствуй!

Вашъ покорный Г. С. Раковски

(Арх. отд. на Соф. Нар. библ. п. 80, № 6793).

Това писмо (черновка) не е датувано. Намира се въ една отъ тетрадкитѣ-дневници на Раковски, въ която сѫ написани още редица други писма. Предниятъ нумеръ носи дата 29. VIII. 1857 г., а следващиятъ — 1. XII. 1857. Писмото е изпратено въ София, но Денкоглу билъ вече заминалъ. Получилъ го С. Филаретовъ, който на 1. X. 1857 г. отговаря на Раковски (вж. сѫщия отдѣлъ, № 10). Следователно, писмото на Раковски е писано преди последната дата. Филаретовъ съобщава, че го изпратилъ на Денкоглу къмъ 20. IX. 1857 г. Извадка отъ него обнародва М. Георгиевъ (Възраждането на градъ София. Исторически материали. София 1920, с. 11—12).

8. Ив. Н. Денкоглу до Хр. П. Тъпчилещовъ

Съобщава, че монахинитѣ Зиновия и Капитолина се намиратъ при него.

Господину Христо Топчилешто въ Константинополи.

Москва, 30 марта 1861.

Милостивый государь!

Пожелавъ Вамъ и всему любезному семѣиству Вашему добраго здоровья и всякаго благополучія.

Затѣмъ имѣю честь уведомить Васъ, что наши инокини Зиновія и Капитолина просили меня препроводить монастыря, которыи присемъ и прилагаю, они у меня находятся.

Затѣмъ честь имѣю быть Вашъ покорный слуга

Иванъ Денкоглу

(Арх. на Хр. П. Тъпчилещовъ въ Соф. Нар. библиотека, I. А. 1435).

в. Сава Вълчовъ Филаретовъ

На 26. VIII. 1857 г. Сава В. Филаретовъ пристига въ София и веднага започва своята плодовита дейность, която представя една отъ най-свѣтлитѣ страници въ историята на града презъ XIX в. Съ своя забележителенъ умъ, широка култура, вроденъ тактъ, воля и смѣлость, той заема ржководно мѣсто въ живота на софиянци и се проявява не само като добъръ учитель на децата, но преди всичко като учитель и водачъ на възрастнитѣ, като общественикъ съ ясно съзнание за своя граждански дългъ.

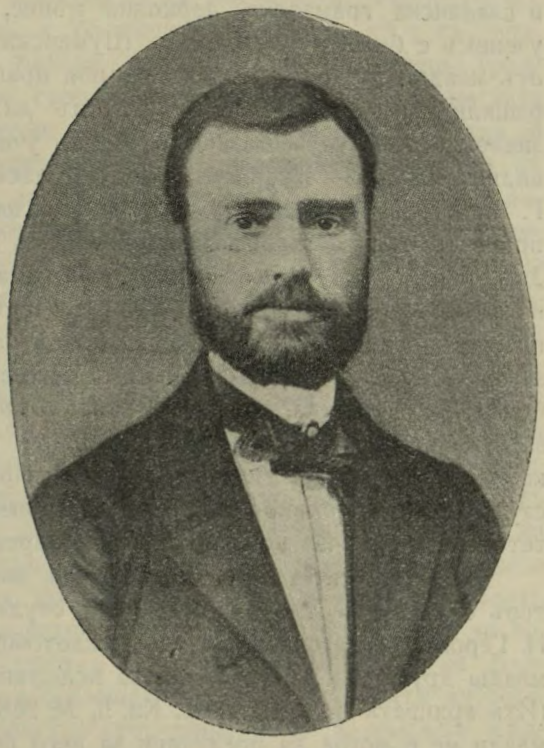
Сава Вълчовъ Филаретовъ е роденъ на 20. X. 1825 г. въ с. Жеравна, Котленско. Жеравна е едно отъ най-събуденитѣ български села презъ XIX в. То е „войнишко“ селище, ползуващe се съ особени правдини отъ страна на турската власть, въ замѣна на което праща всѣка година въ Цариградъ 10—15 „войника“ на служба изъ дворцитѣ. Следъ Руско-турската война презъ 1829 г. 500 души се изселватъ въ Бесарабия. Презъ 1867—1868 г. въ Жеравна квартирува единъ отъ казашкитѣ полкове на М. Чайковски, съставенъ главно отъ полски емигранти. Презъ 1884 г. посещава селото К. Иречекъ и отбелязва, че то има 518 кжщи, 2146 жители (314 православни цигани). Населението се отличавало съ особена будность, всички стари хора знаели да четатъ и пишатъ. Жеравна е родно мѣсто на Райно Поповичъ, учителя и книжовника Стефанъ Вълковъ, В. Д. Стояновъ, Тодоръ Икономовъ и др., а въ по-ново време — Йорд. Йовковъ. Презъ втората половина на миналия вѣкъ тамъ учителствува поетътъ Хараланъ Ангеловъ. Жеравненци се явяватъ като спомощници на множество български книги преди освобождението.[1])

Въ такава сравнително будна духовна атмосфера крепнатъ раннитѣ интереси на малкия Сава къмъ образованието, къмъ което той проявява голѣма склонность. Учи при учителитѣ Димитъръ и Ранко (по-късно попъ Рафаилъ) часословъ, псалтиръ и т. н. По всичко личи, че тогавашното жеравненско училище е било келийно и е давало само черковна наука. Сжщевременно Сава учи и да шие. Когато става на 15 години, баща му Вълчо Матеевъ го праща въ Котелъ при учителя Сава Доброплодни[2]). Въ продължение на три години учи гръцки, а презъ 1843—1848 г. е вече учитель въ Шуменъ. За учителската му дейность въ тоя градъ имаме нѣколко интересни посочвания. Първото е още отъ 1844 г.: намирама името на младия учитель между спомощницитѣ на „Пжрвичка бжлгарска грамматика. Написа Иванчо Андреовъ. Бѣкѣрещъ 1844“. Тамъ е отбелязано за Шуменъ: „Г. Савва В. Филаретъ, ѕчитель еллиногреческій отъ Жеравнѫ, 5 екземпляра“. Поменати сѫ ученицитѣ му: „Г. Христаки Иліевичъ, х. Василаки х. Матіовичъ,

[1]) Повече подробности за Жеравна вж. Юбилейна книга на Жеравненското читалище „Единство“ по случай петдесетгодишнината му 1870—1920, София 1921. Тамъ е помѣстено и писмото на Стефана Вълковъ до В. Матеевъ отъ 17. X. 1863 г., което съдържа важни данни за биографията на Филаретовъ.

[2]) К. Михаиловъ въ своитѣ записки (срв. с. 145—146) отбелязва, че С. Филаретовъ билъ изпратенъ да продължи учението си не въ Котелъ, но въ Ямболъ, гдето прекаралъ „неколко години“ („Белѣшки“, с. 55). Въ тия записки се срѣщатъ и други несъответствия съ установенитѣ до сега факти отъ биографията на Филаретовъ. За тѣхъ вж. № 28 въ настоящия отдѣлъ.

Николай Петровичъ, х. Анастасъ х. Іоанновичъ, Андрей х. Димитровичъ". Следвателно, Филаретовъ е билъ елиногречески учитель и още тогава носѣлъ презимето си. Споредъ Йорд. Филаретова, Сава Вълчовъ билъ нареченъ Филаретовъ, което ще каже „приятель на доброто", тепърва въ Куручешменското училище (вж. М. Георгиевъ, Възраждането на градъ София, с. 22). Изглежда, обаче, че това ще е станало въ Котелъ, защото като ученикъ Филаретовъ се е отличавалъ съ особено прилежание[1]). — Ценни съобщения даватъ споменитѣ на Ил. Р. Блъсковъ[2]), Р. Ил. Блъсковъ[3]) и Елена Зл. Илиева[4]). Тѣ рисуватъ Филаретова въ много симпатично освѣтление. Преди всичко, младиятъ жеравненецъ слага обучението на гръцки езикъ върху разумни здрави основи. Той учи ученицитѣ да превеждатъ и разбиратъ онова, което четатъ. Безъ да бѫде елинопоклонникъ, съветва Р. Ил. Блъсковъ да изучи гръцки езикъ, защото чрезъ гръцкитѣ книги ще разшири образованието си и ще може да бѫде по-полезенъ на ученицитѣ си. Въ началото Филаретовъ е билъ класенъ учитель. Поставилъ си за задача да уреди Шуменското училище по образецъ на Котленското класно училище. Методътъ му значително се отличавалъ отъ тоя на тогавашнитѣ взаимноучителни учители — Никола Икономовъ, Ст. п. Изворски и гърка Тодораки Пахомието, поради което последнитѣ се отнасяли съ известно пренебрежение къмъ младия си колега. Но гражданитѣ оценили добре усилията на Филаретова и го обикнали. Още тукъ Филаретовъ проявилъ ония черти, които по-късно го издигнаха така високо между софиянци: тактичность, любезность и търпение. Занимавалъ се много усърдно, будилъ любознателностьта у ученицитѣ, разговарялъ съ гражданитѣ, които често го посещавали въ училище. Илия Р. Блъсковъ разказва, че понѣкога Филаретовъ преподавалъ въ училищния дворъ, подъ една стара круша, на две-три

Сава В. Филаретовъ

[1]) К. Михаиловъ съобщава, че името Филаретъ Сава е получилъ въ Шуменъ („Белѣшки", с. 56; срв. № 28 въ настоящия отдѣлъ).
[2]) Сп. Памятникъ. Урежда Ил. Р. Блъсковъ, г. I (1895), кн. II, с. 139—141.
[3]) Автобиография, СбНУ, кн. VXIII, 1901, с. 557—560.
[4]) Иллюстрация Свѣтлина, г. VIII (1898), кн. VII, с. 12.

рогозки. Идвали при него и учители отъ съседнитѣ мѣста. Тѣ наблюдавали съ възхищение неговия педагогиченъ похватъ, приветливость и ученолюбие, искали съвети, учели се отъ него, макаръ и по-възрастни. Р. Ил. Блъсковъ, напр., описва начина, по който Филаретовъ преподавалъ новата тогава наука география. Поради липса на карти и глобуси, Филаретовъ си служилъ съ диня, за да придаде нагледность на обучението.

Презъ 1847 г. въ Шуменъ дохажда за класенъ учитель С. Доброплодни. Филаретовъ минава въ взаимното училище, кѫдето преподава на момчета и момичета политическа география, аритметика, свещена история, българска и славянска граматика, черковно пѣние, писмописание и т. н. Тамъ неговъ ученикъ е билъ и В. Друмевъ. Шуменскитѣ граждани били много доволни отъ младия учитель. Неговитѣ дарби правили впечатление на всички. Затова решили да го пратятъ въ Цариградъ да добие по-високо образование въ знаменитото Куручешменско гръцко училище, въ което сѫ учили нѣкои видни българи — Иларионъ Макариополски, Г. С. Раковски, С. Доброплодни, Г. Кръстовичъ и т. н. Шуменци писали на архонъ Николай Логотетъ, който презъ 1848 г. настанилъ Филаретова въ училището (М. Георгиевъ, Възраждането на градъ София, с. 22). Тамъ остава само 6 месеца. Съ съдействието на Ал. Екзархъ, Филаретовъ заминава за Одеса да постѫпи въ семинарията, но остава въ дома на Ст. Тошковичъ и следва въ Одеската гимназия, която завършва следъ четири години. Нѣмаме сведения за заниманията му въ Одеса, но изглежда, че и тамъ той е обърналъ внимание съ своето усърдие, защото презъ 1852 г. одескитѣ българи го препоръчватъ на Ив. Н. Денкоглу. Филаретовъ заема основаната презъ 1844 г. стипендия и постѫпва студентъ въ историко-филологическия факултетъ на Московския университетъ. Тамъ започва ново и плодовито време въ живота му.

За университетскитѣ му занятия знаемъ малко. Изглежда, че Филаретовъ е дружелъ твърде много съ студенти. На 23. V. 1855 г. той пише на Н. Геровъ, че неговата стая е „срѣдоточіе, гдѣ сѫ събиръ̀тъ мои-тѣ лудымлады другари и приговаряме за испытаніе кому въ какъвъ-то часъ свирни“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, № 268, с. 449). Но срѣдата на тия луди-млади не е могла да представя за него по-траенъ интересъ. Филаретовъ, съ своето дълбоко съзнание за нравственъ и граждански дългъ, съ доброто познаване на българската действителность, ще като студентъ развива особено жива дейность въ полза на своето отечество. Той се интересува отъ всички негови прояви, влиза въ връзка съ по-виднитѣ български дейци, търси познанството на ония руси, които проявяватъ внимание къмъ българскитѣ работи. Отъ неговата голѣма кореспонденция е спазено твърде малко, но и то достатъчно свидетелствува за сношенията на Филаретовъ съ дейци като Ив. Н. Денкоглу, Н. Хр. Палаузовъ, Раковски, Н. Геровъ, Д. Чинтуловъ, С. Радуловъ, Хр. Георгиевъ, руситѣ М. П. Погодинъ, П. Безсоновъ, Ал. В. Рачински и т. н. Съ нѣкои отъ тѣхъ той е много близъкъ, на първо мѣсто съ Ив. Н. Денкоглу. Филаретовъ е неговъ възпитаникъ. Това е първото условие за по-тѣсното имъ сближение. Възпитаникътъ, съ своя кротъкъ нравъ и голѣмо ученолюбие, спечелва напълно довѣрието на благодетеля си.

Въ лицето на Филаретова Денкоглу вижда осѫществена една отъ най-скѫпитѣ си мечти — да намѣри добъръ учитель за своя роденъ градъ. Постепенно възпитаникътъ придобива голѣмо влияние надъ благодетеля си и съумява да му даде нѣкои благотворни внушения, особено що се отнася до завещанието (срв. писмото на Филаретова до одескитѣ българи, отъ 27. VI. 1861, Златна книга на дарителитѣ за народна просвѣта, кн. I, с. 243—248). Сѫщо тъй бележити сѫ сношенията на Филаретова съ рускитѣ славянофили, особено съ известния историкъ М. П. Погодинъ. Запазени сѫ нѣколко писма, които свидетелствуватъ за значението на тия връзки. Филаретовъ е билъ посрѣдникъ между Погодина и българитѣ, срѣщалъ се е съ него, осведомявалъ го е по българскитѣ работи, главно по борбата срещу гръцкото духовенство и настроенията на своитѣ сънародници презъ Кримската война. Той се е стремѣлъ да използува авторитета на Погодина въ Русия за полза на българското дѣло. Препращалъ му е дописки за печатене въ „Москвитянинъ“, правѣлъ е опити да се подигне тамъ, гдето трѣбва, въпросътъ за южнитѣ славяни при сключване на Парижкия миръ следъ Кримската война. Дори и следъ като дохажда въ София, Филаретовъ продължава да се сношава съ Погодина (вж. писмата му въ Письма къ М. П. Погодину изъ Славянскихъ земель. Съ предисловіемъ и примѣчаніями Нила Попова. Москва 1879, с. 718—741). — Интересътъ на Филаретова къмъ сѫдбата на България поличава особено презъ Кримската война. Българитѣ се раздвижватъ, събуждатъ се надежди за освобождение, правятъ се опити да се постави на разрешение българскиятъ въпросъ. Изпращатъ се писма и делегации, въ Одеса и Браила се образуватъ доброволчески отреди, събиратъ се срѣдства за тѣхната издръжка. Въ Букурещъ се учредява „Българска канцелария“ за записване на доброволци. Въ западна България населението е готово за възстание. Всички тия прояви не могатъ да не интересуватъ рускитѣ рѫководни кръгове. Филаретовъ се нагрѣбва съ задачата да посрѣдничи, да осведомява, да насърдчава и подбужда приятелитѣ на България въ Русия (вж. писмата му до Погодина). На края, надеждитѣ му оставатъ излъгани, и той бележи съ известно огорчение, но и съ дълбока мѫдрость, до която нашитѣ революционери се домогватъ десетина години покъсно: „Като глѣдамъ и слушамъ, брате, — пише той до Н. Геровъ на 13. I. 1856 г. — такива нѣща отъ хора, отъ които съ пълнѫ увѣреность чакахъ да видѭ и на дѣлѣ искренно доброжелателство, безкорыстно и топло участіе за насъ — дойдохъ до тѫѭ мысль, че чуздо-то добро всякоги си е чуздо, и че ніи самы трѣба да ся трудимъ и работимъ за нашъ народъ, ако искренно желаемъ да видимъ и у насъ нѣкаквѫ наредѫ. Сѣки тегли огънь-тъ къмъ себе си. Ще продумѫтъ за тебе нѣкоя си думѫ или ще ти дадѫтъ еднѫ лѫжицѫ водѫ, а послѣ ще ти го вадѭтъ изъ носъ-тъ при сѣки случай. Ты не можешь си представи, колко ми бѣше тежко и мѫчно да гледамъ по работы-тѣ имъ, че сичкы-тѣ мои надежды были сладъкъ сънь и сънуванье“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 454, № 2342). Това съзнание, че трѣбва да си помогнемъ сами, отвежда Филаретова по-късно въ София. — Въ Москва Филаретовъ се запознава и съ Н. Геровъ, виденъ дея-

тель преди освобождението. Завръзватъ се приятелски отношения, които траятъ до смъртьта на Филаретова. За тѣхъ свидетелствува една обширна и ценна кореспонденция. Ето началото на първото запазено писмо до Н. Геровъ, отъ 23. V. 1855 г.: „Брате Найдене! Ваши-тѣ писма всякоги сѫ были и ще бѫдѫтъ за мене драгы и милы, ала това Ваше писмо отъ Вѣнѫ ми паднѫ като нѣкой даръ и особенно ма обрадва. Азъ зехъ да Вы пишѣѫ и се още не ми ся вѣрва, че ще имамъ честь да Вы видѣѫ лично и да ся запознаѣѫ съ Васъ, както отколѣ искренно желаѣѫхъ. Радвам ся премного и съ нетърпѣнье Вы чакамъ, за да ся наглѣдаме и наприказваме“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 449, № 268). На следната година Филаретовъ води коректурата на Геровия Руско-български речникъ. Презъ есеньта Геровъ му праща за прегледъ и мнение едно стихотворение, написано по случай коронацията на Александра II. Филаретовъ сподѣля съ приятеля си своитѣ мисли и намѣрения. По-късно, вече въ София, търси неговата подкрепа предъ турскитѣ власти. Съветва се съ него за обществени и частни работи — борба срещу гръцкото духовенство, училища, женитба, дипломатическа кариера. Най-сетне до Герова сѫ отправени и последнитѣ, трогателни думи на умиращия вече Филаретовъ. Изобщо, това е едно бележито приятелство, изразъ на духовно сътрудничество между двама даровити общественици, което допринася твърде много за българското дѣло. Филаретовъ подържа сношения и съ брата на Н. Геровъ — Константинъ. На 12. IV. 1856 г. той за първи пѫть загатва на Н. Геровъ, че стипендията на Денкоглу може да бѫде дадена на брата му; на 1. V. с. г. вече съобщава, че Денкоглу се съгласява К. Геровъ да наследи Филаретова въ университета — съ едно задължение: Константинъ да стане учитель въ нѣкой български градъ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, № 2351, 2354). Н. Геровъ пише до брата си: „Въ Москвѫ прьвѫ-тѫ годинѫ може да имашь за рѫководитель г. Саввѫ Филаретовъ, който ся учи сега съ спомоществувание-то отъ г. Денкоглу; той е тврьдѣ добьръ момъкъ и може да ти бѫде весма полезенъ“ (28. IV. 1856 г.)... „за всичко ще ти бѫде тврьдѣ добьръ рѫководитель“ (4. V. 1856 г.; Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. I, № 656, 657). На следната година Константинъ съобщава: „Не трѣбва да ся грыжишь вече за мене, зачто-то бас Савва ще мя нареди, както трѣбва“ (24. V. 1857 г., тамъ с. 431, № 686). Филаретовъ се грижи и за други млади българи. Тъй, на прошението на К. Миладиновъ отъ 13. XI. 1856 г. до Одеското настоятелство Н. Хр. Палаузовъ надписва: „Поручить его попечительству Ив. Н. Денкоглу и Филаретова въ Москвѣ“ (Д-ръ Ив. А. Георговъ, Документи отъ времето на нашето възраждане. Псп. кн. 63, с. 575—589). На 10. VI. 1857 г. Н. Геровъ пише до Христо Георгиевъ за П. А. Недѣлковичъ, който заминава за Русия: „Може дѣдо Денкоглу и г. Филаретовъ да ся случять въ Петербургъ, кога стигне той, та тии щѫть му прѣдстоять за всичко“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. I, с. 230, № 367). — Отъ Москва Филаретовъ подържа сношения и съ Раковски. Той му събира спомощници за „Горски пѫтникъ“. По-късно, отъ София, сътрудничи въ неговия „Дунавскыи Лебедъ“ (вж. писмата въ настоящия отдѣлъ).

Презъ 1857 г. С. Филаретовъ завръшва университета и, съгласно желанието на Денкоглу, става учитель въ София, кѫдето пристига на 26. VIII. 1857 г. заедно съ своя благодетель Споредъ договора между него и Денкоглу, той билъ дълженъ да учителствува четири години (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 540, № 2451). Филаретовъ веднага се заема да уреди училището по модеренъ начинъ. Още презъ есеньта на 1857 г. той съобщава на Денкоглу: „Я продолжаю трудиться надъ устройствомъ училища. Мнѣ пріятно, что я могу уже похвастаться добрымъ началомъ. Число учениковъ моихъ значительно увеличивается: отъ 20 человѣкъ ихъ теперь у меня 55 юношей. Большая часть изъ нихъ бросили торговлю и ремесла и пришли въ училище учиться наукамъ. Мнѣ трудненько пріучить ихъ къ правильнымъ занятіямъ (ибо они пока настоящіе баши-бузуки), но усердіе и прилежаніе ихъ утѣшаетъ и радуетъ меня. Мнѣ отрадно видѣть, что они заинтересованы наукою. Это меня ободряетъ, утверждаетъ мою надежду, что труды мои не пропадутъ даромъ, и Ваши пожертвованія принесутъ свои плоды“ (Письма къ Погодину изъ Славянскихъ земель, с. 739—741). Въ писмото си до Погодина отъ 15. XII. 1857 г. (пакъ тамъ, с. 733—734) Филаретовъ дава още нѣкои подробности за уредбата на училището. Той преди всичко действува предъ гражданитѣ спокойно и тактично и успѣва да спечели тѣхната подкрепа. Броятъ на ученицитѣ постоянно расте. Презъ декември тѣ сѫ вече около 350, между които около 30 ученика сѫ 20—25 годишни. Сто души сѫ отъ околнитѣ села и градове, често отстоещи на 8—10 часа далечъ отъ София. За реда въ училището говорятъ най-добре запазенитѣ „Главны правила въ Софійско-то общенародно Българско училище“, изработени отъ Филаретова (вж. въ настоящия отдѣлъ № 11). Споредъ тѣхъ, училището се издържа отъ доброволнитѣ пожертвувания на гражданитѣ и се управлява отъ училищни настоятели, избирани всѣка година. Учебно то се урежда отъ главния учитель. Числото на ученицитѣ е неограничено — училището е отворено за богати и бедни, градски и селски деца. Ученицитѣ се приематъ въ взаимното училище за четири години, въ главното — сѫщо. За нередовно посещение родителитѣ плащатъ опредѣлена глоба. Тѣ сѫ отговорни за прилежанието и поведението на ученицитѣ въ кѫщи и сѫ длъжни въ началото на всѣки месецъ въ една записка да съобщаватъ на учителя, дали „дѣца-та имъ въ сичкый-тъ мѣсѧцъ сѫ стоели ѕ дома си мирно, ако сѫ билы послушны, ако сѫ учили или писѕвали, що имъ е порѫчено отъ ѕчитель-тъ, и проч.“ Гражданитѣ могатъ да посещаватъ училището, но се задължаватъ да не разговарятъ съ учителя или ученицитѣ, за да не прѣчатъ на обучението.

Въ тия правила не сѫ опредѣлени учебното време и учебната материя. Но за тѣхъ можемъ да сѫдимъ отъ упѫтванията, които Филаретовъ дава за уредбата на училището въ Градецъ, Котленско, по молба на училищнитѣ настоятели (вж. Цариградскій Вѣстникъ, г. IX, 1859, бр. 437). Курсътъ траелъ осемь години — четири въ взаимното и четири въ главното (класното) училище, споредъ „Главны правила“; деветь години, споредъ упѫтванията за Градешкото училище. Въ първитѣ три години ученицитѣ се учили да четатъ свободно и

да пишатъ хубаво; четвъртата година — българска граматика, свещена история (кратка), катихизисъ, чистописание и гръцки прочитъ; пета година — българска граматика, практическа аритметика, физическа география, простъ преводъ отъ слазянски и гръцки на български; шеста година — славянска граматика съ свободенъ преводъ, гръцка граматика, практическа аритметика, свещена история (пространна), катихизисъ и политическа география; седма година — славянска граматика, гръцки преводъ, теоретическа аритметика I часть, политическа и математическа география, етика, руски прочитъ; осма година — славянска граматика, гръцки преводъ, теоретическа аритметика II часть, геометрия, алгебра, история, логика, черковно пѣене, търговско ржководство и руска граматика. Къмъ тия предмети трѣбва да прибавимъ още френски и турски езици. Отъ тая програма личи, че сѫ застѫпени предимно хуманитарнитѣ науки. Липсватъ дисциплини като естествена история, химия, физика, антропология.

Филаретовъ е учителствувалъ три учебни години въ София. Всѣка година завръшвалъ съ тържественъ изпитъ, на който присѫтствували граждани отъ всички народности, представители на духовенството и на официалнитѣ турски власти. По тоя случай училищната сграда била украсявана съ хубави вѣнци. Филаретовъ произнасялъ речь за ползата отъ просвѣщението, давалъ отчетъ за извършеното презъ годината и почвалъ изпита, който траелъ нѣколко дни. Филаретовъ особено държалъ да присѫтствуватъ жени, защото тѣ трѣбва да бѫдатъ добре просвѣтени по въпроситѣ на възпитанието. Презъ 1857—58 г. изпитътъ билъ посетенъ отъ софийския управитель Етхемъ паша и австрийския консулъ Замеро; презъ 1858—59 г. — отъ новия управитель Хасанъ Таксинъ паша и коменданта на войскитѣ, дивизионния генералъ Османъ паша, придруженъ отъ бригаднитѣ генерали Сюлейманъ паша и Абдулъ паша. Доволни отъ успѣхитѣ на ученицитѣ, тѣ подарили доста голѣми суми за раздаване на отличилитѣ се. (Подробности за тия посещения вж. Документи за българската история. Томъ I. Архивъ на Н. Геровъ. Часть I, с. 85, № 84; М. Георгиевъ, Възраждането на градъ София, с. 42—46; „Белѣшки“ на К. Михаиловъ, настоящия отдѣлъ № 28).

Цариградскитѣ вестници помѣстяли редовно отзиви за добрата уредба на софийското училище и за усърдието на неговия главенъ учитель. Славата на Филаретова стигнала и до нѣкои чужди вестници. Така, „La Presse d'Orient“ въ особена статия хвали софийското училище и неговия „добрый, способный и ревностный учитель г-нъ Філаретовъ“. (Статията е препечатана въ Българскы Книжици, г. II, 1859, ч. I, кн. II. Учебный дневникъ, с. 110—112). Споредъ дописника, училището може да се нарече гимназия и да служи за примѣръ на другитѣ учебни заведения въ страната.

Но Филаретовъ не се задоволява само съ мѫжкото училище — презъ юний 1858 г. той отваря и първото девическо училище въ София. Въ допискитѣ на „La Presse d'Orient“ е казано: до октомври 1858 г. „по ветхи нѣкой си тукашны мысли, момичета-та требуваше да не знаѣѫтъ друго, освень що сѫ относи до кѫщни-ты имъ рукодѣлія. Г-нъ Філаретовъ съ свои-ты неутомимы старанія успѣ да допълни той-зи недостатокъ и да

отвори едно дѣвическо училище. За това той говори първо съ чорбаджій-ты, но тіе не му дадохѫ слухъ съ извиненіемъ, че нѣма пары. Г-нъ Філаретовъ, кой-то искаше да направи добро-то, не за нѣкоѫ личнѫ полезность, но отъ ревность за общѫ-тѫ ползѫ, и кой-то има почить и довѣріе отъ сичкія-тъ народъ и отъ сичкы-ти правы и просвѣщены люди, безъ да отслабне никакъ отъ непомагание-то на чорбаджій-ты, представи си намѣреніе-то на единъ богатъ българинъ сего града, и господство му, подражая примѣръ-тъ на г. г. Денкооглу и Симоновичь, соизволи да стане предстатель на дѣвическото училище и ся обѣща да му плаща всичкы-ты потребны иждивенія и разноскы. Отвори сѫ убо и това училище въ еднѫ особнѫ кѫщѫ и всѣка челядь безъ различіе може да си проводи дѣца-та да ся учатъ безъ пары. За учителькѫ доведе сѫ една жена отъ Сопотъ, село Філіпополскаго округа, коя-то има доста ученіе колко-то за сега, и тая жена управлява ученіе-то подъ надзирателство-то г-на Філаретова. До днесь има да сѫ дошли до 105 момичета ученици и слѣдъ малко ще дойдѫтъ още толкова“ (Бълг. Книжици, цит. кн.). Филаретовъ е ималъ ясно съзнание за нуждата отъ добре подготвени и образовани български майки, въ рѫцетѣ на които лежи възпитанието на народа. Идеята му отначало срѣща сериозни прѣчки поради вѣковни предразсѫдъци за унизеното положение на жената. Противодействува особено х. Мано Стояновъ, но Филаретовъ спечелва довѣрието и съгласието на останалитѣ граждани, поради което х. Мано самъ отива да се примири съ него (вж. Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, № 2423, 2430). На 8. XII. 1858 г. Филаретовъ пише на Герова: „Ные сме отворили векѣ училище-то дѣвическо и са събрахѫ до 80 момичета. Въобще граждане-тѣ са радватъ на това и момичета-та учыѫтъ съ голѣмо усердіе. Имаме ученици отъ 12 и до 18 годины. Послѣдны-тѣ, то са знае, правыѫтъ по̀ голѣмы успѣхы“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 520, № 2423). Лицето, което поема върху си издръжката на училището, е софийскиятъ първенецъ Димитъръ Трайковичъ, поради което девическото училище почва да се нарича Трайково училище. Трайковичъ построява и специална училищна сграда. Естествено, задъ всичкитѣ му действия стои Филаретовъ, който събужда у него ревность за народополезна работа. За първа учителка бива повикана, съ посрѣдството на Н. Геровъ, Недѣля Петкова отъ Сопотъ. На 9. X. 1858 г. Геровъ ѝ пише: „Като стигнешь въ София, намѣри учителя г-на Саввѫ Филаретова и му покажи това писмо, той ще тя настани. Тамъ за всичко да слушяшь г-на Саввѫ Филаретова, та да ся благодарять граждане-ти отъ работѫ-тѫ ви“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. I, с. 741, № 1243). Н. Петкова остава въ София три години. Въ началото на 1861 г. дохажда за учителка Рахила Г. Баракъ.

Добра обща преценка за Филаретовата учителска дейность дава Н. Геровъ въ писмото си отъ 10. I. 1859 г. до Денкоглу: „Не могѫ да не Ви похвалѭ софійско-то училище. Г-нъ Филаретовъ за малко врѣмя го тури на тврьдѣ добьръ рядъ, и софійци-ти не могѫть да ся нахвалять съ учителя си и още повече съ Вашѭ милость, дѣто сте го изучили и натъкмили на това мѣсто... Отъ есенесь отворихѫ и женско училище въ Софиѭ. Учителкѫ имъ испратихъ азъ отъ Сопотъ, а виновникъ на това е г-нъ Филаре-

товъ, който, истина, съ всякой начинъ ся труди за образование-то на народа. Ваши-ти трудове, за да го изучите, приносять вече плодъ“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. I, с. 513, № 825).

С. Филаретовъ взима дейно участие въ борбата на софиянци срещу гръцкото духовенство. Бившиятъ елиногречески учитель, който не може да не цени гръцката образованость, още въ 1853 г., като студентъ въ Москва, взима отрицателно отношение къмъ гръцкото духовенство. На 14.IV. с. г. той рисува въ писмо до Погодина злоупотрѣбитѣ на пловдивския владика, който се старае да погърчи българитѣ, затваря училищата имъ, разгонва и клевети предъ властьта българскитѣ свещеници (Письма къ М. П. Погодину, с. 718–719). Изглежда, че до 1856 г. Филаретовъ още не е дошълъ до идеята за самостойность на българската черква, за отдѣляне отъ Цариградския патриархъ, защото Н. Д. Ступинъ, руски консулъ въ Одринъ следъ Кримската война, пише на 30. VIII. 1856 г. до Герова: „Какъ Филаретовъ въ Москвѣ, такъ и наши одесскіе друзья единодушно согласились съ моимъ мнѣніемъ, что просьба болгаръ о учрежденіи имъ особой патріархіи была не только не своевременна, но даже ни въ какомъ случаѣ не умѣстна и още болѣе: была навѣрно плодомъ интригъ нашихъ недоброжелателей“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. I, с. 294, № 2104). На следната година, дошълъ вече въ София, Филаретовъ се показва като решителенъ защитникъ на мнението за самостойна българска черква. На 15. XII. 1857 г. той пише на Погодина: „Болгарское духовенство находится въ самомъ жалкомъ видѣ и положеніи. Причина тому высшее греческое духовенство, которое производитъ въ священники не того, кто достоинъ, а того, кто больше заплатитъ фанаріотскому арендатору владыкѣ. Я все още не могу понять, на какомъ основаніи нѣкаторые русскіе не одобряютъ желанія болгаръ — имѣть свою іерархію изъ природныхъ болгаръ“ ... „Фанаріоты гнусно клевещутъ на болгаръ передъ тур. правительствомъ, что болгаре бунтовщики (когда нигдѣ въ Болгаріи ничего такого нѣтъ), а передъ русскимъ съ отвратительнѣйшимъ лицемѣріемъ разигрываютъ роль самыхъ усердныхъ блюстителей православія и увѣряютъ, что болгаре отпадутъ отъ Восточной церкви и сдѣлаются католиками, какъ только снимутъ съ нихъ ненужную и ненавистную опеку фанаріотовъ“ (Письма къ М. Г. Погодину, с. 736 и сл.).

Имайки такива възгледи по българския черковенъ въпросъ, естествено е било Филаретовъ да се намѣси енергично въ борбата на софиянци срещу гръцкото духовенство. Въ нея той се очертава като мѫдръ, предвидливъ, тактиченъ и смѣлъ водачъ, който външно стои на страна отъ тая борба, поради особеното свое положение, но тайно я вдъхновява и ржководи. Филаретовъ подържа постоянна кореспонденция съ най-виднитѣ дейци по черковния въпросъ — д-ръ Ст. Чомаковъ, Г. С. Раковски (сътрудничи съ дописки въ неговия „Дунавскыи Лебедъ“), Н. Геровъ, Др. Цанковъ, Т. Бурмовъ, Н. Хр. Тъпчилещовъ, братя х. Гюрови и т. н. Той приготвя молбитѣ и протеститѣ, действува не само въ София, но и въ околнитѣ градове. По това време владика въ София е гръкътъ Гедеонъ. Първиятъ конфликтъ избухва по поводъ на завещанието на софиянеца Г. Симеоновичъ, бившъ драгоманинъ на

австрийския и френския консули. Той умира на 17.IV.1858 г. и оставя голѣма сума на софийското училище. Нѣкои първенци, съ помощьта на владиката, правятъ опити да присвоятъ паритѣ и ги употрѣбятъ за черковни нужди. Филаретовъ се съпротивява енергично и успѣва. Отъ тоя моментъ почва борбата между него и Гедеона (нѣкои подробности за нея вж. въ настоящия отдѣлъ, № 14, 27). Филаретовъ настройва гражданитѣ срещу владиката и, подъ негово ржководство, на Петровдень 1860 г. еснафитѣ принуждаватъ Гедеона да се отрече отъ патриаршията и да спомене въ литургията името на Илариона Макариополски и султана (вж. Споменна книга на Софийския крояшки еснафъ, с. 82). Заради тая си постжпка Гедеонъ билъ отзованъ въ Цариградъ, следъ което българитѣ изгонили — пакъ по указание на Филаретова — и гърцитѣ отъ помѣщението на митрополията. Разбира се, Гедеонъ си давалъ точна смѣтка, кой възбужда народа срещу фенерската патриаршия, и направилъ доносъ предъ властитѣ. На 31.VII.1860 г. съ официална везирска заповѣдь Филаретовъ билъ смъмренъ публично предъ членоветѣ на градския съветъ (мезлишъ) и предупреденъ занапредъ да не се мѣси въ „мемлекетски“ работи, защото ще бжде зле наказанъ (Изъ архивата на Н. Геровъ, Кн. II, № 2478, 2479). Свѣтлина върху интригитѣ на Гедеона хвърля единъ интересенъ документъ: съ писмо отъ 18.VIII.1860 г. Кюстендилскиятъ митрополитъ Дионисий го съветва да употрѣби всички срѣдства за отстранение на Филаретова. Ето най-важниятъ пасажъ отъ писмото въ руски преводъ: „Вчера я получилъ Ваше братское письмо и съ удовольствіемъ узналъ, что Вы въ добромъ здоровьѣ, но жалѣлъ и жалѣю, что держите еще тутъ учителя (Филаретова), который не перестаетъ сообщать свои ядовитыя стрѣлы находящимся здѣсь и въ окрестнихъ округахъ противъ насъ. Сдѣлайте невозможное возможнымъ, чрезъ посредство превосходительнѣйшихъ пашей, чтобы удалить его, потому что зло умножается“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 568, № 2486; Документи за българската история. Томъ I. Архивъ на Н. Геровъ. Часть I, с. 227, № 191). Отъ тоя документъ личи, че дейностьта на Филаретова засѣга и по-далечни краища, главно Самоковъ, Кюстендилъ и Пиротъ. Следвайки указанията на д-ръ Ст. Чомаковъ, той препраща протеститѣ и молбитѣ срещу фенерското духовенство до тия градове (вж. СбБАН, кн. XII, 1919, с. 539—540, № 470 и 471). Особено сж силни насърдченията на Филаретова до самоковци (вж. въ настоящия отдѣлъ № 13, 14, 15). Въ писмо оъ 10.IV.1860 г. той ги съветва да престанатъ да споменаватъ името на патриарха въ черква и да прогонятъ гърцитѣ. Филаретовъ се сношава и съ монаситѣ отъ Рилския манастиръ и ги накарва да махнатъ своя епитропъ, гърка Димитраки, гонитель на българитѣ (СбБАН, кн. XII, 1919, с. 539, № 469; настоящия отдѣлъ № 13). На 25.VI.1860 г. Филаретовъ наговаря софиянци да изпждятъ дошлия въ София самоковски владика Паисий (СбБАН, кн. XII, 1919, с. 541, № 473; срв. отдѣла „София и българскиятъ черковенъ въпросъ“, с. 99). По тоя начинъ се подготвя почва за бележитата по-късно борба срещу Доротея, когато Филаретовъ не е вече въ София.

Развилъ такава разностранна дейность, показалъ извънредно буденъ духъ, естествено е било Филаретовъ да събуди нѣкои подозрения у турскитѣ власти. Външно отношенията му съ тѣхъ сж добри. Обаче той не е могълъ да остане слѣпъ предъ постояннитѣ злоупотрѣби, престжпления и насилия. За тѣхъ говори още въ писмото си до Погодина отъ 15. XII. 1857 г.: „И такъ, я возвратился въ Болгарію турецко-подданнымъ, рискуя жизнью. Я имѣю вѣрныя свѣдѣнія, что по пріѣздѣ моемъ въ Софію мѣстное начальство поспѣшило донесть обо мнѣ въ Цареградъ; духовное тоже чрезъ святѣйшаго вселенскаго патріарха Со дня моего поступленія въ здѣшнее училище за мною слѣдятъ такъ, что я того и жду, что меня потащутъ куда нибудь, не потому конечно, чтобы я не принималъ всѣ зависящія отъ меня мѣры предосторожности, или чтобы своими неблагоразумньми дѣйствіями вызвалъ бы на себя подобную грозу, но потому только боюсь, что тутъ у насъ расправа короткая... и это не мечта, а действительность. Весьма часто передъ глазами производятся аресты, истязанія всякаго рода, убійства безъ всякаго суда и расправы, по одному только подозрѣнію, часто ни на чемъ не основанному“ (Письма къ М. П. Погодину, с. 733—734). Филаретовъ държи дневникъ и отбелязва нѣкои отъ турскитѣ злоупотрѣби (вж. настоящия отдѣлъ № 26); сжщо редовно съобщава на руския консулъ въ Пловдивъ Н. Геровъ за положението на народа и престжпленията на властитѣ (вж. Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, № 2402, 2410, 2411, 2412, 2468 — подробно описание, 2477, 2484 и др.). Постояннитѣ сношения съ Герова и съ Русия засилватъ подозренията на властьта и Филаретовъ предусѣща опасностьта, която го заплашва, ако остане въ София. Още презъ 1859 г. той си задава въпроса: „Какъ ще са живѣе въ Софія за всегда? Сега за сега я съмъ поставилъ себе така, що що годѣ врьшж за общество-то, по неволѣ ми са чуе дума-та и не допущамъ никого да посяга на моя честь и работа. Желаніе-то ми и за напрѣдъ не е друго, освѣнь да са трудж за добро-то на софіянцы-тѣ, нъ простота-та, невѣжество-то, ты знаешь, колко оцѣнява тыя работы и съ кой гнусенъ начинъ гы награждава“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 532, № 2439). Въпросътъ за по-дългото оставане на Филаретова въ София се подига особено при неговата женитба. Той е свободенъ да напустне града и се засели другаде. „Азъ съмъ готовъ да промѣнж и званіе, нъ подъ условіе, че ново-то ми званіе не ще ми бърка да служж пакъ на отечество-то и на неговы-тѣ умственны и матеріалны интересы“ (пакъ тамъ, с. 540, № 2451). По-късно, взимайки предвидъ отношението на властьта къмъ него, той решава, следъ известни колебания, да замѣни учителската кариера съ служба въ руското дипломатическо ведомство, смѣтайки, че и тъй ще бжде полезенъ на своя народъ. Съ уредбата на тоя въпросъ се заематъ Н. Геровъ и Н. Д. Ступинъ, руски консулъ въ Одринъ. Филаретовъ е руски поданикъ още отъ 1858 г. За свой замѣстникъ тъкми да остави Геровия братъ Константинъ, който следва въ Москва. За да не предизвика подозренията на турцитѣ, той съобщава, че отива въ Нѣмско да печати книги и да придружи болния си баджанакъ. Въ края на мартъ 1861 г. Филаретовъ напуска София, следъ близо четиригодишна енергична и разностранна дейность, която оставя дълбоки следи въ живота на софиянци.

Презъ юний 1861 г. той пристига въ Петербургъ, още веднажъ обмисля решението си, срѣща се съ Денкоглу, който по това време внезапно умира, държи необходимитѣ служебни изпити и бива назначенъ за секретарь на Одринското консулство, временно командированъ на работа въ Цариградското посолство. Презъ есеньта Филаретовъ се отправя за Турция. Презъ ноември пристига въ София при семейството си, посрещнатъ много сурово отъ властитѣ. Презъ декември е вече въ Цариградъ.

Тукъ Филаретовъ продължава своята народополезна дейность. Руситѣ му възлагатъ особена задача: да подържа съгласието и добритѣ отношения между посолството и българитѣ. Точно тогава се разисква твърде много по черковния въпросъ. Филаретовъ застѫпва и изяснява българското становище предъ рускитѣ дипломатически представители. Презъ 1862 г. д-ръ Ст. Чомаковъ пише за него: „Той узрява брьзо вѕ дипломатическо то поприще. Безѕ шеги, тойзи момакъ прави ни честь много“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 868, № 2910). Филаретовъ се срѣща постоянно съ цариградскитѣ българи: Ст. Чомаковъ, Гешовци, Тъпчилещовци, Золотовичъ, Др. Цанковъ и др., взима участие въ тѣхнитѣ начинания, следи българския печатъ, опитва се да нареди българското училище, редактира известно време „Българскы Книжици“. Дейната природа на Филаретова не може да понася покоя. (Повече подробности въ писмата до Герова, Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, № 2522—2563). Особено живо се интересува отъ вървежа на черковния въпросъ. Сѫщо тъй не прекѫсва контакта и съ София. Но дохажда тежка болесть — охтика, Филаретовъ лѣга на легло. Презъ октомврий 1863 г. заминава за Египетъ. На 13 ноември угасва въ Каиро, 38-годишенъ. Ранната му смъртъ предизвиква съжаление у всички. В. Съвѣтникъ напечатва некрологъ (вж. настоящия отдѣлъ № 25), Р. Жинзифовъ написва елегично стихотворение, Хр. П. Тъпчилещовъ изказва на софиянци своята голѣма скрьбь за непрежалимия тѣхенъ учитель (Н. Начовъ, Христо П. Тъпчилещовъ. Животъ и неговата обществена дейность. София 1935, с. 74—75). Особено трогателни сѫ думитѣ на Стефанъ Вълковъ отъ Жеравна въ писмото му до В. Матеевъ: „Съ прѣскърбнѫ душѫ научихме първо чрѣзъ вѣстницитѣ, второ чрезъ Вашитѣ писма, смерта на благодѣтеля нашего Филаретова!“ . . . . „Азъ, неговъ ученикъ и 18 годишенъ другарь, като сѫщы братъ усиротихъ! Изгубихъ моего наставника и благаго учителя! Три пѫти сълзи проливахъ, догдѣто напиша това писмо, рѫцѣтѣ мы трѣпераха, очитѣ мы отъ сълзи да проливатъ не прѣстанаха! Като си помисля неговата искрена любовь, неговитѣ благи съвѣти, но бѣденъ остахъ!“ (Юбилейна книга на Жеравненското читалище „Единство“. София 1921, с. 220—221).

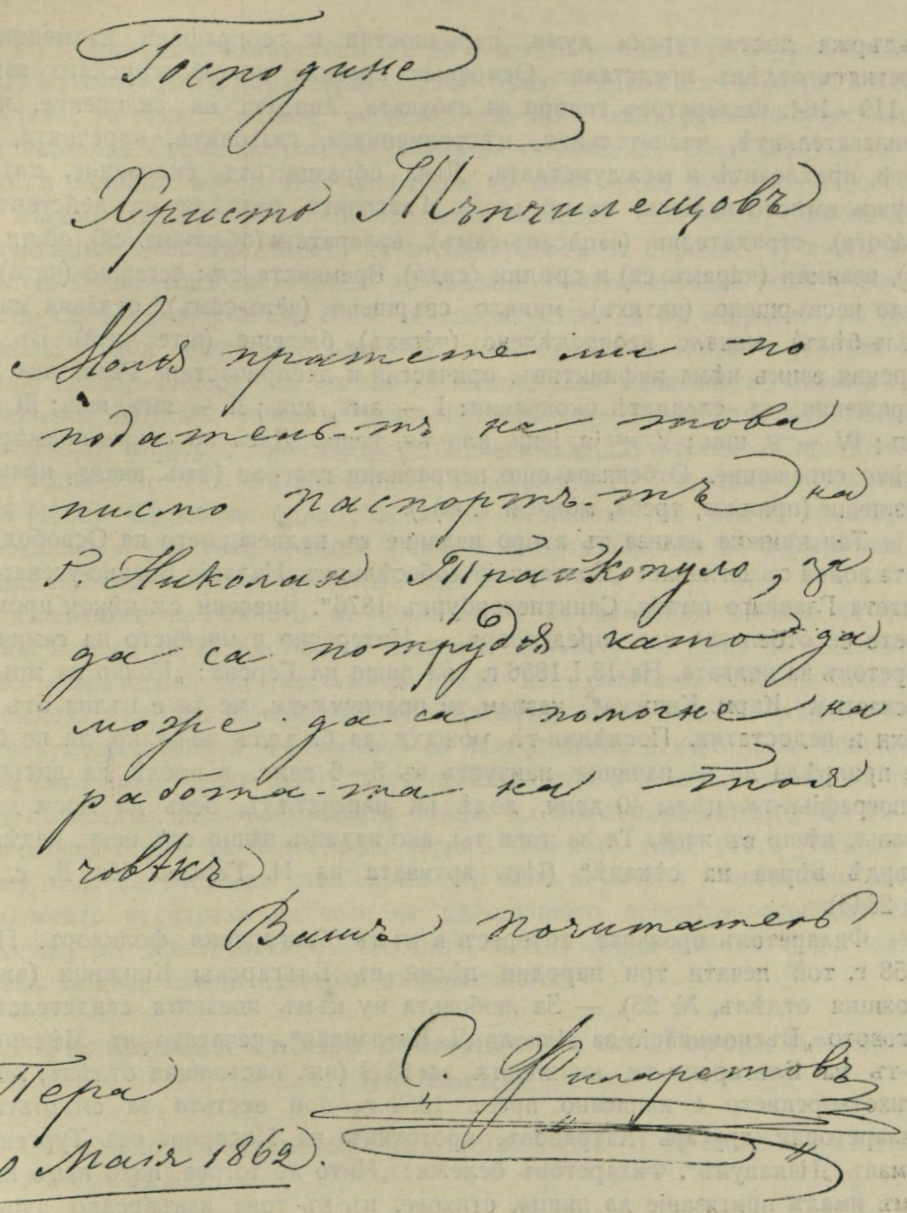
За да очертаемъ по-пълно личностьта на Сава Филаретовъ, трѣбва да хвърлимъ погледъ и върху неговитѣ книжовни интереси. На първо мѣсто стои журналистическата му дейность. Той сътрудничи редовно на нѣколко отъ най-добритѣ тогавашни вестници, преди всичко въ „Цариградскій Вѣстникъ“ и „Дунавскыи Лебедъ“. Въ първия праща дописки много често, за втория дава ценни съвети на редактора му Г. С. Раковски. Обикновено кореспонденциитѣ му иматъ осведомителенъ характеръ, но Филаретовъ е гот-

вѣлъ и статии на нѣкои специални теми, напр. върху народната словесность и история, както пише до Раковски на 11. III. 1860 г. (вж. настоящия отдѣлъ № 12). Той сътрудничи и на нѣкои френски вестници (СбБАН, кн. XII, 1919, с. 538, № 468). Изобщо, добре е схващалъ голѣмото значение на печата и се е стараелъ да използува неговитѣ възможности въ полза на народното дѣло. Кореспонденциитѣ му се отличаватъ преди всичко съ яснота, точность и здрави схващания. Филаретовъ не участвува въ уредбата на нѣкой вестникъ, защото е билъ далече отъ срѣдищата на българското възраждане, а въ Цариградъ по-късно службата го е поставяла въ особено положение. При все това, по молбата на настоятелитѣ, презъ 1862 г. той редактира около два месеца подъ строга тайна сп. Българскы Книжици „догдѣ си найджтъ човѣкъ". За редакторъ се е подписвалъ Ив. Найденовъ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 601, № 2531; П. П. Карапетровъ, Сбирка отъ статии. Срѣдецъ 1898, с. 204—205).

Отъ София Филаретовъ подържа връзки съ руски учени и книжовници. Отъ тукъ изпраща на А. Гильфердингъ житието на Михаила Воинъ. Гильфердингъ, обнародвайки ржкописа, бележи: „Рукопись найдена въ Софіи; я обязянъ ею благосклонному вниманію Софійской православной общины, которая доставила мнѣ ее, какъ матеріалъ для болгарской исторіи, чрезъ посредство покойнаго С. Филаретова" (А. Гильфердингъ, Собраніе сочиненій. Томъ первый. С.-Петербургъ 1868, с. 49). — Филаретовъ събира и изпраща картографски материали на Я. О. Ошмянцевъ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с 508, № 2407). — Подържа сношения съ Руската академия на наукитѣ и Светия синодъ и урежда печатането на речника на Н. Рилски. Нагледването по печатането било възложено на П. Безсоновъ. Филаретовъ дава наставления на о. Неофита, какъ да приготви и изпраща ржкописа. Въ писмото си отъ 10.I.1861 г. той насърдчава стария книжовникъ: „Знамъ, че Вашето ново поприще [Неофитъ билъ избранъ за игуменъ на Рилския манастиръ] Ви е наложило нови длъжности и Ви е отнело врѣме-то, което попрѣди сте имали за тыя кабинетны, учены занятія, — нъ бждете подражатели на тримата святители, на Кирила и Меѳодія, на Платона и Филарета и Инокентія, русскы священноначалници, кои, отъ какъ исполняватъ свои-тѣ обязанности по църковно-то управленіе, нахождатъ врѣме и сочиняватъ и издаватъ ежегодно многотомны сочиненія. Та за това, колко и да сж многосложны сега Ваши-тѣ занятія, увѣренъ сьмъ, че Вие ще устроите сичко и ще продължавате това Ваше занятіе, кое ще увѣнчае сичкы прѣдидущи Ваши труды литературны" (СбНУ, кн. VIII, 1892, с. 434—435).

Застъ повече съ практическа и организаторска дейность, Филаретовъ не остави много книжовни трудове. Ще ги изредимъ споредъ времето на появата имъ.

Презъ Кримската война излиза неговата „Карманная книга для русскихъ воиновъ, находящихся въ походахъ противъ турокъ по болгарскимъ землямъ. 1. Разговоры русско-болгарскіе. 2. Словарь русско-болгарскій. 3. Основныя правила ново-болгарскаго языка. Санктпетербургъ. Въ типографіи Императорской Академіи Наукъ 1854". Това е малка книжка, с. 6+164.

Господине
Христо Тъпчилещовъ
Моля приемете ми по
подателя-тъ на това
писмо паспорта-тъ на
Г. Николая Трайкоцуло, за
да са потруди както да
може да са помогне на
работа-тта на тоя
човѣкъ
Вашъ почитателъ
Пера С. Филаретовъ
10 Маія 1862.

Писмо на С. Филаретовъ

Почва съ „Замѣчанія къ русско-болгарскимъ разговорамъ“, подписани отъ С. Филаретовъ. Въ тѣхъ той обяснява, какъ се произнасятъ условно приетитѣ означения на звуковетѣ: ъ, ѫ, ѣ, я (отъ ѣ). Книгата е раздѣлена на три отдѣла. Първиятъ — „Разговоры русско-болгарскіе“, с. 1—57 — съдържа успореденъ руски и български текстъ, съ означение на ударенията върху последния, споредъ източното наречие. Това сѫ въпроси за села и мѣстности, храна, неприятель, квартира и т. н. Следва „Словарь русско-болгарскій“, с. 59—116.

Съдържа доста турски думи, народностни и географски наименования. Третиятъ отдѣлъ представя „Основныя правила ново-болгарскаго языка“, с. 119—164. Филаретовъ говори за азбуката, липсата на склонение, члена, прилагателнитѣ, числителнитѣ, мѣстоименията, глаголитѣ, наречията, съюзитѣ, предлозитѣ и междуметията. Дава образци отъ склонение, като си служи, вмѣсто падежи, съ предлози. Глаголитѣ раздѣля на действителни (рáботя), страдателни (запѝсанъ-самъ), възвратни (облàчамъ ся), общи (боя ся), взаимни (кáрамъ ся) и срѣдни (сидя). Времената сѫ: сегашно (читâ), минало несвършено (читяхъ), минало свършено (чѐлъ-самъ), отдавна минало (чéлъ-бѣхъ), минало неопредѣлено (чéтахъ), бѫдеще (ште читâ). Въ българския езикъ нѣма инфинитивъ, причастия и деепричастия. Различава петь спрежения, съ следнитѣ окончания: I — амъ, ашь; II — ямъ, яшь; III — â, ешь; IV — я, ишь; V — ія, іешь или ѣя, ѣешь. Дава по единъ примѣръ за всѣко спрежение. Отбелязва още неправилни глаголи (ѣмъ, знамъ, крамъ) и безлични (прилѝча, трéба, мòже и т. н.) [1]).

Тая книжка излиза въ второ издание въ надвечерието на Освободителната война съ заглавие: „Болгарскій собесѣдникъ. Изданіе Военно-ученаго комитета Главнаго штаба. Санктпетербургъ 1876“. Внесени сѫ нѣкои промѣни, което се отбелязва ивъ предговора. — Интересно е мнението на самия Филаретовъ за книгата. На 13.I.1856 г. той пише на Герова: „Колко за моѭ-тѫ несчастнѫ „Карм. Книжка“, казвам ти правичкѫ-тѫ, че тя е пълна отъ промахи и недостатки. Послѣдни-тѣ можахѫ да бѫдѫтъ по́-малко, да не бѣхѫ ме припрѣли да ѣѫ напишѣѫ наизустъ въ 5—6 деня, а послѣ да висѣѫ въ типографіѣѫ-тѫ цѣлы 40 дсня, додѣ ѣѫ напечатѫтъ, безъ да могѫ да изправѣѫ нѣщо въ неѣѫ. Та за това ты, ако вадишъ нѣщо отъ неѣѫ, недѣй ма твьрдѣ вѣрва на сѣкадѣ“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 455, № 2343).

Филаретовъ проявява интересъ и къмъ българския фолклоръ. Презъ 1858 г. той печати три народни пѣсни въ Блъгарскы Книжици (вж. настоящия отдѣлъ, № 23). — За любовьта му къмъ поезията свидетелствува неговото „Въспоминаніе за Никола Д. Катранова“, печатано въ Мѣсяцословъ-тъ на Блъгарскѫ-тѫ книжнинѫ за 1859 (вж. настоящия отдѣлъ, № 24). Стихотворението е написано презъ 1853 г., при вестьта за смъртьта на Филаретовия другарь Катрановъ, прототипъ на Инсарова отъ Тургеневия романъ „Наканунѣ“. Филаретовъ бележи: „Нито до тогава, нито пакъ послѣ сьмъималъ притязаніе да пишѣѫ стихове, нъ въ това извънредно душевно настроеніе, умысленъ, подъ сѣнка-та на едно дърво въ градина-та, надраскалъ сьмъ надъ кора-та на една книга, която са прилучи въ то врѣме въ рѫцѣ ми, прилагаемо-то тука въспоминаніе въ такъвъ видъ, въ какъв-то тука са види“. То не се отличава съ поетическа хубость, но е твърде трогателно съ своята искреность и дълбока болка за изгубения другарь. Тия качества му отреждатъ сигурно — макаръ и скромно — мѣсто въ историята на българската елегия.

[1]) Знакътъ â — звукъ срѣденъ между а и ы. По технически причини въ примѣритѣ не сѫ поставени следнитѣ надредни знаци: ¨ надъ ѣ, когато сочи произношение я, ˆ надъ я, когато означава произношение іѫ.

Въ Цариградъ Филаретовъ ще да е ималъ важни литературни планове. За тѣхъ говори П. П. Карапетровъ: „Той бѣше станалъ въ Цариградъ много известенъ, та дори улица-та, въ която живѣеше, задъ руско-то консулство, биде наречена Софиалѫ сокакъ (улица на софиянеца). Благодарение на паричнитѣ помощи, които бѣха изпратени до него, чрезъ руско то посолство, отъ нѣкои руски добросторни общества за бедни български храмове и за напечатвание учебници, които да се подаряватъ на сиромаси ученици българчета, Филаретовъ се готвѣше да захване печатание-то на редъ учебници и дори съ мнозина учители бѣше се споразумѣлъ да му изпратятъ за напечатвание нѣкои преведени или отъ тѣхъ съставени такива“ (Сбирка отъ статии, с. 205). Филаретовъ успѣва да издаде само една книга: Слѫжба Преподобнымъ ѻтцемъ нашимъ, равноапостольнымъ Меѳодїю и Константинѫ, нареченномѫ Кирилльѫ, Епископомъ Моравскимъ, Оучителемъ Словенскимъ. Мᶜца Маїѧ в ѧ1 день. Въ Цареградѣ. Тѵпографїѧ Ц. Вѣстника и Содрѫжїѧ. ѧѿѫѣ [1862]. Службата била разпратена безплатно на всички български православни и униатски храмове. Ранната смърть попрѣчи на Филаретова да осѫществи своя широко замисленъ планъ.

Посочихме значението на Филаретова за духовния развой на града София. Речемъ ли да поставимъ неговата дейность на фона на общото народно възраждане, ще изпъкнатъ предъ насъ нѣколко основни качества: европейска култура, по-широки умствени интереси и главно — рѣдъкъ даръ за практическа работа. Филаретовъ се налага преди всичко като общественикъ, като практически деецъ, като организаторъ и водачъ. Ако не бѣ така рано починалъ, навѣрно сѫдбата щѣше да му повѣри важна роля въ посетнешнитѣ борби на българския народъ. Но и съ това, което успѣ да извърши, той се очертава като единъ отъ ония неуморни и енергични работници, които не стоеха на чело на цѣлокупното просвѣтно-освободително движение, но действуваха въ низинитѣ, между самия народъ, и до голѣма степень на свои плещи изнесоха възраждането.

9. С. Филаретовъ събира спомощници за „Горски пѫтникъ“ въ Москва

Спомоществувателиза напечатаніе-то на „Горскій пѫтникъ“. Соч. Раковскаго.

Въ Москва:	экземпл.		
Иванъ Николаевичь Денкоглу, българинъ отъ Софіѫ . . .	10	Яковъ Онисимовичь Ошмянцовъ	2
Профес. Имп. Московск. университета І. М. Бодянскій .	2	Алексѣй Степан. Хомяковъ . .	5
Серг. Тимоѳ. Аксаковъ	1	Михаилъ Петровичь Погодинъ	5
Иванъ Серг. Аксаковъ	1	Александръ Ѳом. Вельтманъ . .	5
Констант. Серг. Аксаковъ . . .	1	Супруга-та му Елена Ивановна Вельтманъ	2
Юрій Ѳеодор. Самаринъ . . .	5	Петръ Иван. Бертеневъ	1

Млады българе, кои ся учѫтъ въ Московск. университетъ:

Савва Вълч. Филаретовъ отъ Жеравна	3	Михайло Данiил. Дѣдовъ отъ Болградъ	2
Христофоръ Констант. Даскаловъ отъ Трявна	2	Коста Бонёвъ отъ Търново . .	1
Николай Григоріевичь Поповичь отъ Свищовъ	2	Павелъ Петровичь Громадовъ отъ Търново (вънкашенъ) . .	2
Степ. Дмитр. Кокалановъ отъ Калоферъ	1	Райчо Николовъ отъ Трявненск. колыбы (вънкашенъ)	1
Константинъ Геровъ отъ Копривщица	1	Илія Христовичь отъ Габрово (въ Московск. Дух. академія)	1
Ѳеодоръ Запряновъ отъ Хаскёй	1	Василъ Чолаковъ (Въ Московск. Дух. академія)	1
			58

NB. Братски молѭ г. Раковскаго да не допуща въ свое-то си прекрасно съчиненіе сербизмы и т. н., а да си пиши чисто по български, котленски; тогава негово-то произведеніе ще има още пò голѣмѫ ценѫ.

[1857 г.] С. Филаретовъ

Пары-тѣ ще ся съберѫтъ и испратѭтъ, кога ся раздаде книга-та.

(Арх. отд. на Соф. Н. библиотека п. 80, № 6818).

10. С. Филаретовъ до Г. С. Раковски

Писмото на Раковски до Денкоглу било получено следъ заминаването на последния. Тонътъ на „Българска Дневница". Съветва Раковски да поправи езика си.

София, 1857, окт. 1.

Любезный съотечественниче, г^не^ Георгій Раковскій!

Радвам са, че ми са дава случай и възможность да изявѭ мое-то къмъ Васъ почитаніе и уваженіе, кое сьмъ ималъ сѣкога къмъ Ваша достойна личность.

Ваше-то писмо къмъ г^на^ И. Денкоглу поехъ тука, когато той бѣше тръгнѫлъ векѣ за Віенѫ прѣзъ Видинъ. Азъ имахъ заповѣдь отъ него да отварѭмъ, колкото писма дойдѫтъ тука на негово име. Така сторихъ и съ Ваше-то и, като го прѣведохъ на русскій языкъ, приложихъ и отъ своя страна, въ свое писмо, сичко, що мыслихъ да е нужно за поясненіе и убѣженіе на това отгорѣ, що Вые му писвате за съдѣйствіе въ Ваше-то полезно предпріятіе. Молихъ до и казахъ му и отъ своя страна — да стори и това добро и да бѫди увѣренъ, че тая помощь негова ще хване мѣсто: съ това ще помогне не Раковскому, а на българска писменность, на българскы най высокы народны интересы, слѣдователно на весь българскій народъ. Счетохъ за своя длъжность да му напомнѭ сичко, що знаѭ за Вашъ патріотизмъ, безкорыстіе и самоотверженіе, кои трѣба да бѫдѫтъ примѣрны за синца ни и за сичко младо българско поколѣніе. Писмо-то това сьмъ пратилъ въ Віенѫ кѫдѣ 20 септ. м. и му забѣлежихъ, че може да Ви са отго-

вори на право отъ тамъ въ Новый садъ. — Вашъ-тъ тонъ въ „Бълг. Дневница“ бѣше смутилъ наши-тѣ въ Вѣна и ми казвахѫ, кога бѣхъ тамъ, че Ви пращали наставленія ... Чувашь ли, куме! — Расправихъ имъ, че не сторили добрѣ и че това не само не вреди, а напротивъ е настоятелна нужда за сега да са дрьжи тоя тонъ, и пр. и пр... Нъ защото тія може да подѣйствовѫтъ на стареца, то не ще бѫде злѣ, ако повторите да напишите пакъ и на стареца, и по нѣколко реда пакъ до г. Хр. Гешеглу и Огняновича, за да прѣдложѣтъ и тѣ отъ своѭ странѫ свои внушенія. Тѣ бѣхѫ легнѫли въ Ваша полза, нъ, знаете, яничаре вѣрѫ нѣмѫтъ. Отъ все сьрдце Ви желаѭ да пріемете благопріятенъ отговоръ.

Казахъ и на тукашни-тѣ, че газета-та, що испращате на мое име, дарите ѣѫ на училище-то имъ и ще глѣдамъ дано да натъкмѣѫ да ти са испроводѣѫтъ нѣколко спомоществователи и отъ тука.

Независимо отъ това, азъ искренно Ви благодарѣѫ за поменъ и братскы чувства къмъ мене. Кога е така, позволѣте ми да Вы попытамъ по прія-телскы и това: тонъ-тъ, направленіе-то, изборъ-тъ отъ другы газеты извѣстія, сичко правите Вые, както не може да бѫде по́добрѣ и по́разумно: само языкъ-тъ Ви малко — пьстьръ. Увѣренъ сьмъ, че г. Раковскій прави това не случайно, не безъ важна причина ... Нъ каква ще да е тая причина, се желателно остава да не вкарваме бълг. языкъ изведнѫжь въ нѣмско систематизираніе. Простѣте!

Сичкы Вашъ С. Филаретовъ

Г^{ну} Медаковичу, молѭ, кажете искреннѫ благодарность за любовь къмъ насъ и благодѣянія. — Поелъ ли е писмо за злоупотребленія на Пиротск. владыка съ подписъ М. Ташё?

(Арх. отд. на Соф. Н. библиотека п. 80, № 6753).

Съ това писмо е изпратено на Денкоглу писмото на Раковски (вж. сѫщия отдѣлъ № 7).

11. Уредба на Софийското главно училище въ 1859 г.

Тоя уставъ е печатанъ първоначално въ Цариградскій Вѣстникъ, г. VIII, 1858, бр. 361. Тукъ го печатаме по преписъ отъ 8. IX. 1859 г., който се пази въ Архивния отдѣлъ на Соф. Н. библиотека п. 22, № 2475. Между двата текста има нѣкои малки различия. Сѫщиятъ уставъ е печатанъ още отъ Йорд. П. Георгиевъ, Документи по учебното дѣло въ Вратца, Градецъ, Елена, Габрово, Разградъ, София, Сливенъ и Шуменъ. Училищенъ прегледъ, г. XII, 1907, кн. 4, с. 391—393; Хр. М. Тошевъ, Материали изъ историята на учебното дѣло въ България. Училищенъ прегледъ, г. IX, 1904, кн. 5, с. 444—446. Тамъ сѫ направени, обаче, нѣкои пропуски.

Главны правила

въ [1]) Софійско-то общенародно българскс училище, Софіѧ, 1859, септемвріѧ 8^{й} день. Съставилъ главенъ учитель при Софійско-то общенародно българско училище С. В. Филаретовъ.

§ 1. Училище-то са съдържа отъ доброволны пожертвованіѧ на граждане-тѣ и другы любители на наука-та.

§ 2. Училище-то, като народно, ще са нахожда подъ настоѧтелство-то на училищны-тѣ [2]) настоятели, избираемы ежегодно отъ сичкы граждане.

§ 3. Училище-то по учебна часть ще сѧ управлѧва отъ главный-тъ учитель, по нареждан е-то на кого-то ще слѣдуватъ и другы-тѣ учители у Взаимноучителще-то [3]) и ще мѕ са покорѧватъ у сичко безъ прѣкословіе.

§ 4. Сичко, що е потрѣбно за добра-та нареда на ѕчилище-то, ще са прѣдлага отъ главный-тъ ѕчитель на настоѧтели-тѣ, които ще испълнѧтъ това, [4]) за да са избѣгнѕва онаѧ безреднина, коѧ произлиза отъ „днесь за днесь, ѕтрѣ за ѕтрѣ“, та пакъ сичко си остава по прежному.

§ 5. Всѧка годи[н]а ще ставатъ общы испытаніѧ на ѕченицы-тѣ прѣдъ ѕченолюбивы-тѣ граждане и любители на наѕка-та. Въ това врѣме [5]) ѕчилищны-тѣ настоѧтели и граждане ще имѫтъ право да чинѣѫтъ ѕчителю новы прѣдложеніѧ, за ѕлѕчшеніе на ѕчилище-то.

§ 6. Число-то на ѕченицы-тѣ остава неограничено: ѕчилище-то е отворено и за богаты, и за сиромасы, и за гражданскы [6]) и селскы дѣца, и сѣкой, кой желае да ѕчи, съ драго сьрдце са пріема, съгласно спорѣдъ правила-та, които по̀ долѣ ще бѫдѫтъ изложены.

§ 7. Сѣкой ученикъ са пріема въ ѕчилище-то, но пакъ ще са глѣда така, щото ѕченикъ-тъ да не е по̀ мла̀ъ отъ шесть годины.

§ 8. Ученикъ са пріема ѕ Взаимно-то ѕчилище най малко за четыре години. Подъ исты-тѣ ѕловіѧ са пріема послѣ и въ главно-то ѕчилище.

§ 9. При постѕплен е-то [7]) на ѕченикъ-тъ въ ѕчилище-то, родители-тѣ или роднины-тѣ мѕ са задължаватъ писменно, че ще олеснѧватъ дѣте-то отъ сѣка страна така, щото да си има сичко, що мѕ е потрѣбно въ ѕчилище-то, и още че въ разстоѧніе-то на тыѧ четыре годины тыя ще глѣдатъ, щото дѣте-то да си дохожда всѣкой день въ ѕчилище-то редовно и во врѣме.

§ 10. Ако бы нѣкакъ ѕченикъ-тъ да не дохожда въ ѕчилище-то редовно, а день дохожда, день не дохожда, тогава родители-тѣ или роднины-тѣ мѕ сѫ дължны за пьрвый отъ недохождан е-то день да заплатѣѫтъ глобѫ петь гроша, за вторый день десеть гроша, за третій день петнаесе гроша. Съсъ [8]) тыѧ пары ще са кѕпѕватъ книгы за сиромашкы-тѣ дѣца. Ако ли са набѣре въ мѣсецъ да не е доходилъ четыре пѫти, то тогава таковый ѕченикъ не може да е пріетъ вѣкѣ въ ѕчилище-то: защо самъ той, като не ѕчи нищо, той може още да бьрка и на дрѕгы-тѣ редовны ѕченицы, и за това не са пріема вѣкѣ.

§ 11. Ако бы нѣкакъ недохождан е-то да е отъ болѣсть, то пакъ родители-тѣ ще бѫдѫтъ длъжны да извѣстѣѫтъ ѕчитель-тъ во врѣме, за сѣкой день, ѕстно или писменно. Ако ли не извѣстѣѫтъ за това въ истый-тъ день, то нихно-то казване отъ сетнѣ нѣма да са брои и ще сѫ дължны и тогава

---

[1]) По-късно поправено: „за управленіе-то на“. [2]) Членътъ „тѣ“ по-късно заличенъ. [3]) Така. [4]) Прибавено: „тоя часъ“. [5]) Предъ тия думи, въ началото на изречението, прибавено: „само“. [6]) Поправено: „градскы“. [7]) Поправено: „постѫпване-то“. [8]) Поправено: „съ“.

да плащатъ за сѣкой день по петь гроша, както по горѣ казахме, безъ да са глѣда, че недохождане-то было отъ болѣстна причина.

§ 12. Въ начало-то на сѣкой мѣсецъ родители-тѣ ще даватъ на дѣца-та си по една записка, въ комто ще забѣлежѫтъ на късо, ако дѣца-та имъ въ сичкый-тъ мѣсѧцъ сѫ стоели ѕ дома си мирно, ако ся были послушны, ако сѫ ѕчили или писѕвали, що имъ е поржчено отъ ѕчитель-тъ, и проч... Или не сѫ благодарны отъ тѣхъ, и тогава пакъ ще забѣлежватъ на тамъ записка, коѭто ще испроводѭтъ послѣ до ѕчитель-тъ, за да става прилично наказаніе или награжденіе спорѣдъ поведеніето на ѕченикъ-тъ.

§ 13. Ако бы по нѣкаква причина родители-тѣ има да сборѕватъ нѣщо на ѕчитель [1]) за свои-тѣ дѣца, то можѭтъ да правѭтъ това, нъ ѕмоляват са да глѣдатъ и да избиратъ такова врѣме, когато и ѕчитель-тъ да е слободенъ, и да не прѣкъсва съ томъ начинъ прѣподава е-то [2]) си.

§ 14. Сѣкой отъ граждан е-тѣ [3]), който има похвално желаніе [4]) да заминѕва по нѣкогажь кѫдѣ ѕчилище-то, може да чини това слободно, и ѕчители-тѣ са радватъ на таковы ѕченолюбивы посѣтители. Нъ изыскѕва са и отъ тыѧ настоѧтели и граждане безъ [5]) да [6]) сборѕватъ съ ѕчитель-тъ или съ ѕченицы-тѣ, а като послѕшатъ до колкото желаѭтъ [7]) — съ томъ начинъ да подаватъ добъръ примѣръ и на дѣца-та, че така правѭтъ благовъспитанны-тѣ ревнители на наѕка-та.

Тыѧ правила сѫ написаны по общо съгласіе на ѕчители-тѣ, градскы-тѣ началницы и ѕчилищны настоѧтели съ намѣреніе, за да влезне ѕчилище-то въ по̀ добръ редъ, та затова сичкы ные долеподписанны-тѣ граждане са подписваме и даваме обѧзателнѫ силѫ на тыѧ правила за сѣкого отъ гражданетѣ, отъ кой ще да е редъ и чинъ.

[Прибавено съ обикновано ржкописно писмо:] [8])

Това е извлеченіе на нѣколко точкы отъ училищны-тѣ правила. Г-да соотечественницы, които ако испълняваме, тогыва само ще видиме у наше отечество добры граждане, спорѣдъ волята и желаніето на добрый нашь царь с. А. М., когото Богъ да поживи на много годинъ за слава на нашь народъ. Аминь!

12. С. Филаретовъ до Раковски

Не могълъ да приготви статиитѣ върху народната словесность и история, защото билъ много заетъ.

Софія, 1860, март. 11.

Пріятелю г^не^ Раковскій!

Имате право да ми са сърдите, защо не Ви испращамъ дописки или изложенія и статьи вьрху наша народна словесность и исторія. Тоя дългъ

---

[1]) Поправено: „учитель-тъ". [2]) Поправено: „прѣподаване-то". [3]) Поправено: „граждане-тѣ". [4]) Поправено: „желане". [5]) Задраскано. [6]) Следъ тая дума прибавено: „не". [7]) Прибавено: „да оставѭтъ училището и". [8]) Уставътъ е писанъ съ букви, подражаващи печатнитѣ.

лежи на шиѣ-тѫ ми и доста ми е тежко, защо не нахождамъ врѣме да го испълнѣ.

Богъ да е вѣренъ, колко ми тегляше сърдце да поработѣ и азъ, колко могѫ, за Ваше-то прѣкрасно изданіе, кое така удачно показа и вѣрно обнаружи най живѫ-тѫ струѣ на народны-тѣ чувства и завѣтны стремленія, нъ, както казахъ, прѣмного другы занятія по учебна, педагогическа часть тѫдѣва, поглъща почти сичко-то ми врѣме, та отлагатъ да сторѣ това, нъ се за напрѣдь!

Пращамъ ти писмо отъ Караникола. Пращайте му Д. Лебедъ чрезъ Пловдивъ, защо прѣзъ Софія ще му отыва по̀ късно и по неисправно.

Высокоуважающій Васъ С. Филаретовъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 84, № 7181).

13. С. Филаретовъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ

Хвали самоковци, че постоянствуватъ въ борбата срещу гръцкото доховенство. Съветва ги да не споменуватъ името на патриарха въ черква. Недостойното поведение на нѣкои рилски монаси.

Софія, 1860, април. 10.

Христосъ Воскресе!

Любезни братя х̃а Гюровичи!

Отговарямъ на бързо на Ваше писмо отъ 29 март.

Честь и слава на сичкы ваши самоковцы, че постоянствуватъ и не са подаватъ на хитры-тѣ ласкателства грьцкы. Дрьжьте са, братіе, твърдо, не са боите отъ нихни-тѣ заплашванія и искайте и българинъвладыка — митрополитъ, а не векилъ Делиматеёвъ. Нѣма що да ви чини не само Паисій безхарактерный, нъ и самъ патріархъ нищо не може ви учини. Царь да е намъ живъ! Минѫ са онова врѣме. Царь-тъ опозна нашѫ-тѫ вѣрность и прѣданность, упозна и нихни-тѣ лукавщины и интригы. Наши-тѣ българе въ Ц-градъ махнѫли да споменуватъ у българска-та църква имя-то на грьцкій патріархъ и учинили много добрѣ. Така ще учинимъ и ные тука у Софія, така трѣба да учините и вые въ Самоковъ, така ще са поведѫтъ вѣроятно и по сичка Българія наши-тѣ братья, и на мѣсто патріархъ-тъ ные ще споменуваме име-то на нашъ любезенъ царь султанъ Абдулъ Меджидъ Ханъ, който изважда нашъ-тъ народъ отъ грьцко-то тежко иго. Богъ да го поживи намъ на многая лѣта!

Вашъ каймакамъ види са да е добръ и разуменъ човѣкъ. Ваша милость ще сторите добрѣ да земете по нѣколко души отъ еснафы-тѣ и заедно съ другы-тѣ ваши по̀ прѣдны хора да му отыдите сичкы заедно, като депутаты отъ народна страна, за да му изкажете своѫ-тѫ благодарность, че ви пристоявалъ и не вы е оставилъ да си играе съсъ васъ или Дели Матей, или неговый векилъ. Увѣренъ съмъ, че това ще му направи добро впечатленіе. Така може да направите и до другы бегове и агы, кои дрьжѣтъ вашѫ странѫ. Не ще е злѣ, ако има съсъ васъ и нѣкои селяне.

Какво ще да вы заплашва Паисій, не бойте ся. Ако стане потрѣба, бѫдете увѣрены, че и Софійска-та наша българска община ще ви помогне въ тая работа.

Паисій излъгалъ и служилъ у цьрква въ Дубница. Това не е нищо. Г. х̃а. Мано и г. Замфираки минѫхѫ прѣзъ Дубница и казватъ, че само 2—3 чапкѫнъ-такамѫ го поканили, а сичкы другы дубничане не щѫтъ и да видѣѫтъ Паисія.

Ха. Мано, Д. Трайковичь, Зафираки вы поздравляватъ нарочно и казватъ, че у всѣкой случай сѫ готовы да бѫдѫтъ съ васъ заедно за сѣка общенародна работа.

Рылцы-тѣ дали трикеры и пр. на Паисія, за да служи. Рылцы-тѣ съ това са показватъ недостойны за българско име. Рылцы-тѣ дьржѣѫтъ за свой епитропъ Димитраки, грькъ и смертенъ гонитель на българщина-та. Наши-тѣ чорбаджіи казахѫ на рылцы-тѣ, че трѣба да махѫтъ тоя проклетъ грькъ отъ епитропство-то. Това трѣба да учинѣѫтъ и самоковцы-тѣ. Съ добро не ще можеме, братіе, да са ослободиме отъ тыя изедницы. Да обьрнеме малко и така, па Богъ милостивъ и царь да е живъ!

Азъ утрѣ пакъ ще отпишѣѫ у Ц. градъ да стоѣѫтъ добрѣ за Васъ отъ сѣка страна. Г. Апостолъ Конковичь, що събира помощь за българска цьрква Ц. градъ, е сега у Софія и ще гледаме да съберемe и тука, що можеме.

Совершенно преданный Вамъ С. Филаретовъ.

P. S. Не быва ли, господа, какъ-какъ да кандардишате попъ-тъ да си земе назадъ чешмѫ-тѫ, а за харчь и пешманлѫкъ да опредѣлите, що е монасипъ да му заплати уч. Захарій. Жалко е, наистина, да оставиме тоя човѣкъ да са скита. Онъ самси е кривъ, нъ що да са чини?

(Арх. отд. на Соф. Нар. библ., п. 134).

14. С. Филаретовъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ

Българитѣ се оттеглятъ отъ гръцкото духовенство. Наложени ограничения на Софийския владика.

Софія, 1860, іун. 6.

Господа братья х̃а. Гюровичи!

Наше-то отдѣленіе отъ грьцкый патрикъ са извьрши отъ цареградскытѣ, а послѣ и отъ сичкы почти българскы градове и села и отъ сичкы българскый народъ. Въ хатихумаюнъ-тъ ясно пише, че всѣкъ народъ, що ся нахожда у султанова дьржава, има самси да си нарежда свои-тѣ цьрковны работы. Наши-тѣ разумѣхѫ добре тѫѣѫ царскѫ милость и съ благодарность са восползувахѫ отъ нея. Българе-тѣ безъ всяка гюрюлтія са оттеглюватъ отъ грьцко-то духовенство и сега остана само да добыѣѫтъ оффиціално отъ правителство-то приличный на това подтвьрдителный записъ, който безъ съмнѣніе до нѣкой день още ще излѣзе.

Ныe казахме на нашъ владыка да си прѣдаде на наша Софійска община сичкы пары, що е земалъ тая година отъ 1го марта, и както тыя пары, така

и отъ сега що има да събира, сичко ще прибира единъ нашъ българинъ въ особена каса, та отъ послѣ, ако сме благодарны отъ него, изъ тая касса ще извадиме да му платиме за трудъ, колко заблагоразсудиме. Нему дойде много тежко, нъ принуди са да склони. Онъ са отрича и отъ патріархъ-тъ грьцкый заедно съ насъ: словомъ зехме го подъ своя власть.

(Арх. отд. на Соф. Н. библиотека, п. 134).

15. С. Филаретовъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ

Благодари за изпратенитѣ нѣща. Ще заплати абонамента за „Србске Новине“ и „Дунавскый Лебедъ“. Препоржчалъ братя Гюрови на Ферикъ паша.

Софія, 1860, септ. 10.

Любезны пріятели брат. Зах. х̃. Гюровичи!

Благодарно отговарямъ на Ваше днешнё писмо, кое пріехъ заедно съсъ едно шеше шурупъ и 2 парчета шаякъ.

За шурупъ-тъ благодаря Вамъ и на достопочтенна Ваша майка за това усердіе къмъ менѣ. Ваша милость имахте добринж, та ми пратихте шурупъ да са прохлаждавамъ, а пакъ азъ, като усѣщамъ, че зима-та наближава, пращамъ ви малко чай да са посгрѣвате, а особено за мама хаджійка.

Шаякъ-тъ е прѣкрасенъ и Ви приносямъ благодарность и отъ себе, и отъ страна на г. Дим. Трайковича и х. Мана.

Отъ стойность-та му вадиж 280 гроша за годишна заплата на 2 новине 1) „Србске Новине“ и 2) „Дунавск. Лебедь“, които редовно ще ви са испращатъ. Останжлы-тѣ отъ стойность-та 680 или шесть стотинъ и восемдесе гроша прѣдавамъ Вашему мулла Сюлейману, согласно съ Ваша заповѣдь — да Ви гы донесе.

Като повторыж своиж-тж сердечнж благодарность за Ваше братско усердіе, оставамъ на всегда

Вашъ пріятель С. Филаретовъ

P. S. Вчера бѣхъ у Ферикъ паша. Онъ ми каза между другы-тѣ, че ще са погрыжи, за да са поиспыта и въ Самоковъ, какъ отыватъ работы-тѣ. Пита ма кои мютеберъ българе има тамо? Казахъ му за Ваша милость. Онъ са обрече, че ще ми направи контръ-визитъ, та що научыж, отписа-щж Ви во врѣме. То са знае, че това не трѣба да са разгласява — истый.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ., п. 134).

16. Дописка на С. Филаретовъ до Дунавскиый Лебедъ

Селянитѣ отъ Софийско задлъжнѣли много на спахиитѣ. Похвала за управителя Хасанъ Таксенъ паша. Владиката е въ Цариградъ. Училищата работятъ добре. Чакатъ се преселници — кримски татари. Въ София се даватъ театрални представления. Отношение на гражданството къмъ тѣхъ.

Софія, 1860, ноември. 17. Селяне-те тждѣва казватъ, че сиромашко-то лѣто започенвало отъ Димитровъ день и траяло до 40 дена. Тая година това народно повѣріе са оправдава на пълно. По сичко софийско поле имаме добро врѣме и селяне-тѣ не могжтъ да са нарадватъ, че можяхж да си пооржтъ

и посѣѫтъ во врѣме. Тая година, слава Богу, добытъкъ-тъ е здравъ. При сичко това селяне-тѣ не можѫтъ още да са ослободѫтъ отъ ланскы дългове, съ кои сѫ се задължили за храна прѣдъ спахіи-тѣ. Между селяне и спахіи въобще са вьрши едно голѣмо грабителство, което В. везиръ доста пооблегчи, за което българе-тѣ много благославѫтъ и него, и милостивый нашъ царь. Софійскый мютесарифъ Хасанъ Тахсенъ паша отъ млого такыва закоренѣлы тѫдѣва злоупотребленія е ослободилъ селяне-тѣ. Тоя човѣкъ управлява това мѣсто отъ двѣ годины насамъ и съсъ свое-то благоразуміе и безпристрастіе, съгласно съ духъ-тъ на сегашно-то просвѣщенно султаново правителство, добылъ е любовь и благодарность отъ сичкы тука народности и особенно отъ българе тѣ. Онъ постоянно покровителствува на учебны-тѣ заведенія, часто гы посѣщава лично, милостиво ободрява учители и ученицы, немилостиво хока и наказва сѣкого, кой бы показвалъ фанатизмъ, и въ сичкы-тѣ си дѣйствія показва духъ примирителенъ. До колко позволява врѣме и мѣсто, онъ издава такыва наредбы, кои изваждатъ хора-та отъ диво състояніе и гы въвеждатъ въ питомно. Онъ е ослободилъ млого селскы общины отъ робство почти, въ кое бѣхѫ гы докарали нѣкои пришелцы грьцы. Онъ ослободи млого общины отъ нѣкои неправедно-събираны пары и гы е обьрналъ въ полза на сиротыня. Отъ такыва работы само паланка Златица са ползува сега годишно повыше отъ 100 хыляды гроша.

На негово врѣме са наредихѫ на мѣсто единъ двоица българе, като членове отъ царскый въ Софія меджлисъ, за да закрылятъ българскы-тѣ интересы съгласно съ волята на нашъ добрый царь.

Владыка-та отдавна е у Цареградъ. Община-та наша формално са е отрекла отъ власть-та на грьцк. патріаршія. Но грьцко-то в. духовенство се още като да са втелява и са приструва, че не знае за това, та продължава да е въ съобщеніе съ община-та чрезъ свой фанаріотскый агентъ Гедеона. Наша-та община постоянствува, очекува съ нетрьпѣніе, чтото наша-та българска іерархія да са припознае и подтвьрди по-скоро отъ законный нашъ царь — султана и ежедневно възнася свои молитвы за негово царско здравіе.

Училища-та наши са нареждатъ изъ день въ день по надобрѣ. Съ утѣшеніе Ви казваме, че нѣкои отъ наши-тѣ съграждане, кои по своя простота не бѣхѫ упознали ползѫ-тѫ отъ образованіе-то за дѣвойкы-тѣ и са попоказахѫ испьрво гонители на отваряне-то въ Софія Пьрво българско дѣвическо училище отъ г. Д. Трайкова, сега, отъ какъ са показахѫ плодове на това заведеніе, и тыя просты наши съграждане си опознахѫ грѣшкѫ-тѫ, раскаяхѫ са искренно и си доведохѫ тыя дни и свои-тѣ дъщери въ дѣв. училище, като съжаляваxѫ, защо сѫ оставили до сега дѣца-та си да изгубѫтъ толкова драгоцѣнно врѣме. Какъ да е, ные са радваме, че заблужденіе-то, упорство-то са изоставя и наши-тѣ граждане, богаты и сиромасы, подаватъ си братскѫ примирителнѫ рѫкѫ за сичко, що е добро и полезно.

Очекуваме госте, прѣселенцы отъ кримскы-тѣ татаре. Казватъ, че они были добры земледѣлцы, а въ Софійско има необработены мѣста, та са мысли въобще, че нихно-то дохождане ще бѫде полезно и за нихъ, и за това мѣсто.

Отъ нѣколко дни насамъ въ София са давать театралны прѣдставленія отъ една чета нѣмскы актеры. Они представляватъ доста любопытны нѣща, до колко позволяватъ средства-та и удобство-то на мѣсто-то. При прѣдставленія-та са събира доста народъ отъ българе, турцы, грьцы и евреи. Паши-тѣ, бегове-тѣ и попьрвы-тѣ човѣцы посѣщаватъ тыя прѣдставленія, кои са даватъ съ начинъ благопристоенъ, и минуватъ длъгы-тѣ вечеры съ удоволствіе и полза, защо са запознаватъ съ оныя невинны и полезны удоволствія, за кои питомны-тѣ народы полагатъ толкова грыжѫ и разносѧтъ толкова пары. Смѣшно и прѣсмѣшно е да слуша човѣкъ нѣкои простацы, а съ нихъ заедно и нѣкои бабичкы, какъ разсѫждаватъ вьрху това нѣщо: Они казвали, че было тежькъ грѣхъ да ходи човѣкъ у театръ-тъ, защото, казватъ они, то было дяволска работа, нечиста сила. Актеры-тѣ были антихристы; актрисы-тѣ были — самовилы . . .

Търговцы-тѣ се са оплакватъ, че земане—даване-то отывало слабо.

Прощавайте до вторъ пѫть.

Единъ граховчанинъ [Сава Филаретовъ].

(Арх. отд. на Соф. Н. библиотека п. 85, № 7371).

17. Отецъ Неофитъ Рилски става игуменъ на Рилския манастиръ

Какъ се посрѣща изборътъ на Неофита въ София.

[На гърба]

Уредничеству Дунавскаго Лебеда у Београду.

София, 1860, декемвр. 4.

Най пріятно извѣстіе, кое можѫ да Ви кажѫ днесь отъ тука, е това: Достопочтенный-тъ несторъ на ново-българска-та книжнина, іером. от. Неофитъ, са е векѣ опрѣдѣлилъ игуменъ, началникъ на Рилскый монастырь, тая българска лавра, завѣтна святыня, къмъ коя са стреми всѣкоя българска душа, за да излѣс тамъ свои-тѣ чувства прѣдъ Бога, при ходатайство-то на нашъ-тъ народенъ патронъ св. Іоаннъ Рылскый да получи духовно утѣшеніе и силѫ нравственнѫ за животъ богоугоденъ.

Избраніе-то на тоя достоинъ игуменъ обрадва сичкы тѫдѣва и свѣтскы, и духовны лица. Увѣрены сме, че и сичкы българскый народъ съ голѣма радость ще чуе за това назначеніе.

Отъ примѣрно-то поведеніе на тоя мѫжъ, отъ негова-та опытность, негова начитанность, негова плодотворна дѣятелность, здравы мысли и разумно направленіе много и много добро може да очекува нашъ народъ относително за образованіе-то на наше-то духовенство, кое-то има такова силно вліяніе на нравственный-тъ животъ на нашъ народъ.

На добъръ часъ, достопочтенный о. Неофитъ!

[С. Филаретовъ]

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 85, № 7384).

18. С. Филаретовъ до Дим. х. Гюровъ въ Самоковъ

Филаретовъ изпраща Недѣля Петкова за учителка въ Самоковъ.

София, 1861, март. 17.

Драгый ми пріятелю г. Димитріе!

Въ отговоръ на Ваше писмо, що ми донесе г. Захарій, Ви казвамъ, че: Огъ какъ са разговорихме да Ви пратьж копіьж за пълномощно писмо на имя г. Захарія, което, до гдѣ негова милость да са вьрни отъ Нишь, Вые да го подпишите и подпечатате отъ сичка Самоковска епархія.

За учителка Ваша милость напишете и подпишете едно контрактче така:

1) Гжа Недѣля Петкова се задлъжава да управлява Самок. дѣвическо училище, да учи дѣвойкы-тѣ чтеніе, писмо и рѫкодѣліе.

2) Община-та самоковска се задлъжава да ѝ плати за пьрва година 3000 гроша, да ѝ даде кѫщѫ за живѣяне и еднѫ женѫ да ѝ служи.

На това, ако сте съгласны, до 4 деня непрѣмѣнно да ми пратите письмце до община-та, за да Ви ьѫ пратьж. Или ако не, то менѣ пишьжтъ и отъ друго мѣсто, та можьж тамо да ьѫ пратьж.

Желаьж Ви здраве и всяко добро!

Вашъ доброжелатель С. Филаретовъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 134).

19. С. Филаретовъ до Г. С. Раковски

Извинява се, че не могълъ да се срещне съ Раковски.

Пріятелю Г. Раковскый!

Мольж Ви да ма простите, че не можахъ да испълньж обѣщаніе-то си да дойдѫ у дома Ви. Вы сте испеченъ пѫтникъ и знасте, колко може човѣкъ въ такова врѣме да располага часове, особито кога има боленъ другарь. Освѣнь това г. Милићевићъ ми е писалъ, че ще Вы найдѫ у дома му. Нъ то не излѣзе истина. Дай Боже здраве, на врьщане, исправи-щемъ сичко.

Притварямъ Ви допискы. Ако можете, послужете са отъ нихъ.

Мои братскы поздрави г. Икономову и на другы българче-та, и г. Вуку Караджичу.

Вашъ С. Филаретовъ

Пондѣлникъ, 10 април. 1861.
Бѣлградъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 84, № 7200).

20. С. Филаретовъ до Г. С. Раковски

Дава съвети за Дунавскыи Лебедъ, да се разпространи и въ Европа. На кои чужди вестници да се изпраща.

С. Петербургъ, 1861, август. 1.

Господине редакторе на „Дунавск. Лебедъ“!

Отъ голѣмо съчувствіе къмъ Ваше-то изданіе, кое така добрѣ излага нѫжды-тѣ народны, съ таково достоинство защищава българскы-тѣ инте-

ресы и има такова благотворно вліяніе на народъ-тъ, — отъ съчувствіе-то — идж да Ви напишьж по пріятелскы двѣ думы.

Желателно е „Лебедъ-тъ“ да са распространеше и по Европа, и особенно до по главны-тѣ европейскы журналы. Вые и отъ мене подобрѣ разумѣвате, колко това е необходимо и полезно.

Колко за въ Россія, ако имате вольж, напишете менѣ и азъ можьж да ся разговорьж съ редакціи-тѣ на поглавны-тѣ и распространены тука газеты, за да имъ пращате Вые Лебедъ-тъ, а тіи да Вы пращатъ свои-тѣ изданія.

Исто така може да пращате по единъ экземпляръ „Лебедъ“ у Белгія (Брюксель) до редакція-та на газета франц. „Le Nord“, така и у Англия до редакц. газета „Times“, у Франція до редакціи-тѣ на газеты „Moniteur“ „J. des Debâts“, още до редакц. „L'independance“, „L'opinione“, у Краковъ до полск. газ. „Cas“ (Часъ) и другы славянскы и нѣмскы по замѣчателны вѣстницы.

Работа-та е, щото да се дава съ тоя начинъ поводъ на тыя главны европ. органы да споменуватъ по често име-то българско, косто споменуване е необходимо—нужно по всичкы отношенія.

Сторете и това пожертвованіе, та за да не губи и редакція-та Ви, можеме прѣдложи на нѣкои нашенцы да Ви подкрѣпьжтъ.

Вашъ почитатель С. Филаретовъ

Можете ми отговори чрезъ г. г. Гешоглу и Райнова въ Віена.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 85, № 7411).

21. С. Филаретовъ до Хр. П. Тъпчилещовъ

Иска паспорта на Никола Трайкопуло.

Господине Христо Тъпчилещовъ!

Моля пратете ми по податель-тъ на това писмо паспортъ-тъ на Р. Николая Трайкопуло, за да са потрудьж, като да може да са помогне на работа-та на тоя човѣкъ.

Вашъ почитатель С. Филаретовъ

Пера, 10 маія 1862.

(Архивъ на Хр. П. Тъпчилещовъ въ Соф. Нар. библиотека, I.A. 5782).

22. С. Филаретовъ до Хр. Т. Стояновъ

Заминава за Каиро.

Александрія, 31 окт. 1863.

Любезный мой Христо!

Това е, колко да ти са обадьж изъ Египетъ. Утрѣ отывамъ за Каиръ, отъ гдѣ, ако Богъ даде крѣпость, писа щж Ви на дълго.

Нареждайте ради Бога училище-то по крайнему Вашему разумѣнію, а Ваши труды щж бждтъ наградены. Така поздрави отъ мене и г. Мих. Боботинова.

Вашъ доброжелатель С. Филаретовъ

Писма можете да ми адресувате по прежнему въ Ц-градъ.

(Писмото се пази у наследницитѣ на Хр. Т. Стояновъ).

23. Три народни пѣсни, записани отъ С. Филаретовъ

Въ сп. Блъгарскы Книжици. Чѧсть I, 1858, кн. V, с. 157—158, е помѣстена редакционна статия, въ която се казва: „За да можемъ и мы колко годѣ да посочимъ на свѣтъ-тъ, че смы имали и народность, и старинѫ, рѣшихмы сѧ да прибавимъ единъ отдѣлъ въ наши-ти Книжици за той-зи предметъ и въ еднѫ отъ прѣдни-ти книжкы поканихмы всѣкыго, кои-то желае да ни дойде на помощь, нъ еднѣ отъ наши-ти учени, г. Савва Филаретовъ, прѣвари наше-то желание и ни испрати три народни пѣсни, съ кои-то и поченовамы съ надѣждѫ, че скоро и отъ дрꙋгы мѣста ще ни долѣтѣѫтъ и пѣсни, и приказкы, и пословици, и всѣкаквы другы материалы за нашѣѫ-тѫ народнѫ старинѫ". На с. 159—161 сѫ напечатани три народни пѣсни, записани отъ С. Филаретовъ въ София.

Блъгарскы народны пѣсны

(Изъ С. Филаретовъ-тъ сборникъ)

I.

Веселъ Марко, веселъ конѧ ѣзди,
А сега го невесело ѣзди.
Самꙋръ кожꙋхъ на опако носи,
Зердавъ калпакъ надъ очи надноси.
Не смѣѧше никой да го пыта.
Попыта го Елица сестрица:
— Веселъ брайно, веселъ конѧ ѣздишь,
А сега го невесело ѣздишь.
— Снощи пойдохъ царꙋ на Дивана,
У срѣща ми до два латинина,
Латинскы ми вѣрѫ пропсꙋваха
И при вѣра майкѫ споминѫха.
Ѧ погꙋбихь до два латинина,
Двама брайкѧ междꙋ деветь сестры,
Сега некѧтъ кърви да имъ платимъ,
Нало (нъ) сакатъ главѫ на замѣнѫ.
Отговори Елица сестрица:
— Не бои се, Марко милы брате,
Ѧ си имамъ доръ до деветь сина,
Десетый-о Дꙋко младо дѣте,
Се си Дꙋко на тебѣ прилича,
Ще пратиме него на замѣнѫ.
Та си станѫ майкѫ на Дꙋко-те:
— Айде, Дꙋко, укѧ (уйка) ти се жени
Айде, Дꙋко, сватове да канишь.
Па е дошелъ отъ дꙋкѧне,
Додѣка го майкѧ разрѣшила (чесала),
Съ сълзы го е майкѧ искапа́ла.

— — — —

Отговарѧ Дꙋко на майкѧ си:
— Ѧ ке идемъ векѣ да не дойдемъ,
Нало (нъ) идемъ сватове да канимъ.

— — — —

(Подслꙋшана отъ Дим. х. Коцова, въ Софіѧ).

II.

— Дѣвойко. дѣвойко, драга дꙋшо моѧ,
Ке те пытамъ нѣщо, право да ми кажешь.
— Пытай, драго, пытай, право кемъ ти каза.
— Що те майкѧ толко рано бꙋди?
Що те, драго, толко често кара?
— Тако м' Бога, драго, то си е отъ тебе:
Защо рано дойдешь, самси не дохождашь,

Ты доведешь, драго, твойго врана конѧ,
И д[о]несешь, драго, сивъ соколъ на рѫкѫ,
Конь-о ти процвили, та дворе проихтѫтъ,
Соколъ ти запѣе, далеко се чѹе.
Че ны чѹѭтъ, драго, далечны съсѣды.
— Па не ли е, драго, се това отъ мене,
А ѧ некемъ, драго, векѣ, да дохождамъ.
— Дойди, драго, дойди, защо да не дойдешь?
А че търпимъ, драго, майчины-тѣ рѹгы,
Майчины сѫ рѹгы — бѣлъ-цьрвенъ трендафилъ,
А твои-тѣ мѫкы — синапово зьрно,
Да го гълтнемъ, драго, у гѫрло к' остане.

(Подслѹшена отъ Кост. х. Атанасова, въ Софїѧ).

III.

Паднѫла мъгла по поле,
Та е сичко-то покрыла.
Едно са дьрво видѧше,
И оно бѣло цьвтѣше (2),
Подъ него Цвѣта сѣдѣше,
Цвѣте у скѹты падаше,
Нойны дрѹгаркы дѹмахѫ:
— Цвѣто-ле, Цвѣто убава,
Избивай киты шарены,
Та гы раздавай, Цвѣто-ле,
По тыквышкы-тѣ ергене,
По битолскы-тѣ сегмене,
По ищипскы-тѣ фадѹлы,
Та сбирай, Цвѣто, жльтицы,
Нижи гы, Цвѣто, Цвѣто-ле
На твое бѣло угърле.

(Послѹшена отъ Димитр. Манова, въ Софїѧ).

24. Елегия за смъртьта на Н. Катрановъ

С. Филаретовъ напечатва тая елегия въ Месяцословъ-тъ на Блъгарскѫ-тѫ книжнинѫ за 1859. Година втора и третя. Цариградъ—Галата. 1859, с. 1—4, дѣлъ III. Той я придружава съ следнитѣ уводни думи:

Кога на 1853 год. ми дойде се въ едно врѣме печялно извѣстіе за преждеврѣменна-та смьрть на двоица отъ наши-тѣ най-надежни млады — смьрть, коя послѣдовала въ Прага и въ Венеція, — тогава азъ усѣтихъ въ себе си таково силно душевно потрясеніе, кое може да разумѣе само оня човѣкъ, кой е ималъ злочестіе да изгуби пріятели, които онъ отъ все сьрдце е обычалъ за нихна нравственна чистота. Нито до тогава, нито пакъ послѣ сьмъ ималъ притязаніе да пишѫ стихове, нъ въ това извънредно душевно настроеніе, умысленъ, подъ сѣнка-та на едно дьрво въ градина-та, надраскалъ сьмъ надъ кора-та на една книга, която са прилучи въ то врѣме въ рѫцѣ ми, прилагаемо-то тука воспоминаніе въ такъвъ видъ, въ какъвъ-то тука са види. Азъ го не наричамъ, нито ви го пращамъ като стихотвореніе. Нъ като нареждахъ сега книгы-тѣ си, случайно забѣлѣжихъ тѫзи драскаицѫ надъ речена-та книга, и менѣ дойде желаніе да споменѫ пакъ свои-тѣ умрѣли пріятели и съученицы, като имъ повторѭ тыя исты-тѣ думи:

Въспоминаніе за Никола Д. Катранова отъ Свищовъ, който са поминѫ въ Венеція на 1853 година, на дваесе-четыре-годишенъ възрастъ, а са е училъ въ Императорскый Московскый университетъ.

За да обыкнемъ добры-тѣ хора,
Намъ не ни трѣба тъй много врѣме.
Двѣ-тры недѣли или четыре,
Безъ много думы, безъ увѣренья,
А тамъ усѣщашь, какъ ти въ сьрдце-то
Любовь и дружба са вкореняватъ.

Онѫзъ годинѫ, по това врѣме,
Далечь отъ мѣсто, гдѣ сме родены[1]),
Далечь отъ майка, баща, роднины,
Въ древня столица на родно племе
Мы са видѣхме и запознахме,
Чувства высокы тукъ ни сближихѫ.

Азъ още помнѭ, не ще забравѭ
Твои-тѣ думы прощалны, милы,
Кога да трьгнешь по пѫть желѣзенъ,
Далечь да идешь, здраве да трьсишь.
Азъ още помнѭ твой-тѣ въздышкы
Тежкы, печалны, като прѣдгробны!

Сякашь да бѣше жива раздѣла,
Гаче ли нѣщо намъ ѭ прѣдсказа,
Гаче безь да щешь нѣкаква жалость,
Печаль дълбока и неутѣшна
Бѣ на лице ти изображена:
Тѫй ты ны йзгледа, та послѣ тръгнѫ.

Другари вѣрны, до часъ послѣдній,
Бѣхѫ са сбрали да та проваждатъ:
Единъ прѣдъ другы та пригьртахѫ,
Весело здраве ти пожелахѫ!
Тѣ са възвихѫ, нъ азъ съгледахъ,
Кога изъ очи сьлзы ронихѫ . . .

Минѫ са зима, дойде и пролѣть,
Азъ се погледвамъ и са надѣѭ:
Книгѫ не пишешь, не са убаждашь,
По това мысляхъ скоро да дойдешь.
Но що да чуѭ, що да ми кажѫтъ:
„Умрѣлъ Катрановъ, умрѣлъ горкый-тъ!“

Каква загуба и каква жалость:
Каквы надежды и благы мысли
Са изгубихѫ и са затрихѫ!
Още пожално, кога помыслѭ,
Че онь поминѫ въ млады годины,
Въ возрастъ любезенъ, пъленъ отъ силы!

Нъ сьлзы наши тукъ не помагатъ,
Божѭ-тѫ сѫдбѫ не измѣнаватъ!
Духъ животворенъ, що си ты ималъ,
Любовъ къмъ брата, що си ты питалъ,
Вѣчно да вѣѫтъ изъ твой зеленъ гробъ,
Одушевляватъ българскый младъ родъ.

Прощавай, брате, прощавай, друже,
Нека ти бѫде на утѣшене —
Сьлза отъ сьрдце, отъ съжалѣне,
Да са утѣши твоя-та сѣнка,
Дѣто отсѫдѣ чуѭт са думы:
„Умрѣлъ Катрановъ, умрѣлъ горкый-тъ!“

Москва, 1853 год., август. 17.

Савва Филаретовъ

---

[1]) На 1852 год. заварихъ Ник. Катранова въ Москва. Поживѣхме заедно съ него до 2 недѣли. Извѣстный-тъ родолюбецъ г. Денкоглу узна отъ лѣкаръ-тъ, че Катрановъ е боленъ отъ чахотка, зе го съсъ себе и го заведе у Віенѫ, гдѣто го гледахѫ лѣкаре. Искуство-то като не можи да му помогне, посовѣтовахѫ му да отыде на по топълъ климатъ въ Венеціѭ, дано нѣщо, но и това не помогнѫ.

С. Ф.

25. Некрологъ за С. Филаретовъ въ в. Съвѣтникъ

Тѣзи дни пристигна извѣстіе, чи г-нъ Савва Филаретовъ, който прѣди два мѣсяца отиде въ Египетъ да укрѣпи слабо-то си здравіе, ся поминалъ въ Каиръ. Съ душевно прискърбіе съобщавами това жалостно извѣстіе и сми увѣрени, чи всѣкій, който еималъ случай да ся опознае съ г-на Филаретова, ще пожалѣе сърдечно за кончинѫ-тѫ му.

Покойній-тъ, откато свърши образованіе-то си въ Московскій-тъ университетъ прѣди седемь годинъ, зане учителскѫ службѫ въ Софіѭ, гдѣто, съ неуморни-тѣ си трудове, въ продълженіе на четире годинъ да нарежда софійски-тѣ училища и да прѣподава по горни-тѣ уроци, принесе скѫпоцѣнни плодове. Като навлѣче врѣхъ себе си негодованіе-то на прѣждебывшій-тъ софійскій митрополитъ, Гедеона, съ тѫзи толкозъ полезнѫ за отечество-то ни дѣятелность и осѣти, чи послѣдствіе на клевети-тѣ му ще пострада, г. Филаретовъ прѣвари да побѣгне съ врѣмя отъ Софіѭ и ся принуди да ся залови, за прѣпитаніе-то на семейство то си, на русскѫ службѫ. Съ званіе секретарь при русско-то консулство въ Едрине, той ся намираше отъ двѣ годинъ насамъ на службѫ при русско-то посолство въ Цариградъ. Тука, настигнатъ отъ разни болѣсти, прѣмина почти всичкѫ-тѫ послѣднѭ годинѫ отъ животъ-тъ си въ страданіе и най послѣ отиде, по съвѣтъ-тъ на доктори-тѣ, за поправленіе на здравіе-то си въ Египетъ, отгдѣто не му было сѫдено да ся върне. Смърть-та му остави неутѣшнѫ скърбь на семейство-то му и прѣмного нажали всички-тѣ му познаници и пріятели тукашни.

Доброразсѫдливъ, скроменъ, учтивъ и благъ до най голѣмѫ степень, той привличѣше на всѣкиго любовь-тѫ и почитаніе-то. Блаженна му и вѣчна память!

(В. Съвѣтникъ, г. I, бр. 37 отъ 2. XII. 1863).

26. Изъ дневника и писмата на С. Филаретовъ

Извадкитѣ сѫ направени отъ Д. Николовъ въ Цариградъ презъ 1866 г. С. Филаретовъ е водилъ дневникъ въ София. Бележкитѣ иматъ доста разнообразенъ характеръ и засѣгатъ политическото и икономическото положение, черквитѣ, училищата и др.

1866, юля 18. Константинополь.

Нѣкоторыя выписки изъ книгъ покойнаго С. В. Филаретова и изъ полученыхъ ими писемъ —

Д. Николовъ

Журналъ писанной имъ въ городѣ Софій подъ заглавіемъ „Записки". 1859 г.

На 20 март. Заточенные брѣзничяне Дим. Кале, Гиго пришли просить о посредничествѣ — пробывъ цѣлый годъ въ заточеніи, 2ое первіе въ Софіи, а 3ый въ Радомиръ, гдѣ былъ и турокъ. Още двое турокъ изъ нихъ, единъ въ Текирдагъ, другой въ Златицѣ, а самъ Латифъ паша въ Едрене. Все это за похищеніе денегъ казенныхъ во время Вост. войны. Говорятъ, что зато-

ченные не причастны въ похищенію. Хищники настоящіе увернулись и остались членами въ город. совѣтѣ, а невинные пострадалы. Наконецъ они освободены.

---

21 март. Бегликъ софійскій за 1859 зела компанія больше изъ город. совѣта за 17000 піастр., а полагаютъ авизъ около 600,000 головъ: надо мошенничать, чтобы заработать.

По новымъ исправит. закон. Манолъ Д. Атанасовъ въ тюрьмѣ 40 дней Къ хмъ примѣняется правило, а къ отоманамъ нѣтъ.

Обращеніе дѣвицъ въ тур. религію. Причина тому въ Софіи. Услуженіе дѣвицъ у тур. почему предпочтительно? Какія мѣры приняты высш. фанар. духовенствомъ; никакія. — Свящ. потерялъ требникъ и вл. за наказаніе собралъ съ него 1500 левовъ! Вл. наивно очень беретъ деньги по цѣнѣ пониженной. Окружающіе его безстыдничаютъ надъ молодыми арестантами, да и самъ онъ не прочь отъ этого. — Онъ писалъ въ К/ль, безъ воли прихожанъ, а по полученіи фирмана на построенію разруш. отъ земетрясенія церквей и обѣщалъ, что изъ К/ля имъ пришлютъ денежнюю помощь, и чтожъ? Пришлось бѣднымъ прихожаням платить по 1500 п., 2000 п. за дозволеніе на починку стар. церквей! — За освящен. церквы онъ взялъ у села Баріово 2800 п. Замѣч. Какъ они хлопоч. о церкв., но только до освѣщенія и запопванія, а послѣ бросаютъ. А училища отнюдъ не любять и преслѣдуютъ гнусно.

Поступки извѣстн. пилигрима въ отнош. къ в. Дунав., къ депутату, къ училищамъ. Гоненіе противъ дѣв. училищъ и угрозы глупыя противъ властей. Оскорбленіе и въ тоже время униженіе его. Протесть, удовлетвореніе письменное, выходъ его сына изъ заведенія. Вечеринки наши его бѣсятъ Онъ тоже собираетъ бакалейщиковъ на пиръ. — Видимое согрешеніе и потомъ опять оборотъ къ прежн. противн. дѣйствіямъ. Его злоупотребленіе. Зеленица. — Рубла лѣсу мр̃я св. Нико. у сел. Веселавцы, несмотря на святость мѣста и пр. и пр.

Какъ дѣйствуютъ газетн. извѣстія изъ Софіи? Результатъ — слово произн. надъ покойн. Симеонович. на экзаменѣ и Вербн. Воскресеніи 5 апр. 1859.

Журжевичь, его продѣлки, костюмъ и маскировка.

Ссора и объясненіе съ владикою по поводу х. Ангелка и племянник. перваго и мое къ нему замѣчаніе насчетъ его помощи и проч.

Приставка г. Сотира при митрополіи. Затрудненія со стороны пилигрим. и Каиафы.

6 апрѣл. Прѣчистихме. Кайафа сердился, что у ц. Прѣчистой не подвинули такъ, чтобы можно было освятить и полакомиться.

За софіянче, що са находи у Алексинацъ, у терзи Юрдана.

Извлеченія изъ писемъ, полученныхъ изъ разныхъ сторонъ покойнымъ Филаретовымъ.

Отъ писмо-то на Н. М. Тошкова изъ Одесса, 1863 г., іуня 1, че онъ получилъ потомственное почетное гражданство и орденъ св. Анны 3ей степени, да ся преведе и напечати въ Съвѣтникъ-тъ отъ Одеск. французкій журналъ.

Въ письмѣ С. Д. Тошковича до И. Н. Денкоглу отъ 21 ноября 1860 г. пишетъ, что въ этомъ году импер. Александръ II пожертвовалъ для воспитанія молодихъ болгаръ 5000 руб. серебр.

1866 г. юля 18, Константинополь.

Замѣтки Димитрія Николова по дѣламъ Софійской болгарской общины.

8 марта 1862 года отосланы изъ Москвы въ Одесскій государственны банкъ 5700 рублей, принадлежащихъ городу Софій для разныхъ богоугодныхъ дѣлъ. Они находятся въ совокупности съ процентами до сегодняшняго дня въ упомянатомъ банкѣ.

Съ 20 января 1862 год. послѣдовало Высочайше соизволеніе на учрежденіе, на пожертвованной покойнымъ гмъ Денкоглу капитала 6250 р. с., стипендіи при гимназіи Ришельевскаго лицея.

10000 руб. сер. находятся въ Одесскіи государственн. банкъ по завѣщанію покойнаго Денкоглу для содержанія одного учителя въ Соф. народномъ училищѣ на сумму съ процентовъ этихъ денегъ.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. В. 1519).

27. Стихотворение отъ Р. Жинзифовъ, написано по случай на Филаретовата смърть

Послѣ смьртьта С. Филаретова

О братя, дружино ты вѣрна, сговорна,
Злочеста за насъ ѣ и тая година,
И другѫ ны силѫ на младость откорна
Наряѫчница клета, невѣрна сѫдбинѫ.

Душа вечь и друга, прехарна и млада,
Прѣзъ бѣлото море, въ чуждо тамо мѣсто
Престана да теглитъ, да тьрпитъ, да страда,
Да мыслитъ за родъ си горѣщо и често.

Прокълнаты ли сме, иль грѣхъ ѣ народенъ,
Иль дѣдовски клетвы ны още владѣѭтъ,
Та нашій животъ е безсиленъ, безплоденъ,
И души прехарны безъ време нѣмѣѭтъ.

Не оловно зьрно, не люта темница,
А тѫга душевна и охтика тежка
ѥ скинала тамо на животъ му жица ...
Сѫдба ны направила силнѫ погрѣшка.

Одавна ль и много ли време ся мина,
Откакъ ся ѥ сбрала та мьртва дружина?..
Читатель, ты знаешь каква и колцина,
И родъ имъ ти знаешь и име, презиме...

О, лудо момче, ты, ты младо-зелено,
Виднѣе ся тамо далеко гробъ прѣсенъ!
Не гледай на него съ лице ты насмѣнно,
Че и неговъ кьрстъ былъ ѥ мѫченъ, не лесенъ!..

Москва, 1863 г.

[Райко] Жинзифовъ

(В. Дунавска Зора, г. III, 1870, бр. 4, Браила).

28. Сведения за живота на С. Филаретовъ въ бележкитѣ на К. Михаиловъ

Коста Михаиловъ е билъ ученикъ на С. Филаретовъ (вж. предишния отдѣлъ, с. 145—146). Въ неговитѣ „Белѣшки“ има кратка биография на Филаретова. Тя съдържа нѣкои неизвестни данни, на които, обаче, не всѣкога може да се вѣрва. По-ценни сѫ ония мѣста, въ които Михаиловъ предава свои непосрѣдни спомени. Затова, именно, тѣхъ привеждаме. Естествено, тия спомени засѣгатъ живота и дейностьта на Филаретова въ София, защото само тукъ Михаиловъ е ималъ личенъ досегъ съ своя учитель. Важни сѫ и сведенията за родителитѣ на Филаретова, тъй като сѫ основани на посочванията и споменитѣ на съвременници, главно на В. Д. Стояновъ, сѫщо роденъ отъ с. Жеравна. Привеждаме и тѣхъ.

Кратко родословие на покойний учит. Савва Филаретовъ

Баща му, по вѣроисповѣдание источно православенъ, по народность българинъ, коренъ гражданинъ въ градеца Жеравна, Сливенска околия, на име Вълчо кехая, може да се каже, че човѣкъ заможенъ въ положението си и добрѣ състоятеленъ домакинъ. Той съ своите овци повечето прекару валъ на къшли (зимовище) въ околностьта на гр. Янболъ; въ ония страшни за кърските (полските) хора времена кържалите, арнаутите, башибозуци и разбоиници необуздано ходили отъ село въ село отъ гяурите безплатно да ядатъ мазни баници и иманѣ да се награбатъ. Само при Ѣълко кехая не са смеяли да отиватъ, нето пакость да му сторатъ, защото билъ прочутъ по ония времена и мѣста, че Богъ го е надарилъ съ мѫжественна крѣпость, сила и исполински растъ. Той билъ неустрашимъ, строгъ, лютъ и способенъ за самозащита, съ една речь — твърдъ на волята си, нъ напротивъ това билъ превъсходно разуменъ, великодушенъ, щедръ и правдолюбивъ, за

което билъ прочутъ и на всѣкадѣ уважаванъ. Лошитѣ хора отъ страхъ го уважавали, а добритѣ отъ любовь го почитали, защото се ползували, както отъ щедростьта, великодушието и защитничеството му, тѫй и отъ разумностьта и добритѣ съвѣти и наставления. Въ черковно-училищно настоятелство нищо не се вършило безъ негово мнѣние, затова на всѣкадѣ и по цѣла околность билъ знаменитъ и прочуенъ человѣкъ.

Първородний му синъ Савва оставенъ всецѣло въ Жеравна, дома, на грижитѣ на майка му Станка, която по своето тактично домашно управление, която на овцетѣ отъ вълната изработвала разнокачественни рукодѣлия, шаяци, аби и всекакви ткания и постилки, които по изящностьта и умеренитѣ цѣни много се продавали и приносили богата полза. Тя приглѣдувала вси бѣдни и роднини, съ милозливо обхождание и поведение, съ умното и благо говоренѣ, спечелила симбатия отъ всички гражданки и граждани и я нарекли „благата госпожа“ и на всекадѣ ѝ отдавали отлична честь и похвала. Тя, върху това, била крайно благочестива и набожна жена, често пѫти ходела на черква съ сина си, всякога му приказвала добри поучения, наставления и вдѫхвала му отлично домашно, майчино въспитание. Когато станало вече умно и разумно момченце, тя го дала на училище; тамъ станалъ първъ примѣренъ, трудолюбивъ, смиренъ и прилѣженъ ученикъ, въ малко време напрѣдналъ, научилъ се добрѣ да чети и да пише. Послѣ баща му го завежда въ Ямболското училище, дѣкато съ успѣшното прилѣжание изучилъ добрѣ предаваемитѣ тамъ науки въ продължение на неколко години.

Савва Евкарпидисъ, свършивши наукитѣ въ Гръция, дохожда въ Шуменъ за главенъ даскалъ (тогава учитель не се казваше) около 1848 год. (фактични показания отъ г-на Василъ Стоянова, жеравненца, началникъ въ Народното събрание), който (даскалъ), като се научилъ за способностьта и достоинството на другия Савва отъ Янболъ, привиква го за помощникъ.

И тѫй, наречените отъ народа голѣми Савва и малки Савва нареждатъ Шуменското училище. Малкий билъ отлично пъргавъ, неуморимъ работникъ, денонощно се трудилъ, съ любезность всекому услужвалъ, съ кротость и благость разборно училъ ученицитѣ, па намиралъ време и самъ да се учи, и тѫй съ тия добри качества, примѣръ и поведение добилъ любовь, почеть и симбатия отъ всички шуменци, та заради отличний му характеръ наименуватъ го „Филаретъ“ (обича добринята); туй си название тѫй останало.

Подиръ двѣ-три години даскалъ Евкарпиди, преименованъ на български учитель С. Доброплодний, като видѣлъ голѣмата ревность, желание и стремление на Филаретова къмъ още по високи науки, издѣйствува да го прати въ Россия, а когато да тръгне, почти вси граждани излѣзли да го испращатъ, стари хора, млади булки, моми, ергене и ученици, подобно на тържественъ день, народенъ праздникъ, или нѣкой герой, връщайки се побѣдоносно отъ бойното полѣ. Едни му донасатъ бокети отъ благоухани цветя и топли пити, други съ радость го пригрѫщатъ, здрависватъ съ плоските отъ изобилното домашно руйно винце, като му пожелаватъ съ здраве да иди да се доучи въ славната славянска Россия, отъ която съ упование се очаква освобождението ни отъ турската тирания. А малкитѣ ученици редомъ и пла-

чешкомъ цѣлуватъ му ржка, жалеятъ и се питатъ, гдѣ ще намѣратъ вече такжвъ благъ и кротъкъ учитель (не подлежи на критика, защото очевидецътъ тжй ми разказва).

По големо щастие и благополучие въ Москва благодѣтелний богаташъ господинъ Иванъ Денкоолу взелъ го подъ своя грижа, както попреди г. г. Жинзифовъ, Катрановъ, Найденовъ и други негови възпитанници, опредѣлилъ му голѣма сумма за обджржвание и го препоржчилъ въ академията. Слѣдователно, подиръ 7 год., като се свърши Севастополската турс.-руска война, султанъ Меджитъ издава хати-хумаюнъ, т. е. права и на християнитѣ за свободно отварание черкви и училища. Въ началото точно на 1857 за първъ и послѣденъ пжтъ съ старинитѣ си самъ дедо Иванъ дохожда въ София, въ родното си отечество и село Балша, доведе съ себе си и г-на Савва за главенъ учитель въ приготвеното отъ него двуетажно великолѣпно училище въ двора до самата черква на св. Кралъ, което по злополучие изгоре. (Помни, читателю, че това училище не беше първо, защото отъ софийското училище са излѣзли порано много учители по България, за които ще говоримъ на друго мѣсто)[1]). Събира (Денкоолу) при себе всички граждани, безъ да варди горделиво достолѣпието си, седва между тѣхъ, искренно и любезно имъ казва поучителни рѣчи: относително ползата отъ науката, отъ която да не останатъ назадничави отъ другите народи, затова нарочно сжмъ довелъ и ви оставямъ за професоръ мои намѣстникъ възлюбленнаго ми г. С. Филаретова[2]). Па отиде да обиколи и да види всички знаменити мѣста и манастире, па най послѣ отишелъ и на своето родно село, дѣто едва напомнилъ и позналъ местностьта и колибата, въ която се е билъ родилъ и оставилъ прѣди 65 години. Запомнилъ само голѣмата круша, подъ която си сложилъ старите кокали на зелената тревица, дѣто въ детинството си билъ играелъ

---

[1]) К. Михаиловъ загатва за училищната дейность на З. Ик. Круша. На с. 30 въ „Белѣшки" съобщава: „Тукъ е имало и отъ много старо време училище, управлявано отъ учитель Захария Икономовъ Круша, самоковецъ, който е извадилъ доста отлични ученици за учители, за търговци, свещенници и пр., отъ които по забелѣжителни са: М. Лазаровъ — учит. въ Ловечъ, Сот. Андреевъ въ Видинъ, Сим. Андоновъ въ Лесковецъ, Пан. Михаиловъ въ Дермендере, Кр. Стояновъ — Враца, Г. Сомионовъ — търговецъ, Ат. Филипповъ — търговецъ-абаджия, Ст. Геошевъ — секретаръ много години и руски вицеконсулъ въ Видинъ и др. По отлични отъ преподаването е било: землеописание съ харти и малъкъ глобусъ, елински язикъ, мусика, черковно пѣние, благонравие, най особно чистописание".

[2]) На с. 53 въ „Белѣшки" К. Михаиловъ предава по следния начинъ речьта на Денкоглу къмъ софиянци: „Драги ми съотечественници, ползувамъ се отъ благоприятния случай, защото досега се пжтуваше по Турция като по Китай съ опасность на живота, обаче сега дойдохъ, доведохъ и ви оставямъ мудрословеснѣйшаго академиста, възлюбленнаго ми възпитанника г-на Савва Филаретова, за главенъ учитель и посредникъ между мене и васъ. Той съ Божията помощь ще въздигне училището на пжлна гимназия по образеца на габровс. и пловдивската, ще приготви и просвѣти синовете ви съ обширни исторически познания и желание за пжлна независима свобода и черковна отъ гръчката черква независимость. А васъ всенародно ще поучава и ще ви ржководи като Моисей, ще ви истъргне отъ невѣжеството и унинне, да познаете и умѣете съ енергия отъ вътрѣ сами да си помогнете, а отъ вънъ ще ви притечатъ на помощь. Още, оставямъ ви една библиотека, около която да се събирате на общо читалище, и за украшение на черквитѣ Св. Пречиста и Св. Краль подарявамъ свѣтли одѣжди, черковни книги и икони".

и дишелъ источенъ, ароматиченъ, приятенъ и домашенъ, чистъ въздухъ, отъ противоположния оня сѣверни. Тамъ привиква свои съселѣни и роднини, испитва ги едно друго за турския гнетъ, за плодородието, за състоянието и положението имъ; на нуждающите се дава такава помощь, за да може да си захване работата. Отъ тамъ се връща въ София и, като видѣлъ благоустройството на своето училище, вземалъ си благословение отъ тогавашни митрополитъ Гедеона, цѣлование съ приятеля си киръ Ташо, простилъ се съгражданите и върналъ се обратно за Москва.

Ф-въ, като отвори и добрѣ нареди училището, притекоха се отъ разни страни и отъ занаятите ревниви за науката младежи и се записаха ученици, училище то бѣ въ сравнителенъ степенъ по предаваемите научни предмети и язици.[1])

Знаменита бѣ следующата 1859 год., прѣзъ която училищата неуморно цъвтеха и напредваха, нашия народъ въобще повсюду са пробуди и наши софиянци не останаха надира.

— — —

Учениците трудолюбно се приуготовляватъ за скорошно испитание, което ще стане въ идущата недѣля. Въ назначений день архиерея съ цѣлия черковенъ клиръ, слѣдъ божественната литургия въ черквата Св. Кралъ, съ тържественна лития, цѣлия народъ, пѣвците, съ псалми и пѣсни, шествува прѣзъ двора за въ училището на водосвятие, дѣкато салона и двора бѣха препълнени отъ множество хора, а вътрѣ околовърсъ наредени чинове за голѣмци и за граждани, а около трибуната столове за властвующите, иностранитѣ, за чиновницитѣ, назначени споредъ чинъ и название. Слѣдъ священния обрядъ (на водосвятието) главния учитель се качва на трибуната (една висока училищна софа), обржща се къмъ народа съ своята привѣтственна рѣчь, слѣдъ нея друга поучителна—„Любете другъ друга, якоже и Христосъ въз-

[1]) На с. 9—10 въ своитѣ „Белѣшки“ К. Михаиловъ изрежда първитѣ Филаретови ученици и говори следното за уредбата на училището: „Най послѣ на 1857 год. дойде самъ [Ив. Н. Денкоглу] да види училището и отечеството си, като доведе за главенъ учитель въспитанника си Савва Филаретова, който покани всички младежи, желающи наука, да са запишатъ за ученици, като притекоха момчета, синове на търговци, занаятчи, богатски, сиромашки и отъ провинцитѣ. Ученицитѣ распредѣлени по тогавашна метода: въ I-вий (горенъ) класъ — Д. х. Мановъ, М. Костандиво (Буботинъ), Т. Пешовъ, Т. Икономовъ отъ Жеравна, Т. х. Пѣсвъ отъ Етрополъ, Лука Нейчовъ отъ Панагюрище, Хр. Стояновъ, Геор. Андоновъ и др . . . Паралелъ: Цв. Недѣлковъ отъ Паланка, Костандинъ Михаиловъ, Д. Мановъ, Тодор[и]нъ Минковъ, М. Панчов, М. Михаловъ, Гошо К. Иотовъ и др . . . II-рий (по доленъ) класъ — Д. х. Коцевъ, Кр. х. Нешовъ, В. Матеевъ отъ Жеравна, Хр. Митовъ, Христофоръ Зах. Крушевъ, Иорданъ Андоновъ, Коце Григоровъ отъ Пиротъ, Дим. Н. Чуковъ отъ Джбница и др. . . III-тий класъ — Тоне Ивановъ отъ с. Желява, Г. Анастасовъ отъ Велесъ, Димо Яневъ отъ Крушово, Хр. Бинбаловъ, Д. Димовъ отъ с. Скребетно (Македония) и др. . . Денколу, като видѣлъ, че отъ нѣговитѣ огромни пожертвования ще се произведе добри плодове, т. е. ще произлѣзатъ добрѣ въспитани и просвѣтени граждани, въсхитенъ отъ радость, завърналъ се обратно въ Москва, а учителя, като са распоредилъ и уредилъ училището по гимназияленъ редъ, освѣнь преподаваемитѣ науки и язици, особено вдъхвалъ на ученицитѣ образцова набожность, смирение, поведение и благонравие, а съ талантливите си златоустови уста ги напойва съ духъ народенъ и бодрость, черпени изъ българската стара история, за бившето славно царство, книжнина, геройство и черковна независимость, което хвана дълбоки коренѣ въ сърдцата на учащата се младежъ.

любилъ васъ". По нея — длъжностите къмъ отечеството, къмъ царя, длъжностите къмъ родители и къмъ чада. Нъ пашите още нема и ги нема. Тогива талантливий ораторъ, като посъвзе малко силите си и почна отъ българската история, откри и обясни за бившата наша книжнина, слава и величие, за великите български царѣ съ храбрите и силни войводи, съ юначните млади войници, отъ които е треперила почти цѣла Европа, какво сме прежде били, а сега духомъ отпаднали. Присѫтствующитѣ, за първъ пѫть това като слушатъ, пробуждаватъ се като отъ иступление и казватъ, че учителя съ благостьта си и краснорѣчието заслужва не само Филаретовъ да се нарече, но и въплотенъ Иоанъ Златоустъ.

Най послѣ ето че дохожда стария бѣловласатия Ферикъ Османъ паша, мирилива Сюлейманъ паша и другитѣ воени паши и софийския мютесарифъ Хасанъ Тахсимъ паша, австрийския консула синьоръ Замеро и др. Народа, като прѣзъ живота си не е виждалъ такива високопоставени гости, обвзѣ го нѣкакво тайно сърдечно въсхищение и трепетъ, а на лицето му са показваше нѣкаква веселость и драгость. А прозорливий ораторъ, като изглѣда всички наоколо, взема дерзость, посрещна съ подобающъ само съ поклонъ новопришлитѣ посѣтители пашитѣ и пакъ почна прекъснатата си рѣчь (съ изменена смислъ) и казва, какъ наший възблюбленни султанъ Абдулъ Меджитъ, отъ голѣмото си къмъ насъ благоволение, подарилъ ни съ хати-хумаюнъ за свобода, цивилизация и равенство, а за наблюдение и испѫлнение възложилъ на помощницитѣ си, на тия мѫдри паши, кои Богъ да награди съ здравие и благоденствие, а намъ остае дължность да бѫдеме достойни и признателни за такава висока милостъ, трѣбува отъ сега да се преродиме, т. е. да оставимъ невѣжеството и простотата, поне отъ сега за напрѣдъ наложително всѣкой баща трѣбува, безъ разлика на полъ, да проважда децата си на училище за наука, съ която се добива въспитание, образование и напрѣдъкъ и пр. И когато свърши сказката, щомъ даде некакъвъ си знакъ на ученицитѣ, тѣ запѣха съ своите нѣжни детски гласове царската пѣснь „Многа лѣта, мирна лѣта на нашъ добри господаръ" и се поклониха на прекрасно укитения султановъ портретъ, висящи на стената, обкиченъ съ свѣжи цвѣтя. Присѫтствующите гости, даже и самите паши, като видоха всичко това, превзѣ ги нѣкакво тайно вътрешно чувство и благоговение или като че се намираха прѣдъ нѣкое ново откритие, отъ умиление пророниха по нѣкоя сълза.

Съ такава извънредна церемония се свърши успѣшния испитъ (за учебните прѣдмѣти ще говоря на друго мѣсто). На ученицитѣ раздадоха за прилѣжния успѣхъ и отличното поведение не само свидѣтелствата, нъ ги надариха съ по една историческа книжка отъ Юри Венелинъ и по ½ бѣло меджидие подаръкъ отъ пашитѣ, които бѣха подарили 5000 гр.

— — — — —

Тукъ трѣбе да се каже за прочутия единъ младъ, просвѣтенъ мюслиманинъ Ружди бей, който, като видѣ, че взе да се увежда полека лека въ училищата ни и турския езикъ, и понеже е много мѫченъ, сѫчини и издаде турската книга „Ружди бей китаби", по най нова и лесна метода, за изуч-

вание турската писменность и словесность, която за взаимното приятелство на учителя предаваше уроци и безплатно лекуваше ученици.

Въ това време училището ни бѣше стигнало въ най високъ степенъ на свободата, защото беше заповѣдано на всички ходжи и имаме да обяватъ по джамитѣ и мектебитѣ за знание, че за напрѣдъ строго ще се преслѣдатъ ония улични турчета, които закачатъ християнчета, връщайки се отъ училище, а бащите имъ ще са наказватъ по джезай накдие.

— — — — —

Тая година [1860] беше женетъ за Иорданка, най малката х. Коцева дещеря, и Богъ бѣ го надарилъ съ първородно момченце, на име Владимиръ; въ това време му пращатъ отъ Цариградъ нѣкои родолюбци негови приятели прѣдварително тайно извѣстие: „Бързо да отидешъ въ Виена, че книгите са много развалени“, то ще рече — скоро да бѣга прѣзъ граница, защото ще го търсатъ.[1]) Веднѫга отива за шеркетъ (пощански кола), не му даватъ. Иска сюруджи (пощански конѣ за язденѣ), не му даватъ, тескерето не му подписуватъ. Благодарение на опитния и способния му баджанакъ Димитри Трайковичъ, намира отъ приятели частни конѣ, убѣди своя ортакъ въ спахилѫка бабаегитина Топалъ Сюлеймана за ясакчия, придружаватъ още и богаташа кир Ташов Манолаки, да се лекува въ Виена, и киръ Захария, виенски търговецъ, а той съ руска форма и пашапортъ прежде временно напуснува училището, отечеството, оставя въ горесть и семейството, а на испращачите граждани и ученици, които го испратиха на конѣ до Белицкитѣ ханове, имъ казва: „Мили мои, борбата въ Цариградъ за черковна независимость стигна до върха на разгаранието. Азъ бѣгамъ отъ гнѣвътъ на предателитѣ гръци, васъ оставямъ единодушно и неразделно да се борите до конечно отдѣление отъ гръчкото ига“. Па като цѣлова плачевно всички, каза напослѣдъкъ „Съ Богомъ, вси мили“ и са впусна, отплива въ океана на будущата неизвѣстность, прѣзъ Виена за Москва, при въспитателя си Денкоглу да се спаси, за да не пропадне въ нѣкоя клетка като братия Миладинови.

— — — — —

Господинъ Филаретовъ отъ Россия го назначаватъ на чинъ за главенъ съвѣтникъ или секретаръ въ Цариградъ въ руското дипломатическо генерално консулато; връща се въ София да земе и семействоото си, дѣкато взе пакъ народа да се движи, да шушни и единъ другъ тайно да се пита: че какъвъ е дошелъ Ф-въ, че защо е дошелъ, че кога ще го видиме, че... Нъ осторожния Ахмедъ Расимъ паша, когато са научилъ отъ шпионите си, че е дошелъ, па и самъ Ф-въ искалъ да му се яви, нъ пашата, като го видѣлъ съ руска форма и капела, извикалъ му отъ начало по турски съ гнѣвенъ тонъ: „Не о каяфетъ ве салтанатъ сенде? Тукъ е Турция, азъ сѫмъ турски паша, а ти какъвъ си?“ Нъ Ф-въ, надаренъ съ мъдростъ, благость и красноречие, почналъ да разговара по френски язикъ, пашата поомекналъ и съ приятелски начинъ му казалъ да седне. Между разговора прибавилъ: „Добрѣ е да

[1]) За причинитѣ на Филаретовото бѣгство вж. предишния отдѣлъ, с. 148—150.

си отидешъ поскоро на постътъ си, да не става вече като миналогодишното народно движение". Като взелъ всичко това въ съображение, волею и неволею трѣбвало пакъ и скоро да напусне своя градъ и потеглува за Цариградъ прѣзъ селото Гурубляни. Утрешний день сущи паша привиква десетина души младежи отъ испращачите на изслѣдвание и ги пита: „Защо вие испращахте мъсковеца?" Едни казватъ: „Кумъ ни е". Други казватъ: „По семейни върски роднини сме". Трети казватъ: „По селата за търговията си бехь и случайно бехме на манастира".

(„Белѣшки", с. 54—67).

г. Йорданка Филаретова

Съпругата на С. Филаретовъ играе видна роля въ живота на софиянци преди и следъ освобождението. Тя е родена на 19. Ш. 1843 г. въ София. Дъщеря била на състоятелния първенецъ хаджи Коце-Никола Ивановъ. Още въ детски години се отличавала съ скромность, доброта и любознателность. Когато презъ 1858 г. С. Филаретовъ открива девическо училище въ София, тя е една отъ първитѣ ученички. На 16. VI. 1859 г. Филаретовъ пише на Н. Геровъ: „Сега има друга дѣвойка, дъщеря на извѣстный тебѣ хаџи Коца (кой векѣ е умрѣлъ), балджза на Д. Трайковича и Манулакя Ташёва. Она не дурна собою, кроткаго нрава, и отъ какъ са е отворило тука дѣвическо училище, она, безъ да гледа тукашни предразсудкы, прьва отъ софійскы-тѣ дѣвойкы, момы (она е на 15 год.) е започела да ходи въ училище-то редовно и да са учи. Сега чете и пише българскы пò слободно и отъ своѭ-тѫ учителкѫ. Споредъ нея около десетина другы момы ходѭтъ и са учѭтъ не дурно" (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. I, с. 531, № 2439). Филаретовъ се оженва за нея на 16. X. 1860 г. Само следъ три години Йорданка остава вдовица, съ малко дете. Наставатъ тежки дни. Отъ сега нататъкъ се проявява, нейниятъ твърдъ характеръ, упорита воля, енергия. Получила руска пенсия на първо време остава въ Цариградъ. Тя иска да отгледа и изучи детето

Йорданка Филаретова

си „за да може съживи бащино-то си име“ (Изъ архивата на Н. Геровъ Кн. II, с. 629, № 2567). Презъ 1869 г. я намираме вече въ София. Сѫщата година тя основава женското дружество „Майка“, което продължава да сѫществува и до днесъ.[1]) Споредъ нѣкои съобщения, презъ 70-тѣ години Филаретова взела участие въ революционното движение: крила нѣколко пѫти въ своята кѫща на ул. Алабинска № 26 въ единъ долапъ В. Левски, съхранявала комитетската архива. Следъ Арабаконашкото приключение въ 1872 г. била арестувана, но поради твърдото държание на комитетския секретарь Хр. Ковачевъ — освободена (М. Георгиевъ, Възраждането на градъ София, с. 62—63). Това съобщение малко е вѣроятно, защото презъ 1872—1873 г., тъкмо по време на събитията, Филаретова кореспондира редовно съ Н. Геровъ и никѫде не съобщава за арестуване. Нейната заслуга обаче е другаде. Съ точностьта и готовностьта на съзнателенъ общественъ деецъ и съ възмущението на истински патриотъ, тя осведомява Геровъ за аресититѣ, затворницитѣ, измѫчванията, турскитѣ своеволия, разследванията. Нейнитѣ писма рисуватъ ярко положението на София и Софийско въ ония смутни времена. Особено ценни сѫ сведенията ѝ за залавянето, сѫдението и обесването на В. Левски. Съобщенията ѝ до Герова продължаватъ и презъ трагичната 1876 г. Това вече не сѫ писма, а цѣли доклади (вж. особено Изъ архивата ни Н. Геровъ. Кн. II, № 2588, 2589, 2590, 2591). Тя описва подробно обиритѣ, грабежитѣ, насилията, подкупитѣ, убийствата и страшнитѣ пожарища изъ София и Софийско. Понѣкога съобщенията ѝ засѣгатъ и по-далечни мѣста. Въ тѣхъ кипи, макаръ и прикрито, искрено възмущение и дълбока болка. Чувствителното и благородно сърдце на тая жена се е разтворило, за да приеме всички страдания на народа. Филаретова отбелязва всичко съ трогателно усърдие и, въпрѣки опасността, която я заплашва, ако бѫде заловена кореспонденцията ѝ, тя препраща своитѣ доклади до руския консулъ въ Пловдивъ Н. Геровъ. Тукъ нейната заслуга е голѣма. Съобщенията ѝ влизатъ въ официалнитѣ консулски рапорти и стигатъ презъ Цариградъ до Петербургъ. Тѣ допринасятъ твърде много, за да се опредѣли по-скоро отношението на Русия къмъ българскитѣ страдания и да се вземе решението за война. Длъжни сме да отдадемъ и на Йорд. Филаретова почитьта, която хранимъ къмъ ония нѣколко благородни чужденци, които съ описанията си на българскитѣ ужаси раздвижиха европейската съвѣсть. Филаретова заема достойно мѣсто между тѣхъ.

Презъ 1877 г. турскитѣ власти я заподозрѣватъ, че има връзки съ руситѣ, и я арестуватъ. Филаретова не губи самообладение, а чрезъ една хитрость успѣва да се освободи. Въ края на 1877 г. тя щастлива дочаква рускитѣ войски. Следъ освобождението известно време прекарва въ Русия, за да изучи сина си. Тамъ я постига голѣмо нещастие: изгубва единствената си рожба. За втори пѫть се обвива въ черно, което не сваля до края на живота си. Отъ сега нататъкъ тя се отдава изключително на благо-

[1]) На с. 89 въ своитѣ „Белѣшки“ К. Михаиловъ пише: „Госпожитѣ софиянки, по вдъхновение на учителката госпожа Недѣля Караиованова, вдъхнати съ народенъ духъ и по примѣра на другите градове и подъ прѣдсѣдателството на госпожа Иорданка Филаретова, основаха на ягки основи дружеството „Маика“.

творителность. Презъ Сръбско-българската война е милосърдна сестра. За малко пѫтува въ Русия, Египетъ, Йерусалимъ. Презъ 1896 г. въ Каиро прибира коститѣ на С. Филаретовъ и ги изпраща въ София. По-късно завещава недвижимитѣ си имоти на черквата Св. Недѣля, презъ 1909 г. образува благодетелно дружество „Всѣхъ скорбящихъ радость“ и открива приютъ за немощни старци. Почина на 25. IV. 1915 г. (За живота ѝ следъ освобождението повече подробности въ „Всѣхъ скорбящихъ радость“, Периодическо издание, г. I, кн. 1).

Обнародваме осемь писма отъ 1879—1893 г.

29. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ

Кани Дринова да гостува въ кѫщата ѝ.

До Негово благородіе господина М. Дринова.

Достоуважаемый господине!

Бързамъ да Ви поздравѫ и още на пѫтъ-[т]ъ писменно съ „добрѣ дошли“. Радвамъ ся, че ще видѭ пріятель-тъ на покойніа ми мѫжъ Филаретова; а повече бы ми было драго, ако благоволите да ни бѫдете гостъ въ къща-та ни, която е приготвена съ врѣме още за Васъ. Ніи имаме у дома си мѣсто и за госпожицата, за която ни каза единъ нашь пріятель, че иде съ Васъ. Надѣѭ ся, че ще пріемете прѣдложеніе-то ми и че ще останете задоволни

Съ почитаніе сьмь

София, 31-ы януарій 1878. Ваша Іордана Н. Филаретова

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 168).

30. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ

Благодари за гостоприемството въ Пловдивъ. Ще заминава за Русия съ сина си. Ходатайство за д-ръ Вълковичъ.

Почитаемій господине М. Дриновъ!

Считамъ за длѫжностъ прѣди всичко да Ви поблагодарѫ отъ сърдце за гостопріемство-то, дѣто намерихъ при Вазе на заминуваніе-то си отъ Пловдивъ и за кое съмъ крайно и крайно признателна и задлѫженна както Вамъ, тъй също и на прѣдобрата Ви хазайка г-жа Нешидица, на коя молѫ Ви имайте добрината да заявите най искрените ми поздравленія.

Азъ наедно съ сина си преминахъ на пѫтъ-тъ си до тука доста благопріятно и утре, ако е воля Божія, ще ся отправа съ параходъ-тъ за въ Одесса. И тука азъ ся намирамъ на госте на Кади-кёю, въ къща-та на г-на д-ра Вълковича, и твьрдѣ съмъ задоволна отъ срещаніе-то ми съ всички-тѣ си тукашни роднини и пріятели. Следователно азъ имахъ врѣме да поговора за много полезни работи съ г-на д-ра Вълковича и съвременно да му прѣдложа, за да ся пресели въ София, на кое господство му ето какъ ми отговори и за кое азъ отъ своя странна Ви молѫ отъ сърдце да земете въ вниманіе прѣдложеніе-то му и да подействувате, за колко-то Ви би било возможно, за тази работа. Г-нъ доктора е на такова мненіе, че требува да ся подкани

Негово сиятелство князъ-тъ Дундуковъ да поиска официялно отъ турс. правителство да ся позволи на българете отъ княжество-то и Восточна-та Руменлія, кои-то ся намиратъ въ негова служба, да си отидатъ въ отечество-то си. Г-нъ д-ръ Вълковичъ казва, че има много българе военни лекаре при турци-те, отъ кои едни са по вѫнъ въ твьрдѣ далечни места, на примеръ въ Ерзиганъ, Халепъ, Ейменъ, и не можатъ да побегнатъ; а други въ Ц-градъ и околни-те страни, както и г-нъ д-ръ Вълковичъ, но тія не щатъ да побегнатъ, за да не изгубатъ свободата и най паче, понеже не имъ е още извѣстно, ако турско-то правителство не ще може да ги улови и накаже като бежанци. Ако ся разреши на тія докторе да ся завьрнатъ въ отечество-то си, тогива ще имаме и за народна-та си войска доста лекаре, даже и за некои градовѣ, и тѫй чуждій-тъ елементъ ще може да ся отбегне. Г-нъ д-ръ Вълковичъ съ големо нетѫрпеніе чека свободата си отъ турска та служба и, щомъ я добіе, незабавно ще отидѣ въ отечество-то си, за да принесе возможна-та полза на народа си, той виждамъ, че прѣдпочита да ся останови въ Софія. Нему е лесно да живѣе свободно и независимо на сѫдѣ, даже и въ Ц-градъ, нъ той желае да знае, като каква служба ще може да му ся дадѣ, и надеѭ ся, че той ще пріеме и некоя гражданска служба, стига само тя да е съразмерна съ достоинство-то му и по която да може да принесе повече полза на народа си. Азъ мисла, г-не Дриновъ, че ще е много полезно за нашіа градъ, ако привлечешъ д-ра Вълковича тамо, понеже той е единъ отъ най добрѣ учени-те ни съотечественници и съвременно искрененъ патріотъ, по мое-то мненіе, колко-то повече са постараете да земете д-ра Вълковича въ Софія, толкова повече и Віа ще сте благодарни отъ това дѣло за будущіе.

Съ това свършувамъ за сега, отъ като Ви искренно поздравявамъ, както отъ своя, тѫй и отъ страна на сина ми. И оставамъ за всегда съ най чувствителни къмъ Васъ почитанія и уважения.

Ц-градъ, 1878, авг. 6-ый. Іорд. Филаретова

П. п. Поздравѣте моля Ви и г-на Бурмова отъ моя страна, ако би да отидете по скоро въ Софія, тогива много здравѣ на всички тамъ.

(Съща)

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 146).

31. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ

Извинява се, че не е писала. Съобщения за вървежа на благотворителното д-во, Александровския пансионъ и Девическия пансионъ. Синътъ ѝ се готви за Военното училище.

Софія, 1879, декемвр. 17-ый.

Многоуважаемый господине Мар. Дриновъ!

Прѣди всичко ще просѫ извиненіето Ви, дѣто тѫй много окъснехъ съ отговора си на почитаеми-те ми Ваши двѣ писма подъ дата 27 авг. и 4 сеп., на кои Ви бехъ даже и написала отговора си, нъ прѣди да го дамъ на пощата, случайно са извѣстихъ, че Вые сте били вече избрани дѣпутатинъ за въ Народното бъл. събраніе въ града ни. По тази причина решихъ да задѫржа

писмото си съ надежда, че може би да го прѣдварите съ дохажданіе-то си за на самъ. Но отъ подире като са промениха обстоятелствата, съзнавахъ длѫжность-та си да Ви пиша друго по ново и се са канехъ ту днесъ, ту утре да са зема за перото, отъ кое съмъ са и доста поотучила (да Ви кажа правичка-та). Особено, както вече и сами знаете, до колко са почти секоги намирамъ утрупана и заобиколена съ разни домашни залисе и пр. Вчера обаче пріехъ и друго, по ново Ваше отъ 3-ый того, въ кое намерихъ притворенно и за братія-та Ви въ Панагюрище, заради кое ще са постараѫ, колко-то е возможно поскоро, да имъ са достави и съврѣменно мола Ви, ако обичате, проваждайте имъ и за напредъ писмата си чрезъ мене, безъ да са съмневате нето най малко, че съ това ще ма утекчавате. Напротивъ, то ще бѫдѣ за мене твьрдѣ пріятно, ако бихъ могла да Ви услужа поне въ такъвъ единъ ничтоженъ случай. Действително, чудно ми е, дѣто братія та Ви съвсемъ не са явяватъ у дома. Г-нъ Пеё само единъ пѫтъ е дохождалъ и то още летосъ на скоро подиръ Вашето заминуваніе, а г-нъ Найденъ само чухъ, че прѣди неколку врѣме билъ дохождалъ у Софія, нъ у дома съвсемъ не са е явилъ.

Увѣрена съмъ, че ще сте любопитни да знаете за вьрвѣжа на много работи отъ тѫдѣва, но като съзнавамъ сили те си, че не ще бѫда въ състояніе да задовола любопитството Ви съ всички подробности, то ще са ограничa да Ви кажа само за онези, които са по близо до моето знаніе, именно за Бл. общество, за вьрвежа на кое не мога нищо особено да Ви кажа; то ужъ следова свое-то прѣдпріятіе, нъ за сега май и прислабечко отиватъ делата му. Мѫжкій-тъ Александровски пансіонъ и още не може са каза, че е тѫй добрѣ нареденъ. А пъкъ за девическіи-тъ не ми са ще и да говора за сега, понеже надеждата ми заради това завѣденіе съвсемъ на опаки са оказа, и има да са благодари именно на Вашій-тъ наследникъ г-на Атанасіевича, дѣто ако не успе да извьрши друго по важно, може да снабди пансіона ни поне съ такава една началница (на име г-жа Касабова), съвършенно съ влашко воспитаніе, и коя твьрдѣ не знае и да говори по български. Тя има наедно съ себе си сестра си и мѫжа си, на кои за удобства та много повиче са старае, отъ колко-то за воспитанієто на онези 25—30 момиче-та, кои-то ѝ са повѣрени, и пр. пр.

Радвамъ са, че синъ Ви е здравъ и веселъ, тоже и моите племенници са всички здрави и весели до тоя часъ. Синъ ми са готви въ тукашно-то военно училище, това нещо никакъ не става по воля та ми, нъ нема какво вече да стора и най сетне го оставихъ да стори това, за което са е решилъ.

Братъ ми нарочно Ви поздравява; той може и да Ви пише на скоро и съвременнно ще Ви изпроводи фотографіята на кѫщата ни заради генерала Золотарева. Тъй също ви поздравява и снаха ми Маріола и моли Ви наедно съ мене да принесете искрени те ни поздравленія и на г-жа съпругата Вы, съ коя надевамъ са скоро да са запознамъ и лично.

Съ това свършувамъ за сега и и оставамъ за всегда съ най чувствителни къмъ Васъ уваженія.

Іорд. Филаретова

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 138).

32. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ

Отъ три години живѣе въ странство. Решава да отпѫтува за Русия. Положението въ България.

Pera, rue Jemenidji, № 31.

Многоуважаемий господине М. С. Дриновъ!

Изминаха ся доста години, отъ какъ не съмъ Ви видела, както не съмъ видела и други свои познати вънъ и вътре въ България; причината на това е, че вследствие плачевните събития въ България, които накараха мнозина патриоти българе да оставатъ отечеството и да живеятъ въ странство; отъ какъ съмъ излезла изъ България, изминаха ся вече почти цели три години и отъ тогази живѣѭ въ странство. Всичкото това време прекарахъ въ Ц-градъ, осамотена и преследована отъ самозванното настояще българско правителство, и въ течение на това време ся измѫчихъ, толкози повѣче, че нема съ кого да промѣня двѣ думи, защото тука съмишленици мои почти нема. Пакъ ако ся намератъ некои, редко ся виждамъ съ техъ, защото всяка наша среща ся бележи отъ двоината полиция и преследова отъ шпионите.

Мислехъ още миналата година да излезна изъ Турско и да попѫтувамъ на нѣкѫде, за да позабравѫ тѫгите, които отъ много години насамъ тежатъ на душата ми! Бехъ намислила да отидѫ въ Одесса или Кримъ, нъ отъ тѫзи мисѫлъ ся раздумахъ по разни причини. Тази зима беше тука доста жестока, не можеше да ся излезе никъде, та положението ми стана още по-тешко. Това ми науми пакъ за пѫтувание и този пѫтъ, като размислихъ, къдѣ да отидѫ, докарахъ си на ума за Вазе и решихъ да отидѫ въ Харковъ да прѣкарамъ поне единъ месецъ по спокойно врѣме, гдѣто ще имамъ случай да ся видѫ съ Вазе лично, да променѫ мислите си и като старъ разуменъ мой познатъ да поискамъ съвѣтитс Ви по некои си свои частни работи.

Въ намерение съмъ да оставѫ Ц-градъ не по рано отъ краятъ на идующи мес. мартъ, когато доло-горе и у васъ ще ся почне пролетъ, а пролетъ-та е приятно и добро врѣме за пѫтувание. Не сѫмъ позната съ вашия градъ, но вѣрвамъ, че тамъ ще има всички удобства за живеяние и за разходки, но при всичко друго най приятно ще ми бѫде, че въ моето пребивание въ Харковъ ще имамъ добѫръ случай да ся запозная съ Вашето семейство, което ще ми бѫде като мое родно семейство.

По работите въ България не намирамъ нищо особенно да Ви съобщѫ, тѫй като Вие четете вѣстниците, а отъ вѣстниците не е можело да ся укрие ни едно тайно действие на самозванното българско правителство. При всичко че съмъ жена, скѫрбъ ма обзима, като прочитамъ вѣстниците и виждамъ, до какви гнусоти достигнаха тия безобразници, които за злощастие бидоха освободени отъ Руссия! Наскѫрбена сѫмъ още и отъ това, че българската интилигенция ся похаби, развратн, разложи и остави отечеството въ рѫцете на едни нехранимайковци, които, като узнаха слабостите на народа, почнаха да го разиграватъ като мечка.

Работите отидоха много на далечъ, нещастния български народъ ся опозори не само прѣдъ человечеството, но и прѣдъ Бога, а споредъ греховѣте и наказанието ще бѫде!!!

При друго моля да предадете искрените ми поздравления на госпожа сѫпругата и на чадата Ви.

Дълбоко уважаваща Ви
Ц-градъ, 1893, февр. 15-ый. Іорд. Филаретова

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 138).

33. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ

Известно време боледувала. Наскърбена е отъ събитията въ България. Подвигътъ на митрополитъ Климентъ. Разочарована отъ двоеличието на екзарха.

Ц-градъ, 1893, мартъ 31-ый.

Многоуважаемий господинъ Дриновъ!

Писмото Ви отъ 27 февр. на врѣмѣ приехъ и прочетохъ съ голема радость и удоволствие, толкози повече, че Вие не само че не сте ма забравили, но изсказвате желание да ма посрещнете и приемете въ къщата си.

Азъ закъснехъ малко съ отговора си, но другояче и не можеше да бѫде, защото всичко-то врѣмѣ, отъ като писмото Ви, и до днесъ болехъ и оздравехъ благодарение на любезните услуги на общоуважаемия г. д-ръ Каракановски. Сега вече, слава Богу, съмъ здрава, но не толкова добре, щото да тѫргнѫ да пѫтувамъ, заради това пѫтувание си ще отложѫ до къде края на идующи мес. апр., когато врѣмето става добро и пѫтуването приятно.

Наскърбена съмъ отъ събитията въ България и скърбта ми става по голема още, като гледамъ, че нашето више духовенство не стои на висотата на положението си и позволи безпримерния борецъ за българската свобода Климентъ Бранитски да бѫде потѫпканъ, опозоренъ, битъ... Скърбта ми беше неописана, когато чухъ, че едно лице отъ най долния слой на развратените хора плесналѫ плесница на свѣтия старецъ. Що праватъ въ това врѣме другите високи иерарси? Играятъ на вѫже, двоелични са, коленичатъ предъ софийските злодеи и не отъ страхъ да ги не обесатъ, защото никой нема и да ги беси, а отъ страхъ да не загубатъ положението си, топлите си места. Що ни треба намъ, казватъ тѣ, да ся впущаме въ борба за народъ, който безчувственно гледа на всичко, що става на около му! Да си гледаме нашя рахатлѫкъ, а тамъ каквото даде Господъ. Не би требвало да бѫде тѫй, но тѫй става, и ние частните лица, като сме безсилни да помогнемъ, остава само отъ далечъ да плачемъ и да скърбимъ. Азъ имахъ голема надежда въ тоя случай на Н. б. егзарха, вервахъ, че той поне ще стои на висотата на положението си и не ще позволи да ся глумятъ и да тѫпчатъ свѣтата вера и народните правдини, но за жалость изповѣдвамъ прѣдъ Васъ, че и егзарха, който отъ начало-то почна енергична борба, отъ после отстѫпи и почна да играе въ двоеличие, като ся оправдава, че го насилили, че го накарали да постѫпи така; пакъ истината ся заключава въ това, че той и окружающите го не желаятъ да изгубатъ положението си, тлѫстите плати. Искате да ся увѣрите въ това, прочетете брой 49 и 56 в. „Новини“.

Не знаѫ и не мога да си представа поголемо безобразие, кажете моля ви ся, като са прочели русите передовите статий на тези два броя, какво представление са си направили за главата на българската черква? Некои си патриоти са помѫчиха да оправдаятъ предишните действия на егзарха презъ рускитѣ вѣстници и до некъде успеха, но това последнето действие вече не може да ся оправдае. Егзархията показва, че тя съществува за народа само за добри времена, а за тежки времена нея я нема... Извиняватъ ся, че са безсилни, че толкозъ могатъ, но техните извинения за мѫдрите хора, за историята не струватъ бодка; ще ся разговорѫ по този поводъ съ Васъ, когато ся видимъ лично.

Азъ мисля да пѫтувамъ чрезъ Севастополь, защото Николаевъ ми напоменава тѫжни времена, но въ всѣки случай, преди да тѫргнѫ, една поща напрѣдъ ще Ви пишѫ, Вие пакъ, ако имате нещо важно да ми съобщите или да ми дадете некоя порѫчка, въ такъвъ случай пишете ми пакъ по предишния ми адресъ или чрезъ г. д-ра Каракановски въ тукашното русско консулство.

Ползовамъ ся отъ случая да поздрава госпожа съпругата Ви, да Ви помоля да целунете дѣцата си отъ мене и да приемете най искрените ми поздравления.

Съ почитание Iорд. Филаретова

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 138).

34. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ

Съобщава, кога ще тръгне за Харковъ.

Ц-градъ, 1893, iун. 7.

Многоуважаемий господинъ Дриновъ!

Извинете моля, гдѣто тѫй късно отговарямъ на писмото Ви отъ 21-ый апр. Причината е, че по разни причини бехъ принудена постоянно да отлагамъ пѫтуването си. И сега вече, ако ще Господъ, предполагамъ да тѫргна сега срѣда, т. е. на 9-ый того, за Севастополъ и отъ тамъ за въ вашия градъ. Наедно съ мене ще бѫдатъ г-жа и г-нъ Чавдаровъ (бивши ротъ-мистѫръ въ бълг. войска). Като ся надевамъ, че на скоро ще вида както Васъ, така и семейството Ви, поздравлявамъ Ви най искренно и оставамъ съ дѫлбоко почитание

Iорд. Филаретова

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 138).

35. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ

Пристигнала благополучно въ Петербургъ. Срещи съ Др. Цанковъ. Поздрави за семейството на Дриновъ.

С. Петербургъ, 1893, iул. 1-ый.

Многоуважаемий господ. М. С. Дриновъ!

Преди всичко бѫрзамъ да Ви извѣста за благополучното си пристигване до тука и сърдечно благодаря за любезното гостоприемство, което намерихъ у домътъ Ви помежду дѫлбокоуважаемото за мене Ваше семейство!

Относително пѫтуването ми до тука, както и за други работи, които знаѣ, че Ви интересуватъ, помолихъ г. Чавдарова да Ви пише по подробно, понеже още ся чувствувамъ уморена отъ пѫтъ-тъ.

Съ г. Цанкова ся виждахъ два пѫти, нъ още не съмъ имала возможность да приказвамъ върху много работи. Относително за смѫрта на генерала Золотарёва остава да ся науча отъ г. Груева, когото още не съмъ видела, понеже живѣялъ на дача.

При друго надевамъ ся да Ви е вече преминало нерасположението, въ каквото Ви оставихъ и за което отъ душа Ви съчувствувамъ и съвременно моля, щото да ся стараете и по возможности да отстранявате всички такива въспоминания, които освѣнъ вреда и болести нищо друго не приносѫтъ!!!

Най искренно поздравявамъ Маргарита Ивановна наедно съ любезните Ви чада Саша и Маня, които сърдечно целувамъ и отъ душа благодаря за трудътъ и грижата, която имаха съ моето изпровожданието до станцията и настаняването ми въ вагона, гдѣто преминахъ доста добре и чакъ до Москва ся намирахъ съвсемъ сама, както ма оставиха.

Приемете пр. увѣрение въ най искренните ми къмъ Васъ и целото Ви семейство почитания.

Іорд. Филаретова

П. п. Адреса ми е същия, както и на г. Чавдарова, и азъ ся намирамъ въ същия апартаментъ и стаята ми е на същия редъ до техната стая.

Отъ г. д-ра Караконовски още не съмъ получила отговоръ на писмото си.

(Съща)

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 138)

36. Йорд. Филаретова до проф. М. Дриновъ

Среща съ г-жа Филова и сближаване съ нея, съобщение за самоубийството на Величко Пенчовичъ.

С. Петербургъ, 1893, іул. 20.

Многоуважаемий господинъ М. С. Дриновъ!

Писмото Ви отъ 4 того на време приехъ, както и последнето Ви отъ 17 вчера приехъ, и бѫрзамъ да Ви поблагодаря най сърдечно за искренното участие, гдѣто оказвате къмъ моето положение. Причината, гдѣто позакъснехъ съ отговора си на пьрвото Ви писмо, е тази: 5 дена следъ моето дохадание случайно ся срешнахъ съ г-жа Филова, съ която, ако и за пьрви пѫтъ да ся виждамъ, нъ положението и участѫтѫ твьрдѣ много повлия за нашето чувствително сближаване! Още същия денъ и тя дойде на нашата квартира при мене, като съвременно ся условихме съ хазайката да ни готви у дома, тѫй щото обедоваме на едно, живѣемъ неразделно, не можемъ да ся наизприкажемъ, а по некога и поплачемъ... Въ действителность, г-жа Филова заслужава уважение, която е много разумна патриотка и примерна майка! Тя има за идеалъ да въспита чадата си въ духа на баща имъ, като има предъ видъ достойно да запази памята и името на незабравимия си съпругъ. Тя е дошла въ Руссия да ся види съ момченцето си, което е било земено въ онова врѣме на въспитание отъ некой си московски богаташь, на име

Морозовъ, нъ за жалостъ този г-нъ съвсемъ не е испѫлнилъ даденото си обещание и на место добро, той е направилъ много неприятности на тази нещастна майка, която, като видела, въ какво положение ся намирало чедото ѝ, което е повлияло до нейде и за растройството на здравието му, принудила ся е да го земе съ себе си и сега преди неколко дена е дала прошение да ѝ ся отпуснатъ степендий, както за него, тѫй и за другитѣ ѝ още двѣ момченца, които е оставила за сега при майка си въ Карлово.

Г-нъ и г-жа Чавдарова нарочно поздравяватъ всички Ви, тѫй също Ви поздравявамъ и азъ наедно съ Маргарита Ивановна и любезните Ви чада.

Съ почитание Iорд. Филаретова

П. п. Въ този часъ ся извѣстихъ и бѫрзамъ да Ви го съобща, че Величко Пенчовичъ ся самоубилъ (застрелялъ) на 2-ый iул. въ София. Ето Божието провидение какъ ще възнагради всичките предатели на отечеството

Съща

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 138).

37. Йорд. Филаретова до Мария Дринова

Моли за фотографията ѝ. Забележителноститѣ на Петербургъ. Благопожелания за рождения день.

С. Петербургъ, 1893, iул. 20.

Милая ми госпожице Марийке Дринова!

На врѣмѣ получихъ писмото ти отъ 8-ый того и прочетохъ съ удоволствие неколко пѫти. Приятно ми е, че си са фотографирала, и съ нетѫрпение ще искамъ да ми проводишь карточката си; също желаѭ да имамъ портретите и на всички Ви. При всичко че Ви оставихъ последне фотографията си, но когато ся снемѫ тука, пакъ ще Ви проводѫ.

Вѣрвамъ да са е свьршила вече поправката на къщата Ви и да си захванала да ся ползовашь отъ солените бани. Много добре ще бѫде, ако отидете въ Кримъ. Тамъ ся ражда хубаво грозде, за това ще тя молѭ да изъзобашь неколко фунта (или гроздя) и за мене, защото го много обичамъ, особенно когато го сама късамъ отъ лозата.

И тука почти секой денъ вали дѫждъ, нъ пакъ врѣмето е много горещо. Петербургъ е много хубавъ градъ, има твьрдѣ интересни места за виждание, нъ азъ съмъ ходила само по веднѫшь на Зеологическия садъ и на Ботаническиятъ и останахъ много благодарна. Най много ходимъ на Александровия садъ, защото е най близо до насъ, тоже ходихъ неколко пѫти и на Екатериновския садъ и ся въодушевлявамъ отъ красиво изработения памятникъ на Екатерина втора.

Съжалявамъ, че не знаяхъ да тя поздравѫ съ рождения ти денъ, нъ за това пъкъ ползувамъ ся днесъ да тя поздрава съ имения денъ (22-ый iул.), като ти пожелаѭ отъ душа всичко, що е добро и благополучно, да ся изпѫлнатъ всички твои и на родителите ти благопожелания. Тѫй също тя поздравяватъ съ праздникъ-тъ и г-нъ и г-жа Чавдарови. Поздрави нарочно както отъ мене, така и отъ страна на Чавдарови, г-жа майка си, тейко си и

любезния си братъ Саша, които, вѣрвамъ, че нема вече да тя ядосва и подиграва?

Целувамъ тя много пѫти и най сердечно.

Іорд. Филаретова

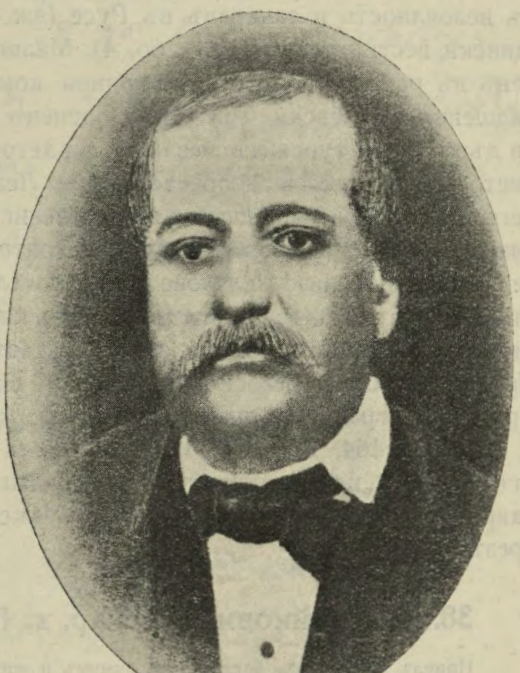
П. п. Представявашь ли пакъ французойката и еврейна, дѣто гледахме у Комерческиятъ садъ? Азъ съ поголемо удоволствие си припомнувамъ техното представление отъ тебе, отъ колкото техъ —

същата.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 138).

д. Димитъръ Трайковичъ

Д. Трайковичъ е единъ отъ най-събуденитѣ граждани на София презъ втората половина на XIX в. Взима участие въ всички обществени работи, винаги ценень отъ гражданитѣ като истински патриотъ. Роденъ е въ Велесъ около 1817 г. Още малъкъ дохажда въ София и слугува у богатия софиянецъ х. Коце (баща на Йорд. Филаретова). Трайковичъ се отличава съ своето усърдие и търговски способности, поради което х. Коце го оженва за своята дъщеря. Тя умира скоро и Трайковичъ се оженва втори пѫть за вдовицата на първенеца Ташо Анастасовъ. Постепенно се замогва и се издига до положението на единъ отъ найвиднитѣ софийски граждани. Трайковичъ взима дейно участие въ черковната борба. Презъ 1861 г. софиянци тъкмятъ да го изпратятъ за свой представитель въ Цариградъ, но нѣкои чорбаджии донасятъ на управителя и осуетяватъ отиването. Година преди това Трайковичъ е пратеникъ на софиянци въ Пловдивъ — да търси паритѣ за вълната отъ Гюмюшъ-Гердана. Презъ 1868 г. той пише на д-ръ Ст. Чомаковъ: „Като ся извѣстихъ за че ще ся свърши вечь достожелаемый-тъ ни милъ въпросъ, съ голѣма радость ся испълни сърдцето мы, кое постоянно тупти за такъва блага весть“ (СбБАН, кн. XII, 1919, с. 533). Още съ пристигането си въ София С. Филаретовъ оценява добре патриотизма и енергията на Трайковича и

Димитъръ Трайковичъ

БАН
Институт за
литература

свързва съ него трайно приятелство, засилено по-късно и отъ роднински връзки. Той не веднажъ пише на Герова, че за него „у Софія той е най надеженъ българинъ“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 619, № 2550). Трайковичъ отговаря съ сѫщата привързаность и действува споредъ внушенията на Филаретова. Тѣ се отнасятъ не само до черковния въпросъ, но и до училищното дѣло. Видѣхме, че Трайковичъ поема изцѣло издръжката на откритото презъ 1858 г. девическо училище и на следната година изгражда на свои срѣдства подходна сграда за него. С. Филаретовъ помѣства въ Цариградскіи Вѣстникъ, бр. 444 отъ 20. VII. 1859 г., една интересна дописка, въ която описва основаването на училището и хвали съ възторжени думи постѫпката на Трайковичъ, нарича го достоенъ подражатель на Ив. Н. Денкоглу, родолюбецъ и благодетель, чийто примѣръ трѣбва да бѫде последванъ и отъ другитѣ първенци.

Трайковичъ участвува и въ борбитѣ за политическо освобождение на България. Макаръ и членъ на разнитѣ правителствени учреждения — мезлиши, сѫдилища, комисии, презъ времето на Митхадъ паша билъ обвиненъ въ нелоялность и закаранъ въ Русе (вж. биографичната скица въ Соф. общински вестникъ, г. I, 1914, бр. 4). Малко по-късно Трайковичъ е вече посветенъ въ работитѣ на революционния комитетъ въ София и влиза въ близки сношения съ Левски. Той е билъ ценен отъ последния поради доблестното си държане въ турскитѣ мезлиши, кѫдето винаги смѣло защищавалъ населението отъ своеволия и престѫпления. Левски често пѫти се е съветвалъ съ него. Следъ Арабаконашкото приключение Трайковичъ получава назначение да участвува въ следствената комисия, която ще разпитва Д. Общи. Това обстоятелство и носенитѣ слухове за предателство накарватъ Левски да отправи въ края на 1872 г. едно писмо до него, кѫдето го обвинява, че е предалъ комитетскитѣ тайни. Споредъ свидетелството на съвременници, съмненията на Левски сѫ били безосновни (вж. Ст. Заимовъ, Василъ Левски дяконътъ. Кратка биография, написана по поводъ откривание паметника. София 1897, с. 158, 163, 164, 171, 187—191). — Презъ 1876 г. турцигѣ опожаряватъ часть отъ имотитѣ на Трайковичъ, на следната година го изпращатъ на заточение. Завръща се следъ освобождението. Кѫсо време е софийски кметъ. Умира презъ 1880 г.

38. Д. Трайковичъ до Хр. х. Гюровъ въ Кюстендилъ

Приелъ писмото за доставка на ечмикъ и жито.

Господину Ристаки х̃. Гюровъ, Кюстендилъ.

1860, махия 20, София.

Прие Ви приятелското писмо о Вашию човекъ о текущаго 18 и разумехъ, що ни пишете за сва що, що е нама потребно, което сте се разговаряли сасъ Мамут-ага за 20 иляди ока ичимикъ и 20 иляди ока жито и другите почисти жита видохъ мострите. За цените ми пишете, млого се благодара, но защо има разговоръ, защо аскеро ще стая, за което нашию контракъ сасъ нихъ не пише, като стане аскеро, що остане захире, за нашъ есапъ ще остане, за

Господинъ Д. Раковски

Отговоръ на писмото

1860 мартъ 20 София

Приехъ пріятелското писмо и важните новини отъ Цариградъ и праздниченъ денъ пишатъ за всѣкого особенно потрѣбно подробности разговорътъ съ мандатара за го пратятъ отъ тамъ или пратятъ отъ тукъ нѣкого другиго почтенъ човѣкъ видятъ нашитѣ за цѣлитѣ пѣсни мало гоще благодарятъ но затова имъ разговоръ затова аскеро чувствуя затова нѣкои какво аскеро що остана захиръ дванадесетъ часа — що остана затова сега нашъ новъ захиръ нѣма ли и нѣкоимъ всѣ дачтимъ да го дяна но пѣсни и сега нѣкои потрѣбенъ нѣма овази за вѣчни подробности потрѣбно кажете то годѣ за вѣчната видете сокакъ

Ви поздравлявамъ цѣлувамъ

вашъ братъ желаетъ

Димитръ Трайкъ

Писмо на Димитъръ Трайковичъ

това сега имаме повече захире на рака и не щеме вече да земеме до 20 дена, но после, като ни потребе, може о Вазе да земеме, колкото ни е потребно, като се погодиме за цената, бидете спокоини.

Ви поздравлявамъ и остаямъ Вашъ добро желятел

Димитри Траико

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 134).

39. Д. Трайковичъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ

Готовъ да замине за Цариградъ.

Господа братия х̃. Гюровичъ, Самоковъ.

1861, априлиѫ 26, София.

Немамъ време да Ви продлъжавам, но само Ви мола за приключеното писмо добре да се расудите, какво е потребно, ще ми се отговорите, защо асъ се преготвихъ за Цариградъ, но Вазе чекамъ, какво ще ми се отговорите, за Вашето похождене не требе повече да Ви доказвам, Вия ще видите, що Ви пишатъ о българската церква съ безценнии български печатъ.

Вашъ братъ

Димитри Траиковъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 134).

40. Часть отъ писмо на Д. Трайковичъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ

Доротей е изгоненъ отъ София. Той приелъ унията.

[Полуизгнило писмо до братя Гюрови отъ 1862 г. По-ясно се чете послеписътъ:]

Другото писмо даде Вашию човекъ на атресъ, поздравете приятеле, ния на нашию Дорчо изгонението о София лани на свети Нико-я вторию денъ правиме народенъ празникъ и сега торжестевъ празникъ славиме и казуваме, както е приелъ унията Дорчо, така и сичката мръсна гръчка проклета о сички български наротъ патрикана...

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 129).

41. Д. Трайковичъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ

Праща смѣтка на разноскитѣ, направени за братя Гюрови.

Господине братия х̃. Гюрови, Самоковъ.

1863, мартъ 2, София.

Господа, щото ни пратите на 15 иїанну шаяко 40 ендезете по 9·20 чини грош 380, ето сега Ви проваждамъ есапо, що сме дали за Вашъ есапъ на пощата за писма и за телиграфъ и за шаяко, що го сега провадиме на Цари гратъ сасъ малие пощаси:

65 гроша за телиграфо — шеесе и петъ
35 за писмо до Цари гратъ
90 за шаѧко пощатика

25 за писмото пощити, защо е писмото дохутлия
165 гроша Ви проваждамъ
380 триста и осемдесе гроша

Затвори се тоя есапъ.

Мола Ви, господа, ща провода или мола Изметъ нашъ, или Анастасъ сасъ темесуците на Захари Круша, за да собере парите, което и Вия и Вашата опщина егам ги помогнете, което ще ме премлого задлужите, поздравете Ваши градоначалници и прочее, Ви поздравлявам и остаям Вашъ приятелъ

Димитри Траиковъ.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 129).

42. Д. Трайковичъ до Самоковската община

Изпраща даскалъ Захариевитѣ полици и моли да се събератъ паритѣ.

Достопочтенная община Самоковска!

София, 8 августа 1863.

Съ настоящее ми приходж да попытамь пьрво за Ваше-то добро здравіе, второ же да Ви явж, какъ приносящій това мое писмо, на име Атанасъ, доходи съ темесуцы-ты даскалъ Захаріевы, за да имъ прибере пары-ты заедно съ фаиза имъ, що имъ чини до сенова по 50 па[р] на стотѣ[х] на месеца, или ти отъ платцы-ты имъ, или ти отъ кефиле-ты имъ. За ради това ся замолявате да ся постараете усердно и согласно съ негова милость, за да ся учинжть таксилъ пары-ты, колко-то ся може по скоро, защо-то ми трѣбува човекътъ. Ако ли ся случи да нѣмать нѣкои отъ борчліи-ты улесненіе шимдилъкъ, то може да промѣнятъ темесуцы ты си съ ваде по за 3 до 6 месяцы на варака хеады, като имъ тури интереса, колко-то що имъ чини, но возъ мое имя, то есть мене борчліи да останжть за на напрешь.

Това добро мутлакъ просж отъ Ваше почтеннородіе и щж Ви бждж признателенъ за всегда.

Безъ друго же останвамъ драгопоздравляющъ Вы и въ надеждж на Ваше-то точно извьршяніе, както що Вы замолявамь отъ горѣ.

Вашь усердній пріятель Димитри Трайковъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 134).

43. Бележка до членоветѣ на общината въ София

Трайковичъ въ петъкъ ще отиде да прегледатъ черковнитѣ смѣтки.

Господа софиски . . . [1])

Г. Андонъ Наиденовъ ме повика денеска да прегледаме цржкевните земанета —даванета, но асъ, защо иїма денеска мезличъ, не мога да дода, отъ петокъ ние... [2]) хако сме живи и зд[р]ави, ще дода да прегледаме вехтите есапе.

Вашъ Димитри Трайковъ

1865, мартъ 17.

(Въ Κώδηξ ἱερὸς τῆς ἐν Σοφίᾳ Ἀλληλοδιδακτικῆς σχολῆς, 1849. Архивенъ отдѣлъ на Соф. Народна библиотека, № 7809. Писмото е зашито при листъ 48).

[1]) Не се чете. [2]) Не се чете.

44. Д. Трайковичъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ

Съветва самоковци да заявятъ, че нѣматъ да даватъ нищо на гръцкия владика.

1865, мартъ 24, Средецъ.

Господа братія х̃. Гюровъ, Самоковъ.

Ния Ви писахме иї понапреди за патрическото иїслание по шехъ гроша повторителнo, па ни доиде иіраде, тогива ния софиянци дадохме отъ говоръ сасъ писмо до Метатъ паша и до управителете до Цари гратъ, че о ка ни не докаже иїли сасъ сенетъ, иїли сасъ иілми аберъ, друго на нищо не познаваме, иї прочее други доказателства. Но сега трето ираде доиде, защо сакали о руми милетинде у назе колко гръце иїма, нека земе, но блъгарете е опознялъ царо, о като се е возкачилъ на престоло, ния Ви молимъ тайно, защо сме се разговориле сасъ пашата, о него земеме совете да Ви пишеме да дадете отговоръ, така ния немаме на нашио владика нито да даваме, нито за некои си друкъ да сме дали сенетъ. Но хако ни питате за земене о него, то е безъ есапъ, но хако попитате, ще Ви кажеме есапо си.

Мола Ви, крите мохето писмо.

Вашъ приятелъ Димитри Трайковъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 134).

45. Д. Трайковичъ до Зах. х. Гюровъ въ Самоковъ

Моли го да закриля и напжтва двамата братанци на Трайковича, изпратени да прибератъ отъ самоковскитѣ села паритѣ за жито, продадено презъ 1870 г.

Благородный г-не Захарій х̃. Гюровъ!

Въ Самоковъ.

Съ настояще-то си идж да Вы наповна за причины, за кои-то вѣрвамь да сте вече извѣстни. На 1870 година, като ся намѣрвате подъ расположеніе-то на едно количество окы жито въ нѣкои отъ самоковскы-тѣ села, продадохме го на сжщи-тѣ селяне на почекъ за шесть мѣсяци съсъ сенете, тефтере, подпечятени съ селскы-тѣ мухуре. Отъ тогава минаха ся вече три години и още не можемъ да приберемъ стойность-та на казано-то жито. То тжзъ причина испращамь днесь двама-та ми братанци Георгій А. Трайковъ и Георгій А. Гочевъ, и имъ позволихъ даже и чрѣзъ правителственно-то съдѣйствіе да можжть да съберать вечъ тѣзъ пары. Сжщо и Вамъ, като на искренъ пріятель, ще Ви ся помоля спорѣдъ обстоятелства-та да помогнете на братанци-тѣ ми, до колко-то ся може по тая цѣль, за да не бы въ нѣщо да ся полжжять, като неопытни, та да изгубять право-то си.

Цѣлувамь ржка-та на Негово высоко прѣосвященство г-на Доситеа Самоковскый и задължявамь Вы отъ страна ми да го помоли-тѣ и той да ся погрижи за тжзъ работа, за кое-то ще Вы бжда благодаренъ и признателенъ. Поздравлявамъ Вы пріятелскы и сьмь за всегда

1873, апр. 25-ый, Софія. Вашь Димитри Траиковъ.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 129).

46. Д. Трайковичъ до Зах. х. Гюровъ въ Самоковъ

Софиянци увещаватъ берковчани да се присъединятъ къмъ Софийската епархия.

Благородный господине Захарій х̃. Гюровъ!

Вь Самоковъ.

Увѣренъ сьмь, до коя стьпень ся притеснявате за евреино, че не можя да дойде до сѣга тамъ; нъ както и да е, ще почякате още нѣкой день, защо-то ималъ една работа, коя тжзъ недѣля ще ся свьрши, та страхува ся да я остави. За сѣга и другы новины за тука съвсѣмъ малко има да Ви съобща. Ваали пашя въ сжббота по пладне дойде и въ недѣля на зарань-та си отиде. Софійска-та цьрковна комисія проводи въ Берковица двоица членове отъ комисія-та да убѣдать берковчяне, та да ся присъединать пакъ съ Софійска-та епархия; нъ тый (берковчяне) отказали ся пакъ и никакъ не щжть да познаѭжть Софія. За сѣга свьршвамь писмото си, като Вы поздрава фамиліарно и сьмь за всегда Вашь сродникъ

1873, юній 11-ый, Софія. Димитри Траиковъ.

П. п. Братанецъ-тъ ми Никола Анастасовъ тжзъ недѣля тржгва за Крижевацъ, та ако ще проводи момче-то си г-нъ Георгій Манушинъ, до 16-ый того (сжббота) да глѣда да го испрати, за да вьрвать дружинскы.

Истый

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 129).

47. Д. Трайковичъ до Зах. х. Гюровъ въ Самоковъ

Изпраща добитъкъ за Самоковъ.

Софія, 3-ый априлій, 1874.

Господине Захаріе х̃. Гюровъ! Въ Самоковъ.

Пріятелско-то Ви отъ 1 того пріехъ съ проводеный-тъ Ви нарочно човѣкъ, на кое съдржаніе то разумѣхъ. Радвамь ся за вседомовно-то Ви здравіе и за весело-то прѣпроваждане на тѣзъ праздници. Въ отсжствіе-то ми отъ града бѣхте писали и на Георгія относително за тазъ работа, а той самичакъ, като не можалъ самичакъ да ся рѣши, бѣше ми писалъ, та ма питаше. А азъ намѣсто одговоръ, дойдохъ си и самичакъ. Ето сега провождамь Ви по същій тъ Вашь човѣкъ Іована едно магаре, кое то бѣ най добро то въ домазлжка тъ ми. Колко то за бико, то оставямъ на Васъ да ми одговорите, по какжвъ начинъ ще може по добрѣ да ся докара, т. е. дали ще можете съ нѣкой тамошни волове да ся прѣпроводи до нѣгдѣ си и азъ отъ тука да го посрѣсна, или ще да може само съ човѣци да дойде. Тука фамиліарно сме всичкы добрѣ и нарочно Ви поздравляватъ вседомовно. Сжщо и азъ сьмь Вашь сродникъ

Д. Траиковъ.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 129).

48. Д. Трайковичъ до Зах. х. Гюровъ въ Самоковъ

Пристигналъ въ София следъ заточението и се видѣлъ съ децата си.

1878, августъ 26, София.

Г-нъ Захари х̑. Гюровъ.

Господа! Ако и да тржгнахме отъ Ортакую, та Ви са не обадихме, погрешката си познаваме. Кога дойдете лично да се видиме, мисля и сами тая погрешка нема да ни я забележите. Приятелю! азъ сжмъ приѣлъ одъ Вазе неколко писма, отъ моето пристигнување въ града ни, и не сжмъ никакъ одговорилъ на Вашите писма. Случайно сега намерихъ време да Ви пиша. Азъ, хвала Богу, поправихъ се малко и децата ми са всичките здраво и живо. Радвамъ се, че си Марица и Домна пристигнаха въ кжщи на 3 августъ, затова сжмъ сега веселъ, че се видохъ съ децата си, че са живо и здраво.

Чекамъ съ нетьрпение да пристигнете въ града ны, за да се видимъ лично и да си поприказваме онова, което претеглихме въ сжнъ. Азъ сега пакъ проваждамъ Трайко и Домна да следватъ науката си.

Мой сродникъ Петаръ Іованчевъ, Вашъ сжотечественикъ, що ще Ви принесе писмото и ще Ви извести въ сжнъ за моя една работа, което се натоварихъ да работа, за да посрешна ония, които изгубихъ въ ония смутени времена, а сега и да сме натоварени съ години, пакъ требе, приятелю, да се работи, защо за сега остаемъ здравъ съ сичката си фамилия и поздравлямъ Ви, съ фамилията си заедно, Вашата фамилия и сродници-те Ви. Остаемъ Вашъ като братъ и веренъ приятелъ

Димитри Траиковъ.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 129).

49. Д. Трайковичъ до братя х. Гюрови въ Самоковъ

Надѣва се, че ще си помагатъ взаимно въ работитѣ.

Господа братия х̑. Гюрови, Самоковъ.

1878, септември, Средецъ.

Ния сме напълно уверени, кога и да ни се случи некоя работа, на примиръ, иіли Вазе, иіли мене, че си помагаме, за това и повтаряне, дето Ви бех и писалъ за сущото главоболе сасъ нашию Петарь вашинець, но и отъ говоръ не добихме. Сега проваждамъ сущию и нашие Глигорь, учасникъ на работата, което ще Ви и каже; мола Ви, помогнете сасъ наставление за сущата работа. Нарочно Ви поздравляватъ сички домочадие, п[р]ощаваите, че Ви сами не писаха, защо са на манаст[и]ръ, асъ сумъ самъ у дома.

Вашъ верни прияте

Димитри Траиковъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 129).

е. Софийскитѣ училища следъ Филаретова

Напускайки въ края на мартъ 1861 г. София, Филаретовъ съобщава на Н. Геровъ: „Училищемъ будутъ управлять трое изъ старшихъ учениковъ и сотрудники мои учит. Манолъ Лазаровъ и хаџ Ангелко“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 579, № 2504). Манолъ Лазаровъ, учитель отъ взаимното училище, изпълнявалъ временно длъжностьта главенъ учитель. Презъ есеньта 1863 г. за главенъ учитель дохажда Константинъ Геровъ, братъ на Н. Геровъ, роденъ въ Копришица, учителствувалъ до 1856 г. въ Пловдивъ, а следъ това училъ въ Московския университетъ като стипендиантъ на Денкоглу. К. Геровъ не можалъ да остане дълго време въ София. Разболѣлъ се и заминалъ да се лѣкува въ Виена, кѫдето починалъ на 25.XI.1863 г. отъ туберкулоза. Мѣстото на Герова било заето отъ Михаилъ К. Буботиновъ. Той билъ главенъ учитель презъ 1863—64 и 1864—65 г. На годишнитѣ изпити произнасялъ тържествени речи, въ които правѣлъ прегледъ на учебното дѣло въ града, изтъквалъ неджзитѣ му и укорявалъ гражданитѣ въ недостатъчна заинтересованость къмъ просвѣщението (вж. особено речьта му отъ 1. VIII. 1865 г. въ в. Врѣме, г. I, 1865, бр. 5). Все още софийскитѣ училища сѫ „в' цвѣтуще състояніе“; „в' Срѣдецъ нематъ владыка, и учителитѣ им са умножяват и училищата им успѣват“ (в. Гайда, г. I, 1863, бр. 23). Презъ 1863 г. ученицитѣ били раздѣлени на три класа и държали изпитъ по законъ божи, история, землеописание, турски, френски и гръцки езици. Учители били още Ангелко Маноловъ и Дим. Мановъ (в. Българска Пчела, г. I, 1863, бр. 13). Презъ 1864 г. ученицитѣ (раздѣлени на четири класа) били изпитани по законъ божи, числителница, землеописание, история, български езикъ, славянски и френски. На отличилитѣ се били дадени награди (в. Съвѣтникъ, г. II, 1864, бр. 27). Сѫщата година били тържествено честувани праздницитѣ на св. Кирила и Методия и св. Седмочисленици. Презъ 1865 г. София била посетена отъ Митхадъ паша, който обърналъ внимание и върху учебното дѣло на града. На годишния изпитъ с. г. ученицитѣ отъ взаимното училище били изпитани по законъ божи, четене, землеописание и числителница, а отъ класното училище — по законъ божи, четене, землеописание, числителница, история, български и френски (в. Врѣме, г. I, 1865, бр. 5). Презъ сѫщата 1865 г. в. Гайда отбелязва упадъка на софийскитѣ училища: „За злѫ честь, този голѣмъ и славенъ нѣкога градъ ся намѣрва днесь въ едно назадничаво положеніе и особенно отъ къмъ учебнитѣ си заведенія. Но нека ся надѣймы, че това не ще отиде тъй за много врѣме, че софіянцы ще ся свѣстятъ и ще ся завзематъ съ поголѣмо присърце за образованіето на чедата си, които инакъ не ся лишены отъ духъ и ученолюбіе“ (г. III, 1866, бр. 8, с. 129). За учебната 1866—67 г. софийската община условила съ договоръ за главенъ учитель Веселинъ Груевъ отъ Копришица, койтоималъ право да си избере помощници[1]). Учитель въ взаимното училище станалъ Д. Ма-

[1]) За това време и за назначението на В. Груевъ, К. Михаиловъ отбелязва следното въ своитѣ „Белѣшки“, с. 30: „Презъ 1863 година почти всичко влѣзло въ нормалния си редъ, всякои заловилъ спокойно своето занятие, партизанства, ереси, деление на съсловия, всичко

новъ (Два документа по учебното дѣло въ София. Училищенъ прегледъ, г. VI, 1901, кн. 9, с. 713—714). Класното училище имало 80 ученика, раздѣлени на петь класа. На годишния изпитъ били изпитани по свещена история, катихизисъ, всеобща история, землеописание, българска история, естествена история, числителница, алгебра, геометрия, българска граматика, френски и турски езици (в. Врѣме, г. II, 1866, бр. 17). Две години девическото училище било затворено. На есеньта 1866 г. Трайковичъ поставя за учитель х. Ангелко Маноловъ. — По-точни данни за софийскитѣ учители имаме за 1869 г. За главенъ учитель билъ условенъ Богданъ Горановъ, завършилъ въ Прага. Другитѣ учители били: Д. Димовъ Македонски, Д. Мановъ, Хр. Ковачевъ, Георги Недѣлковъ, Хр. Митовъ, Георги Стоянчевъ (вж. „Софийски кондики“, № 16, с. 85). Презъ 1870 г. учители сѫ: Б. Горановъ, Д. Димовъ Македонски, Хр. П. Ковачевъ, Д. Мановъ, Г. Недѣлковъ и една учителка, чието име не е споменато (пакъ тамъ, № 16, с. 88). Презъ учебната 1870—1871 г. билъ повиканъ Христо Т. Стояновъ, софиянецъ (тогава учитель въ Пловдивъ), за управитель на софийскитѣ училища. Учители били още: Д. Д. Македонски, Хр. П. Ковачевъ, Д. Мановъ, Спасъ П. Величковъ, дяконъ Авксентий, Манолъ Лазаровъ, г-жа Стойка, п. Тодоръ Митовъ, Г. Недѣлковъ (пакъ тамъ, № 17, с. 93). Главното училище било раздѣлено на четири класа, взаимното — сѫщо. Посещавали се отъ 300 ученика. Девическото училище ржководѣли една учителка и единъ учитель. Сѫществувало и недѣлно училище. Имаме списъкъ на учителитѣ за 1875—76 г.: Ив. Расолковъ, дяконъ Игнатий, С. Маринковъ, Карамановъ, Сп. Тумпаровъ, Г. Стоянчовъ, Мих. Цвѣтковъ, Спасъ Поповъ Величковъ, Христофоръ Круша, Бона Димитрова, чичо Мито (тамъ, № 19, с. 95—96); за 1876—77 г.: дяконъ Игнатий, Спасъ Тумпаровъ и жена му З. Тумпарова, Христофоръ Круша, Георги Стоянчевъ, Мих. Цвѣтковъ, Спасъ П. Величковъ, Бона Димитрова, Мих. К. Буботиновъ (тамъ, № 20, с. 97). За учителитѣ презъ 1871—74 можемъ да сѫдимъ отъ спомощницитѣ на български книги. Въ тѣхнитѣ списъци срѣщаме имената на Д. Мановъ (1871, 1872, 1874), Хр. П. Ковачевъ (1871, 1872), Д. Д. Македонски (1871, 1874), Г. Стоянчевъ (1871, 1872, 1873, 1874), Г. Недѣлковъ (1871), Ив. Паневъ (1872), Хр. Т. Стояновъ (1872, 1873), Спасъ Тумпаровъ (1872), дяконъ Авксентий (1872), Мих. Цвѣтковъ (1873, 1874), Дим. П. Ножаровъ (1873), Сп. П. Величковъ (1873), Игнатий Рилски (1874). При тия имена не всѣкога е споменато „учитель“ (вж. отдѣла „Спомощници на българската книга отъ София“, № 23—30). При софийскитѣ училища е сѫществувала и ученическа дружина „Напредъкъ“, която презъ годинитѣ 1872—1874 се записва за нѣкои книги (пакъ тамъ, № 26—29). — Презъ 1874 г. въ Самоковъ

такова изчесло вече, а се въдворило братството и общото съгласие. Съставиха си ново настоятелство, община, поканиха п. Тодора отъ Т. Пазарджикъ за архиерейски намѣстникъ, условиха за главенъ учитель Харитона или Веселина, братъ на Иоакимъ Груевъ отъ Пловдивъ, построи още единъ етажъ на Денколувото училище, откриха покрива на Соборната черква, направиха кубета отгорѣ, поставиха христовия крсть и съ трима архимандрите я освѣтиха (немаше българс. владици, а колкото имаше, вси бѣха на заточение) и, може да се каже, пълна свобода“.

се събира епархиаленъ учителски съборъ. Неговъ председатель е софийскиятъ учитель Василъ З. Расолковъ (вж. Хр. Семерджиевъ, Самоковъ и околностьта му, с. 160).

50. Стихотворения на Манолъ Лазаровъ

Манолъ Лазаровъ е единъ отъ първитѣ ученици на Зах. Круша въ София. Отъ списъцитѣ на спомощницитѣ се вижда, че той е училъ въ взаимното училище на Зах. Круша презъ 1840—1845 г. (вж. отдѣла „Спомощници на българската книга отъ София“, № 2—5). Следъ 1845 г. той билъ повиканъ за учитель въ Етрополе, дето заедно съ учителя Дим. Ив. Дидовъ уредилъ училището по нова метода (вж. Т. Икономовъ, Учебното дѣло въ гр. Етрополе отъ около 1820—1877 г. Сп. Учитель, г. VI, 1898—99, кн. 9—10, с. 760—770, и Юбилеенъ сборникъ на Соф. д-во „Денкоглу“, с. 62—63; датитѣ и на дветѣ мѣста сѫ съвсемъ погрѣшни). Тамъ преподавалъ граматика, катихизисъ, история, физика, география, славянски и гръцки преводъ. Презъ 1850 г. М. Лазаровъ отишълъ въ Ловечъ да уреди тамошното училище. Тамъ учителствувалъ до 1858 г., следъ което дошълъ въ София за учитель въ взаимното училище. Тукъ останалъ до 1862 или 1863 г., като следъ Филаретова билъ временно главенъ учитель (вж. Л. Ив. Доросиевъ, Нашитѣ класни, срѣдни и специални училища преди освобождението. София 1925, с. 63). Отново учителствува въ Ловечъ до 1870 г., взима участие въ революционното движение, дохажда въ София, а следъ това бива изпратенъ за учитель въ Брѣзникъ, за да пробуди революционното съзнание у населението. Презъ 1878 г. е пакъ учитель въ София. Умира презъ 1881 г.

М. Лазаровъ е билъ отъ събуденитѣ учители, обучавалъ е съ увлѣчение, затова е печелѣлъ обичьта на ученицитѣ си. Още презъ 1858 г. издава Разна любовна пѣснопѣвка събралъ Г. М. Л. Софиянецъ а издалъ Пенчо Радовъ Карлов. книгопродавецъ. Бѣлградъ 1858. Стр. 4+106. Книгата съдържа пѣсни и стихотворения отъ Манолъ Лазаровъ, П. Р. Славейскый („Елегїя“, с. 5—6; „Пѣснь“, с. 22—23; „Гласъ“, с. 55—57), Н. Ч., Н. Катрановъ, С. Стойковъ, У. Г., А. Х. Дряновецъ, К. С. Пишурка, Т. Н. Шишковъ, А. О. Поповичъ Хилендарецъ, Ф. Р., Кипиловски, Д. П. Чинтуловъ, петь хубави народни пѣсни, турски пѣсни (предадени съ кирилица) и нѣколко пѣсни безъ авторъ. Тая книга, безъ да има качествата на художественъ сборникъ, е интересна като антология на нашата любовна лирика презъ 1858 г. Стихотворенията на Манолъ Лазаровъ, които изпълватъ по-голѣма часть отъ книгата, сѫ твърде посрѣдствени. Езикътъ е баналенъ, книженъ, нѣма сочни сравнения и образи, нѣма живо поетическо чувство. Обаче въ тия стихотворения се разкрива единъ жизнерадостенъ темпераментъ, надаренъ съ усѣтъ за природата. Въ тѣхъ се забелязватъ нѣкои влияния на наши стихотворци, но особено добре личи тѣхната зависимость отъ новогръцки образци, главно отъ пѣснитѣ на А. Христопуло. Интересно е, че откриваме и подражания на руски поети, именно Карамзинъ. Нѣкои стихотворения сѫ заети отъ сръбски стихотворци. Тия посочвания представятъ любопитенъ материалъ за историята на българската поезия.

Помѣстваме стихотворенията на Манолъ Лазаровъ. Една малка часть отъ тѣхъ, главно четиристишия, иматъ дидактично-училищенъ характеръ.

ПѢСНОПѢВКА

Пѣснопѣвко сладкопѣсна!
Почти ставашъ ты извѣстна,
Вече бьлгарскый Орфей
На своѭ-тѫ лирѫ пѣй
Твой-тѣ пѣсни съ сладокъ тонъ,
И насмѣѧнъ кѕпидон
Слѕша въ твой-тѣ нѣжны пѣсни
Свой-те дѣйствїѧ чѕдесны.

(С. VI).

ПРОЛѢТЬ

На гласъ: Отиде ми дѕшица-та.

Любезный дрѕже, погледни:
Вечь свѣтла пролѣть влада.
Землѧ-та врѣдъ се испълни
Съ нѣжнѫ тревицѫ младѫ;
Равни-тѣ полета съсъ цвѣть ароматенъ,
Виждь, какъ представлѧватъ видъ весма прїѧтенъ.
Свѣтла пролѣть възсїѧ,
Сичко веселъ видь прiѧ.

Дьрвета кытны въ цвѣтъ трептѧтъ,
Листѧ-та имъ зелени
Отъ сълнечны-атъ свѣтъ лъщатъ
Вси като позлатени.
Росный зефиръ сладко низъ нихъ всегда вѣе.
Сичко освѣжава, въ сьрца балзамъ лѣе.
Свѣтла пролѣть възсїѧ,
Сичко веселъ видъ прїѧ.

И вси-тѣ птичкы съ веселъ гласъ
Изъ кытны-те дьрвета
Пѣѭтъ умилно сѣкый часъ
И отъ радость се подметатъ,
Отъ клонъ на клонъ хвьркать и въспѣватъ съ радость
На дни-те пролѣтни крайнѫ-тѫ прїѧтность.
Свѣтла пролѣть вьзсїѧ
Сичко веселъ видъ прїѧ.

Градины-тѣ на сѣкый часъ
Ечатъ отъ дѣвскы пѣсни
И славей ведно съ тѣхный гласъ
Пѣе изъ розы прѣсны.
Сичка-та природа во общѣ ликѕва,
И отмѣнна радость врѣдъ, въ сичко царѕва.
Свѣтла пролѣть възсїѧ,
Сичко веселъ видъ прїѧ.

(С. 1—2).

ЗОРА

На западъ прихожда златна-та лѕна,
Вече ослабѣла, съ блѣднѫ свѣтлинѫ.
Трепти вечь да зайде тамъ задъ планины
И се опрощава съ вси-те земленны,
Аврора отъ истокъ надъ гѫсты горы
Блещи въ тънкый облакъ съсъ златы зары.
Сичкы-те богатства флорини свѣтѧтъ
Горъ отъ синьо небо видъ на розовъ цвѣтъ.
Равны-тѣ полѧны съсъ зары красѧтъ,

И на брегове-те вьрше-то златѧтъ.
Сичко съ радость пълно, сичко се смѣе,
И нѣжны-атъ славей сладостно пѣе.
Въ китны-тѣ дѫбравы птичкы-тѣ летѧтъ
И горъ отъ стебла-та весело пѣѭтъ.
Вѣтрецъ имъ пригласѧ въ полскы равнины
И далечъ разноси тѣхны-тѣ пѣсни.
Кристалны-тѣ воды весело шѕмтѧтъ.
Въ цвѣтны-тѣ ливады райски красоты
И по тѣхъ роса-та катъ алмазъ лъщи.
Зефиръ тихо вѣе по росны-атъ цвѣтъ
И редомъ пилѣе сладъкъ ароматъ.
Безгрыжни пастыри невинно пѣѭтъ
И свое-то стадо на пашѫ ведѫтъ,
Агнета подскачатъ и нѣжно блеѭтъ,
Тревы ароматны охот[н]о пасѫтъ.
Сичка-та природа въ видъ развеселенъ
Съ улыбкѫ посрѣща радостны-атъ день.
Зоро златозарна! Твой-та красота
Въвъ восторгъ приводи сичко по свѣтъ-а.
Ты секомѧ зарань представлѧвашъ намъ
Красотѫ-тѫ райскѫ, гдѣто е былъ Адамъ.
Зоро прелюбезна! За тѣсъ красоты
Отъ насъ да ли искашъ нѣкакъвъ даръ ты?
Мы нищо не можемъ да ти подарим,
Освень доръ сме живи, ще т'благодаримъ.

(С. 2—4).

НА СЛАВЕЙ-АТЪ

На гласъ: Ма кынѕрѧ мода вгыке с'тинъ митр.

Не пѣй, славей сладкопѣсный!
Стига вече, престани.
Недей, ангелъ поднебесный!
Сьрдце-то ми не рани.

Комѧ полза, като слѕшамъ,
Че пѣешъ сладко весь день?
Нищо! Само що въздышамъ,
И що гынѫ младъ-зеленъ.

И самъ видишъ, отъ очи-те
Какъ ми сьлзы-тѣ течатъ;
Че надвиха вечъ тѫгы-тѣ,
Що въ отчамнье влечатъ.

На! сьрце-то ми изгарѧ,
Вечъ не могѫ да тьрпѭ,
Катъ останахъ безъ другарѧ...
Сънъ не могѫ да заспѭ.

Вечъ прїѧтный часъ отлете,
Въ когото се веселехъ,
Въ тѕй любезно майско цвѣте
Съ мой-то либе до катъ бѣхъ.

Ахъ! вечъ гдѣ тѕй утѣшенье?!...
Изгѕби се вечъ на вѣкъ,
Нынѣ мой-то сьрце вѣхне
Както цвѣтъ отъ сълнчовъ пекъ.

Вечъ утѣхѫ не намира
Въ нищо мое-то сърце,
Горка сълза не се спира
Да не хлѵе по лице.

Гърлица-та какъ унѵва
За радъ свой-атъ милъ дрѵгаръ,
Тѫй и съ мене сѫщо быва,
На кое-то нема цѣръ.

За то, птичко, молѭ ти се,
Мълчаливо стой — не пѣй.
Стига толко, вечъ смили се,
Отъ скърбь-тѫ ми разѵмѣй.

(С. 4—5).

СКЪРБНО КАНАРЧЕ

Канарче любезно,
Утреннїй пѣвецъ!
Попѣй да послѵшамъ,
Твой-атъ милъ гласецъ.

Ето вечъ отъ истокъ
Ѧсна-та зора
Взе да позлатѧва
Поле и горѫ.

Секѫдѣ се чѵѭтъ
Птичьи гласове,
Въ дъбравы, въ полета,
Въ цвѣтны садове,

И изъ розы славей
Заедно съсъ нихъ
Нѣженъ гласъ раздава,
Сладечъкъ и тихъ.

Азъ тебе само чакамъ,
Въ розы катъ стоѭ;
Утреннѫ-тѫ сладость
Съ тебе да двоѭ.

А ты, мило птиче,
Нѣжный мой канаръ!
За какво ли скърбишъ,
Милый мой дрѵгаръ?

Най напрѣдъ отъ вси-те
Въ утреннїй-атъ часъ
Чѵеше се твой-атъ
Милъ ангелскый гласъ,

А сега отъ очи
Сълзы ти рѵчатъ
И по прѣсно лице
Катъ рѣка течатъ.

Кой е въ твой-то сърце
Катъ ехыдна влѣлъ
И безчеловѣчно
Отровѫ излѣлъ?

Отъ коѭ причинѫ
Въ сърце си раненъ,
Защо толко скърбишъ,
Кажи си на менъ.

Та и азъ участникъ
Въ скърбь-тѫ ти да самъ,
И съ тебъ да въздышамъ,
Доръ дѵшѫ предамъ.

(С. 6—8).

СЛАВЕЙ И ПѬТНИКЪ

На гласъ: Отъ гдѣ да наченѫ, ах, любезна моѧ!

Попѣй, нѣжный славей! Попѣй въ тъмнинѫ-тѫ
На тасъ тиха, гѫста зелена гора;
Попѣй въ тѫѭ ѧснѫ свѣтлость на лѵна-тѫ,
Що царѵва нощемъ до ѧснѫ зорѫ.

Пѣй, птице любезна! На мой-та дꙋшица
Пресладкы-атъ твой гласъ много й е милъ.
Съ твой-тѫ мелодїѭ пълни тѫсъ горицѫ,
Гдѣто си се въ неѭ, милый, въдворилъ.

Но защо ли мой-те очици изливатъ
Толко много сълзы катъ бꙋйна рѣка,
Чꙋвства-та ми тѫжатъ, скърбѧтъ и унывать,
Едва дьржѫ коню юздѫ-тѫ въ рѫкѫ?

Ахъ, азъ се съсетихъ заради оныѧ,
Що въ хладны-тѣ пазвы на черна-та пьрсть
Лежатъ заключени — гдѣто щемъ и нїѧ
Запрѣни да бѫдемъ — отъ хыщнѫ-тѫ смьрть.

Въ могылы-тѣ имъ съ тревѫ обирасли,
Комто закрыва ладны-атъ имъ прахъ.
Отъ тосъ свѣтъ мѧтеженъ они се вечъ спасли,
Но азе, злощастный, сираче остахъ!...

Останахъ на тосъ свѣтъ въ горесть да живѣѭ,
Веселъ часъ да нема за мой-то сьрце.
Секога да тѫжѫ и сьлзы да лѣѭ,
Съ кои-то да росѭ земно-то лице.

Съ кого, нѣжный славей, да се утѣшавамъ,
Катъ слꙋшамь, че пѣешъ тѫй сладко сега?
Съ кого на природа т' да се наслаждавамъ,
Та да заборава секоѭ тѫгѫ?

Безъ дрꙋзи любезны сичко е печално!
Ведно съ тѣхъ умира и нашый-атъ дꙋхъ.
Радость-та отлита, отлита, ахъ, жално!
И безъ тѣхъ за насъ тосъ свѣтъ пꙋстъ и глꙋхъ.

Щешъ ли скоро, милый, щешъ ли, о любезный,
И надъ мой-атъ гробъ тѫй да се въдворишъ,
И съ свои-тѣ нѣжны плѣнителны пѣсни
Край него, кой мине, да го веселишъ?

(Подражанїе Карамз.)

(С. 10—12).

ЛЮБИНКО[1]) И МЛАДЪ

На гласъ: Ерота пафсе анъ м'агапасъ.

Недѣй, Любинко! съ менъ се смили,
Вторый пѫть вече не ме стрѣли,
Не де! махни вечъ тѣсъ лѕдины.
Мирно си сѣди; добръ стани.
Хвьрли стрѣлѫ-тѫ, махни ѭ вечь,
Стига тасъ рана: земи отъ рѣчь.
Варе отъ тебе!! Пакъ ли стрѣлишъ?
Това сѫ грѫди: що ги ранишъ?
Третїй пѫть вечъ да не си хвьрлилъ,
Стига си толко безъ милость былъ.
Пакъ ли ме мѣришъ? Охъ, сиромахъ,
Загынахъ! Ето, мьртъвъ паднахъ!

(Прев. изъ лирика А. Христоп.)

(С. 20).

ВАЛСЪ

На гласъ: Тѕ Θерѕсъ о кафсонъ та анѳи марени.

О, млади момчета, и вые, момици,
Прелестны, прекрасны, бѣлы гълѫбици!
Вече отъ Любинка не бойте се, не:
Защото с'исхвьрли вечъ вси-тѣ стрѣлици
Въ мои-тѣ невинно сломены грѫдици;
Никаквѫ той силѫ сега нема, не.
Ни конье остана, нито лѫкъ ужасе[н]ъ,
Нито силенъ огънь, нито гнѣвъ напрасенъ.
Въ тѕлѭ-тѫ си нема счѕпенѫ стрѣлѫ.
Хадъ прочье станете, та се сговорете
И въ мой-тѣ се раны сичкы закьлнете,
Па съ дьрзость нагнете вьрхъ него еднашъ.
Впѕстнете се, казвамъ, та го уловете
И съ ѧкы оковы добрѣ оковете.
Отнюдъ не жалете тосъ общїй врагъ нашъ.
Та па го тѕрнете тѫй вьрзанъ, окованъ,
И денѧмъ и нощемъ да бѫде основанъ
На най-мѫчнѫ слѕжбѫ, що е на свѣтъ-атъ,
И денѧмъ и нощемъ съсъ нѣжны-те персты
Да чисти безъ отдыхъ бодликы-тѣ гѫсты,
Що сѧ по стебла-та на трендафилъ-атъ.

(Подраж. изъ лирика А. Христоп.)

(С. 20—21).

ПѢСНЬ

На гласъ, подобен на горнѧ-та пѣснь[2]).

Ахъ, пиле, не е ли ти жаль,
Като сьмь вечъ до гробъ дошалъ,
И ставашъ ты причина
Младъ, зеленъ да загынѫ?
Що ти сторихъ азъ, сиромахъ,
Та искашъ да станѫ на прахъ?
Грѣхъ нел' че ще сторишъ
Въ гробъ младъ да ме затворишъ

---

[1]) Кѕпидонъ, Амѕръ, о Ερως [Бележка на М. Лазаровъ].

[2]) Ти гноми фосъ мѕ инъ афти [Бележка на М. Лазаровъ].

Що ще спечелишъ съсъ това?
Да ли щешъ се зарадѕва,
Катъ станешъ ты причина
Въ тѫсъ порѫ да загынѫ?

Благодарьѫ ти прочее
За тѕй рѣшенїе твое.
Негли си се ты была
За моьѫ смьрть родила?

Ахъ! гдѣ да выкнѫ за това?
Болкѫ-тѫ гдѣ да си ѧвѫ?!
Защото те азъ любьѫ,
Трѣбе ли да с' изгубѫ?

На, ето, о жестокаѧ!
Вечъ отъ тосъ свѣтъ се азъ двоьѫ
И съ горесть слизамъ въ ада
Отъ твоьѫ-тѫ неправдѫ.

Животъ-атъ ми е на тосъ свѣтъ
Най драгоцены-атъ предметъ,
За тебъ го жертвѫ стрѕвамъ,
За да се споменѕвамъ,

Какъ вѣренъ, господже моѧ,
Сьмь умрѣлъ въ любовь-тѫ твоьѫ,
Коьѫто сьмь азъ въ себе
Вѣрнѫималъ къмъ тебе.

Че послѣ тамъ, на оный свѣтъ
На Бога давай ты отвѣтъ
За все, що си м' стрѕвала
И съвсѣмъ не милвала.

(С. 25—27).

ПѢСЕНЬ

На гласъ: Биръ гїорющенъ ашикъ олдѕмъ.

Въ твой-атъ видъ розовъ се плѣнихъ,
Богыньо поднебесна!
И въ него се весь посваѧтихъ,
Дѕшице прелюбезна!

Ахъ твое-то нѣжно лице
На ангелско прилича
И къ себе мое-то сьрце
Като магнитъ привлича.

Изгорѣхъ, пилс, прахъ станахъ
За твой-то лице прѣсно,
Смили се мене сиромахъ,
Че ще умрѫ безмѣстно.

Ахъ жаль е, свѣте мой, за менъ
Отъ тосъ свѣтъ да м' удалишъ,
Въ порѫ цвѣтѕщѫ, младъ-зеленъ,
Въ гробъ хладный да ме свалишъ.

Ела се съ менъ вечъ съжали,
Подай ми помощь, мольѫ!
Единъ милъ погледъ ми хвьрли,
За менъ е той довольѫ.

Ако ли си па зарадъ менъ
Безъ времѧ смьрть рѣшила,
Готовъ сьмь, знай, и въ гробъ
стѕденъ
Да слезьѫ, птиче мила!

Но и до гробны-тѣ врата,
О нѣжна гълѫбице!
Щ' испѕщамъ вздохы изъ уста
За твой-то красно лице.

(С. 27—28).

ПѢСНЬ

На гласъ: Недѣй трептѣ въ листъ зеленъ, славейче!

Гдѣ си, гълѫбъ, отлетѣлъ, гълѫбче![1])
Въ кой ли се ѧворъ спрѣлъ?
Ахъ! кого ли веселишъ?
Чїи скърби ли тѣшишъ?

А менъ тѕкъ самъ остави
И ме вѣчно заборави.
Отъ ка хвьркна ты отъ менъ,
Не сьмь видѣлъ веселъ день.

[1]) Повтаря се следъ всѣки стихъ.

Ела съ менъ се вечъ смили
И недѣй се вечъ дѣли.
Стига вечъ тѫсъ тѫгѫ,
Що истеглихъ до сега.

Ела си пакъ въ мой-атъ садъ,
Гдѣто бѣше по напрѣдъ,
Стѫпи пакъ на розовъ клонъ
И загукай съ нѣженъ тонъ.

Гѕкни, сладичко запѣй,
Та ми скърби-тѣ развѣй.
Че безъ тебъ катъ запѕстѣлъ
Сѣдѫ, ни живъ, ни умрѣлъ.

(С. 36—38).

[Безъ заглавие]

Азъ що любѭ?
Самъ си знамъ!
Не е малко, ни голѣмо,
И е бѣло и червено;
Само име-то не казвамъ,
Азъ що либѭ, самъ си знамъ.

Гдѣ азъ либѭ?
Самъ си знамъ:
Нито въ дворъ е, нито въ градъ е,
Нито на въ цвѣтѕщїй садъ е;
Ником' мѣсто-то не казвамъ.
Гдѣ азъ либѭ, самъ си знамъ.

Въ кой часъ либѭ?
Самъ си знамъ:
Денемъ, нощемъ осїѧва,
Нощь ны двама разлѫчава;
Ником' време-то не казвамъ,
Въ кой часъ либѭ, самъ си знамъ

Какъ азъ либѭ?
Самъ си знамъ:
Илъ лъжливо, илъ искренно;
Илъ чисто, илъ притворно;
Чѕвствуваны-то не ѧвѧмъ,
Какъ азъ либѭ, самъ си знамъ.

(Прев. изъ Сърб. пѣснарицѫ)

(С. 38--39).

ПѢСНЬ

На гласъ: Ахъ, адинатонъ естаѳи фосъ мѕ на ѧнтистаѳо.

Алмазъ ли е илъ звѣздица,
Що тамъ свѣти, въ розовъ садъ.
Сека сѕтренъ предъ зорицѫ,
Като сълнце съ ѧсенъ свѣтъ?

Вечъ сърце-то ми извлече;
Вси-те чѕвства ми смѫти;
Катъ го гледамъ изъ далече
Съ толко чѕдны прелести.

— Ни алмазъ е, ни звѣздица,
Мило нѣжно пиленце!
Нъ е твоѧ-та дѕшица,
Що ѭ либишъ отъ сърце.

Рано рани предъ зорицѫ
Мило тѫжно пиленце!
Съ студнѫ быстречкѫ водицѫ
Да полива цвѣтице.

Ты, съ което най обычашъ,
Свой-то ангелско лице
Сека сѕтрѣнъ да обкычашъ
И да ходишъ на хорце,

Та отъ него да ти прати
Роснѫ кыткѫ съ прѣсенъ цвѣтъ,
И да иска любовь-тѫ ти
Съ вѣрнѫ клѣтвѫ, за до свѣтъ.

(С. 42—43).

ПѢСНЬ

На гласъ: Просопу каллосъ магнитисъ аллосъ.

За тебе вѣчно
Горѣ сьрдечно,
Дѕше моѧ!
День се минѕва,
Нощь се минѕва,
Азъ все съ тѫгѫ!

Ты не разбра ли
И не позна ли,
Че сьмь въ сьрце
Отъ твой-то лице,
Моѧ дѕшице,
Злѣ нараненъ?

Или ты мыслишъ
Да ме причислишъ
Съсъ мьртвы-те?
А не, дѕшице,
На твой-то лице
Не е то честь.

Не ставай строга,
Че щешъ на Бога
На оный свѣтъ
За мене клетый,
Клетъ и злочестый,
Дава отвѣтъ.

Но милость молѣ
Отъ своѣ волѣ
Съ менъ покажи;
И свой-тѫ вѣрность
Безъ лицемѣрность
Ми харижи.

Послѣ видѣ щешъ
И разѕмѣ щешъ
Това сьрце,
Що е почитало
И обожавало
Твой-то лице.

(С. 43—45)

ПѢСНЬ

На гласъ: Илье тора и анателисъ с'тонъ еѳера флогера.

Както сълнце-то на западъ
Свѣти съ ѧснѫ свѣтлинѫ,
Катъ день-атъ се вечъ измине
И настане вечерь-та,

Тѫй щ' и моѧ-та дѕшица
Да се поднови вече!
Катъ ми тѫжни дни прейдѫтъ
И животъ-атъ истече!

Но їощъ пѫтъ-атъ ми е дълакъ
И време-то їощъ далечъ;
Въ вечность-тѫ докатъ отидѫ,
И да ремъ: избѣгнахъ вечъ!

Че сьрце-то ми унива
На тѫгы-тѣ подъ власть-тѫ,
Смьрть дѕша-та ми желае,
Да не сьмь вечъ на свѣтъ-а.

Отъ ка нема тѕй любезно,
Съсъ което азъ живѣхъ
И съ което си сьрце-то
И дѕшѫ-тѫ веселехъ!

И защо ми е богатство
И свѣтова красота,
Отъ ка въ чернѫ землѣ гнїе
Мой-та мила доброта?!.

(Прев. изъ Аделаидѫ)

(С. 45—46).

ПѢСНЬ

На гласъ: Надъ черны очи сключени вѣжды.

Междѕ момы-тѣ ты отличавашъ,
Нѣжно момиче, и менъ плѣнѧвашъ.
Ахъ! катъ ти видѣхъ милото лице,
Съ восторгъ възджхнахъ изъ клето сьрце.
Робъ быхъ ти станалъ, мила дѕшице!
Салтъ да те гледамъ въ нѣжно-то лице.
Утрешнїй зефиръ презъ тебъ ми вѣе

И въ мой-то сьрце ароматъ лѣе.
Шипокъ[1]) се алый салтъ въ май гордѣе,
А твой-то лице всегда алѣе,
Кральскый тронъ ако азе властꙋвахъ,
Тронъ-атъ си жертва за тебе стрꙋвахъ,
Единъ пѫть салтъ да се удостоѭ
Да ме пригѫрнешъ съ любовь-тѫ своѭ.

(С. 48—49).

ЕСЕНЬ

На гласъ: Еосъ поте то каконъ ѳо на трехы.

О природо, какъ си ты повехнала
И отъ себе веселъ видъ отмахнала,
Ахъ! ахъ! въздышамъ жално на секый часъ.
Тѫй и мой-то сьрце е повехнало
Подъ несносны скърби, ахъ, подпаднало.
Ахъ! ахъ! въздишамъ жално на секый часъ.
Всѧка живость, о природо, изгꙋбила се отъ тебъ
И мое-то бѣдно сьрце не ще дойде вечъ на себъ!

Секо цвѣтье прецавтѣло, паднало,
На землѭ-тѫ въ жаленъ видъ се прострѣло.
Ахъ! ахъ! въздишамъ жално на секый часъ.
Ахъ!!. гдѣ роза, съ аленъ цвѣтъ що цавтѣше
И се съ неѭ старъ и младъ веселеше?
Ахъ! ахъ! въздышамъ жално на секый часъ.
И тревы-тѣ повехнали по пространы-те полѧ,
Жьлти листы слитатъ жално отъ прекрасны-те дрьвѧ.

Сладкый зефирь нема вече да вѣе,
Нито славей сладкопѣсный да пѣе.
Ахъ! ахъ! въздышамъ жално на секый часъ.
Секо мѣсто се съсъ скърбь испълнило,
Гласъ никакавъ нема, сичко се потаило.
Ахъ! ахъ! въздышамъ жално на секый часъ.
Тѫженъ, ахъ! стои и пѫтникъ и съ нажалено лице
Гледа твой-то блѣдно лице и въздыша отъ сьрце.

Но и колко ты повѧхла и да бѫдешъ,
Ты не щешъ тѫй секога да пребѫдешъ.
Ахъ! ахъ! въздышамъ жално на секый часъ.
Тасъ жестока зима скоро ще пройде.
Сладка пролетъ скоро пакъ ще да дойде.
Ахъ! ахъ! въздышамъ жално на секый часъ.
Съ ароматенъ цвѣтъ ще цѫвнѫтъ пакъ прекрасни-те дрьвьѧ
И низъ тѣхъ ще ликъ-атъ птичїй сладкопѣсно пакъ пѣѧ.

[1]) Трендафилъ [Бележка на М. Лазаровъ].

Пакъ ще никне секѫдъ млада тревица
И щ' украси поле, лѣгъ и горицѫ.
Ахъ! ахъ! въздышамъ жално на секый часъ.
Сладкый зефиръ зарань пакъ ще повѣе,
Тѫй и славей пакъ ще въ садъ да запѣе.
Ахъ! ахъ! въздышамъ жално на секый часъ.
Алы розы пакъ ще цѫвнѫтъ съ милѫ хѕбость въ мѣсецъ май,
Съ радость сичко ще с' испълни и ты весела до край.

Но мое-то клето сьрце ранено
Ще остане секога попарено!
Ахъ! ахъ! въздышамъ жално на секый часъ.
Че с' отдѣлѧмъ отъ моѭ-тѫ денницѫ,
Отъ моѭ-тѫ милѭ драгѫ дѕшицѫ.
Ахъ! ахъ! въздышамъ жално на секый часъ.
Нема скоро да ѝ видѭ ангелско-то ѝ лице,
Та да даде погледъ веселъ цѣръ на мое-то сьрце.

(С. 49—52).

НРАВОУЧИТЕЛНЫ СТИХОВЕ

За отечество-то

Отечество-то си обычай
И зарадъ добро-то мѕ тичай:
Зарадъ него не жали имотъ,
Нито пакъ сѫщї-атъ животъ.

За честность-тѫ

Съ честность ако се обхождашъ,
Знай, че почесть вредъ нахождашъ.
Сѣкой ще те люби и почита
И за добро-то ти ще залита.
Ако ли бѫдешъ напротивъ
развращенъ,
Не се надѣвай, не ще станешъ
почтенъ.

За прилѣжанїе-то

Не оставай безъ наѕкѫ,
Че е много тѣжка мѫка!
Прилѣжавай да се наѕчишъ
И тѫй въ сичко ще сполѕчишъ.
Който за наѕкѫ прилѣжава,
Той похваленъ отъ сичкы-те става.
Който па за имотъ прилѣжава,
Той отъ нищо скѕденъ не остава.

За успѣхъ-атъ

Не унывай, но успѣвай,
Сичко добрѣ разѕмѣвай;
И напред'вай исполинскы,
А не едва и — дѣтинскы.

За трѕдолюбїе-то

Недѣй става мьрзеливъ
И отъ работѫ страшливъ.
Да се трѕдишъ ты обычай
И отъ малакъ въ школѫ тичай,
Книга добрѣ да наѕчишъ,
Та що ищешъ, ще сполѕчишъ.

За вниманїе-то

Ако съ вниманїе ты прочиташъ,
Ты ще наѕчишъ все, безъ да пыташъ.
Прочитай, прочитай, ще разѕмѣешъ
На томѧ свѣтъ, какъ добрѣ да
живѣешъ.

Побѕжденїе

Учи, учи, малко момче!
Ето време дойде вече

Да наѵчишъ добрѣ книгѫ,
Ти да бѫдешъ все безъ бригѫ.
Вечъ време-то не си гѵби,
Но наѵкѫ-тѫ възлюби.

Миръ и любовь

Който въ миръ и любовь умѣе да
живѣе съсъ себе,
Той радость и любовь намѣрва
секаде, както требе.

Милость

Съсъ злощастны-атъ милость
направлѧй
И бѣдны-атъ отъ бѣдѫ избавлѧй.
Въ злощастїе-то на секого се
намирай
И никого, що ти се моли, не
презирай.

Благочинїе

Благочинство, ако имашъ,
Знай, че почесть тога зимашъ.
Безчинны-те сѫ хѵлими
И отъ секаде гоними.

Дължность

Бога обычай,
Царь-атъ почитай,
Добро-то имъ не забравѧй,
Дължность-тѫ си испълнѧвай.

Наставленїе

Недѣй стоѧ да се чѵдишъ
И време-то да си гѵбишъ:
Учи книгѫ, стани ученъ,
За да бѫдешъ съ мѫдры причтенъ.

Снисходителство

Бѫди снисходителенъ съ дрѵзы-те
си на лице
И гы обычай отъ дѵшѫ и съ
нековарно сьрце;
Защо прїѧтель, каже Соломонъ,
вѣренъ
Есть по честенъ и отъ камень
драгоцѣненъ.

Ученїе

Ученїе-то е даръ небесный,
Развыва умъ-атъ съ образъ чѵдесный.
И всегдашно имѣнїе
На тосъ свѣтъ е ученїе.

Почесть

Почитай свои-те родители,
Вкѵпѣ и свои-те учители;
Защото едни-те сѫ те родили,
А дрѵгы-те сѫ те наѵчили.

Кротость

Бѫди кротокъ и смиренъ
И отъ злобѫ удаленъ,
Ако щешъ да си хвалимъ
И отъ секого любимъ. (С. 79—84).

51. М. К. Буботиновъ до Ив. Касабовъ и Г. С. Раковски

Буботиновъ ще изпрати на Касабова описание на Рилския манастиръ. Дописки за Дунавский Лебедъ. Колко души получаватъ вестника въ София.

Михаилъ К. Буботиновъ, родомъ отъ София, става учитель тукъ въ края на 1863 г., следъ смъртьта на Константинъ Геровъ. Подвиженъ и деятеленъ по природа, той подържа добъръ редъ въ училищата, прави тържествени годишни изпити, на които произнася речи. Следъ София учителствува въ Русе и Солунъ. Ст. Заимовъ отбелязва: „Презъ 1871—1874 год. въ Солунъ действувалъ като пратеникъ на комитета Буботиновъ“ (Василъ Левски дяконътъ. София 1897, с. 109). Следвателно, Буботиновъ е участвувалъ и въ

революционното движение. Познатъ е още като дописникъ на нѣкои вестници, главно „Съвѣтникъ“ и „Дунавскый Лебедъ“.

М. К. Буботиновъ доживява освобождението на България. На 23. XII. 1877 г. ген. Гурко влиза въ София и назначава първия временен градски съветъ. Между неговитѣ членове е и М. Буботиновъ, който произнася тържествена речь при посрѣщане на руситѣ. Следъ освобождението той се занимава главно съ обществено-училищна дейность. Участвува въ общинскитѣ съвети и училищнитѣ настоятелства — винаги живъ и подвиженъ, темпераментенъ и разпаленъ ораторъ. Презъ 1878 г. той пръвъ дава идеята за откриване на публична библиотека въ София (Вел. Йордановъ, История на Народната библиотека въ София. 1930, с. 11).

Следващото писмо свидетелствува за връзкитѣ му съ Г. С. Раковски.

Любезный другъ, г-не Иванъ Касабовъ!

Пріехъ Ваше писмо отъ 16ый настоящаго мѣсяца, кое-то и съ удовълствіе прочетохъ.

Взволнъванъ отъ радости се намирамъ, че имамъ честь да посрѣщнѫ и у Ваше лице вѣренъ пріятель, на кого-то и съ радость ще испълнѫ молбѫ-тѫ, като незабавно, надѣя са, или и да намѣрѭ удобность, за да испълнѫ и удовлетворѭ неговѫ любознателность съ описаніе-то по възможности за Рылскый мънастырь.

За г-на Раковскаго.

Азъ пріемамъ вѣстницы редовно, освѣнь дѣто 49, 50, 51 и 52 броеве пріехъ съ турска-та поща, както и тѫѭ 7/мицѫ що не гы пріехъ вчера, па не знаѭ на да ли ще гы пріемѫ съ турска-та поща?! На това слухъ отъ слухъ отъ по напрѣдъ расдаваше, че ужь новый ны губернаторь былъ писалъ на австрійскыйтъ у Бѣлградъ консулъ да не гы пріемѫ, кое-то и не мыслѭ да е вѣроятно, а само това знаѭ, което и самъ г. Замеро, тукашный авст. консулъ, ми съобщи, че и нему истый губернаторъ казалъ да не пріема отъ тука за Бѣлградъ съмнителны кореспонденціи и новыны-тѣ Д. Лебедъ да задържѭ и пр. Азъ, освѣнь обнародванны-тѣ въ листове-тѣ на Дун. лебедъ кореспонденціи, сьмъ провождалъ до ред. Дун. Лебеда еще двѣ мои кореспонденціи, 1ва е прѣди 3 7/ицы и, види са, или да не са е още обнародвалѫ или са нѣйдѣ замѣтнѫлѫ, а 2ра-та ѿ прѣшнѫ-тѫ 7/ица (подъ единъ адресъ двѣ кореспонденціи и се до редакція-та Д. Лебеда). Молѭ да ма извѣстите за тыя.

Софія, 1861 окт. 28ый.

Вашъ за напрѣдь пріятелъ
Михаилъ К. Буботиновъ

PS. Вые сте започнелъ да ми пращате 10 вѣстницы на мой адресъ, отъ сърдце благодарѭ г-ну Раковскому за единъ-тъ листъ, дѣто ми са праща въ даръ, обаче при това и казувамъ, че понапрѣдь подъ адресъ-тъ на г. Филаретова са пращахѫ 11 листа, които менъ е н. милость прѣвржчилъ да раздавамъ на спомоществователи-тѣ, и днесь единъ листъ не доставя, защото ся пращатъ само 10 на неговъ адресъ; кажете ми, молѭ, защо тъй? Дали става това по погрѣшкѫ или друго-яче.

Истый

Днесь получихъ отъ Цариградъ писмо, че г. Иларіонъ и Авксентій по царска заповѣдь, като станѫлѫ болѣстнѫ причинѫ на г. Иларіона, българе-тѣ издѣйствували у Цариградъ, щото да прѣмѣщѣѫтъ у Халкы, 1/2 часъ далечь отъ Цариградъ.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 85, № 7280).

52. Праздникъ на „стрижебрадието“ въ София

В. Гайда, г. I, 1867, бр. 16, с. 127, коментира по следния начинъ речьта на М. К. Буботиновъ, произнесена по случай три години отъ борбата на софиянци срещу гръцкитѣ владици и остригването на брадата на п. Тодоръ отъ владиката Доротей:

Новиѧт празник на стрижебрадїето сѧ празнѕвал торжественно и тѫз година въ този град. Г. М. Б. Бѕботинов сказал едно твьрдѣ патріотическо слово. Немѕ придрѕжавами и нїй да похвалим ревност-тѫ и постоѧнството на софїенци и да ги насьрчим в достопохвалното им поведенїе. Но много повече бихми им позахвалѧли ній, ако да видѧхми, че показваха сѫщата ревность и за благосъстоѧнїето на училищата си, които ѡт нѣкое врѣме на сам сѫ ѡстанали твьрдѣ надирѣ. Г. М. Б. Бѕботинов би твьрдѣ добрѣ сторил, ако съ сѫщото пламено краснорѣчїе присоветѕваше своитѣ сограждане да ѡбърнѫт вниманїе и вьрхѕ състоѧнїето на училищата, което, по нашето мнѣнїе, е поважно и ѡт хилѧда стрижени бради. — Жѧлно е, че нїй по нѣкога са тѕрѧми в положенїето на онзи некадѫрен мѫж, който са карал съ жена си: „Дали вода нема или вода нема, вещице, защо да не мѣсиш хлѣб?“ А за брашно има ли, не смѣе сиромаха ни да помене.

53. Праздникътъ на св. Кирила и Методия въ София

Присѫтствуватъ официалнитѣ власти. Речьта на М. К. Буботиновъ.

Срѣдецъ, маій 25.

Още щомъ ся запролѣти тая година, подъ главнето настояване на Н. пр. Ахмедъ Расимъ паша, мѫдрыйтъ срѣдечскій управитель, на сѣко съсловіе отъ султанскытѣ подданици въ нашътъ градъ ся обърна по силно вниманіето врьхъ прѣобразованіето по черпія на градскытѣ чаршіи и улицы, и това дѣло, започнѫто още ланѣ, сега достигнува вече да ся привьрши. Слѣдователно, за напрѣдь и нашый градъ ще има честьтѫ да ся хвали, че въ днитѣ на Н. и. в. султанъ Абдулъ Азиса са снабди съ по-растворены чаршіи и уредны площади.

Българе, турцы и евреи, сичкы отъ сѣка стьрна сѫ въ свободѫ; царскытѣ закони сѣкыму показватъ способъ за врѣменуване; честьта, имотътъ и животътъ — безразлично за сѣкого — еднакво ся увардюватъ; злодѣйци не ся чуватъ, ако исключимъ малцына нѣкои, които, водимы отъ духътъ на полуеничерскытѣ врѣмена, самъ-тамъ, макаръ и явнешката, още ся усмѣляватъ, кога отива работѫтѫ за безчестенъ интересъ, да налагатъ гнуснытѣ си прищевкы за непрѣмѣняемъ законъ на бѣдняѫтѫ царскѫ раѣѫ. Обаче това нѣщо, като е въ рѫцѣтѣ на мѫдръ управитель, нека ся хранимъ съ на-

дѣжда, че скоро ще му ся даде приличныйтъ на сегашнытѣ свѣтли врѣмена край, и раѣѫтѫ по-свободно ще има да временува за напрѣдь.

Деньтъ 11-й маій, посвятенъ въ честь на бълг. просвѣтителѥ св. Кир. и Мет., ся празднува въ Срѣдецъ тая година по тържественно, нежели въ прѣдишнытѣ годины. Това показва, чи народътъ ни отъ день на день по добрѣ познава, колко сѫ вѣрны святитѣ особы на тыя неговы единородны прьвоучителѥ и покръстители. Божественната служба ся тържественно извърши отъ гл. членове на срѣдеческото духовенство, при сладкото пѣяне на стотина невинны ученическы гласове, и ся заключи съ многолѣтствія за здравіето и многолѣтствіето на Н. и. в. султанътъ и за многострадалнытѣ ни священноначалницы г. г. Иларіона, Аксентія и Паисія. Радостнытѣ чьрты по лицата, що са забѣлѣжвахѫ въ сичкото многочисленно цьрквуемо събраніе, веселытѣ поглѣлы на сичкытѣ заедно обнаружваха онова душевно расположеніе и онова сьрдечно настроеніе, съ което само една многопризнателна душа може да ся обземе, при увиждане благодѣтеля своего, кому она е длъжна за сичко свое най мило и драго.

Шестый пѫть стае съ тая година, какъ са отслужва у нашъ градъ праздникътъ на българскитѣ просвѣтители Кыр. и Мет., обаче тая година, както вече казахъ, стана най свѣтълъ, като да имаше нѣщо по-особно да съдържа, да напомнюва. По сичкытѣ градища въ Бъл. и Македонія, заедно съ умственното народно приращеніе, и тържеството на многозначителныйтъ тоя бъл. народенъ праздникъ нарастува и колко ли ще да порасте?!. Това сѫщо можимъ каза и за бъл. у Срѣдецъ, че година низъ година тѣ, като посъзнаватъ значеніето на тоя праздникъ, по-весело и единодушно го отслужватъ, обаче тая годишныйтъ за нихъ стана по-особенъ, по великолѣпенъ и повече по това, че оны въ истый день отпразднуваха и тысяще-лѣтно въспоминаніе на българската книжевность, чрезъ коя са упитомили повече отъ 100,000,000 членове на человѣчеството — тисящелѣтна година на великото това събытіе, което сѫ произвели незабвеннытѣ нашы блаженны отцы св. Кир. и Мет., когато, въодушевленны отъ най святы и высокы патріотически чувства, дошли у Българско и извадили отъ тъмницата на языческото сѫевѣрие роднытѣ си братія и гы озарили съсъ прѣсвѣтлытѣ зари на божественната истина, Христова вѣра, като изнамѣриле българскѫтѫ азбукѫ и прѣвели на языкътъ ни Св. писаніе.

Слѣдъ отпусътъ на божественната служба, на коя ся изрече и едно слово отъ едного ученика, духовенството, облѣченно въ най свѣтло цьрковно одѣяніе и послѣдованно отъ народътъ, поведе ся отъ ученицытѣ съ хвалебны пѣсны на просвѣтителетѣ ни у голѣмата зала на мѫжското училище, надъ входоветѣ на която стояхѫ гирлянды отъ разновидны цвѣтья, а на стѣнытѣ й, исто така украшены, висяхѫ отъ една стѫрна святицата на св. Кирила и Методія, а отъ другата — картината на великото събытіе въ Прѣславъ, послѣдовавше въ 863 год., на покрастяването сирѣчь на бълг. царска фамилія, а отъ срѣщната стьрна стояше обвѣнчанныйтъ съ цвѣтя портретъ на Н. ц. в. султанътъ.

Тука, слѣдъ тържественното отправяне на водосвятъ за благочестиво ржсяне на сичкый народъ, г. уч. М. К. Буботиновъ произнесе пространна рѣчь, на коѭ главенъ прѣдмѣтъ бѣше покращаването бълг. народа (като най главенъ прѣдмѣтъ на тоя празд.) и послѣ — какъ отъ българе ся покрьстилъ цѣлъ славянск. міръ. Въ тѫзи рѣчь учительтъ, слѣдъ като ублажаваше много българете, че пьрвытѣ славянск. свѣтила носили плътъ и крьвь българска и че они и ученицитѣ имъ, като просвѣтиле съ българо-македонскый языкъ сичкы намъ родны племѣна, дале голѣмѫ важность на бълг. книжевность, и че бълг. писменнъ языкъ стоялъ така на высоко тогава, че сичкы славяне сѫ го имали не само за священъ языкъ при богослуженіето, но го почитале още и за классическый и черпале отъ неговытѣ богатства, за да съставѭтъ и они своѭ книжевность, следъ такыва, въсхитителны за сѣкѫ българ. душѫ, напомнюваня на блѣскавата българска старына, той расказва, какъ старѣла нашѫтѫ книжнинѫ у лице на много отличны и духовны и свѣтскы бълг. списателе, и най послѣ съ жалость и душевно възмущение нанася, какъ завистливый Фенеръ достигнѫ да ѭ гуди подъ нога, спомогнѫтъ въ това отъ разны историч. обстоятелства. Въ приказването за нашы врѣмена окайваше българщинѫтѫ: Българетѣ, кои стояле 5—6 вѣкове у лице на вси славяне по слава и просвѣщеніе, днесь достигнѫле да сѫ най задны у нихь, да са нуждаѭтъ отъ най нужнитѣ рѫководства и водителе за прѣпоподаване просвѣщеніето на бълг. младѣжь! Ахъ, Фенеръ! Безчеловѣчна сбирщино! ты за това ще давашь най напредъ отговоръ нелицемѣрному Судіи, защо тызе си, дека си горилъ книжнинѫтѫ ни, и ты си, дека си ны толкосъ духовно и нравственно понизилъ; тызе си, дека безсрамно и сега са мѫчишь, подъ булото на Христовата вѣра, но коя беззаконно, или по добрѣ, татскы ся зимашъ за самовластенъ началникъ, да измайсторишь, за да прѣдставишь человѣколюбнытѣ милости на милыйтъ ни царь-баща, дека изволява да ни даде духовнѫ свободѫ, за противны на цьрквата; нъ за наша честь, ты ще бѫдешь посенова измаменъ въ това, че лукавства ти нѣма да учинѭтъ нищо друго въ 19-ый вѣкъ, освѣнъ дека като на позорище ще обнаружѭтъ повече противо христіянскытѣ ти дѣла и нравственното твое паденіе.

Слѣдъ това г. Бубот. са обръща въ речьтѫ си до гражданетѣ съ поученія, съотвѣтвенни на днешното положеніе на бълг. работы у Срѣдецъ. Тука на кратко, като изслѣдува нуждѫтѫ, що усѣщѫтъ учебнитѣ заведенія срѣдецкы, той подканва гражданетѣ да ѭ земѫтъ во вниманіе, за да не бы да отидѫтъ напусто сичкы трудове, що до сега сѫ ся полагале относително за просвѣщеніето на соф. младѣже, и слѣдъ доста поощренія въ тыя заключва думѫтѫ си, като казува, че, ако българетѣ искатъ да засвидѣтелсдвуватъ най приличнѫтѫ почесть на многозаслуженнитѣ си просвѣтителе, това е да трьгнѫтъ по пѫтьтъ, който они имъ славно открыли, сирѣчь колкото са може родолюбцыты да са съображаватъ съ нихенъ животъ, въ който сичко е прѣданность и жьртва, сичко е смиреніе и любовь къмъ Бога и къмъ отечеството! Слѣдъ окончаніето на тая рѣчь, сичкытѣ ученицы изъ единъ гласъ пѣяхѫ пѣснь святителямъ „Сега слѣдъ тысяща годинъ“ и пр. Сега остаяше да ся посѣти и момиченското заведеніе. Съсъ хвалебни пѣсни на

святителитѣ отъ ученицы и ученицы съборътъ прѣминѫ и у това учебно заведеніе, което, подобно на мѫжското, бѣше разукрашено съсъ цвѣтя и съ портретитѣ на милостивыйтъ ни царь-баща и на строительтъ на заведеніето. Слѣдъ като ся свърши и тука водосвятный обрядъ, са изрече и слово отъ двѣ ученици, въ кое главенъ прѣдмѣтъ бѣше, че е необходимо нуждно за сѣко едно общество да бѫдѫтъ образованни женытѣ. Слѣдъ испѣване царско многолѣтствіе, съборътъ са разнесе.

Прѣзъ цѣлыйтъ тоя день сичкитѣ кѫщя бѣхѫ отворены за гости и безбройни дружества ходяхѫ да почеститѣѫтъ по пріятелитѣ си тоя великый бълг. праздникъ. Низъ сѣка кѫща ся чуваха здравици (кои ставахѫ по гѫсти край вечерь) за здраве на царя, на властитѣ, на священноначалницитѣ ни и пр.

Прилагамъ ви и гимната, за която упоменахъ по горѣ.

ГИМНА

на бълг. пьрвоучителіе св. Кир. и Методія, пѣяна у Срѣдецъ, 11 маій 1864.

I.

Сега слѣдъ тысяща годинъ
На нашътъ животъ духовенъ,
Съ хвалби и пѣсни за споменъ
Наши святци са славѣѫтъ,
Тѣхнытѣ имена ехтѣѫтъ,
Славнытѣ дѣла имъ блъщѣѫтъ,
Старинѫ ни явявать,
Старѫ нашѫ славнинѫ.

II.

Учителе на вѣра права,
Прьвны народны свѣтила,
Що ни черпиле съ вода жива
Въ отдавнашны врѣмена,
Двамина родны братія
Кирила и Методія
Всякъ българинъ опозна,
Сѣка душа гы позна.

III.

Духъ народенъ вечь въ насъ духнѫ,
Духъ мѫдрости въ насъ просвѣтнѫ,
Всѣка тьмнина распрьснѫ,
Чуждо то добро огрубѣ —
Народътъ ни са съживи,
Наука съ душа възлюби
И врагътъ ни повилнѣ
(Фенерскый корень почьрнѣ).

IV.

У Българія свѣтлина
Въ дни Абдулъ Азисъ султана,
Въ лице на нашата младына
Съ свѣтливо слънце грѣе.
Грѣхъ е никой вечь да не спи,
А сѣкой добрѣ да ся стрѣсне,
Нашъ врагъ да не силѣе
И Фенеръ да не вихрѣе.

Съставилъ М. К. Буботиновъ

(Дописка до в. Съвѣтникъ, г. II, 1864, бр. 10).

ж. Христо Т. Стояновъ

Христо Т. Стояновъ е единъ отъ виднитѣ софийски учители. Роденъ е въ София презъ 1845 г. Той е ученикъ на Сава Филаретовъ, чиито завети за служба на народа следва презъ цѣлия си животъ. Съ съдействието на учителя си заминава въ 1860 г. презъ Цариградъ за Одеса, за да продължи образованието си (Сборникъ на „Калоферска дружба“. Книга I. София 1908,

с. 105—106). Тукъ е билъ издържанъ отъ Ив. Н. Денкоглу. Следъ завръшване на гимназиалния курсъ, Стояновъ получава въ 1864 г. стипендията на Денкоглу за Московския университетъ и завръшва по правото. Въ 1868 г. се връща въ Цариградъ, взима участие въ черковната борба като секретарь на Смѣсения съветъ, издава вестникъ „Право“, като се обявява решително противъ всѣко споразумение съ католическата черква. Презъ лѣтото на 1869 г. Хр. Т. Стояновъ получава предложение да стане директоръ на класното училище въ Пловдивъ. Тукъ му предстои усилена работа, както въ училището, тъй и въ обществото, защото силниятъ гръцки елементъ създава постоянни прѣчки на българитѣ. Явява се и неочаквана опасность: английскиятъ посланикъ въ Цариградъ предлага на турското правителство да се превърне Пловдивското петокласно училище въ клонъ отъ Цариградския лицей „Султание“. За да се избѣгне това, по настояване на Хр. Т. Стояновъ училището било наречено духовна семинария. По такъвъ начинъ то било спасено отъ посегателството на чужденцитѣ. Стояновъ се противопоставя и на предложението на французкия консулъ въ Одринъ да бѫде назначенъ за безплатенъ учитель по естествена история американскиятъ мисионеръ Кларкъ.

Въ 1870 г. Стояновъ свиква въ Пловдивъ първия учителски съборъ въ България, въ който взиматъ участие учители и просвѣтни дейци отъ различни градове и села. Съборътъ се занималъ съ въпроситѣ за устройстройството на българското учебно дѣло, учебнитѣ методи и програми. При откриването Стояновъ произнася голѣма речь, въ която особено изтъква вредата отъ чуждитѣ училища и следването въ чужбина. „Дали ще да могѫтъ — казва той — да ся научатъ по чуждытѣ землы това, което е най-драгоцѣнно за единъ народъ, — науката на бащината ни вѣра, наука, която, както секого отъ насъ трѣбва да просвѣти, така особенно да сіяе лучезарно на челата на нашитѣ духовны пастыри за слава и съвършенствованіе на българскыйтъ народъ? Ами народныйтъ ни языкъ, народныйтъ ни духъ, гдѣ другадѣ можемъ да гы найдемъ, та не въ училища, създадени съ нашъ потъ, съ наши си срѣдства?“ (Речьта се пази у наследницитѣ на Хр. Т. Стояновъ).

Презъ 1870 г. Стояновъ билъ назначенъ за управитель на училищата въ София, а на следната 1871 г. софиянци го изпращатъ заедно съ х. Мано Стояновъ за свой представитель въ първия народно-черковенъ съборъ въ Цариградъ, въ чиито разисквания той взима живо участие. Споредъ нѣкои предположения Хр. Стояновъ е билъ председатель на основания отъ В. Левски революционенъ комитетъ въ София (вж. Хр. Т. Стояновъ, в. Миръ, г. XLI, 1935, бр. 10398). По-късно, поради недоразумения съ митрополитъ Мелетия, Стояновъ се преселва отъ София въ Цариградъ, кѫдето редактира заедно съ Марко Балабановъ в. Вѣкъ. При избухване на Априлското възстание заминава въ Москва, влиза въ връзка съ Славянския комитетъ и му съдействува при събиране български доброволци, пише горещи статии за защита на българската кауза. При обявяване на Освободителната война Стояновъ бива причисленъ къмъ канцеларията на завеждащия гражданската часть при щаба на руската армия князъ Черкаски, работи въ Букурещъ, Свищовъ и Пловдивъ. Следъ освобождението играе видна роля въ политическия и културния

животъ на България, като народенъ представитель, търновски губернаторъ, министъръ на правосъдието (1880 г.), министъръ на външнитѣ работи (1886 г.), дългогодишенъ председатель на Върховния касационенъ съдъ, преподавателъ по гражданско право въ Висшето училище и т. н. Умира въ София на 1 юлий 1895 г.

Учителскиятъ съборъ въ Пловдивъ презъ 1870 г., уреденъ отъ Хр. Т. Стояновъ (третиятъ отъ лѣво между седналитѣ на втория редъ).

54. Ив. Н. Денкоглу до Хр. Т. Стояновъ

Поздравява Стоянова съ дохаждането му въ Одеса.

Москва, 1860 г. септембра 29го.

Милостивіе государъ Христофоръ Теодоровичъ,

Поздравлаю Васъ с прибитиемъ у Одесу, где я назначаю определитъ Васъ у гимна. и надею са, что Віе по ступленіе оправдаете мое желание и станете усердно учится для благо нашеи родини.

Затемъ остаюсь Вашъ добродетель

Иванъ Денкоглу

(Пази се у наследницитѣ на Хр. Т. Стояновъ).

55. Хр. Т. Стояновъ до Г. С. Раковски

Огорченъ е отъ отношението на Русия къмъ България и българскитѣ колонисти. Праща по тоя поводъ статия за в. Дунавскыи Лебедъ.

Одесса, 1861, октом. 19.

Родолюбивый Г. Раковскій!

Като са нарани, въ послѣшно-то време, така силно общо-то бугарско тѣло отъ цьрный ни сѣвренъ врагъ, нарани се и моята душа, защото и я сьмъ единъ членъ отъ това тѣло. Слѣдствіе на това бѣше да се разболѣѫ душевно отъ тежка болесть и да са броѭ за нещастенъ, че сьмъ въ рѫце-тѣ на наши-тѣ джелате, кои, ако имъ иде човѣкъ по колата, го обычатъ, ако ли сеца цьрга-та си врьзъ себе, убиватъ го, направуватъ го да пропадне. Като боледувамъ сега така и като отъ день на день сѐ повече и повече премира душа-та отъ видъ-о на мѫки-тѣ и патило-то на измамени-тѣ и довлечени-тѣ ни тука братья, отъ кои на стотѣхъ десетъ сѫ здрави, зехъ перо-то да се обада, могѫ ли изложѫ на хартія това, что ѥ причина на силна-та ми душевна болѣсть. Плодъ на тоя прьвъ за мене опитъ ѥ статія-та, что Ви ѭ пращамъ сега, та, ако ѭ намѣрите что годеръ прилична за „Дунавскій Лебедъ“, ще Вы молѧ да ѭ напечатите въ него.

У тая статія има нѣколко иглици за нашій-о врагъ, кой нарани общо-то ни тѣло, та за това, какво-то разсѫдите за пò добрѣ, така правете съ нихъ. Я сьмъ ѭ начинилъ така, что-то може и да се махне това, безъ да се измѣни цѣль-та на статія-та.

Лава-та, коя ще погълне тукашни-тѣ тиране, готова ѥ да избухне, туку чека минута-та.

Поздравлявамъ Вы и желаѭ напредокъ на сичко онова, что желае Ваше-то великодушно сьрдце.

Христо Тод. Стояновъ, софійскій шопъ (ученикъ Филарет.)

Тука ѥ господинъ П. Грѫмадовъ. Той Вы поздравля. Той вьрна нѣколко бугаре, что бѣхѫ дошли да глѣдатъ мѣста. У нихъ той найде таквыя писма отъ консулы-тѣ Рачинскіи, дѣка той говори, че една душа не ще оста у Бугарско!

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 85, № 7271).

56. С. Филаретовъ до Хр. Т. Стояновъ

Съобщава на Стоянова да му пише за всички прѣчки и несгоди, които срѣща. Пита за живота му въ Одеса и за отношенията му съ дѣдо Тошковичъ. Подканя го да ходи на театъръ.

Цариградъ, 1862, іян. 22.

Я изыскувамъ отъ тебе, милый мой Христо, да ми писвашь уредно и чистичко, а тоя пѫть мое-то писмо къмъ тебе излѣзе твьрдѣ разкѫсано и неуредно, защо ся писа на нѣколко пѫтя.

Твоето писмо отъ 5 и 13 іяннуар. пріехъ и ти сьмъ много благодаренъ, като гледамъ да ми казвашь откровенно за сичко, що тя пытамъ.

Отъ все сърдце жалимъ, че ты си прѣтеглилъ до сега доста мѫкы, а отъ скромность, вѣроятно, не си хтѣлъ да ми извѣстишь за това во врѣме. Минѫло-то ся не врыца вечѣ, нъ ако бы или сега, или за напрѣдъ да ся найдешь въ затрудненіе или отъ пары, или отъ страна да посрѣщашь мѫчнотіи и непріятности, или отъ къмъ здраве ако чувствовашь да не си добрѣ, то молѭ, за сичко това во врѣме да ми отписвашь и да ми казвашь мнѣнієто си още, съ кой начинъ могло бы да ти ся помогне на сѣкоя случка, та да земамъ и я мѣры. Трѣба да ми казвашь слободно и откровенно, като своему родному брату, и да бѫдешь увѣренъ, че сьмъ готовъ за тебе да приложѫ всѣко стараніе, за да та олеснѫ.

Кажи ми, получавашь ли сега исправно за сякой мѣсяцъ отъ дѣда Тошковича пары и колко именно рубли? Кажи ми, облеченъ ли си топло, имашь ли сухѫ квартирѫ, здравѫ хранѫ и потрѣбны-тѣ си книгы? Знаешь ли, до кой мѣсяцъ си пріемвалъ пары отъ испратены-тѣ отъ пок. дѣдо Денкоглу пары и отъ кое врѣме започнѫ да ти дава дѣдо Тошковичъ по моя заповѣдь? Ако знаешь, отпиши ми, ако не знаешь, не трѣбва да пыташь. И до сега, кога да искашь пары отъ дѣда Тошковича, има ли да ли ся мрьщи, или та срѣща благосклонно? Той е добродушенъ старецъ, нъ нравъ-тъ му е малко грубоватъ. Какъ живѣятъ помежду си Тошковичъ, Тошковъ, Палаузовъ и Рашеевъ? Кой отъ тѣхъ е по-дѣятеленъ за народны работы и по-достѫпенъ на млады-тѣ българчета? Кога дѣдо Тошковичъ давалъ пары на заемъ Манолу Атанасову, отъ своя добра воля ли му е давалъ тыя пары или по твоя рекомендація?

Днесь испращамъ и до твои-тѣ родители писмо-то ти у Софія.

Сега у дома ли ся готвишь или ходишь въ гимназіята? Желаяхъ да ми отговоришь по рускы, като да видѭ, каквы успѣхы до сега си направилъ въ тоя языкъ.

Радвам са, че ты така въсторженно любишь наше мило отечество. Нъ пакъ ты казвамъ, сега гледай само наукѫ-тѫ си, а послѣ поле широко, за да дѣйствовашь съ истинна полза. — Пишѭ дѣду Тошковичу да ти даде 10 р. с. за мой счетъ. Съ тѣхъ ты посѣти театръ-тъ, кога представляватъ нѣкои пьесы чисто русскы.

Твой доброжелатель С. Филаретовъ

За Стефана Тричкова отъ с. Хераково попытай у дѣда Тошковича, тѣ го знаѭтъ.

(Пази се у наследницитѣ на Хр. Т. Стояновъ).

57. Софийската община до Хр. Т. Стояновъ

Кани Стоянова за учитель въ София.

Достоуважаемый ни господине!

Прѣди месецъ и пол. почти училищно то ни настоятелство по причинѫ на оставкѫ-тѫ на г-на Б. Горанова, по общо желаніе като Ви пригласило за главенъ учитель въ града ни, скърби, дѣто не е получило одговоръ гъ Ви, отъ кого то выси наряжданье то на училище то за идущѫ тѫ му учебнѫ годинѫ. Като сподѣляме и ные напълно негови те желанія и уважаваме стараніята му,

които полага на добро то наряжданье на учебны те ни заведенія, за прилично счетохме да Ви поканимъ и да Ви прѣдложимъ и ны сѫщо то, кое то и учил. настоятелство, умоляеще да взимате добринѫ-тѫ по-скоричко да ни явите, какъ то пріеманіе то на поканваны то ни, така сѫщо и да ни прѣдложите условія та, па по̀ съ врѣме да ся съгласимъ за спокойствіе и на двѣ те страны.

Като Ви прѣдносимъ увѣреніе то на наши те камъ Васъ почитанія и уваженія, остаяме

Ваше пріятели отъ Черковнѫ тѫ общинѫ

4 іунія 1870.
Софія

Хаджи Мано Стоянъ — Пешо Тодоровъ
Димитри Трайковъ — Антонъ Найденовъ
Димитри М.

(Пази се у наследницитѣ на Хр. Т. Стояновъ).

58. Димитъръ Коцевъ до Хр. Т. Стояновъ

Увещава Стоянова да стане учитель въ София.

Софія, 1870, юлія 19.

Пріятелю!

Писмо-то Ви отъ 17 того пріехъ и разумѣхъ съдържаніето му. Причина-та на мълчаніе-то ми е твърдѣ проста. Като не можа да са поруча за успѣхъ-тъ на Вашето прѣбиваніе въ Софія, мѫчно ми бѣще да Ви насилвамъ да додете или да Ви охладявамъ, за да са спрѣте въ Пловдивъ. Днесъ, понеже е минутата рѣшителна, ще Ви кажѫ искренно това, кое мислѭ.

Да останете въ Пловдивъ за учитель ще прѣживѣете многу по̀-рахатъ, нъ изслушайте, какво Ви вика тука. Да въздигнете родината си отъ паденіе, да поддържите доброто впечатлѣніе на съгражданитѣ си, кое имъ направихте въ кратко-то си зимѫшно прѣбиваніе. Да обвѣнчаете жьртвитѣ на покойній общъ нашъ благодѣтель Денкоглу, да запушите устата на простотата, най-сетнѣ да подадете добъръ примѣръ на бѫдѫщите въспитаници и Ваши намѣстници. Съ двѣ думи, мосто мнѣніе е да дойдете тука, безъ да са условувате въ Пловдивъ, и увѣренъ съмъ, че ще да разумѣете положеніето на днешна София и ще останете съ благодареніе да и послужите. До днесь не са дирили отъ тука другъ учитель. Родолюбците, като имъ споменѫ, че ако бы г-нъ Стояновъ не са съгласи да дойде, какво ще праватъ съ училището си, отчайватъ са и дохожда имъ до плачъ.

Много на бързо ти пишѭ, за това прощавай, ако има многу погрѣшки.

Като Ви поздрава, остаемъ приятель-тъ ти

Д. Коцевъ.

Многу здраве отъ сички, особено отъ майка Ви.

Сѫщи

(Пази се у наследницитѣ на Хр. Т. Стояновъ).

59. Договоръ на Хр. Т. Стояновъ съ Софийската община

Посочени сѫ условията, при които Хр. Т. Стояновъ става управитель на училищата въ София.

Условія, по които Хр. Тод. Стояновъ встѫпя въ управленіето на училищата на Софійската община.

1. Софійското цьрковно настоятелство повѣрява управленіето и нареждането на учебнитѣ си заведенія господину Христу Тодорову Стоянову, който ще нарежда учебната имъ часть и сичко, что ся относи до неѭ, както знае за най-добрѣ. А за оздравеніе на успѣхътъ на учебната часть настоятелството цьрковно ся обѣщава или само непосредственно, или чрѣзъ училищно настоятелство да снабдява исправно училищата съ сичко, что е потрѣбно, както съ учители-помощници, колкото и каквито сѫ нуждни по показаніе отъ г. Христа Тод. Стоянова, така още и да доставя редовно веществennитѣ потрѣбы на училищата.

2. Цьрковното настоятелство ся задължава да има г. Хр. Тод. Стоянова за управитель на учебнитѣ си заведенія за три годинъ, срокътъ на които ся начнува отъ началото на августъ 1870 година.

3. При това, ако цьрковното настоятелство ся покаже да не испълни нѣчто отъ обѣщаніята си, то г. Хр. Тод. има право да остави служеніето си и прѣди казанный горѣ срокъ и да земе напълно заплатата си за текѫщата година, въ която остави служеніето си.

4. Цьрковното настоятелство ся задлъжава да дава редовно на г. Христа Тод. Стоянова за служеніето му годишна заплата сто и шестьдесеть лиры турскы и прилична и сгодна кѫща за живѣяніе.

За подтвьрдѣніе Софійското цьрковно настоятелство подписва горѣказаннитѣ условія и гы подтвьрдява още съ цьрковный си печатъ.

София, 1870, августа 4ый.

Мито Мано	Хаджи Мано Стоянъ
Манолаки А. Теодоровъ	Димитри Трайковъ
Паскалъ Величковъ	Пешо Тодоровъ
Христаки Петровъ	Антонъ Найденовъ
Гроздanъ Божиловъ	Анастасъ Гокевъ
Бона Симоновъ	Стоянчо Цветковъ
Ангелко Пейцовъ	Дойчинъ Павловъ
Ангелко Спасъ	Боне Петровъ

(Пази се у наследницитѣ на Хр. Т. Стояновъ).

60. Софийската община до своитѣ представители въ Цариградъ х. Мано Стояновъ и Хр. Т. Стояновъ

Мнение за правилника на Екзархийския съборъ. Софийскитѣ представители да настояватъ София да стане седалище на екзархията. Изгодитѣ отъ това. Софиянци искатъ за свой митрополитъ Панарета. Молятъ да бѫдатъ осведомявани редовно за работитѣ на Екзархийския съборъ.

Достопочитаеми ни господа
хаджи Мано Стояновъ и Христо Т. Стояновъ!

Съ крайно благодареніе пріехме честно-то Ви отъ 2-й того мѣсеца, кое-то съ радость прочетохме, и разумѣхме всичко, что ни извѣстявате за теченіе-то на черковны-ты ни работы.

Слѣдователно и ные, като Ви приносиме взаимно наши-ты искренны братскы поздравленія, явяваме Ви, какво и ные отъ нашѫ странѫ не прѣста-

ваме отъ да не желаеме и да ся не стараеме по възможности за добро-то и ползѫ-тѫ на народа ни. Много добрѣ и благословно сте сторили, дѣто сте заедно и съ другы-ты г-да прѣдставители опрѣдѣл или день по-напрѣдъ ко мисіѭ, за да начертае устройство-то и дѣйствіята, по кои-то да се рѫководи отваряніе-то си Екзархыйскый-тъ съборъ. Зачто-то една работа, колко-то постѣгнѫто и съ повече подкануваніе ся вьрши, толко е по-добрѣ, мыслиме; а отъ продължаваніе и отлаганіе ничто полза не произлиза.

Като гледаме, че си даватъ мнѣнія-та нѣкои отъ нашы-ты еднородци за екзархыѭ-тѫ ни, че по историческы трѣбало да ся нарече или Търновска, или Охридска, или Ипекска, за да ся поднови вехто-то, ные пъкъ мыслиме, ако ся не лъжеме обаче въ мислы-ты си, че бы было по-добрѣ да ся нарече сега Срѣдецка, зачто-то по географическо положеніе Срѣдецъ (Софія) е срѣдоточіе-то на всичкѫ-тѫ ни екзархыѭ. Та и по отличіе-то на плодородіе-то и ефтиніѭ-тѫ, что е тѫдѣва, иде по-сгодно мѣсто и за богословско-то училище, кое-то трѣба по необходимость да ся отвори, та бы-ло въ градъ-тъ ни, или было въ Рилскыя монастыръ, то все е едно. Зачто-то всякый ученикъ ще бѫде ползуванъ въ ежегодны-ты си разноскы най-малко по петь-шестстотинъ грошя. Та съ това ще речеме, ако е добрѣ, явете и наше-то мнѣніе вьрху това. Слѣдъ всичкы-ты тыя, ако и да се разговаряхме при похожданье-то Ви за въ Цариградъ, пакъ отваряме тоя разговоръ, за да Ви е на умъ, то е. като дойде рядъ за поставяне архыепископы по екзархыѭ-тѫ, да гледате, желаеме да ся постави архыепископъ за нашія градъ Н. высокопрѣосв. г. Панаретъ, на кого-то и десницѫ-тѫ всичкы благоговѣйно цѣлуваме.

Настояще-то си писахме днесь, нъ поща-та цариградска още не бѣше дошла. И тъй, съ Ваше честно като не сме снабдени, нѣма и что повыше да Ви пишеме, само това Вы молиме: да ны извѣстявате съ всякѫ пощѫ за теченіе-то на работы-ты въ Екзархыйскый-тъ съборъ и за добро-то си здравіе, за да ся радуваме.

Повторително като Вы драгопоздравляваме, остаеме съ почесть

Софійска българска община

14-й февруарія 1871. Димитри Трайковъ Дойчинъ Павловъ
Софія Пешо Тодоровъ Атанасъ Філіповъ
Антонъ Найденовъ Христаки Петровъ

(Пази се у наследницитѣ на Хр. Т. Стояновъ).

61. Мелетий Софийски до Хр. Т. Стояновъ

Припомня му, отъ кога датува познанството имъ. Иска да въведе гимназиаленъ курсъ въ софийскитѣ училища. Кани Стоянова да му даде съдействието си.

Достоуважаемый нашъ господине Христо Стояновъ, отеческы Ви молитствовамы!

Съ душевно удовольствіе и благодареніе прочитохмы сыновното Ви писмо отъ 31 прошедшаго. Като Ви отвръщамы поздравленіето за новата година и като Ви благодаримъ за добрата Ви память за насъ, бързамъ да Ви припомнимъ, че онова кратко и на ногѫ наше запознаніе стана на пѫтя по

дерето Орта-кюю, когато Ваше благородіе съ г-на Чомакова отивахте за парахода. Въ този случай ный Ви поднесохмы отъ себе по единъ оттискъ (прѣводъ свои) отъ Догматическото богословіе (Антоніево), изясненіе на православното богослуженіе и за святытѣ таинства. Спорѣдъ Вашитѣ свѣдѣнія, които ся записаны въ протоколитѣ на Народныя съборъ за насъ, види ся, че Ваше благородіе доволно сте ны знали. Богу угодно было още тогива да бѫдемъ прѣдизбраны за любезната ни епархія отъ достойныя нейнъ прѣдставитель г-на Хр. Стоянова! Но и ный любезне Васъ познавамы не отъ онзи само случай. Добрытѣ аши статіи въ първытѣ броеве на „Право“ твърдѣ добрѣ Вы запознахѫ за насъ, както и добрытѣ отзывы за Васъ на нашитѣ старци. Отличното Ваше образованіе, примѣрното поведеніе, както и здравытѣ Ви начала, сѫ една отъ причинытѣ, които ны убѣдихѫ да ся пріемемъ архипастырь на Богомъ врѫченната ни Софійска епархія. Намъ сѫ нужны добры дѣйци въ дѣлото на съживленіето на разумный религіозенъ животъ, на христіанската нравственность, на умственното и веществено развитіе на милата ни епархія подъ благодѣтельнѭтѫ сѣнкѫ на просвѣтенныя ни господарь тейко султанъ Абдулъ Азисъ. Да, Ви ще имате пò голѣмѫ възможность да удовлетворите своето учено честолюбіе въ вѣчнѫ память на покойныя Денкоглу, Вашія благодѣтель, при нашето покровительство и содѣйствіе. Нашето желаніе е да ся введе въ Софійско главно училище гимназіаленъ курсъ, а пó достойнъ испълнитель на това наше желаніе трѣбва ли да тръсимъ другадѣ, когато си имамы свой? Дано часъ пó скоро да ся съберемъ, та да соединимъ силытѣ си въ дѣлото на просвѣщеніето на нашето отечество (софійска епархія) при помощьта на оногозь, който е источникъ на истинното просвѣщеніе и благодатьта на когото сосъ Васъ да бѫде!

Ц-дъ, Ортакюй, 9 яннуарія 1873 г.

Вашъ о Христѣ молитствователь
† Софійскый Мелетій

(Пази се у наследницитѣ на Хр. Т. Стояновъ).

62. Проф. Маринъ Дриновъ до Хр. Т. Стояновъ

Образува се софийска губерния. За губернаторъ е назначенъ Алабинъ, а за вицегубернаторъ — М. Дриновъ. Последниятъ кани Стоянова за съветникъ въ бѫдещата българска столица.

Любезни Стояновъ!

Благовѣствую тебѣ радость велію! Отваря се софийский санджакъ, Орханийската и Златишка кази сѫ вече въ рѫцѣтѣ ни; има надежда, че скоро щѫтъ се отървѫтъ и другитѣ. За софийски губернаторъ се назначава агентътъ на словѣнский комитетъ Алабинъ, человѣкъ, който, до колкото могохъ да го разберѫ, подава добри надежди. За вицегубернаторъ испращатъ мене, само за два-три мѣсеца, додѣ се тури редътъ. Ти знаешъ, какъ гледамъ азъ на София, та не дѣй се чуди, че поемамъ на себе тая длъжность. Най-голѣмата ми грижа ще да е да се приберѫтъ въ София, колкото е възможно, пò вече и пò скоро добри дѣятелье. Захващамъ отъ тебе и съ настоящето си идѫ да те питамъ, пристаяшъ ли да станешъ за сега „совѣт-

никъ по казеннымъ дѣламъ“ въ бждщата, ако е рекълъ Господь, българска столица? Ако пристаяшъ, отговори незабавно, по телеграфътъ, та да ти пратимъ оффициална калеска. Слѣдъ една недѣля ние съ Алабина тръгаме за въ Орхание, та е желателно до тогава да ми стигне отговорътъ ти. Прѣводваче трѣбватъ петь-шесть душъ, потърси отъ Свищовъ и, ако намѣришъ, яви ми незабавно.

С. Босотъ, 1877, декември. 12. Твой М. Дриновъ

Тука се очаква Мелетий, който, може би, ще тръгне съ насъ наедно за въ Орхание и по нататъкъ. Знамъ, че вие сте скарани съ него, но въ тая кавга не сте виновати — нито той, нито ти, турцитѣ направихж да се смразите; заедно съ турцитѣ нека исчезне и вашата омраза! Мелетий ще замине прѣзъ Свищовъ, постарай се да се видишъ съ него, та да се разговорите добрѣ за софийскитѣ работи.

(Пази се у наследницитѣ на Хр. Т. Стояновъ).

63. Мелетий Софийски до дяконъ Игнатий[1])

Кани го за учитель по богословскитѣ предмети въ софийското училище.

Благоговѣйный священнодіаконе Игнатіе, отечески ти молитствовамы!

Научихме ся, че имашь желаніе да учителствувашь. Ный желаеме да имаме единъ набоженъ учитель, прѣимжественно за богословскытѣ прѣдметы въ главното наше въ Софія училище, за това желаете или не и подъ каквы условія, незабавно да ни отговорите, понеже врѣме е за такво условіе и има да дадемь отговоръ на другы, които прѣдлагатъ услугытѣ си, но Васъ за чиня можемъ да прѣдпочитимъ.

Софія, 13 маія, 1875. † Софійскый Мелетій

П. п. Можете и лично да дойдешъ да ся разговоримъ.

† С. М.

(Арх. на Соф. Н. библиотека, II. В. 1469).

64. Мелетий Софийски до дяконъ Игнатий

Отецъ Василий назначенъ за черковенъ пѣвецъ. Да се явятъ съ от. Игнатий на 1 августъ въ София, защото учебнитѣ занятия започватъ.

Ваше прѣподобіе, отче іеродяконе Игнатіе, отеческы Вы молитствуваме.

Както бѣхме Ви говорили, на пьрво августа безъ друго уроцытѣ ще ся почнатъ, за това трѣбе въ това врѣме да сте тука.

Писмото Ви до п. Тодора, въ което пишете за отца Василія, видохме. Съ достопочетныя нашъ съвѣтъ ся споразумѣхме и опредѣлихме 3000 гр. годишна плата за двѣ службы: да пѣе редовно въ сжборната ни цьрква и

[1]) Йеродяконъ Игнатий Рилски е роденъ въ с. Костенецъ на 1848 г. Завършилъ семинария и духовна академия въ Русия. Проявилъ се преди и следъ освобождението съ своята дългогодишна учителска и духовно-публицистична дейность. Вж. за него: Проф. Йорд. Ивановъ, Св. Иванъ Рилски и неговиятъ монастирь. София 1917, с. 121; Отецъ Игнатий Рилский. По случай 25-годишната му книжовна дейность. Сп. Илюстрація Свѣтлина, г. XII, 1904, кн. XII, с. 17.

на дѣцата да прѣподава пѣніе въ мѫжкото училище. Освѣнь горнята плата, случайнытѣ му приходы, ако бы поканили на вѣнчаніе и на опѣваніе, неговы си сѫ. Както Ви казахме по-горѣ, на 1 авгу. ще ся почнатъ прѣдметытѣ и за това заедно съ отца Василія до това врѣме да сте тука и слѣзнете право въ метоха Ви и послѣ ще размыслиме за другото. На отца игумена ный днесь пишемъ потрѣбното, за да дозволи на отца Василія, за да ни бѫде пѣвецъ.

Като призиваваме Божіѭта благодать на Вась, остаяме

на Ваше прѣподобіе усьрдный молитуватель

Софія, 4 юній, 1875. † Софійскый Мелетій

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. В. 1470).

65. Христофоръ З. Круша до проф. М. Дриновъ

Дава сведения за учителската си дейность. Софийската община му дължи неизплатено възнаграждение. Моли да му се даде нѣкаква служба.

До Негово благородіе софійскый-тъ вицегубернаторъ господинъ М. Дриновъ.

Ваше благородіе!

Честь-та, за да ся запознаѭ съ Ваше благородіе, ми е была всякога неоцѣнима, но никога тъй пріятна, както откато пожелахте да научите нѣщо отъ животъ-тъ ми, кое-то, мыслѭ, не ще Вы причини никакво оттягченіе, макъръ и да ся споменва въ него за Негово в. преосвященство г-на Милетія, понеже сьмъ былъ въ соприкосновеніе съ него, и кое-то е, как-то що слѣдва:

Подписаный-тъ сѫмъ испьрво училъ при баща си, послѣ при покойный-тъ г-на С. В. Филаретова три годины и половина, а послѣ отыдохъ въ Бѣлградъ, гдѣ-то постѫпихъ въ гымназіѭ-тѫ и слѣдвахъ до V классъ, и бѣхъ въ намѣреніе да свьршѭ гымназіалный-тъ курсъ и да ся завьрнѫ въ отечество-то си; нъ като отказа срьбско-то правителство да ми дава и занапрѣдъ благодѣяніе, то азъ ся принудихъ да постѫпа въ Богословско-то училище, кое-то ся състои отъ четыри разреда, гдѣ-то слѣдвахъ четыри годины и въ 1871 г., кога-то вечь щѣхъ да свьршѭ курса си, дохажда едно пригласително отъ Свищовскѫ-тѫ цьрковнѫ общинѫ, въ кое-то, заедно съ другаре-тѣ ми Д. А. Попова и К. Т. Златарова, ни приканвахѫ да учителствувамы въ града и пытахѫ подъ каквы именно условія; на кое-то и отговорихмы, чи слѣдъ екзамента ще дойдемъ въ Свищовъ и ще ся споразумѣемъ лично за условія-та. Слѣдъ екзамента отыдохмы заедно съ другари-тѣ ми въ Свищовъ, гдѣ-то, като за прьвъ пѫть, ма уцанихѫ за 4000 гр. за 1871/2 уч. годинѫ, да работѫ по общо-то, математическо-то и физическо-то землеописаніе, заплата наистина малка, но работа-та сгодна, защо-то не си морехъ паметь-тѫ съсъ естественны исторій и не знаѭ що си. Тъй щото тѫзь годинѫ млого легко поминѫхъ; нъ понеже община-та Свищовска ми обѣщаваше еднѫ добрѫ бѫднинѫ занапрѣдъ и не испълни обѣщаніе-то си — по причины мене неизвѣстны, то азъ ся принудихъ да напустнѫ Свищовъ и да ся завьрнѫ тукъ въ Софіѭ, защо-то бѣше ми извѣстила тукашна-та община по телеграфа, чи

ма пріема за учитель съ заплатѫ 4000 гр. Но тукъ граждане-тѣ си имахѫ тогава залисъ съ покойный-тъ Доротея, владыка-та, и тъй днесь за днесь, утрѣ за утрѣ, не ма условихѫ; еле найпослѣ г-нъ Илія Цановъ ма повыка и ми каза, чи Видинска-та община ся нуждае отъ учитель, и ма прѣпоручи на общинѫ-тѫ, съсъ коѭ-то ся и съгласихъ да слугувамъ за 7000 гроша прѣзъ учебнѫ-тѫ 1872/3 годинѫ съсъ прѣдметы: законъ божій, българска исторія и землеописаніе, и като ся научихъ, че тукъ бѣхѫ надошли европейци поради желѣзница-та, азъ, ако и да са бѣхъ условилъ съсъ Видинскѫ-тѫ общинѫ и за учебнѫ-тѫ 1873/4 година, поискахъ да си дойдѫ у дома, и по дохожданіето ми прѣдставямъ са на Негово в. преосвященство г-на Мелетія, кой-то, като ма видѣ, подирь една недѣля ма выка и ми поиска атестата да види, защо-то управленіе-то на училища-та бѣше подъ негово вѣдомство. Азъ му посочихъ гымназійско-то свидѣтелство, а намѣсто богословско-то, едно равамче, кое-то свидѣтелствуваше, чи сѫмъ свьршилъ богословіе-то, нъ ми е задьржано училищно-то свидѣтелство, за дѣто не сѫмъ предалъ всичкы-тѣ книгы за прочитаніе въ богословскѫ-тѫ библиотекѫ, и на това отгорѣ ми казва: „Ето ти 5500 гр. на годинѫ-тѫ, ако щешь, остани, на — казва, — хора, кои-то свьршили и съсъ атестатъ, пакъ сѫ ся усло[вили] за 7000 гр. на годинѫ-тѫ, а ти атестатъ нѣмашь и какъ ще ти дамъ азъ повече!“ На туй азъ мыслехъ да си отыдѫ пакъ въ Видинъ, нъ баща ми ма надума да останѫ, и тъй останѫхъ. Дойде врѣме да ся нарежда програма-та и да ся види, кой отъ учители-тѣ какъвъ прѣдметъ ще прѣподава; той и тогава не ма пощади въ работѫ-тѫ, нъ мя натовари съсъ пять прѣдметы, именно: законъ божій, географія, ботаника, коя-то, като одрекохъ да пріемѫ, ми извыка дьрзновенно: „Заръ за тось прѣдмѣтъ другъ учитель да цанимъ?“ И азъ помыслихъ, хайде да земѫ, да не бы да ся докачи нѣщо достолѣпіе-то му. Подирь — френскый языкъ и краснописаніе. И по причинѫ на тѫзь тежкѫ работѫ са разболѣхъ 30 мартъ и лежяхъ до 29 априлія.

По истеченіето на учебнѫ-тѫ 1873/4 годинѫ, владыка-та бѣше наумилъ веке да не ма условява; нъ удовлетвореніе-то, кое-то имахѫ граждани-тѣ отъ мое-то учителствуваніе и поведеніе, а сѫщеврѣменно и по желаніе-то на сотрудници-тѣ ми, принуди ся да ма повыка и да мя услови за учитель и за учебнѫ-тѫ 1874/5 г. съ горепоменѫты-тѣ прѣдметы. Той ма выка нѣколко пѫти; но азъ не отидохъ. Найсетне проводи писаря си, та поиска чрѣзъ него писменъ отговоръ: щѫ ли да учителствувамъ и занапрѣдъ и подъ каквы именно условія, на кое-то отговорихъ, чи ще пріемѫ, ако ми ся увеличи платка-та съсъ още 1500 гр., а той ми отговори послѣднё, чи граждане-тѣ не давали повечо отъ 5500 гр. и намѣсто мене условява А. Владыгерова за 7000 гр. И тъй азъ таѭ годинѫ останѫхъ празенъ и да си поотпочинѫ. По нещастію учителятъ, покойный-тъ Захарій Зографскый, полудѣ и по съвѣты-тѣ на докторы-тѣ трѣбваше да иде нѣкѫдѣ да са лѣкува; затуй ма повыка пакъ владыка-та на 30ий ноемврій да занемѫ нѣгова-та работа: законъ божій, старо-българскый языкъ и прочитъ, числителница и краснописаніе, и платка, която бѣше 40 л. т. и да го хранѭтъ въ митрополіѭ-тѫ, съ условіе, чи отъ 1ий декемврій ще начене да ра-

боти платка-та до свьршека на годинѫ-тѫ и то по 4 т. л. на мѣсяца. На около Р. Хр. са разболѣхъ пакъ, по причина на неговый-тъ любимецъ г-на В. З. Расолкова, кой-то на 22ий декемврій въ неделѭ проводи училищный-тъ слуга да ма вика да пишѫ бѣлѣжкы-тѣ на ученици-тѣ и, догдѣ-то гы написахъ, испотихъ ся и подирь дълга една расходка по чаршіѭ-тѫ неосетно ма грабнѫ студа, що-то на вечерь-тѫ ма улови такава силна трѣска, чи треперѣхъ отъ студъ почти 6 часа, подирь настанѫ силенъ огънь, бодежь въ гърды-тѣ, главоболіе, потеніе, кое-то ма омаломощи до толкова, що-то отъ тогава едвамъ на 1ий априлій са попридигнѫхъ.

Въ времето на боледуваніе-то ми владыка-та не рачи да проводи нѣкой человѣкъ, за да ма види, какъ сѫмъ, що сѫмъ и имамъ ли съсъ какво да ся поминвамь, ами чакъ кога-то са придигнѫхъ и отыдохъ да поискамъ платка-та за мѣсяци декемврій, януарій, февруарій и мартъ, той ми отговори, чи нѣмамъ право да търсѭ за послѣдни-тѣ три мѣсяци, защо-то не сѫмъ работилъ. Едвамъ и можихъ да зема платка-та 425 гр. за мѣсяцъ декемврій и, за да не быималъ нѣкаквѫ надеждѫ за учителствуваніе въ отечество-то си, той условява вмѣсто мене отца діакона Игнатія отъ Рилскѫ-тѫ обытель за учитель по богословскы-тѣ прѣдметы. Послѣ азъ ся обрыщахъ съ прошеніе до екзарха, дано мя настанеше на нѣкоѭ работѫ, нъ не ми отговори нищо на прошеніе-то, расписвахъ по общины-тѣ въ Ловечь, Самоковъ, Шюменъ и пр., нъ отникѫдѣ не ма поканиха да учителствувамъ и отговаряхѫ, че си иматъ учители. И тъй съсъ голѣмѫ скудость и мѫчнотіѭ прѣкарахъ учебнѫ-тѫ 1875/6 год., безъ да зема отъ никѫдѣ нищо, защо-то и таѭ годинѫ останѫхъ празенъ. Нъ благодареніе пакъ на граждане-тѣ, чи ма повикахѫ въ врѣме-то, кога-то отсѫтствуваше владыка-та отъ тука и ма условихѫ за учитель за прѣзъ учебнѫ-тѫ 1876/7 год. за 3000 гр. Истина, малко — малко, нъ безъ тѣхъ пакъ по-зло, а пъкъ тѫзь годинѫ за 3500, ако и да бѣше писалъ владыка-та отъ Цариградъ за напрѣдъ учители да не цѣняватъ за прѣзъ сегашнѫ-тѫ 1877/8, и учихмы августъ, септемврій до 9ий октомврія, понеже училище-то го направихѫ турци-тѣ на болницѫ, и зехъ платка-та само за августъ и септемврій, а за другы-тѣ не сѫмъ, понеже кассіерина ми каза, чи, догдѣ-то му ся не заповѣда отъ общинѫ-тѫ, не може да ми даде нищо.

Прочее, покорно Вы молѭ, продумайте на общинѫ-тѫ, дано ми ся заплати поне за октомврія, както и за нѣкакво положеніе, за кое-то ще Вы бѫдѫ наймлого благодаренъ и кой съ найдълбоко высокопочитаніе остаямъ

12 февруарий 1878. Вашъ покоренъ слуга
Въ Софія Хр. З. Крушовъ.

(Арх. отд. на Соф. Н. библиотека п. 141).

IV.

СПОМОЩНИЦИ НА БЪЛГАРСКАТА КНИГА ОТЪ СОФИЯ

Доста трудно е да се опредѣли ролята, която софиянци сж играли за развитието на новобългарската книга до освобождението. Даннитѣ сж твърде оскждни, пъкъ изобщо на тия въпроси нашитѣ литературни историци не сж се спирали. Необходимо е да се очертае значението на отдѣлни градове като литературни срѣдища, за да се опредѣлятъ по-ясно факторитѣ, които сж движели развитието на литературата.

Върху тия въпроси хвърлятъ свѣтлина, между другото, спъсъщитѣ на спомощницитѣ на новобългарската книга. За първи пѫть софиянци—спомощници сж отбелязани презъ 1837 г., при книгата на Райно Поповичъ „Христоиѳіа“. За отношението на софиянци къмъ книжнината преди тая дата можемъ да сждимъ по подаряванитѣ на софийскитѣ черкви богослужебни книги. Обаче това свидетелство е твърде едностранчиво, защото подобенъ подаръкъ е преди всичко религиозенъ актъ и едва ли може да се схваща като изразъ на литературни интереси, още повече че книгата се съхранява въ черква и не обслужва частни лица. Нѣкои приписки за тия подаръци приведохме въ отдѣла „Софийски кондики“ (с. 3—6). Тукъ ще прибавимъ още следнитѣ:

На миней за месецитѣ юлий и августъ отъ XVI в. намираме приписката:

Де^{с} знае кѵръ Злата^{н} кѕпи тамъ книга, приложи ю ѕ хра^{м} Сѣтомѕ Кралю. Бъ да про^{с}ти Златана. М^{с}цъ іюлїамъ в^{ѕ} леѳо а$\psi^{\cdot}$на (1751). (Вж. проф. Б. Цоневъ, Описъ на ржкописитѣ и старопечатнитѣ книги на Народната библиотека въ София. Томъ I, 1910, с. 108, № 155).

На четвероевангелие отъ 1511 г. приписка безъ дата:

† Сие светое еуаньгелие прилѿжи хаѵи попъ Бошъко прото попь ѿ гратъ Сѡфиски, приложи го оу манастиръ Ѳсеновлакъкски, ва река Габровничка, ва храмь Светие Б^{а}ци Рождествѡ, да слѕжи за негова душа и за негови ро^{д}ителе, и кои ма се покѕсити да го изнесе изь манастирие, да мѕ бѕде соупротивница света Б^{а}ца и свети врачеве Кѕзма и Дам:ань на втѡро пришаствие. (Пакъ тамъ с. 58, № 66).

На четвероевангелие отъ XVI в.:

Да се знае, гага беше попъ Радованьѿ Бѕсинци поповски, та поднови цркваѕ Апостоле крстописецъѿ Совиа Манолъ (в)а лета ѿ Христа аѿл1 (1831). (Пакъ тамъ с. 45, № 52).

На сборникъ отъ молитви, стихири и разни поучения:

Сиѧ книжица на Илчоте бирꙋиѧта кѕпи ѧ ѿ Храноте меѧнꙋиѧта ѿ Софиѧ 1838 декемвриѧ 27. (Тамъ с. 178, № 275).

За подобна покупка на книга още презъ XVII в. говори една приписка, намираща се въ псалтиръ отъ 1546 г., печатанъ въ Венеция:

† Саи ѱалътиръ да се знае еръмѡнаха Стефана кѕпихъ гѡ ѿтъ еръмѡнаха Данила ѿтъ Софи вов летѡ семѡ тисѕ и ре то (7105=1697). (Тамъ с. 475, № 456).

Не е безинтересно да се отбележи, че софийскиятъ владика Гедеонъ въ 1855 г. е далъ срѣдства за напечатване службата и житието на св. Георги Нови. Това е посочено въ заглавието на книгата:

Слѕжба съ житїемъ и страданїемъ сѣгѡ великомч҃ника Геѡргїа новагѡ. Страдавшагѡ въ Сардикїй градѣ болгарскомъ, иже нынѣ нарицаетсѧ, Софіа. Сочинена на старословенскомъ ѧзыцѣ, нѣкїимъ презвутеромъ, наставлѧвшимъ его, и смотрѣвшимъ страданїе егѡ. Ѡбрѣтена же въ митрополїйстѣмъ книгохранителницѣ. ѾѾ великїѧ же по бз҃ѣ ревности и ко сѣтымъ оусердїѧ, и превосходныѧ любве къ славѧноболгарскомѕ Племени. издана Благословенїемъ и иждивенїемъ егѡ Преѡсвѧщенства, Высокопреѡсвѧщеннѣйшагѡ Митрополіта Свѧтософійскагѡ Господина, Господина, Гедеѡна. въ ползѕ православныхъ, вѕ славѕ же и честь сѣгѡ. въ Самоковѣ. 1855.

На края е отбелязано: „Съ рѫкописнагѡ преписалъ и исправлѧлъ Христо Димитрїевичъ Ѳ. дѧпничанинъ, бывшїй пѣвцеучитель въ Самоковѣ“.

За интереситѣ на софиянци къмъ книгата най-добре свидетелствуватъ списъцитѣ на спомощницитѣ. Тѣ сѫ били печатани обикновено на края на книгата. Преди освобождението тоя обичай е билъ твърде разпространенъ, но все пакъ не винаги имената на спомощницитѣ били обнародвани. Така, напримѣръ, до 1850 г. сѫ излѣзли 197 български книги, но само въ 32 отъ тѣхъ намираме посочени спомощницитѣ. Бѣха открити рѫкописни списъци на спомощници, което дава основание да предполагаме, че българската книга до освобождението се разпространявала почти редовно по тоя начинъ. Единъ такъвъ списъкъ обнародва проф. Йорд. Ивановъ (Български старини изъ Македония. Второ допълнено издание, София 1931, с. 100—102). Въ отдѣла „Училища и училищни дейци“ (с. 195—196) приведохме списъка на спомощницитѣ на „Горски пѫтникъ“ въ Москва, изпратенъ на Раковски отъ С. Филаретовъ.

Названието спомощникъ означава лице, предплатило за известна книга. За сѫщото понятие сѫществуватъ още думитѣ: спомоществователь, помагатель, пренумерантъ, синдромитъ, сотечникъ, подписникъ, стицатель. Тоя начинъ за разпространение на книгата и обявяване имената на предплатилитѣ е билъ използуванъ не само у насъ, но и у съседнитѣ балкански народи, най-вече гърци и сърби. Той съответствува донейде на днешната абонаментна система, прилагана главно при периодичнитѣ издания.

Софиянци-спомощници сѫ отбелязани въ 30 български книги, отъ 1837 г. до 1874 г. Предплатили сѫ за повече отъ 1200 екземпляра. Трѣбва да се отбележи още, че не всички спомощници сѫ живѣли въ София, а сѫщо тѣзи, които сѫ се намирали въ София, не винаги сѫ произхождали отъ тоя градъ. Твърде често е посочвано родното мѣсто на спомощника. Така за книгата „Венецъ Асбучніи" (1863 г.) сѫ записани доста лица отъ околнитѣ селища. За книгата „Ракійска Чума" (1873) сѫ предплатили 8 ученици отъ софийското училище, произхождащи обаче отъ близкитѣ села. За „Исторія Блъгарска" на Г. Кръстовичъ (1869 г.) сѫ се записали лица отъ Коприщица, Берковица, Горна Джумая и другаде, които по това време сѫ живѣли въ София. При тия случаи ясно личи значението на София като културно срѣдище, особено за околнитѣ селища и манастири. Това се потвърждава и отъ начина, по който сѫ събирани спомощницитѣ. Обикновено съ тая задача се е натоварвало лице, познато на автора или издателя. То е правѣло необходимата агитация за книгата, записвало е имената, прибирало и препращало сумитѣ. Тия лица, отговарящи на днешнитѣ настоятели, при нѣкои книги сѫ отбелязани. Така, настоятель на книгата „Тръговско рѫководство" (1858 г.) е билъ учительтъ Сотиръ Андреевъ; на „Исторія Блъгарска" отъ Г. Кръстовичъ (1869 г.) — В. Груевъ; на „Научна священническа книга" (1874 г.) — икономъ попъ Тодоръ Митовъ; на „Златный изворъ" (1870 г.) и „Додатъцы на Златнія Изворъ" — х. Андонъ Станковъ. Последниятъ събралъ спомощници не само отъ София, но и отъ Радомиръ. Понѣкога тая работа сѫ вършели професионални книжари.

Често пѫти до името се отбелязватъ професията и общественото положение на спомощника. Това прави още по-ценни тия списъци, защото ни дава възможность да заключаваме, отъ какви читатели се чете книгата, кой подкрепя развитието на литературата и културата. Това е единъ твърде интересенъ въпросъ, на който у насъ до сега почти не е обръщано внимание. Историята на литературата се занимава не само съ авторитѣ и тѣхнитѣ произведения, но сѫщо и съ консуматоритѣ на тия произведения, съ читателитѣ, които играятъ важна роля въ сѫдбата на литературата. Списъцитѣ на спомощницитѣ въ това отношение представляватъ ценен материалъ, който не винаги може да има абсолютна стойность, но извънредно много улеснява литературния историкъ. Професията и общественото положение на софиянцитѣ спомощници се посочватъ доста често. Срѣщаме търговци, занаятчии, земедѣлци, учители, свещеници, монаси и т. н. Така, при книгата „Исторіа на великій Александра Македонца" (1844) сѫ отбелязани: Георгї Коцевъ терзи, Георгїй Станковъ ткачъ, Ѳеодоръ П. ахтаръ, Панчо Аѳанасовъ механџи, Нїколай П. Панчовъ аб[аджи], Димитръ Нїколаевъ бакалъ и т. н. Сѫщото срѣщаме и при други книги. Отъ по-виднитѣ софиянци често се сочатъ имената на х. Мано Стояновъ, Д. Трайковичъ, Н. и Д. Коцеви, Заф. Димитровъ; на учителитѣ Зах. Круша, Манолъ Лазаровъ, С. Филаретовъ, Хр. П. Ковачевъ и др. Понѣкога се срѣщатъ и жени: Евдокия Стоилова, Евгения х. Мановица, Търсинка Д. Трайковица, Йорд. Филаретова, Еленка Н. Десова и т. н. Голѣмъ брой спомощници сѫ ученици отъ софийскитѣ училища.

Въ ония времена, особено преди 1850 г., когато не е имало професионални издатели, системата на спомощницитѣ е единъ отъ най-честитѣ начини за издаване на книгитѣ. Спомощницитѣ сѫ улеснявали автора, затова той имъ е билъ признателенъ. Отплащалъ се е не само чрезъ обнародване на списъци съ имената имъ, но още и чрезъ епитети, които е прибавялъ къмъ имената. Особено чести сѫ прилагателнитѣ: любородни, мусикословеснейши, почтеннейши, почтенородни, музолюбиви, словеснейши, родолюбиви и пр.

Значението на списъцитѣ съ спомощници е голѣмо. Тѣ хвърлятъ свѣтлина върху въпроситѣ: по кои мѣста се е разпространявала книга, кои обществени срѣди сѫ я крепѣли, кои книги най-много сѫ се чели, каква е зависимостьта на книгата отъ читателя и т. н. Отъ тѣхъ можемъ да сѫдимъ още за състоянието на българскитѣ имена, да черпимъ данни за дейци и обществени учреждения, да проследяваме движението на жители отъ различни селища. Изобщо, тия списъци могатъ до бѫдатъ използувани като интересенъ материалъ за историята на българското възраждане. Специално за София, съ тѣхна помощь узнаваме или потвърждаваме сведенията си за сѫществуването на ученическата дружина „Напредъкъ“, читалище, книжарница, женско дружество, допълваме знанията си за училища и учители и пр.

Българската книга е проникнала въ София и подъ образа на подаръци, правени отъ заможни лица. Много често нѣкои книги сѫ били печатени изключително за раздаване въ даръ. При такива случаи София винаги е получавала своя дѣлъ. Ще изброимъ следнитѣ подарени книги:

1. Заради возрожденіе новои болгарскои словесности или наѕки. Сочиненіе, или книжица Рѕсскаго Историописателѧ Венелина. Москва 1838. Превелъ Гѕбернскій Секретарь М. Кифаловъ Тетевенецъ. Съ притѕрѧніе нѣколко пѣсней, и Истории заради Полѕ-Славѧне, или Рѕмѕне (Молдо-Власы), и нѣкоихъ достопамѧтствъ и мѕдрыхъ изреченій. Καὶ Ἱστορία περὶ τῶν Ἡμι-Σλαβώνων, ἤγουν Ῥωμύνων (Μολδο—Βλάχων). Бѕкѕрещъ. 1842. — Издателтъ М. Кифаловъ съобщава на с. 189, че подарява на софийското училище 10 екземпляра.

2. Бѫлгарски букварь на иждивеніе московскаго купца, Ангели Николаевича Хаджогло, из града Русчук. Да ся расдаде въ дар учащимся юношам. Москва 1844. — На София се даватъ 200 екземпляри (най-голѣмото число).

3. Покрестеніето на едого свѣщенника Исидинъ, или началото на Хрістіанство собрано отъ І. Еліада. Преведено на Болгарскіа ѩзыкъ отъ Василіа Станковича Свищовца, и напечатано съ иждивеніето на сына мѕ Димитріѧ. Дава сѧ въ даръ. Въ Бѕкѕрещъ. 1845. — На София се даватъ 15 екземпляра.

4. Логика. Пѫрви пѫтъ на бѫлгарски изложена отъ Василя. Х. Стоянова — Беронъ, Доктора медицины и хирургій. Изданіе пѫрво. Віена. 1861. — Ив. Д. Гешоглу дава даръ за София 10 екземпляра.

5. Водачь-тъ по пѫтя на живота, нъравственность-та въ классическы-ты поученія. Единъ даръ за всякѫ еднѫ възрасть и въ два-та пола. Прѣведе и издаде съ свое иждивеніе Алеко А. Крьстевичь. Свищовецъ. посвящава на

Българскѫтѫ Книжнинѫ. — Да се предадатъ „на бѣдныты прилѣжливы ученицы и въ два-та пола“ въ София 30 екземпляра.

6. Покрестеніето на едного свѣщенника Исидина или началото на Хрістіанството Собрана отъ І. Еліада.. Преведено на Болгарскіа ıазыкъ отъ Василіа Станковича Свищовца и напечатано съ иждивеніето на сына мѕ Димитріѫ. Дава сѧ въ даръ. Въ Бѕкѕрещъ Въ Книгопечатницата „Знаніе“. 1875. — На с. 57: „Умолява са „Дружеството за распространение полезни знания“ да раздаде тие книги по назначените по-доле мѣста:.. София съ селата 60“.

Книгата въ София се е разпространявала и чрезъ книжарницитѣ. За книжарницата на черковно-училищната община бѣ споменато на нѣколко мѣста въ отдѣла „Софийски кондики“ (с. 85, 86, 90, 91, 93, 94, 96, 97). Между другото, нѣкои книги е доставялъ Захарий Круша. На корицата на „Болгарскіи разговорникъ, за оныѧ, кои обычатъ да се навыкнуватъ да говорятъ гречески, Сочиненъ трѕдомъ К. Г. Фѡтинова. Смѵрна. Въ Печатарница А. Дамїанова. 1845.“ — е отбелязано: „Таѧ книжка се намѣрѕва за продаванѣ въ.. Софіа при г. Захарїа Іконomова, учителѧ“.

За нѣкои книги сѫ посрѣдничели училищното настоятелство и читалището. Такъвъ е случаятъ съ „Велизарій, историческа драма въ двѣ дѣйствія, (по Х. К. Х. Траудцена.) Съставилъ Т. Шишковъ. Цариградъ 1873.“ и „Не-ше-може! или Глезенъ Мирчо, нова комедія въ три дѣйствія отъ Т. Шишкова. Цариградъ Въ печатницата на читалище 1873.“ На тѣхната корица е написано: „Тъзи книжка и колкото другы смы печатали, намѣрватъ са за продань: ..у читалищата и училищны настоятелства, съ които смы споразумѣны, именно: въ.. Софія.. които, освѣнь правото на десетъка, сега ще получатъ и по двѣ книжкы даръ отъ насъ“.

Въ София е имало и професионални книжари. Въ книгата „Венецъ Асбучніи“ (1863) между спомощницитѣ се споменува „Костадинъ Михаиловъ гнигопро“. Това е сѫщиятъ Коста Михаиловъ, известенъ и като деецъ въ черковната борба, за когото поменахме на с. 145—146. За книжарската си дейность той говори на с. 39—40 въ своитѣ „Белѣшки“ следното: „Азъ са условихъ съ Димитро Ангелиди, книгопродавецъ, който имаше училищни принадлежности, па още черковни и български учебници, разбира се, на кредитъ. Послѣ тѫй сѫщо се условихъ и съ Хр. Данева, за първъ пѫтъ земахъ само неколко сандъчета и дойдохъ, отворихъ първа книжарница въ собствения ми дюкянъ. Съ книжевна цѣлъ ходехъ и по всичкитѣ околни градове, между което ги увѣщавахъ добре да дързаятъ по черковний въпросъ. Немахъ голѣма полза отъ книжарството, нъ нѣкой, на които правихъ добро, възвърнаха ми зло, напакостиха ми... Моите врагове мене наклеветиха ужъ по неспособность на Данева, който дойде да си очисти смѣткитѣ, които бѣха точни, правеше ми почесть и почерпки, нъ превъ[з]могнаха и взеха ми книгите, ушъ п. Тодоръ за общината да продава и да се ползува“. Вѣроятно, книгитѣ отъ книжарницата на Коста Михаиловъ сѫ послужили за основа на черковно-училищната книжарница, която е подържала връзки съ издател-

ството на Хр. Г. Дановъ (вж. тукъ с. 96—97). Особенъ човѣкъ, плащанъ отъ общината, е изпълнявалъ длъжностьта на книжарь. Така, презъ 1870 г. на „Косто книжярь“ е дадена заплата 596·30 гроша (вж. тукъ с. 90).

Другъ книжарь въ София е билъ Никола Стефановъ. Неговото име се споменува при следнитѣ книги: 1. Живота-тъ на Госпожа де-Севинье отъ А. де-Ламартина. превелъ Богданъ Ив. Горановъ. Руссе. 1871. — Между спомощницитѣ отбелязано: „Г. х. Никола книгопродавецъ 10 екз.“. — 2. Чьрковно Богословіе или Обрядословіе . . Въ Бѣлградъ. 1872. — „Книжарница-та на г. х. Никола взема 50 тела; сѫща-та книжарница отговаря и за слѣдѣѫщи-тѣ: Разложко окрѫжіе [17 тѣла].“ — 3. Научна священническа книга . . Въ Бѣлградъ 1874. — „Г. х. Никола книгопродавецъ 50 кн.“. Кратки биографични бележки за тоя книжарь даде К. Тризлинцевъ (Единъ забравенъ другарь на Василъ Левски. В. Миръ, г. XLII, бр. 10660 отъ 1. II. 1936 г.). Пълното име на х. Никола е Никола Стефановъ Крушкинъ. Роденъ е въ с. Бистрица, Софийско, въ 1836 г. К. Тризлинцевъ пише: „Никола Стефановъ отъ ранна младость постѫпилъ на служба като прислужникъ въ Драгалевския манастиръ, дето получилъ своето духовно кръщение и билъ рѫкоположенъ за дяконъ. Тукъ младиятъ Никола Стефановъ се запозналъ съ великия апостолъ на свободата Василъ Левски, който го посветилъ въ дѣлото на тайния революционенъ комитетъ и видѣлъ въ негово лице вѣренъ сподвижникъ на дѣлото въ софийския край. Увлѣченъ отъ вдъхновеното слово и идеи на Василъ Левски, Никола Стефановъ захвърлилъ дяконското расо и се установилъ книжарь на софийския пазаръ „Куручешме“ (ѫгъла на днешната ул. Алабинска и Царица Иоанна), откѫдето, като пѫтуващъ книжарь изъ всички кѫтове на шопския край, разпространявайки пѣснопойки въ рѫкописъ, разнасялъ революционнитѣ идеи на тайния комитетъ“. Заедно съ Левски, преоблѣчени като дървари, обикаляли София. Презъ 1877 г. турцитѣ претърсили малката книжарничка на Н. Стефановъ, арестували го и го затворили въ Черната джамия. Все по това време били интернирани въ Цариградъ по-виднитѣ софийски първенци, а Н. Стефановъ и още трима затворници били обесени (срв. още Д. Буботиновъ, Приносъ къмъ „Историята на Срѣдецъ“. Софийски общински вестникъ, г. I, 1914 бр. 1, с. 2—4; Трайко Димитровъ, Софиянци и Ботевитѣ четници презъ 1876 г. Соф. общински вестникъ, г. II, бр. 51, с. 4—6).

Като показатель за интереса на софиянци къмъ книгата служи и читалищното дѣло въ града. За основаване на читалище съобщава на с. 30—31 въ своитѣ „Белѣшки“ Коста Михаиловъ: „Въ това време [презъ 1863 г.] вече бѣхъ първъ въ София книгопродавецъ, клонъ отъ Дим. Ангелидевата и Хр. Даневитѣ въ Пловдивъ книжарници, намислихме съ другарите, бивши сѫщеници, и съставихме едно празднично читалище, търгнахме по младежитѣ по дюкянитѣ и записаха се любители мнозина отъ разни съсловия и възрасть. Като събрахме отъ прѣдплата малко капиталъ, дързнахме съ куражъ и го основахме въ запустелата потурчена митрополия, понеже войската съ болницата се бѣ оттеглила къмъ Босна и Черна гора, наемахме работни хора, които

искубуватъ дивия бурянъ, между който бѣха се нагнѣздили хиляди жаби и кучета, хранени отъ турцитѣ, разчистватъ обширнитѣ градини и дворове, кладенци и чешмата (надали по цѣла Бълг. дали имаше подобна митроп. съ извънмѣрно пространство и удобства), мобелираме една най удобна стая, служаща за читалище, подарява всѣкой по нѣколко книги за библиотека, абонираме списания и вѣстници отъ Цариградъ; съ една рѣчь, за идущия праздникъ всичко готово и уредено, декато са стичаха всички члѣнове да научатъ нѣщо полѣзно, а не да скитатъ въ празность и по кафенета. Слѣдователно, за да се повече насели митропол., поканихме учителя Груева, който съ драго сърдце прие да предава на горнитѣ си ученици въ широкия удобенъ салонъ. Подиръ това, като видѣ общината нашето расположение, си избра удобно мѣсто за засѣдателна и за канцелария". Ето какво четемъ за читалището следъ четири години въ една дописка до в. Македонія, г. I, бр. 52 отъ 8. XI. 1867 г.: „Тукъ са е още и наскоро съставило читалище, което имахъ честьта да вида и на което членоветѣ са събиратъ въ еднѫ стаѭ у митрополіѭтѫ. То наистинѫ, ако и да е много по долно отъ тія по другитѣ мѣста, нъ колкото за пръвъ пѫть е добро, защото сѣка една работа отъ начало е мѫчна и мѫчно са нарежда, стига само членоветѣ да постоянствуватъ и да не даватъ ухо на думытѣ на нѣкои отъ по вышитѣ въ ученіето младежи. Наистинѫ, то бы са наредило по добрѣ, ако бы присѫтствували и тѣ, но жално, че освѣнъ дѣто не участвуватъ, ами още си позволяватъ да са подиграватъ со него, както сѫ научавамъ. Не учтиво!" Следъ две години читалищната стая била затворена (вж. в. Турція, г. V, бр. 2 отъ 10. II. 1869 г.). Презъ 1871 г. бива образувано друго читалище, както съобщава в. Македонія, г. V, бр. 13 отъ 30.III.1871 г. и бр. 33 отъ 17. VIII. 1871 г. За него намираме бележки още въ в. Турція, г. VIII, 1873, бр. 48, и сп. Читалище, г. V, 1875 г., кн. 9, с. 402. (Вж. още у Ст. Чилингировъ, Български читалища преди освобождението. Приносъ къмъ историята на българското възраждане. София 1931, с. 460—461).

За софийското читалище се споменува въ списъцитѣ на спомощници при три книги: 1. Исторія Блъгарска сочинена отъ Гавріила Крьстовича (1869). Читалището е записало едно тѣло. — 2. Живота-тъ на Госпожа де-Севинье отъ А. де-Ламартина (1871). Тукъ е отбелязано: Бълг. читалище „Цвѣтъ" 5 екз. — 3. Ракійска Чума (1873) — за читалището 2 екземпляра.

Отношението на софиянци къмъ периодичния печатъ сѫщо представя интересъ. Въ София сѫ били получавани доста цариградски вестници и списания. Достѫпътъ на емигрантскитѣ издания, естествено, е билъ по-труденъ. Изнасяме нѣкои любопитни факти. Отъ „Българскы Книжици. Повременно списаніе на българската книжнина" сѫ се получавали въ София презъ 1858 г. 10 тѣла (чрезъ Дим. Трайковичъ), 1859 г. — 5 тѣла, 1860 г. — 6 тѣла. Това е отбелязано въ края на всѣка годишнина на списанието.

Презъ 1860 г. въ София е получаванъ в. България (срв. писмото на Дим. Трайковичъ и х. Мано Стояновъ до Др. Цанковъ въ отдѣла „София и българскиятъ черковенъ въпросъ", № 4, с. 104—105).

„Дунавскыи Лебедъ“ на Г. С. Раковски е билъ доста разпространенъ въ София. До тоя вестникъ сѫ били изпращани много дописки за софийскитѣ работи (вж. „София и българския черковенъ въпросъ“, с. 107—126). Софиянци сѫ били между първитѣ, които сѫ помогнали за издаване на „Дунавскый Лебедъ“. На 16.I.1861 г. Раковски пише отъ Бѣлградъ до Йосифъ Дайнеловъ въ Цариградъ:

Любезный приѣтелю!

Съ проминѫлаıа пощѫ азъ Ви писахъ и Ви изпратихъ 16ыи бр., въ кого, какъ то сте видѣли, има и на франц. писано нѣщо си. Днесъ Ви изпращамъ и 17ыи бр., въ кого сѫщо имамъ доволно писано и на франц. и ıеще и прибавкѫ. Азъ ся надѣıа, чи това ще задоволи нашы българы, а особито къту имъ ıавите, чи сега той-зи листъ почна да ходи свободно въ Австриıа и прѣзь тамо въ сичкѫ Европѫ. Тука щомъ ся поıави издание му . . .[1]) начинъ, сички консули станѫхѫ спомоществуватели; а отъ Виенѫ ми дадохѫ и други, между коимъ и руск. тамошна амбасада за 2 листа. Въ Петрограда приѣха и кнıаз. Горчаковъ, мин. иностр. дѣлъ за сега, нъ надѣıа ся да приѣмѫть ıеще многи. Това дѣло, какъ то сочи, ще напрѣдва много, ако ся слѣдова по той-зи начинъ. До сега имамъ 375 спомоществ. Нъ отъ нашы българы, освѣнь Софиıа, Солунъ и Рухчукъ, отъ нигдѣ ıеще не е дошло ни парица до сега! Отъ тыя тры мѣста получихъ 18 на срѣщу 32 вѣстника, що имъ отъ начяла рядовно проваждамъ.

Сега, естественно, трѣба да имате желание да узнайте, съ каквы срѣдства почнахъ тѫй да издавамъ Лебеда? Срѣдства, приѣтелю, нѣмамъ никакви, освѣнь послѣднаıа поıавившa ся пренумерациıа и внесени ми отъ вышепомянѫты мѣста пары. Нъ то е нищо за това прѣдприѣтие, ако не ми ся помогни отъ Царыграда спорядь обѣщания нашимъ, на коıа самѫ надеждѫ уповающъ почнѫхъ“ (Архивенъ отдѣлъ при Соф. Н. библиотека II. В. 1673).

Непрекѫснати връзки съ Раковски е подържалъ Сава Филаретовъ и той, именно, е агитиралъ въ София за подкрепа на „Дунавскый Лебедъ“ (вж. тукъ с. 199—200, 202—206). За получаването на тоя вестникъ дава нѣкои сведения М. К. Буботиновъ въ своето писмо до Ив. Касабовъ и Раковски отъ 28. X. 1861 г. (вж. въ отдѣла „Училища и училищни дейци“, № 51, с. 251). По това време въ София сѫ получавани 10 броя.Известно време настоятель на Дунавскый Лебедъ е билъ М. К. Маневъ. Той е събиралъ абонати не само отъ София, но и отъ други мѣста. Това се вижда отъ следното писмо (Арх. отдѣлъ при Соф. Народна библиотека п. 86, № 7641):

Софія, 1861, іулій 15ый.

Господине редакторе Дунавскаго Лебеда,

Господинъ Янакій Христовъ отъ Орѣхова, който са находи отъ тыя дни у Софія по своя работа и чулъ, че я събирамъ спомощствованія новы за Вашый вѣстникъ, за което Ви и писахъ, и съ 2-ра поща има да Ви гы испратѭ, каза ми и той да Ви пишѭ, да му пращате за напрѣдь Вашы-тѣ

[1]) Не се чете.

листове Дунавскаго Лебеда за една година право у Орѣхова по вампоръ-тъ, до дѣкѫ-то работы по Дунавъ-тъ. Послѣ, като махне да работи и вампоръ-тъ, Вые ще гы пращате заедно съ 4-тѣхъ другы, за които Ви изявихъ понапрѣдь, у София до мене, та я неговый-тъ листь ще испращамъ прѣзъ Вратца за Орѣхова. Пары-тѣ негова милость, г. Янакій Христовъ, е оставилъ у мене и я ще Ви испратѭ 6-то мѣсячна-та му прѣдплатка съ 2-ра поща, за едно съ прѣдплатки-тѣ на другы-тѣ 4има спомощницы Вашего листа, споредъ както Ви са обѣщахѫ они у онѫсъ недѣляшно-то си писмо.

Това нѣщо Вы явѭ, господине, нъ искамъ да ми явите писменно поскоро, ако го удобри-те, и че ще му пращате вѣстникъ-тъ за Орѣхова; а и азъ да му кажѭ, защо наистинна у дома му получаватъ Вашы-тѣ листове, защо онъ има още до нѣколко дена да са мае у София, та нѣма друго-яче отъ кого да са извѣстѭ за това както я, тъй и негова милость.

Вашь М. К. Маневъ въ София

Въ София е получаванъ презъ 1864 г. в. Гайда. Въ бр. 23, г. I, с. 186, отъ 8. VI. 1864 г., намираме следната бележка: „София. — Г-не, умолявате са да внесѣте за 10 Гаиди оцѣненіето. Засвидѣтелствуванни тѣ въ родолюбіето софіянци не трѣбваше да останат равнодушни къмъ листь-т, който им съчувствува, и да чакат да са свърши годината, че тогаз да плащат".

Въ в. Съвѣтникъ, г. I, бр. 15 отъ 1. VII. 1863 г., е отбелязано: „Признателни къмъ събратя-та си отъ Търново, Руссе, Свѣщовъ, Желѣзникъ, Казанлѫкъ, Пловдивъ, София, Варна и др. за внесени-тѣ имъ пари, ніи ги умоляваме, чрезъ внасяніе-то на устанали-тѣ, да изравнатъ смѣтки-тѣ съ насъ за 1-та година". Все тамъ, г. II, бр. 41 отъ 9. I. 1865 г., между настоятелитѣ, които дължатъ, е посочено и името на М. К. Буботиновъ — 1600 гр. Софийската община на своя смѣтка е абонирала за в. Съвѣтникъ Врачанското и Лѣсковското училища: „. . на срѣдечѧни ний има да им позафалѧми йоще и за това, дѣто тѣхната община подарѧва на Врачѧнското училище пет тѣла от Съвѣтника и на Лѣсковското двѣ" (в. Гайда, г. I, бр. 14, с. 112, отъ 14. XII. 1863 г.).

Софийската община е заплатила презъ 1869 г. за в. Турція 84 гр., а презъ 1870 г. за в. Македонія — 115 гр. (вж. „Софийски кондики", с. 86,90). Въ София презъ 1870 г. сѫ били получавани около 70 екземпляра отъ вестницитѣ Македонія, Право и Турція и сп. Читалище (вж. М. Георгиевъ, Проблѣски изъ просвѣтното минало на София. Соф. общински вестникъ, г. III, 1917, бр. 29, с. 5—6).

Обнародваме списъцитѣ на спомощницитѣ отъ София, като: 1. навсѣкѫде привеждаме точното заглавие на книгата; 2. даваме надслова на списъка, защото по него можемъ да сѫдимъ за отношението на автора или издателя къмъ спомощницитѣ; 3. запазваме формата на имената и 4. придържаме се о начина, по който тия имена сѫ подредени и напечатани.

1. Христоиѳіа или Благонравїе присовокѹпена съ Історїитѣ на които са помѧнѹватъ въ нея за польза и оупотрѣбленїе на Болгарското юно-

шество, и секиму, който люби да са полъзова, ѿ Еллинскїатъ на Славеноболгарскїатъ нашъ ѧзыкъ преведенна ѿ Райна Поповича изъ Жеравна Карловскагѡ еллино-греческагѡ оучителѧ. А посвѧщена на Господина Г. Малки Волка Чорбаджи К. Чалікогѕ Изданїе первое. Въ Бѕдимѣ, 1837.

Имената на любороднитѣ спомоществователи, с. 296.

	книги
Мѕсїкословеснѣйшїй г. Стоминъ Стоѧновичь оучитель . . .	1
почтеннѣйшїй г. Нїколай Крестовичь коѭа-баши	1
почтенный г. ІАнко Петровичь ахтаръ	1

2. Мѣсецословъ или Календарь вѣчный Собранъ от различны дрѕги, оукрашенъ сосъ многѕ назначенїѫ потребны секомѕ человѣкѕ, и изданъ на Болгарски за потреба на еднородныте. отъ Христодѕла К: Х: Сичанъ Николовъ. Въ Бѕкѕрещъ. 1840.

Имената на родолюбивыте спомоществователи, с. 158—159.

Почтеннородный г. Атанасъ Теодоръ	1
мѕзолюбиваѧ его дщера госпожа Іорданка	1
почтеннородный г. Антонъ Адамъ	1
„ г. Георгій Михалковъ	1
„ братіѧ г. Константинъ и г. Наѕмъ Ютовы	2
„ г. Панчо Л. ѭамѭій	1
„ г. Георгій Коцовъ терзій	1
почтенный г. Николай Г. такеѭій	1
словесный г. Георгій М. бакалъ	2
почтенный г. Иліа Іоанновичъ отъ Тернъ	1
мѕзолюбиваѧ г. Евдокіа Стоилова	1
благоговѣй. г. попъ Георгій попъ Іоанновъ	1
словеснѣйшій оучитель г. Захарій Крѕшовичъ	3

Оученицы Софійскаго оучилища

главный показователь г. Сотиръ Петровъ изъ Самоковъ . .	1
пок. г. Симеонъ А. Поповъ	1
пок. г. Манолъ Лазаровъ	1
пок. г. Георгій попъ Стефановъ	1
пок. г. Димитръ Петровичъ	1
пок. г. Сотиръ Андреевичъ	1
пок. г. Антонъ Ѳеохаровичъ	1
пок. г. Николай Антоновичъ	1
пок. г. братіа г. Константинъ и г. Атанасъ Філіповы	2
словесный г. Димитръ попъ Иліевичъ	1
„ г. Николай П. Петровичъ Малкочовъ	1
„ г. Величко Станковичъ Алдомировичъ	1
почтеннородна ѧ и идеолюбиваѧ г. Маріа Н. Инѭева	1
словесный г. Георгій Панчовичъ	1
„ г. Георгій Апостоловичъ клисѕрецъ	1
„ и почтеннород. г. Михаил х. Симеоновъ	1

словесный и почтеннород. г. х. Ѳеодоринъ Іоанновъ 1
„ и почтеннород. г. х. Николчо х. Маноловъ 1
„ г. Петко Петковъ изъ Негѕшево 1
„ г. Веселинъ П. дѫкъ германскій 1

3. Стихїйнаѧ Арїѳметика. Сочинена на Гречески отъ Г. Аѳ. Гераки. А на Болгарскїй ѧзыкъ преведена отъ Саввы Илїевича Панигюрца. Во употребленїе Болгарскихъ училищъ. Въ Смирнѣ. Въ Тѵпографїи Б. Дамїанова. 1843.

Каталогъ на любоѕчены те спомоществователи, с. 139.

Даніилъ игѕменъ Елешничкъ монастырѧ
попъ Георгїй П.
Пенко Поповъ ѿ Желѧва
Н. Крестовъ коѵабашїй
Ан. Іанакїевъ
Панчо Ш. бакалъ
Конст. С. бѕкѕрешли
Нїкола Н. кюркчи ѿ Петричъ
Захарїй Икономовичъ, учитель софїйски
Георгїй П. Стефановъ
Манолъ Лазаровъ
Панаїотъ Михаиловъ
Й. Млаѵовъ ѿ Клисѕра
Панаїотъ х. Захаріевъ ѿ Самоковъ
Сотиръ Андреевъ
Симеонъ А. Поповъ
Георгїй Симеоновъ
Антонъ Стайковъ
Нїколай Антоновъ
Г. Іоан. ѿ Елешница

4. Исторіа на великій Александра Македонца. Комто ѡписѕва неговото рожденїе, животъ, юначество и смѫрть. Преведе ѿтъ Грѫцки, Карловскїй Славено-Бѫлгарскїй учитель Христо П. Васіліевъ Протопоповичъ ѿтъ Карлово. Бѣлъградъ. 1844.

Имената на родолюбивите спомоществователи, с. 22—23 [неозначени].

Почтеннѣйшїи г. Анастасъ Ѳеодоровъ 1
„ „ Сотираки х. Захарїевъ отъ Самоковъ . . 1
„ „ Георгїй М. мискчи 1
„ „ Захарїй х. Христовъ 1
„ „ Георгїй Коцевъ терзи 1
„ „ Наѕмъ Іотовъ 1
„ „ Мїхаилъ Христовъ Хекимски 1
„ „ Исаїа Георгїевъ чарчи 1
„ „ Георгїй Н. Келепѕрджиски 1
„ „ Георгїй Станковъ ткачъ 1
„ „ Младенъ ІАнчовъ докмеджи 1
„ „ Анто Младеновъ док. 1
„ „ Ѳеодоръ П. ахтаръ 1
„ „ Димитръ С. ткачъ 1
„ „ Димитръ Митровъ отъ Сливнеца 1
„ „ Димитръ х. Милотиновъ аб. 1
„ „ Младенъ Цвѣтковъ чизм. 1
„ „ Танчо Аѳанасовъ механджи 1
„ „ Цено Геошевъ ткачъ 1
„ „ Димитръ Трайковъ тез. 1

любородный г. Цоца Георгїевъ ахтаръ 10
почтенный г. Димитръ Ратковъ отъ Казанлѫкъ 1
„ „ Антонъ ІАнакїевъ 1
„ „ Цвѣтко Івановъ бакалбаши врацала 2
„ „ Нїколай П. Панчовъ аб. 1
„ „ Нїколай Ігнатїевъ бакалъ 1
„ „ Куро Саввовъ текеджи 1
„ „ Димитръ х. П. Минчовъ текед. 1
„ „ Димитръ Нїколаевъ бакалъ 1
„ „ Антонъ Наиденовъ самарджи 1
преподобнѣйшїй г. Данїилъ, игѹменъ елешническїй 1
благоговѣйнѣйшїй отецъ г. п. Георгїй п. Івановъ 1
„ отецъ г. п. Георгїй Стойковъ 1
словеснѣйшїй г. Міхалъ х. Сѵмеоновъ 1
мѹдрословеснѣйшїй г. Захарїа Икономовичъ, взаимноѹчитель Софїйскаго училища отъ Самоковъ 5

Ученицы Софіискаго еллино-греко-славено-бѫлгарскаго училища

Словеснѣйшїй
г. Сѵмеонъ Антоновъ 1
„ Манолъ Лазаровъ 1
„ Сотиръ Андреевъ 1
„ Крѫсто Стоѧновъ отъ Враца . 1
„ Стефанъ П. Антоновъ . . . 1
„ Іванчо Цвѣтковъ отъ Враца . 1
„ Антонъ х. Мановъ. 1
„ Георгїй Сѵмеоновъ. 1
„ Панаіотъ Мїхаиловъ 1
„ Константинъ Стоѧновъ . . . 1
г. Стефанъ Стоѧновъ 1
„ Ілиѧ Младжовъ отъ Хасъ Кїою 1
„ Стоѧнъ П. Стефановъ . . . 1
„ Ілиѧ Івановъ отъ Тернъ . . 1
„ Манолъ П. Стоѧновъ зографъ 1
„ Александръ Іовчовъ отъ Берковица 1
„ Антонъ Стойковъ 1
„ самобратїѧ Константинъ и Аѳанасъ 1
„ х. Ѳеодораки Івановъ 1

5. Две совѣтователни слова Плѹтарха Херонеа. о воспитанїи дѣтей и Ісократа Ритора о благоправїи юности. Преведени съ Србскаго на Славено-Болгарскїй азыкъ въ ползѹ Славено-Болгарскаго юношества, отъ Іоанна Стоѧновича, Учителѧ. Бѣлградъ 1845.

Имена-та на любородныте спомоществователи, с. 56—57 [неозначени].

	кнь.		кнь.
Г. Анастасъ Теодоровъ	1	„ братїѧ г. Георги и Димитаръ гайт. казан.	2
„ х. Нешо Фїлїпповъ	1	„ Михаилъ Хрїстовъ чар. . .	1
„ х. Николай Іовановъ . . .	1	„ Антонъ Іовановъ тют. . . .	1
„ Теодоринко Панчовъ ах. . .	1	„ Панаїотъ Тончов.	1
„ Димитраки Дамѧнов. . . .	1	„ Младенъ Ѧнчовъ докмедж. .	1
„ Панчо Лазаровъ джам. . .	1	„ Костадинъ Велковъ	1
„ Панчо Цвѣтков.	1	„ Нїколай Димитров. уч. . . .	1
„ Исаіа Георгїевъ чар. . . .	1	„ Панчо Коцов. бак.	1
„ Милотинъ П. Іованов. . . .	1	„ Захарїѧ Икономъ уч. . . .	1
„ Димитаръ Манолюв.	1		

Ученицы школск.

г. Манолъ и сестра его Марійица Лазар[о]ви 2
„ Симеонъ Антоновъ 1
„ Кръсто Стомновъ врац. . . 1
„ Стефанъ П. Антоновъ . . . 1
„ Георги Симеоновъ 1
„ братїѧ Георгїѧ и Стомнчо Панчови кодж. б. 2
„ Іованчо Цвѣтковъ и сестра его Анастасїѧ 2
„ х. Ангелко х. Манолюв. . . 1
„ Теодоръ Р. Илїевъ 1
„ Панаіотъ Іованов. 1
„ Михаилъ Боневъ ахт. . . . 1
„ Нїколай Таневъ 1
„ Стомнъ Іовановъ 1
„ Нїколай Младенов. 1
„ Теодоринъ Іовановъ 1
„ Ѧнаки Голѕвовъ 1
„ Алекси Захарїевъ — Калкас. 1

6. Писменница на славянскій-а языкъ. Състави Иванъ Н. Момчиловичь, Еленчанинъ. Изданіе пьрво. Бѣлъ градъ. Въ Правителственнѫ тѫ Книгопечатнѭ. 1847.

Расписъ на родолюбивы тѣ спомоществователы, с. 8 [неозначена].

Почтен. любородци г. г.

Анастасъ Ѳеодоровичь
Николай Іоанновичь Инже
Юрданъ х. Михаиловъ отъ Велесъ
Панчо Лазаровъ сарчажи
почт. г. Димитрій отъ Стенимахъ
преподоб. отецъ г. Филоѳей, іером. Хиленд.
г. Никифоръ Хиленд.
Игнатъ кюркчи
Стефанъ п. Антоновичъ ахтаръ
слов. еллинскій учит. г. Ем. Г. Фресиклеевъ
словесн. учители г. г. Сотиръ Андреевичь и Симеонъ Антоновичь 2
Величко Стоиловъ отъ Челопъ.
Алексо Захаріевъ отъ Калказ.
Георгій Антоновичь
Георгій Панчовъ

7. Часови благоговѣйнїѧ. Преведени отъ Нѣмскїй на Срьбскїй ѧзыкъ отъ Г. Гаврила Поповича, Архимандрита; а отъ Сьрбскїй на Българскїй ѧзыкъ отъ Георгїѧ С. Іошева. Сеславчанина. Въ Бѣлградъ. 1850.

Имената на родолюбивы-те спомоществователи, с. 1 [неозначена].

Почт. тьрговцы
Г. г. Атанасъ Теодоровичъ . . . 2
„ х. Нешо Филиповичь отъ Пиротъ 2
„ х. Николай Іоанновъ Индже . . 2
„ х. Мано Стомновичъ букурещли 2
„ х. Манолъ Игнатовичь ткачь . 2
„ х. Атанасъ Стефановичъ . . . 2
„ Захарїѧ И. Круша, учитель софїйскїй
„ х. Ангелко х. Маноловичъ . . 1
„ Христо Павловичъ самоковецъ 1
„ Георгїй Илїевичъ бакалъ . . . 1
„ Георгїй Михалковъ 2
„ Захарїй Христовичъ 1
„ Теодоринъ Панчовъ 1
„ Георгїй Іовановичъ 2
„ Димитрїй Михалковъ 2
„ братїѧ Димитръ и Теохаръ п. ш. 1

Благоговѣйни свѫщеницы
г. попъ Георгїй п. Іовановичъ . . 1
„ Антонъ п. Неофитовъ 1
„ Ѧнакїй Іовановичъ 1
„ Георгїй Маноловичъ 1
„ духовникъ Теофанъ Дечанецъ . 1
„ духовникъ Данiилъ, игуменъ Елешничкїй 2
„ духовникъ Василїй, игуменъ Искрецкїй 1
„ х. Никифоръ Маноиловъ Рылецъ 1

г. Тодосїй, игуменъ Дивотинскїй 1
„ монахъ х. Данїилъ хилендарецъ 1
„ монахъ х. Исаїа Томевъ хиленд. 1
„ Петаръ дякъ и синъ му Захарїа 1
г. Теодоръ Десювъ бегликчїа . . 1
„ Теодоръ Ганчовъ Моравеновъ коприщанецъ 1

8. Райна, кнагыня българска, Повѣсть отъ Велтмана. Прѣведена отъ Іоакыма Грѫева. Въ Бѣлградъ. Въ Правителственѫ-тѫ Книгопечатня. 1852.

Расписъ на почтены-ты имена на спомоществователи-ты, с. 5 [неозначена].

Г. Димитрїй Трайковъ 1
„ Пеше Теодоровъ, родомъ отъ Желявѫ 1
„ Манолакый Манолко-оглѫ . . . 1
г. Николакый П. Теофиловъ отъ Пазарджикъ 1
„ Іорданъ х. Михаиловъ, родомъ отъ Велесъ 1
„ Влъче Іончевъ отъ Враждебнѫ 1

9. Повѣсть или поѫченїе хрїстїанско печатано: съ пристоянїе-то на Стояна Маринова а съ иждивенїе-то на Дима Николаева, Родомъ отъ село Мердана въ Търновско-то Окрѫжїе. Въ Бѣлградъ, 1855.

Любородни-те спомоществователи, с. 16—17 [неозначени].

Х. п. Величко икономъ 2
п. Гєѡрги сикили 1
п. Ѳеодѡръ Пиперковъ 1
Анастасъ Ѳеодѡровъ чалък. . . 1
Николай Іѡанновъ Инѫ. 1
х. Нешѫ Филиповъ пир. 1
х. Анастасъ Стефановъ 1
х. Емманѫилъ Игнатовъ 1
х. Емманѫилъ Стоян. б. . . . 1
х. Анастасъ Георг. жеа. . . . 1
Захарїи Икон. Кр. самок. . . . 3
Ангелкѫ х. Маноловъ 1
Панчо Лазаровъ 1
Захарїй х. Христовъ и Георги Михаиловъ 1
Зафираки Димитрїевъ и Савва Георгиевъ 1
Димитри Трѫнкѫвъ и Іѡрданъ х. Михаиловъ 1
Ѳеодѡранъ Панчувъ 1
Димитри х. Милатиновъ 1
Сотиръ Милиновъ 1
Величкѫ Стоиловъ 1
Георги Іѡанновъ, епитр. и на растѫрената ц. С. П. . . . 1
Крастю бак., ептр. на великата ц. С. Николаа 1
за митроп. црр. С. Недѣл. . . 1
Іѡаннъ Павѫновъ кюр. 1
Пешѫ Ѳеодоровъ ѿ Желе. . . . 1
Величкѫ Димитрїевъ догрмаѫ., епїт. митрополито. церкве Стойчѫ Ангеловъ 1

10. Церковна Исторїа съ найнѫждны-те слѫчаи въ свѧтѫ-тѫ цѫрквѫ, т. е. съ проповѣданѣ-то на вѣра-та, гоненїа-та, ереси-те, собори-те, и прочаа. Пригледана точно, и допѫлнина съ расписъ на патрїарси-те, папи-те, сѫлтани-те и западни-те самодержци, а печатана два пѫти отъ Г. В. М. Съ удобренїе-то на церковно-то патрїаршеско надзирателство. Преведена отъ гречскїй на славянобѫлгарскїй ѧзыкъ отъ Аверкія Петровича и Григорія Гога, Діакони. Въ Бѣлградъ. 1855.

Имена-та на родолюбивы-те спомоществователи, с. 2—3 [неозначени].

Преосвященнѣйшїй свѧтософїйскїй г. Гедеонъ 30
его преосв. свѧщеннодїаконъ Дїонисїй Илїевъ 20

г. Кирилъ ватопедецъ, игѹменъ Кримиковскїй
г. Ѳеодосїй рылецъ, игѹменъ Драгалевскїй
г. Ѳеодосїй, игѹменъ Дивотинскый
г. Кирїакъ, игѹменъ Лозѧнскый
г. х. Данїилъ хилендарецъ
бл. икономъ х. попъ Антонїй
бл. сакеларїй х. п. Ѳеодоръ
бл. ексаръ х. п. Георгїй
г. Георгїй сосѹдохранитель
г. х. попъ Стоилъ іеромнимонъ
г. п. Атанасїй сакелїй
г. п. Ѧнаки
г. Харитонъ іер. м. рылецъ
г. х. Мано Стоѧновъ бѹкѹрещли
г. х. Нешо Филиповъ
г. х. Ѧнко Георгїевъ
г. Зафираки Димитрїевъ
г. Георгїй Михалковъ
г. Димитрїй Траиковъ
г. Іорданъ х. Михаловъ
г. Захарїѧ х. Хрїстовъ
г. Димитръ Матовъ
г. Георгїй Симеоновъ
г. Манолаки Ташовъ
г. Георгїй Коцевъ
г. Пешо Ѳеодоровъ
г. епитропъ школ. Панчо Лазаровъ
сл. учитель славѧн. греч. г. Сотираки Іотовъ
г. х. Ангелко х. Мелетїевъ, взаимно учитель
за училище-то 30.

11. Евангеліе. поучително. За сичките недѣли презъ годинатѫ, за господските и богородичны праздницы, и за по големыте свѣтіи. Собралъ отъ славѧнски и отъ гречески Софронїа Епископъ Врачанскїй, родомъ котленицъ: и сочинилъ на българскїй ѧзикъ, въ 1806. обаче много неразѹмително. А сега преписано и поправено на чисто българскїй ѧзыкъ, отъ Свищовскаго учителѧ Теодора Теодорова хрѹлюва. И прегледано добре отъ най искѹсни учители. А напечатано отъ Іованна Стоянова Свищовченина, който е родомъ отъ село Мердана въ Търновско. За дѹшевна и тѣлесна полза на православните хрїстїани. Въ кныгопечатнѧтѫ Др. Дан. Медакова въ Новъ Садъ 1856.

Имената на родолюбците за Софронѣто, с. 9 [неозначена].

Родолюб. г. учитель Сотиръ А. Іочовъ	12	г. Сотиръ Костовъ, зоградъ отъ Самок.	1
за митрополїѧта С. Краль . .	1	„ хаџи Ангелко х. Маноловъ, взаимный учитель	1
за църквата С. Нїколай Големой	1		
за църквата С. Петка Самарџїйска	1		

12. Пьрва храна на здравіа человѣчески умъ преведена отъ Иванъ П. Чічі напечатана съ иждивенїе-то на Г-на Кара-Никола Ангелова Т. Пазарджичина. Цариградъ-Галата 1858.

Имена-та на родолюбиви-ти спомощници, с. 139.

Подарены отъ родолюбцы-тѣ за сиромашкы ученицы въ Софійско-то българско училище.

Отъ градск. кмета х. Мана Стоянова	3	отъ г. Димитрія Митовича . .	3
„ г. Манулаки Ан. Теодоровича	3	„ г. Пѣшя Тодорова	3
„ г. Димитрія Трайковича .	3	„ г. Георгія Михалковича . .	3
		„ г. Захарія х. Христова . .	3
		„ г. Зафиракя Димитріева .	3

отъ г. г. бр. К. и И. Іотовы	2	отъ г. Георгія Симеоновича	2
„ г. Панча Лазарева	2	отъ главн. учит. С. Филаретова	3
„ г. Захарія Минкова	1	„ учит. г. х. Ангелка Манолова	1

Ученици-тѣ (за свои-тѣ по сиромашкы другари):

Отъ г. Димитрія х. Манова	1	„ „ Мануила Панчева	1
„ „ Димитріа х. Коцова	1	„ „ Маноля Михаилова	1
„ „ Тодора Пѣшова	1		

13. Кратка Всеобща Исторія отъ Смарагдова, прѣведена отъ І. Груева. Царійградъ-Галата. 1858.

Имена-та на спомоществователи-ты, с. 218.

Г. Мано Стояновъ	2	Георгій Симеоновъ	2
х. Димитръ Трайковъ	3	Георгіи Михаиловъ	
Манолаки Ан. Теодоровъ	2	Зафиръ Димитріевъ	
Захарій Христовичь	2		
Ученици		Манолъ Михаиловъ	
Тодоръ Нешовъ		Ставре х. Мануиловъ	
Манолъ Панчевъ		Димитрій х. Коцевъ	
Тодоринъ Минковъ		С. Филаретовъ учитель	2
Георгій Костандиновъ		х. Ангелко Маноловъ учитель	

14. Тръговско рѫководство за тръгуваніе, промышленность, мореплаваніе и за тръговскы дѣланіѧ... Прѣведено и печатано съ иждивенїе-то на Хр. Л Хамамджіевъ. Прѣводъ А. П. Гранитскаго съ нѣколко прибавленїѧ. Цариградъ. Въ печатницѫ-тѫ Ѳ. Дивитчіанова. 1858.

За напечатваніе-то тръговско-то рѫководство подписали сѧ спомоществователи, с. 25—26 [неозначени].

Почтеннородный г. х. Манче Стоѧновъ бѫкѫрешлїй за сина си Димитракыа	1	г-нъ Димитрїй Митовъ	1
		„ Пешю Теодоровъ	1
г-нъ Димитрїй Трайковъ, еп. ц.	1	„ Георгый Симїоновъ	1
г-н Димитракы х. Коцевъ Инджер.	1	„ Наумъ Іотовичь	1
г-нъ Георгый Антоновъ	1	словесный уч. г-нъ Сотиръ Андреевъ	1
„ Манолакы Атанасовъ	1	за Софїйското училище	2
„ Зафиракы Димитровъ	1	испратени отъ г. уч. Сотирѧ Андреевъ	13

15. Средства за предварванїе за заравѧнїе-то на мнимоѫмрелите или примрѣли-те человѣцы. Напечатано повелѣнїемъ Рѫсскаго Министра внѫтреннихъ дѣлъ въ 1846 лѣто. А преведено отъ тога языка на Болгарски отъ Захарія Кнѧжескій. Цариградъ. Въ Печатница-та Царегр. Вѣстника. 1858.

Любородните спомоществователи за мнимоѫмрелитѣ, с. 17—18 [неозначени].

Высокопреосвѧщеннѣйшїй митрополитъ Гедеонъ	2
градскїй кметъ х. Мано Стоѧновъ	2
г-нъ Димитаръ Трайковъ	1
г-нъ Манолаки Теодоровъ	1

г-нъ Георгїй Михалковичь 1
професоръ и управитель надъ училища-та г-нъ Сава Вжлковичь Филаретовъ отъ Жерав. 2

16. Средства за предварваніе за заравваніе-то на мнимосмрѣли-те или примрѣли-те человѣцы. Напечатано повелѣніемъ Русскаго Министра внутрешныхъ дѣлъ въ 1846 лѣто. А преведено отъ того ıазыка на Болгарски отъ Захарія Княжескій. Изданіе второ. Цареградъ. Въ Печатница-та Цго Вѣстника и Содружія. 1859. — На с. 18 [неозначена] сж посочени сжщитѣ спомощници, както при първото издание, № 15.

17. Кратка всеобща исторія въ просты разказы ради юношества Превелъ отъ Русскый язикъ Георгій С. Іошевъ. Бѣлградъ. 1861.

Почтенни-тѣ имена на родолюбивы-тѣ спомоществователи, с. 2—3 [неозначени].

Г. х. Мано Стояновъ . . . 1 кн.
г. Димитрій Трайковъ . . . 1 кн.
г. братія Іотовы . . . . . 1 книг.
г. Сотиръ Андреевъ . . . 1 кн.
г. Манолаки А. Тодоровъ . 1 книг.
г. Тешо Тодоровъ . . . . 1 книг.
г. Димитрій Митовичъ . . 1 кн.
г. Захарій х. Христовичъ . 1 книг.
г. братія Михалковичъ . . . 1 кн.
г. х. Ангелко учит. . . . . 1 кн.
г. Сава В. Филаретовъ . . 1 книг.
г. Маноль Лазаровъ учит. . 1 книг.
г. Христо Лазаровъ учен. . 1 книг.

18. Венецъ Асбучніи[1]) или Нравственны наставленія по азбуквенно, изъ съчиненія та на Св. Д. Ростовскый прѣведе ся отъ пьрвообразно-то на ново-Българскый языкъ. издава Х. Іордань, Х. Вълковъ Шюмненицъ. Изданіе пьрво. Бѣкѣрещъ. 1863.

Родолюбывитѣ спомагатели, с. 261—262.

Всеп. іером. Авскентіе, игѣм. Кремик. мон. . . 1
іером. Теодосіи, игѣм. Дивотин. мон. 1
іером. Василіи, игѣм. Искрец. мон. 1
іером. Мелетіи, игѣм. Елешник. мон. 1
преп. монахъ Даниилъ, игѣм. Германск. мон. 1
бл. п. Тодоръ сакеларіи . . . 1
бл. п. Анакій ѣт. Цьр. 1
бл. п. Георги от с. Клис. . . . 1
бл. п. Милѣтинъ от с. Гѣрма . . 1
бл. п. Иліе от с. Храбьр. . . . 1
бл. п. Стоико от с. Кокор. . . . 1
бл. п. Димитръ от гра. Брезникъ 1
г. Д. Траиковъ градонач. . . . 1
Замф. Димитривъ. 1
Мито Манолъ коджа баш. . . . 1
Нончо А. Істовъ еп. уч. 2
Иванче Андоновъ еп. уч. . . . 1
Андонъ Наиденовъ 1
Иованъ Стоичевъ Кѣпр. 1
Костадинъ Геровъ гл. уч. . . . 1
Махаилъ К. Бѣрѣ. уч. 1
Ангелко Маноиловъ уч. 1
Димитръ Мановъ уч. 1
Христо Т. Стоıановъ уч. 1
Крьсто Маноиловъ Нешовъ . . . 1
братіе Мано и Димитръ Панчеви 1
Димитръ Петровъ Неврок. . . . 1
Георги П. Стоıановъ ученикъ . . 1
Георги Петровъ учен. 1
Николаи Георгивъ учен. 1
Косто Георгивъ отъ 1 чинъ . . . 1
Ман. Георгіевъ 1

[1]) Заглавието е преписано отъ В. Погорѣловъ, Описъ на старитѣ печатни български книги, (1802—1877). София 1923, защото екземлярътъ на Соф. Народна библиотека е безъ корица.

Атанасъ Филиповъ аб. 1
Михаилъ Меленовъ от Радом. . 1
Костадинъ Михаиловъ гнигопро . 2
х. Мано Стоianовъ за дащерѣ си Елена 1
и син мѕ Димитріи 1
Андонъ Господиновъ Захар. . . 1
Маріеца Костова (терзіи-башъ) . . 1
Димитръ Игнат. от Брѣз. . . . 1
доховникъ Неконъ от Брѣз. . . 1
Стоianчо Стоianовъ тѕтѕнжи . . 1
Герги Дѕчковъ учен. 1
Никола х. Iанковъ за братче . . 1

19. Евангеліе. Поучително. За сичкитѣ недѣли презъ годината, за господскитѣ и богородичны праздницы, и за по големытѣ святіи. Събралъ отъ славянски и отъ грьчески Софроній Епископъ Врачанскій, родомъ котленецъ: и съчинилъ на българскій язикъ, въ 1806. А сега прегледано и поправено отъ А. Гранитскаго. А напечатано отъ Петра Стоянова Тьрновчянина. Въ Букурештъ. 1865.

Имената на родолюбивитѣ спомоществователи за „Софронієто“, с. к [10].

За църковата С. Никола Малчйо 1
Копривщица Лул. Тод. Каблишко 5
Захариа Икун. Круша самоковицъ 1

20. Исторія Блъгарска сочинена отъ Гавріила Крьстьовича членъ отъ вьрховно-то ц. судилище Диван-і Ахкям-і Адліе. Томъ пьрвій. Цариградъ 1869.

Имена-та на родолюбивы-ты спомоществователи, с. 605.

Настоятель Венелинъ Груевъ. Подписани за по 1 тѣло

Димитрій Трайковичь за 2 тѣла
Димитрій х. Мановъ
Теодоръ Пешевъ
В. Груевъ учитель
Георгый х. Мановъ
Димитрій Петровъ
Димитрій Мановъ взаимноучитель
Атанасъ Филипповъ
за читалището
за общото училище
Крьстю х. Нешевъ
Теодоръ М. х. Нешевъ
х. Андонъ Станковъ
братія Андонови
Богданъ Стойковъ отъ Копривщицѫ
Манолъ Іоцевъ отъ Берковецъ
Десе Теодоровъ отъ Копривщицѫ
Стоянъ Стефановъ,
х. Авксентій, игуменъ на Кремыковскый монастырь
Андреа Хр. Топракчіевъ изъ Сливенъ
Илчо Іончевъ отъ Панагюрище
Димитръ Михалковъ отъ Бобошево
Костандинъ Ананевъ отъ Бобошево
Христо Стойчевъ отъ Бобошево
за училището бобошевско
Костандинъ Стойчевъ отъ Джумая
Георгый Ивановъ зографъ отъ Бобошево

21. Минеиникъ Който содержава на дванадесѧтехъ Минеи, Праздничны те Стїхиры, Тропары и Кондацы, съ нѣколко Славы, и на ѯсмьтехъ Гласове Подобїѧта. Сочини сѧ на Славѧнскїи ѧзыкъ по новата меѳода на Церковно то пѣнїе, ѿ Аггела Іωаннова Селвіевца. Въ Кѡнстантинополѣ. Напечата сѧ въ Тупографїа та на Вѣстникъ „Македонiѧ“. 1869.

На с. 315, 335-336: Негово прεωсвѧщ. софїискїй митр. г. г. Дороѳей 20.

За церквата Свѧт. кралъ Стефана 1
За церквата Свѧт. Нїколаѧ Малїй 1
За церквата Вознесенїе Хрїстово 1
За главното оучилище 1
За Кремиковскыѧ монастырь Свѧт. Гєѡргїѧ 1
За монастырѧ Свѧт. Безплот. Архаггелъ 1

22. Момина китка или книга за секого. Побългарилъ отъ френскый Крьсто Ст. Пишурка. Пьрво изданіе. Віена. 1870.

Имената на спомощницытѣ, с. 504.

Отецъ икономъ попъ Тодоръ . . 1
Б. Ив. Горановъ 1
Н. Т. Дессовъ 1
Д. х. Мановъ 1
Крьсто М. Нешовъ[1]) 1
Хр. П. Ковачевъ 1
Д. Д. Македонскый 1
Евгеница х. Манива 1
Іордана Филаретова 1
Маргарета Д. х. Манова 1
Еленка Н. Десова 1
Стойка К. Дудикова 1
Іорданка Д. попъ Антова . . . 1
Трайна Д. Трайкова 1
Д. Мановъ 1
Т. Пешовъ 1
Хр. Митовъ 1
Г. Недѣлчовъ 1
Геор. Стоянчевъ 1
Василъ Стояновъ 1
Николчо Георгіевъ 1
Александръ Стефчовъ 1
Христо Антанасовъ 1
Дончо П. Стоювъ. 1
Анастасъ М. Л. Тодоровъ . . . 1
Виденъ Крьстовъ отъ Петричъ. . 1
Стоянъ Николовъ отъ Раковица 1
Антанасъ Гроздановъ отъ Локорско 1
Петръ п. Велевъ отъ Елешница 1
Видна Стоян. отъ Бухово . . . 1
Николай Димитровъ. 1
Петръ Георгіевъ 1
Ангелъ Пановъ. 1
Маноль Димитровъ 1

23. Живота-тъ на Госпожа де-Севинье отъ А. де-Ламартина. превелъ Богданъ Ив. Горановъ. Руссе. 1871.

Имена-та на родолюбиви-тѣ г-да спомоштествователи, с. 147.

Т. благ. икономъ п. Тодоръ
сакеларий п. Тоша
Г-жи-тѣ: Евгений х. Мановица
Тѫрсинка Д. Трайковица
Іорданка С. Филаретова
Еленка Н. Десова
Стойка К. Дудакова
Іорданка Д. п. Антова
Г-да: х. Мано Стояновъ
Д. Трайковъ.
Ант. Найденовъ
Мито Мановъ
Танасъ Филипповъ
Стоянъ Цвѣтковъ
Д. х. Мановъ
Крьсто М. Нешевъ
Хр. П. Ковачевъ
Д. Д. Македонский
Д. Мановъ
Тодоръ Пешевъ
Христо Митовъ
Дим. Петровъ
Дим. х. Коцевъ
Георги Стояновъ
Г. Недѣлчевъ
Г. А. Трайковъ
Вас. Антоновъ
Николчо Георги евъ
Алекс. Стефч евъ
Хр. Атанасовъ

[1]) Въ оригинала: Пешовъ.

Дончо П. Стоевъ
Анастасъ М. Л. Тодоровъ
Виденъ Крьстовъ отъ Петричь
Ст. Николовъ отъ Раковица
Антанасъ Гроздановъ отъ Локорско
Пет. П. Велиевъ отъ Елешница
Видна Стоян. отъ Бухово
Николай Димитровъ
Пет. Георгиевъ
Ангелъ Пановъ
Манолъ Димитровъ по единъ екз.
Бълг. читалище „Цвѣтъ“ 5 екз.
г. х. Никола книгопродавецъ 10 екз.

24. Чьрковно Богословіе или Обрядословіе. Приспособено: За учащи-тѣ ся въ духовны-тѣ семинаріи и за поучаваніе на народното ни свящество. Прѣвели и издали: Зиновій П. Петровъ и Юрданъ С. Наумовъ ученицы въ Бѣлградскѫ-тѫ духовнѫ семинаріѭ. Въ Бѣлградъ. 1872.

Имена-та на родолюбивы-тѣ спомоществователи, с. 5 [неозначена].

Негово в. п. (св. софійскый) г. Доротей — 50 тѣла; г. Іованъ Паневъ учитель — 1 тело; книжарница-та на г. х. Никола взема 50 тела; сѫща-та книжарница отговаря и за слѣджыѫщи-тѣ: Разложко окрѫжіе — 17 тѣла.

25. Българскый народенъ сборникъ. Събранъ, нареденъ и изданъ отъ Василія Чолакова. Болградъ. 1872.

Имена-та на почтенны-тѣ наши еднородци отъ разны-тѣ старны на отечество-то ни и вънъ отъ него, кои-то сѫ съдѣйствували съ извънреднѫ по мощь за издаваніе-то на „Българскый-тъ народенъ сборникъ“, с. II.

Черковна-та община [1])	подарява	лира т. една . .	1
Женско-то дружество „Майка“	„	„ двѣ . .	2
х. Мано Стояновъ	„	л. анг. една . .	1
Д. Трайковичь	„	лира т. една . .	1
К. х. Цановъ отъ Видинъ	„	луизъ единъ . .	1
Юрданка Филаретова	„	лира т.	$1^1/_2$
Евгеница х. Манова	„	луизъ единъ . .	1
Маргарета Д. х. Манова	„	лиры т. двѣ . .	2
Илія Муавинъ ефенди	„	минца два . .	2
Д. х. Мановъ	„	минцъ единъ . .	1
Д. Митовичь	„	„ единъ . .	1
Никола Г. Десевъ	„	„ единъ .	1
Еленка Н. Т. Десева	„	минцъ единъ . .	1
Пеше Тодъровъ	„	„ единъ . .	1
Тодъръ Пешевъ	„	бѣло медж. . .	$1^1/_2$

26. Люкреція Борджія Драма въ три дѣйствія отъ Викторъ Юго Прѣведена отъ Костандинъ Величковъ и Георги Николовъ Ученици въ Лицейтъ издава Стефанъ Г. Златаровъ. Цариградъ. 1872.

Имената на спомоществователы-тѣ, с. 111, 115.

Тодоръ хаджи Неновъ отъ Софія 5.

---

[1]) Вж. бележката въ отдѣла „Софийски кондики“, с. 90.

отецъ Паисія рилецъ 2
отецъ хаджи Онуфрія рилецъ . 1
Хр. Т. Стояновъ 2
Спасъ А. Тумпаровъ 2
Хр. П. Ковачевъ 2
Георгій Стоянчовъ 1
діаконъ Авксентій 1
Генчо Келешевъ 1

Ученици:
Ученическа дружина „Напредъкъ“ 2
Нако Мановъ отъ Пиротъ . . 1
Атанасъ Ив. Дуковъ отъ Неврокопъ 1
Михаилъ Цвѣтковъ 1
Кочо Константиновъ 1
С. В. Кыровъ отъ Пиротъ . . 1
В. Г. Живковъ 1
Василъ Георгіевъ отъ Самоковъ 1
Х. Зафировъ отъ Сам. 1
К. Христовъ отъ Сам. 1
Иванъ Паневъ 1
Д. Н. Коцевъ 1
Іорданка С. Филаретова . . . 1
Георгій Панчевичъ 1
Д. хаджи Мановъ 1
Боне Петровъ 1
Георги Анастасовъ
Кр. М. Нешовъ[1]) 1
Манолъ Д. Михаиловъ 1
Ангелъ Иліевъ отъ Невр. Фотяюшъ 1
С. П. Величковъ отъ Алдомировци 1
Дончу П. Стоиловъ отъ Локарско 1
Дим. Николовъ и Д. Бѣлевъ . 1
Д. Мариновъ 1
Савва Рашковъ отъ Пирдопъ . 1
Трайко Д. Трайковъ 1

27. Приключенията на Телемаха отъ Фенелона. Преводъ Н. Михайловскаго. Изданіе пьрво. Издава Българското Печатарско Дружество „Промишленіе“. Цариградъ, 1873.

Имената на ученолюбивитѣ подписници, с. 6 [неозначена]. Подписани за 1 книга:

Членове на ученическата дружина
Г. г. Михалъ Цвѣтковъ
Хр. С. Грьнчяровъ отъ Джбница
Петръ Г. Палазовъ отъ Пещера
Никола Спировъ
Видко Стояновъ
Исаия Гюшевъ
Лазарь Георгіевъ отъ Старчища
Никола П. Георгіевъ, Старчища
Стойо Дуковъ отъ Кжжлджиларъ
Христо Г. Меджидіевъ
Георги Димитровъ отъ Джбница
Тодоръ Г. Стояновъ
Христо Георгіевъ отъ Сърбиново
Константинъ х. п. Атанасовъ отъ Старчища

28. Ракійска Чума жална повѣсть за припомнюванье и наука на богаты и сиромасы, на стары и млады. отъ Хенриха Чокса прѣвелъ П. Ивановъ. Цариградъ. 1873.

Имената на родолюбивитѣ спомоществователи, с. 108.

За цьрковната бълг. община . . 1
за читалището 2
икономъ п. Теодоръ
Хр. Т. Стояновъ
Димитръ П. Ножарь
С. Малинковъ
Георги Стоянчевъ
Иванъ Паневъ
Ученическо друж. „Напрѣдъкъ“
Михалъ Цвѣтковъ
Спасъ п. Величковъ отъ Алдемировци

[1]) Въ оригинала: Немовъ.

Ученици

Атанасъ п. Петровъ либяховецъ
Димитръ Костадиновъ отъ Гайтаниново
х. Иванъ х. Петровъ отъ Гайт.
Димитръ Стояновъ отъ Гайт.
Лазаръ Георгіевъ отъ Старчище
Коста х. п. Атанасовъ отъ Старчище
Никола п. Георгиевъ отъ Старчище
Никола Теодоровъ Тешювецъ по 1

Н. пр-ство св. софійскый г. Мелетій 10

29. Наручна священническа книга. Прѣвели и издали: Зиновій П. Петровъ и Іорданъ С. Наумовъ. Въ Бѣлградъ, Въ Печатницѫ-тѫ на Н. Стефановича и съдр. 1874.

Имената на родолюбивитѣ спомоществователи, с. 5—6 [неозначени].

Н. в. пр. св. софійскый Мелетій 100 кн.
Г. г. х. Никола книгопродавецъ 50 кн.
Георгій Стоянчовъ 2, отъ които едната за училището въ Бутунецъ (Софійско окрѫж.)
Учен. дружина „Напрѣдъкъ“
Захарій Ик. Круша
Димитріи Мановъ
Петъръ Г. Писаревъ отъ Пещера
Видко Стояновъ
Никола Лукановъ (клисаръ)
Христо Антанасовъ
Лазаръ Георгіевъ отъ Старчища
Михалъ Цвѣтковъ учитель

Събраны отъ иконома попъ Тодора

Благ. п. Тоша сакеларій
п. Янакы
п. Павелъ
п. Георгій
п. Крьсто
п. Стефанъ
отецъ х. Авксентия, игуменъ на Крѣмыковскы монастырь
отецъ Никыфоръ, игум. на Германскы монастырь 2
отецъ Исаія, игум. на Курилскы монастырь
г. г. Богданъ Петровъ германецъ
Т. Пешовъ Желявскы
Д. П. Стоиловъ
братія Н. и Хр. Мичови
благ. попъ Цвѣтанъ, Чеканчево
п. Богданъ отъ Малина
п. Цветанъ отъ Потопъ
п. Богданъ отъ Комарица
п. Антонъ отъ Германъ
п. Ангелъ отъ Шияковци
п. Андрея отъ Бояна
п. Спасъ отъ Трѣбичь
п. Никола отъ Доброславци
п. Манолъ отъ Мраморъ
п. Величко отъ Костен-бродъ
п. Стоичко отъ Горна баня
п. Никола отъ Гниляне
п. Милутинъ отъ Гурмазово
п. Тодоръ отъ Обрадовци
п. Младенъ отъ Богровъ
п. Еленко отъ Кремыковци
п. Димитрія отъ Лозенъ
п. Крьсто отъ Д. Лозенъ
п. Петъръ отъ Н. ханъ
п. Анастасъ отъ Дол. околъ
п. Величко отъ Олдомировци
п. Димитрія отъ Олдомировци
п. Георгія отъ Пожарево
п. Петъръ отъ Голубовци
п. Божилъ отъ Богювци
Стоянъ Кѫнчовъ отъ Пирдопъ
г. Николай Спировъ

30. Додатъцы на Златнія Изворъ или различны економическы, поучителни и многополѣзни наставленія за домостроителство, готварство

и лѣкарство. Издава като оригынална книга, съ трудъ-тъ и иждивеніе-то си Димитрій Х. Іоанновъ Смрикаровъ—Самоковецъ. Изданіе пьрво часть втора Въ Бѣлградъ 1874.

Имената на спомощницитѣ, които сѫ обнародвани тукъ, се отнасятъ и за следната книга, която е излѣзла въ 1870 г.

Златный изворъ заради домашно учрѣжденіе или Лондонски домомочядны потрѣбы и новоизнайдени тайни на іестеството: за сѣко е състоаніе и степенъ на чьловѣциты ради усъвьршенствованіе-то на домостроителство-то и художества-та. прѣведенъ отъ Х. І. Крантова, а умноженень и допълненъ отъ народны искуства съ труда и иждивеніе-то на Димитрія Х. Іоаннова Смрикарова самоковеца. Изданіе пьрво. Часть пьрва. Въ Бѣлградъ 1870.

Имената на родолюбиви-тѣ спомоществователи за „Златнія Изворъ“ и „Додатъци-тѣ“ му, с. 192, 203—206, 210.

Рылскый мънастыръ (събрани отъ отца епитропа Христофора): Димитаръ Маринковъ отъ Софія.

Софія (събрани отъ х. Андона Станкова)

Попъ Янакіа Іовановъ
попъ Андонъ Панивъ
Сотиръ Андриовъ, спомощникъ училишни
Богданъ Ив., главни учитель
Димитаръ Димовъ Македонацъ, спомошник училишни
попъ Теодоръ икономъ отъ Пирдопъ
Димитриа х. Коцовъ
х. Андонъ Д. Станковъ 2 книгы
Никола Питруновъ бакалъ
х. Авксентиа, игуменъ монахъ на Кримиковски манастиръ
Теодоръ М. х. Нишовъ
Кѫрсто М. х. Нишовъ
Михаилъ Василиновъ бакалъ
Сімонъ Гиоргіевъ кахвеџи
попъ Стоилъ отъ Локарско
Іованъ Виличковъ, ракилџиски механџи
Митарй Ганивъ отъ Локорско
Стоичко Тодоровъ кожухаръ
Стоица Андоновъ капаръ
Анастасъ х. Іовановъ шикерџи
Константинъ Михалковъ, учитель на исляханито
Игнатъ С. Цоковъ
Христо Г. Топаловъ отъ Коприщица
Никола Митовъ
Димитриа Петровъ капаръ
Ангилко Стояновъ кожухаръ
Георги Сотировъ, капаръ
Манолъ Пиневъ, капаръ
Сотиръ Андоновъ абаџи
Гиорги Младеновъ механџи
Андонъ Киряковъ, тутунџи
Димитриа попъ Антовъ тутунџи
Димитриа х. Янковъ
Димитриа Тодоровъ кантарџи
Іованъ Вучковъ кантарџи
Стоянъ Кѫнчовъ отъ Пирдопъ
Манолъ Кѫрстовъ ткачъ
Никола локантаџисъ
Божилъ Младеновъ отъ Драгаливци, механџи
Илія Іончо панагюрецъ, кахвеџи
Косто Георгіевъ кахвеџи
Димитаръ Манолъ, взаимны учитель
Димитриа Петровъ кожаръ, ниврокопецъ
Іованчо Павловъ бакалъ
Петаръ Цоцевъ кожухаръ
Стоянчо Мутяръ отъ Бабища
Грозданъ кондураџи
Величко Илковъ бакалъ
Димитри Сѫбовъ отъ Чирпанъ
Василъ Илковъ френкъ терзи
Манолъ Бошковъ френкъ терзи

Алія Антовъ тутунџи
Николчо Игнатовъ бакалъ
попъ Петко отъ Сеславци
Пешо Тодоровъ Жилявица
Мелетиа іеромонахъ, игуменъ м. Илишнячки
попъ Георгіа отъ Биримирџи
Янаки Николовъ, механџіа на Биримирџи
Наумъ Николовъ, на Биримирци механчіа
попъ Іованъ, игуменъ на Илианскио манастиръ
попъ Величко отъ Илишница
попъ Ани отъ Бутиницъ
попъ Стоянъ оть Илишница
попъ Стоянъ отъ Жилява
попъ Евтимие отъ Макоцево
попъ Младенъ отъ Горни богровъ
попъ Божилъ отъ Яна
попъ Ангелко отъ Бухово
попъ Цани отъ Чаканчево
попъ Богданъ отъ Горна малина
попъ Георгиа П. Житковъ отъ Локорско
Господинъ Георгиевъ отъ Захара, шпиртопродавецъ
Спасъ Коцевъ отъ Пирнекъ
Тане Іованчовъ отъ Жилява
Спасъ Стояновъ отъ Жилява
Христо Митовъ Бинбалата ученикъ
Думитриа Трайковъ
Стоянъ Николовъ бакалинъ
Георгиа х. Мановъ ученикъ
Юрданъ А. Траиковъ ученикъ
Захаріа Икономовъ Крушата самоковецъ
Син му Христофор Круша
Георгиа Стоянчовъ ученикъ
Георгиа Нидилиовъ, ученикъ отъ Коприщица
Атанасъ Филиповъ абаџи
попъ Милутинъ отъ Гурмахово
Петаръ Коливъ самарџи
Христо Лазаровъ бак.
Божилъ Димитровъ отъ Джрновци отъ Юкари-баня
Георгиа Цветковъ бакалъ
Василъ А. Наидиновъ
Христо х. Стоиловъ
Бони Петровъ гирманецъ
Стоянчо Цветковъ касапъ
Георгиа Анастасовъ отъ Велесъ
Гинадіа іеромонахъ, игуменъ на Шяковскио ман.
попъ Іованъ отъ Раковица
Никола Стояновъ отъ Раковица
попъ Георгиа отъ Бистрица
Игнатиа іеромонахъ, игуменъ на Шумскио манас.
Логинъ Тодоровъ отъ Раковица
Гито Стояновъ отъ Раковица
Серапионъ иромонахъ, игуманъ Под гумирски
Андонъ Іованъ отъ Челопечани
Манолъ Дойчиновъ бакалъ
попъ Теодоръ сакеларій
Дойчинъ
попъ Божилъ отъ Богиовци
Димитриа попь Илиевъ бакалъ
попъ Георгиа отъ Несвжрти клисура
Младенъ Стояновъ хикимь
Метри Коливъ иокарибанецъ
попъ Никола отъ Доганово
попъ Панчо отъ Новосилци
попъ Никола отъ Столникъ
Гроздань Тошевъ отъ Локорско
Димитра Н. Карагиозовъ фабрикаџи, тжрновецъ
Иванъ епитроппъ
Манолаки А. Тодоровъ Бонавжлчиновъ отъ Локорско
Димитриа х. Николчовъ
Ангелко Цветковъ мутавџи
Тане Спасовъ отъ Хераково
Христо Петовъ бакалъ
Іоанакиа іеромонахъ, игуманъ Маловски манастиръ
Димитриа Кжрстовъ ткачъ
Димитриа х. Стояновъ отъ Пирдопъ

Паунъ Константиновъ касапъ
Димитриа Коцевъ френчито
Димитриа Петровъ бакалъ
Стефанъ Младенъ отъ Войсловци
попъ Стоянъ Николовъ отъ Горни-романци
попъ Георгиа отъ Голимо Малово
попъ Павелъ попъ Николовъ отъ Кладница
Василъ попъ Величковъ
Гиоргиа Горговъ мутавџи
Христо Петровъ бакалъ
Георги Панчовъ тоавчи
Георги Панчовъ
Георгиа Апостоловъ бакалъ
Георгиа Стойчовъ абаџи
Таса Велковъ тутунџи
Кирилъ іеромонахъ, игуменъ Буховски манастиръ
Миленко Димитровъ отъ Бризнекъ
Симо Гиговъ отъ Бризникъ
Рано Митровъ отъ Иокари баня
Панчо Іовановъ Кличковъ
Іованчо Лазаровъ отъ Бистрица
Панчо Тодоровъ, сапунџи отъ Коприщица
Илія ефенди х. Томакіевъ видинецъ
Димитри Митовъ бакалъ
Іованъ Славчовъ пирдоплу
Стоянъ Шопче отъ Хаџаръ
Георгиа Янко механџи
Косаки Димовъ џака пазарџикла
Димитриа Даскаловъ пазарџ.
Никола Тодоровъ мех. изъ Софія

Сжщиятъ х. Андонъ Станковъ събралъ спомощници и отъ Радомиръ за 15 книги.

V.

ОСВОБОДИТЕЛНИ БОРБИ И ОСВОБОЖДЕНИЕ НА СОФИЯ

а. Политическо положение на София презъ XIX вѣкъ

София се намира на важнитѣ пѫтища отъ Западна Европа къмъ Цариградъ и отъ Дунавъ къмъ Македония. На това нейно положение се дължи най-вече ролята, която градътъ е игралъ въ старо и ново време. Следъ завладяване на Балканския полуостровъ, турцитѣ оценяватъ правилно стратегическото значение на София. Проф. Йорд. Ивановъ очертава по следния начинъ нейната сѫдба презъ турско време: „Важното положение, което заемала София презъ старитѣ и срѣдни вѣкове, продължило и презъ турската епоха. Нѣщо повече, тя станала седалище на румелийския байлербей, подъ чиято власть се намиралъ цѣлиятъ току-речи Балкански п-овъ — отъ Дунавъ до Бѣло море, отъ Черно море до Адриатическо, съ изключение на Цариградъ, Одринъ и Босна. Пѫтешественицитѣ и дипломатическитѣ пратеничества, които минавали презъ София, наричатъ града „столица на Румелия“ (Рум-или, ромейска земя) или „столица на България“. Това си привилегировано положение запазила до началото на XIX в. Въ 1797 г. Пазвантъ-оглу нахлулъ съ кърджалиитѣ въ София. Бейлербеятъ Османъ, който билъ обвиненъ въ съучастничество съ кърджалиитѣ, се опълчилъ въ 1801 г. срещу султана, за което на мѣстото му билъ назначенъ силниятъ Али-паша Янински, но той не пребивавалъ вече въ София, която се смѣтала само номинално като седалище на бейлербея. Изгарянето на бейлербейския сарай въ 1816 г. и влизането на руситѣ въ 1829 г. въ предградията на София, именно въ с. Подуене, допринесли още повече за това. Бейлербеятъ билъ преименуванъ съ по-низъкъ титулъ — румелийски валия, и обикновеното му седалище се намирало повече въ Битоля. Въ 1864 год., при новото административно дѣление и при образуването на Дунавския вилаетъ (Туна вилаети), София подпаднала, като санджакски градъ, подъ Русе. Въ това си положение София била заварена при освобождението на България“ (Юбилейна книга на градъ София, 1878—1928, с. 39).

Неспокойното политическо състояние на Турция презъ XVIII и XIX в. оказва силно влияние върху духа на покоренитѣ народи. Стратегическото

положение на София твърде често прави града цѐнтъръ на важни събития. Отъ тукъ минава пѫтьтъ на турскитѣ войски къмъ Западна Европа презъ време на многобройнитѣ войни съ Австрия. Отъ Дунавъ къмъ София се спуска руската армия. Турция постоянно упада. Ето само нѣколко дати, които сочатъ злополученъ край на войнитѣ на Отоманската империя: въ 1718 г. се сключва Пожаревацкиятъ миръ съ Австрия; въ 1739 г. — Бѣлградскиятъ миръ, пакъ съ Австрия; въ 1774 г. — Кючукъ-Кайнарджийскиятъ миръ съ Русия; въ 1791 г. — миръ въ Свищовъ съ Австрия; въ 1792 г. — миръ въ Яшъ съ Русия. Презъ XIX в. войнитѣ продължаватъ и завършватъ съ освобождение на християнскитѣ народи.

Отъ следнитѣ приписки можемъ да сѫдимъ за начина, по който тия тревожни събития сѫ се отразявали върху сѫдбата на София. Първитѣ три бележки се отнасятъ къмъ XVIII в., а останалитѣ — къмъ XIX в.

1. Панегирикъ отъ XVI в., № 300 (Б. Цоневъ, Описъ на ръкописитѣ и старопечатнитѣ книги на Народната библиотека въ София. Томъ I, 1910, с. 236): „Еще тѹркѡ^{м} воющи^{м} спроти^{в} мо^{с}кало^{в}, придоше не^{м}ци на Нишъ и пленише его, тѹрке же ѡ^{д}гнаше ѿ Ниша и ѿ ѡкр^{с}тии его градѡвъ, тогда вл^{д}частвѹющѧ и пр^{с}толь др^{ѕ}жещѧ самоко^{в}ские епархие в^{ѕ}сеѡсщенномѹ архиерсю к^{р} Сумеѡнѹ, емѹ же ѡ^{б}ретшѧ се ва та люта времена, ва ме^{с}те рекомѡ^{м} Дѹпница, агарени же ѕстр^{ѕ}ми^{в}ше^{с}е домь его пленише, ꙗко неѡ^{с}тати ва не^{м} ничемѹ, вл^{д}кѧ же ѕвати^{в}ше его же и не ведоше пре^{д} игемона, на ѡкова^{в}ше многими ѕзами железними васа^{л}ше ва тамницѹ, ва неи же преби^{с}ть дни кг [23] по^{с}леди же ѿведоше его ѕ Софию пре^{д} пашѧ рекомаго Ћѕпрли ѡгли, ѡн же повеле его мѹчити, ꙗко да ѿвржетсе Хр^{с}та, ѡн же пртпе ꙗко добарь стралаць спасовь, пото^{м} повеси его за вию м^{с}ца ав^{г} кѣ [21] да^{н}. Се же би^{с}ть в лето ѧ҃ѱ҃лз҃ (1737).“

Прибавено отстрани: „ѡ^{х} что ва времена страдше хр^{с}тиани мнит ми се, ꙗко не^{с}ть тако било ни ва Диѡклитиꙗнова времена“.

2. Четвероевангелие отъ XVI в., № 63 (пакъ тамъ, с. 55): „аѱ҃пи (1788) бы^{с} егда доиде везирь тѹрецки оу Софїю на немца, тогда бы^{с} велико смѹщенїе на христїанїи и ѡзлобленїе, м^{с}цъ апрїлїа к и ѳ [29], Геѡргїѧ въ неделю Ѳоминѹ случи сѧ“.

3. Дамаскинъ отъ 1770 г., № 332 (тамъ, с. 333): „1795 година ѡбраха к$_{г}$ьуалите колата сливенски, вечна имь мѹка било“. — За нападенията на кърджалиитѣ вж. у Хр. Семерджиевъ, Самоковъ и околностьта му. Приносъ къмъ миналото имъ отъ турското завоевание до освобождението. София 1913, с. 125: „И до сега стари хора селяни си припомватъ съ ужасъ грабежитѣ и безчинствата на кърджалиитѣ, какъ сѫ бѣгали, като оставяли всичко въ кѫщи на произвола на сѫдбата, и пр. Редица паши се изпращали въ София съ мисията да унищожатъ тия пакостници, и едвамъ къмъ 1806 г. било постигнато до известна степень умиротворението на софийския край, но нѣкои крайнини останали още въ ноктитѣ имъ“.

4. Бележки на софийския свещеникъ попъ Илия и сина му Тодоръ попъ Илиевичъ (Хр. П. Константиновъ, Паметни бележки за Срѣдецъ. Псп. кн. X, 1884, с. 93—102): „Въ лѣто ѿ Хрїста 1806, знати сѧ, кога обирали пѹшките

заради Кара Георги." — Хр. П. Константиновъ свързва задържането на оржжието съ руско-турскитѣ войни въ началото на XIX в. Оржжието било върнато едва следъ Букурещкия миръ, 1812 г.

5. Въ сжщитѣ бележки: „Въ лѣто ѿ Хрїста 1810 иѕлїа и авгѕтъ, оу тїа два месецы испждиха татархано, та напжлниха оѕ Софїа, и по селата стана гладъ големъ, та ѧдеха конѣ и млекото имъ". — Вѣроятно се отнася за татари отъ Русия, избѣгали презъ време на руско-турскитѣ войни.

6. Въ сжщитѣ бележки: „Въ лѣто ѿ Христа 1810 октомврїа 19 дойде Вели паша, седе 8 месецы, стана скжпо оѕ Софїа, гр. 5.20 паница жито и масло гр. 5". — Вели паша дошълъ съ много войска и това предизвикало скжпотията.

7. Въ сжщитѣ бележки: „Въ лѣто ѿ Хрїста 1813 iѕнїа 29 денъ дойде Рѕшитъ везиръ оѕ Софїа и Байрамъ паша Родо, та седеха оѕ Софїа и испращаха войска на Нишъ".

8. На крайния листъ на едно евангелие, печатано въ Русия презъ XVIII в. (Хр. П. Константиновъ, Паметни бележки за Срѣдецъ. Псп. кн. VIII, 1884, с. 127): „1816 месецъ февруарий 20 денъ. Знати се, кѡга гѡре сараиѡ на сирните поклади, на 3 сахато зафана, та дѡ 8 изгѡре". — Старият сарай на бейлеръ-беговцитѣ се е намиралъ на мѣстото на днешната градска градина. На изгорѣлото мѣсто турцитѣ направили пазарище за дърва и вжглища.

9. Бележки на даскалъ Тодоръ Пирдопски за 1815—1826 г., въ Протопопинския дамаскинъ отъ XVII в. (Б. Цоневъ, Описъ на славянскитѣ ржкописи въ Софийската Народна билиотека. Томъ II, София 1923, с. 346): „Тогива на Софїа владиката затвориха и седя много затворе^{н} со^{с} попове, СО^{с} протосингере, со^{с} дѧкони, со^{с} калѕгере и со^{с} чорбаџїите, и погубиха нѣколко чорбаџїи".

10. Бележки на попъ Илия и сина му Тодоръ попъ Илиевичъ (Псп. кн. X, 1884, с. 93—102): „Въ лѣто ѿ Хрїста 1829 маїа стана паша Саидъ бегъ, и хендеко правиха сосъ капїа, ѿ страхъ, московецо дойде до Дѕнавъ, и скжпо стана, паница жито гр. 10. — Въ лѣто ѿ Хрїста 1829 септемврїа 8 денъ, Рахово, Варна, Ибрахилъ, Разградъ, Шѕменъ, Враца, Софіа, Едрене обиколи московецо и на тѕрците обра силахо". — Хр. П. Константиновъ бележи: „Споредъ приказванието на стари софиянци, когато сж дохаждали руситѣ на 1829 год. въ София, станала е голѣма скжпия".

11. Въ октоихъ на манастира Св. Арахангелъ въ с. Шияковци, Софийско (Г. И. Кацаровъ, Бележки за историята на София Псп. кн. LXXI, 1911, с. 468): „1830 м̑цъ авгѕстосъ седеха спахиите по кьщи, све редома направиха ги низамъ, та ката день и при ташъ терезцıѧ и много скжпо, 20 па^{р} ѡка жито препростѡ, поно наполовинъ месо 24 па^{р}, овце 36, фасѕлъ, леща 24, вино 24, блажно масло 3 г^{р} 20, заитинъ ѕ г^{р}, ракıѧта 4 г^{р}."

12. Бележки на попъ Илия и сина му Тодоръ попъ Илиевичъ (Псп. кн. X, 1884, с. 93—102): „Въ лѣто ѿ Хрїста 1832 априлїа 2 разбилъ Средецъ (Софїа) на Лазарица Кара Фезиа кръжалиа". — Кърджалиитѣ нападнали града неочаквано, плячкосвали го три часа, но властитѣ успѣли да ги прогонятъ. Водачъ имъ билъ Али бей, синъ на Кара Феизъ, койтоималъ седалище въ

Трънъ и билъ наемникъ на бунтовника срещу султана Муската Шкодренски. (Вж. К. Иречекъ, Княжество България. Часть втора: Пѫтувания по България. Преведе отъ чешки Ст. Аргировъ. София 1899, с. 1—58).

13. Въ сѫщитѣ бележки: „Въ лѣто ѿ Хрїста 1856 6 (18 февр.) сечко излезна царски законъ, именем хатихѵмаюнъ".

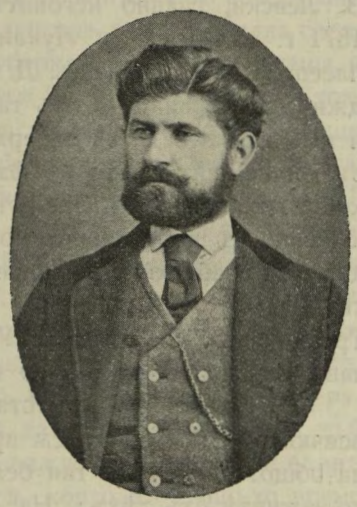
14. Въ сѫщитѣ бележки: „Въ лѣто ѿ Хрїста 1864 стана средечката областъ подъ Рѵшчѵкъ, и за веселие на българите, а за плачъ на гръците, загѵби натѵреното име Руммилети и се наименова „Дунавска областъ", сыречъ „Тѵна вилаети".

6. Възстанически движения

Приведенитѣ приписки хвърлятъ свѣтлина върху атмосферата, въ която живѣе софийското българско население. София е важенъ политическн и стратегически центъръ, съ многобройна турска войска, затова тукъ е трудно да се подематъ опити за възстание. Такива презъ XIX в. не сѫ отбелязани. Патриотичното чувство на софиянци намира изразъ въ смѣлата борба срещу гръцкото духовенство. Обаче Софийско не остава безучастно къмъ голѣмото освободително движение, което се подема презъ втората половина на миналия вѣкъ. Единъ отъ най-раннитѣ недоволници и бунтовници срещу робството е Стоянъ Велковъ Софийски, роденъ въ с. Желява, Софийско. Панайотъ Хитовъ дава слѣднитѣ сведения за неговата дейность (вж. Д. Т. Страшимировъ, Василъ Левски. Животъ, дѣла, извори. Томъ I. Извори. София 1929, с. 664—667, № 514): Като малъкъ Стоянъ Велковъ Софийски изучилъ абаджийския занаятъ и ходѣлъ по селата да шие дрехи. Но занаятътъ не му харесалъ и той избѣгалъ отъ майстора си. Отишълъ въ Русе и поискалъ да се запише въ училището. Чорбаджиитѣ му позволили, но въ замѣна на това е трѣбвало въ празднични дни да прислужва въ черквата. Обладаващъ неспокоенъ духъ, Стоянъ и тукъ не могълъ да се задържи, миналъ Дунава и отишълъ въ Букурещъ. Тамъ узнава, че Раковски и Панайотъ Хитовъ организиратъ презъ 1866 г. чета за България. Явилъ се при тѣхъ. Упражнявалъ се въ оржжие. По пѫтя отъ Букурещъ за Плоещъ го нападнали въ една кръчма крадци. Той проявилъ голѣма смѣлость въ кървавата борба съ тѣхъ, поради което лежалъ 40 дни боленъ. Презъ 1867 г. влѣзълъ въ четата на П. Хитовъ, следъ това две години билъ кръчмарь. Когато въ 1869 г. дохажда въ Букурещъ Л. Каравеловъ, Стоянъ Велковъ влѣзълъ въ връзки съ него, помагалъ му и съ пари, и съ непосрѣдна работа въ печатницата, но по-късно се скаралъ съ него заради Каравеловица. Въ 1873 г. отишълъ въ Русия заедно съ П. Хитовъ. Сѫщата година (?) Стоянъ и Йорданъ Нешинъ, сестриникъ на Раковски, организирали малка чета и, въпрѣки увещанията на П. Хитовъ да не тръгватъ, тѣ навлѣзли въ България. Споредъ съобщението на П. Хитовъ, Стоянъ искалъ да се присъедини къмъ Левски и Дим. Общи. Четата се появила отначало въ Османпазарско, следъ това въ Котленския балканъ и най-сетне къмъ Мургашъ. Близо до с. Желява, при манастира Св. Богородица, четата слѣзла

отъ планината, за да мине Искъра, но била предадена и избита, когато спѣла. Тамъ загиналъ и Стоянъ Велковъ Софийски.

Когато презъ 70-тѣ години В. Левски и неговитѣ другари обикаляха България и организираха народа за бунтъ, и софийскитѣ българи образуватъ таенъ революционенъ комитетъ. За неговия съставъ нѣмаме положителни данни, извлѣчени отъ документи. Сѫществуватъ доста предположения, но тѣ сѫ повече съ легендаренъ характеръ. Ще приведемъ по-важнитѣ отъ тѣхъ, като отбележимъ положителното. По разказа на стари софиянци М. Георгиевъ (Възраждането на градъ София. София 1920, с. 63—64) съобщава, че презъ 1870 г. В. Левски основалъ въ София революционенъ комитетъ отъ следнитѣ лица: председатель Хр. Т. Стояновъ, секретарь Хр. П. Ковачевъ, касиеръ Димитъръ Ножаровъ и членове Дим. Трайковичъ и Ст. Малиновъ. Архивата била пазена отъ г-жа Йорд. Филаретова (срв. отдѣла „Училища и училищни дейци“, с. 220). За основаване на комитетъ говори и Ст. Заимовъ (Василъ Левски дяконътъ. Кратка биография, написана по поводъ откриване паметника. София 1897, с. 104—105): „Презъ Пирдопъ Левски и Общи се запѫтили за града София. На Ташъ-кесенскитѣ ханове съ Стоянъ Брънчевъ, орханийски чорбаджия, апостолитѣ се срещнали, на една маса обѣдвали. Брънчевъ запиталъ пѫтницитѣ: „Отъ кѫде, накѫде и по каква търговия?“ — „Отъ Тузлушко за Софийско, шопи да купуваме“ — отговорилъ Левски. — „Единъ шопъ — единъ грошъ“ — казалъ Общи. — „А сто шопа за два попа“ — добавилъ Левски. „Търговцитѣ на шопи“ късно вечерь въ София стигнали, въ х. Трайковия ханъ се настанили. На другия

Стоянъ Велковъ Софийски

день отъ Хр. Ковачева узнали, че отецъ Генадий — скитникътъ — тѣзъ дни е дошълъ отнѣкѫде си и станалъ игуменъ на Драгалевския манастиръ. Левски и Общи се зарадвали; на часа яхнали „комитетскитѣ“ коне и въ Драгалевския манастиръ нахълтали. Дяконъ Игнатий (Левски) и дяконъ Генадий (Иванъ Ихтимански) братски се пригърнали и цѣлунали. Знаменосецътъ на Илю войвода (дяконъ Генадий) разказалъ на скѫпитѣ си гости патилата си и скитничеството си по Влашко и Богданско, по Маджарско и Банатско; а знаменосецътъ на Панайотъ войвода (дяконъ Игнатий) разказалъ на игумена Драгалевски, какви чудеса, въ продължение на две години, е направилъ той въ турскитѣ виляети. Скитникътъ Генадий, сега игуменъ Драгалевски, приелъ клетвата на Т. б. р. комитетъ и станалъ ятакъ комитетски. „Приятелитѣ“ софийски свикани били на съветъ въ манастира Драгалевски, закълнали се, уставо-проекта разгледали, за председатель на комитета Хр. Ковачева избрали. Драгалевския манастиръ и Светогорския въ София метохъ избрали прибѣжище на „народнитѣ хора“ и пощенска станция на тайната кореспон-

денция. Левски, Генадий и Общи цѣла недѣля на ловъ ходили по Витоша планина, дроздове били, въ нишанъ мѣрили и планове кроили, като по кой начинъ братята шопи най-лесно ще могатъ се подве подъ общата организация на тайнитѣ комитети. Скитникътъ Генадий се наелъ съ помощьта на калугерското расо и съ игуменската патерица да въздействува върху ума и сърдцето на шопското племе. За адютантъ на Левски и проповѣдникъ комитетски въ селата софийски опредѣлили Младенчо бинбашията отъ село Горубляне".

За революционенъ комитетъ въ София говори и другъ биографъ на Левски — Зах. Стояновъ (В. Левски (дияконътъ). Чѫрти изъ животътъ му. Пловдивъ 1883, с. 65). Че такъвъ комитетъ е сѫществувалъ, нѣма никакво съмнение. Това се установява отъ документитѣ, свързани съ дейностьта на В. Левски, главно неговитѣ писма и бележки. Така, той пише на 27. VII. 1871 г. до Маринъ п. Лукановъ, Пловдивъ: „На 24 юлія съобщихъ писмата плоешкы изъ Букурещъ, Д. Ценовоту и Азисово-то отъ 6-ий юлия, на пазарджичани, софіянцы и отъ тамъ нататъкъ въ друго мое писмо съ тѣхъ заедно, и имъ казвамъ да ся съберѫтъ всичкы-ты и, които отъ тѣхъ иматъ довѣріе въ чорбаджійты като въ файзлій, чяфути, турцы, българы и пр., да вдигнѫтъ кой колкото може и ній отъ тукъ ще глѣдами по чисто народно съ писмата и печятъ-тъ да съберемъ поскоро еднѫ суммѫ да отидемъ на Узунджово, дано ся снабдехми отъ какво годѣ орѫжіе" (Д. Т. Страшимировъ, В. Левски. Томъ I, с. 76, № 31). Тъй сѫщо и отъ писмото на В. Левски до Д. Трайковичъ (вж. отдѣла „Училища и училищни дейци", с. 230) се заключава, че въ София е имало комитетъ.

В. Левски твърде старателно е отбелязвалъ въ своитѣ тевтерчета всички разходи, които сѫ правѣли той и неговитѣ приближени за смѣтка на общото дѣло. Въ тия бележки често се споменува градътъ София. Ето по-важнитѣ отъ тѣхъ: „На Д. Общи 1872, 12 ян. —24 [гроша] въ Софія; 124 [гроша] кога да вьрни хататъ въ Софія" (Д. Т. Страшимировъ, В. Левски. Томъ I, с. 231). „На Тракій. поща за Софія —104" (пакъ тамъ, с. 266). Лични и пѫтни разходи на Левски: „Въ Софія —10; въ Ташъ-кесенъ на отваждани и врьщани за София —27; между Софія и Ташъ-кесенъ на хановити—4·30" (тамъ, с. 298, № 229). „Въ Софія за Дими. —42; въ Враждебна, Софійско —7; на Димитра, кога да върниши хататъ въ Софія —126" (тамъ с. 299, № 231). „Отъ Исакъ Хаинъ — 297". Следъ това заличено: „Отъ София Ковачевъ" (тамъ, с. 310, № 257). „Въ Софія —10" (тамъ, с. 313, № 265). „На Димитра въ Софія —42; въ Враждебна —7; на хановити софишки въ полѣто на отвождани въ Софія и на врьштани —4·30; при кулата на ханатъ на отивани и на врѫщани въ Соф. —1" (тамъ, с. 315, № 267). Въ тевтерчетата на Левски сѫ отбелязани още следнитѣ адреси отъ София: „Отъ София Самоилъ Юсофаче. Мое Исаакъ Хаинъ" (тамъ, с. 286, № 192); „на Трай... Мееметъ ефенди едирнели на х. Мануватъ ханъ" (тамъ, с. 287, № 193); „в. Софія имамъ дума. Знакъ: пратеникатъ ще каже пѫкъ на него отговоратъ слѣдъ другити думи, ще повдигни и фесат си, като чи ли го на мѣстѫ" (тамъ, с. 287, № 194). Въ протокола на общото

събрание въ Букурещъ на 29. IV. 1872 г. сж посочени псевдонимитѣ на представенитѣ комитети. Т. Пѣевъ представя София — „Исаакъ Хаимъ“ (тамъ, с. 544—545).

Не можемъ да установимъ точното значение на всички приведени бележки, но отъ тѣхъ се вижда, че въ София е имало хора на революционната организация и комитетъ, че Левски нѣколко пѫти е отивалъ въ града и околноститѣ, че сѫщо тъй Димитъръ Общи е посещавалъ София съ революционни задачи. Следвателно, градътъ е взелъ участие въ голѣмото съзаклетническо движение, което организира В. Левски презъ 70-тѣ години въ България. Следъ разкриване на неговата дейность и залавянето му, пострадватъ и софийскитѣ съзаклетници заедно съ своитѣ другари отъ другитѣ комитети. Дим. Общи извършва въ 1872 г. обира на турската поща въ Араба-конакъ. Скоро следъ това софийскиятъ затворъ се изпълва съ арестувани революционери. Заловениятъ Дим. Общи билъ разпитанъ отъ специална следствена комисия, състоеща се отъ софийския губернаторъ Махзаръ-паша и българскитѣ първенци Пешо Желявски, х. Мито Каймакчи, х. Мано Стояновъ и Д. Трайковичъ (вж. Ст. Заимовъ, Василъ Левски дяконътъ, с. 158). Нищо чудно, че нѣкои отъ изследвачитѣ може би сѫ били членове на комитета. Д. Общи и В. Левски увисватъ на бесилката. Освенъ съзаклетникътъ Хр. П. Ковачевъ, арестувани сѫ и други софиянци. Ето нѣкои сведения за тѣхната сѫдба. Т. Икономовъ пише на 9. XII. 1872 г. до Кирякъ Цанковъ за подвига на единъ ханджия: „Научавами са още, че нѣкой ханджія отъ вънъ Софія, като го мѫчиле, за да кажи нещо, и женатѫ му като гледала, че до толкова злѣ го мѫчатъ, и почнала: „Защо не кажешъ, бре, да та не мѫчатъ, съ кои сѫ разговаряше онзи денъ“. Послѣ мажа, като видѣлъ, каква е работѫтѫ, и казалъ на непріятелитѣ: „Оставете ма да кажа, какво е.“ И тъй като го освободиле, подърпа сѫ малко назать, изважда отъ джеба си единъ малакъ револверъ, померилъ жена си въ гѫрдитѣ, която въ сѫщо-то време пада мъртва на земіятѫ, и пакъ не можле да испитатъ нещо отъ него. „Ами защо уби жената си?“ — „Обихъ я, защо то можела неправедно да накладе на оганя единъ цѣлъ народъ“ (Д. Т. Страшимировъ, В. Левски. Томъ I, с. 586, № 491).

Следъ разкриване на организацията, отъ София избѣгва и съзаклетникътъ отецъ Генадий, игуменъ на Драгалевския манастиръ. За него Панайотъ Хитовъ пише на Българския центр. рев. комитетъ презъ м. ноември 1872 г. следното: „Господа членове б. р. ц. т. к., отъ София доди единъ калогер, които е билъ ягомен на Драгалескиятъ манастир, тое монастир е близо до София един сахат; тос калогер имито мо е Генадия. Той казва, че е билъ член на Софишкиятъ комитетъ и, като са уловил Димитаръ Општи у Тетевенъ и го докарали у София и исказал на колко хора отъ София и отъ селата, и пратили отъ София жандари да оловат и ягомена Генадия от монастира, а Генадия доспѣл, та са метналъ на конет си и побегнал и дошел у Сорбия... Физогономията на реченията Генадия: години 40, възраст среден, снага омерена, коса черна, малко пробелена, лици чорвено, очи черни лик валчес, нос омерен, коса гаста, на сарци здравъ, разговор сарчен, има глет храбаръ“ (пакъ тамъ, с. 574—75, № 487).

Нѣколцина софиянци и жители отъ околнитѣ села сѫ били заточени въ Мала Азия, кѫдето нѣкои умрѣли. Въ списъка на Анастасъ п. Хиновъ сѫ посочени въ Деаръ-Бекиръ: Христо Петровъ Ковачевъ, учитель въ София, отъ Сопотъ; попъ Стоянъ п. Пенковъ отъ с. Желява (Д. Т. Страшимировъ, В. Левски. Томъ I, с. 661, № 513; сѫщо с. 659). Умрѣли въ Мала Азия: „іеромонахъ дедо Іовсиникия отъ г. София“ (тамъ, с. 664) [1]); „дѣдо Стоянъ Мечка ѡ с. Желява (Софійско) на 27-ыи 8-врія умрѣ въ сѫбота 1873 г.“ (тамъ, с. 657, № 512). За смъртьта на последния в. Независимость, Букурещъ, г. IV, 1873, бр. 8, дава следното съобщение: „Изъ Деари-Бекиръ являватъ, че въ тоя градъ са е поминалъ единъ отъ заточенните преди една година бѫлгаре. Тоя бѫлгаринъ е Стоянъ Младеновъ (65-годишенъ старецъ) изъ село Жулява (софийско окружие). Покойниятъ са е поминалъ на 27 октомврия. Вѣчна му памѣтъ! Отмѫщение, братия, отмѫщение!“

Разстроениятъ комитетъ въ София билъ възобновенъ презъ 1874 г. отъ отецъ Игнатий Рилски (вж. Юбилейна книга на градъ София, с. 57).

Априлското възстание, минаването на Ботевата чета и Сръбско-турската война отъ 1876 г. поставятъ на тежко изпитание софийскитѣ българи. Въ София се криятъ нѣкои отъ Ботевитѣ четници (вж. Тр. Димитровъ, Софиянци и Ботевитѣ четници презъ 1876 г. Соф. общински вестникъ, г. II, 1915, бр. 51, с. 4—6). Сведения за положението на населението въ Софийско даватъ обширнитѣ, извънредно ценни писма на Йорд. Филаретова до Найденъ Геровъ, руски вицеконсулъ въ Пловдивъ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Книга II, с. 644—658, № 2588—2592). Турцитѣ, озлобени и ожесточени, се отдаватъ на грабежъ и безчестия. Организирани и неорганизирани групи грабятъ околнитѣ села. София пламва въ нарочно подклаждани отъ турцитѣ пожари. Населението тръпне отъ ужасъ при мисъльта за сѫдбата на Батакъ и други южнобългарски села. Затворитѣ сѫ изпълнени съ арестувани селяни. При такива обстоятелства дохажда весть за обявяване на Руско-турската война.

1. Пѣсеньта за Чавдаръ и Лалю.

Тая народна пѣсень до известна степень отразява отношенията между турци и подчинени въ София и Софийско. Не бива да бѫде тълкувана буквално, но твърде условно. Помѣстена е въ Болгарскія пѣсни изъ сборниковъ Ю. И. Венелина, Н. Д. Катранова и другихъ болгаръ, издалъ Петръ Безсоновъ. Москва 1855, с. 192—197. Безсоновъ отбелязва, че е взета отъ сборника на Катрановъ и Велтманъ. У втория името на записвача е означено „отъ Кубанка Иванъ Муринковъ“.

Чавдаръ ми, млада войвода,
Курдисалъ Чѣавдаръ войвода
До триста бѣли чѣадъри
Въ Рилѫ, Старѫ планинѫ.
Подъ сѣки чѣадъръ сѣдѣхѫ
По двама, трима юнаци;
Подъ ѣединъ чѣадъръ сѣдѣше
Самъ-си ми Чѣавдаръ войвода
Съ сестрино-то си момче,
Дойчина байрактарина.

[1]) Въ бележника на Маринъ п. Лукановъ е споменатъ „дядо Иванікія Величко ѡ Софія, 1862, умр. 1865.“ Може би е сѫщиятъ (тамъ, с. 657, № 512).

Чавдаръ Дойчину думаше:
„Дойчине, младъ байрактарю!
Сега ми хаберъ дофтаса
Отъ голѣма града Софиѭ,
Отъ софийски тѣ аѩне,
Аяне и базиргене:
„Дѣ да ѥ Чѩавдаръ, да дод е,
Софийска паша да стане“.
Събори Чѩавдаръ, събори
До триста бѣли чѩадъри.
Лалю Чѩавдару думаше:
„Вуйчё-ле, вуйчё Чавдаре!
ІА сѣди, вуйчё, не ходи:
Турци сѫ хитри, разумни,
Съ уста ште на излъжѣтъ,
Съ очи ште на изловѣтъ“.
Чѩавдаръ Лалиа не послушѣ,
Ами станѫ, та отиде
Въ голѣма града Софиѭ.
Лалю Чѩавдару думаше:
„Вуйчё-ле, вуйчё Чѩавдаре!
Момци-тѣ ни сѫ шесь стотинъ
По триста да ги раздѣлимъ:
Ти зѣми, вуйчё, триста-та,
И азъ да зѣмѫ триста-та.“
Чѩавдаръ си момци раздѣли.
Зелъ Чѩавдаръ най-юнаци-тѣ,
А на Лалиа останѫхѫ
Измета и най-слаби-тѣ.
И станѫ Чѩавдаръ, отиде
Въ голѣма града Софиѭ,
А Лалю въ горѫ останѫ.
Аѩане Чѩавдаръ срѣшнѫхѫ
Съ млади-тѣ му юнаци;
Като въ града влѣзъхѫ,
Аѩанъ Чѩавдару думаше:
„Чѩавдаре, млада войводо!
ІА речи на твой-тѣ момци
Да си силиаха скриѭтъ,
Че штемъ прѣзъ града да минемъ,
Та има булки непразни
И има моми страшливи, —
Въ голѣмъ грѣхъ ште влѣземе;
Че штемъ, Чѩавдаре, да идемъ
На пашёви-тѣ конаци,
Три дни ште зефетъ да сторимъ.“
Като въ конаци влѣзли,
Три дни сѫ ѣли и пили,
Не могли да ги упоѭтъ.
Аѩанинъ граждане дума:
„Граждане и безиргене!
Какво да сторѭ, да правѭ,
Да си Чѩавдара упоѭ,
Чѩавдара и момци-тѣ му?“
Граждане аѩану думахѫ:
„И туй ли да тѫ научимъ?
Давай имъ вино съ ракиѭ,
Да си Чѩавдара упоишь,
Чѩавдара и момци-тѣ му“.
Давахѫ имъ вино, ракиѭ,
Та си Чѩавдаръ упоихѫ,
Чѩавдара и момци-тѣ му,
Упои та ги извърза:
Сѣкиму синджиръ на шиѭ;
Чѩавдару, младѫ войводѫ,
Два му синджира на шиѭ
И билекчи на рѫцѣ-тѣ,
И тумрукъ на крака-та.
Кога сѧ Чѩавдаръ събуди,
Първо него си погледнѫ,
Че ми ѥ вързанъ, обкованъ,
И си аѩану продума:
„Блазѣ ти, холамъ, аѩане!
Това ли ти ѥ вѣрность-та,
Холамъ и юначество-то?
Сега тѫ, аѩане, молѭ,
Да мѫ, аѩане, изведешь
На високѫ-тѫ джѩамиѭ,
Деснѫ ми рѫкѫ отвържи,
Съ мѣдна рога да потрубѭ,
Да чюешь, какъ юнакъ труби“.
Аѩанъ Чѩавдара послушѣ,
Та го на джѩамиѭ изведе,
Деснѫ му рѫкѫ отвърза,
Мѣдна рога да потруби.
Като ми Чѩавдаръ потрубилъ,
Лалю си зачю трубѫ-тѫ
И на дружинѫ думаше:
„Дружина вѣрна, сговорна!
Стѩагайте си царвули-тѣ,

Та въ Софиѫ да идемъ,
Чꙗвдаръ да си избавимъ
Отъ тежки-тѣ, бре, обкови.
Аꙗнъ Чꙗвдара измамилъ,
Та го като агне свързалъ".
Станѫли, до градъ отишле,
Градски врата затворꙗени.
Лалю дружинѫ думаше:
„Бучѣте харбии въ стѣнѫ-тѫ,
Та отвѫтри минувайте;
Кога вѫтри си влѣземе,
Първо аꙗанинъ да заколемъ".
Дружина такъ и сторили:
Първо аꙗанинъ заклали,
Та си Чꙗвдара пуснѫли,
Чꙗвдара и момци-тѣ му.
Чꙗвдаръ си Лалю думаше:
„Лалю-ле, младъ байрактаринъ!
Халалъ да ти ѥ, Лалчё-ле,
Вуйчёво-то ти войводство,
Съ триста млади юнаци,
Че мѧ ти отъ смърть избави".

2. София въ надвечерието на Кримската война

Въ писмо отъ 9. VI. 1854 г., Москва, Сава Филаретовъ рисува на М. П. Погодинъ настроенията на софиянци по следния начинъ (Письма къ М. П. Погодину изъ Славянскихъ земель (1835—1861). Съ предисловіемъ и примѣчаніями Нила Попова. Москва, 1879, с. 730):

Болгаре, пріѣхавшіе туда изъ Софіи, которые, описывая всѣ жестокости и неистовства, которымъ подвержены теперь Болгаре тамъ, въ западной Болгаріи, всѣ до одного готовы возстать противъ турокъ. Они ждутъ съ открытыми объятіями своихъ освободителей Русскихъ. Пока они не предпринимали еще ничего такого, которое могло бы обнаружить ихъ замыслы и ограничиваются только внимательнымъ наблюденіемъ всѣхъ сторонъ крѣпости, укрѣпленіи, наблюдаютъ какія у турокъ приготовленія, сколько провіанта и амуниціи имѣется... соображаютъ, между собою, какъ они должны взяться за дѣло при первомъ появленіи русскихъ побѣдоносныхъ войновъ.

3. Левски въ София презъ 1871 г.

Левски на гости на софийския губернаторъ.

Ст. Заимовъ (В. Левски дяконътъ, с. 186—187) привежда следната случка изъ живота на Левски:

Дѣдо Генадий ни разказа следния куриозъ на Левски: Софийскиятъ паша далъ въ помѣщението на конака голѣмъ пиръ въ честь на голѣмия си синъ, по случай на обрѣзването му (сюннетъ дююну). На сватбата били поканени всевъзможнитѣ (тогава) първенци на София и околностьта. Отецъ Генадий, като игуменъ на Драгалевския манастиръ, и той билъ поканенъ на сватбата пашовска. Левски въ това време се намиралъ въ манастира; като се научилъ за поканата, нахлулъ върху си дрехитѣ на едного отъ манастирскитѣ слуги и заедно съ дѣда Генадия се свилъ въ конашкия дворъ, въ качеството на манастирски слуга. Отецъ Генадий не се уплашилъ отъ дръзката постѫпка на Левски, но Христо Ковачевъ, Спасъ Тумпаровъ и Димитъръ Димовъ, тогава учители и членове на софийското съзаклятие, изтръпнали, когато забележили, че Левски се разхожда изъ тълпата. Тумпаровъ и Ковачевъ още сѫ

живи. Ковачевъ до скоро бѣ софийски ковчежникъ, а Тумпаровъ е учитель при държавното трикласно педагогическо училище въ Кюстендилъ. Димитъръ Трайковичъ, тогава членъ-съветникъ при пашата въ управителния съветъ, позналъ Левски и, отъ страхъ да не би да го познаятъ полицейскитѣ, пошепналъ на Генадия да му каже да се отстрани отъ конашкия дворъ, защото полицията го търси подъ пѫть и кръстопѫть. Левски изслушалъ съветитѣ на дѣда Генадия, но останалъ, дордето се свършило пируването. Този куриозъ се случилъ презъ 1871 год.

4. Георги Стойковъ до родителитѣ си

Въ връзка съ Арабаконашкото приключение въ София сѫ били доведени много българи отъ близкитѣ и по-далечни околности. Повечето отъ тѣхъ специалниятъ сѫдъ осѫдилъ на заточение. Георги Стойковъ, единъ отъ осѫденитѣ, изпраща последни поздрави и заржки на родителитѣ си, жена си, децата си и приятелитѣ си. Писмото добре рисува психологическото състояние на тогавашнитѣ заточеници.

За г-нъ Стоико Симонъ въ Гѕлеми изворъ

Софїя, 1872, декемврїя 31ыи.

Милїи ми родители!

Ето пакъ прїхождамъ съ настоящето си писамце, като за наи последнїи пѫтъ да ви поздравѫ сердечно: братія, сестри и прїятели, и роднини, и всички, кои жалаᵀ за назъ. Слѣдователно ви препроврѕчавамъ стѕпанката си и дѣтцата, сасъ всѧкакѫвъ трѕдъ да са потрѕдите за тѣхъ, да ги не оставите безъ книжевна наѕка и безъ занаятъ. И така всичка-та ви грижа ще бѫди отъ сега на татакъ за тѣхъ. А за мене ще претрѫпнете, и да ми пратите повечко пары сега незабавно отъ веднашъ за всекога. И да не жалите за мене, защото онезъ, които жалатъ и са грижатъ, тях имъ са виждатъ дните като години, а годините като много години. За това бадете терпеливи всички единодѕшно, та нїе, като имаме животъ и дни и години, пакъ ще си додемъ. Книгите ми и тевтерете и ходжете и тапїи-те още ми са не дадуха, и ако ги даджтъ тѕка за нѣкои день, ще ги прата, ако ли не, то ще ги дирите отъ правителство-то въ Софїя. Вѕтьо Дѕнювъ, дето мѕ дава Марїнъ пары, та ми ги даде, тее беха мои пары, та па не ми ги е вращалъ ни този, ни онзи, а пакъ Маринъ иска отъ Вѕтѧ и кѧръ, за мои пары, та ща земете отъ Вѕтѧ 82 гроша и да го реситите, местото кѕпено ще седи за дюкѧна, та кога стигнатъ детцата на возрасть, да го правите. Гергѕ Радиловъ ще гледа да ни прати колко може повече пары, отъ които има да даватъ, сада ща сѧ.

За повече прощаваите и остаите со здравїе.

Вашъ покорнїи синъ
Георги Стоиковъ

(Арх. отдѣлъ да Соф. Нар. библиотека II. В. 2010).

5. Георги Стойковъ до родителитѣ си

Честити новата година и изпраща „най-последното си синовно поздравление". Следъ четири дни тръгва на заточение. Моли да гледатъ добре децата му и да ги изучатъ на книга и занаятъ. Дава последни разпоредби и заржки. Разочарованъ отъ дѣлото на бунтовницитѣ.

За Г-нъ Стоико Симоновъ въ Гѕлеми изворъ.

Софія, 1873, іаннѕарїя 10-ый.

Милїи ми родители! Честита ви нова година!.. Ето пакъ прїхождамъ кѫмъ вазъ сосъ най послѣшно-то си синовно поздравленїе, въ кое-то ще разг[л]едате за едно и дрѕго, що ви отъ писвамѕ. Сега по царска милостъ ни са хариза живота на всички, Богъ да мѕ продѫлжи дни-те и да му хариже царство-то. И макаръ да ни прати въ заточенїе за нѣкоѧ и дрѕга година, но споредъ гѕлемата си милость пакъ ще ни прости като синове на держава-та мѕ. Затова и вїе да ни не забравяте и всякоги да молите царатъ-баща ни чрезъ правителство-то, поскорѕ да са ѕмилостиви за чада-та си. Нїе, вече като ни сториха хаберъ да си отъ пишемъ всѣки до дома си, кои за какво е нѕжденъ, че ще тржгаме сега слѣдъ три четири дни, за това ви и пишемъ. Работа-та ви, коя-то надлежи за на предъ, да сї ѧ гледате и да си вѫршите всичко тжй, като че самъ си азъ дома, и да не жалите за мене, и пакъ ви умолѧвамъ наи много; да се зговарате въ кащи, така и сасъ баѧ, и кака сестра ми, да гледате да не е ѧзѫкъ и за наши-те дѣтца, отъ всѧка една страна. Книга да ги изъ ѕчите хѕбаво, така сѫщо и занаятъ, да ги не остави-те да пасѫтъ овцыте, така и за всеко нещо ще са грижите за тѣхъ и за маика имъ, да не ходи да плаче по чѫжди-те врата като некоѧ, коѧ-то нема нїиде никого. Место-то, кое-то самъ го зелъ за дюкѧнъ, ще поседи, та като попристигнатъ момче-та-та на возрастъ, ще го направите, така и лозето ще го работи-те редовно всѧкога, и сичко дрѕго, що имате работа; книги те отъ правителство-то, ако ги даджтъ, догдѣ тржгнемъ, ще ви са проводатъ; ако ли не, то ще ги подирите после, чрезъ единъ арзавалъ, да ги приберете; вересїи, щото има по тевтере-те и сенете-те, хѕбаво ще глѣдате да ги приберете оᵀ всаде, защо-то нема фаида да седатъ пары те пржснати пара по пара; а колко-то за сега ще видите да ми проводите баремъ две хиледи гроша, безъ дрѕго. Ако ли нема, а то ще иде татю през нощъ или до Етрополе, или до дрѕго место, както да е да ми собере толкозъ пары, за щото безъ пары два патї е апѫзъ човекъ, и единъ часъ по напредъ да ги пратите да ни заваратъ. Така сѫщо порѫчамъ и на Герга Радиловъ да ми допрати пары-те, които има да земамъ, гроша три хиледи, нещо да не стори че... ѕмолѧвам го братски да ми не забравѧ доброто во вѣки. Слѣдователно ви пиша да ми прати-те още ед[н]и гащи и една риза, и една ентерїя, и елека, и косачето, и два чивта чорапе, и ракавици-те, а за отсега, ако ни падне петъ за проваждане писма, то ще ги испращаме до Софїѧ да ви ги проваждатъ. Наи после ви казвамъ и на всички дрѕги прїѧтели: закѫлнвам ви въ Бога живаго, ако би да доде некакѫвъ непрїѧтелъ на народа ни или некои бѕнтовникъ да бѕни народа, като тїѧ, що станаха себебъ да седимъ нїе по апсаните, щомъ доде такѫвзи въ селото ви, бирденъ да го предадете

на правителството, да не пострадатъ и дрѕги като назе сиромаси на право и безъ никаква вина на по краи такива раздорители и дѕшмане на отечеството ни. Следъ тїѧ ви целѕвамъ рака и въ ѕста всички прїятели и братія вообще и остаѧмъ въ здравїе и надежда за одговоръ.

Вашъ покорнїи синъ, а на дрѕги прїятель
Георги Стоиковъ

Но рочно поздравѧвамъ отца п. Стеф., п. п. поп. Дим., Іованъ, Тодоръ, Стоянъ, Хрис., Васил., Симеонъ, Стоянъ, Сеико и всички во-обще, а наи много новїѧтъ ви ѕчитель Христо Цановъ.

Здравеите, вашъ братъ
горе — сѫщїи

Вѕтюва ичѕмик сам го платилъ Димитрѕ гроша 400, а Вѕтю да даде парыте, които има да дава възъ есапа, ичѕмика е 910 ока.

Сѫщїи

(Арх. отд. на Соф. Нар. библиотека, II. В. 2011).

6. Иванъ Стойковъ до брата си Георги Стойковъ

Обещава, че ще гледа децата на заточения си братъ. Бащата ще отиде въ София, за да изпрати сина си.

До господина Герга Стоиковъ въ Софіѣѫ

Въ Г. изворъ, 14 ѥнуаръ 1873.

Братко Герго,

Прочетохъ плъно съ жалость Вашето писамце, което бѣхте пратиле до баща ны. Почувствуванѥто, което осѣтихъ отъ т[о]ва ми Ваше писмо, длъго ся въяде въ срьцето ми, не можѫ Ви казѫ ... по отложете отъ грижѫ-тѫ, която, види ся, да е силно потиснала и преотеснила дѕшѫ-тѫ Вы, грижата за обичны-те Вы малкы и невинны дѣчица, кои ще гы глѣда и наставлява и да гы научи, както на книгѫ, тѫи и на занаятъ. Колко за т[о]ва возложете таѣѫ грижѫ на мене и азъ, бѫдете увѣрени, ще ся труда, до колкото ми силы-те дозволяватъ, за тѣхнѫ-тѫ добрѫ бѫдѫщность. Тые (дѣцата Ви Стоико и Христо) ходатъ рѣдовно на училището и слѣдовать си опредѣлены-те ороци; тѫи и учитель като общь ч[о]векъ има и учи сичкы-те еднакво, безъ да дава разликѫ между ученицы-те. За пары, гдѣто ни пишете, пары много не могохме да сбереме; баща ни устно ще Ви докаже. За лозето да ся не грижате; азь ще престоявамъ да ся работи.

Братскы Вы поздравлявамъ и цѣлувам. Герго Радиловъ ти праща 105 гр. Поздравляватъ Вы и дѣцата Ви, мили и невинни, Стоико, Христо, които остаятъ на училището при учителя Христа, които Вы поздравява.

При т[о]ва съмъ Вашъ братъ
Иванъ Стоиковъ

(Арх. отд. на Соф. Нар. библ., II. В. 2012).

7. Ботеви четници въ софийския затворъ

Тая извадка е направена изъ споменитѣ на Йорданъ Кършовски отъ Елена подъ заглавие: „Патуваніе на Балгарската Чета Презъ Дунава Сасъ Парахода Радецкй за Болгарія Сасъ Претъ водителство Христо Ботевъ воівода Случката На 16 Маія 1876. Година“. Написани сѫ въ Плоещъ на 16.X.1876 г. Ржкописътъ се пази въ Архивния отдѣлъ на Соф. Нар. библ. II. А. 9271. — За сѫщото събитие Йорд. Филаретова пише на 9 септ. 1876 г. до Н. Геровъ следното (Изъ архивата на Н. Геровъ. Книга II, с. 647): „Днесъ събираха помощь за едного отъ заминалитѣ изъ Влашко въстаници, на име Іорданъ Кершовскый, отъ Елена родомъ. Той е ималъ братъ учитель въ Гюргево. Тука ся сабра нѣщо малку помощъ за него, колко-то да отидѣ до Ц-градъ, и азъ му рекохъ да ся яви при Вазе и да Ви разправи за некои работи, които азъ не сѫмъ знаяла или не съмъ могла да напишемъ“.

Когато додохме въ Софія, бѣше часа 12 по турск.; тогава на докараха въ сарая, извадіха белезіците і на растарсіха пакъ ізново за парі. Но ніе немахме ніщо, тогава ни въ караха въ мазето. Дажда престана презъ ноща, но ніе не можахме, за да станемъ на краки нето на фторі день. Но когато ізлезохме на треті день за пованъ, то ніе відехме і другі наші другарі; тамо відехъ і го-нь Славкофъ, коіто беше рускі офіцерінъ отъ Свіщовъ, но беше хванатъ предъ назі въ Софііско; тогава ніе намісліхме, за да говорімъ въ етінтаціте сі, че не са познавамі і сме зеті сась зоръ. Но нікога не можахме, за да са разговоріме едінь сасъ другі, но после відохъ го-нь Спасъ Соколовъ і Петарь Ванковъ, коіто стоеха натъ назі, отгори тогава, когато ни пущаха, ніе можахме, за да са разговорімъ презъ едно малко прозорче въ растожніе едінь часъ, доде ни затворьть пакъ.

Но когато влеземь ватре, то ще да ізмремъ отъ топліна і оть мірізма; после трі дена донесоха едінь ціганінъ, коіто беше въ опкові, защото обрасналъ едінъ отъ каміците; стое васъ назі 24 часа, за да віді і наща мака; после, като стоехме въ затворъ 54 дена, зеха, за да ни вадатъ на істінтакъ по едінь. Но когато ма вадіха мене, трі дена правіхъ істінтакъ, 9 колі кніга напісаха, но пакъ не можа, за да са сварші, защото, което іскаха, за да імь доді на сметката, ась не говорихъ това; тогава са расирдіха і вікаха, за да кажа, колко крушума самь хварлілъ, но ась отказвахъ. Но те казаха: „Да турімъ два, за да доді на закона“. Асмь казахъ, че да турне і дваісе, но асъ не самь хварлілъ ніте едінъ; тогава каза чорбаджіета, каза: „Юрданчо, сінко, коіто каже право, тоі са отерва; коіто лажі, тоі са обеси. Кажи за Бога, за царово здраве“. Но ас му доказахъ: „Ті беше сасъ назі“. Но тоі каза: „Що казвашъ, асъ какъ асъ да бада сасъ васъ, асъ не самь такавзі човекь“. Но другіте тріма злодеіці зеха, за да са гледатъ едінь другі, тогава ас мо казахь: „Відішъ, какво е право сега, като да беше на друго место, то секі ще каже, че сі білъ сасъ назі, відішь — тоі сащо е. Ніе неколко бедні направда да теглімь“. Тогава са погледаха і віка за заптіето і мо казаха, за да ма затворі на друго место самь, дето стожхь 19 дена самъ. Местото не беше

нещо лошо, въ една одаічка добра, но самъ самь білъ, самь мі беше тешко, че не можахъ, за да віда нито іс пенжара, нито из вратата, защото, ако погледна, ще да ма віди некоі і после ще да ма біе. Сутріна на 12 часа по турскі ма пущаха і вечерь на 13 часа, но другіте стожха повече отвань, около 3 часа сутрінь і трі вечерь. Но ась само 5 минути ако бі да са забава въ захода, то требаше, за да ма вікатъ.

Но когато доді на 24 іуніе 1876, захванаха, за да ни пішатъ, но нікога не можаха, за да ни знаятъ, колко хора іма въ затворъ. Тогава подіръ 5 дена вікаха една молла отъ вань і доді, за да на напіса добре. Тогава на свършеніето на месеца една вечеръ віждамъ, че іскарватъ отъ затворъ 12 души селені і гі качатъ на меркепъ і гі іспроваждатъ, но за каде, нікоі не знаі. Но тамо імаше едно благородно момче, пумаче, което мі каза: „Юрдане, Богъ да гі прости тезі хора, те гі испроводіха 6-хъ за Самоковъ и 6-х. за Іхтімань і тая ношъ ще гі обесятъ; і тука въ Софія ще да обесятъ тая ношъ некоі 8 душі селене. Но васъ утре ще да ви пуснатъ, само четірма ілі петъ ще да ва спратъ, за да гі іспроводать за Цариградъ". Когато са самна, то чухме, са обесіха нощесъ 8 душе; тогава доде помачето и ми каза: „Даі бакшише да ва отпуснатъ. Само 5 ще да останатъ". Тогава по часа 9 по турскі сутрінята на вікаха і на попітаха: „Імате лі кіфілі?" Но ніе отговоріхме, че імамі. Тогава каза, за да на завіде едінь заптіе на мітрополіята; тоя день беше 1 августъ 1876, за нась светі денъ; дреба, за да го празнувамі на сега година. Додохме вь мітрополіята по часа $10^1/_2$. Какво да відішъ? Когато са сабра светъ, оть сека страна зеха да носатъ маже, жені, бабічкі, момічета — різі, дрехі, гащі, чорапі і другі. Додоха сіромасі да видятъ, ако іма нещо, за да пошіять зараді бедніте; едні са радватъ, другі са на плачатъ; тогава подіръ едінъ часъ бехме січкі облечені въ добрі дрехі. Тога на распоредіха на ханіщата і неко захванаха, за да на іспроваждатъ і да ні даватъ за харчь, коі отъ дето іде, і да ни прегращатъ сасъ радость, і на зеха по кащата на софрі, і другі некоі тічаха і сабіраха помошъ за іспровожданіе на момчетата. Цинцаріте беха сабралі около 200 . ., коіто гі дадоха на момчетата. Сащо подарава мі мало і големо честа, която пріемнаха софіеніте нашете момчета, тя е неоценімо, когато ни ваздаваха чесъ, като че бехме мілоністе, а не затворніці. Тогава асъ намеріхъ учітелъ Миленкофъ, коіто ма заведе въ дома сі і ма облече. І тамо прі него імаше една баба, кожто защіщавала го-нъ Ковачова і го е кріла въ една неделя време, та ми донесе вода, за да мі ізміе главата і краката, і жівехъ неколко дена. Но после додохъ въ кащата на го-нь Нешо Грозовъ, дето імаше въ неговата каща 2 две момчета отъ нашенско — Петаръ Леф., х̃. Костандінъ Дімітровъ. Въ неговата каща са жівелі некоі трі месеца време, безъ да знаі освенъ неколко ліца... Міле, Н. Грозовъ, Дім. Герновъ, Д. Бочакліевъ. Тогава асъ, като стоехъ некоі едінъ месецъ, работіхъ ізгравъ само въ кащи — една одая на талянскія консолъ і друга на х̃. Кавежія, і черковната порта направіхъ за поменъ. После, като іспратехмі некоі момці, тогава іспратехмі і тіе двама П. Л., х̃. К. Ді. Тогава са трудіхме за г. Марка Атанасовъ отъ Браіла; тогава і ась, като зехь малко помошъ отъ старіца та, са отправіхъ за Пазаржікъ.

8. Турцитѣ палятъ София презъ 1876 г.

Това събитие е описано въ писмото на Йорд. Филаретова до Н. Геровъ отъ 23.IX.1876 г. (Изъ архивата на Найденъ Геровъ. Книга II, с. 651—652, № 2590). Помѣстваме следната извадка отъ него:

Ето че хванаха селянете, като не могатъ да прѣнасатъ боеветѣ, грабежа и обезчестяванието на челядъ-та си, да ся прѣселватъ въ града; тѫй напр. по подирѣ ще ви обадѫ и имената на нѣколцина по заможни селяне, които са си вѣче изпродали всичко мило и драго за нищо и никаква цѣна и са говорили да искатъ позволеніе отъ правителството, за да могатъ да са прѣселатъ въ града. Нъ дали въ града ще иматъ повече спокойствие? Долнитѣ случаи нека отговорать. На 17-ый того при край градътъ, въ махалата Башь-чешма, около обедъ избухна силенъ огънъ при кѫщата на Диневи и изъ сеното на сѫщіа; изгорело доста сено и згради. Другіа день 18-ый, часътъ около 3, догдѣто ся онай и още пушеше, избухнува и другъ отъ отлуканата на г-нъ Трайковичевіа ханъ; до гдѣто и още огъня бѣснееше съ всичката си сила, ся чува огънь въ Дразмахала (на другіа край на града). Хората потьрчуватъ смаяни, що става съ насъ. Следъ $^1/_2$ часъ други огънъ, пакъ на Башь-чешма, нъ въ средата на махалата, не е за описување ужасътъ, който ни облада; сѣкой ся опита, да ли не ще ни постигне участь на батачаніе и толкузи наши други братя. Благодареніе на Бога, послѣднитѣ двѣ огъня не има сено, за да усили огъня, та ся удушиха вѣднѫга. Нъ и то не бѣше доста; всѣ въ сѫщото врѣме, до гдѣто огъня въ ханъ-тъ на Трайковича най силно бѣснеше, влиза едно заптіе, въпрѣкы закона, въ кѫщата на г-на хѵ Мано подъ прѣдлогъ да търси момчета, за да гасятъ огъня; намира едно, захваща до го біе страшно, момчето ся уплашава и побѣгнува горе и заптіето по него съ гола касатура, дору у спалнята хѵ Манова. За да ся укріе, слага ся задъ бешика надъ мѫнечкото имъ дѣтенце, и заптіето захваща прѣзъ бешика да маха вьрху момчето; като вижда това майката на дѣте-то, снаха на хѵ Мано, па и защото были него часъ само съ една мома въ кѫщи (хѵ Мано на чифлика си, сынъ му при огъня у Трайковича, свекърва ѝ сѫщо тѫй не била у дома си), невѣстата ся уплашва, баялдисва и до вѣчерьта опасно заболева; не знаемъ, какво ще бѫде следствіето, нъ нѣвѣстата е била въ опастность. Когато ся извѣстява мѫжътъ, обажда на власть-та и забележително е, че заптіето, като чиновникъ на властьта, тая последната едвамъ слѣдъ три дѣна, при настоятелно-то исканіе на тъжителя, могла да узнае и да хване това заптіе. Не знаемъ, до колку ще бѫдѣ приложенъ закона въ лицето на този чиновникъ прѣстѫпникъ. Не е ли и то едно силнѣйше доказателство за онова, което сѫщитѣ заптіета и различни други изедници праватъ вънъ отъ града, далечъ и отъ по бдителната ужъ власть, далечъ отъ консули и всекакви други свидетели. Научихъ ся, че и въ този случай фр. консулъ, както и италіанскіа, ходили единъ подиръ другіа да забележатъ на властьта, пьрвіа — да внимава тя вьрху захваналитѣ да ставатъ едно подиръ друго тѫй чести огньевѣ, а другіа — за станалото въ кѫщата на хѵ Мано. Нъ на 21-ый вѣчерта избухнува другъ

огънъ въ кѫщата на Али ефендій, единственіа, както казватъ, поздравамислящій турчинъ и на когото неговитѣ сънародници гледать както и на всекой гяуринъ. По тѫзи причина ся и мисли да е и този огънь тѫй случаенъ, като и онези въ българскитѣ махали. Научихъ, че сѫщата вечерь и 3-мата консули, като видѣли по напрѣди саміа огънъ, отишли и забѣлѣжили на правителство-то да внимава строго. Забележили още и това, което имъ казала нѣкоя европейка, че слушала, какъ турцитѣ говорили, че имали намереніе да палатъ всичкитѣ български кѫщи, и на което властьта отговорила, че не требувало да са дава вѣра на сокакскитѣ думы. Такива прикаски разказватъ и други наши българе, които сѫ слушали да произлазатъ отъ турскитѣ уста.

Освѣнъ ханъ-тъ на г-на Трайковича, изгоре и друга една близосъседна кѫща на едно малко сираче, изгоре и още една малка часть отъ неговата кѫща, както и конете му отъ яхъра му, понеже огъна избухна извѣднѫшь съ такава чудѣсна сила, дѣто не бѣше възможно нищо да са избави. И благодареніе Богу, че са случи денямъ и че него часъ немаше никакъ вѣтѫръ, а то другояче бехме и ные и целата ни махала въ голема опастность.

9. Нови пожари и злодеяния въ София

За тѣхъ съобщава Йорд. Филаретова въ писмото си до Н. Геровъ отъ 30. IX. 1876 г. (Изъ архивата на Н. Геровъ. Книга II, с. 654—656, № 2591).

Почитаемый господине Н. Геровъ!

Ніе немаме никакво съмнѣніе, че писмата ни ще произведатъ ползата, която и предполагаме, сѫщо така, както що имахме щастіето вече и да имъ испытаме ползата, именно на онъзи недѣляшно ни. Защото то стана по дълго и азъ, като не могохъ да го свьршѭ прѣзъ день-тъ, останахъ до кѫсно презъ нощь-тѫ да го сврьшѫ. Часътъ около 5 по тур. свьршихъ го и намыслихъ да си легна, нъ по напрѣди сѣднахъ при прозорецъ отъ къмъ улицата да поразгледамъ, защо все и още не бѣхме свободни отъ страхъ-тъ на огньевѣте, за които Ви писахъ. Не ся измина ни единъ четвьртъ, забѣлѣжихъ прѣдъ себе една мѫгла, за всѣки случай рѣкохъ да вдигна брата си, който вѣче спеше, както и всичкитѣ други. Азъ го вдигнахъ и ся завьрнахме въ сѫща-та стая, ній съ ужасъ видохме, че другіа ханъ съ едно газино на г-на Трайковича, които сѫ прѣдъ самата ни кѫща, беха вече въ пламъкъ. Ако слѣдователно да не беше писмото ни причина да позакъснѣѭ неѭ вечерь, та съ това да видимъ опасность-тѫ и още въ началото, то нашата кѫща недно съ ближнитѣ, както и училището и съборната ни цьрква, щеха да станатъ на пепелъ, а такава участь можеше да постигне и неколку хора. Благодареніе на Бога, благодареніе и на това писмо, всичко това не стана, а само газиното съ ханътъ и още единъ дукянь съвьршено станаха жьртва на пламъкъ; тѣ станаха жьртва на едно извънъ всѣкое съмнѣніе намислено дѣло.

Кѫщата ни, задъ която стоеха училището, цьрквата и други нѣкои кѫщи, ся избавиха съ обѣщаваніе на пари, нъ за всѣкой случай ній ся

изпразнихме и отъ това, както и отъ смущеніето, въ което ни хвьрли тази очевидна опастность, азъ не пристигнахъ да Ви изпроводимъ онъзинедѣлното си писмо. Изпровождамъ го сега заедно съ това, въ което не Ви пишемъ нищо за страданіята на селянетѣ, ако и да надминуватъ вече всѣкоя вѣроятность. Ній ще ся ограничимъ тѫзи недѣля да кажемъ, що послѣдува подиръ това. Огъньтъ, за който Ви казахъ тука, бѣше измежду 23 и 24. Приказваше ся, нъ колку е основателно, не знаемъ, за лица, на които кѫщитѣ били опрѣдѣлени да ся прѣдадатъ на огънь; не исключваше ся ни училищата. И дѣйствително, на 25-ый вечерьта около 12 часа по тур. избухнува на единъ пѫть огънь въ една кѫща при дѣвическото училище. Огъньтъ бѣше на такова мѣсто, щото, ако бѣше подхвьрленъ малку по послѣ, не щеха да излѣзать хората изъ къщитѣ си живи, щеха да станать на пепелъ многу кѫщи наедно съ рѣченото училище. Страхъ, че сме осѫдени сички за огънь, а може бы подиръ това и на ножътъ, ни е обладалъ всички; обладалъ ни е тѫй много, що всѣкоя минута очекваме тази опастность. Чудновато е зрѣлището въ сѣкоя кѫща; кѫдѣто и да влезете, Вый ще видите сандъци приготвени, денкове свьрзани като за пѫтъ, за да можемъ, ако би се могло, да спасемъ баремъ нѣщо отъ това, що имаме; испокапахме за сънъ, като денямъ и нощемъ стоимъ будни, и това стана причина, гдѣто на 27 вечерьта и на 29 утринта могоха да опазать на 3 мѣста хвьрленитѣ подпалителни вещества, безъ да успѣе пламъка да обхване сградитѣ, които сѫ были опрѣдѣлени на огънь. Отъ хана на г. Трайковича, който горе по напрѣди, е останало една часть, т. е. само механата съ кахвѣнето му и неколку стаи; на 28-ый по срѣдъ день пакъ биде и тѫзи часть подпалена и щеше да отиде и тя и кѫщитѣ около неѭ, ако и този пѫтъ ся не беше опазилъ пламъка на врѣме. Сѫдете сега, какво е положеніето ни; ніи сме вече до сущь съсипани; питаме ся, да ли просвѣтената христіянска Европа не чека да освобождава купища отъ развалини, да освобождава нашитѣ гробища; каква облага за гніющитѣ тѣла на нашитѣ братія и сестры въ Батакъ и другадѣ, ако ся не тури край на тія звѣрски злоупотрѣбленія; каква полза и помощь и за насъ, ако тѣ ся продължаватъ безнаказано, и насъ ни чека участьта на нашите братя, а христ. Европа все и още чека.

Власть-та, може да ся каже, не ся е погрижила да намѣри виновници-тѣ на тѣзи огньеве; едвамъ отъ послѣднія, по настояваніето на консулитѣ и подиръ повторителното оплакуваніе чрѣзъ телеграфа на валіата, ся е зела нещо по енергическы; хванали сѫ и 3--4 турци съмнителни, нъ слушаме да казватъ агитѣ, че по досегашнитѣ испити ся казватъ за невинни; хвана ся и другъ единъ пакъ турчинъ, доволно подозрителенъ поне по испита, сторенъ при улавяніето; нъ той, не знаѭ какъ си, побегналъ изъ рѫцетѣ на заптіета-та и сега властьта не може да го намери. Много смѣтахме за дѣятелность-та на валіата, само да си дойдеше. И той дойде вечерьта на 28-ый. Не знаемъ, какво ще стане, но това ся научихъ, че вчера сѫ хванати 5-ма селяне отъ Петричъ като подозрителни, защото имъ ся намѣрили кърпи за брисаніе и чопъ по поясетѣ. И валіата ся похвалилъ на консулитѣ, че виновницитѣ ся намѣрили, но отъ друга страна

ся знае, че селянетѣ обикновено носать съ себе чопъ, за да си праватъ върви за опинцитѣ; както и да е, одредена е една комисія отъ 10-мина души турци съ двамина българе, отъ които единіа е Илія ефенди (бившіа бранитель последно на бъл. въстаници въ Руссе), а другіа — братъ ми, за да испита тѣзи подозрителни хора; нощесъ е станалъ пьрвіа испитъ и ето що могахме да ся научимъ. Когато испитвачътъ попиталъ едного отъ селянетѣ: „Защо е тѫзи чопъ по поясетѣ?“ — селянина отговорилъ: „Да си правимъ вьрви, когато ни ся скъсатъ опинцитѣ“. — „Не е ли подобрѣ да си купишъ вѫже, че като ви ся нѣщо скъса, съ него да вързвате?“ — „Азъ, господарю, знаѭ това, както що го знае и всѣкой единъ, който носи опинци; нъ съ какво да купѫ, когато азъ бехъ човѣкъ, който си имахъ жива стока, която да търсимъ сме и дошли тука; нъ като ми ся открадна тя и всичко друго и азъ сьмъ останалъ като голъ пьрстъ, съ какво да купа?“ Могохъ още и това да чуемъ, че тѣзи человеци не само че сѫ съвьршено невинни, но ся и за оплакуваніе, като разбере човѣкъ състоянієто имъ.

Като хванатитѣ турци сѫ намиратъ за невини, тѣ ще ся и изпущятъ; и ній сега вече слушаме, какъ ся заканятъ на една жена вдовица, която посочила на единъ отъ тѣзи съмнителни. Вый отъ това вече ще разумѣете, че нашитѣ ся боятъ да гы изказвать, ако даже и да видать нѣкуго на подвигътъ му.

Съ това като свьршвамъ за сега, молѫ да ми явите, дали пріемате писмата ми, инакъ азъ се боѭ, като не знаѭ това, и трѣбува да прѣстанѫ.

София
1876, сеп. 30-ый.

Ваша почитателка
Іорданка Филаретова

в. Освободителна война

Презъ Руско-турската война въ 1877—1878 г. София е била важенъ воененъ центъръ. Турското правителство заточило въ Цариградъ нѣколцина по-събудени софиянци: Боне Петровъ, х. Мано Стояновъ, Дим. Трайковичъ, Ат. Филиповъ, Дим. Митовичъ, Дим. х. Коцевъ, Дим. х. Мановъ, Никола Десевъ и двама-трима селяни отъ с. Желява. За да се сплаши населението, срѣдъ главнитѣ пазарни мегдани били обесени: Никола Чолакъ бакалинъ, Ник. Стефановъ книжарь, Киро кафеджи и Георги Стоичковъ (вж Д. Ботиновъ, Приносъ къмъ „Историята на г. Срѣдецъ“. Соф. общ. вестникъ, г. I, 1914, бр. 1, с. 2—4; тукъ с. 273).

10. Сведения за движението на турскитѣ войски въ и около София

На 23. XII. 1877 г. ген. Й. В. Гурко заема опразнената отъ турскитѣ войски София. Д. В. Храновъ въ своитѣ „Спомени за генералъ Гурко“ (сп. Българска сбирка, г. VIII, с. 609—619) съобщава за доклада на генерала до главнокомандващия: „Между другото, той споменуваше въ този си рапортъ, че за пълния успѣхъ на това славно дѣло — преминаването на балканитѣ срѣдъ зима и превземането на София — не малко сѫ спомогнали и българ-

ритѣ, тъй като той най-добре знаеше, какви ценни услуги принесоха тѣ, особено въ време стоенето на рускитѣ войски по Балкана и въ време на преминаването му". Въ тия заслуги трѣбва се включи и дейностьта на българитѣ като разузнавачи и съгледвачи. Началникъ на разузнавателната секция чрезъ Освободителната война е полк. Н. Артомоновъ, а неговъ помощникъ — Гр. Д. Начовичъ. Единъ отъ тѣхнитѣ агенти е Никола Кабакчиевъ въ Ловечъ, къмъ когото сж отправени писмата, отъ които по-долу правимъ извадки, засѣгащи София. Българи — съгледвачи следятъ движението на турскитѣ войски отъ Шипка до София и надолу по Тунджанската и Маришката долини.

Христо Ивановъ Какринченинъ или Четоводецъ, както самъ се подписва, дава следнитѣ сведения:

Тетевенъ, 27. X. 1877 г.

Стоянъ Дойновъ, които прістіга отъ София, явява, чи въ София имало въ София 10000 редовенъ аскеръ; и на Араба-конакъ 2 табора.

(Арх. отд. на Соф. Нар. библ. II. В. 438).

Тетевенъ, 17. XI. 1877 г.

За София има само 5-хиляди воиска и пашата им е Амитова шуря черкезинъ съ онзи едного, но не му зная името; той сащо утидохъ отъ Араба-конакъ Исеинъ паша и Исмаилъ паша, което са збиратъ сичка турска воина по София и Араба-конакъ и Златица 20 хиляди души; и така арнаути и анадолци мостафаза ублечени — съ редовны войскарски дрехи; а черкезите са си съ техните си дрехи; затова за София и Златица и Араба-конакъ си свършихъ мисията; още оставихъ на Гурко, тоесть на Гурковія превотчикъ единъ человекъ, които ще показова патя до София и Араба-конакъ, много лесно ще мине воиската до София и лесно ще превземи.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. В. 439).

Въ Сомонджіево (Орханіето), 1877, ноеврій 29и.

Братъ Никола!

Пріехъ по Марко десеть пола руски и разбрахъ точно, що ми пишешъ. Прістигна Цветко[1]) Петровъ отъ Чурекъ село на ноеврій 24и. Казова — на София отъ левата страна надъ Слатина 2 табій и друга на стамболската капія, и една отъ десна страна, и друга на Подуени на край царскыя ханъ отъ десна страна, и на Шаренія мость 2 табіи отъ десна страна; а воина турска, редовна — 3 табура, подъ командата Носувъ паша. А престігна дедо Иванъ отъ родомъ отъ Брусенъ изъ Пазарджікъ на 22 ноеврія. Той казова въ Пазарджікъ немало воина турска, но . . .[2]) баші бузуци, а за Златица каза, чи имало помежду Златица и Пирдопъ 3 табій и редовинъ аскеръ имало до трі хиляди, и немало веки да премінува воиска турска, и немали надежда за друга воина. Христо Тодоровъ престигна отъ Стьргілъ на 24и и казова, чи правиле отъ ванъ София 2 нови табій отъ камъ Пиротъ, а за Ташъ кесенъ нема ни табій, нето воина. За планината тука е малко силата турска ; тя детото[3]) са е сабрала отъ Орханіето и Етрополе и отъ Літавковските табіи, а друга

[1]) Надъ него написано: Ценко. [2]) Не се чете. [3]) Така.

война турска ни е прістігала. Въ парвото писмо ти ги пишяхъ ридовно сичките, съ топовите и каква е войска; само опрели на Мерово на табията, тай са казова местоположеніето, но са заградени: показах имъ местоположеніето за новъ патъ, които отиді да са прави и наскоро мине за Софія; и има въ Орханіето, щото си много далечъ и ми требувашъ тука да са споразомеими да направимъ пощите по близо за по бържи да явами на щаба, щото презъ Ловичъ стана много далечъ; отъ тука за Бохотъ е по близо; затова има тука, щото ща замина за по далечъ . . .[1]) проводи пари по това момче, щото самъ безъ разноски. Ни зная, защо ни даде, като ти писахъ и попреди. Збогомъ!

Вашъ братъ Хр. Ив. Четоводецъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. В. 440).

Орхание, 5. XII. 1877 г.

За Софія нема воина отъ петъ табура и тя е дошла почти сичката на Араба-конакъ, на големата табія, на врав планината седатъ.

— — — —

Пріехъ по Николча десетъ пола русски и днесъ на ново проваждамъ двама човека за Софія и Златица и Ихтиманъ, за да испитать турските сили.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. В. 443).

Орхание, 11. XII. 1877 г.

На 29-и миналаго имало въ Софія три табура воина. За топови не можалъ да са научи, колко имало; като питалъ, а те му казали, че топови не останали, се исчуини биле.

— — — —

Утре има воината похотъ за каде Софія; много коне испомреха отъ стуть и глатъ, така и воината много изпомразнаха краката имъ и рацете, но вече утре трагва и ще са раздуши каде Софія.

— — — —

На дивети са збрахъ съ българите, които седятъ при Гурко, и ми казаха, що на втори того явиле сарбите бой и излезли презъ границата за Нишъ, и го обсадиле и минали каде Софія; не зная, до колко е истена. Тази вечер ми казаха, щото завзели отъ една страна Софія, даже казоватъ, чи и влезли въ Софія на десети того, ни зная на здраво.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. В. 444).

Орхание, 15. XII. 1877 г.

Артилеріята са е прострела до каде Софія и коницата и скоро ще влезимъ въ Софія.

— — — —

Въ ниделя беха прібегнали отъ Софія 2 души съ 1 българинъ въ русската воина и въ Софія ели по 10 драми месо и 2 галета на 24 часа.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. В. 445).

---

[1]) Не се чете.

Орхание, 16. XII. 1877 г.

Наща аванъ-гвардія стои краи Искара подъ Софія и за увереніе утре безъ друго ще влезимъ безъ никакви загуби съ една прикаска; задето ма питати, то са заеха отъ наща войск. И заминувамъ за Софія съ божіята сила, яви ми за на каде да проваждамъ хора да испітоватъ, щото въ Софія и Златица са сварши.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. В. 446).

М. Петковъ съобщава отъ 23. XII. 1877 г., Тетевенъ, на Н. Кабакчиевъ въ Ловечъ:

За сега прохода за София е вѣче свободенъ, руските войски вѫрватъ и г. Гурко пристигна до моста на Искара, и моятъ пратеникъ, като са возверналъ отъ камь Златица за София, стигналъ до Таш-кисанъ и го вѫрнали, че не можалъ да земе добри извѣстия за София за турската войска, защо го вѫрнала руската стража; за София ми известява, че сѫрбето пристигнали близо 4ᵘ—5ᵘ чяса до София.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. В. 467).

11. Освобождение на София

София била освободена на 23. XII. 1877 г. Ген. Гурко назначилъ за административенъ началникъ кн. Оболенски, а за временен градски съветъ: Илия Цановъ, бившъ управитель на турското сиропиталище; М. К. Буботиновъ, Ст. Цвѣтковъ, Ив Андоновъ, Василъ Ант. Найденовъ и Дим. Михаиловъ (вж. Д. Буботиновъ, Приносъ къмъ „Историята на г. Срѣдецъ". Соф. общ. вестникъ, г. I, 1914, бр. 1, с. 2—4). Илия Цановъ съобщава на Костаки Анковъ въ Вратца за освобождението (вж. П. Динековъ, Кога е освободена София. В. Миръ г. XLII, 1936, бр. 10643, и Гражданинъ, Илия Цановъ пръвъ кметъ на София, тамъ, бр. 10647).

Софія, 2 януарій 1878.

Братъ Костаки,

Съ време чухме превземанѣето на Враца отъ руските войски, по слѣдствіе на което останахме раздѣлени.

Ніе тука претърпѣхме големи страхове, защото турското правителство искаше да ны кара да се преселяваме и бѣше рѣшило да изгори София и да е обърне на прахъ и пепель, но слава Богу, който преобрна умо му и който ны избави отъ угрожающата пропасть. Руско-импер. войскы сь бързата си стъпка спомогнаха много на избавленіето ни отъ смьртъ и така на 23 декемврія хванахме свободно да дихаме. Тука всичко е спокойно, но само още работите куцатъ, защото турците преду оттеглюваньето си оплячкаха градъ-о, а българете съ пристиганьето на руссите ограбиха и сасипаха турскиѫ къщи и анбаре. Но надамъ се всичко да се умири и нареди. Руссите ма опредѣлиха за началникъ на градско то управленіе, но, като дойде тука граждански управитель, я ще се оттеглимъ и ще дойдеме у Враца да седиме, до кога се преземе Видинъ, защото софіянцыте се показаха, че са хора почти дивацы и че они слободата я свьрзуватъ съ самопроизволь-тъ. За Мито са научихме,

че е дохождаль у Враца, жалъ ны е, че не дойде и тука да се видиме, но здраве да е. — Іонка вече не можахме вече да е търпиме. Нейните едепсизлици и лошо поведеніе не ся исказуватъ; кога си дойдеме, Ката ще изприкажа сичко на сестра ѝ. Но какво и да е, ето днеска е испращаме съ бае Патьо до Орханіето, а онъ отъ тамо ще Ві е испрати, та кога пристигне, предайте е на родо ѝ. На бабако целуваме я и Ката, и децата ръцете; всичките други поздравляваме и братски цѣлуваме.

За днеска толко.

Вашъ братъ Илія

Отъ Ангелаки имате ли извѣстіе? У Враца има ли каруцы съ конѣ, защото тука нема. Ако има, явете ми, за да ви пишемъ, кога да ми ги пратите, да се пренесеме у Враца.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. II. В. 1938).

г. Избиране на София за българска столица

София бѣ опредѣлена за българска столица не случайно. Следнитѣ документи, предимно отъ български източникъ, сочатъ София редовно като главенъ градъ или единъ отъ главнитѣ градове на България презъ XIX вѣкъ. Срѣдищното мѣсто на София срѣдъ българскитѣ етнографски предѣли опредѣляше предварително нейното бѫдеще значение въ освободената държава. Голѣма заслуга има проф. М. Дриновъ, че настоя върху това обстоятелство, та София бѣ избрана за столица на България, (вж. А. Иширковъ, София по време ни освобождението. Юбилейна книга на градъ София 1878—1928, с. 59—61). Привеждаме въ хронологически редъ мненията на нѣколцина българи и чужденци преди освобождението.

12. Неофитъ Бозвели

Краткое политическое землеописаніе за обѕченїе На Болгарското Младенчество. Напечатано съ одобренїемъ и иждивенїемъ Его Свѣтлости Кнѧзѧ Сербскаго Милоша Ѳеодоровича Обреновича, на даръ оучащейсѧ Болгарской юности: Благословеніемъ же преосвѧщеннѣйшаго Сербіи Митрополіта Господина Петра. И изданно: отъ Неофута архїмандріта Хїлендарца, родомже Котлѧца. Часть пѧтаѧ. Въ Крагуевцѣ, Оу Кнѧжеско-Сербской Тупографїи 1835, с. 25.

Софіѧ, первенствѕющій градъ край рѣка Боѧна; при разваленіето на Средца града, който е прочѕтъ за бывшаго собора въ л. г. 347го, за да сѕдѧтъ списателствата на св. Аѳанасіа противѕ аріаныте. Тоѧ градъ е оу едно широкопространно поле, въ радостно мѣстоположеніе, близо тече и Искра рѣка, близо е и Витоша планина, коѧто е прочѕтна за разныте си рѕды и драгоцѣнніи камены; послѣ же Терновското превзѧтіе станалъ и градъ царствѕющіи, за то сѧ нахождатъ многіи древніи останки; оу него има 8 церкви, митрополіа, храмъ св. Куріаки, оу който лежатъ св. мощи на св. кралѧ

Стефана Сербскаго. Вн$трѣ оу града с҃ нахождатъ 2 теплицы, една имен$ема҃ Еліца, др$га҃ обща, въ ко҃то работ҃тъ табацыти, вонъ же до 1 часъ разсто҃ніе мѣста, 2 Горна҃ имен$ема҃ бан҃, др$га҃ же Балаефенди, при ко҃то има единъ т$рецкій мечитъ; на около и по Стара планина с҃ нахождатъ 12 монастыри — 1. Св. Богородицы; 2. Св. Ніколай; 3. Св. Георгій; 4. Св. Димитріа; 5. Св. Іоанна Рыл.; 6. по Витоша; 7. Св. Тройца; 8. Св. Богородица; 9. Св. Архангеловъ, при който с҃ е билъ съ т$рцыте болгарскій царь Асень зайдно съ велможите си 15 године. Сказватъ же тамошнити жители, какъ да с҃ го предале, нѣкои си зли навѣтницы изъ село Быстрица, отъ който прокл҃тъ родъ с҃ нахождатъ и до нынѣ и живѣ҃тъ оу вс҃кое злополь$чіе. 10. Св. Іоаннъ Рил. при с. Германъ; 11. Св. Спасъ при долный Лоз҃нъ; 12. Седемъ престоли край рѣка Осемь. То҃ прочѣ$тный градъ има до 46,000 жители, които са т$рци повечко, болгари же и нѣколко евреи. Призъ седмицата става добръ торгъ (пазаръ), земл҃ съ добрıи производы, има и пот$рчинни церкви, обаче една преиз҃щна и прекрасна Св. Софі҃, ко҃то с҃ вижда отъ 6 часа далеко и преисполн҃ плачевно и прежалостно вс҃каго сердца.

13. Василъ Априловъ

Денница ново-болгарскаго образованія Сочиненіе —, изданное имъ на своемъ иждивеніи въ пользу Габровскаго училища. Часть первая. Одесса 1841, с. 138—139.

Срѣдецъ, Сардика, Тріядица, нынѣ Софія, при рѣкѣ Искрѣ и Нисавѣ, въ собственной Болгаріи. По завоеваніи Тернова турками, Срѣдецъ сдѣлался столицею Болгаріи, а по той причинѣ и по нынѣ имѣетъ много достопамятностей. Онъ на пріятномъ мѣстоположеніи и лежитъ недалеко отъ Балканскихъ горъ, называемыхъ Витошъ, славящихся желѣзными рудами и драгоцѣнными камнями. Срѣдецъ имѣетъ около 46,000 жителей, большая часть коихъ турки, а прочіе болгаре; въ немъ разныя рукодѣлія, восемь церквей, митрополія, а въ окрестностяхъ двенадцать болгарскихъ монастырей, въ коихъ первое мѣсто занимаетъ монастырь Св. Іоанна Рыльскаго и Св. Архангеловъ.

14. Константинъ Фотиновъ

Общое землеописанїе вкратцѣ за сичка-та земл҃ преведено отъ Греческїй на Славеноболгарскїй ҃зыкъ, умноженно же съ распространенїемъ и прибавленіемъ многоразныхъ потребныхъ wбластей, и сега перв҃ на свѣтъ издано тр$домъ Константіна Г. Фwтінова С. Смврна. Въ Тvпографіи А. Дамїанова. 1843, с. 72—73.

Первенств$ющіи градове: Софїа (Трїадица Сардїйска), первенств$ющїй староболгарской власти градъ край рѣка Бо҃на, въ широко и пространно поле, гдѣто тече и Искръ рѣка. Жители има до 50,000, церкви 8, училище славеноболгарогреческо, кое-то се постави насто҃нїемъ перваго Софїи архїепїскопа г. Іероѳеа и достопочтенныхъ гражданъ. Има похвалны бани, каквото внетре, така и вонъ. На wкрестны-тѣ (wколны-те) страны софїйски

намерѕват се 12 монастыре. До два или тры часове разстоѧнїе намерѕва се прочѕенна-та за разны и многоцѣнны рѕды планина Витоша. Софїйска-та земла се рѣдкѡ намерѕва споредъ изобилїе-то, плодоносїе-то, скотопитателство-то, и може да се нарече земла ѡбѣтованїа, защото издава таквыа вещи и стока, кои-то толкова изобилнѡ дрѕги места нематъ. Содержава же повече отъ 360 сѣла, помеждѕ кои-то има големи и многонародни, каквото е Радомиръ, Іхтиманъ (кои-то се называватъ и касабы) и дрѕги многочисленни.

15. Сава Радуловъ

Стихійни уроцы землеописанїа Съ Гречески на Болгарскій ѧзыкъ преведени отъ Саввы Іліевича Панигюрца. Въ полза учащымсе Болгарскимъ юношамъ Въ Смѵрнѣ 1846, с. 52.

Въ Болгарїа познаменити градове сѕть: Софїа (Тріадица). великїй и главный градъ на Болгарїа, жители ѡколо 50,000.

16. Иванъ Богоровъ

Кратка Географія математическа, физическа и политическа. Отъ И. Андреева. Букурещь. 1851, с. 165. — Българскитѣ градове започва съ София.

Софія или Тріадица (60 хыл. ж., блъгаре, турци и ебреи), не далечь отъ планинѫ Витошь, гѫбавѫ съ руды, единъ отъ по-хубавы-ты и главны-ты градове въ Турско, иманъ по правдѫ за столицѫ на цѣлѫ Блъгаріѭ, разложенъ на пріятно и лично поле при р. Искъръ и Нишявa, сѣдалище паши и митрополитъ; има чисты и широкы улици, 8 цркви, множество турскы джяміи, добрѣ направены кѫщи, забыколены отъ гыздавы градины и дрьвіе, добричко блъгарско училище, всякаквы занаяты, голѣмѫ чяршіѭ и порутенѫ ветхѫ тврьдиньѫ. Вѫтрѣ въ града има двѣ бани съ минералны воды, както и нѣколко на близо изъ вънъ. Околности-ты му сѫ накычени съ 12 монастыре, отъ които по-забѣлѣжены сѫ Св. Іоаннъ Рылскый и Св. Архангеловъ. Софійскый ейялетъ обема 365 села, все блъгарскы, нѣколко отъ жителе-ты на които ся наричять шопи, сир. софци.

17. Стефанъ П. Колевъ

Общи Знанія всѣкому человѣку нуждны. Преведе отъ Сѫрбски на Бѫлгарскый языкъ Стефанъ П. Іов. Колювъ. Въ Бѣлградъ Въ Правителственнѫ-тѫ Книгопечатньѫ 1855, с. 65.

Въ Бѫлгарія е Софія главенъ градъ съ 50,000 жители.

18. Георги Економовъ Дупничанинъ

Кратко землеописаніе естественно-математическо и гражданско. отъ Георгія Економова Дупничянина. Букурещъ 1856, с. 34—36.

Софія. Поглавный градъ въ Българіѭ, край Искръ рѣкѫ, на друмъ изъ Бялъ-градъ, като отывѫть за Стамболъ. Имѫ около 40,000 жит. Въ стары-тѣ врѣмена ся наричялъ Срѣдецъ или Сардика. Въ най-послѣдни-тѣ врѣ-

мена, като прѣвзимали турци-тѣ Българіѫ, Шишманъ Іоаннъ царь живѣлъ тамъ и умрялъ. Въ него имѫ доста забележителни нѣчта, нъ всичко приходи въ упадокъ. Тамъ ся нахождѫть мощи-тѣ на свѣтый Стефанъ Душанъ, краль срьбски. Доста силнѫ трьговіѫ имѫ, нъ хора-та му ся намирѫть въ най-голѣмѫ темнотѫ на просвѣщеніето.

19. Найденъ П. Стояновъ

Кратко землеописаніе за дѣтца. Прѣвелъ Найденъ П. Стояновъ. 1861. Издава ся отъ Съдружеств. на Блъг. Книгопродавницѫ въ Пловдивъ, с. 17.

У Блъгаріѫ — София най-главенъ на р. Искрь; има около 50,000 ж. Въ старо врѣмя ся наричялъ Срѣдецъ.

20. Теодоръ Т. Хрулевъ

Кратко землеописаніе отъ —. Издадена съ иждивеніето на Г. Иваница Кѫнчова. Браила. 1862, с. 20.

Има ли още знатни градове въ Европа? — Филибе или Пловдивъ въ Тракіѫ; Софія, Търново и Шуменъ въ Българіѫ.

21. Вестникъ Гайда

Сатирическй вѣстникъ за свѣстяваніе на българи-тѣ, год. I, бр. 2 отъ 30. VI. 1863, Цариградъ.

Нека слушят търновченитѣ, какво правят софіенци. Търново и София са двата най-многолюдни градове български, двѣ пьрвостоящи точки на Българія, и какъ успѣва една [София], а колко назад остава другія!! Между това какво става в' третия сопрестолен тѣм град — Охрид? — Цинцарска мьгла е припаднала на него.

22. Ботю Петковъ

Кратка всеобща географія отъ Ботя Петкова. Въ Пловдивъ. 1868, с. 132.

Софія или Срѣдецъ, Тріадица, разложенъ градъ на хубаво поле при планинѫ Витошѫ, край рѣкѫ Искъръ, единъ отъ подобры-ты и населены градове въ Турціѫ, съ 50,000 жит., има бани.

23. Йоакимъ Груевъ

Уроци отъ Землеописаніе. отъ —. Четврьто изданіе оправено и допълнено. Книжарница на Хр. Г. Дановъ и Сіе въ Пловдивъ, Русчукъ, Битолѫ. 1872, с. 9, 70.

Турція (европейска), столица Царійградъ; главни градове: Едрене, Пловдивъ, Софія, Шуменъ, Русчукъ, Видинъ, Нишь, Скопія, Бытола, Солунъ. — Софія (Срѣдецъ съ 30,000 ж.) наблизу до планинѫ Витушѫ, край р. Искръ, врьти тръговіѫ съ жито и съ живѫ стокѫ.

24. Софийски Мелетий

Софийскиятъ митрополитъ Мелетий на 11. XII. 1873 г. пише на Ст. Чомаковъ въ Цариградъ (СбБАН, кн. XII, 1919, с. 296):

Бѫдѫщето на Софія ще бѫде велико, г-нъ Стоянчо, а тука нѣмамы человѣцы, които да ся възползуватъ съ него. Свѣтлината на срѣдоточието на желѣзницытѣ въ Софія боѭ сѫ да не поврѣди и порази нашитѣ непривыкли къмъ нея умове.

25. София — седалище на екзархията

Въ книгата си Сбирка отъ статии, Срѣдецъ 1898 г., с. 103—104, Петъръ П. Карапетровъ пише:

Презъ 1875 година се подигна и питание-то за премѣстявание-то на седалище-то на екзарха и управление-то на екзархия-та въ Търново или Срѣдецъ... Повечето отъ поддържатели-тѣ на тая мисъль предпочитаха, щото екзархия-та да се премѣсти въ Срѣдецъ, тъй като тоя градъ е съсрѣдоточие между Мизия, Тракия и Македония, па и за това, защото щѫтъ да го свържатъ желѣзници съ Западна Европа, Солунъ и Цариградъ.

На чело на ония, които искаха да остане въ Цариградъ седалище-то на екзарха и управление-то на екзархия-та, бѣха: д-ръ Ст. Чомаковъ, Георги Ст. Чалъоглу, Драганъ Цанковъ, Петко Р. Славейковъ, Теодоръ Икономовъ, пловдивский и русенский владици Панаретъ и Григорий (който яко умѣеше да се съобразява съ обстоятелства-та на време-то) и други нѣкои отъ помлади-тѣ и свѣтски хора. Тѣ си служеха съ вестници-тѣ Македония и Турция. Начело на други-тѣ, които бѣха за премѣстявание-то, бѣха Гавриилъ Кръстьовичъ, Николай Михаиловски, хаджи Иванчо Пенчовичъ, владици-тѣ търновский Иларионъ (той скоро се помина), срѣдецкий Мелетий и тоже мнозина отъ млади-тѣ и стари-тѣ свѣтски хора. Вестници-тѣ Напредъкъ (издаванъ отъ Иванъ Найденовъ, вмѣсто спрѣний Право) и Вѣкъ (урежданъ отъ Марко Д. Балабановъ и Христо Т. Стояновъ), тоже бѣха за премѣстването на екзархия-та. Основания-та, доводи-тѣ на два-та последни вестници бѣха, чини ми се, доста умѣстни, прави, тогава, когато ония на Македония и Турция бѣха съвършено слаби, неоснователни. Въ смисълъ на премѣствание-то, и особено въ Срѣдецъ, пишеше и вестникъ День (издаванъ отъ П. П. Карапетровъ)

26. Цариградската дипломатическа конференция презъ 1876 г.

Събитията презъ 1876 г. предизвикаха свикване на международна дипломатическа конференция въ Цариградъ, 21. XII. 1876 г. Тамъ бѣ взето решение да се даде на българския народъ автономия и София бѣ опредѣлена за столица на западната область (вж. Йорд. Ивановъ, Българетѣ въ Македония. Издирвания и документи за тѣхното потекло, езикъ и народность. София, 1915 с. 211).

България. Органически уставъ. I. Отъ долуозначенитѣ земи и съгласно тукъ приложената карта ще се образуватъ две области (вилаета), които ще

се управляватъ по начинъ, изложенъ подробно по-долу. Източната область съ главенъ градъ Търново, ще бѫде съставена отъ санджацитѣ Русе, Търново, Тулча, Варна, Сливенъ, Пловдивъ (безъ Султанъ-йерѝ и Ахъръ-челеби) и отъ казитѣ Лозенъ-градъ, Мустафа-паша и Къзълъ-агачъ. Западната область, съ главенъ градъ София, ще бѫде съставена отъ санджацитѣ София, Видинъ, Нишъ, Скопие, Битоля (безъ две южни кази), отъ една часть на санджака Сѣръ (три северни кази) и отъ казитѣ Струмица, Тиквешъ, Велесъ и Костуръ.

27. Христо Т. Стояновъ

Естествено, като софиянецъ той е действувалъ София да бѫде опредѣлена за българска столица. Писмото му е отправено до софийския вицегубернаторъ проф. М. Дриновъ и съдържа и мненията на д-ръ Моловъ и Петко Каравеловъ. По това време въпросътъ за бѫдещата столица още не е решенъ окончателно.

Свищовъ, 1 февралія 1878 года.

Драгій ми Маринъ Степановичъ,

Увѣренъ сьмь, че сте ся опознали вече съ Софія и сичко Софійско напълно, при това мыслѭ, че и работытѣ Ви сега трѣбва да сѫ станали по́ леки отъ колкото въ началото. Затова ся надѣѭ, че ще задължите много пріятелтъ си Стояновъ, ако побързате да му напишете за това, что го интересува за Софія, и особенно за неговата собственность и за неговитѣ пріятели, и даже непріятели, ако има такива.

Преди нѣколко дни нашіятъ губернаторъ генералъ Золотаревъ трьгна отъ тукъ за Русчукъ, и Цѣнинъ съ него. Тука оста сичката свищовска канцелярія, Балабановъ, я, Палаузовъ и другіе, исключая конечно Петкова, който има сега удовольствіе да е въ Софія, ные остахме тукъ на неопредѣлено время, до пьрва заповѣдь. Генералъ Золотаревъ и Цѣнинъ сега за сега сѫ въ Брѣстовецъ, защото Русчукъ още не ся е предалъ.

Тука бѣше преди нѣкоя недѣля Петко Каравеловъ и д-ръ Моловъ, които отидоха къ Тухолкѣ и Станишеву судити и рядити. Моловъ и Каравеловъ дойдоха тука като крайни противници на мысъльта за Софія като нашъ центръ и столица; тѣ стоеха за Филибе, а пожалуй за Едрене, съ тази мысъль си и остаха.

Преди нѣколко време отъ тукъ замина г. М. Стояновъ на пѫть изъ Франція за Софія; надѣюсь, онъ пригодится Вамъ. Я ему далъ письмо отъ сестры М. Буботинова изъ Москвы; если Буботина въ Софіи, скажите ему написать мнѣ.

Прошу передать мой нижѧйшій поклонъ Его превозходительству софійскому губернатору.

Жму твою руку, кланяюсь и жду твоего письма.

Твой другъ Х. Стояновъ

Свищовскій вице-губернаторъ поздравлява и цѣлува софійскійтъ вицегубернаторъ, Марина Степановича.

Балабановъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 141).

28. Драганъ Цанковъ

Писмото е отправено сѫщо до проф. М. Дриновъ.

Търновъ, 15 марта 1878.

Любезній г. Дриновъ,

Стражаринътъ, който донесълъ писмата относително за адресътъ, не ми ся яви, за да могѫ да ти отговорьѫ по него на писмото ти. Сегашніятъ владиковъ испроводникъ, Стойчо Иліевъ, яви ся и набързо ти казувамъ това:

Подписитѣ ще фанѫтъ да ся събиратъ отъ утрѣ съ грижата на една комисія, която ся избра снощи въ кѫщата отъ избиратели, удобрени отъ градското населеніе. Тія подписи ще ся съберѫтъ отъ цѣліятъ търновски санджакъ, сиречь отъ окрѫзитѣ: търновски, габровски, севліевски, ловченски, еленски и османъ-пазарски. Комисіята мисли, безъ да е още рѣшила, да ся испроводятъ въ Св. Стефанъ по единъ прѣдставитель отъ сѣки търновски окрѫгъ, за да занесѫтъ подписитѣ, макаръ губернаторътъ да е на мисъль да сѫ доста само четворица.

Азъ мислѭ да могѫтъ да ся намѣрятъ въ Св. Стефанъ прѣдставителитѣ отъ Търново на 31 марта.

Ако не бѣхѫ дошли телеграфитѣ отъ Св. Стефанъ и отъ Алабина относително за тая работа, едва ли щѣхъ да сполучѫ да накарамъ търновци да събератъ таквизи подписи. Дано Богъ вразуми българитѣ да не поддържатъ да стане Търновъ столица! Азъ ти казахъ и други пѫть, че ти си честитъ да си при едно населеніе, което не е като търновското.

Както и да е, бѫди увѣренъ, че подписитѣ отъ Търновъ ще бѫдѫтъ на Св. Стефанъ на опредѣленото врѣме.

Поздрави Алабина, както и владиката. Архимандрита е днесь боленъ и не вѣрувамъ да му пише, нъ нѣка не ся безпокои владиката. Желаніето му ще ся испълни.

Твоятъ Д. Цанковъ

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 168).

29. Григоръ Д. Начовичъ

Писмото е отправено до проф. М. Дриновъ.

Пловдивъ, 19 априлъ 1878.

Бае Дриновъ,

Много здрави сѫмъ Ви проваждалъ съ всѣкій пѫтникъ, когото сѫмъ виждалъ да отива за Софія, но мьрзеля не ма остави до сега да сѣдна да Ви пиша. Нѣма съмнѣніе, че и сега нѣмаше да Ви пиша, ако да нѣмахъ да Ви извѣстя отъ тука нѣщо ново, което ще Ви заинтересира поне като оригиналность. Тукашнитѣ младежи подписватъ едно прошеніе кѫмъ губернатора и го молятъ да посрѣдствова предъ Великія князъ, щото да са въоружи цѣлъ български народъ, отъ 40 до 18 години, да са организира военно, за да може да брани отечеството ни и правднитѣ ни, въ случай че Англія или Австрія обяви война на Россія. Ще ли да ни послуша русската власть, това ние не знаемъ, но причината, която породи това желаніе въ тукашното насе-

леніе, е предготовленіята, които са правятъ въ Россія въ видъ на тѫзи война и новитѣ жертви, които са налагатъ на цѣлъ русски народъ. Тукашното населеніе желае, щото свободна България да не падне по-долу отъ русскитѣ ни братія въ защитата на нашата свобода и на границитѣ на нашето отечество.

Какъ отиватъ работитѣ полека! Още вѣстникъ нѣмаме! Още нито една печатница нѣма въ българската столица! Още отиватъ почти всичкитѣ работи по турецки! Има надѣжда обаче, че печатница ще доди скоро тука и г-нъ Василъ Поповичъ са кани да издава вѣстникъ; тѫй щото една голяма нужда ще са поудовлетвори, сиречъ на единъ гладенъ гигандъ ще са даде единъ драмъ хлѣбъ. Но като пощата още не е устроена, вѣроятно е, че този драмъ хлѣбъ ще са изгубва нѣгдѣ изъ между зѫбитѣ на гиганда и че гладоста ще трае и за дѫлго врѣме напредъ.

Ако да има градъ, който да заслужва най-малко да бѫде столица на българското княжество, то е Пловдивъ. Тука българи съвьршенно нѣма, съвьршенно! Разбирамъ такива българи, които поне да са радватъ на освобожденіето ни, да го чувствоватъ българско. Старитѣ, отъ пьрвія до послѣднія, сѫ изѣдница и имъ е криво, дѣто чорбаджилѫка имъ се прекрати, нѣкои отъ тѣхъ даже открито говорятъ, че не сѫ благодарни отъ новія порядокъ, а единъ отишелъ и да иска пашапортъ да са присели съ фамиліята си въ Цариградъ при любезнитѣ си турци. Младитѣ, всичкитѣ сѫ заспали и сѫ по-гьрци отколкото българи: майкитѣ имъ грькини, въ дома си гърски приказватъ, тѣмъ гърскія язикъ е по фамиліаренъ и това го казвамъ само за онія (5/6), които сѫ на лице, които играятъ нѣкаква роль; другитѣ не съществуватъ, не са явяватъ нигдѣ, не ги знае чолякъ, нито какви сѫ, и живѣятъ само въ дюкенитѣ си. Тука още училище нѣма, нито пакъ иматъ двѣ пари бюджетъ, за да ся отворятъ училище. За клубъ да отворятъ са канятъ още отъ преди единъ и полвина мѣсеца, но до сега нищо не са направили, нито пакъ ще направятъ, защото не знамъ, кои хора ще го направятъ, освенъ ако да додатъ гражданитѣ отъ околнитѣ градища и села да имъ дадѫтъ пари, да имъ го отворятъ и да го оставятъ да са ползоватъ. Такѫвъ градъ, безъ патріотизмъ въ българитѣ и на когото повече отъ полвината жители сѫ гьрчеятъ и сѫ явно наши непріятели, може ли да бѫде и тряба ли да бѫде столица на нашето пеленаче княжество, което е толкозъ тъжно въ люлката си и не търпи никакви непріятелства, което има нужда отъ антикски патріотизмъ, за да може да порасте и заѣкне? — Софія, направете я красива, посѫбудете ѝ жителитѣ, които поне не сѫ непріятели на отечеството ни, ако и да ги казватъ, че сѫ останали назадъ, и нека стане Софія българска столица. Пловдивъ, на когото полвината отъ жителитѣ сѫ турски шпіони, не тряба да е сьрдцето на нашето отечество!

Вашъ старій искренній
Г. Д. Начовичъ

Много здраве съ кола отъ Михаилиди (-вичъ), който е чиновникъ особ. пор. и исплѫнява длѫжность на градски инжинеръ. Но какви препятствія срѣща отъ градскія съвѣтъ?! И тѣ сѫ сѣ млади!

Но кой подписва прошеніето за общото въоруженіе на народа, ако пловдивци сѫ такива? То е други вопросъ; освенъ това подписъ полесно са дава отъ колкото голаганче!

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 146).

30. Марко Д. Балабановъ

Въ статията „Преди първото учредително събрание въ Търново и преди избирането на първия български князъ", Псп. кн. LXVIII, с. 650, Марко Д. Балабановъ съобщава, че въ неговия домъ въ Свищовъ (той е билъ вицегубернаторъ тамъ) често се уреждали срещи, въ които се разисквало върху бѫдещето устройство на освободена България. Присѫтствували Н. Геровъ, М. Дриновъ, К. Станищевъ, Т. Бурмовъ, Хр. Стояновъ, Д. Аневъ и др. Балабановъ пише:

Между друго въ тѣхъ се подигна не веднажъ въпросътъ, кой градъ да бѫде столица на възродената българска държава, и, въпрѣки нѣкои немаловажни възражения, преодоляваше мнението за София, която и стана отпосле такава.

31. Князъ В. А. Черкаски

Князъ Черкаски съ обявяване на Руско-турската война въ 1877 г. бива назначенъ да завежда гражданскитѣ дѣла въ заетитѣ отъ рускитѣ войски територии. Той споменува за София въ една докладна записка (Генералъ-маіоръ Н. Р. Овсяный, Русское управленіе въ Болгаріи въ 1877—78—79 г. г. I. Завѣдывавшій гражданскими дѣлами при Главнокомандовавшемъ Дѣйствующей арміи д. с. с. князь В. А. Черкасскій. С. Петербургъ 1906, с. 287).

Если бы сербы были для военныхъ цѣлей временно двинуты къ Софіи, этой древнѣйшей и нынѣ имѣющей въ глазахъ болгаръ первостатейное политическое значеніе столицѣ Болгаріи, ихъ слѣдовало бы немедленно оттуда вывести въ указанный выше для нихъ районъ.

32. Князъ А. М. Дондуковъ-Корсаковъ

Князъ Черкаски умира внезапно и бива замѣстенъ отъ князъ Дондуковъ-Корсаковъ, който презъ Русе пристига въ С. Стефано на 8. V. 1878 г., а на 2. V с. г. е вече „въ своята предполагаема резиденция Пловдивъ" (Генералъ-маіоръ И. Р. Овсяный, Русское управленіе въ Болгаріи въ 1877-78-79 г. г. II. Россійскій Императорскій Комиссаръ въ Болгаріи, генералъ-адъютантъ князь А. М. Дондуковъ-Корсаковъ. С.-Петербургъ 1906, с. 11). „По Берлинскому трактату, мѣстомъ созыва именитыхъ болгарскихъ людей для выработки органическаго статута и выбора княза было назначено Тырново, древняя столица Болгаріи. Сюда же имѣлось въ виду перенести и резиденцію императорскаго комиссара, а потомъ образовать тамъ же и столицу княжества. Но противъ этого сильно возсталъ (въ значительной степени подъ влияніемъ М. С. Дринова) кн. Дондуковъ-Корсаковъ, который настаивалъ на переносѣ своей резиденціи въ г. Софію" (тамъ, с. 40). За тая цель кн. Дондуковъ пише обширно писмо до военния министъръ. Молбата му бива задоволена и

на 10 окт. 1878 г. той напуска Пловдивъ. Въ София пристига на 20 окт. „Избравъ мѣстомъ своего пребыванія городъ Софію, императорскій комиссаръ рѣшилъ изъ военныхъ учрежденій имѣть тамъ лишь военное училище, штабъ же болгарскаго земскаго войска, а также учебную дружину и двѣ вновь сформированныя саперныя роты перевести въ Тырново“ (тамъ, с. 36).

Писмото до военния министъръ е помѣстено въ Сборникъ матеріаловъ по гражданскому управленію и оккупаціи въ Болгаріи въ 1877—78—79 г. г. Подъ редакціей Генералъ-маіора Н. Р. Овсянаго. Выпускъ 5. С. Петербургъ 1906, с. 10—15.

Письмо Императорскаго комиссара къ Военному Министру отъ 24-го іюля 1878 год.

Милостивый государь,

Дмитрій Алексѣевичъ.

Въ отвѣтъ на депешу Вашего высокопревосходительства относительно времени перенесенія центральнаго управленія моего въ Софію, считаю долгомъ сообщить Вамъ тѣ соображенія, кои заставляютъ меня избрать этотъ, а не другой пунктъ для моего мѣстопребыванія. Тотчасъ по полученіи здѣсь извѣстій о рѣшеніяхъ Берлинскаго конгресса, среди жителей Южной Болгаріи стало обнаруживаться замѣтное уныніе и неудовольствіе тѣми порядками, коимъ они должны будутъ подчиниться въ силу постановленій конгресса.

Мѣстной интеллигенціи совершенно непонятно, какимъ образомъ изъ-за политическихъ соображеній можно было пожертвовать свободой жителей той страны, въ которой прежде всего былъ поднятъ вопросъ объ освобожденіи отъ турецкаго гнета и которая больше всего пострадала отъ разоренія ради этого освобожденія. Постановленія конгресса извѣстны только въ общихъ чертахъ. Весьма понятно, что всѣ интересы населенія сосредоточены на подробностяхъ исполненія и примѣненія этихъ постановленій. Оно не вѣритъ обѣщаніямъ турокъ, не можетъ понять своего земскаго войска подъ командою турецкихъ офицеровъ, хотя бы и христіанъ, оно опасается назначенія генералъ-губернатора изъ ненавистныхъ болгарамъ грековъ или армянъ. Ко мнѣ ежедневно поступаютъ по прежному здѣсь обычаю адреса и петиціи отъ цѣлыхъ обществъ на имя Государя Императора съ просьбою о заступничествѣ и справедливомъ къ нимъ вниманіи. На дняхъ толпа въ 500 человѣкъ изъ сосѣднихъ селеній собралась около моего дома и съ отчаяніемъ и скорбію выражала страхъ и недовѣріе къмъ будущему своему положенію. Во всѣхъ подобныхъ случаяхъ я употрѣбляю всѣ усилія, чтобы успокоить населеніе и внушить ему надежду на лучшій порядокъ вещей, при этомъ я указываю депутаціямъ и жителямъ, что въ случаяхъ неповиновенія и безпорядковъ неминуемо послѣдуютъ репрессивныя мѣры; въ случаѣ же терпѣливой покорности они въ правѣ расчитывать, подъ охраной нашихъ оккупаціонныхъ войскъ, на установленіе правильнаго отправленія вновь созданной для Румеліи административной автономіи. Смѣю думать, что только личнымъ вліяніемъ и тою хотя малою долею довѣрія, которое успѣлъ пріобрѣсти въ краѣ, мнѣ удается пока удерживать въ должныхъ границахъ тревожное состояніе, овлаѣвшее умами южныхъ болгаръ. Тѣмъ не менѣе я твердо убѣжденъ, чтод

новое устройство Восточной Румеліи вызоветъ значительное усложненіе и безпорядки тотчасъ послѣ ухода отсюда нашихъ оккупаціонныхъ войскъ. Этого же мнѣнія и сами жители Румеліи.

Если положеніе этой части края представляетъ высказанное мною опасеніе, то Македонія, судьба которой вѣроятно будетъ служить предметомъ обсужденія Константинопольской конференціи, представляетъ въ настоящее время состояніе полной неурядицы. Прибывающія ко мнѣ депутаціи, адреса духовенства и наконецъ представившіяся мнѣ въ Софіи почетныя лица изъ Македоніи описываютъ въ самыхъ яркихъ краскахъ положеніе болгаръ, составляющихъ большинство населенія этого края. Турки продолжаютъ совершать прежнія насилія, убиваютъ жителей, оскверняютъ семейную жизнь болгаръ, и нѣсколько ихъ деревень сожжены недавно шайкою башибузуковъ. Всѣ эти жалобы и выставляемые факты сообщаю я и нашему посланнику въ Константинополѣ, какъ матеріалы для обсужденія будащаго положенія Македоніи. Депутаціямъ изъ Македоніи я также внушалъ постоянно, чтобы онѣ ожидали съ терпѣніемъ рѣшенія конференціи и не ухудшали своего положенія безразсудными стремленіями къ возстанію или самоуправству.

Князъ Дондуковъ-Корсаковъ

Изъ всего сказаннаго о политическомъ настроеніи южнобалканскаго населенія болгаръ Ваше высокопревозходительство изволите усмотрѣть, какое важное въ глазахъ моихъ имѣетъ значеніе пребиваніе въ Софіи центральнаго управленія. Только отсюда я могу постоянно слѣдить за политическимъ настроеніемъ болгарскаго населенія Румеліи и Македоніи, и своевременно принимать мѣры къ его возможному успокоенію. Съ другой стороны, необходимость постоянныхъ сношеній съ Россіей и личныхъ переговоровъ съ посланниками заставляетъ меня также отдать предпочтеніи Софіи передъ Тырновомъ. Въ первой резиденціи при удобствѣ сообщенія по желѣзной дорогѣ и моремъ

я постоянно буду имѣть возможность правильныхъ и скорыхъ сношеній съ Константинополемъ и Россіей, въ Тырново же, особенно въ зимнее время, когда я буду лишенъ этихъ удобствъ, положеніе мое во многихъ случаяхъ станетъ безъисходнымъ. Выяснивъ политическія причины, заставившія меня остановиться на выборѣ Софіи, я долженъ сказать, что и въ военномъ отношеніи городъ этотъ представляетъ болѣе преимуществъ, нежели Тырновъ.

Изъ войскъ, предназначаемыхъ въ окупаціонный корпусъ, я предполагаю расположить въ сѣверо-восточной части Болгаріи, около Шумлы и Варны, только одну пѣхотную дивизію и три полка кавалеріи, въ Румеліи — двѣ дивизіи пѣхоты и четыре полка кавалеріи и наконецъ въ Софійской губерній и западной части Сѣверной Болгаріи — одну пѣхотную дивизію при трехъ полкахъ кавалеріи. Изъ означенныхъ предположеній Ваше высокопревосходительство усмотрѣть изволите, что большая часть окупаціоннаго корпуса будетъ расположена за Балканами.

Изъ Софіи мнѣ всегда будетъ возможно руководить войсками въ случаѣ какихъ бы ни было усложненій. При той трудной и неопредѣленной роли, которая можетъ выпасть на долю русскихъ войскъ оккупаціоннаго корпуса, необходимо дѣйствовать съ большимъ тактомъ и осмотрительностью, что возможно лишь при ближайшемъ руководствѣ войсками. Находясь въ Тырново, я буду лишенъ возможности таковаго руководства войсками, расположенными за Балканами, въ особенности во время зимы. Затѣмъ относительно помѣщеній различныхъ учрежденій, какъ гражданскаго, такъ и военнаго управленія, Софія несравненно выгоднѣе Тырново, въ которомъ настолько недостаточно необходимыхъ для сего строеній, что придется части управленія размѣстить по сосѣднимъ деревнямъ и мѣстечкамъ. Между тѣмъ, осмотрѣвъ подробно Софію, я нашелъ въ этомъ городѣ прекрасныя казенныя и частныя зданія, вполнѣ могущія удовлетворить предполагаемому назначенію. Здѣсь находятся обширный вновь выстроенный каменный госпиталь, каменые магазины для всевозможныхъ складовъ и, наконецъ, казармы и конюшни такихъ размѣровъ, что съ незначительными перестройками въ нихъ можно было бы помѣстить всѣ учебныя части, и кромѣ того нѣсколько дружинъ Болгарскаго земскаго войска, что значительно ускорило бы военное образованіе этихъ частей. Затѣмъ, если признается безусловно необходимымъ подчиниться постановленію конгресса относительно собранія именитыхъ людей Болгаріи не иначе, какъ въ Тырново, то я считалъ бы возможнымъ и это требованіе соединить съ моимъ предположеніемъ.

Въ Тырново могли бы собраться именитые люди для разработки будущаго органическаго статута страны, согласно выработанной по моимъ указаніямъ программы и подъ наблюденіемъ командированнаго мною лица. Въ случаѣ надобности я самъ могъ бы наѣзжать въ Тырново для личнаго направленія дѣла. Во всякомъ случаѣ эти предположенія представляютъ несравненно меньше неудобствъ, чѣмъ всѣ тѣ, каторыя могутъ произойти отъ неразрѣшенія перенести на время центральное управленіе въ Софію. Я предвижу положительную необходимость для меня, въ случаѣ пребыванія въ Тырново, частыхъ отлучекъ къ Константинополь, въ Софію и къ войскамъ, расположеннымъ въ Румеліи.

Представляю Вашему высокопревосходительству судить о всѣхъ тѣхъ затрудненіяхъ и замедленіяхъ въ дѣлахъ, каторыя должны происходить отъ подобныхъ отлучекъ Императорскаго комиссара изъ главнаго центра его управленія.

Ваше высокопревосходительство, смѣю надѣяться, изволите помнить личныя объясненія и разговоры мои съ Вами, при принятіи моего званія Императорскаго комиссара. Уже въ то время я не скрывалъ отъ себя всѣхъ трудностей предстоящей мнѣ задачи, всей тяжкой отвѣтственности, падающей на меня при неопредѣленности нашихъ отношеній къ европейскимъ кабинетамъ; я высказалъ Вамъ, что принимаю выпавшую на долю мою трудную роль Императорскаго комиссара лишь потому, чтобы исполнить волю Государя, но долженъ сознатьтя, я тогда не предвидѣлъ того положенія, которое создано теперь конгрессомъ Императорскому комиссару, его управленію и оккупаціонному корпусу. Я не могъ допустить тотъ стѣснительный, чтобы не сказать болѣе, контроль представителей европейскихъ державъ, которому должны подчиниться всѣ дѣйствія мои. Я и теперь готовъ нести все выпавшее на меня бремя предстоящихъ затрудненій, стѣсненій всѣхъ моихъ дѣйствій и лежащей на мнѣ тяжкой отвѣтственности. Считаю недостойнымъ всего моего прошлаго уклониться отъ исполненія возложеннаго на меня державной волей Государя порученія, и доколѣ физическія и нравственныя силы мои дозволятъ, я готовъ оставаться на своемъ посту, но, съ эвакуаціей нашей арміи, предоставленный всѣмъ проискамъ, кознямъ, интригамъ враждебныхъ намъ державъ, я предвижу всю трудность моего положенія, могущаго облегчиться лишь при существенной поддержкѣ меня нашимъ правительствомъ. Близкое, смѣю думать, знакомство съ политическимъ положеніемъ дѣлъ въ Болгаріи, а не какія-либо другія соображенія, заставили меня обратиться къ Вашему высокопревосходительству съ ходатайствомъ о временномъ перенесеніи центральнаго управленія въ Софію. Смѣю надѣяться, что все мною вышеизложенное Ваше высокопревосходительство признаете настолько заслуживающимъ вниманія, чтобы вновь возобновить ходатайство передъ Государемъ Императоромъ о перенесеніи въ Софію моего управленія. Въ заключеніе позволю себѣ просить Васъ почтить меня по телеграфу увѣдомленіемъ о результатахъ настоящаго письма моего. Съ чувствомъ глубокаго уваженія и истинной преданности имѣю честь быть и проч.

33. Д. А. Милютинъ

Отъ Петербургъ дохажда следниятъ отговоръ отъ военния министъръ Д. А. Милютинъ (пакъ тамъ, с. 15—16):

Письмо Военнаго министра Императорскому комиссару отъ 4-го августа 1878 года, № 151.

Милостивый государь,
князь Александръ Михайловичъ.

По всеподданнѣйшемъ докладѣ Государю Императору письма Вашего сіятельства отъ 24-го іюля за № 1263, Его Величество, признавъ уважительными приведенные Ваши доводы въ пользу переселенія Вашего пребыванія и

центральнаго управленія въ Софію вмѣсто Тырново, высочайше изволилъ разрѣшить Вамъ исполнить это предположеніе, съ тѣмъ однако же, во первыхъ, чтобы этому перемѣщенію данъ былъ сколько возможно очевиднѣе характеръ распоряженія временнаго, нисколько не прѣдрешающаго вопроса о выборѣ на будещее время пункта для центральнаго управленія Княжества Болгарскаго, во вторыхъ, чтобы и въ настоящее время не все сосредоточивалось въ одной Софіи и не размѣщалось въ ней окончательно, и въ третьихъ, чтобы, во всякомъ случаѣ, Ваше сіятельство лично открыли предположенное въ Тырново собраніе именитыхъ людей Болгаріи и находились тамъ для ближайшаго руководства работами этого собранія. Сообщая Вашему сіятельству Высочайшую волю, имѣю честь покорнѣйше просить принять увѣреніе въ истинномъ почтеніи и преданности.

Подписалъ: Д. Милютинъ

34. Петко Каравеловъ

Писмото е отправено до проф. М. Дриновъ въ София.

Бае Дриновъ,

Втори пѫть сега пиша и мисля, че ти можешь са накани да отговоришь. Ние бихме желали да знаемъ, какво са прави по васъ тамъ, за можемъ колко годѣ да работимъ съвмѣстно. У насъ тукъ работи тѣ идатъ доста добре, само некои отъ окружни-те началници свирѣпствуютъ. Преди нѣколко деня бѣше Грессеръ — човѣкъ, както са види, практиченъ, но не бихъ щялъ да бѫдатъ сички-тѣ рѫкоподатели наши такива. Не зная, на колко е тои останалъ доволенъ отъ наша-та губернія.

За сички-тѣ работи, които са праватъ по насъ, ще ти разскаже Филовъ, податель-тъ на това письмо, кои-то е разбранъ момакъ. Отъ него можешь да познаешь сичко, что ти тряба. Азъ ти са моля да напишешь по него малко нящо за ваши-те работи. Друго-то тои ще да допѫлни съ разсказъ. Молловъ е тукъ сега и още са дошле въ нашія-тъ санджакъ още троица студенти-медики отъ петія-тъ курсъ като окружни лѣкаре. Дядо Антимъ сега е въ Виддинъ и съ него ся вида доволно често. Мень са тои харесва много — не зная какъ тебѣ. Съ сряѫбе-тѣ работи-те още не са свряѫшени — не зная, кога ще са вдигнатъ отъ тука. Азъ са радвамъ, че сте избрале Софія, а не Трѫново, за бѫдѫща-та столица на Блѫгария, както ни каза Грессеръ. Още чухме, че бѫдѫщата столица на экзархъ-тъ ще бѫде, какъ си бѣше и напредъ, Цариградъ; ако е това истина, то ще бѫде много добре. Инакъ легко можемъ да загубимъ Македонія. Съ тие работи, азъ мисля, не тряба да са шегуваме и особенно тряба да са боимъ отъ сряѫбитѣ. Тие са показаха до сега по искусни, отъ колко-то мислехме за тяхъ. Тие показаха, че могатъ много добре да агитиратъ.

Поклонъ отъ сичките.

Виддинъ, 7 августъ [1878]. Твои Петко

(Арх. отд. на Соф. Нар. библ. п. 146).

35. София провъзгласена единодушно за столица на България

А. М. Ташикмановъ изпраща отъ Търново редовно въ пловдивския вестникъ Марица съобщения за заседанията на Първото велико народно събрание. Въ отчета за заседанието на 22. III. 1879 г. той пише следното (в. Марица, г. II, 1879, бр. 72, с. 5):

16-й, 17-й и 18-й членове се приехѫ, както си сѫ въ редакцията. Тукъ се възбуди въпросъ, за дѣ ще бѫде столицата на княжеството. Мнозина се надѣвахѫ, че по този въпросъ ще се породятъ мнѣния различни, че ще ставатъ дълги разисквания върху положението на мѣстото, дѣто ще бѫде столицата, и интереситѣ народни, които се свързватъ съ това положение. Но, види се, всички еднакво били убѣдени по този въпросъ и не оставихѫ и дума даже да са помене за старата столица Търново, а всички цѣпехѫ въздуха съ виковетѣ: София, София, София и пр., съ издигнѫти рѫцѣ и силно въодушевление. И тъй единодушно се избра за столица на българския князь София. А за да не остане хатъръ и на дрѣвната столица — единодушно пакъ се рѣши да бѫде коронясването на княза въ Търново.

д. София презъ време на руската окупация

Обнародваме нѣколко интересни документи, засѣгащи главно обществени учреждения.

36. С. Зографски до проф. Маринъ Дриновъ

Писмото на С. Зографски рисува състоянието на софийскитѣ училища. М. Дриновъ по това време се е намиралъ въ Пловдивъ, а Зографски е билъ чиновникъ въ канцеларията на софийския губернаторъ.

Милостивы государь Маринъ Степановичъ!

Отъ 1й августа тукъ, въ Софія, ся откриватъ вече мѫжскитѣ и женски градски училища, а именно: пьрвоначалнытѣ и пьрвитѣ два класса отъ главното мѫжко училище. Ученицитѣ и ученичкитѣ сѫ вече написаны, училищното зданіе се приготви, учители и учителки ся приготвиха и средства за поддьржанѣето на училище-то ся изнамѣриха; главната спѫнка при отвареніето на училище-то ще бѫде, однакожь, тази, че нѣмаме тукъ никакви учебници, за да подкачемъ това и тъй закъсняло дѣло. При разговоръ съ Негово превосходителство върху този предметъ, негова милость г. губернатора ми порѫча да Ви напиша, а въ сѫщото время и помоля отъ негова страна, да бѫдите тъй любезны да привикате при себе си г. Манчева, книгопродавица, въ най кѫсо время да ны испроводи потребнитѣ учебници за казаннитѣ горѣ пьрвоначални училища и за пьрви тѣ два класса. Колкото за стойностьта за непратенни-тѣ отъ г. Манчова учебници, то спорѣдъ думитѣ на Негово превосходительство, паритѣ г. Манчевъ си е получилъ още отъ на-

предъ, за които пари и ся е задължилъ да даде потребни-тѣ учебници, когато се поискатъ отъ него. Това нѣщо, както казва г. губернаторъ, е извѣстно и на Васъ. Като се осмѣлявамъ повторително да Вы помоля за пò скорото Ви пристояваніе за испращаніе-то на казанитѣ учебници отъ г. Манчева, имамъ честь да Вы бѫдѫ покорнѣйшій Вашъ слуга

С. Зографскій.

1878 года, іюля 26 день, г. Софія.

P. S. У насъ, въ Софія, отъ день на день става се пò вече и пò вече весело, едно вообряженіе, че Софія се опредѣля за бѫдѫща-та българска столица, въодушевлява синца ни.

Сѫщіи

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 146).

37. Спомени на учителя Н. Бѣловеждовъ

Н. Бѣловеждовъ дохажда въ София непосрѣдно следъ освобождението, презъ време на руската окупация, и веднага бива назначенъ за учитель. Споменитѣ му сѫ печатани въ Юбилеенъ сборникъ по миналото на Копривщица. Събралъ и наредилъ проф. Архимандритъ Д-ръ Евтимий, София 1926, с. 154—158.

Щомъ приближихме къмъ София, веднага усѣтихъ, че въздухътъ тукъ е прохладенъ, а не като въ Одринъ, Пловдивъ и особено Пазарджикъ. София въ онова време бѣ чисто турски градъ. Само въ центъра имаше добра чаршия, а всичко друго бѣ неуредени махали, дюкяни рѣдко се срѣщаха. Хотелъ „Стара-планина“, дето отседнахъ, се намираше въ центъра на чаршията, близу до тогавашния конакъ, сега царски дворецъ, а именно тамъ, дето сѫ сега магазинитѣ Кр. Пѣевъ и Дим. Христовъ. Още до вечерьта обиколихъ цѣлата чаршия, видѣхъ и единствения скорозаселенъ тукъ нашенецъ Илия Кантарджиевъ, който имаше сапунджийски дюкянъ въ чаршията близу до банята. Презъ нощьта спахъ въ хотела, но ме нападнаха толкова дървеници, че бѣхъ принуденъ посрѣдъ нощь да излѣза на двора и до сутриньта дремахъ въ колата на коларя, който ме докара. Толкова дървеници нѣмаше дори и въ затвора. Когато вечерьта попитахъ хотелиера, има ли дървеници, той съвършено хладнокръвно отговори, че може да има по нѣкоя, ама не сѫ много.

Когато азъ дойдохъ въ София, тя още не бѣше прогласена за столица, но решихъ да остана тукъ и още на другия день замислихъ да си търся работа. София тогава бѣше губернски градъ и губернаторътъ се намираше на това мѣсто, дето е сега градското казино. На другия денъ следъ дохождането ми пакъ ме втресе и азъ прележахъ, докато трая треската, въ стаята на Кантарджиева, която се намираше до дюкяна му, защото ме втресе, тъкмо когато бѣхъ у него на гости. Разбрахъ, че ме е хванала въ Пазарджикъ блатна треска, която винаги върлува въ този градъ, та намислихъ да диря лѣкарь, но Кантарджиевъ ми каза, че, освенъ военнитѣ руски лѣкари, тукъ другъ лѣкарь нѣмало. Въ чаршията имаше една аптека и азъ отидохъ при аптекаря, та го помолихъ да ми даде цѣръ за треска, и той ми даде

нѣколко праха хининъ и наставление, кога и какъ да го употрѣбя. Каза ми, че имало единъ докторъ, но и той нѣмало да ми даде другъ цѣръ, освенъ хининъ, затова да не го търся, или, ако пъкъ искамъ много да ме види, щѣлъ съмъ да го намѣря въ аптеката.

Привечерь, по наставление на Кантарджиева, се премѣстихъ въ хана на Трайковичъ, който се намираше близо до черквата „Св. Краль“ („Св. Недѣля“). Тамъ стаитѣ сравнително бѣха доста чисти, дървеници нѣмаше много и азъ спахъ презъ тази нощь добре. На сутриньта отидохъ въ гостилницата на сжщия ханъ да закуся и се запознахъ съ хазяина г-нъ Трайковичъ. Дим. Трайковичъ бѣше въ онова време най-първиятъ софийски гражданинъ и патриотъ. И той бѣше се завърналъ скоро отъ заточение. Трайковичъ бѣше наистина единъ отъ истинскитѣ деятели и родолюбиви българи. Когато му казахъ, че съмъ билъ учитель и че сега съмъ дошълъ да диря работа, той веднага ми каза, че ще ме приематъ за учитель, защото учители още нѣмали, и че, за да бжда назначенъ, трѣбвало да дамъ заявление до губернатора Алабинъ, който билъ заведващъ училищата въ София и въ софийската губерния. Подъ неговото ведомство за соф. училища имало училищенъ комитетъ отъ 10 души граждани, подъ председателството на свещ. Тодоръ Митовъ. Азъ веднага написахъ заявлението и го подадохъ въ канцеларията на губернатора. Казаха ми подиръ два деня да отида да видя резолюцията. Върнахъ се и казахъ на г. Трайковичъ за направеното. Подиръ два дни отидохъ въ губернаторството. Тамъ двама българи, Стеф. Зографски и Стоянъ Петковъ, които се числѣха като чиновници за особени порѫчки при губернатора, извикваха подалитѣ заявления и имъ съобщаваха резолюциитѣ на губернатора. Повикаха и мене и ми казаха, че ще трѣбва да се явя при губернатора. Азъ сбъркахъ концитѣ.

Манолаки Ташовъ, първиятъ кметъ на София
следъ освобождението

— Дали нѣма нѣкакво известие за менъ отъ Лозенградъ?!

Но „мечка страхъ, менъ не“ — казахъ си азъ и тръгнахъ следъ Зографски, който ме въведе при губернатора, подаде му заявлението ми и му каза нѣщо по руски, което азъ не разбрахъ. Губернаторътъ прегледа заявлението ми, а следъ това се обърна къмъ мене и ме запита;

— Не желаешъ ли да служишъ въ моята канцелария? Учители ще се намѣрятъ.

Азъ, понеже бѣхъ доста отслабналъ отъ треската и се мислѣхъ за доста боленъ, не искахъ друга работа освенъ учителството, защото тази работа ми бѣ добре позната, „па и ако умра, мислѣхъ си, нека умра като учитель, да присѫтствуватъ на погребението ми поне ученицитѣ ми“. Затова отговорихъ на губернатора, че не желая друга служба, а искамъ да съмъ учитель. Губернаторътъ написа на заявлението ми една дълга резолюция, подаде ми заявлението и ми каза да го занеса на училищния комитетъ, който ще ме назначи за учитель въ София. Като излѣзохме вънъ, Зографски ми обясни, че губернаторътъ много харесалъ заявлението ми и желаелъ да ме назначи на служба въ канцеларията си и че азъ не съмъ сторилъ добре, дето отказахъ, но азъ му казахъ, че предпочитамъ учителството, и той ме изпрати, като ме упѫти, какъ да намѣря комитета. Това бѣше въ края на августъ 1878 год. Губернаторътъ ме препоржчваше на комитета непремѣнно да бѫда назначенъ.

Главното и единствено училище въ София се намираше въ двора на черквата „Св. Краль“ („Св. Недѣля“). Черквата тогава не бѣ като сега на площадъ, а се намираше всрѣдъ българската махала, имаше доста обширенъ дворъ и къмъ южната страна бѣ училището на два ката, съ по четири голѣми класни стаи въ единия катъ и єдна учителска стая. Задъ училището имаше една малка сграда съ две стаи, въ една отъ които се помѣщаваше училищниятъ комитетъ, а въ другата бѣше наредена библиотеката на Денкоглу. Азъ отидохъ съ заявлението при Трайковичъ, казахъ му, какво ми е казалъ губернаторътъ, и го помолихъ да ми каже, кога се събира комитетътъ, да отида да занеса заявлението си. Той ми каза, че това мога да направя веднага, защото председателтъ съ други двама членове сѫ тамъ и че тѣ сѫ упълномощени да приематъ заявленията. Отидохъ веднага и наистина намѣрихъ тамъ трима, единиятъ отъ които бѣ свещ. Тодоръ Митовъ, председатель на комитета. Азъ му пододохъ заявлението, той го прочете, прочете и резолюцията на губернатора, а следъ това ме покани да седна и ме попита най-първо не съмъ ли азъ този Бѣловеждовъ, който е билъ въ Лозенградъ и е писалъ една дописка въ в. Марица, която той току що прочелъ въ вестника, който стоеше на масата. Менъ много ме зарадва, че статията ми е напечатана, и азъ му отговорихъ, че азъ съмъ, който съмъ писалъ статията, и добавихъ, че ида отъ Лозенградъ и че желая да бѫда учитель въ София. Председателтъ ми зададе още нѣколко въпроси, че искаше да ме поизпита, що за човѣкъ съмъ, и следъ това ми каза, че привечерь комитетътъ щѣлъ да има заседание и че той вѣрва, какво азъ ще бѫда приетъ, та да се явя утре да ми съобщи решението и да постѫпя на работа, понеже училището било вече открито и се записвали ученицитѣ. Азъ си отидохъ спокоенъ.

38. Основаване на свещеническо братство

За него намираме сведения въ Бюллетень № 14 на Предварительный съѣздъ русскихъ филологовъ (10—15 апрѣля, 1903 годъ), с. 3.

М. С. Дриновъ вспомнилъ объ едномъ софійскомъ учрежденіи временъ русской оккупаціи Болгаріи, которое, можетъ быть, могло бы послужить аналогіей въ разрѣшеніи обсуждаемаго вопроса. Въ Болгаріи того времени чувствувалась большая нужда въ церковныхъ книгахъ и другихъ предметахъ церковнаго обихода, хотя и приходили постоянныя пожертвованія изъ Россіи. На собраніи священниковъ Софійской епархіи, созванномъ М. С. Дриновымъ, было рѣшено устроить Священническое братство для снабженія церквей утварью. Братство это теперь отлично работаетъ на пространствѣ всей Болгаріи, производя громадные торговые обороты и состоя въ постоянныхъ сношеніяхъ съ русскими фирмами. Что особенно удивительно, братство продаетъ книги, изданныя русской Синодальной типографіей, дешевле, чѣмъ онѣ продаются въ Россіи. Не могли ли также распространяться и русскія и славянскія книги вообще?

39. Свещеническото братство до проф. М. Дриновъ

Его превосходительству управляющему отдѣломъ народнаго просвѣщенія и духовныхъ дѣлъ.

Вследствіе ходатайства Вашего провосходительства объ утвержденію устава Священническаго братства, мы нетолько получили удовлетвореніе нашей просьбы, но осчастливлены милостивымъ вниманіемъ и дорогимъ сочувствіемъ къ нашему предпріятію Его сіятельства Россійскаго императорскаго комиссара, сѣмъ мы вполнѣ ободрены въ начинанію столь важнаго для нашихъ возрождающихся паствъ истиннаго христіанскаго пути, который пороботители наши соворшенно закрывали для насъ, и правильнаго прославленія Господа Бога, что при тѣхъ же прежнихъ условіяхъ не могло не ослабѣть. Сознавая цѣну принятаго Вами участія въ нашемъ стремленіи, которое будетъ залогомъ успѣха нашего дѣла, мы не можемъ не выражить предъ Вами глубокое чувство благодарности и вмѣстѣ съ тѣмъ принимаемъ смѣлость считать Васъ почетнымъ попечителемъ нашего братства.

28 генваря 1879 года.

Прѐдсѣдатель настоятельства Священническаго братства Преподобнаго Іоанна Рыльскаго священникъ Алексѣй Покровскій

товарищъ предсѣдателя
ик. Т. С. Митовъ
казничей протоиерей
Маттей Илиевичъ Бенчевъ
библиотекаръ
протойерей Георгій Спасовъ
протоіерей Христо Павловъ
священникъ Ангелъ Маноловъ
сакелари свщ. Ѳеодоръ
свящ. Павелъ Николовичъ
свящ. Андонъ Паневъ
священникъ Мато Ивановъ
свщенникъ Христо Николовъ
священнікъ Кръсто Стоіловичь
священникъ Янакия

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 168).

40. Свещеническото братство благодари на проф. М. Дриновъ

Софийско
Свещенническо братство
„Преподобний Иоанъ Рилский“
№ 63
10ий юлия 1879 года.
Въ гр. София

До Негово прѣвосходителство бивший управляющий отдѣла на народното просвѣщение и на духовнитѣ дѣла въ България и почетния попечитель на Софийското свещенническо братство г-на Марина Степановича Дринова въ г. София.

Милостивий господарю Маринъ Степановичь.

Всѣкому отъ насъ сѫ извѣстни неуморимитѣ Ваши трудове, отъ край посвѣтени за доброто на милото ни отечество, на което сте и Вие истински синь и което тъй отъ душа и сърдце горѣщо обичате. Познати сѫ също и послѣднитѣ Ви двѣгодишни безмѣрни трудове и старания, положени отъ Васъ за устроението на новоосвободено ни отечество, като сте са трудили най-повече за насаждането на разни благотворителни учреждения, съ единственна цѣль да са даде разумно направление на народното всестранно развитие, отъ което зависи бъдъщето му благопрѣуспѣние. Единь отъ плодоветѣ на тия Ваши неуморими трудове е основанието и устроението на Священнического наше братство; Вашата грижа за нравственното подобрение на духовенството създаде това братство. Вашата подпорка му даде сила да развива своята ползовита дѣятелность, сѫщо тъй и занапрѣдъ то ще черпи сила и мощь въ Вашето горѣщо желание за благопрѣуспѣнието му. Прочее, за священна длъжность считаме да поднесемъ на Ваше прѣвосходителство, отъ глубини души и сердца, тепло благодарение и признателность, като смеемъ да Ви увѣримъ, че драгоценното за насъ Ваше име ще остане незабвенно въ нашата паметь и въ паметьта на нашето потомство.

Позволете ни, милостивий господарю, да се надѣваме, че и Вие, гдѣто и да са намирате, ще ни бъдите ягка подпорка и ще подкрепявате слабитѣ наши сили въ испълнението на благотворителната, нъ и трудна прѣдпоставена отъ братството священна цѣль.

Приемете на конецъ дълбокитѣ наши почитания и искренно изразенитѣ отъ насъ благодарни чувства, съ които ще бѫдемъ всѣкога на Ваше прѣвосходителство прѣданнѣиши слуги.

Прѣдсѣдатель протоиерей Георгій
казначей протоиерей Маттей
И. Бенчевъ
библиотекаръ свещенникъ Янакія
книгопродавецъ протоіерей Христо
свещенно-архимандритъ
Амфилохи М...[1])
протоиерей Ѳеодоръ С. Митовъ
свещенникъ Павелъ
свещеникъ Антонъ Петровъ
свещеникъ Величко Митковъ
свещеникъ Георгія П. Харалампіевъ
свещенникъ Ангелъ
свещеннікъ Крьсто
свещеникъ Стоица
Аѵ̔ξенти М...[2])
свещеникъ Спасъ
свещенникъ Iwанъ
секретаръ Д. Партений

[1]) Не се чете. [2]) Не се чете.

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 168).

41. Проф. М. Дриновъ подарява книги на Свещеническото братство

Софийско
Священническо братство
„Преподобний Иоанъ Рилский"
№ 64
11 іулия 1879 год.
Въ г. София

До Негово прѣвосходителство бивший управляющий отдѣла на народното просвѣщеніе въ България г-на Марина С. Дринова въ г. София.

Ваше прѣвосходителство!

Приехме подарените отъ Ваше прѣвосходителство на Священническото братство книги:

1. Краткое изложеніе каноническаго права — Я. Шалунь; 2. Инструкція церковнымъ старостямъ; 3. Граммоты Вселенскихъ патріарховъ; 4. Правила святыхъ апостоловъ, св. соборовъ и пр. — 2 екз.; 5. Два екземл. — Правила св. апостолъ, св. соборъ; 6. Сто екземпляра — Записки за дѣятелностьта на приврѣменното русско управление; 7. Седемдесетъ екземпляра — Исторически прѣгледъ на българската църква.

№ № 1, 2, 3, 4, 5 спорѣдъ Вашата заповѣдъ и жилание братството ще съхранява въ библиотеката, както и отъ № № 6 и 7 ще задържи по единъ или два екземпляра, а другитѣ братството ще распорѣди, както намѣри за благословно.

Прѣдсѣдатель
протоиерей Георгій С. Забуновъ
(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 168).

42. А. Петковъ до проф. М. Дриновъ

Утвърденъ е уставътъ на Дружеството за помагане на болни и ранени войници. Даватъ се нѣкои сведения за София.

Высокопочитаемый господине Дриновъ.

Като знаѣж, че Ви наймного интересува да знаете, какво стая съ Софийското благотворително дружество за спомаганіе на болни и ранени войници, спѣшж да Ви извѣста, че вчера се пріе въ губернаторската канцелярія копіе отъ устава на дружеството, угверденъ отъ Императорскійтъ коммисаръ въ Болгарія. Настоятелство то на дружеството скоро ще испрати копіи отъ устава въ софійски тѣ окржжни градове съ поканваніе да се съставатъ и въ тія градове клонове на дружество то; въ сжщо то време настоятелство то ще има честь да испрати и Вамъ копіи отъ устава и инструкціитѣ. Училищата въ Софіи не сж още отворени; едвамъ сега наченахж да записватъ дѣцата въ училищній-тъ каталогъ. Надатъ се въ края на тоя мѣсяцъ или въ начало то на слѣдующій да се откриятъ училища та.

Пріемете поздравленіе отъ г-жа Филаретова, г. Коцова и отъ племянница ми М. Царичинска. Като се ползовамъ отъ тоя случай, имамъ честь да Вы увѣря въ най-дълбоко то си почитаніе.

11 іюлія 1878 г., г. Софія. Вашь покорный слуга А. Петковъ
(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 146).

43. Софийски Мелетий до проф. М. Дриновъ

Приветствува го и го кани на събранието на Дружеството за помагане на болни и ранени войници.

Его превосходительству заведывающему дѣлами просвѣщенія и ц. дѣлами, г-ну М. С. Дриновъ въ г. Софіи.

19 ноември. 1878 года.

Ваше превосходительство!

Добрѣ дошли! Добрѣ дошли не въ губернскій градъ, но въ българскѫтѫ столицѫ Софіѭ! Желаніето Ви са испълни. Извинете, че днесь не могохъ да дойдѫ лично да Вы поздравіѫ. Ако обычате, благоволите да дойдете на засѣданіе въ митрополіѭтѫ на $6^1/_2$ часа тая вечерь, гдѣто дружеството за ранены и болни войници ще има общо събраніе, въ което ще има да избере ново настоятелство.

Съ искренно почитаніе сьмь на Ваше превосходительство бого[мо]лецъ

† Софійскій м. Мелетій

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 146).

44. Руско-българско събрание въ София

Управленіе
Императорскаго
Россійскаго комиссара
въ Болгаріи.
Отдѣлъ
Внутреннѣихъ дѣлъ
Января 10 дня 1879 года.
№ 87
Г. Софія.

Завѣдывающему Казначейскою частью Руско-болгарскаго собранія старшинѣ Марину Степановичу Дринову.

Имѣю честь увѣдомить Васъ, милостивый государь, что на основаніи постановленія старшинъ Русско-болгарскаго собранія въ Софіи 6го января, мною сдѣлано сношеніе съ канцеляріею Императорскаго россійскаго комиссара объ отпускѣ подъ Вашу расписку разрѣшенныхъ Его сіятельствомъ десяти тысячъ франковъ на устройство помѣщенія собранія.

Управляющій отдѣломъ
генералъ-маіоръ . . .
Начальникъ отдѣленія . . .

(Арх. отд. на Соф. Н. библ. п. 168).

45. Сведения за по-видни лица въ София и Софийско

Тия сведения сѫ събрани отъ проф. М. Дриновъ и списъкътъ на лицата е писанъ отъ самия него. Пази се въ неговата архива въ Софийската Народна библиотека (п. 168). Вижда се, че нѣкои отъ заточенитѣ софиянци въ Цариградъ въ надвечерието на Освободителната война още не сѫ се завърнали (Боне Петровъ, Д. х. Мановъ, х. Мано Стояновъ).

Изъ града. Полуинтелегентные молодого поколѣнія: Тодоръ Пешовъ (желявецъ), Иванчо Андреевъ, Боне Петровъ (въ Константинополѣ), Димитрій Ножаровъ, Димитрій х. Мановъ (въ К/лѣ), Георгій попъ Митковъ, Георгій терзи, Спиро Николовь терзи, Манолъ Багдатли.

По здѣшному интелегентные стараго покроя: Илія Цаневъ, Георгій Стоянчовъ, Димитрій Македонскій, Георгій Антоновъ, Спасъ учитель, Георгій х. Мановъ, Пешо Тодоровъ (жилявецъ), Андонъ Найденовъ (семерджи), Дойчинъ бакалъ, хаджи Мано Стояновъ (въ К/лѣ), Атанасъ Велезли.

Къ первымъ соединить: Косто Антоновъ, Таки Петровъ Имаретли, Василъ хаджи Янковъ, Косто терзи.

Изъ селата. Отдѣленіе восточно (Буджакъ), читать и писать умѣютъ: Цвѣтанъ и Атанасъ отъ Чурекъ, Тоне отъ Жилява, Петаръ Николовъ отъ Саранци, Евѳимъ отъ Горна Малина.

Не умеютъ: Коце отъ Долни Богровъ, Стоянчо отъ Бухово и Митаръ отъ Бѣлопопци.

Отдѣленіе витошко: Павелъ Хаджіинъ отъ Драгалевци, Иванъ отъ Драгалевци, Пенко Келешовъ отъ Слатина.

Отдѣленіе Грахово: Петрунъ отъ Кладница, Иванъ отъ Цьрква, Богданъ отъ Перникъ, Георе Еврейскій отъ Пожарево.

ПОКАЗАЛЕЦЪ

Съкращения: бр.—братя; в.—вестникъ; вл.—владика; иг.—игуменъ; м. — манастиръ; о. — отецъ; п. — попъ; р.—рѣка; с. — село; св. — свети, светецъ; свещ. — свещеникъ; сп. — списание; х. — хаджи; ч. — черква. Подчертанитѣ числа (напечатани по-черно) показватъ, че на тия страници се говори по-обстойно и специално за лицето или предмета. Имената Андоновъ, Йовановъ, Иоановъ, Теодоровъ предаваме съ Антоновъ, Ивановъ, Тодоровъ, защото въ оригиналитѣ сѫ писани различно, при все че често се отнасятъ за едни и сѫщи лица.

Абдулъ Азисъ 3, 121, 122, 131, 153, 252, 255, 263
Абдулъ ефенди 152
Абдулъ Меджитъ 102, 153, 200, 215, 217
Абдулъ паша 186
Авксентий Велешки вж. Велешки Авксентий
Авксентий дяконъ 90, 93, 95, 238, 288
Авксентий иг. кремиковски 284, 285, 289, 290
Авксентий М. 334
Аврамовъ Кола 40
Аврелий М. 54
Австрия 294, 321
Агапий свещ. 10
Адриатическо море 293
Азисъ революционенъ псевдонимъ 298
Аксаковъ И. С. 176, 195
Аксаковъ К. С. 195
Аксаковъ С. Т. 195
Алабинска ул. 220, 273
Алабинъ П. В. 263, 264, 321, 331
албанци 1
Алдомировичъ В. Ст. вж. Станковичъ Величко
Алдомировци с. 85, 88, 94, 288, 289
Александрия (Египетъ) 206
Александъръ II царь 184, 212
Алексевъ Михалъ 49
Алексий свещ. 8
Алексинацъ 212
Али бей 295
Али ефенди 309
Али паша великъ везиръ 124
Али паша (Янински) 293
Алигина махала 65
Америка 154
Амуръ 244
Амфилохий архимандритъ 334
Ана 53
анагности 145, 147
Ананевъ Костадинъ 285
Анастасий митрополитъ въ София вж. владици
Анастасия 15, 16
Анастасовъ Георги 216, 288, 291
Анастасовъ Захо 49
Анастасовъ Никола 235
Анастасовъ Ташо 72, 75, 110, 165, 196, 216, 229
Анастасъ (Атанасъ) 233
Анастасъ свещ. въ Долни Околъ 289
Анастасъ (Сикилионъ, Митесъ) свещ. 8, 9, 10
Аначко 11, 13
Ангелаки 315
Ангелиди Д. 145, 272, 273
Ангелко калпакчи 16, 68
Ангелко кюркчи 68
Ангелко свещ. 94
Ангелко свещ. въ Бухово 94, 291
Ангелко свещ. въ Новоселци 94
Ангелко ткачъ 85
Ангелковъ Захарий 39
Ангелковъ Кола 65
Ангелковъ Миле 43
Ангелковъ Никола 37
Ангеловъ Д. 101
Ангеловъ Кара-Никола 282
Ангеловъ Стойчо 281
Ангеловъ Хар. 180
Ангелъ Карафилъ 47
Ангелъ свещ. въ Шияковци 85, 289
Англия 206, 321
Андреевъ Иванчо 337
Андреевъ Михалъ 35
Андреевъ Сотиръ 59, 82, 85, 211, 215, 270, 277, 278, 280, 283, 284, 290
Андреевъ Тотe 46
Андреевъ Христо 46
Андрея ктиторъ 3
Андрея свещ въ Бояна 88, 289
Ане свещ. въ Чепинци 94
Аневъ Д. 323
Ани свещ. въ Бутунецъ 291
Аница златарь 5
Анковъ Костаки 314
Ано свещ. 8
Антимъ архидяконъ 136
Антимъ видински вл. 139, 140, 328
Антимъ пиротски вл. 148
Анто клисарь 83
Анто (Антоний) свещ. 20, 52, 56, 81, 282
Антова Енка 61
Антова Йорданка Д. п. 286
Антовъ Алексо 64
Антовъ Алия 291
Антовъ Божилъ 50
Антовъ Георги свещ. 9
Антовъ Димитъръ 46, 290
Антовъ Еленко 41
Антовъ Илия 65, 83
Антовъ Цвѣтанъ (дякъ) 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 92
Антонови бр. 285
Антоновъ Василъ 286
Антоновъ Георги 43, 151, 216, 280, 283, 337
Антоновъ Иванъ 126, 130, 131, 284, 314
Антоновъ Йорданъ 135, 136, 216
Антоновъ Косто 53, 337
Антоновъ Николай 277, 278
Антоновъ Панчо Петринъ 35, 77, 83, 102, 126, 132, 150
Антоновъ Сим. 97, 215, 280
Антоновъ Сотиръ 67, 290
Антоновъ Стане 42
Антоновъ Стефанъ П. 279, 280
Антоновъ Стоица 290
Антонъ Адамъ 277
Антонъ варошъ-кехая 74
Антонъ дюкмеджи 15, 31, 76
Антонъ епитропъ 23, 24
Антонъ калпакчи 15
Антонъ кюркчи 91

Антонъ свещ. 6
Антонъ свещ. въ Германъ 85, 289
Антонъ свещ. въ Ярджиловци 84, 87, 88, 94
Антонъ Феселиоли свещ. 6, 9
Анчо овчарь 76
апандахуси 31, 33, 82, 84, 87, 89, 92, 94, 99, 147
апостоли 3, 4, 5, 7, 54, 132, 133
Апостоловъ Георги 277, 292
Апостоловъ Георги куюмджи 47
Априловъ В. Е. 54, 156, 157, 164, 173, 316
Априлско възстание 256, 300
Арабаконакъ 143, 220, 299, 303, 312, 313
Аргировъ Ст. 296
ариани 315
арменци 1, 2
Артомоновъ Н. 312
Асатъ Агопъ 47
Асенъ царь 316
Атанасовичъ д-ръ Г. 223
Атанасовъ Алексо 41, 64
Атанасовъ В. 12
Атанасовъ Георги п. 35, 76
Атанасовъ Димитъръ 126
Атанасовъ Конст. х. 208, 288, 289
Атанасовъ Лазаръ 42
Атанасовъ Манолъ Д. 211
Атанасовъ Марко 307
Атанасовъ Панчо механджи 270
Атанасовъ Стоянъ 42
Атанасовъ Танчо 278
Атанасовъ Христо 286, 289
Атанасовъ Цеко 50
Атанасъ (1830 г.) 13
Атанасъ (1844 г.) 279
Атанасъ монофилаксъ свещ. 9
Атанасъ отъ Велесъ 337
Атанасъ отъ Чурекъ 337
Атанасъ п. Димитриинъ чиракъ свещ. 5, 6, 8, 9
Атанасъ сакеларий свещ. 282
Атанасъ свещ. въДолни Околъ 84
Атанасъ свещ. въ Лакатникъ 94
Атанасъ х. 26, 74
Атонецъ 174
Африка 79
Ахмедъ Расимъ ефенди 124, 125, 129, 159, 166, 218
Ахъръ-челеби 320

Бабица с. 290
Байла 173
Байрамъ паша 295
Балабановъ М. Димитриевъ 136, 160, 256, 319, 320, 323
Бали-ефенди с. вж. Княжево
Балша с. 61, 172
Балъ-капанъ въ Цариградъ 130
Банатско 297
Банкя с. 90
Баня-баши 14, 151
Баракъ Рахила Г. 159, 187
Бариово (Робертово) с. 87, 91, 94
Батакъ с. 300
Батановци с. 61
Батковци с. 61
Батулия с. 61
Башъ-чешма махала въ София 14, 308
Безденъ с. 61
Безсоновъ П. 182, 192, 300
Бекиръ-ага 74
Бекиръ сиромахъ 74, 76
Белгия 206
Бенчевъ Матей Ил. свещ. 333, 334
Берковица 100, 132, 133, 134, 142, 143, 235, 270, 279, 285
Берлински конгресъ 324
Беронъ—х. Стояновъ В. 271
Бертеневъ П. И. 195
Бесарабия 180
Билинци с. 85
Бинбаловъ Христо Митовъ 216, 291
Биримирци с. 61, 94, 291
Бистрица с. 85, 89, 91, 94, 95, 273, 291, 292
Битоля 293, 318, 320
Биюкъ-ханъ кервансарай 6
Благоевъ Д. 96
Благоевъ Петъръ 39
Блъсковъ Ил. Р. 181
Блъсковъ Р. Ил. 181, 182
Бобошево с. 285
Бовъ с. 61
Богдановъ Петъръ 48
Богданско 297
Богдановъ долъ с. 61
Богданъ отъ Перникъ 337
Богданъ свещ. въ Горна Малина 289, 291
Богданъ свещ. въ Кумарица 289
Богоевъ Кръсто 44
Богозъ Х. 140
Богоровъ Ив. А. 180, 317
Богоявление 130
Богровъ с. 92
Богьовци с. 61, 88, 95, 289, 291
Бодянски О. М. 174, 195
Божи гробъ 29, 31, 32, 77, 81, 165
Божиловъ Георги 47
Божиловъ Гроздановъ 92, 135, 261
Божиловъ Димитъръ 45
Божиловъ Иванъ механджи 35, 126
Божиловъ Иванъ х. тютюнджи 48, 57, 60, 100, 150
Божиловъ Илия 42
Божиловъ Коле 45
Божиловъ Малинъ 25, 47
Божиловъ Манолъ 47
Божиловъ Стоянъ 38, 39
Божилъ 82
Божилъ свещ. въ Богьовци 289, 291
Божилъ свещ. въ Иваняне 85
Божилъ свещ. въ Яна 291
Бозвели Неофитъ 54, 315
Болградъ 196, 287
Боне бакалъ 68
Боне кюркчи 43
Боне ткачъ 24
Борджия Лукреция 287
Боневъ Георги 52
Боневъ К. 196
Боневъ Митре 50
Боневъ Михаилъ 280
Босна 273, 293
Ботевъ Хр. 273, 300, 306
Бошко свещ. 268
Бошковъ Коце 50
Бошковъ Манолъ 290
Бошковъ Панчо 50
Бошковъ Петъръ бакалъ 37
Бошковъ Петъръ кюркчи 44
Бошковъ Стоица 39
Бочаклиевъ Д. 307
Бохотъ с. 313
Бояна с. 61, 68, 76, 88, 91, 109, 289, 315, 316
Браила 183, 213, 295, 307
Бракьовци с. 61
Брусенъ с. 312
Брънчевъ Стоянъ 297
Брѣзникъ 33, 84, 87, 90, 91, 93, 94, 108, 134, 165, 238, 284, 285
Брѣзовъ-долъ с. 61
Брѣзя с. 61
Брѣстовецъ с. 320
Брюкселъ 206
Буботиновъ Д. 273, 311, 314
Буботиновъ М. К. 97, 130, 131, 149, 150, 172, 216, 237, 238, **250-255,** 275, 276, 284, 314, 320
Буджакъ 337
Будимъ 277
Будинъ отъ Црънелъ 84
Буко 68
Буковецъ с. 85, 89, 91
Букурещки миръ 295
Букурещъ 101, 172, 183, 256, 271, 272, 277, 284, 285, 296, 298, 299, 300, 317
Бурмовъ Т. 188, 222, 323
Бусилинъ Георги п. Ил. 174
Бусинци с. 268
Бутунецъ с. 94, 289, 291
Бухово с. 94, 286, 287, 291, 337
Бучино с. 61, 136
„България“ в. 105, 274
„Българска пчела“ в. 237
„Български книжици“ сп. 112, 186, 187, 191, 192, 206, 274
Бърложница с. 94
Бѣлградъ 76, 106, 127, 178, 204, 265, 273, 278, 279, 280, 281, 284, 287, 289, 290
Бѣлевъ Д. 288
Бѣлицки ханове 150
Бѣловеждовъ Н. 12, 330
Бѣло море 293
Бѣлопопци с. 337
Бѣляевъ И. Д. 176

Вакарелски Косто 35, 36, 74

Валасиевъ Андонъ 149
Ванковъ Петъръ 306
Варна 276, 295, 320, 326
Василий иг. искрецки 280, 284
Василий о. 264, 265
Василий св. 7
Василий свещ. 5, 8
Василово с. 87
Василовци с. 94
Василовъ Михалъ 44
Василъ отъ с. Голѣми изворъ 305
Василъ терзи 65
Васкидовичъ Ем. 101
Вате 90
Ватко 166
Велевъ Петъръ п. 286, 287
Велесъ 149, 168, 216, 229, 280, 281, 291
Велешки Авксентий 101, 105, 125, 162, 252, 253
„Велизарий“ 272
Велика 86
Великдень 77
Вели паша 295
Величко кацарь 10, 24
Величко кюркчи 15, 16
Величко отъ Кокаляне 85
Величко свещ. 4, 6, 8, 9, 76, 281
Величко свещ. въ Алдомировци 88, 94, 289
Величко свещ. въ Елешница 291
Величко свещ. въ Казичене 88, 91
Величко свещ. въ Костинъ-бродъ 289
Величко свещ. въ Сливница 87
Величко свещ. въ Филиповци 94
Величковъ Беле 50
Величковъ Василъ п. 292
Величковъ Геша 65
Величковъ Иваникий 300
Величковъ Иванъ 290
Величковъ Игнатъ 37
Величковъ К. 287
Величковъ Кръсто 50
Величковъ Митре 45
Величковъ Паскалъ 261
Величковъ Пешо 47
Величковъ Спасъ П. 93, 95, 97, 238, 288, 337
Велко бакалъ 15, 16, 17
Велковци с. 61, 88, 94, 95
Велковъ Вучо 48
Велковъ Георги 126
Велковъ Илия 46
Велковъ Костадинъ 279
Велковъ Тасе 292
Велковъ Цвѣтко 48
Велтманъ А. Ф. 195, 281, 300
Велтманъ Е. И. 195
Велчо епитропъ 15
Велчо дограмаджи свещ. 5, 8
Велчо терзи 9, 10
Велчовъ Иванъ 45
Велчовъ Паунъ 44, 132
Велчовъ Тоте 51
Велю свещ. 5, 8
Веневъ Михалъ 66
Венелинъ Ю. Ив. 54, 93, 160, 173, 174, 217, 271, 300
Венеция 208, 209, 269
Вердикалъ с. 61
Веселиновъ Михалъ 70, 290
Веселинъ П. дякъ 278
Веселинъ отъ Годечъ 53
Веселинъ свещ. въ Алдомировци 85
Веселинъ свещ. въ Зимевица 91 вестници 274—276
Видинъ, видинци 129, 166, 196, 215, 266, 287, 292, 314, 318, 320, 328
Виена 134, 150, 174, 196, 197, 206, 209, 218, 237, 270, 275, 286
Витановци с. 61
Витковъ Филипъ 51
Витоша 109, 298, 315, 316, 317, 318, 337
Владая с. 84, 87, 91, 94
Владигеровъ А. 167, 266
владици въ София **7—8**, 22, 23, 29, 31, 32, 36, 62, 63, 72, 86; Анастасий 8; Гедеонъ 34, 36, 38, 39, 40, 41, 44, 46, 47, 49, 52, 53, 61, 62, 80, 81, 82, 99, 103, 146, 148, 149, 188, 189, 210, 216, 269, 281, 283; Диомидий 8; Доротей 7, **100—101**, 104, 105, 106, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 151—153, 159, 166, 167, 189, 232, 252, 266, 285, 287; Йеремия, 2, 5, 7, 8; Йеронимъ 7; Йоакимъ 4, 6, 7, 8, 127; Мелетий (отъ първата половина на XIX в.) 7, 98, 101, 102, 146, 147, 157, 158, 164, 165, 167; Мелетий (отъ 1872 г.) 101, 144, **145**, 164, 263, 264, 265, 266, 289, 319, 336; Паисий 7, 23, 27, 30, 32, 36, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 103, 145, 146, 147, 158, 165; Теофанъ 5, 7, 8
Воинъ 68
Воинъ Михаилъ св. 192
Войнеговци с. 94,
Войновъ Стоица 43
Войславци с. 292
Волуякъ с. 61, 85, 94
Враждебна с. 84, 87, 92, 284, 298
Вратца, врачани 100, 101, 110, 127, 129, 158, 166, 197, 215, 276, 279, 280, 295, 314, 315
„Време“ в. 237, 238,
Връбница с. 61, 150
Вучко епитропъ 60
Вучко казанджи 10
Вучко свещ. 9
Вучковъ Анто 37
Вучковъ Иванъ бакалъ 37
Вучковъ Иванъ кантарджи 290
Вучковъ Йото 39
Вучковъ Стоица 52
Вълковичъ д-ръ Г. 221, 222
Вълковъ Атанасъ 43
Вълковъ Боне 140
Вълковъ Димитъръ 39
Вълковъ Иванъ 51
Вълковъ Йорд. х. 284
Вълковъ Никола 74
Вълковъ Петъръ 44
Вълковъ Ст. 180, 191
Вълковъ Теодоръ 44
Вълчанъ свещ. 9
Вълчовъ Ангелко 51
„Вѣкъ“ в. 256, 319

Габровничка р. 268
Габрово 3, 79, 156, 164, 168, 196, 197, 316, 321
Гаврилъ иг. дечански 87, 91
Гаврилъ иг. пасарелски 87, 91
„Гайда“ в. 101, 237, 252, 276, 318
Гайдо хекиминъ 73, 76
Гайтаниново с. 289
Галата (Цариградъ) 208, 282, 283
Ганевъ Митъръ 290
Ганчовъ Вулчо 49
Гедеонъ митрополитъ въ София вж. владици
Генадий иг. шияковски 84, 211
Генадий о. (Ихтимански Ив.) 297, 298, 299, 302, 303
Генадий х. монахъ 154
Гено 74
Генчовъ Младенъ 47
Генчовъ Стоянчо 41
Георги (1849 г.) 76
Георги (1856 г.) 81
Георги бакалъ 63, 64, 66
Георги бакърджи 47
Георги гайтанджи 279
Георги говедарь 5
Георги Дервишъ 89
Георги екзархъ свещ. 52, 282
Георги епитропъ 10
Георги — Златна тенджера 152
Георги калпакчи 60
Георги М. бакалъ 277
Георги М. мискчи 278
Георги мутафчи 65, 66
Георги Нови Софийски св. 2, 4, 6, 269
Георги отъ Банкя 90
Георги П. свещ. 278
Георги пощаджията 143
Георги свещ. (отъ първата половина на XIX в.) 4, 5, 6, 8, 9
Георги свещ. (отъ втората половина на XIX в.) 9, 25, 58, 60, 281, 289
Георги свещ. въ Билинци 85
Георги свещ. въ Биримирци 94, 291
Георги свещ. въ Бистрица 94, 291
Георги свещ. въ Василовци 94
Георги свещ. въ Голѣмо Малово 292
Георги свещ. въ Желѣзница 91

Георги свещ. въ Клисура 84, 86, 284, 291
Георги свещ. въ Локорско 87 88, 94
Георги свещ. въ Пожарево 84, 289
Георги свещ. въ ч. Св. Спасъ 9, 52
Георги съсждохранитель свещ. 282
Георги ткачъ 68
Георгиевъ Арсо 49
Георгиевъ Василъ 288
Георгиевъ Витко 50
Георгиевъ Воинъ 46
Георгиевъ Георе 65, 66, 83, 292
Георгиевъ Гика 134
Георгиевъ Господинъ 291
Георгиевъ Иванъ 44, 50, 66
Георгиевъ Исай 51, 52, 56, 57, 278, 279
Георгиевъ Йона 36
Георгиевъ Йорд. п. 101, 139, 143, 197
Георгиевъ Костадинъ 51
Георгиевъ Косто кафеджи 290
Георгиевъ Кръсто 51
Георгиевъ Лазаръ 288, 289
Георгиевъ М. 107, 179, 181, 182, 220, 276, 297
Георгиевъ Ман. 284
Георгиевъ Митре 50
Георгиевъ Никола 39, 284, 286
Георгиевъ Никола П. 288, 289
Георгиевъ Павле 41
Георгиевъ Паунъ 44
Георгиевъ Петъръ 37, 132, 286, 287
Георгиевъ Сава 281
Георгиевъ Симеонъ 48, 49
Георгиевъ Симеонъ кафеджи 290
Георгиевъ Стефчо 42
Георгиевъ Стоянъ 45
Георгиевъ Ташо 50
Георгиевъ Тончо 50
Георгиевъ Тоша 47
Георгиевъ х. Анастасъ 281
Георгиевъ х. Анко 35, 36, 76, 165
Георгиевъ х. Теохаръ 43
Георгиевъ Хр. 182, 184
Геергиевъ Христо отъ Сърбиново 388
Георгиевъ Христо самоковецъ 51, 126
Георгиевъ Цоца 279
Георгиевъ Янко 36, 67, 282
Георговъ д-ръ Ив. А. 139, 184
Георевъ Величко 43
Геоша епитропъ 60
Геоша кюркчи 68
Геоша свещ. 76
Геошева Евдокия 61
Геошевъ Иванъ 36
Геошевъ Исая 288
Геошевъ Мито 46
Геошевъ Ст. 275
Геошевъ Цено 278
Гераки Г. Ат. 278
Герасимъ духовникъ 163
Герлахъ 2, 10
Германъ с. 85, 94, 289, 291
Герновъ Димитъръ 307
Геровъ К. 158, 174, 184, 190, 196, 237, 250, 284
Геровъ Н. 2, 3, 79, 98, 105, 158, 159, 160, 166, 174, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 219, 220, 230, 237, 300, 306, 308, 309, 323
Геровъ Тоше 48
Гершонъ 68
Гешови бр. 101, 105, 107, 191
Гешовъ Д. Ив. 139
Гешовъ Ив. Д. 206, 271
Гешовъ Хр. 197
Гиго 210
Гиговъ Симо 292
Гилфердингъ А. 192
Гинци с. 61, 91, 94
Г. Иоан. отъ Елешница 278
Гниляне с. 85, 87, 88, 94, 289
Говежди пазаръ въ София 14, 67, 68, 69, 70, 112
Гога Григорий 281
Годечъ с. 53, 88, 94
Гокевъ Анастасъ 135, 261
Голуховъ Янаки 280
Голѣми изворъ с. 303, 304, 305
Голѣмо Бучино с. 61
Голѣмо Малово с. 94, 292
Голяновци с. 61
Гоневъ Георги 50
Горановъ Б. Ив. 85, 89, 93, 238, 259, 273, 286, 290
Горна баня (Юкарж-баня) с. 61, 88, 289, 291, 292, 316
Горна Джумая 270, 285
Горна Малина с. 94, 291, 337
Горни Богровъ с. 78, 84, 87, 88, 94, 289, 291
Горни Лозенъ с. 85, 95
Горни Околъ с. 85, 87, 88, 95
Горни Пасарелъ с. 95
Горни Романци с. 292
„Горски пѫтникъ“ 178, 184, 195, 269
Горубляне с. 149, 219, 298
Горчаковъ князъ Ал. М. 275
Господиновъ Андонъ 285
Гочевъ Анастасъ 83
Гочевъ Георги А. 234
Гошевъ прот. Ив. 7, 8
Градецъ с. (Софийско) 61, 80
Градецъ с. (Котленско) 185, 197
Градоманъ с. 61
Гранитски А. П. 283, 285
Грахово 337
Гресеръ ген.-майоръ 328
Григорий епитропъ 10
Григорий русенски вл. 136, 143, 318
Григорий свещ. въ Кралевъ долъ 85
Григоровичъ В. И. 2, 79, 158, 174
Григоровъ Коце 152, 216
Григоръ 236
Гроздановъ Ат. 286, 287
Гроздановъ Лазо 51
Гроздановъ Михалъ 40
Гроздановъ Петъръ 49
Гроздань кондурджи 290
Грозевъ Нешо 307
Громадовъ П. П. 196, 258
Груевъ В. 237, 238, 270, 274, 285
Груевъ Й. 156, 238, 281, 283, 318
Грънчаровъ Хр. С. 288
Гурко ген. Й. В. 251, 311, 312, 313, 314
Гурмазово с. 61, 284, 289, 291
Гължбовци с. 61, 289
Гължбовъ Захарий 44
Гължбовъ Паунъ 48
Гължбъ 59
Гюмушъ Герданъ 162, 163, 229
Гюрови братя х. 105, 162, 188, 200, 201, 202, 232, 234, 236
Гюровъ Зах. х. 101, 130, 162, 202, 234, 235, 236
Гюровъ х. Дим. 205
Гюровъ Хр. х. 158, 161, 230

Дайнеловъ Йос. 275
Дамяновъ А. 272, 316
Дамяновъ Б. 278
Дамяновъ Димитъръ 73, 279
Дамяновъ Стойчо 42
Дамянъ свещ. въ Бутунецъ 94
Даниилъ иг. елешнички 278, 279, 280, 284
Даниилъ йеромонахъ 269
Даниилъ монахъ хилендарецъ 281, 282
Данка 86
Дановъ Хр. Г. 96, 145, 272, 273, 318
Даскаловъ Георги свещ. 89
Даскаловъ Димитъръ 292
Даскаловъ Илия Стояновъ свещ. 9, 155
Даскаловъ Хр. Д. 196
Д. бакалинъ 151
Д. бичакли 89, 91
Д. брѣзничанецъ 89
Деаръ-Бекиръ 300
Дегърменъ ханъ въ Цариградъ 107
Демирдепъ с. 165
Денкоглу Ив. Н. 34, 54, 71, 73, 145, 148, 150, 154, 155, 158, 164, 166, **172—179**, 184, 185, 187, 191, 195, 196, 197, 209, 212, 215, 216, 230, 237, 238, 239, 256, 257, 260, 263
Денкоглу Мария 172
Денкоглу Нено (Никола) 172
„День“ в. 319
Дермендере с. 215
Десова Еленка Н. 270, 286, 287
Десовъ Н. Т. 286, 287, 311

Десовъ Тодоръ 76, 110, 121, 218
Дечовъ Станимиръ 39
джамии 317
Дивотино с. 61
Дидовъ Д. Ив. 239
Димитраки епитропъ на Рилския м. 189, 201
Димитрий х. 4
Димитрова Бона 96, 97, 238
Димитровъ Андрей х. 181
Димитровъ Божилъ 291
Димитровъ Величко 281
Димитровъ Г. 101, 155
Димитровъ Георги отъ Джбница 288
Димитровъ Димитъръ 19
Димитровъ Зафиръ 52, 108, 110, 132, 201, 270, 281, 282, 283, 284
Димитровъ Манолъ 286, 287
Димитровъ Миленко 292
Димитровъ Наумъ 43
Димитровъ Николай 279, 286, 287
Димитровъ Петъръ х. 4
Димитровъ Тр. 172, 273, 300
Димитровъ Февроний 16, 19
Димитровъ х. Костадинъ 306
Димитровъ Хр. 262
Димитровъ Янаки 43
Димитъръ (1802 г.) 5
Димитъръ (1861 г.) 108
Димитъръ дякъ 82, 83
Димитъръ епитропъ 10
Димитъръ казанджи 279
Димитъръ калпакчи 40, 57
Димитъръ М. 260
Димитъръ масларътъ 116
Димитъръ механджи 4, 103
Димитъръ отъ с. Голѣми изворъ 305
Димитъръ отъ Станимака 280
Димитъръ п. ш. 280
Димитъръ С. ткачъ 278
Димитъръ свещ. 5, 6, 7, 8, 9, 20, 22
Димитъръ свещ. въ Алдомировци 289
Димитъръ свещ. въ Бариово 87, 91
Димитъръ свещ. въ Брѣзникъ 284
Димитъръ свещ. въ Голѣми изворъ 305
Димитъръ свещ. въ Горни Лозенъ 85, 289
Димитъръ свещ. въ Ломъ 101
Димитъръ свещ. въ Пасарелъ 91
Димитъръ свещ. въ Ржженци 85
Димитъръ търновчанинъ 85
Димитъръ учитель въ Жеравна 180
Димичовъ Величко 39
Димовъ Дим. 216, 302,
Димовъ Костаки 292
Диневи 308
Динековъ П. 314
Диомидий митрополитъ въ София вж. владици
Дионисий кюстендилски вл. 189
дискуси 17, 27, 29, 30, 31, 33, 63, 64, 77, 78, 81, 82
Добревъ х. Геро 156
Добречинъ с. 61
Доброплодни С. 180, 182, 214
Доброславци с. 61, 94, 289
Догановъ Никола 133, 142
Дозонъ А. 160
Дойновъ Стоянъ 312
Дойчиновъ Манолъ 291
Дойчинъ 291
Дойчинъ байрактарь 300, 301
Долгоруковъ кн. В. В. 78
Долна Малина с. 94
Долни Богровъ с. 94, 337
Долни Лозенъ 95
Долни Околъ с. 84, 95, 289
Долни Пасарелъ с. 84, 89, 91, 95
Дондуковъ-Корсаковъ кн. А. М. 222, 323—327
Дороснев Л. Ив. 168
Доротей митрополитъ въ София вж. владици
Досенова Пауна 19, 20
Доситей самоковски вл. **136**, 234
Доспевски Станиславъ Д. 166, 176
Драгалевци с. 290, 337
Драгичево с. 61, 94
Драговищица с. 61
Драгулъ 4
Дразъ-махала 59, 308
Дринова Маргарита 227
Дриновъ Маринъ 163, 221, 224, 225, 226, 227, 263, 264, 265, 315, 320, 321, 323, 328, 329, 333. 334, 335, 336
Дринова Мария 227, 228
Дриновъ Н. 223
Дриновъ П. 223
Дриновъ С. 227, 229
Друмевъ В. (митр. Климентъ) 182, 225
Дръмша с. 61
Дрѣново с. 61
Дудикова Стойка К. 286
Дуко 207
Дуковъ Атанасъ Ив. 288
Дуковъ Стойо 288
„Дунавска зора“ в. 213
Дунавска область (вилаетъ) 140, 293
„Дунавски лебедъ“ в. 106, 107, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 122, 124, 126, 127, 177, 184, 188, 191, 200, 202, 204, 205, 206, 211, 250, 251, 258, 274, 275
Дунавъ р. 276, 293, 294, 295, 296, 306
Дуньовъ Вутьо 303, 305
Дупница 162, 201, 269, 294
Дучковъ Георги 285
Дърновци с. 291
Дѣдовъ М. Д. 196
Джбница 216, 288
Евангелие 4, 5, 17, 28, 32, 54, 132, 133, 154, 268, 282, 285, 294, 295
Евгений дяконъ 49, 148
евреи 1, 2, 68, 298, 317
Еврейски Георе 337
Европа, европейци 141, 178, 275, 293, 294, 309, 310, 318, 319
Евстратиевъ Стоянъ 68
Евтимий архимандритъ 330
Евтимий свещ. въ Макоцево 94, 291
Евтимъ отъ Горна Малина 337
Египетъ 145, 191, 206, 210, 221
Егри-паланка 216
Езопъ 160
Ейменъ 222
Екатерина II императрица 228
Екатерина х. 74
екзархия, екзархъ 7, 101, 135, 137—139, 140, 141, 142, 143, 144, 225, 226, 261, 262, 319
Екзархъ Ал. 111, 112, 132, 182
Елена, еленчани 174, 197, 280, 306, 321
Еленко свещ. въ Кремиковци 289
Еленовъ долъ с. 61
Елешница с. 278, 286, 291
Елешнички метохъ 57
Елиадъ И. 271, 272
Елисавета (рускиня) 53
Елица (баня) 317
Елица сестра на Крали Марко 207
ембатици 91, 99, 147
епитрахилъ 28
епитропи 5, 6, 7, 8, 10, 14, 82
Епитроповъ Иванчо 16
Ерзиганъ 222
Еросъ 244
Еротей дяконъ 149
еснафи **1—4**, **34—50**, 56, 60, 73 80—81, 114, 115, 189, 203; абаджийски 1, 34, **38—39**, 56, 57, 60, 73, 80, 89, 92, 126; ахтарски 126; бакалски 1, 2, **12—14**, 34, **36—38**, 56, 57, 73, 80, 92, 126; бакърджийски (казанджийски) 1, 5, 34, **47**, 56, 81; бостанджийски 1, 34, **52**, 58, 60, 89; грънчарски 1, 34, **47—48**; доградмаджийски 1, 34, **49**, 81, 92, 126; дюлгерски 1, 34, **50—51**, 56, 57, 80, 126; желѣзарски 2; калпакчийски 1, 34, **39—40**, 57, 60, 73, 80, 89, 92, 126; кацарски 1, 34, **46**, 81, 89, 92, 126; ковачки 1, 34, **48**; куюмджийски 1, 34, **46—47**, 60, 80, 92; кюркчийски 1, 34, **43—44**, 57, 80, 81, 89, 92, 126; механджийски 1, 5, 34, **35—36**, 57, 73, 80, 89, 92, 126; мутафчийски 1, 34, **49**, 60, 81, 89, 126; папукчийски (кондурджийски), 1, 2, 34,

45—46, 57, 80, 89, 92; самарджийски 1, 4, 34, **41**, 57, 60, 73, 81, 89, 92, 126; терзийски 1, 2, **10—12**, 34, **42—43**, 60, 89, 92, 126, 148; ткачки 1, 34, **40—41**, 57, 73, 80, 89, 92, 126; товавчийски, 1, 34, **51—52**, 56, 57, 80; тютюнджийски 1, 34, **28**, 60, 81, 89; фурнаджийски 1, 34, **48—49**, 56, 81, 89; чизмеджийски 56, 89, 126
Етрополе 216, 239, 312
Ефесъ 148
Ехтемъ паша 186

Желенъ с. 61
Желѣзница с. 85, 87, 88, 91
Желява с. 84, 89, 216, 278, 281, 291, 296, 300, 311, 337
Женски пазаръ въ София 68, 69, 70
Жеравна с. 174, 180, 191, 213, 214, 216, 277, 284
Живковъ В. Г. 288
Жинзифовъ Р. 176, 191, 212 213, 214
Житенъ с. 61
жития 3, 4, 6, 28, 54
Житковъ Георги П. свещ. 291
Житни пазаръ въ София 14
Журжевичъ 211

Забуновъ Георги Спасовъ свещ. 333, 334, 335
Завидовци с. 61
Загребъ 144
Загжжане с. 61, 94
Заимовъ Ст. 101, 230, 250, 297, 299, 302
Замеро австр. консулъ 186, 216, 251
Заноге с. 61
Запряновъ К. Т. 265
Запряновъ Т. 196
Заселе с. 61
Зафировъ Х. 288
Захариевъ Алекси 280
Захариевъ Панайотъ х. 278
Захариевъ Сотиръ х. 278
Захариновъ Алексо 36
Зашо 31
Здравко 57
Здравковъ Ангелко 42
Здравковъ Иванчо 42
Здравковъ Храно 36
Здравчовъ Величко 44
Зимевица с. 61, 89, 91
Зиновия 179
Златанъ 268
Златаровъ Ст. Г. 287
Златица 210, 263, 312, 313, 314
Златко мутафчи 24
Златко свещ. 4, 8, 9
Златковъ Величко 42
Златковъ Минчо 51
Златоустъ Иоанъ 217
Златуша с. 61
Зли долъ с. 61
зографи 4, 21, 72, 75, 81, 279, 282, 285, 307
Зографски Захарий 266
Зографски Ст. 329, 330, 331
Золотаревъ ген. 223, 227, 320
Золотовичъ Г. 191

Иваникий иг. маловски 88, 291
Ивановъ Анастасъ х. отъ Шуменъ 181
Ивановъ Анастасъ х. шикерджи 290
Ивановъ Ангелъ отъ Радомиръ 140
Ивановъ Ангелъ отъ Севлиево 285
Ивановъ Антонъ отъ Челопечене 291
Ивановъ Антонъ тютюнджи 279
Ивановъ Боне 47
Ивановъ Георги 280, 281
Ивановъ Георги зографъ 285
Ивановъ Георги п. свещ. 277, 279, 280
Иовановъ Захарий М. 51
Ивановъ Игнатъ 43, 280
Ивановъ Илия 277, 279
Ивановъ Йорд. проф. 2, 6, 264, 269, 293, 319
Ивановъ Коле 85
Ивановъ Коле дюлгеръ 51
Ивановъ Коста 42, 337
Ивановъ Мато свещ. 333
Ивановъ Милотинъ П. 279
Ивановъ Минко 51
Ивановъ Мито кюркчи 44
Ивановъ Мито кюркчи 44
Ивановъ Мито фунаджи 48
Ивановъ Митре дюлгеръ 40
Ивановъ Митре ткачъ 40
Ивановъ Михалъ 45
Ивановъ Младенъ 52
Ивановъ Никола (Индже, х. Коце) 6, 8, 16, 20, 22, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 33, 73, 76, 77, 200, 218, 219, 229, 270, 279, 280, 281
Ивановъ Никола папукчи 46
Ивановъ П. 288
Ивановъ Панайотъ 280
Ивановъ Панчо 45
Ивановъ Пешо 38
Ивановъ Спиро 36
Ивановъ Стойчо 42
Ивановъ Стоянъ 40, 280
Ивановъ Теодоринъ 278, 279, 280
Ивановъ Тоне 216
Ивановъ Тончо 49
Ивановъ Христо 37
Ивановъ Хр. (какринчанинъ, четоводецъ) 312, 313, 314
Ивановъ Цвѣтко 279
Ивановъ Янаки свещ. 8, 9, 52, 89, 280, 282, 289, 290, 333, 334
Иванчова Данка 66
Иванчовъ Григорий 47
Иванчовъ Михаилъ 49
Иванчовъ Петъръ 236
Иванчовъ Тане 291
Иванъ (1874 г.) 235
Иванъ бакалъ (1810 г.) 12
Иванъ бакалъ (1856 г.) 56, 57
Иванъ бостанджи 84, 87, 91
Иванъ епитропъ 291
Иванъ иг. илиенски 291
Иванъ куюмджи епитропъ 6, 7, 9, 10
Иванъ механджи 3
Иванъ мумджи 10
Иванъ отъ Голѣми изворъ 305
Иванъ отъ Драгалевци 337
Иванъ отъ Новоселци 87, 92
Иванъ отъ Църква 337
Иванъ свещ. (1813, 1819 г.) 5, 8, 9
Иванъ свещ. (1879 г.) 334
Иванъ свещ. въ Илиенци 84, 94
Иванъ свещ. въ Раковица 291
Иванъ свещ. отъ Шияковци 9, 10
Иванъ свѣцарь 9
Иванъ тезгяхтаринъ 91
Иванъ учитель 142
Иванъ чешмеджи 27
Иванъ Шишманъ царь 318
Иваняне с. 61, 85, 94
Игнатий иг. шумски 291
Игнатий самоковски вл. 164
Игнатий свещ. въ Сеславци 87
Игнатий свещ. въ Чукурово 94
Игнатица с. 61
Игнатовъ Георги 38
Игнатовъ Димитъръ 134, 285
Игнатовъ Манолъ 73, 280, 281
Игнатовъ Михалко п. 68
Игнатовъ Николчо 13, 14, 132, 279, 291
Игнатовъ Тоше 51
Игнатъ свещ. въ Петричъ 91
Игнатъ чизмеджи 9
Изворски Ст. п. 181
Източна Румелия 325
икони 3, 4, 17, 20, 70, 176
Икономовъ 205
Икономовъ Г. 317
Икономовъ Димитъръ 74
Икономовъ Н. 181
Икономовъ Т. 180, 216, 239, 299, 319
иконописци вж. зографи
Иларионъ свещ. въ Василовци 87, 88
Илиева Ел. Зл. 181
Илиевъ Ангелъ 288
Илиевъ Георги 37, 280
Илиевъ Геро 4, 39
Илиевъ Димитъръ п. 37, 56, 277, 291
Илиевъ Дионисий дяконъ 281
Илиевъ Кръсто 40
Илиевъ Митре 50
Илиевъ Николчо 46
Илиевъ Паунъ 44
Илиевъ Пѣйчо 40

Илиевъ Стойчо 140, 321
Илиевъ Стоянъ 37
Илиевъ Тодоръ п. 2, 3, 4, 104, 294, 295
Илиевъ Тодоръ Р. 280
Илиевъ Тоше бакалъ 37
Илиевъ Тоше калпакчи 39
Илиевъ Тоше кацарь 46
Илиевъ Христаки 180
Илиенци с. 61, 84, 94
Илия 68
Илия абаджи 6
Илия бакалъ 12
Илия бегликчи 76
Илия майсторъ 47
Илия Муавинъ ефенди 287
Илия самоковецъ 36
Илия свещ. (отъ XVIII в.) 6, 8, 10
Илия свещ. (отъ XIX в.) 2, 294, 295
Илия свещ. въ Храбърско 284
Илия тютюнджи 65
Илковъ Василъ 290
Илковъ Величко 290
Илчо абаджи 16
Илчо бирджи 269
Илю войвода 297
Имаретъ софийска махала 14
Инджева Мария Н. 277
Инокентий 192
Инсаровъ Д. Н. 175, 194
Иоанъ Екзархъ 54
Ипекъ 262
Иречекъ К. 2, 4, 180, 296
ирмологии 28, 54
Исай иг. курилски 289
Исай свещ. въ Кремиковци 84, 87, 92
Исеинъ паша 312
Исидинъ свещ. 271, 272
Искрецъ с. 61, 88, 94, 172
Искъръ р. 297, 314, 315, 316, 317, 318
Исмаилъ ефенди 151
Исмаилъ паша 312
Исметъ мола 233
Исократъ Риторъ 279
Истовъ Нончо А. 248
Ихтимански Ив. вж. Генадий о.
Ихтиманъ 108, 307, 313, 317
Ихчиевъ Д. А. 1, 8
Иширковъ А. 2, 315

Йеремия митрополитъ въ София вж. владици
Йеронимъ митрополитъ въ София вж. владици
Йерусалимъ 79, 221
Йоакимъ митрополитъ въ София вж. владици
Йоакимъ II патриархъ 136
Йовковъ Йорд. 180
Йовчо 4
Йовчовъ Александъръ 279
Йоне каписъза 16
Йоневъ Божилъ 41, 64
Йонка 315
Йончевъ Вълчо 281
Йончевъ Илия 285, 290
Йордановъ Вел. 251
Йорданъ терзи 212
Йото епитропъ 17, 18
Йото пръстенджия 3
Йотовъ Георги С. 165
Йотовъ Гошо К. 216
Йотовъ Киро 35
Йотовъ Константинъ 35, 277, 283, 284
Иотовъ Наумъ 32, 35, 53, 131, 132, 167, 277, 278, 283, 284
Йотовъ Сотиръ А. 126, 282
Йоцевъ Манолъ 285
Йочо даскалъ 20
Йошевъ Георги С. 280, 284

Кабакчиевъ Н. 312, 314
Каблешковъ Тод. Л. 285
Каведжия х. 307
Кадж-кьой с. 211
Казамия астрономъ 160
Казанлъкъ 276, 279
Казичене с. 88, 91
Казълъ-агачъ 320
Казълджиларъ с. 288
Каиро 191, 206, 210
Калевъ Дим. 210
Калкасъ с. 61, 280
Калково с. 92, 94
Калоферъ 84, 196
Калоянъ царь улица 3, 6, 10
Камбуровъ Ст. А. 139
Кантарджиевъ 330
Капана софийска махала 14, 151, 172
Капитолина 179
Каравеловъ Л. 296
Каравеловъ П. 320, 328
Кара Георги 295
Карагьозовъ Димитъръ Н. 291
Караджичъ В. Ст. 205
Каракановски д-ръ В. К. 226, 227
Каракашъ евреинъ 68
Карамановъ 95, 238
Карамзинъ Н. М. 239, 243
Карапетровъ П. П. 101, 192, 195, 319
Карастояновъ Н. 160
Кара Феизъ 295
Карлово 156, 160, 164, 228, 239, 277, 278
Касабова 223
Касабовъ Ив. 250, 251, 275
Касапъ-махлеси 14
Катерина 15, 16
Катрановъ Н. 174, 208, 209, 214, 239, 300
Кацаровъ Г. И. 295
Кациляне с. 94
Келепурджиски Георги Н. 278
Келешовъ Генчо 93, 288
Келешовъ Пенко 337
Кешовъ К. М. 142, 143, 144
Кипиловски Ан. Ст. 239
Кирилъ и Методий св. 86, 192, 195, 237, 252—255
Кирилъ иг. буховски 292
Кирилъ иг. кремиковски 282
Киро кафеджи 311
Киро пандуринъ 83
Кировъ Илия 50
Кировъ С. В. 288
Кировъ Цене 40
Кироглу Христо 174
Киряковъ Андонъ 290
Кирякъ иг. дивотински 282
Кито бакалъ 7, 9
Кито калпакчи 16
Китовъ Величко 44
Китовъ Георги 89
Китовъ Геоша 39
Китовъ Кола (Никола) 38, 56, 57, 60
Китовъ Коста 47
Китовъ Лазаръ 91
Китовъ Митре 44
Кладница с. 61, 76, 77, 85, 87, 92, 94, 292, 337
Кларкъ д-ръ Яковъ 256
Клечката Иванъ 35
Клисура с. 61, 84, 277, 278, 284, 291
Кличковъ Панчо Ивановъ 292
Книжари, книжарници 90, 91, 93, 94, 145, 146, 270, 272—273, 285, 287, 289, 311, 318
Княжево (Бали-ефенди) с. 61, 146, 317
Княжески З. 34, 54, 55, 78, 79, 283, 284
Ковачевъ Хр. П. 85, 89, 90, 93, 136, 238, 270, 286, 288, 297, 300, 302, 303, 307
Кокалановъ Ст. Д. 196
Кокаляне с. 85, 94
Кола 5
Колевъ Ангелко 68
Колевъ Андонъ 83, 92
Колевъ Боне 59
Колевъ Гено 45
Колевъ Георги кюркчи 43
Колевъ Георги кюркчи 44
Колевъ Георе 40
Колевъ Геоша 43
Колевъ Господинъ 66
Колевъ Еленко 48
Колевъ Иванъ дюлгеръ 51
Колевъ Иванъ механджи 67
Колевъ Илия 37
Колевъ Илко 45
Колевъ Кръсто 40
Колевъ Лазаръ 45
Колевъ Митъръ 291
Колевъ Пане 48, 75
Колевъ Петъръ 291
Колевъ Спасъ 44
Колевъ Стоилъ 36

Колевъ Стоичко 47
Колевъ Ст. П. 317
Колевъ Цвѣтанъ 42
Колевъ Цене 41
кондики 1—97
Коневъ Сотиръ 65, 66, 67
Конковичъ Ап. 98, 100, 201
Конски пазаръ въ София 67, 69
Константий протосингелъ на пиротския вл. 148
Константиновъ Георги 283
Константиновъ Димитъръ отъ Гайтаниново 289
Константиновъ Димитъръ х. 43
Константиновъ Ламбро 35, 36
Константиновъ Панайотъ 39, 132
Константиновъ Паунъ 292
Константиновъ Хр. П. 2, 104, 294, 295
Константинъ 279
Константинъ (Коце) свещ. въ Волуякъ 85, 94
Копривщица, копривщенци 100, 121, 133, 151, 156, 157, 158, 159, 160, 164, 166, 168, 174, 196, 237, 270, 281, 285, 290, 291, 292, 330
Корячковъ Антонъ 52
Костенецъ с. 264
Костинъ бродъ с. 61, 94, 289
Косто 10
Косто бакалъ 12
Косто книжарь 90, 273
Косто Ст. отъ Мирково 91
Косто цинцаринъ 161
Костова Марийца 285
Костовъ Георги 13
Костовъ Иванчо 31, 38
Костовъ Младенъ 46
Костовъ Никола 38
Костовъ Сотиръ 282
Костуръ 320
Котелъ, котленци 174, 180, 185, 285, 315
Коце бакалъ 13, 26, 75, 151
Коце дякъ 90, 91
Коце отъ Долни Богровъ 337
Коце терзи 11
Коце х. вж. Ивановъ Никола
Коцевъ Георги 42, 65, 73, 104, 106, 126, 148, 270, 277, 278, 282, 337
Коцевъ Димитъръ 292
Коцевъ Димитъръ х. 32, 34, 35, 89, 145, 207, 216, 260, 270, 283, 286, 288, 290, 311, 335
Коцевъ Михалъ 42, 57, 60, 64, 65
Коцевъ Михалъ (Шале) 39, 40
Коцевъ Панчо (Шале) 37, 278, 279
Коцевъ Спасъ 68, 126, 132, 291
Кочовъ Николчо 42
Крагуевацъ 315
Краковъ 206
Кралевъ долъ с. 85
Крали Марко 207
Крантовъ Х. И. 290
Кратово 4
Кремиковци с. 84, 87, 92, 94, 289
Крижевацъ 235
Кримска война 183, 192, 210, 215
Кримъ 224, 228
Критъ 150
Круша Захарий Ик. 75, 77, 147, **155—171**, 174, 201, 205, 215, 233, 239, 270, 272, 277, 278, 279, 280, 281, 285, 289, 291
Круша Христо Никовъ свещ. 155, 163
Круша Христофоръ Зах. 96, 97, 216, 238, **265—267**, 291
Крушово 216
Крънулъ с. 61
Кръсто 31
Кръсто бакалъ 24, 281
Кръсто дюлгеръ 64
Кръсто епитропъ 9
Кръсто свещ. 289
Кръсто свещ. въ Враждебна 84, 87, 92
Кръсто свещ. въ Горни Околъ 85, 87, 88
Кръсто свещ. въ Долни Лозенъ 289
Кръсто свещ. въ Калково 92
Кръстовичъ Ал. А. 271
Кръстовичъ Г. 139, 182, 270, 274, 285, 318
Кръстовъ Виденъ 286, 288
Кръстовъ Георги 37, 132
Кръстовъ Геоша 44
Кръстовъ Димитъръ калпакчи 40
Кръстовъ Димитъръ механджи 35
Кръстовъ Димитъръ ткачъ 65, 66, 68, 291
Кръстовъ Манолъ 290
Кръстовъ Митре 51
Кръстовъ Николай 277, 278
Кръстовъ Паунъ 50
Кръстовъ Спасъ кюркчи 44
Кръстовъ Спасъ терзи 43
Кръстовъ Стоилъ 39
Кръстовъ Теодоръ 48
ктитори 3, 5, 9, 10
Кузмановъ Никола х. 37
Кузмановъ Стоянъ х. 51
Кукушъ 154
Куллукъ софийска махала 14
Куманица с. 61
Кумарица с. 61, 289
Курило с. 61
Курубагларъ въ София 68
Куручешме въ София 12, 151, 182, 273
Куршумли-махлеси въ София 14
Кършъзли Мехмедъ паша 98, 148, 149
Кънчовъ Иваница 318
Кънчовъ Стоянъ 289, 291
Кърджали 294, 295
Кършовски Йорд. 306—307
Кюпрули-оглу 294
Кюстендилъ 140, 141, 142, 162, 189, 230
Кючукъ-Кайнарджийски миръ 294
Кжтина с. 61, 88, 91, 94

Лаврентий братъ на о. Паисий 6
Лазарова Марийца 280
Лазаровъ Анто 41
Лазаровъ Иванчо 292
Лазаровъ Кръсто дюлгеръ 50
Лазаровъ Кръсто фурнаджи 48, 56
Лазаровъ Манолъ 93, 108, 150, 165, 215, 237, 238, **239—250**, 270, 277, 278, 279, 280, 284
Лазаровъ Миленъ 140
Лазаровъ Мито 50
Лазаровъ Михалъ 37
Лазаровъ Николчо дюлгеръ 50
Лазаровъ Николчо кюркчи 44
Лазаровъ Панчо 51, 53, 56, 59, 73, 132, 277, 279, 280, 281, 282, 283
Лазаровъ Теодоръ 45
Лазаровъ Христо 284, 291
Лазовъ Георги 48
Лазовъ Митре 24, 49
Лакатникъ с. 61, 89, 94
Лалю байрактарь 300, 301, 302
Ламартинъ А. 273, 274, 286
Ламбо свещ. 8
Ламбро 57, 80
Латифъ паша 210
Левски В. 101, 220, 230, 250, 256, 273, 296, 297, 298, 299, 300, 302, 303
Леповъ Пене 44
Либяхово с. 289
Лиловъ Господинъ 48
Лиловъ Кола 52
Литаково с. 312
Ловечъ 139, 215, 239, 267, 312, 313, 314, 321
Ловчански Иларионъ 137, 139, 141
Лозанъ терзи 5
Лозенградъ 320, 331, 332
Локорско с. 87, 88, 94, 286, 287, 288, 290, 291
Ломъ 101, 136, 141
Лукановъ Мар. п. 298, 300
Лукановъ Никола 289
Луково с. 61
Лѣсковецъ 215, 276
Лѣсковъ долъ с. 61
Любенъ свещ. въ Искрецъ 88
Люлински Ив. 172

Мавро 5, 8
Магдалена х. 16, 19
Магърдичъ сарафъ 76
„Майка“ женско дружество 220, 287
Макариополски Иларионъ 99, 101, 105, 125, 139, 182, 189, 252, 253, 319

Македония 137, 248, 216, 253, 269, 293, 319, 325, 328
„Македония“ в. 90, 93, 101, 274, 276, 285, 319
Македонски Д. Димовъ 85, 89, 93, 95, 216, 238, 286, 290, 302, 337
Макоцево с. 94, 291
Мала Азия 300
Мало Бучино с. 61
Мала планина 62
Мала чешма софийска махала 24
Малешевци с. 4, 66, 95
Малинковъ Велко 46
Малинковъ С. 288
Малиновъ Сотиръ 36, 165
Малиновъ Ст. 297
Малово с. 91
Малкочовъ Николай п. Петровичъ 277
Мамутъ ага 230
Манастирица с. 61
Манастири 84, 147, 316, 317; Билински „Св. Архангелъ“ 6; Буховски „Св. Архангелъ“ 84, 88, 91, 92, 93, 94, 292; Василовски „Св. Спасъ“ 84, 88, 91, 92, 94; Германски „Св. Ив. Рилски“ 84, 88, 91, 92, 284, 289, 316; Горнобански „Св. Краль“ или „Св. Кирилъ и Методий“ 88, 91, 92, 94; Дечански 84; Дивотински „Св. Троица“ 84, 88, 91, 92, 94, 146, 281, 282, 284, 316; Драгалевски „Св. Богородица“ 14, 84, 88, 94, 115, 273, 282, 297, 299, 302, 316; Елешнички „Св. Богородица“ 11, 84, 88, 91, 92, 278, 280, 284, 291, 296, 316; Илиенски „Св. Илия“ 84, 88, 91, 92, 94, 291; Искрецки „Св. Богородица“ 84, 88, 91, 92, 93, 94, 280, 284; Кладнички „Св. Никола“ 84, 88, 94; Клисурски „Св. Кирилъ и Методий“ 88, 94; Кокаленски (Урвички) „Св. Архангелъ“ 84, 87, 88, 89, 91, 94, 286, 316, 317; Кремиковски „Св. Георги“ 84, 88, 91, 92, 93, 94, 282, 284, 285, 286, 289, 290, 316; Курилски „Св. Ив. Кръститель“ 84, 88, 91, 92, 93, 94, 289; Лозенски „Св. Спасъ“ 84, 88, 91, 94, 282, 316; Маловски „Св. Никола“ 84, 88, 91, 94, 291; Пасарелски „Св. Петъръ“ 84, 88, 91, 93, 94; Подгумерски „Св. Димитъръ“ 84, 88, 91, 92, 93, 291, 316; Понорски „Св. Никола“ 84, 88, 91, 92, 93, 94; Рилски „Св. Иванъ“ 84, 115, 139, 160, 163, 189, 192, 201, 204, 250, 251, 262, 267, 290, 316, 317; Санъ-Бенедето 100; Свогенски „Св. Петка“ 84, 88, 91, 93; Седемпрестолски (Осеновлашки) „Св. Богородица“ 84, 88, 91, 92, 93, 316; Сеславски „Св. Никола“ 84, 88, 91, 92, 93, 94, 316; Чаушъ м. 166; Чукуровски „Св. Димитъръ“ 87, 88, 91, 92, 94; Шияковски „Св. Архангелъ“ 84, 88, 91, 92, 94, 291, 295; Шумски „Св. Архангелъ“ 84, 88, 91, 93, 94, 291
Манастирище с. 94
Мандовъ Димитъръ х. п. 69
Мано абаджи 6
Мано грънчарь свещ. 6, 8, 9
Мано калпакчи 100
Мано капамаджи 18, 19
Манова Евгения х. 270, 286, 287
Манова Елена х. 285
Манова Маргарита Д. х. 286, 287
Мановъ Антонъ х. 279
Мановъ Георги х. 285, 291, 337
Мановъ Димитъръ бакалъ 37
Мановъ Дим. учитель 85, 89, 93, 151, 208, 216, 237, 238, 284, 285, 286, 289, 290
Мановъ Дим. х. 216, 283, 285, 286, 287, 288, 311, 336, 337
Мановъ Мито 42, 83, 135, 261, 286
Мановъ Мице 39
Мановъ М. К. 275, 276
Мановъ Младенъ 38, 132
Мановъ Нако 288
Маноиловъ Ставре 283
Маноиловъ х. Никифоръ 280
Манолкооглу Манолаки 281
Маноловъ Ангелъ свещ. 333, 334
Маноловъ Андрей 42
Маноловъ Божилъ 67
Маноловъ Георги свещ. 280
Маноловъ Димитъръ 279
Маноловъ Мито 53, 57, 58, 60, 284
Маноловъ Никола х. 40, 41, 57, 278
Маноловъ Сотиръ 45
Маноловъ Стоянъ папукчи 45
Маноловъ Стоянъ папукчи 45
Маноловъ х. Ангелко 29, 30, 32, 75, 77, 83, 85, 87, 92, 211, 237, 238, 280, 281, 282, 283, 284
Манолъ багдатли 337
Манолъ калпакчи 68
Манолъ кожухарь 9
Манолъ кюркчи свещ. 8
Манолъ поклонникъ 9,10
Манолъ свещ. 7, 9, 11
Манолъ свещ. въ Буковецъ 85
Манолъ свещ. въ Мраморъ 91, 289
Манолъ терзи 68
Манолъ ткачъ 21, 23
Манолъ х. вж. Стояновъ Манолъ
Манушинъ Георги 235
Манчо х. свещ. 9
Манчева Мария 155, 163
Манчовъ Димитъръ х. 39
Манчовъ Др. 329, 330
Манчовъ Стоянчо папукчи 45
Манчовъ Стоянчо х. механджи 35, 36
Маринковъ Андрей 65
Маринковъ Дим. 290
Маринковъ С. 95, 238
Маринковъ Хито 43
Мариновъ Георе 35
Мариновъ Д. 288
Мариновъ Стоянъ 281
Маринъ отъ с.Голѣми изворъ 303
Мариола снаха на Йорд. Филаретова 223
Марица мома 90
Марица р. 312
Мария баба Гуна 76
Мария удавената 76
Мария отъ Годечъ 53
Марко (1875 г.) 95
Марко (1877 г.) 312
Марко арнаутинъ 90
Марко бирджи 60, 167
Марковъ Георги 42
Марковъ Георги х. свещ. 8
Марковъ Лазаръ 47
Марковъ Николчо х. 5
Марковъ Тасе 43
Мартиновъ Филипъ 43, 65
Мартинъ 47
Маслово с. 61, 84
Матеевъ Вълчо 180, 191, 216
Матей писатель отъ XVI в. 4
Матей (Дели Матей) самоковски вл. 158, 159, 162, 166, 200
Матлиово с. 94
Мато кюркчи 8
Мато х. 8
Матовъ Димитъръ 282
Матовъ х. Вас. х. 180
Махзаръ паша 299
Махмудъ султанъ 13
Мече евреинъ 68
Медаковичъ Д. 177, 178, 197
Меджидиевъ Христо Г. 88
Медни пазаръ въ София 7
Мелетиевъ х. Ангелко 282
Мелетий иг. елешнички 89, 284, 291
Мелетий митрополитъ въ София презъ първата половина на XIX в. вж. владици
Мелетий митрополитъ въ София отъ 1872 г. вж. владици
Мерданъ с. 281, 282
Мерово с. 313
месецослови 6, 277
Мехмедъ ефенди 298
Мечка поляна с. 61
Мещица с. 61, 87, 92
Мизия 319
Миладинови бр. 150
Миладиновъ К. 184
Миле свещ. въ Бояна 91
Милевъ Ангелко абаджи 38
Милевъ Ангелко папукчи 45
Милевъ Антонъ 45, 46, 132
Милевъ Величко 40
Милевъ Иванъ 40
Милевъ Николчо 45
Миленковъ 307

Миленковъ Иванъ 92
Миленковъ Михаилъ 285
Миленъ 8
Милиновъ Сотиръ 281
Миличевичъ 205
Милка 4
Милошъ сръбски емигрантъ 150
Милутиновъ Димитъръ х. абаджи 278, 281
Милутиновъ Димитъръ х. дякъ 84, 85, 86
Милутиновъ Димитъръ х. механджи 35
Милутинъ свещ. въ Гурмазово 284, 289, 291
Милютинъ Д. А. 324, 327, 328
Мина чизмеджи 9
минеи 4, 5, 6, 28, 33, 54, 268, 285
Минитъ Илия 93
Минко свещ. въ Бариово 94
Минковъ Величко 26, 49, 72, 75
Минковъ Зах. 283
Минковъ Петко 38, 66, 67, 83, 132
Минковъ Стоица 52
Минковъ Тодоринъ 216, 283
Миновъ Стефчо 37
Миновъ Тоте 42
Миновъ Христо 50
Минчо веледи Грую свещ. 8
Минчовъ Н. Д. 139
Минчовъ Николчо 47
Мирковичъ д-ръ Г. 101
Мирково с. 91
Мировяне с. 61
Мита отъ Годечъ 53
Митковъ Величко свещ. 334
Митковъ Георги п. 43, 70, 337
Мито 33
Мито каймакчи х. 299
Мито майсторъ 11
Мито чизмеджи 9
Мито чичо (учитель) 96, 238
Митовичъ Димитъръ 59, 73, 74, 83, 100, 131, 132, 282, 284, 287, 311
Митовъ Ангелъ 42
Митовъ Антонъ 38
Митовъ Димитъръ бакалъ 283,292
Митовъ Димитъръ папукчи 45
Митовъ Здравко 42
Митовъ Мано 131
Митовъ Манолъ 92
Митовъ Никола 290
Митовъ Панчо 46
Митовъ Паунъ 44
Митовъ Стоянчо 42
Митовъ Таки 81, 86, 93
Митовъ Тодоръ свещ. 85, 87, 89, 93, 133, 135, 142, 238, 264, 270, 272, 286, 288, 289, 290, 331, 332, 333, 334
Митовъ х. Георги 50
Митовъ ристо 85, 135, 136, 216, 238, 286, 291
Митовъ Янаки 39
Митревъ Боне 50
Митревъ Георги 49
Митревъ Димитъръ 278
Митревъ Здравко 52
Митревъ Иванъ 48
Митревъ Павле 45
Митревъ Панчо 45
Митревъ Петре 37
Митревъ Стоянчо 50, 65
Митревъ Храно 292
Митровичъ Димитъръ 51
митрополия въ София 6, 10, 61, 85, 95, 99, 100, 105, 109, 110, 113, 144, 146, 150, 153, 273, 274, 307
Митрушиновъ Йотко 46
Митрушинъ 46
Митхадъ паша 230, 234, 237
Митъръ 90
Митъръ бакалъ 13, 22
Митъръ воденичарь 7
Митъръ отъ Батановци 74
Митъръ отъ Бѣлопопци 337
Митъръ отъ Годечъ 53
Митъръ църнио 16
Мице бакалъ 12
Мицевъ Йона 44
Михаилиди 322
Михаилова Петка 76
Михаиловски Н. 140, 141, 174, 288, 319
Михаиловъ Алексо 51
Михаиловъ Антонъ 39
Михаиловъ Димитъръ 43, 280, 285, 314
Михаиловъ Йорданъ х. 35, 73, 280, 281, 282
Михаиловъ Коста (о. Данаилъ) **145—154**, 157, 180, 181, 186, **213—219**, 220, 237, 272, 273, 285, 290
Михаиловъ Кръсто дограмаджи 49
Михаиловъ Кръсто терзи 42
Михаиловъ Манолъ 216, 283, 288
Михаиловъ Митре 50
Михаиловъ Панайотъ 215, 279
Михаиловъ Хр. 149
Михаиловъ Христо памукчи 45
Михаиловъ Щерьо 47
Михалковичъ братя 284
Михалковъ Божилъ 84
Михалковъ Георги 38, 41, 44, 51, 53, 108, 126, 277, 280, 281, 282, 283, 284
Михалово с. 61
Михалъ 29, 30, 32
Михалъ абаджи 24, 25, 26
Михалъ бакалъ 13
Михалъ иконописецъ 36, 81, 82,
Михалъ калпакчи 9
Михалъ пѣвецъ 4
Михалъ свещ. 8, 10
Михалъ свещ. въ Богьовци 88
Михалъ свещ. въ Кжтина 88, 94
Михалъ свещ. въ Радомиръ 140
Михалъ свещ. въ Самоковъ 85
Михова Еленица 74
Миховъ Мито 10, 38, 60
Миховъ Петре 45
Мицо калпакчи 106
Мичови Н. и Хр. 289
Мишевъ Иванчо 166
Младена отъ Годечъ 53
Младеновъ Анто 278
Младеновъ Антонъ куюмджи 47
Младеновъ Божилъ 290
Младеновъ Георги дюлгеръ 51,
Младеновъ Георги механджи 36, 290
Младеновъ Евстратий 64
Младеновъ Зафиръ 86, 90
Младеновъ Иванъ 39
Младеновъ Илия 51
Младеновъ Коле 15, 16, 44, 74
Младеновъ Коце 50
Младеновъ Лазаръ 49
Младеновъ Мано 46
Младеновъ Мито 49, 60, 132
Младеновъ Никола 280
Младеновъ Стефанъ 292
Младеновъ Стоянъ 300
Младеновъ Цвѣтанъ 40
Младенчо бинбашията 298
Младенъ 3
Младенъ арабаджи 59
Младенъ епитропъ 68
Младенъ кацарь 15
Младенъ отъ Годечъ 53
Младенъ свещ. 6, 9
Младенъ свещ. въ Годечъ 88
Младенъ свещеникъ въ Горни Богровъ 84, 87, 88, 289, 291
Младжовъ Величко 37
Младжовъ Илия 278, 279
Могила Петъръ 7
Моисей 215
Моловъ д-ръ Дим. 320, 328
Момчиловъ Ив. Н. 280
Моровеновъ К. (Филипиди) 98,102
Моровеновъ Теодоръ Г. 281
Морозовъ московски търговецъ 228
Морсъ протестантски мисионеръ 154
Москва 3, 5, 7, 54, 150, 158, 172, 173, 174, 175, 176, 179, 182, 183, 184, 188, 190, 195, 196, 209, 210, 212, 213, 216, 237, 256, 269, 270, 300, 302, 320
„Москвитянинъ“ в. 183
Мошино с. 61, 89
Мраморъ с. 16, 61, 84, 85, 91, 289
Муринковъ Ив. 300
Муселимъ 23
Мустафа бей 74
Мустафа ефенди 90
Мустачковъ Стоянчо 104
Мърчаево с. 61

Назлинъ Георги 91
Найденовъ 215
Найденовъ Антонъ 41, 53, 83, 103, 126, 130, 131, 132, 135, 142, 233, 260, 261, 262, 279, 286, 337

Найденовъ Василъ А. 291, 314
Найденовъ Ив. 192, 319
Найденовъ Илчо 44
Найденовъ Пенко 37
Найденовъ Тенко 48
Найденъ 41
Найденъ чизмеджи 104
Найденъ чорбаджи въ Одринъ 158, 165
„Наканунѣ“ романъ 175, 194
Нако казанджи 6, 8
Нако терзи 11
Накова Катина 172
Наковъ Стоянъ дякъ 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89
„Напредъкъ“ в. 319
„Напредъкъ“ ученическа дружина 288, 289
Наумовъ Георги 47
Наумовъ Йорд. С. 287, 289
Наумъ 35
Начовичъ Гр. Д. 312, 321, 322
Начовъ Н. 155, 158, 159, 160, 191
Неврокопъ, неврокопци 284, 288
Негушево с. 278
Неда 4
Недко 46
Недковъ Николчо 49
Недѣлко отъ Кремиковци 76
Недѣлковичъ П. А. 184
Недѣлковъ Алексо 64
Недѣлковъ Георги калпакчи 40
Недѣлковъ Георги ученикъ 291
Недѣлковъ Георги учитель 85, 89, 93, 238, 286
Недѣлковъ Кръсто 51
Недѣлковъ Мито 37
Недѣлковъ Цв. 216
„Независимость“ в. 300
Нейчовъ Лука 216
Ненка 16
Ненкоглу Иванчо 161
Неновъ Нено 51
Неновъ Пешо 42
Неновъ Тодоръ х. 287
Неофитовъ Антонъ п. свещ. 280
Неронъ 150
Нешидица 212
Нешинъ Йорд. 296
Нешо ханджи 9
Нешовица Фона 87, 91, 92
Нешовъ Коле 40
Нешовъ Кр. х. 151, 216, 284, 285, 286, 288, 290
Нешовъ Тодоръ х. 283, 285, 290
Никита х. 155
Никифоръ иг. германски 84, 289
Никифоръ о. хилендарски 280
Накифоръ х. свещ. 8
Никовичъ Младенъ свещ. 9
Никола (1811 г.) 4
Никола варошъ-кехая 87, 92
Никола Г. текеджи 277
Никола екклисиархъ 168
Никола локантарджия 290
Никола Н. кюркчи 278
Никола отъ Крушово 76
Никола прислужникъ 83, 85
Никола свещ. 3, 8, 10
Никола свещ. въ Гинци 91, 94
Никола свещ. въ Гниляне 85, 87, 88, 288
Никола свещ. въ Доброславци 289
Никола свещ. въ Догановo 94, 291
Никола свещ. въ Искрецъ 94
Никола свещ. въ Кладница 94
Никола свещ. въ Расникъ 94
Никола свещ. въ Столникъ 84, 291
Никола ткачъ свещ. 5, 8, 9
Никола хапусчията 91
Никола чекеджи Гомаро 104
Николаевичъ князъ Н. 321
Николаевъ градъ въ Русия 226
Николай Нови Софийски св. 4, 7
Николай русинъ 53
Николаки даскалъ 147, 158
Николаки хекиминъ 19
Николачко бакалъ 77
Николачкова Евгеница 76
Николовъ Антонъ 43, 57
Николовъ Г. 287
Николовъ Д. (1866 г.) 210, 212
Николовъ Димитъръ бакалъ 270, 279, 288
Николовъ Димо 281
Николовъ Михалъ 35
Николовъ Наумъ 291
Николовъ Павелъ 51
Николовъ Павелъ свещ. 289, 333, 334
Николовъ Павелъ свещ. въ Кладница 85, 87, 92, 94, 292
Николовъ Петъръ отъ Саранци 337
Николовъ Петъръ семерджи 41, 84
Николовъ Петъръ терзи 43
Николовъ Райчо 196
Николовъ Спиро 337
Николовъ Стоянъ 52
Николовъ Стоянъ бакалъ 291
Николовъ Стоянъ отъ Раковица 286, 287
Николовъ Стоянъ свещ. 292
Николовъ Хр. К. Х. Сичанъ 277
Николовъ Христо свещ. 333
Николовъ Янаки 291
Николчо 313
Николчовъ Ангелко 37
Николчовъ Димитъръ х. 291
Николчовъ Мано 50
Николчовъ Манолъ 134
Николчовъ Петъръ 40
Никонъ духовникъ 285
Никулденъ 127
Никулица 4
Ничо свещ. 9
Нишава р. 316, 317
Нишъ 132, 149, 166, 205, 294, 295, 313, 318, 320
Нови садъ 179
Нови ханъ с. 85, 87, 89, 95, 289
Новоселци с. 87, 92, 94, 291
Ножаровъ Дим. П. 238, 288, 297, 337
Носувъ паша 312
Н. Ч. (стихотворецъ) 239
Нѣжинъ 172, 173

Обеля с. 61
Обрадовци с. 61, 289
Оболенски князъ М. Ал. 314
Обреновичъ князъ Милошъ 315
Общи Д. 230, 296, 297, 298, 299
Община черковно-училищна въ София **82—97**, 102, 107, 126, 132, 133, 134—140, 144, 146, 201, 203, 259—262, 287, 288
Овсяный Н. Р. 323, 324
Овчинъ долъ с. 61
Огняновичъ К. 197
Огоя с. 60
Оградница с. 61
Одеса 79, 156, 160, 164, 173, 174, 175, 179, 182, 183, 184, 212, 221, 224, 255, 257, 258
Одринъ 100, 101, 133, 158, 165, 166, 188, 190, 191, 210, 256, 293, 295, 298, 318, 320, 330
Онуфрий о. рилецъ 288
Опицвѣтъ с. 61
Оплетня с. 61
Орта-кьой 134, 136, 139, 141, 236, 263
Орфей 240
Орхание (Ботевградъ) 139, 143, 263, 264, 297,312, 313, 314, 315
Орѣхово 101, 275, 276, 295
Освободителна война 194, 311-314
Оселна с. 61
Осеновлакъ с. 61
Османъ-пазаръ 296, 321
Османъ бейлеръ-бей 293
осмогласници 4, 6, 7, 28, 54
Охридъ 262, 318
Ошмянцевъ Я. О. 192, 195

Павелъ русинъ 53
Павловъ Геоша 40
Павловъ Дойчинъ 10, 14, 37, 43, 56, 103, 126, 135, 261, 262, 337
Павловъ Иванъ 132, 290
Павловъ Йото 43
Павловъ Коце 43
Павловъ Мано 41
Павловъ Сотиръ 131
Павловъ Христо 280
Павловъ Христо свещ. 333, 334
Пазарджикъ, пазарджичани 87, 88, 92, 142, 238, 281, 282, 292, 307, 312, 330
Пазвантоглу 293
Паисий викилинъ на самоковския вл. Матей 162
Паисий митрополитъ въ София вж. владици
Паисий о. рилецъ 288
Паисий пловдивски вл. 139, 253
Паисий самоковски вл. 99, 112, 118, 129, 189, 200, 201
Паисий Хилендарски 6

Палазовъ Петъръ Г. 288
Палаузовъ Н. Хр. 182, 184, 259, 320
Палаузовъ С. Н. 174
Панагюрище, панагюрци 156, 158, 164, 166, 174, 216, 223, 278, 285, 317
Панайотовъ Михалъ 16
Панайотовъ Петко 43
Панайотовъ Теодоръ П. 43
Панайотъ свещ. 9
Панаретъ пловдивски вл. 139, 261, 262, 319
Паневъ Ангелъ 286, 287
Паневъ Антонъ свещ. 290, 333
Паневъ Божилъ 38
Паневъ Димитъръ 68
Паневъ Ив. 238, 287, 288
Паневъ Станко 47
Паневъ Стоянъ 50
Панка отъ Годечъ 53
Панко бакалъ 103
Пано свещ. 12
Панчарево с. 95
Панчевъ Т. 160
Панчо (1811 г.) 4
Панчо (1851 г.) 29
Панчо свещ. 5, 6, 8, 9
Панчо свещ. въ Новоселци 94, 291
Панчовъ Антонъ 38
Панчовъ Величко 44
Панчовъ Георги 280, 292
Панчовъ Георги терзи 43, 277, 288
Панчовъ Георги товавчи 292
Панчовъ Димитъръ 40, 284
Панчовъ Димитъръ П. 39, 290
Панчовъ Илия 42
Панчовъ Манолъ 216, 283, 284
Панчовъ Михалъ 45
Панчовъ Николай П. 270, 279
Панчовъ Петъръ 39
Панчовъ Стоица 44
Панчовъ Стоянъ 52, 280
Панчовъ Теодоринко 52, 279, 280, 281
Панчовъ Цвѣтко 279
Парижъ 160, 183
Партений вл. 90
Партений дяконъ 334
Паскалъ дограмаджи 92
Патьо 315
Пауновъ Георе 59
Пауновъ Иванъ 44, 281
Пауновъ Никола 50
Пауновъ Панайотъ 44
Пауневъ Стоичко 52
Пауновъ Стойко 45
Паунъ дюлгеръ 50, 67
Паунъ Искр. 39
Паунъ кюркчи 68, 104
Пахомието Тодораки 181
Пахомий монахъ 154
пендикостари 3, 7, 28, 32, 54
Пеневъ Иванъ 46
Пеневъ Паунъ 65
Пенко фурнаджи 27
Пенковъ Стоянъ п. 300
Пено свещ. 8
Пенчо 14
Пенчо бакалъ 13
Пенчовичъ Вел. 227, 228
Пенчовичъ х. Ив. х. 139, 319
Пенчовъ Иванъ 37, 38
Пенчовъ Миле 40
Пенчовъ Петре 50
Перникъ 61, 291, 337
Петербургъ 4, 79, 184, 191, 192, 194, 205, 220, 226, 227, 228, 275, 323, 324, 327
Петко 3
Петко кюркчи 44
Петко свещ. 8
Петко свещ. въ Берковица 131
Петко свещ. въ Сеславци 291
Петко чизмеджи 6
Петкова Недѣля Караиванова 187, 205, 220
Петковъ А. 335
Петковъ Ботю 318
Петковъ Илия 48
Петковъ М. 314
Петковъ Михалъ 45
Петковъ Павле 51
Петковъ Петко 278
Петковъ Петъръ 46
Петковъ Стоянъ 331
Петковъ Тоша 64, 65, 66
Петковъ Христо 291
Петринъ Панчо вж. Антоновъ Панчо
Петричъ с. 64, 91, 278, 286, 287, 310
Петровденъ 58, 109, 115, 148, 189
Петровичъ Аверки 281
Петровъ Ангелко 48, 92
Петровъ Антонъ 37, 132
Петровъ Антонъ свещ. 334
Петровъ Атанасъ п. 289
Петровъ Богданъ 289
Петровъ Божилъ 45
Петровъ Боне 92, 132, 135, 261, 288, 291, 311, 336, 337
Петровъ Величко свещ. 7, 9
Петровъ Вучко 46, 68
Петровъ Георги самарджи 41
Петровъ Георги ученикъ 284
Петровъ Геоша 38
Петровъ Димитъръ 284, 285, 286, 290
Петровъ Димитъръ бакалъ 37, 277, 292
Петровъ Захарий 281
Петровъ Зиновий П. 287, 289
Петровъ Иванъ х. 289
Петровъ Йончо 50
Петровъ Константинъ 5, 8
Петровъ Лазаръ 38
Петровъ Младенъ 50
Петровъ Никола 37, 40
Петровъ Николай отъ Шуменъ 181
Петровъ Панчо 40
Петровъ Славе 41
Петровъ Сотиръ 43
Петровъ Сотиръ отъ Самоковъ 277
Петровъ Стане 50
Петровъ Стоилъ 52
Петровъ Стоянъ 50
Петровъ Таки (Имаретчийски) 151, 337
Петровъ Христо 126, 132, 135, 261, 262, 292
Петровъ Цвѣтко (Ценко) 312
Петровъ Янко ахтарь 277
Петровъ Янко дюлгеръ 50
Петруновъ Никола бакалъ 64, 290
Петрунъ отъ Кладница 337
Петъръ (1851 г.) 74, 78
Петъръ (1878 г.) 236
Петъръ бакалъ 68, 76
Петъръ дякъ 281
Петъръ кантарджи 64
Петъръ кожарь 3
Петъръ Леф. 307
Петъръ сръбски митрополитъ 315
Петъръ свещ. 4, 8
Петъръ свещ. въ Брѣзникъ 84, 87, 91, 94
Петъръ свещ. въ Владая 87, 91, 94
Петъръ свещ. въ Голубовци 289
Петъръ свещ. въ Голѣмо Маловo 91, 94
Петъръ свещ. въ Нови ханъ 85, 87, 88, 289
Петъръ ткачъ 24
Пешовъ Георги 40
Пешовъ Тодоръ 89, 90, 151, 216, 283, 285, 286, 287, 337
Пецевъ Георги 53
Пещера 288, 289
Пиневъ Манолъ капарь 290
Пинковъ Димитъръ 36
Пиперковъ Теодоръ 73, 134
Пирдопски даскалъ Тодоръ 295
Пирдопъ 288, 289, 290, 291, 297, 312
Пиротъ, пиротчани 53, 85, 90, 100, 121, 127, 129, 148, 152, 189, 196, 216, 280, 288, 312
Писаревъ Петъръ Г. 289
Пишмани с. 79
Пишурка К. С. 239, 286
Плавиятъ Либенъ 114
Платонъ 192
Пловдивъ 2, 98, 101, 127, 128, 130, 133, 155, 156, 158, 159, 162, 164, 172, 174, 187, 190, 200, 220, 221, 229, 237, 238, 256, 257, 260, 276, 298, 300, 318, 320, 321, 322, 323, 324, 329, 330
Плоещъ 296, 306
Плѣвенъ, плѣвенци 101, 127, 129
Погледецъ с. 61, 91
Погодинъ М. П. 175, 176, 182, 183, 185, 188, 190, 195, 302

Погорѣловъ В. 284
Подгумеръ с. 94
Подуяне с. 94, 95, 293, 312
Пожарево с. 61, 84, 94, 289, 337
Пожаревски миръ 294
Покровски Ал. свещ. 333
помаци 307
Поноръ с. 84
Поповичъ А. О. 239
Поповичъ В. 322
Поповичъ Гаврилъ 280
Поповичъ Н. Г. 196
Поповичъ Никола свещ. 9
Поповичъ Райно 156, 160, 180, 268, 277
Поповичъ Д. А. 265
Поповъ Нилъ А. 183, 302
Поповъ Пенко 278
Поповъ Симеонъ А. 277, 278, 279
потири 17, 28, 75
Потопъ с. 85, 94, 289
„Право" в. 93, 256, 263, 276, 319
Прага 208, 238
Прасковья рускиня 53
Преславъ 253
Прищина 2
Проданъ 3
Пролеша с. 61
пролози 5, 28
Протопоповичъ Христо п. Василевъ 273
Протопопински дамаскинъ 295
псалтири 5, 6, 28, 54, 269
Пѣевъ Кр. 330
Пѣевъ Т. х. 216, 299
Пѣйчо бакалъ 76
Пѣйчо отъ Ярджиловци 74
Пѣйчовъ Ангелко кацарь 46, 135, 261
Пѣйчовъ Ангелко терзи 42
Пѣйчовъ Петъръ 39
Пѣйчовъ Стоилко 134
Пѣйчовъ Теодоръ 42
Пятницкое кладбище 176

„Радецки" параходъ 306
Радиловъ Георги 303, 304
Радковъ Георги 48
Радковъ Димитъръ 279
Радованъ свещ. 268
Радовъ Пенчо 239
Радомиръ, радомирци 108, 135, 140, 159, 210, 270, 285, 292, 317
Радуилъ с. 61
Радуловъ С. Ил. 182, 278, 317
Радъ кюркчи 68
Разградъ 197, 295
Разлогъ 273, 287
Разпопова Анастасия 16
Разсолковъ Василъ З. 95, 239, 267
Разсолковъ Ив. 167, 238
Раичъ И. 54
Райлово с. 61
„Райна княгиня" повесть 281
Райновъ П. 206
Раковица с. 61, 85, 87, 91, 94, 286, 287, 291
Раковски Г. С. 106, 107, 108, 111 114, 117, 122, 127, 177—179, 182, 188, 191, 192, 195, 196, 197, 199, 205, 250, 251, 258, 269, 275, 296
Рамаданъ 13
Рангелъ отъ Годечъ 53
Рангелъ чорбаджи (Крайнали) 148
Ранко (Рафаилъ свещ.) 180
Расникъ с. 61, 94
Рачински Ал. В. 182, 258
Рашеевъ Вас. Н. 259
Ра ко бостанджи 68
Рашковъ Сава 288
Реброво с. 61
Редина с. 61
Решидъ ага 120, 121
Рила 300
Рилски метохъ въ София 114, 115
Рилски Игнатий дяконъ 95, 97, 238, 264, 267, 300
Рилски Неофитъ 156, 160, 163, 164, 168, 192, 204
Ришелевска гимназия 174, 212
Робертово вж. с. Бариово
Ромъния 79, 150, 172, 271, 297
Росоманъ с. 61
Ростовски Св. Д. 284
Ружди бей 217
Румелия 293, 324, 325, 326
Румена отъ Годечъ 53
Русе 79, 132, 230, 250, 271, 273, 275, 276, 286, 293, 296, 311, 318, 320, 327
Русия, руси 53, 79, 133, 159, 164, 165, 166, 172, 184, 190, 191, 195, 214, 218, 220, 221, 224, 226, 283, 284, 293, 294, 295, 296, 302, 311—315, 321, 322, 323—328, 329—337
Рушидъ ага 121
Рушидъ везиръ 295
Ржжанци с. 84, 85, 87, 91, 94

Савинье г-жа 273, 274, 286
Савовъ Киро 39, 126, 132, 152, 279
Савовъ Митре 140
Саидъ бегъ 295
Самаринъ Ю. Ф. 195
Самоковъ, самоковци 3, 85, 105, 129, 136, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 168, 189, 200, 201, 202, 205, 232, 233, 234, 235, 236, 238, 239, 267, 269, 277, 278, 279, 280, 282, 285, 288, 290, 291, 294, 307
Санъ-Стефано с. 321, 323
Саранци (Ташкесенъ) с. 297, 298, 312, 314, 337
Света гора 79
Светогорски метохъ въ София 297
светчета 54
свещеници **7—10**, 32, 52, 84, 88, 90, 94, 282, 284, 289, 291, 333—335
Свидня с. 61, 89, 94
Свиленградъ (Мустафа паша) 320
Свищовъ 101, 174, 176, 196, 209, 256, 264, 265, 271, 276, 282, 294, 306, 320, 323
Своге с. 61, 89
свѣщници 4, 17
Севастополъ 215, 226
Севлиево, севлиевци 285, 321
Седмочисленици св. 237
Сейко отъ с. Голѣми изворъ 305
Семерджиевъ Хр. 3, 136, 155, 156, 158, 159, 168, 239, 94
Серапионъ иг. подгумерски 84, 87, 88, 94, 291
Сергей русинъ 53
Сеславски метохъ 57
Сеславци с. 280, 291
Симеоновичъ Георги 51, 187, 188, 211, 215, 278, 279, 280, 282, 283
Симеоновъ Бо на 92, 135, 261
Симеоновъ Величко 41
Симеоновъ Михаилъ х. 277, 279
Симеоновъ Стойко 303, 304
Симеонъ варненски вл. 136
Симеонъ куюмджи 3
Симеонъ отъ с. Голѣми изворъ 305
Симеонъ самоковски вл. 294
Симеонъ царь 174, 176
Симовъ Ат. 144, 145
Синай 29, 31, 32, 77, 81
Сиринъ Ефремъ 79
Сирия 79
Скилица И. 10
Скопие 101, 149, 318, 320
Скребатно с. 216
Славейковъ П. Р. 239, 319
Славко 3
Славко куюмджи 9
Славковъ Н. 306
Славковъ Стоица 40
Славовци с. 61
Славчовъ Иванъ 292
Слатина с. 91, 312, 337
Сливенъ 197, 213, 215, 294, 320
Сливница с. 61, 87, 278
служби, служебници 3, 6
Смарагда 76
Смирна 272, 306, 316, 317
Смрикаровъ Д. х. И. 290
Смрикаровъ Хр. А. 161, 163
Соколъ свещ. въ Годечъ 94
Солунъ 166, 250, 275, 318, 319
Сопотъ 187, 300
Соровонъ пиротски вл. 129
Сотировъ Георги 40, 92, 290
Софийски Ст. Велковъ 296—297
Софроний еп. Врачански 282, 285
Спасовъ Александъръ 83
Спасовъ Ангелко 37, 92, 135, 261
Спасовъ Г орги бакалъ 37
Спасовъ Георги кюркчи 44

Спасовъ Геоша 50
Спасовъ Димитъръ 26, 29, 30, 32
Спасовъ Стаменъ 44
Спасовъ Таки 132
Спасовъ Тане 291
Спасовъ Христо 38
Спасъ въ Берковица 142
Спасъ епитропъ 60, 68
Спасъ кацарь 8
Спасъ кюркчи свещ. 6, 9
Спасъ свещ. 334
Спасъ свещ. въ Погледецъ 91
Спасъ свещ. въ Требичъ 85, 289
спахии 295
Спиро (Шпиро) 81
Спиро механджи 36
Спировъ Никола 288, 289
списания 274—276
спомощници на книги 158, 180, 195, 238, **268—292**
Спространовъ Е. 2—7, 14, 82, 83
„Србске новине“ в. 75, 202
Ставровъ Панчо 45, 89
Стаменовъ Манолъ 48
Стаменовъ Младенъ абаджи 106, 132
Стаменовъ Младенъ куюмджи 46, 60, 92
Станевъ Мико 38
Станико свещ. 5, 8
Станимака (Асеновградъ) 280
Станимировъ Ст. 4
Станимиръ отъ Годечъ 53
Станиславъ свещ. 9
Станишевъ К. 320, 323
Станко 20
Станко свещ. въ Велковци 88, 94
Станко свещ. въ Монастирище 94
Станковичъ Василъ 271, 272
Станковичъ Величко Алдомировичъ 277
Станковъ Ангелко 51
Станковъ Антонъ х. 67, 270, 285, 290, 292
Станковъ Божилъ 41
Станковъ Георги бакалъ 38
Станковъ Георги дюлгеръ 51
Станковъ Георги ткачъ 270, 278
Станковъ Д. В. 271, 272
Станковъ Манолъ 45
Станоевъ Ангелко 39
Станоевъ Христо 40
Станчо Мутяръ 290
Стара Загора 79, 276, 291
Стара планина 300, 316, 326
„Стара планина“ хотелъ 330
Старчища с. 288, 289
Ст. бакалинъ 151
Стефановичъ Н. 289
Стефановъ Атанасъ 35, 73, 280, 281
Стефановъ Георги п. 277, 278
Стефановъ Димитъръ 45
Стефановъ Коле дюлгеръ 50
Стефановъ Коле папукчи 45
Стефановъ Кузма 37, 38
Стефановъ Маринъ 42
Стефановъ Н. (Крушкинъ) **273**, 287, 289, 311
Стефановъ Симонъ 37
Стефановъ Ставро 45, 66
Стефановъ Стоилъ 37
Стефановъ Стоянъ 279, 285
Стефановъ Стоянъ механджи 35
Стефановъ Стоянъ терзи 42
Стефановъ Храно 50, 65, 66
Стефанъ бакалъ 37
Стефанъ Душанъ краль 318
Стефанъ йеромонахъ 269
Стефанъ свещ. (1869, 1874 г.) 84, 289
Стефанъ свещ. въ с. Голѣми изворъ 305
Стефанъ свещ. презъ XVIII в. 3, 8, 9
Стефанъ терзи 5, 11
Стефанъ Урошъ II Милутинъ 1, 3, 317
Стефчо епитропъ ипакчия 22, 23
Стефчо свещ. (1811 г.) 9
Стефчовица 83
Стефчовъ Алекс. 286
Стефчовъ Захарий 39
Стефчовъ Михаилъ 42, 132
Стефчовъ Сотиръ 42
стихари 28, 32, 145
стихири 285
Стоилко (Стойко) абаджи свещ. 7, 9
Стоилковъ Геоше 37, 61, 62
Стоилковъ Марко 41
Стоилковъ Пѣйчо 41
Стоилова Евдокия 270, 277
Стоиловъ А. П. 160
Стоиловъ Величко 280, 281
Стоиловъ (Стоевъ) Дончо П. 286, 287, 288, 289
Стоиловъ Кръсто свещ. 333, 334
Стоиловъ Стоянъ 37
Стоиловъ Христо 35, 291
Стоилъ епитропъ 4, 6, 8
Стоилъ свещ. 52, 282
Стоилъ свещ. въ Локорско 290
Стоилъ свещ. въ Раковица 85
Стоилъ текеджи 78
Стоимиръ свещ. 9
Стоица епитропъ 60
Стоица калпакчи 68
Стоица свещ. 334
Стоичко 57
Стоичко отъ Градецъ 80
Стоичко свещ. въ Горна баня 88, 289
Стоичковъ Георги 311
Стоичковъ Кито 36
Стоичковъ Кола 68
Стойка учителка 93, 238
Стойко абаджи 9
Стойко казанджи 5
Стойко свещ. 284
Стойко ткачъ 68
Стойковъ Ангелко 43
Стойковъ Антонъ бостанджи 52, 278, 279
Стойковъ Антонъ отъ Кжтина 91
Стойковъ Атанасъ 40
Стойковъ Богданъ 285
Стойковъ Бончо 41
Стойковъ Георги 303, 304, 305
Стойковъ Георги свещ. 279
Стойковъ Иванъ 305
Стойковъ Панчо 43
Стойковъ Петъръ 67
Стойковъ С. (стихотворецъ) 239
Стойковъ Стефанъ 43
Стойковъ Стойчо 305
Стойковъ Христо 305
Стойновъ Мито 37, 132
Стойовъ Андрей 45
Стойовъ Димчо Г. 35
Стойовъ Георги А. папукчи 45
Стойовъ Георги механджи 35
Стойовъ Михаилъ 50
Стойчевъ Георги 292
Стойчевъ Димитъръ (Доситей самоковски) вл. 136
Стойчевъ Иванъ 284
Стойчевъ Игнатъ 45
Стойчевъ Константинъ отъ Джумая 285
Стойчевъ Косто 38
Стойчевъ Христо 285
Стойчо 132
Столникъ с. 84, 94, 291
Стояна отъ Годечъ 53
Стоянка 4
Стояновъ Ангелко (букурещли) 34, 35
Стояновъ Ангелко кожухарь 290
Стояновъ Андрей 69
Стояновъ Боне 48, 49
Стояновъ Василъ 286
Стояновъ В. Д. 180, 213, 214
Стояновъ Величко 42
Стояновъ Видко 288, 289
Стояновъ Видна 286, 287
Стояновъ Вучко 51
Стояновъ Гито 291
Стояновъ Димитъръ кюркчи 44
Стояновъ Димитъръ отъ Гайтаниново 289
Стояновъ Димитъръ х. отъ Пирдопъ 291
Стояновъ Зах. 298
Стояновъ Иванъ (преводачъ и издатель) 279, 282
Стояновъ Илия 48
Стояновъ Константинъ (букурещли) 278, 279
Стояновъ Коста бакалъ 37
Стояновъ Коста механджи 35, 36
Стояновъ Кръсто 215, 279, 280
Стояновъ Манолъ зографъ 26, 62, 63, 74, 77, 78, 268, 279
Стояновъ Младенъ (хекимъ) 291
Стояновъ Никола 291
Стояновъ Н. П. 318
Стояновъ Павле 45, 46
Стояновъ Петъръ ткачъ 40

Стояновъ Петъръ търновчанинъ 285
Стояновъ Спасъ 291
Стояновъ Станко 41, 104
Стояновъ Стефанъ 35, 279
Стояновъ Стоименъ (рилчанинъ, учитель) 155, 157, 164, 277
Стояновъ Стоица 52
Стояновъ Стоичко 48
Стояновъ Стоянъ 285
Стояновъ Тодоръ Г. 288
Стояновъ Тодоръ терзи 43
Стояновъ Тоше дюлгеръ 51
Стояновъ Тоше кацарь 46
Стояновъ х. Мано 6, 9, 34, 35, 36, 38, 53, 57, 73, 74, 77, 80, 83,100, 101, 104, 105, 106, 111, 114, 117, 118, 120, 121, 127, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 149, 165, 167, 187, 201, 202, 256, 260, 261, 270, 274, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 298, 299, 308, 310, 320, 336, 337
Стояновъ Хр. Т. 93, 101, 134, 135, 136, 137, 142, 143, 144, 206, 216, 238, **255—264**, 284, 288, 297, 319, 323
Стоянчовъ Георги 85, 95, 97, 238, 284, 286, 288, 289, 291
Стоянчовъ Мано 45
Стоянчовъ Михалъ 47
Стоянъ (1802 г.) 5
Стоянъ (1837 г.) 5
Стоянъ (1870 г.) 90
Стоянъ даскалъ 6
Стоянъ коприщенинъ 85
Стоянъ кюркчи 76
Стоянъ механджи 74, 76
Стоянъ мумджи 9
Стоянъ мутафчи 65
Стоянъ отъ Бухово 337
Стоянъ отъ Годечъ 53
Стоянъ отъ Раковица 87, 91
Стоянъ ракиджи (панагюрецъ) 73, 77
Стоянъ свещ. въ Бистрица 85
Стоянъ свещ. въ Елешница 291
Стоянъ свещ. въ Желява 94, 291
Стоянъ свещ. въ Кокаляне 94
Стоянъ свещ. въ Ржжанци 94
Стоянъ свещ. въ Слатина 91
Стоянъ свещ. въ Челопечане 94
Стоянъ свещ. въ Яна 85, 94
Стоянъ свещ. отъ първата половина на XIX в. 8
Стоянъ свещ. отъ втората половина на XIX в. 87, 94
Стоянъ чизмеджи 9, 24
Стоянъ Шопче 292
Страшимировъ Д. Т. 296, 298, 299, 300
Струмица 145, 320
Ступинъ Н. Д. 158, 165, 188, 190
Стъргелъ с. 139, 312
Сунгуръ софийска махала 14, 151
Султанъ-йери с 320
Суса х. 76, 87, 92
Суходолъ с. 61, 95
„Съветникъ“ в. 100, 191, 210, 212, 237, 251, 276
Сърбиново с. 288
Сърбия, сърби 4, 79, 150, 159, 166, 299, 317
Сѣръ 320
Сюлейманъ молла 202
Сюлейманъ паша 186, 217
Сѫбовъ Димитъръ 290
Сѣркуп. А. 4, 6, 7

Тана отъ Годечъ 53
Таневъ Николай 280
Тасе тутюнджи 65
татари 108, 202, 203, 295
Ташикмановъ А. М. 329
Ташкесенъ с. вж. Саранци
Ташо механджи 35
Ташо свещ. 5, 8
Ташо терзи 24
Ташовъ Антонъ 59
Ташовъ Манолаки 150, 218, 219, 282, 331
Ташовъ Паунъ 51
театрални представления 204, 259
Текирдагъ 210
Телакъ-Хасанъ — махлеси 14
„Телемахъ“ отъ Фенелонъ 152, 288
Теньо свещ. 9
Теодосий иг. дивотински 281, 282, 284
Теодосий иг. драгалевски 155,282
Теофанъ иг. дечански 280
Теофанъ митрополитъ въ София вж. владици
Теофиловъ Никола П. 281
Теохаровъ Антонъ 277
Теохаръ 280
Тетевенъ 271, 312, 314
Тиквешъ 320
Тодоринко 74, 75, 76
Тодоринъ бакалъ 5, 8, 15
Тодоринъ дупничанинъ 161
Тодоринъ прислужникъ 85, 89, 91
Тодоринъ свещ. (1805 г.) 8
Тодорова Йорданка А. 277
Тодоровъ Анастасъ 34, 73, 277, 278, 279, 280, 284, 286, 287
Тодоровъ Ангелко 45
Тодоровъ Георги ткачъ 92
Тодоровъ Георе бакалъ 37
Тодоровъ Десе 285
Тодоровъ Димитъръ 290
Тодоровъ Захарий 37
Тодоровъ Логинъ 291
Тодоровъ Манолъ А. 53, 135, 261, 282, 283, 284, 291
Тодоровъ Митъръ 39, 132
Тодоровъ Михалъ 38, 67, 82
Тодоровъ Никола 289, 292
Тодоровъ Панчо 292
Тодоровъ Пешо (желявецъ) 35, 36, 53, 56, 73, 83, 84, 100, 114, 115, 121, 132, 134, 135, 260, 261, 262, 281, 282, 283, 284, 287, 291, 299, 337
Тодоровъ Стоичко 290
Тродоровъ Христо 312
Тодоръ бостанджи 152
Тодоръ куюмджи 47
Тодоръ отъ с. Голѣми изворъ 305
Тодоръ П. ахтарь 270, 278
Тодоръ свещ. въ Биленци 85
Тодоръ свещ. въ Обрадовци 289
Тодоръ свещ. отъ първата половина на XIX в. 5, 6, 8, 9
Тодоръ (Тоше) свещ. отъ втората половина на XIX в. 52, 92, 100, 104, 153, 167, 252, 282, 284, 286, 289, 291, 333
Тома касапъ 76
Томевъ Исай 281
Тоне отъ Желява 337
Тоневъ Мано 41
Тоневъ Симонъ М. 41
Тончо терзи 8
Тончовъ Димитъръ 48
Тончовъ Панайотъ 279
Топаловъ Стоица 42
Топаловъ Христо Г. 140, 290
Топалъ Сюлейманъ 150, 218
Топракчиевъ Андрей Хр. 285
Тоте козарь 24
Тоте пѣвецъ 9
Тотовъ Величко 42
Тотовъ Игнатъ 41
Тотовъ Паунъ 42
Тотовъ Спасъ 46
Тотовъ Стою 41
Тотовъ Стоянъ 41, 60
Тошо (1852 г.) 31
Тошо (1867 г.) 68
Тошо бакалъ 103
Тошевъ Гроздань 291
Тошевъ Иванъ 49, 132
Тошевъ Младенъ 49
Тошевъ Петъръ 43
Тошевъ Храно 38
Тошевъ Хр. М. 197
Тошковичъ Ст. Д. 182 212, 258, 259
Тошковъ Н. М. 212, 259
Трайковичъ Димитъръ 2, 26, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 53, 73, 80, 82, 83, 100, 104, 105, 106, 126, 130, 131, 135, 142, 150, 159, 163, 167, 201, 202, 203, 218, 219, **229—236**, 238, 260, 261, 270, 274, 278,281, 282, 283, 284, 286, 287, 291, 297, 298, 299, 302, 308, 309, 310, 311, 331, 332
Трайковичъ Домна 236
Трайковичъ Марица 236
Трайковичъ Тр. 236, 288
Трайковичъ Трайна Д. 286
Трайковичъ Търсинка Д. 270, 286
Трайковъ Антонъ 45
Трайковъ Георги А. 234, 286
Трайковъ Йорд. А. 291
Трайкопуло Р. Н. 206

Тракия 137, 318, 319
Траудценъ Х. К. Х. 272
Требичъ с. 61, 77, 85, 289
Трепча 2
Тризлинцевъ К. 273
триоди 3, 5, 38, 32, 54
Тричко кюркчи 44
Тричковъ Илия 48
Тричковъ Младенъ 44
Тричковъ Панчо 48
Тричковъ Стефанъ 259
Тричковъ Цвѣтко 45, 46, 53
Троянчовъ Грую 117, 122
Трънковъ Димитъръ 281
Трънъ 129, 149, 277, 279, 296
трѣбници 3, 6, 7, 28, 54
Трѣвна 196
Тузлушко 297
Тулча 320
Тумпарова З. 238
Тумпаровъ Сп. А. 95, 97, 238, 288, 302, 303
Тунджа 312
Тургеневъ Ив. С. 175, 194
„Турция“ в. 86, 93, 274, 276, 319
Тухолка, управляващъ отдѣла за митницитѣ следъ освобождението 320
Тъпчилещови братя 105, 162, 191
Тъпчилещовъ Н. Хр. 188
Тъпчилещовъ Хр. П. 101, 102, 130, 139, 144, 145, 179, 191, 206
търговия 318
Търново, търновци 79, 139, 172, 196, 262, 276, 281, 282, 285, 291, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 323, 324, 325, 326, 328, 329

У. Г. (стихотворецъ) 239
Узунджово с. 298
Узунъ-Мановица 76
Унгария 297
уния, унияти 105, 133, 154, 232
училища, учители, ученици 1,10, 14, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 29, 62, 63, **71—97**, 111, 113, 124, 144, 148, 151, 153, 154, **155—267**, 277, 278, 279, 280, 182, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 291, 309, 310, 316, 322, 329, 330—332

Фенелонъ 288
Ферикъ Османъ паша 186, 202, 217
Филаретова Йорд. 181, 218, **219—229**, 286, 28 , 288, 297, 300, 306, 308, 309, 311, 335
Филаретовъ Вл. 218
Филаретовъ С. В. 98, 99, 105, 145, 148, 150, 154, 159, 166, 172, 174, 175, 176, 178, 179, **180—219**, 221, 229 230, 239, 255, 265, 269, 270, 275, 283, 284, 302
Филаретова Станка майка на С. Филаретовъ 214
Филаретъ 192
Филиповци с. 61, 94, 95
Филиповъ Атанасъ 39, 83, 126, 133, 134, 215, 262, 277, 285, 286, 291, 311
Филиповъ Здравчо 49
Филиповъ Илия 39
Филиповъ Константинъ 277
Филиповъ Нешо 34, 35, 73, 279, 280, 281, 282
Филипъ свещ. 3, 8
Филова Елисавета 227
Филовъ 328
Филотей йером. хилендарски 3, 280
Фотий 128
Фотинова Аполинария 154
Фотиновъ К. Г. 156, 272, 316
Фотяюшъ с. 288
Ф. Р. (стихотворецъ) 239
Франция, французи 206, 308, 310, 320
Фресиклиевъ Ем. Г. 280
Фуадъ паша 129

Хаджиинъ Павелъ 337
Хаджоглу Анг. Н. 271
Хаимъ Исакъ 298, 299
Халепъ 222
Халки 136, 149
Хамамджиевъ Хр. Л. 283
Хамидъ ага 120
Хараламиевъ Георги П. свещ. 334
Харитонъ йером. рилецъ 114, 115, 282
Харковъ 226
Хати-хумаюнъ 113, 125, 126, 148, 296
Хасанъ Таксинъ паша 109, 111, 116, 118, 119, 121, 122, 125, 166, 186, 203, 217
Хасково 196
Хекимски Мих. вж. Христовъ Михаилъ
Хераково с. 61, 84, 259, 291
Хиновъ Ан. п. 300
Хитовъ Пан. 296, 297, 299
Хомяковъ А. С. 195
Храбърско с. 61, 284
Храно механджи 5, 269
Храно свещ. отъ XVIII в. 10
Храно свещ. отъ първата половина на XIX в. 9
Храно свещ. отъ втората половина на XIX в. 89
Храно свещ. въ Церецелъ 88, 94
Храно свещ. шумски 87, 88
Хранова Еленица 76
Храновъ Ангелко 44
Храновъ Д. В. 311
Храновъ Илия 46
Храновъ Киро 43, 103
Храновъ Кочо 47
Хрисантъ архимандритъ 3
Христо (1751 г.) 10
Христо (1802 г.) 5
Христо абаджи 9
Христо куюмджи (1788 г.) 8
Христо свещ. отъ XVIII в. 5, 8, 9
Христо свещ. отъ XIX в. 8, 52, 93
Христо фурнаджи 49
Христовичъ Ил. 196
Христовъ Ангелъ 40
Христовъ Василъ 43
Христовъ Георги 40
Христовъ Дим. 330
Христовъ Зах. х. 51, 132, 150, 278, 280, 281, 282, 283, 284
Христовъ К. 288
Христовъ Манолъ 45
Христовъ Миле 40, 73
Христовъ Митре абаджи 38, 68
Христовъ Митре дюлгеръ 50
Христовъ Михалъ товавчи 52
Христовъ Михаилъ (Хекимски) 278, 279
Христовъ Нешо 38, 64, 65
Христовъ Николчо 37
Христовъ Петъръ 37
Христовъ Янаки 275, 276
Христопуло А. 239, 244
Христофоръ о. рилски 290
Христофоръ свещ. седемпрестолски 91
Хрулевъ Т. 282, 318

Цани свещ. въ Чеканчево 291
Цанковъ Др. 104, 188, 191, 226, 227, 274, 319, 321
Цанковъ Кирякъ 299
Цанковъ К. х. 287
Цанова Катя Ил. 315
Цановъ Илия х. Т. 142, 143, 266, 292, 311, 314, 315, 337
Цановъ Хр. 305
„Цариградски вестникъ“ 75, 103, 105, 111, 112, 172, 175, 176, 185, 191, 195, 197, 283, 284
Цариградъ 74, 75, 78, 81, 86, 93, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 106, 107, 108, 118, 119, 130, 131, 133, 134, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 147, 149, 150, 151, 153, 158, 159, 164, 165, 166, 172, 174, 179, 182, 188, 189, 191, 192, 194, 195, 200, 201, 202, 203, 206, 208, 210, 211, 212, 218, 219, 220, 222, 224, 225, 232, 234, 252, 255, 256, 258, 261, 262, 263, 267, 272, 273, 274, 275, 282, 283, 284, 285, 287, 288, 293, 306, 307, 311, 317, 318, 319, 325, 326, 328, 336, 337
Царичино с. 61
Цвѣта (1761 г.) 4
Цвѣта (отъ народна пѣсень) 208
Цвѣтановъ Дамянъ 84, 85, 86, 87, 88, 89
Цвѣтановъ Илко 39
Цвѣтановъ Стоилъ 41
Цвѣтановъ Стоянъ 46
Цвѣтанъ кацарь 15

Цвѣтанъ механджи 67
Цвѣтанъ отъ Лозенъ 87, 92
Цвѣтанъ отъ Чурекъ 337
Цвѣтанъ свещ. 52
Цвѣтанъ свещ. въ Желѣзница 85
Цвѣтанъ свещ. въ Потопъ 85, 289
Цвѣтанъ свещ. въ Чеканчево 87, 92, 289
Цвѣтко (1813 г.) 3
Цвѣтко бакалъ 37
Цвѣтко чизмеджи 66
Цвѣткова Анастасия 280
Цвѣтковъ Ангелко 291
Цвѣтковъ Георги 132, 291
Цвѣтковъ Ив. 280
Цвѣтковъ Михаилъ 95, „28397 288, 289
Цвѣтковъ Младенъ 278
Цвѣтковъ Панчо 38
Цвѣтковъ Стоилъ 47
Цвѣтковъ Стоянъ бакалъ 106, 108, 126, 132, 135, 261, 286, 314
Цвѣтковъ Стоянъ касапъ 291
Цвѣтковъ Христо 44, 68
Цековъ х. Антонъ 44
Цена отъ Малешевци 66
Цене бакалъ 13
Ценовъ Д. 298
Ценовъ Константинъ свещ. 6, 7, 8, 9
Ценовъ Лазаръ 43
Церецелъ с. 61, 88, 94
Церово с. 61
цигани 2, 108, 109, 120, 180
Цидарци с. 61
цинцари 2, 161, 307, 318
Цоковъ Игнатъ С. 290
Цона (1813 г.) 10
Цона терзи 5, 8
Цоневъ Б. 3, 10, 161, 268, 294 295
Цоневъ Коле 46
Цоневъ Петъръ 37
Цоцевъ Петъръ 290
Црънелъ с. 84
Цукаловъ 128
Църква с. 61, 284, 337
Църклевци с. 61
Цѣнинъ Ив. Д. 320

Чавдарово момче 156
Чавдаровъ 226, 227, 228
Чавдаръ (въ народна пѣсень) 300, 301, 302
Чайковски М. 180
Чаиръ махала въ София 59
Чалъковъ Вълко 156, 164, 277
Чалъковъ Никола 163
Чалъковъ Г. Ст. 139, 319
Чаричинска М. 335
часослови 54
Чеканчево с. 87, 92, 94, 286, 291
Челебонъ 68
Челопечене с. 94, 280, 291
Чепинци с. 94
Черкаски князъ В. А. 256, 323
черкви въ София, черковенъ въпросъ 1, **2—10, 14—71, 80—154**, 175, 176, 317; Св. Архангелъ (Св. Безплътни) 4, **4—5,** 8, 33, 34, 56, 57, 59, 60, 76, 80; Въведение на Св. Богородица (Пречиста) 2, **5—6,** 8, 33, 34, 56, 60, 76, 80, 95, 95, 176, 211, 215; Св. Георги (Гюлъ-джамия) 2; Св. Ив. Рилски 2, 10; Св. Лука 2, 10; Св. Марина 2, 10; Св. Недѣля (Агия Кириаки, Св. Краль) 1, **2—3,** 4, 5, 8, 10, **14—62**, 79, **80—82**, 95, 96, 100, 101, 133, 155, 176, 215, 216, 221, 268, 281, 282, 286, 309, 315, 331, 332; Св. Никола 2, 10; Св. Никола Голѣми 2, **6**, 9, 10, 33, 34, 56, 59, 60, **70—71**, 76, 80, 95, 124, 281, 282; Св. Никола Мали 2, **6—7,** 9, 33, 34, 56, 76, 80, 95, 96, 285, 286; Св. Петка Самарджийска 2, **4,** 8, 33, 34, 56, 60, 76, 95, 96, 282; Св. Петка Стара (Малка, Разтурена) 2, **3—4**, 5, 8, 10, 33, 34, 56, 60, **62—67,** 80, 95, 231; Св. София 21, 316; Св. Спасъ (Възнесение) 2, **7,** 9, 33, 34, 56, 57, 59, 60, **67—70,** 76, 80, 94, 96, 155, 286
Черна гора 79, 273
Черната джамия 273
Черно море 293
Чилингировъ Ст. 274
Чинтуловъ Д. 182, 239
Чирпанъ 290
читалища 176—177, **273—274**, 285, 287
„Читалище“ сп. 274, 276
Чичи Иванъ П. 282
Чоксъ Хенрихъ 288
Чолаковъ В. 90, 196, 287
Чолаковъ Никола 311
Чомакова Ел. 163
Чомаковъ д-ръ Ст. 98, 99, 100, 101, 107, 108, 124, 125, 130, 131, 145, 163, 188, 191, 229, 263, 319
Чомаковъ Салчо 163
Чонева Анастасия 61, 62
Чуйпѣтльово с. 85
Чуковъ Н. Д. 216
Чукурски Кр. 102
Чукурово с. 84, 94
Чурекъ с. 84, 312, 337

Шалунь Я. 335
Шапчиолия евреинъ 161
Шаренъ мостъ 312
Шипка с. 312
Шишкинъ Н. П. 53
Шишковъ Т. Н. 239, 272
Шишмановъ Ив. Д. 79, 156, 158, 174
Шияковци с. 61, 84, 85, 289, 295
Шкодренски Муската 296
Шоповъ А. 98
Шума с. 61
Шуменъ, шуменци 180, 181, 182, 197, 267, 284, 295, 318, 326

Юго В. 287
Юсофаче Самуилъ 298

Ябланица с. 60
Ямболъ 180, 213, 214
Яна с. 85, 94, 291
Янакиевъ Антонъ 47, 278, 279
Янакиевъ Антонъ отъ Бучино 136
Янакиевъ Димитъръ п. свещ. 158, 166
Янакиевъ Никола Д. 166
Янакиевъ Панчо 42
Янакиевъ Стоянчо 37
Янакий свещ. въ Кладница 85
Янакий свещ. въ Ржжанци 85
Янакий свещ. въ Църква 284
Яначко кюркчи (чизмеджи) свещ. 9, 10
Яначко свещ. въ Подуяне 94
Яначковъ Сотиръ 43
Яневъ Димо 216
Яневъ Никола 42
Янковъ Василъ х. 337
Янковъ Георги 292
Янковъ Димитъръ х. 290
Янковъ Марко 38, 68
Янковъ Никола х. 285
Янчовъ Младенъ 278, 279
Ярджиловци с. 61, 84, 87, 88, 94
Ярославичъ князъ Светославъ 174, 176
Я. Х. дрѣновецъ 239
Яшаръ сейменинъ 13
Яшъ 165, 294

Забелязани печатни грѣшки

На с. 2, редъ 35 (отгоре надолу), вмѣсто 3. V. 1936 г. да се чете 3. V. 1924 г.

На с. 6, р. 23, вм. бр. 1023 да се чете г. XL, бр. 10232.

На с. 8, имената Пеноте, Маноте, Ташоте, Велчоте, Христоте, Велюте, Мавроте, Аноте, Манолкоте да се четатъ Пено, Мано, Ташо, Велчо, Христо, Велю, Мавро, Ано, Манолко.

На с. 72, долу вм. ὑποβεβατοὶ да се чете ὑποβεβαιοὶ.

На с. 126, р. 32, вм. Балалскый да се чете Бакалскый.

На с. 129, долу въ означението на колата вм. 6 да се чете 9.

На с. 144, р. 34, вм. рвзноскы да се чете разноскы.

На с. 147, р. 2, вм. длскалъ да се чете даскалъ.

На с. 202, р. 34, вмѣсто Дунавскиый да се чете Дунавскыи.

Страница 219 е погрѣшно означена съ числото 912.

На с. 281, р. 1, първа колона, вм. Тодосїй да се чете Теодосїй.

На с. 292, р. 15, втора колона, вм. Косаки да се чете Костаки.

На с. 322, р. 18, вм. изѣдница да се чете изѣдници.

Да се прибавятъ въ показалеца при село Горна Малина с. 289 и при село Горни Лозенъ с. 87, 92, 289.

На нѣкои мѣста въ първитѣ коли е напечатано: Хаджи, Х. вм. хаджи, х.; Спасъ Кацарь, Петъръ Ткачъ и т. н. вм. Спасъ кацарь, Петъръ ткачъ; Д-ръ Ст. Чомаковъ вм. д-ръ Ст. Чомаковъ; Михайловски вм. Михаиловски; Житни-пазаръ, Говежди-пазаръ вм. Житни пазаръ, Говежди пазаръ.